

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
Central Bureau of Statistics
دائرة الإحصاء المركزية

פני החברה בישראל

מבט על הערים הגדולות

דוח מס' 7

תשרי תשע"ה | אוקטובר 2014

רשימת פרסומים נבחרים

(בהוצאת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה), 1.10.2014

המחיר בש"ח

(ללא מע"מ) (1) (2) (3)

- (א) שנתון סטטיסטי לישראל 2014 (מס' 65) @ 200.-
שנתון סטטיסטי לישראל 2014 (מס' 65) - תרשימים @
שנתון סטטיסטי לישראל 2014 (מס' 65) - מפות @
ישראל במספרים 2013 (עברית, אנגלית וערבית) @
חינוך ותרבות – מבחר נתונים (תדפיס מתוך שנתון סטטיסטי לישראל 2013) 78.-
- (ב) ירחונים
הירחון הסטטיסטי לישראל @
ירחון לסטטיסטיקה של מחירים @
ירחון לסטטיסטיקה של סחר חוץ @
ירחון לסטטיסטיקה של תעסוקה ושכר @
ירחון סקרי כוח אדם @
לקט אינדיקטורים כלכליים על ההתפתחויות בחודשים האחרונים @
- (ג) רבעונים
רבעון סטטיסטי של תחבורה @
רבעון סטטיסטי לתיירות ולשירותי הארחה @
רבעון לסטטיסטיקה של חקלאות @
רבעון סקרי כוח אדם @
רבעון לסטטיסטיקה של מקרו-כלכלה @
סקר דירות חדשות למכירה בבנייה ביזמה פרטית @
מגמות החשבון השוטף של מאזן התשלומים @
פעולות ופרסומים סטטיסטיים חדשים בישראל @
- (ד) מפקד האוכלוסין - נתוני 2008 @
- (ה) מפות ותוצרי מערכת מידע גאוגרפי, נא לפנות לטלפון: 02-659-2666
- (ו) פרסומים טכניים (כלים לעבודה הסטטיסטית)
עדכון מדד מחירי תשומה בסלילת כבישים, ינואר 1996 (לקט 1996/5) 50.-
מפתחות מעבר לסיווג החדש של ענפי הכלכלה (1993) ושל משלחי היד (1994)
בסקרי כוח אדם בישראל (לקט 1996/17) 50.-
החלפת מדגם ממדי שכר ותעסוקה 1995, והסיווג החדש של ענפי הכלכלה (לקט 1997/1) 50.-
השתנות ימי עבודה ותאריכי החגים בישראל, 1980-2010 (לקט 1999/4) 50.-
הגורמים העונתיים וגורמי ההתאמה מראש לשנת 2011, מגמות ל-2007-2011 @
מדדי מחירים של תפוקה ותשומה בענף החקלאות (טכני 58) 50.-
מדד המחירים לצרכן, 1992 (טכני 60) 75.-
הסיווג האחד של משלחי היד, 1994 (טכני 64) @ 130.-
מדד מחירי תשומה בבנייה למגורים, 1995 (טכני 66) 75.-
טיפולוגיה של משקי הבית והמשפחות בישראל 1999 (טכני 73) @ 75.-
סקרי כוח אדם: השינויים במתודולוגיה, בהגדרות ובשאלון 2003-1954 (טכני 78) @ 75.-
מפתח המעבר מהסיווג האחד של משלחי היד - 1994 לסיווג ISCO-88 (טכני 79) @ 40.-
הסיווג האחד של ענפי הכלכלה, 2011 (טכני 80) @ 110.-
הצגה חזותית של נתונים סטטיסטיים – כללים להכנת תרשימים ומפות 60.-
מחולל לוחות של הסקר החברתי @
המלצות ועדת משנה לסיווג רשמי של ענפי ההייטק (מחקרים, ניירות עבודה וניירות טכניים)
(ז) ניירות עבודה (ר' רשימה באתר הלמ"ס – מחקרים, ניירות עבודה ופרסומים טכניים)
- (ח) פרסומים לפי נושא (בסדר אלף-ביתי) - פרסומים מיוחדים (פ"מ), פרסומי יובל, לקטים, פרסומי אינדיקטורים חברתיים, דוחות מחקר, "סטטיסטיקל"

אוכלוסייה

- קובץ היישובים בישראל 2010-2003 (כולל מיפוי גאוגרפי) @
75.- תכונות דמוגרפיות של האוכלוסייה בישראל, 1995-1999 (פ"מ 1182) @ כולל 75.-
75.- בני 60 ומעלה בישראל - ממצאים מתוך סקר שנערך בשנים 1997-1998 (פ"מ 1223) @ כולל @
תחזיות אוכלוסיית ישראל עד שנת 2025 (פ"מ 1238) @
75.- אוכלוסיית עולי בריה"מ לשעבר – מגמות דמוגרפיות, 1990-2001 (פ"מ 1271) @
(1) בקנייה ישירות מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - אין להוסיף מע"מ.
(2) דמי משלוח בדואר: - 15 ש"ח.
(3) בכל מקום שבו מצוין מחיר לצד פרסום המופיע רק באינטרנט ועל גבי תקליטור – המחיר מתייחס לתקליטור.
ניתן לרכוש כפרסום מודפס. @ או פרסום הניתן לרכישה על גבי דיסקט או תקליטור.
מתפרסם באינטרנט - www.cbs.gov.il @

המחיר בש"ח

(ללא מע"מ) (1) (2) (3)

אוכלוסייה (המשך)

- 40.- תכונות דמוגרפיות וחברתיות של הפונות לוועדות להפסקת היריון בישראל 2003 (פ"מ 1324) @
- 40.- הקיבוצים ואוכלוסייתם: תמורות דמוגרפיות בשנים 1961-2005 (פ"מ 1327) @
- 40.- האוכלוסייה האתיופית בישראל: תכונות דמוגרפיות 2006 (פ"מ 1367) @
- משקי בית ומשפחות: תכונות דמוגרפיות 2009-2010, עפי' סקרי כוח אדם (פ"מ 1490) @
- משקי בית – תכונות כלכליות וצפיפות דיור, על פי סקרי כוח אדם 2011 (פ"מ 1505) @
- מאפיינים דמוגרפיים של ישראלים יוצאים וחוזרים ששהו בחוץ לארץ יותר משנה ברציפות 2009-1996 (פ"מ 1558) @
- הקשישים בישראל: מאפיינים דמוגרפיים, חברתיים, משפחתיים וכלכליים לאורך הזמן – ניתוח נתונים ממפקדי האוכלוסין והדיור 1961-1995 (דוחות מחקר מס' 4) @
- 53.- בית שמש – אוכלוסייה, מבנים ודירות (ממצאים ממפקד משולב שנערך בשנת 2002) @
- 60.- גבעתיים 2004 (ממצאים מההכנה למפקד המשולב) @
- טירה 2004; אלישמע, ירחיב ונווה ימין 2004 (ממצאים מההכנה למפקד המשולב) @
- ילדים 2001 (סטטיסטיקה) @
- נשים וגברים בישראל 1990-2009 (סטטיסטיקה) @
- האוכלוסייה הערבית בישראל 2008 (עברית, ערבית, אנגלית) (סטטיסטיקה) @
- אוכלוסיית ישראל – תכונות דמוגרפיות 1990-2009 (סטטיסטיקה) @
- ששים שנה בראי הסטטיסטיקה (סטטיסטיקה) @

איכות הסביבה

- חשבון לווין של המים בישראל, 2007-2008 (פ"מ 1489) @
- חומרי הדברה בישראל 2008-2010 (פ"מ 1497) @
- הוצאות לשמירה על הסביבה בענפי התעשייה והחשמל 2010 (פ"מ 1527) @
- מדדים לפיתוח בר-קיימה בישראל 2011 (פ"מ 1539) @
- פסולת ופליטות מזהמים בענפי התעשייה והחשמל 2010 (פ"מ 1543) @
- 50.- סקר שכנים, 1994 (לקט 1996/35) @
- מדדי פיתוח בר קיימה (סטטיסטיקה) @

בינוי

- סקר דירות חדשות למכירה בבנייה ביזמה פרטית, אפריל-יוני 2014 @
- 75.- מדד מחירי תשומה בבנייה למגורים, 1995 (טכני 66) @
- הבינוי בישראל 2012 (פ"מ 1548) @
- סקר טכנולוגיות בנייה למגורים בישראל 2008 (פ"מ 1556) @
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 6) - בינוי @
- בינוי ותנאי דיור 1985-2010 (סטטיסטיקה) @

בריאות

- 130.- סיבות מוות, 1996-1997 (פ"מ 1124) @
- 60.- אשפוזים 1995 (פ"מ 1125) @
- 110.- סטטיסטיקה אבחנתית של אשפוזים 1993 (פ"מ 1177) @
- 60.- לידות מת, 1997-2002 – מאפיינים דמוגרפיים ובריאותיים (פ"מ 1260) @
- 190.- פרופיל בריאות-חברתי של היישובים בישראל, 1998-2002 (פ"מ 1270) @
- 53.- תמותת תינוקות, 1997-2004 - מאפיינים דמוגרפיים ובריאותיים (פ"מ 1332) @
- סקר בריאות 2009, ממצאים כלליים (פ"מ 1500) @
- ההוצאה הלאומית לבריאות 1962-2012 (פ"מ 1542) @
- לוחות תמותה שלמים של ישראל 2008-2012 (פ"מ 1576) @
- 75.- בריאות ומשאבי בריאות בישראל, 1990-1995 (אינדיקטורים חברתיים, מס' 1) @
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 7) - בריאות @

הגירה פנימית

- 75.- הגירה פנימית של עולי שנות התשעים בישראל, 1997 (פ"מ 1109) @
- 40.- הגירה פנימית בישראל, 2003-2005 (לקט 2007/20) @

חברה

- 135.- פני החברה בישראל, דוח מס' 1, תשרי תשס"ט, אוקטובר 2008 (פ"מ 1343) @
- 150.- פני החברה בישראל, דוח מס' 2, תשרי תש"ע, אוקטובר 2009 @
- 160.- פני החברה בישראל, דוח מס' 3, חשוון תשע"א, אוקטובר 2010 @
- 160.- פני החברה בישראל, דוח מס' 4, חשוון תשע"ב, אוקטובר 2011 @
- 180.- פני החברה בישראל, דוח מס' 5, חשוון תשע"ג, אוקטובר 2012 @
- 180.- פני החברה בישראל, דוח מס' 6, חשוון תשע"ד, אוקטובר 2013 @
- 60.- הסקר החברתי 2002 - שאלון גרעין (אינדיקטורים חברתיים מס' 8) @
- 75.- הסקר החברתי 2002 - הסדרי פנסיה וחסכון לקראת פרישה (אינדיקטורים מס' 9) @
- 75.- הסקר החברתי 2003 - רווחת האוכלוסייה (אינדיקטורים חברתיים מס' 10) @
- 85.- הסקר החברתי 2004 - סידורים לילדים בהקשר של תעסוקת הורים (אינדיקטורים מס' 12) @
- 59.- הסקר החברתי 2005 - השתתפות בכוח העבודה (אינדיקטורים חברתיים, מס' 14) @
- 59.- הסקר החברתי 2006 - מטפלים ללא תמורה כספית (פ"מ 1323) @

המחיר ב"ח

(ללא מע"מ) (1) (2) (3)

חברה (המשך)

- 59.- הסקר החברתי 2007 - רווחת האוכלוסייה ועמדות כלפי שירותי ממשל (פ"מ 1356) @ @ @ @
- 65.- הסקר החברתי 2008 - מוביליות חברתית (פ"מ 1402) @ @ @ @
- 75.- הסקר החברתי 2009 - דתיות ומסורת ומשפחתיות (פ"מ 1433) @ @ @ @
- 78.- הסקר החברתי 2010 - בריאות ואורח חיים, ושימוש במחשב ובאינטרנט (פ"מ 1477) @ @ @ @
- 78.- הסקר החברתי 2011 - למידה לאורך החיים ושימוש בשפות (פ"מ 1518) @ @ @ @
- 78.- הסקר החברתי 2012 - הסדרי פנסיה ופרישה והתארגנויות עובדים (פ"מ 1555) @ @ @ @
- 100.- ישראל - דוח חברתי לשנים 1990-2003 (אינדיקטורים חברתיים מס' 11) @ @ @ @
- 59.- החינוך בישראל בראי הסטטיסטיקה 1995-2004 (אינדיקטורים חברתיים, מס' 13) @ @ @ @
- 59.- מחולל לוחות של הסקר החברתי @

חינוך והשכלה

- 110.- תלמידי כיתות י"ב, נבחנים בבחינות בגרות וזכאים לתעודה, לפי יישוב מגורים 2002-2003 (פ"מ 1233) @ @ @ @
- 75.- נגישות להשכלה על-תיכונית וגבוהה בקרב מסיימי תיכון בישראל, מחזורי תשס"ד-תשנ"ד, מעקב עד תשס"ב (פ"מ 1243) @ @ @ @
- 46.- ספריות - מרכזי משאבים בבתי ספר יסודיים ועל-יסודיים, תשס"ה (פ"מ 1297) @ @ @ @
- 46.- מוסדות חינוך על-תיכוניים לא-אקדמיים, תשס"ד-תשס"ה (פ"מ 1301) @ @ @ @
- 46.- ההוצאה הציבורית והפרטית לחינוך עבור תלמידי היסודי בישראל 2003 (פ"מ 1303) @ @ @ @
- 53.- החינוך בישראל - השוואה בין-לאומית 2004 (פ"מ 1325) @ @ @ @
- 56.- תלמידים עם צרכים מיוחדים, תשס"ז (פ"מ 1371) @ @ @ @
- 73.- תוצאות מבחני המיצ"ב (מדדי יעילות וצמיחה בית ספרית) בכיתות ה' ובכיתות ח, תשס"ב-תשס"ג (פ"מ 1386) @ @ @ @
- 61.- מקבלי תואר ראשון מהמוסדות להשכלה גבוהה: שביעות רצון מהלימודים, תעסוקה והמשך לימודים, תשס"ו (פ"מ 1413) @ @ @ @
- 59.- מקבלי תואר B.Ed. מהמכללות האקדמיות לחינוך תשס"ג (פ"מ 1423) @ @ @ @
- 46.- פעילויות הוראה ומחקר של אנשי הסגל האקדמי הבכיר באוניברסיטאות תשס"ט (פ"מ 1430) @ @ @ @
- 66.- סקר שירותי חינוך ורווחה, בתי ספר יסודיים ועל-יסודיים - חינוך עברי וחינוך ערבי, תשס"ח (פ"מ 1446) @ @ @ @
- 85.- מהלך לימודים והשתלבות בשוק העבודה של בוגרי המוסדות להשכלה גבוהה בישראל 1999-2008 (פ"מ 1471) @ @ @ @
- 128.- השכלה גבוהה בישראל, תשס"ט (פ"מ 1475) @ @ @ @
- 55.- בוגרי קורסים להכשרה מקצועית למבוגרים 2006 (פ"מ 1476) @ @ @ @
- 55.- ההוצאה הציבורית והפרטית לחינוך עבור תלמידי בתי הספר התיכוניים בישראל 2003 (פ"מ 1501) @ @ @ @
- 78.- קריירה של בעלי תואר שלישי 2009 (פ"מ 1512) @ @ @ @
- 115.- מדדי חינוך והשכלה להכשרת כוח אדם מדעי-טכנולוגי בישראל תשנ"ח-תש"ע (פ"מ 1522) @ @ @ @
- 55.- ההוצאה הלאומית לחינוך 1962-2011 (פ"מ 1526) @ @ @ @
- 60.- הוצאות למחקרים בעלי מימון מיוחד באוניברסיטאות תשס"ז-תשס"ט (פ"מ 1552) @ @ @ @
- 60.- התמדה בלימודים ונשירה של תלמידים בכיתות ז'-י"ב, תשס"ב (לקט 2004/2) @ @ @ @
- 50.- פנימיות במוסדות חינוך על-יסודיים בחינוך העברי תשס"ב (לקט 2004/21) @ @ @ @
- 60.- תלמידים ומקבלי תואר במוסדות להכשרת עובדי הוראה, תשס"ג (לקט 2005/1) @ @ @ @
- 60.- מכללות אקדמיות תשס"ד (לקט 2006/1) @ @ @ @
- 75.- נבחנים בבחינות הבגרות בנתיב הטכנולוגי 2003 (לקט 2006/2) @ @ @ @
- 60.- תלמידים עולים במוסדות חינוך - תשס"ד (לקט 2006/4) @ @ @ @
- 60.- נבחנים בבחינות בגרות אקסטרניות 2003 (לקט 2006/13) @ @ @ @
- 40.- תרבות בבתי ספר יסודיים: תוכן ופעילויות תשס"ג (לקט 2007/1) @ @ @ @
- 53.- מוסדות חינוך - גני ילדים ובתי ספר יסודיים ועל-יסודיים תשס"ג-תשס"ד (לקט 2007/6) @ @ @ @
- 46.- ילדים בגני ילדים ובמעונות יום, תשס"ה (לקט 2007/9) @ @ @ @
- 75.- חינוך ומשאבי חינוך בישראל, 1990-1996 (אינדיקטורים חברתיים, מס' 2) @ @ @ @
- 59.- החינוך בישראל בראי הסטטיסטיקה 1995-2004 (אינדיקטורים חברתיים, מס' 13) @ @ @ @
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 9) - חינוך והשכלה @ @ @ @
- 75.- תהליכי שינוי בהישגי השכלה בישראל מאז שנות החמישים (דוחות מחקר מס' 1) @ @ @ @ (תקציר)

חקלאות

- 100.- רבעון לסטטיסטיקה חקלאית @
- 55.- סקר החקלאות וההתיישבות, תשנ"ה 1995 (פ"מ 1081) @ @ @ @
- 55.- החקלאות בישראל (חשבון הענף; מדד מחירי תפוקה ותשומה) 2011-2012 (פ"מ 1538) @ @ @ @
- 50.- מאזן אספקת המזון 2012 (פ"מ 1562) @ @ @ @
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 2) - חקלאות @ @ @ @
- 50.- החקלאות בישראל 2004 (סטטיסטיקה) @ @ @ @

המחיר בש"ח

(ללא מע"מ) (1) (2) (3)

חשבוניות לאומיים

- 60.- ..... □ □ (פ"מ 1049) □ □
- 90.- ..... □ □ (פ"מ 1077) □ □
- 75.- ..... □ □ (פ"מ 1099) □ □
- פרויקט ההשוואה הבין-לאומי (ICP) - השוואה בין-לאומית של התוצר המקומי הגולמי ומרכיבי ההוצאה העיקריים במונחי שווי הקנייה (PPP) 1996 (פ"מ 1151) □ □
- 140.- ..... □ □ (פ"מ 1175) □ □ כולל ○
- 40.- ..... @ ○ (פ"מ 1398) @ ○
- חשבוניות המאזן הלאומי 2009 (פ"מ 1453) @
- לוח היצע ושימושים 2006, ולוח היצע לשנים 2007-2008 (פ"מ 1467) @
- הוצאות הביטחון בישראל 1950-2011 (פ"מ 1513) @
- ההוצאה הלאומית לחינוך 1962-2011 (פ"מ 1526) @
- ההוצאה הלאומית לבריאות, 1962-2012 (פ"מ 1542) @
- ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט 1984/85-2012 (פ"מ 1549) @
- ההוצאה הלאומית למחקר ופיתוח אזרחי, 1989-2012 (פ"מ 1550) @
- 67.- ..... □ □ (פ"מ 1553) @
- חשבוניות לאומיים 2006-2012 (פ"מ 1554) @
- חשבוניות המגזר הממשלתי במתכונת GFS 2006-2012 (פ"מ 1557) @
- ההוצאה לצריכה פרטית, לפי ענף כלכלי 2006-2012 (פ"מ 1568) @
- 50.- ..... @ (מס' 3) - חשבוניות לאומיים □
- המשק הישראלי 1950-2006 (סטטיסטי-קל) @

כספים וביטוח

- 50.- ..... □ □ (לקט 1999/17) @
- 75.- ..... @ ○ □ (מס' 9) (איל' חברתיים מס' 9) @ ○

מאזן התשלומים, סחר חוץ ואנרגיה

- מאגר נתוני האנרגיה בישראל @
- ירחון לסטטיסטיקה של סחר חוץ @
- סטטיסטיקה של סחר חוץ - שנתי: יבוא 2007-2010 - לפי סחורות וארצות @
- 180.- ..... □ יבוא - סיווג סחורות □
- שנתי: יצוא 2008-2010 - לפי סחורות וארצות @
- 180.- ..... □ יצוא - סיווג סחורות □
- 110.- ..... □ סקר ייעודי יבוא, 1988 (פ"מ 952) □
- 50.- ..... @ ○ (לקט 2006/16) @
- רבעון מגמות החשבון השוטף של מאזן התשלומים @
- 50.- ..... @ (מס' 5) - מאזן התשלומים □
- סחר חוץ 2000-2010 (סטטיסטי-קל) @

מחירים

- מאגר המחירים ומדדי המחירים בישראל @
- ירחון לסטטיסטיקה של מחירים @
- 50.- ..... □ (לקט 1998/39) □
- 50.- ..... □ (טכני 58) □
- 75.- ..... □ (טכני 60) □
- 75.- ..... □ (טכני 66) □

מחקר ופיתוח

- 90.- ..... @ □ (פ"מ 1463) 2008-2006
- 102.- ..... @ □ (פ"מ 1536) 2010
- 78.- ..... @ □ (פ"מ 1537) 2010
- סקר חברות ביוטכנולוגיה בישראל 2010 (פ"מ 1550) @

ממשלה ורשויות מקומיות

- 125.- ..... □ (פ"מ 1054) □
- 125.- ..... □ (פ"מ 1055) □
- 180.- ..... □ (פ"מ 1112) □
- קובץ תוצאות הבחירות לכנסת ולראשות הממשלה ב-1996 וב-1999, לפי יישובים ואזורים
- 1,200.- ..... ○ (EXCEL) רק ○
- סטטיסטיים, בשילוב נתונים ממפקד 1995 (SAS), מבוחר נתונים ב- EXCEL
- אפיון יחידות גאוגרפיות וסיווגן לפי הרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה 2008 (פ"מ 1530) @
- מדד הקומפקטיות של עיריות ומועצות מקומיות 2006 (פ"מ 1563) @

המחיר בשי"ח

(ללא מע"מ) (1) (2) (3)

ממשלה ורשויות מקומיות (המשך)

- 60.- הרשויות המקומיות בישראל 2012 (פ"מ 1573) @
- 60.- בית שמש – אוכלוסייה, מבנים ודירות (ממצאים ממפקד משולב שנערך בשנת 2002) @
- 60.- גבעתיים 2004 (ממצאים מההכנה למפקד המשולב) @

עבודה ושכר

- 60.- כוח עבודה בקרב בני 55 ומעלה בישראל, 1992-1986 (פ"מ 943) @
- 90.- נשים בכוח העבודה בישראל 1997-1987 (פ"מ 1146) @
- 40.- הגדרות חלופיות של כוח העבודה (על פי סקרי כוח אדם), 2007-2001 (פ"מ 1346) @
- 40.- נוער בגיל 15-17: לימודים ועבודה, 2007-1980 (פ"מ 1380) @
- 40.- התפתחות תחום ההייטק בישראל בשנים 2007-1995 (פ"מ 1389) @
- 40.- פריון, תמורה למועסקים ותשואה להון 2008-2005 (פ"מ 1398) @
- 40.- מועסקים העובדים שעות מרובות 2008-1995 (פ"מ 1437) @
- 40.- סקרי כוח אדם 2011 (פ"מ 1504) @
- 40.- איכות התעסוקה בשוק העבודה בישראל 2010-2001 (פ"מ 1560) @
- 40.- החלפת מדגם מדדי תעסוקה ושכר 2005 (לקט 2006/15) @
- 130.- הסיווג האחד של משלחי היד 1994 (טכני 64) @
- 75.- סקרי כוח אדם: השינויים במתודולוגיה, בהגדרות ובשאלון 2003-1954 (טכני 78) @
- 40.- מפתח המעבר מהסיווג האחד של משלחי היד - 1994 לסיווג ISCO-88 (טכני 79) @
- 60.- תעסוקה ואבטלה בישראל, 2002-1990 (אינדיקטורים חברתיים מס' 7) @
- 85.- הסקר החברתי 2004 - סידורים לילדים בהקשר של תעסוקת הורים (אינדיקטורים מס' 12) @
- 59.- הסקר החברתי 2005 - השתתפות בכוח העבודה (אינדיקטורים חברתיים מס' 14) @
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 10) - עבודה ושכר @
- 50.- סקר כוח אדם 2006-1996 (סטטיסטיקה) @
- 50.- המלצות ועדת משנה לסיווג רשמי של ענפי ההייטק (מחקרים, ניירות עבודה וניירות טכניים) @

עלייה

- 75.- אוכלוסיית עולי בריה"מ לשעבר - מגמות דמוגרפיות, 2001-1990 (פ"מ 1271) @
- 110.- אוכלוסיית עולי בריה"מ לשעבר 1995 - מגמות דמוגרפיות (פ"מ 1076) @
- 90.- סקר הוצאות משק הבית 2002-2000 - משקי בית של עולי בריה"מ לשעבר (פ"מ 1231) @
- 90.- העלייה לישראל 2010-2007 (פ"מ 1483) @
- 90.- סקר קליטת עולים 2010-2011, ממצאים נבחרים (פ"מ 1520) @
- 50.- תעסוקת עולים שבאו מברית המועצות לשעבר באוקטובר-דצמבר 1993, מעקב לאחר שנתיים בארץ (לקט 1997/27) @
- 50.- תמותה בקרב עולים מברית המועצות לשעבר, 1994-1990 (לקט 1998/8) @
- 60.- תלמידים עולים במוסדות חינוך - תשס"ד (לקט 2006/4) @
- 60.- עולי חבר העמים 2000 (סטטיסטיקה) @ (גם בשפה הרוסית)

פשיעה ומשפט

- 75.- סטטיסטיקה משפטית, 1993 (פ"מ 1031) @
- 75.- סקר נפגעי עבריינות, 2001 (פ"מ 1195) @
- 50.- סטטיסטיקה משפטית - בית המשפט העליון, 1996-1994 (לקט 1997/43) @
- 50.- פעולות בתי המשפט, 1997 (לקט 1998/16) @
- 50.- סטטיסטיקה פלילית, 1999-1998 (לקט 2001/5) @
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 8) - פשיעה ומשפט @
- 50.- פשיעה 2008-1999 (סטטיסטיקה) @

רמת חיים ורווחה

- 90.- סקר הוצאות משק הבית 2002-2000 - משקי בית של עולי בריה"מ לשעבר (פ"מ 1231) @
- 53.- משקי בית ערביים - הוצאות והכנסות, 2006 (פ"מ 1308) @
- 53.- משקי בית - תכונות כלכליות וצפיפות דיור, עפ"י סקרי כוח אדם, 2011 (פ"מ 1505) @
- 78.- סקר הוצאות משק הבית 2011, סיכומים כלליים (פ"מ 1517) @
- 67.- סקר הכנסות 2011 (פ"מ 1524) @
- 67.- אפיון יחידות גאוגרפיות וסיווג לפי הרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה 2008 (פ"מ 1530) @
- 60.- דיור ותנאי מגורים בישראל 1999-1990 (אינדיקטורים חברתיים מס' 4) @
- 75.- פער בין-אזוריים בישראל: נתוני מפקד האוכלוסין והדיור 1995-1948 (דוחות מחקר מס' 2) @
- 75.- גישות רב ממדיות למדידת העוני: ממצאים על סמך נתוני מפקד האוכלוסין והדיור 1995 (דוחות מחקר מס' 3) (אנגלית בלבד) @
- 59.- סקר הוצאות משק הבית וסקר הכנסות 2007 (סטטיסטיקה) @ (עברית, אנגלית, ערבית ורוסית)

המחיר בש"ח

(ללא מע"מ) (1) (2) (3)

תחבורה ותקשורת

- רבעון לסטטיסטיקה של תחבורה @
- 75.- סקר משאיות, 1990 (פ"מ 924) @
- 145.- סקר הרגלי נסיעה 1996/97 (פ"מ 1141) @
- 75.- על גבי תקליטור (כולל גם טעויות דגימה ונתונים ליישובים נבחרים)
- 55.- נסועה 2012 (פ"מ 1533) @
- 67.- סקר מסחר, שירותים, תחבורה, תקשורת ובינוי 2010 (פ"מ 1544) @
- 128.- ספירות תנועה בדרכים לא-עירוניות 2008-2013 (פ"מ 1559) @
- 67.- הרשעות ומורשעים בעברות נהיגה 2010-2012 (פ"מ 1569) @
- 67.- כלי רכב מנועיים 2013 (פ"מ 1570) @
- 115.- תאונות דרכים עם נפגעים, 2013 – חלק א: סיכומים כלליים (פ"מ 1572) @
- 55.- מורשים לנהוג, 2013 (שם קודם: מצבת הנהגים בישראל) (פ"מ 1574) @
- 115.- תאונות דרכים עם נפגעים, 2013 – חלק ב: תאונות בדרכים לא-עירוניות (פ"מ 1575) @
- תחבורה 1995-2006 (סטטיסטיקה) @
- מחולל לוחות של תאונות דרכים עם נפגעים (כולל יצירת מפות וניתוח מרחבי) @
- מפות ושאליות במערכת התחבורה ביישובים @

תיירות ושירותי הארחה

- רבעון סטטיסטי לתיירות ולשירותי הארחה @
- חשבון הלוויין של התיירות בישראל – סקירה כלכלית על פי לוח היצע ושימושים 2004 (פ"מ 1393) @
- 54.- תיירות 2012 (פ"מ 1546) @
- 60.- יציאות ישראלים לחו"ל 1999-2002 (לקט 2004/6) @
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 1) – תיירות @
- תיירות ושירותי הארחה 1990-2010 (סטטיסטיקה) @

תנועה טבעית

- 60.- תנועה טבעית: תמותה 1996 (פ"מ 1108) @
- 40.- תנועה טבעית: לידות חי, 2004 (פ"מ 1331) @
- 53.- תמותת תינוקות 1997-2004 – מאפיינים דמוגרפיים ובריאותיים (פ"מ 1332) @
- תנועה טבעית: נישואין וגירושין, 2008-2009 (פ"מ 1551) @
- לוחות תמותה של ישראל, 2008-2012 (פ"מ 1576) @

תעשייה ומסחר

- 75.- סקר מלאי ההון הקבוע הגולמי בתעשייה 1.1.1992 (פ"מ 1098) @
- 61.- ענפי טכנולוגיות המידע (ICT) 1995-2006 (פ"מ 1306) @
- 53.- סקר מוצרים וחומרים בתעשייה 2006 (פ"מ 1425) @
- 90.- חדשנות במגזר העסקי, 2006-2008 (פ"מ 1463) @
- 55.- עוסקים ופדיון בענפי הכלכלה על פי מס ערך מוסף, 2011-2012 (פ"מ 1567) @
- 102.- מחקר ופיתוח עסקי 2010 (פ"מ 1536) @
- 78.- סקר חברות ביוטכנולוגיה בישראל 2010 (פ"מ 1537) @
- 55.- מדדי תעשייה 2011 – סיכומים שנתיים (פ"מ 1540) @
- דמוגרפיה של עסקים – מקבץ נתונים סטטיסטיים ממרשם העסקים 2003-2011 (פ"מ 1541) @
- 67.- סקר מסחר, שירותים, תחבורה, תקשורת ובינוי 2010 (פ"מ 1544) @
- 128.- סקר תעשייה 2010 (פ"מ 1547) @
- 55.- עוסקים ופדיון בענפי הכלכלה על פי מס ערך מוסף, 2011-2012 (פ"מ 1567) @
- 50.- סקר מבנה כוח אדם, דפוסי עבודה וחדשנות בתעשייה 1997 (לקט 1999/16) @
- 110.- הסיווג האחד של ענפי הכלכלה, 2011 (טכני 80) @
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 4) – א. כלל ענפי המשק; ב. תעשייה, מסחר ושירותים @
- תעשייה 1995-2005 (סטטיסטיקה) @
- ענפי טכנולוגיות המידע 2000 (סטטיסטיקה) @
- המשק הישראלי 1950-2006 (סטטיסטיקה) @

תרבות, בידור וספורט

- 110.- דפוסי השימוש בזמן בישראל, סקר תקצוב זמן, 1991/92 (פ"מ 996) @
- 75.- דפוסי השימוש בזמן בישראל, ממצאים נוספים מסקר תקצוב זמן 1991/92 (פ"מ 1029) @
- 60.- ספריות ציבוריות 1998 (פ"מ 1166) @
- 90.- הרגלי קריאה, בילוי וספורט 1999 (פ"מ 1187) @
- 46.- ספריות – מרכזי משאבים בבתי ספר יסודיים ועל-יסודיים, תשס"ה (פ"מ 1297) @
- ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט 1984/85-2012 (פ"מ 1549) @
- 50.- עיתונים יומיים ותקופונים שיצאו בישראל, 1995 (לקט 1998/4) @
- 60.- ספרים שיצאו לאור בישראל 1996 (לקט 2000/22) @

עובדי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שהשתתפו בהכנת הפרסום:

אגף בכיר המדען הראשי: ד"ר דמיטרי רומנוב

ענבר סבאג-שפייזמן – מרכזת הפרסום,
נורית דוברין, שלומית דרור-כהן, יגאל אייזנמן, טל אדמון,
ד"ר לריסה פליישמן, ד"ר יורי גובמן

אגף א - חינוך, השכלה ונכוחות הוראה: יפה שיף, עדנה שמעוני,

מיכל סלנסקי, אביאל קרנצלר, יונתן בר-און, דוד מעגן, מתן שוקרון,
מירי אלון

אגף מיקרו-כלכלה: יפית אלפנדרי, ליאור דופז, יהונתן חיון,

מרק פלדמן, מירב פסטרנק, מתן שמלצר, אורן שנער,
דורון יגר בורשטיין

אגף בכיר דמוגרפיה ומפקד: ד"ר אחמד חליחל, קרול פלדמן,

רינת כהן-מורנו, רשל רוזנברג, נעמה רותם, אולגה ליטינצקי,
מוריה גיורגי, דפנה הרטל, אירינה קורנילנקו,
ליאת רחבי-איטלינו, מיכל אליאב, אביעד קלינגר, איל מהריאן,
אורן רז – מפיק אוגדן המפות

אגף בכיר מתודולוגיה סטטיסטית: דן בן חור

אגף בכיר תשתית-כלכלה: אורית ילון-שוקרון, אריה אברהם,

יונת קנת-שינפלד, מלכי בן-דוד, ד"ר משה ינאי,
עמית יגור-קרול, עוז קרפל

אגף בכיר מקרו-כלכלה: נאוה ברנר, מירב כץ

תחום הוצאה לאור: דלית גולדפוס – עורכת הפרסום

למידע נוסף בנושא פרסום זה
ניתן לפנות למרכזת הפרסום,
גבי ענבר סבאג-שפייזמן,
טל' 02-6592566.
inbars@cbs.gov.il

עיצוב וגרפיקה: סקורפיו 88, 02-6446356
ירושלים, 2014

תוכן העניינים

17	הקדמה
19	הערים הגדולות בישראל – ממצאים מרכזיים
27	מגמות שינוי של מדדים נבחרים 2012, 2013, לעומת שנה קודמת
31	מאפייני אוכלוסייה בערים הגדולות בישראל

51

פרק 1 | רווחת האוכלוסייה, תעסוקה ורמת חיים

53	א. מבוא
54	ב. מונחים, הגדרות והסברים
54	1. רווחת האוכלוסייה
54	2. תעסוקה
55	3. רמת חיים
57	ג. מקורות הנתונים
58	ד. ממצאים עיקריים
58	1. רווחת האוכלוסייה – מדדים סובייקטיביים
61	2. תעסוקה
80	3. רמת חיים
63	◀ תיבה 1.1 חברות בארגוני עובדים בערים הגדולות בישראל
74	◀ תיבה 1.2 הסדרי פנסיה והערכת החיים לאחר הפרישה מהעבודה
83	◀ תיבה 1.3 הכנסות של שכירים בערים הגדולות בישראל, 2012
93	◀ תיבה 1.4 שוק הדיור בערים הגדולות בישראל

103

פרק 2 | עוני והדרה חברתית בהשוואה למדינות האיחוד האירופי

105	א. מבוא
105	ב. מונחים, הגדרות והסברים (לפי האיחוד האירופי)
106	ג. מקורות הנתונים
	ד. ממצאים עיקריים – השוואה בין-לאומית של מדדי העוני וההדרה החברתית – לפי הגדרות האיחוד האירופי
108	

- 108 ..... אי-שוויון בחלוקת ההכנסות 1
- 109 ..... אוכלוסייה בסיכון לעוני, לפי מין, סוג משק בית וגיל 2
- 111 ..... תעסוקה והדרה חברתית 3

113 ..... **חסכים חומריים כביטוי לעוני בערים הגדולות בישראל** ..... **2.1 תיבה 2** ◀

119

פרק 3 | שירותי רווחה

- 121 ..... **מבוא** ..... **א.**
- 122 ..... **מונחים, הגדרות והסברים** ..... **ב.**
- 123 ..... **מקורות הנתונים** ..... **ג.**
- 124 ..... **ממצאים עיקריים** ..... **ד.**
- 124 ..... 1. רשומים במחלקות לשירותים חברתיים, 2012 1
- 126 ..... 2. סיבות עיקריות לפנייה למחלקות לשירותים חברתיים/נזקקויות 2
- 128 ..... 3. הבדלים בין שיעור הרשומים במחלקות לשיחתיים חברתיים לבין שיעור בעלי נזקקות מוגדרת. 3
- 130 ..... **360° - התכנית הלאומית לילדים ולנוער בסיכון** ..... **3.1 תיבה 3** ◀

137

פרק 4 | חינוך והשכלה

- 139 ..... **מבוא** ..... **א.**
- 140 ..... **מונחים, הגדרות והסברים** ..... **ב.**
- 140 ..... 1. כללי 1
- 141 ..... 2. הישגים של תלמידי כיתות יב בבחינות הבגרות 2
- 141 ..... 3. נשירה מבתי ספר של משרד החינוך ומעבר למסגרות לימוד אחרות 3
- 141 ..... 4. השכלה גבוהה 4
- 142 ..... **מקורות הנתונים** ..... **ג.**
- 143 ..... **ממצאים עיקריים** ..... **ד.**
- 143 ..... 1. לומדים במערכת החינוך 1
- 146 ..... 2. הישגים בבחינות הבגרות 2
- 156 ..... 3. נשירה מבתי ספר של משרד החינוך 3
- 159 ..... 4. השכלה גבוהה 4
- 144 ..... **שמות ילדים בערים הגדולות בישראל** ..... **4.1 תיבה 4** ◀
- 154 ..... **מאפיינים נבחרים של מורים בערים הגדולות בישראל** ..... **4.2 תיבה 4** ◀

167

פרק 5 | בריאות

169	מבוא	א.
170	מונחים, הגדרות והסברים	ב.
172	מקורות הנתונים	ג.
173	ממצאים עיקריים	ד.
173	1. תוחלת חיים ותמותה	
178	2. סיבות מוות	
188	3. לידות והפסקות היריון בקרב נערות	
191	4. הערכה עצמית של בריאות	
193	5. מוגבלות	
195	6. התנהגויות בריאות	
202	7. משאבים פיזיים וכוח אדם במערכת הבריאות	
206	8. ביטוחי בריאות	
208	9. ההוצאה הלאומית לבריאות	
182	ערים בריאות בישראל	5.1 תיבה ◀

213

פרק 6 | תחבורה ותאונות דרכים

215	מבוא	א.
216	מונחים, הגדרות והסברים	ב.
217	מקורות הנתונים	ג.
218	ממצאים עיקריים	ד.
218	1. תחבורה בישראל	
219	2. כלי רכב מנועיים	
222	3. תחבורה ציבורית	
223	4. מורשים לנהוג	
226	5. הרשעות בעברות נהיגה	
227	6. תאונות דרכים עם נפגעים (תיקי ת"ד)	
229	7. נפגעים בתאונות דרכים (תיקי ת"ד)	
238	8. כלי רכב מעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים (תיקי ת"ד)	
239	9. נהגים מעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים (תיקי ת"ד)	
240	מעורבים בתאונות דרכים, לפי קבוצת אוכלוסייה	6.1 תיבה ◀

247	מבוא	א.
248	מונחים, הגדרות והסברים	ב.
248	1. תיקים שנפתחו במשטרה – כללי	ג.
248	2. תיקי פ"א שנפתחו במשטרה לקטינים	ד.
248	3. נאשמים במשפטים פליליים	
250	מקורות הנתונים	
251	ממצאים עיקריים	
251	1. מצבת השוטרים בישראל	
251	2. פשיעה מדווחת למשטרת ישראל	
265	3. נאשמים במשפטים פליליים	
272	4. נפגעי עבריינות	
260	7.1 תיבה 7.1 התכנית הלאומית "עיר ללא אלימות"	◀
269	7.2 תיבה 7.2 פשיעה במבט בין-לאומי	◀

277	מבוא	א.
278	מונחים, הגדרות והסברים	ב.
280	מקורות הנתונים	ג.
281	ממצאים עיקריים	ד.
281	1. מליחות ומפלס מי תהום	
282	2. מחזור פסולת	
284	3. איכות מי חופי רחצה	
285	4. איכות מי שתייה	
287	5. זיהום אוויר	
291	6. מדדים סביבתיים ברשויות המקומיות	
295	7. שביעות רצון מאזור המגורים (נתוני הסקר החברתי)	
298	8.1 תיבה 8.1 מדדי צמיחה ירוקה	◀

הערות הסבר

שטח הכיסוי של הנתונים הסטטיסטיים

הנתונים הסטטיסטיים מתייחסים לשטח הכלכלי של מדינת ישראל, אלא אם כן צוין אחרת.

א. שטח כלכלי של מדינה (The economic territory of a country) (על פי הגדרת OECD-SNA, לפירוט מלא של ההגדרה ראו: OECD, Glossary of Statistical Terms): השטח הכלכלי של מדינה כולל את השטח הגאוגרפי שממשלה מנהלת, ושב אין מגבלות על מעבר של אנשים, סחורות והון.

השטח הכלכלי של מדינת ישראל:

על פי הגדרה זו, השטח הכלכלי של מדינת ישראל הוא בהתאם לסעיף ב להלן.

ב. מחוז ונפה:

המחוזות והנפות מוגדרים לפי החלוקה המינהלית הרשמית של מדינת ישראל, שלפיה קיימים 6 מחוזות ו-15 נפות. כולל יישובים ישראליים באזור יהודה והשומרון.

סימנים מיוחדים בלוחות

ריק	=	נתונים שאין להם משמעות בגלל מבנה הלוח
-	=	חסר מקרים
..	=	נתונים בלתי ידועים או שאינם ניתנים לפרסום
( )	=	נתונים המבוססים על הערכה או בעלי טעות דגימה יחסית גבוהה
0	=	נתון קטן ממחצית היחידה שלפיה מוצגים הנתונים בלוח

הקדמה

דוח זה הוא **השביעי** בסדרת הדוחות החברתיים של הלמ"ס. **הדוח הנוכחי מתמקד בערים הגדולות בישראל המונות 100 אלף תושבים ויותר, מהיבטים של רווחת האוכלוסייה, עוני, רמת חיים, דיור, תעסוקה, חינוך, תאונות דרכים ועוד.** הדוח מספק לקובעי המדיניות ולציבור הרחב מבט נרחב על החברה הישראלית במגוון תחומים, כולל שינויים מרכזיים שחלו בעשור האחרון.

בפרסום שמונה פרקים העוסקים בתחומים הבאים:

פרק 1 - רווחת האוכלוסייה, תעסוקה ורמת חיים. פרק זה כולל שלושה חלקים מרכזיים:

החלק הראשון מתמקד בעמדות האוכלוסייה כפי שעלו מהסקר החברתי, כגון מידת שביעות הרצון מהחיים באופן כללי, מהמצב הכלכלי, מהמגורים ועוד. **החלק השני** עוסק במדדי תעסוקה ואבטלה ובקשר שבין תעסוקה להשכלה. כמו כן, מוצגת בחלק זה השוואה של מדדי תעסוקה בישראל לעומת מדינות ה-OECD. **החלק השלישי** מתמקד ברמת חיים של משקי בית לפי נתוני הכנסות והוצאות, הרכב ההכנסות ועוד. בפרק ארבע תיבות בנושאים מגוונים: חברות בארגוני עובדים בערים הגדולות בישראל, הסדרי פנסיה והערכת החיים לאחר הפרישה מהעבודה, הכנסות של שכירים בערים הגדולות בישראל ומבט על שוק הדיור בערים אלה.

פרק 2 - עוני והדרה חברתית בהשוואה למדינות האיחוד האירופי, מציג מדדים כמו סיכון לעוני, וקשר שבין תעסוקה ועוני. בפרק זה תיבה בנושא חסכים חומריים של האוכלוסייה כביטוי לעוני בערים הגדולות בישראל. חסכים אלה באים לידי ביטוי בתחושת עוני, בויתור על אוכל, בויתור על טיפולים רפואיים, תרופות ועוד.

פרק 3 - שירותי רווחה, עוסק בנזקקים לשירותי רווחה ומציג את אוכלוסיית הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים ואת הסיבות לפניות לשירותי הרווחה. בפרק תיבה על התכנית הלאומית לילדים ולנוער בסיכון (360°), שנכתבה עבור הדוח הנוכחי על ידי משרד הרווחה והשירותים החברתיים.

פרק 4 - חינוך והשכלה, מציג נתונים על הישגים בלימודים, זכאות לתעודת בגרות ועמידה בדרישות הסף של האוניברסיטאות, נשירת תלמידים ממסגרות של משרד החינוך, וכן נתונים על סטודנטים ובעלי תארים. בפרק שתי תיבות, האחת בנושא שמות פופולריים של ילדים בערים הגדולות בישראל והאחרת בנושא מאפיינים נבחרים של מורים בערים הגדולות בישראל.

פרק 5 - בריאות, עוסק בבריאות האוכלוסייה ומתמקד במדדים מרכזיים של בריאות: תוחלת חיים ותמותת תינוקות, לידות ופניות לוועדות להפסקת היריון, בעלי מוגבלויות, הערכה עצמית של בריאות ומשאבי מערכת הבריאות. כמו כן מובאים נתונים על ביטוחי בריאות ועל ההוצאה הלאומית לבריאות. בפרק תיבה על פרויקט "ערים בריאות בישראל" שזים משרד הבריאות.

פרק 6 - תחבורה ותאונות דרכים, מציג מדדי תחבורה מרכזיים: תשתיות, נסועה ומורשים לנהוג, ומתמקד בתאונות דרכים עם נפגעים והרשעות נהגים בעברות תנועה. בפרק תיבה בנושא מעורבים בתאונות דרכים לפי קבוצת אוכלוסייה.

פרק 7 - חוק וסדר, מציג נתוני עבריינות בקרב בני נוער ומבוגרים, פתיחת תיקים במשטרה, נאשמים במשפטים פליליים ונפגעי עבריינות. הפרק כולל תיבות בנושאים: "פשעיה במבט בין-לאומי" והתכנית הלאומית "עיר ללא אלימות" שנכתבה עבור הדוח הנוכחי על ידי המשרד לביטחון הפנים.

פרק 8 - סביבה, עוסק במדדי איכות סביבה כמו מחזור פסולת, איכות מי חופי רחצה, זיהום אוויר ומדדים סביבתיים ברשויות המקומיות. בפרק תיבה בנושא מדדי צמיחה ירוקה.

השנה מצורף לדוח גם אוגדן מפות המציג נתונים חברתיים במבט מרחבי. הביטוי החזותי הגאוגרפי של התופעות החברתיות מאפשר ניתוח של המרקם העירוני של הערים הגדולות בישראל, ומשלים את התמונה העולה מנתוני הדוח.

גם השנה הניב הדוח שיתופי פעולה מוצלחים עם כמה משרדי ממשלה. ברצוני להודות בפרט לד"ר מילכה דונחין, יו"ר הוועד המתאם של רשת ערים בריאות במשרד הבריאות על הכנת התיבה "ערים בריאות בישראל", לד"ר ימית אלפסי ולמר אריאל כדורי מהמשרד לביטחון הפנים על הכנת תיבה בנושא "עיר ללא אלימות", ולד"ר טלל דולב, מנהלת התכנית הלאומית לילדים ולנוער בסיכון, על כתיבת תיבה בנושא ילדים ונוער בסיכון בישראל.

תודה מיוחדת לעובדי הלמ"ס שתרמו רבות להכנת דוח זה, ובכללם למרכזת הדוח – גב' ענבר סבאג שפייזמן מאגף המדען הראשי, למתכנן ומפיק אוגדן המפות – מר אורן רז מתחום ממ"ג-גאוגרפיה, ולעורכת הדוח – גב' דלית גולדפוס מתחום הוצאה לאור.

הדוח מופיע באתר הלמ"ס: www.cbs.gov.il

ובדף הבית של הדוח בכתובת: http://www.cbs.gov.il/reader/?Mlval=cw_usr_view_SHTML&ID=941

באתר מרוכזים יתר הדוחות שפורסמו עד כה.

פרופ' דניאל פפרמן

הסטטיסטיקן הממשלתי

ירושלים, תשע"ה-2014

הערים הגדולות בישראל

ממצאים מרכזיים

אוכלוסייה

נכון לסוף 2013 חיים ב-14 הערים הגדולות בישראל (ערים המונות 100 אלף תושבים ויותר) כ-3.4 מיליון תושבים המהווים כ-43% מאוכלוסייתה של מדינת ישראל. עובדה זו מעידה רבות על אופייה העירוני של ישראל. ירושלים היא העיר הגדולה בישראל עם כ-815 אלף תושבים – כעשירית מתושבי המדינה מתגוררים בה. אחריה, תל אביב-יפו עם כ-415 אלף תושבים וחיפה עם כ-272 אלף תושבים. ערים אלו הן ערי הגרעין של מטרופולינים ירושלים, תל אביב-יפו וחיפה, בהתאמה. שלוש ערים נוספות שבהן כ-200 אלף תושבים ויותר הן ראשון לציון, אשדוד ופתח תקווה. בקבוצת הערים המונות 100 אלף תושבים ויותר, מובילה באר שבע עם כ-197 אלף תושבים ולאחריה נתניה עם כ-192 אלף תושבים. לאחריהן, לפי גודל הערים, חולון, בני ברק, רמת גן, בת ים, רחובות ואשקלון.

בני ברק היא העיר הצעירה ביותר מבין הערים ובה 39.4% ילדים בגיל 0-14. גם בירושלים אחוז גבוה של ילדים – 34.1% בני 0-14 אחוז הילדים בשתי ערים אלה גבוה גם בהשוואה לאחוז הארצי שעומד על 28.2%. לעומת זאת, **בת ים היא העיר המבוגרת ביותר ובה האחוז הגבוה ביותר של בני 65 ומעלה** (19.6%), אחריה חיפה (19.1%) כאשר האחוז הארצי עומד על 10.4%. סוג המשפחה השכיח ביותר בערים הגדולות הוא של זוגות עם ילדים בכל גיל וזאת בדומה למצב בכלל האוכלוסייה. בערים **בני ברק וירושלים נמצא האחוז הגבוה ביותר של זוגות עם ילדים בכל גיל** (73.8% ו-66.1% בהתאמה), גבוה אף מהממוצע הארצי שעומד על 62.9%. בערים **תל אביב-יפו וחיפה** נמצא האחוז הנמוך ביותר של משפחות מסוג זה (46.3% ו-46.6% בהתאמה). משפחות חד-הוריות (האם בכ-89% מהמקרים) נפוצות יחסית בערים הגדולות, מלבד בראשון לציון, בירושלים ובבני ברק שבהן אחוז המשפחות החד-הוריות גבוה אף מהממוצע הארצי. **בבת ים** נרשם האחוז הגבוה ביותר של משפחות חד-הוריות – 19.6%.

רווחת האוכלוסייה

שביעות רצון מהחיים ומהמצב הכלכלי – 85.7% מבני 20 ומעלה דיווחו ב-2013 שהם מרוצים מחייהם, (בהשוואה ל-86.2% בשנת 2012 ו-82.6% בשנת 2002). 53% היו מרוצים ממצבם הכלכלי, 60% דיווחו כי הם מצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות השוטפות של משק הבית (למזון, לחשמל, לטלפון וכד'), ירידה קלה לעומת 2012.

ותק מגורים בעיר – שיעור האוכלוסייה הוותיקה המתגוררת בעיר שנים רבות, גבוה מאוד בירושלים: יותר ממחצית (53%) מהאוכלוסייה הבוגרת גרה בעיר למעלה מ-30 שנים (47% מהיהודים ו-65% מהערבים). גם בערים רחובות, חיפה, תל אביב-יפו, חולון ונתניה, מעל לשליש מהאוכלוסייה הבוגרת גרה בעיר לפחות 30 שנים. פתח תקווה, בת ים, תל אביב-יפו ורמת גן הן ערים שבהן למעלה מחמישית מהאוכלוסייה הבוגרת בעיר היא אוכלוסייה חדשה, בעלת ותק של עד חמש שנים.

תחושת בדידות ומצוקה - ב-2012, 27% מבני 20 ומעלה חשו בדידות לעתים קרובות או מדי פעם. 10% דיווחו כי אין להם למי לפנות בשעת משבר או מצוקה. מבין הערים הגדולות, בבת ים, בנתניה ובתל אביב-יפו נמצא שיעור גבוה יחסית של אנשים שחשים בדידות לעתים קרובות או מדי פעם (32% ו-31% בהתאמה). בירושלים ובחולון נמצא שיעור גבוה יחסית של אנשים שחשו כי אין להם על מי לסמוך בשעת משבר או מצוקה (16% ו-14% בהתאמה).

בילוי ופנאי - 59% מבני 20 ומעלה ביקרו בקולנוע, בתאטרון או במופעי בידור בשנה החולפת, 36% ביקרו במוזאון או בתערוכות אומנות, 24% השתתפו בחוגים. מעל 70% מתושבי רמת גן, תל אביב-יפו, פתח תקווה, ראשון לציון וחולון, ביקרו בקולנוע, בתאטרון או במופעי בידור בשנה החולפת.

תעסוקה

בשנת 2013 היו בישראל 3.450 מיליון **מועסקים** שהיוו 59.7%- מאוכלוסיית בני 15 ומעלה. בקרב גברים, שיעור התעסוקה הגיע ל-65.1% ובקרב נשים השיעור הגיע ל-54.6%.

אחוז ה**בלתי מועסקים** בשנת 2013 היה 6.2% (228.3 אלף). בגילי העבודה העיקריים (25-54) אחוז הבלתי מועסקים עמד על 5.7%. יש הבדלים משמעותיים בתכונות כוח העבודה בין תושבי הערים הגדולות, הן בשיעור התעסוקה והן באחוז הבלתי מועסקים. **שיעור התעסוקה ברוב הערים הגדולות** גבוה מהממוצע הארצי (59.7%), שיעור התעסוקה הגבוה ביותר היה **בראשון לציון** 69.8% ואילו **בירושלים ובבני ברק** פחות מ-50% מאוכלוסיית העיר מועסקת (47.6% בירושלים ו-44.6% בבני ברק). **ברוב הערים הגדולות אחוז הבלתי מועסקים נמוך מהממוצע הארצי (6.2%)** בראשון לציון, בחולון וברחובות אחוז הבלתי מועסקים היה נמוך מ-5% ואילו בירושלים אחוז הבלתי מועסקים היה הגבוה מבין הערים הגדולות ועמד על 7.3%.

ביטחון תעסוקתי - ב-2012, 10% מהמועסקים חששו מאוד לאבד את עבודתם בשנה הקרובה, בהשוואה ל-16% בשנת 2002. 39% מהמועסקים העריכו כי אם יאבדו את עבודתם, סיכוייהם למצוא עבודה אחרת לפחות ברמת ההכנסה הנוכחית, קטנים או קלושים, לעומת 54% בשנת 2002. השיעור הגבוה ביותר של מועסקים שאינם חוששים כלל לאבד את עבודתם הוא בקרב תושבי **בני ברק** (71%). שיעור המועסקים המעריכים שיש להם סיכוי גדול מאוד או סיכוי גדול למצוא עבודה אחרת, במידה שיאבדו את עבודתם, הוא **ברחובות** (67%).

חברות בארגוני עובדים - ב-2012 כרבע (25%) מהשכירים היו חברים בארגוני עובדים (כ-686 אלף מתוך 2,735.7 אלף שכירים). 61% מהם חברים בהסתדרות הכללית החדשה, 20% חברים בהסתדרות המורים או בארגון המורים העל-יסודיים, 6% חברים בהסתדרות הרפואית בישראל או באחד מארגוני הסגל האקדמי באוניברסיטאות. כשליש (34%) מהשכירים **באשדוד** חברים בארגון עובדים, 29% מהשכירים **בחיפה ובראשון לציון** ו-22% מהשכירים **בירושלים, בתל אביב-יפו ובפתח תקווה** חברים בארגוני עובדים.

יוממות ומשך זמן ההגעה לעבודה - כ-87% מהמועסקים בירושלים הם תושבי העיר, גם בבאר שבע (71.8%) ובחיפה (70.3%) חלקם של תושבי העיר העובדים בה הוא משמעותי. לעומת זאת **בתל אביב-יפו** האחוז נמוך יותר ומעיד על ניידות תעסוקתית גבוהה יותר, כך גם בערים נוספות באזור המרכז. **בבת ים** רק כ-23.6% מהמועסקים בעיר הם תושביה. הערים שבהן משך זמן ההגעה לעבודה היה הגבוה ביותר (חצי שעה ויותר) היו בת ים (50%) ורחובות (44%). בשתי ערים אלה, מרבית המועסקים עובדים מחוץ לעיר מגוריהם.

רמת חיים

הוצאה והכנסה - מבין הערים הגדולות, הפער הגדול ביותר בין הכנסה כספית נטו להוצאה כספית לתצרוכת הוא **ברחובות** - 5,809 ש"ח, והפער הנמוך ביותר הוא **בבני ברק** - 1,393 ש"ח.

ברחובות, ההכנסה הכספית הממוצעת נטו הייתה הגבוהה ביותר - 16,800 ש"ח **וברמת גן** ההוצאה הכספית לתצרוכת הייתה הגבוהה ביותר - 11,954 ש"ח. **בבני ברק** נרשמה ההכנסה הכספית נטו הנמוכה ביותר - 10,211 ש"ח **ובבת ים** ההוצאה הכספית לתצרוכת הנמוכה ביותר - 7,929 ש"ח.

מרכיבי ההכנסות - בפתח תקווה, בראשון לציון וברמת גן מעל ל-80% מההכנסה הכספית ברוטו למשק בית היא הכנסה מעבודה ומקורה של פחות מ-10% מההכנסה הוא מתמיכות וקצבאות, ואילו **בבני ברק ובירושלים** פחות מ-70% מההכנסה הכספית מקורה מעבודה, כאשר בבני ברק מעל לרבע מההכנסות מקורן בקצבאות ובתמיכות, ובירושלים - 17% מההכנסות מקורן בקצבאות ובתמיכות.

הכנסה של שכירים - בשנת 2012, ההכנסה הממוצעת ברוטו לחודש לשכיר בכלל האוכלוסייה הייתה 9,149 ש"ח. מבין הערים הגדולות ההכנסה הנמוכה ביותר של שכירים נרשמה **בבני ברק** - 6,238 ש"ח וההכנסה הגבוהה ביותר נרשמה **בתל אביב-יפו** - 11,512 ש"ח. בחישוב ההכנסה הממוצעת לשעת עבודה בכלל האוכלוסייה הפער בין המינים מצטמצם לכ-15% (57.9 ש"ח לשעה לשכיר ו-48.9 ש"ח לשעה לשכירה). מבין הערים הגדולות הפער הקטן ביותר בהכנסה של שכירים לעומת הכנסה של שכירות הוא **בירושלים** - 0.9%, והפער הגדול ביותר הוא **בתל אביב-יפו** - 31.3%.

מרכיבי ההוצאות - בערים **תל אביב-יפו, ראשון לציון ורמת גן** נרשמה ההוצאה הגבוהה ביותר לתצרוכת - מעל 15,000 ש"ח בממוצע למשק בית. **בבת ים** נרשמה ההוצאה הנמוכה ביותר לתצרוכת, פחות מ-11,000 ש"ח בממוצע למשק בית.

בכל הערים הגדולות סעיף ההוצאה הגדול ביותר של משקי בית הוא דיור; ההוצאה הגבוהה ביותר על סעיף זה היא בתל אביב-יפו, בבת ים ובבני ברק (מעל 30% מההוצאות) וההוצאה הנמוכה ביותר היא בבאר שבע, באשקלון ובחיפה. סעיף ההוצאה השני בגודלו הוא תחבורה ותקשורת. בחיפה, באשקלון ובבאר שבע, ההוצאה הגבוהה ביותר על סעיף זה עומדת על כחמישית מההוצאה לתצרוכת.

שוק הדיור - בשנת 2012, 68% גרו בדירה בבעלותם ו-27% התגוררו בדירה שכורה. **בראשון לציון, ברחובות ובחולון**, שיעור הגרים בדירה בבעלותם (72% בממוצע) הוא הגבוה מבין הערים הגדולות. **בתל אביב-יפו** נרשם השיעור הגבוה ביותר של גרים בדירה שכורה (46%) ולאחריה ברמת גן (38%) ובבאר שבע (36%).

משנת 2007 ועד 2013 עלו מחירי הדירות ב-85.8%. העלייה החדה ביותר במחירי הדירות הייתה בבאר שבע (108.7% עלייה בדירות הקטנות וכ-92.4% בדירות הגדולות), שבה רמת המחירים היא הנמוכה ביותר מבין הערים הגדולות בתקופה הנדונה. **מנגד, העלייה המתונה ביותר הייתה בתל אביב-יפו** (38% בדירות הקטנות ו-31.7% בדירות הגדולות), שבה רמת המחירים היא הגבוהה ביותר מבין הערים הגדולות. ניתן לומר שאם בעבר זוגות צעירים (עם ילדים וללא ילדים) בחרו לרכוש דירה, הרי שבמשך השנים מסתמנת העדפה של זוגות כאלה להתגורר בשכירות, עקב העלייה במחירי הדיור בשנים האחרונות, והשינויים שחלו בשוק הדיור.

עוני והדרה חברתית

בעשור האחרון, שיעורי העוני בישראל גבוהים משיעורי העוני במדינות האיחוד האירופי, הן ברמה הכללית והן בקרב קבוצות אוכלוסייה בסיכון לעוני: ילדים, קשישים ונשים. בשנת 2012 30% מאוכלוסיית ישראל הייתה בסיכון לעוני לעומת 17% בממוצע במדינות האיחוד האירופי. 31% מכלל הנשים בישראל היו בסיכון לעוני לעומת 29% מהגברים בגיל זה. בולט במיוחד שיעורם הגבוה של הילדים בסיכון לעוני בישראל, המגיע ל-39% לעומת 20% בממוצע במדינות האיחוד האירופי.

תחושות עוני וקשיים כלכליים – אחד מכל שבעה (14.5%) בני 20 ומעלה, הרגיש עני בשנה האחרונה (כ-725.3 אלף איש); 29% מהערכים ו-12% מהיהודים. 22% מהאוכלוסייה החרדית, הרגישו עניים בשנה האחרונה. בירושלים, שיעור המרגישים עניים הוא הגבוה ביותר מבין הערים הגדולות: 28% הרגישו עניים בשנה האחרונה – 18% מהיהודים ו-45% מהערכים. לעומת זאת, בערים תל אביב-יפו, חיפה, נתניה וראשון לציון, פחות מ-10% הרגישו עניים.

16% מבני 20 ומעלה, כ-822.2 אלף איש, ויתרו על אוכל בשל קשיים כלכליים. 27% ויתרו על אוכל בירושלים (24% מהיהודים ו-34% מהערכים) ושיעור דומה ברחובות, 22% בבני ברק ו-18% באשדוד, זאת בהשוואה ל-7% ברמת גן ול-6% בתל אביב-יפו. 41% מבני 20 ומעלה, כ-2.1 מיליון איש, ויתרו על חימום או על קירור מספיק של הבית. בירושלים, 58% ויתרו על חימום או על קירור בהשוואה ל-27% בתל אביב-יפו.

24% מבני 20 ומעלה, כ-1.2 מיליון איש, פיגרו בתשלומי חשבונות (כגון: חשמל, טלפון, מים, גז). 37% מבני 20 ומעלה בירושלים ו-30% בבני ברק דיווחו כי פיגרו בתשלומי החשבונות.

נזקקים לשירותי רווחה

רשומים במחלקות לשירותים חברתיים – בשנת 2012 היו כ-1.3 מיליון רשומים במחלקות לשירותים חברתיים בישראל, שיעור של 168.9 רשומים ל-1,000 נפש. 38.7% מהרשומים במחלקות לשירותים חברתיים בישראל גרים ב-14 הערים הגדולות. ברוב הערים הגדולות שיעורי הרשומים נמוכים מהממוצע הארצי. העיר עם שיעור הרשומים הגבוה ביותר מבין הערים הגדולות בישראל היא באר שבע – 180.7 רשומים ל-1,000 נפש. שיעור זה גבוה ב-70% משיעור הרשומים ברמת גן, העיר עם שיעור הרשומים הנמוך ביותר (105.9 רשומים ל-1,000 נפש). בין הערים עם שיעור נמוך של רשומים נמצאות רמת גן, חולון, חיפה ופתח תקווה. בנתניה ובבאר שבע שיעור הרשומים גבוה.

הנזקקות השכיחה ביותר בממוצע הארצי היא "תפקוד לקוי של הורים או של ילדים/נוער" (32.7%), הנזקקות השנייה בשכיחותה היא "עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה" (22.3%), לאחר מכן "זיקנה" (20.5%) ו"סיבות רפואיות ומוגבלות" (17.5%). לעומת זאת, הערים הגדולות, בממוצע, מתאפיינות באחוז גבוה יותר של הנזקקות "זיקנה" (27.8%) ובאחוז נמוך יותר של נזקקים בשל "עוני וקשיי הכנסה ותעסוקה" (18.7%).

בחולון ובאשקלון, מעל 40% מהסיבות לפנייה למחלקות לשירותים חברתיים הן בעיות זיקנה וזוהי גם הנזקקות השכיחה ביותר בערים אלה, בעוד שאותה נזקקות מהווה 19% ו-22% מהפניות בלבד בירושלים ובבני ברק, בהתאמה. פניות בשל עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה הן מעל ל-22% מהפניות בירושלים, באשקלון ובבאר שבע, אך כ-7% ו-9% מהפניות בחולון וברמת גן, בהתאמה. האחוזים הגבוהים ביותר של פניות עקב הנזקקות "תפקוד לקוי של הורים או של ילדים/נוער" הם בתל אביב-יפו וברחובות (דומה לממוצע הארצי) והאחוזים הנמוכים ביותר – בבית שמש ובאשקלון.

חינוך והשכלה

זכאות לתעודות בגרות - מגמת העלייה בשיעורי הזכאות לתעודות בגרות שהחלה ב-2009 (54%) נמשכה גם ב-2012, ושיעור הזכאים לתעודות בגרות מבין כלל תלמידי כיתות יב עלה מ-57% ב-2011 ל-59% ב-2012. בחינוך העברי עלה שיעור הזכאים מ-58.5% ל-60.5% ובחינוך הערבי - מ-50% ל-53%.

השיעורים הגבוהים ביותר של זכאים לתעודות בגרות נרשמו ברמת גן - 79% מתלמידי כיתות יב, ואחריהם בתל אביב-יפו, בחולון ובחיפה (בין 69% ל-71%), זאת בהשוואה ל-59% בקרב כלל תלמידי כיתות יב בארץ, ול-60.5% בקרב כלל תלמידי החינוך העברי. השיעורים הנמוכים ביותר של זכאים לתעודות בגרות נרשמו בבני ברק ובירושלים - 7% ו-32% מבין תלמידי כיתות יב, בהתאמה.

רמת בחינות הבגרות - רמת גן בולטת בשיעורים גבוהים של נבחנים ברמה מוגברת באנגלית ובמתמטיקה - 86% ו-46% בהתאמה. שיעורים גבוהים יחסית של נבחנים ברמה מוגברת באנגלית ובמתמטיקה נמצאו גם בקרב תלמידי החינוך העברי **בתל אביב-יפו, בחיפה, ברחובות ובראשון לציון.**

מצטיינים - התלמידים ברמת גן ובחיפה נמצאו מובילים גם בשיעור המצטיינים (13% ו-12% בהתאמה). שיעור גבוה של מצטיינים נמצא גם בפתח תקווה (10.9%), בירושלים (10.5%) בתל אביב-יפו (10.2%) וברחובות (10.1%).

נשירת תלמידים - אחוז נשירת תלמידים בכיתות א-יב עמד בשנת הלימודים תשע"ב (2011/12) על 1.9%. לא כולל את ערביי מזרח ירושלים. **בערים ירושלים, בני ברק, אשקלון ותל אביב-יפו, נרשם אחוז נשירה גבוה יותר (4.7%, 2.5%, 2.2% ו-2.0% בהתאמה).** גם בכיתות ז-יב, אחוזי הנשירה בערים ירושלים, בני ברק, אשקלון ותל אביב-יפו גבוהים מאחוז הנשירה הארצי. בולט במיוחד אחוז נשירת התלמידים בפיקוח החרדי בכיתות ז-יב בירושלים (8.2%) ובבאר שבע (7.0%).

מאפייני המורים - במרבית הערים הגדולות בישראל שיעור המורים בעלי תואר שני ומעלה גבוה מהממוצע הארצי, שעומד על כ-28%. **ברחובות** נרשם האחוז הגבוה ביותר של מורים בעלי תואר שני ומעלה (37%) **ובבני ברק -** האחוז הנמוך ביותר (16%). **ברמת גן ובראשון לציון** שיעור המורים הוותיקים (בני 50 ומעלה) הוא כמעט פי 5 משיעורם של המורים הצעירים (עד גיל 29). זאת לעומת **אשדוד, בת ים וירושלים** שבהן השיעור הוא בערך פי 2, בדומה לממוצע הארצי.

השכלה גבוהה - כמעט בכל הערים הגדולות, רוב המועמדים ללימודי תואר ראשון (62.5%) נרשמו למכללות אקדמיות, והדבר בולט במיוחד **בבני ברק (80.1%). חיפה** היא העיר היחידה שבה רוב המועמדים נרשמו לאוניברסיטאות בלבד (53.7%). **בראשון לציון** שיעור המועמדים היה הגבוה ביותר (כ-60 מועמדים ל-1,000 תושבים) ואילו בירושלים ובבני ברק שיעורם היה הנמוך ביותר (כ-24 ו-11 מועמדים בלבד ל-1,000 תושבים, בהתאמה). שיעור המועמדים לתואר ראשון שהתקבלו לעדיפות הראשונה במכללות האקדמיות (73.3%) היה גבוה מהשיעור באוניברסיטאות (67.1%).

בריאות

תוחלת חיים - בעשור האחרון, מ-2002 ועד 2012, תוחלת החיים בלידה עלתה בקרב הגברים ב-2.4 שנים ובקרב הנשים ב-2.1 שנים (מ-77.5 ל-79.9 בגברים ומ-81.5 ל-83.6 בנשים); **בין הערים הגדולות בישראל קיים פער של 3.3 שנים בתוחלת חיים בין העיר שבה תוחלת החיים הגבוהה יותר - רמת גן (83.9 שנים) לעיר שבה תוחלת החיים הנמוכה ביותר - בת ים (80.6 שנים) -** ממוצע לשנים 2010-2012.

סיבות מוות - בשנת 2011, רבע (25.3%) מכלל הנפטרים נפטרו משאתות ממאירות (סרטן). ממחלות לב נפטרו 16.1% וממחלות כלי דם במוח - 6%. **התפלגות סיבות המוות** בנשים ובגברים דומה, פרט לאחוז התמותה מסיבות

חיצוניות¹ שהוא כפול אצל גברים לעומת נשים (6.4% לעומת 3.1% בהתאמה). סוג הסרטן השכיח ביותר אצל גברים הוא סרטן קנה הנשימה, הסמפונות והריאה (24.4% מכל הפטירות מסרטן) ואצל נשים – סרטן השד (22.2% מכלל הפטירות מסרטן).

שיעורי התמותה המתוקננים לגיל בערים הגדולות, מכל סיבות המוות, היו גבוהים ביותר בערים בת ים, בני ברק ותל אביב-יפו, פי 1.1 לעומת הממוצע הארצי ופי 1.2 לעומת רמת גן שבה שיעור התמותה הנמוך ביותר.

שיעורי התמותה הגבוהים ביותר מסרטן היו בערים בת ים ואשקלון. כמעט פי 1.2 לעומת הממוצע הארצי ופי 1.3 מהשיעור בירושלים ובבני ברק שבהן נרשמו השיעורים הנמוכים ביותר מבין הערים הגדולות. השיעור הגבוה ביותר של תמותה ממחלות לב היה **בבני ברק** – פי 1.2 לעומת הממוצע הארצי ופי 1.4 לעומת **רמת גן** שבה נרשם שיעור התמותה הנמוך ביותר מבין הערים הגדולות.

פניות לוועדות להפסקת היריון – שיעור הפניות הכללי של נערות לוועדות להפסקת היריון בערים הגדולות בישראל הוא 9.9 ל-1,000 נערות (ממוצע לשנים 2009–2011). שיעור זה גבוה מהממוצע הארצי (8.5). יש הבדלים מהותיים בשיעור הפניות לוועדות להפסקת היריון בקרב נערות בין הערים הגדולות בישראל: **בבני ברק ובירושלים** שיעור הפניות הוא הנמוך ביותר (2.1 ו-3.4 ל-1,000 נערות בהתאמה). **בבת ים ובבאר שבע** שיעור הפניות הוא הגבוה ביותר (22.3 ו-21.3 בהתאמה). הבדלים אלה נובעים כנראה משוני בהרכב האוכלוסייה.

מוגבלות – 22% מבני 20 ומעלה דיווחו בשנת 2012 על בעיה בריאותית המפריעה להם בתפקוד יומיומי: 28.5% מתושבי בת ים ו-28.0% מתושבי אשקלון דיווחו על בעיה בריאותית המפריעה להם בתפקוד לעומת 16.9% בירושלים ו-19.4% בבני ברק.

מוגבלות וכיסוי הוצאות – בשנת 2012 יותר ממחצית (51%) מהאנשים עם מוגבלות התקשו לכסות את הוצאותיהם החודשיות, לעומת כשליש (35%) מהאנשים ללא מוגבלות.

עישון – 16.2% מבני 21 ומעלה בישראל מעשנים לפחות סיגריה אחת ביום. **בתל אביב-יפו נרשם האחוז הגבוה ביותר של מעשנים** (30%). אחוז גבוה יחסית נרשם גם באשדוד ובראשון לציון (28%). בבני ברק נרשם האחוז הנמוך ביותר של מעשנים – 8%.

השמנת יתר – 15.7% מהאוכלוסייה בישראל סובלים מהשמנת יתר בישראל ($BMI > 30$), אחוז זה בקרב גברים ונשים. **באשדוד כל מבוגר חמישי הוא במצב של השמנת יתר** (20%) בדומה לשיעור בחולון ובראשון לציון (19%). הערים שבהן שיעורי השמנת היתר היו נמוכים יחסית הן: **תל אביב-יפו** (12%), **נתניה** (11%) ו**רמת גן** (10%). בערים **חיפה, בת ים ואשקלון**, נרשם שיעור גבוה של בעלי עודף משקל. מבין הערים הגדולות, בתל אביב-יפו נרשם השיעור הגבוה של אוכלוסייה בעלת משקל תקין (59%).

פעילות גופנית – בקרב בני 21 ומעלה, 32.3% עוסקים בפעילות גופנית 3 פעמים בשבוע או יותר, לפחות 30 דקות בכל פעם. האחוז גבוה מעט יותר בקרב גברים (33%) לעומת נשים (32%), דומה בקרב גברים יהודים וערבים, אך גבוה יותר בקרב נשים יהודיות לעומת ערביות (33% יהודיות לעומת 24% ערביות). 44% מתושבי **רחובות** ו-40% מתושבי **אשדוד** עסקו בפעילות גופנית לפחות שלוש פעמים בשבוע ושיעור דומה נמצא גם באשקלון ובחיפה. **ברמת גן, 38% עסקו בפעילות גופנית מאומצת.** שיעורים נמוכים יחסית של עוסקים בפעילות גופנית נרשמו בערים **חולון ובת ים** (כרבע מהתושבים).

1 סיבות מוות חיצוניות הן סיבות שאינן מחלות כגון: תאונות דרכים, רצח והתאבדות.

תחבורה ותאונות דרכים

מורשים לנהוג - מספר המורשים לנהוג ברכב מנועי הגיע בסוף שנת 2012 לכ-3.7 מיליון. במשך שנה זו גדל מספרם של המורשים לנהוג ב-87 אלף, דהיינו, עלייה של כ-2.4% בהשוואה לסוף שנת 2011. יש לציין כי האוכלוסייה גדלה ב-1.9% באותה תקופה. האחוז הגבוה ביותר של מורשים לנהוג הוא בתל אביב-יפו - כ-61.6%, לאחר מכן בראשון לציון - 58.3% וברמת גן - 56%. בבני ברק, האחוז הנמוך ביותר של מורשים לנהוג - 18.1%, לאחר מכן בפער גדול, ירושלים - 33.8% ואשדוד - 40.6%.

עברות נהיגה - עברות הנהיגה השכיחה ביותר בקרב הנהגים, ערבים ויהודים, היא אי-ציית לרמזור (9.8% ו-11.5% בהתאמה). עברות הנהיגה השנייה בשכיחותה בקרב הנהגים היהודים היא אי-ציית לתמרורים ואי-מתן זכות קדימה להולך רגל - 8.6%. בקרב הנהגים הערבים, העברה השנייה בשכיחותה היא סטייה מנתיב - 9.3%. **אחוז המורשים בעברות נהיגה מתוך המורשים לנהוג בירושלים ובבני ברק היה הגבוה ביותר (כ-13% בהתאמה)** ואילו האחוז הנמוך ביותר היה בבאר שבע (7.7%). הערים שבהן מספר הרשעות למורשע היה גבוה מהממוצע (1.23) היו: בני ברק (1.32), ירושלים (1.31), בת ים (1.28) ותל אביב-יפו (1.24).

תאונות דרכים עם נפגעים - בשנת 2012 נרשמו ונחקרו על ידי משטרת ישראל 12,484 תאונות דרכים עם נפגעים (לא כולל באזור יהודה והשומרון), ירידה של כ-12% לעומת שנת 2011. **שיעורי התאונות והנפגעים נמצאים במגמת ירידה לאורך השנים.** בשנת 2012, חלה ירידה של 22.9% במספר ההרוגים בתאונות דרכים לעומת 2011 - 263 הרוגים לעומת 341 הרוגים, בהתאמה. מספר התאונות הקטלניות בשנת 2012 עמד על 234, ירידה של כ-24% בהשוואה לשנת 2011, בעוד שבמספר התאונות הקשות חלה עלייה של כ-28%. בשנת 2012, כ-69% מכלל כל התאונות היו התנגשויות בין כלי רכב, כ-22% היו פגיעה בהולך רגל והשאר היו תאונות רכב יחיד. **בתל אביב-יפו נרשם המספר הגבוה ביותר של תאונות דרכים - 1,335, ובאשקלון נרשם המספר הנמוך ביותר - 146.** מבין הערים הגדולות, **ירושלים** נרשם המספר הגבוה ביותר של תאונות קשות - 191, **וברחובות** נרשם המספר הנמוך ביותר - 4. **באשקלון** נרשם המספר הנמוך ביותר של תאונות קלות - 130. **בחולון וברמת גן לא התרחשו תאונות קטלניות בשנת 2012. בבני ברק** שיעור הנפגעים בתאונות דרכים בקבוצת הגיל 0-9 (כ-12%) גדול מהשיעור ביתר הערים. **ירושלים** כ-10% מהנפגעים היו בני 0-9 **ובתל אביב-יפו** רק כ-4% מהנפגעים היו בני 0-9. גם בקבוצת הגיל 10-14 שיעור הנפגעים **בבני ברק** היה גדול מהשיעור ביתר הערים. בקבוצת הגיל 25-44 השיעור הגבוה ביותר של נפגעים הוא בערים **תל אביב-יפו ובאר שבע** (כ-42%). בקבוצת הגיל 45-64 השיעור הגבוה ביותר של נפגעים הוא **באשדוד** (כ-25%).

חוק וסדר

מצבת השוטרים - בשנת 2013, היו 27,798 שוטרים - 345 שוטרים ל-100 אלף תושבים.

דיווח למשטרה - על פי נתוני הסקר החברתי, בממוצע לשנים 2002-2012 רק 41% דיווחו על גנבה, 53% דיווחו על פריצה לרכב, 57% על פריצה לדירה ו-93% על גנבת רכב.

פתיחת תיקים פליליים לקטינים - בשנת 2012 נפתחו 19,663 תיקים פליליים (פ"א) ל-10,586 קטינים. 91.9% מבעלי התיקים הפליליים היו בנים. שיעור בעלי תיקים פליליים ל-1,000 באוכלוסייה בקרב הבנים (20) היה גבוה פי 10 מן השיעור בקרב הבנות (2).

נאשמים במשפטים פליליים ומורשעים בדן - בשנת 2011 הוכרע דינם של 45,026 נאשמים, כאשר 37.8 אלף (84%) מהם היו תושבי ישראל ושיעורם באוכלוסייה היה 6.8 ל-1,000 נפש. **בקרב מבוגרים, השיעור הגבוה ביותר של מורשעים בדן ל-1,000 תושבים הוא בערים באר שבע (7.7), בת ים (7.2) ואשקלון (7.1)** והשיעור הנמוך ביותר הוא בערים רמת גן, חיפה ופתח תקווה (2.9-4.3). **בקרב הקטינים, השיעור הגבוה ביותר של מורשעים בדן נמצא בערים חיפה (2.6), תל אביב-יפו ואשקלון (2.3)** והשיעור הנמוך ביותר נמצא בערים ירושלים (0.6) ובני ברק (0.8).

בקרב תושבי ישראל המורשעים בדן בשנת 2011, העברות השכיחות ביותר היו עברות כלפי הסדר הציבורי (33.2%). קבוצת **העברות כלפי הסדר הציבורי** היא גם הקבוצה השכיחה ביותר בכל 14 הערים הגדולות בישראל, למעט **בני ברק**, שבה הקבוצה השכיחה ביותר היא **עברות רישוי (42.9%)**, ובעיקר עברות של בנייה לא חוקית.

נפגעי עבריות - בשנת 2012, 13.5% מבני 20 ומעלה נפגעו ברכושם במהלך השנה הקודמת, ל-6% נפוצה הדירה, ל-4% נגנב רכוש ללא שימוש בכוח, ל-6% נפרץ הרכב. מבין הערים הגדולות, שיעור גבוה יותר של **נפגעים בעברות רכוש נמצא בתל אביב-יפו (22%)** לעומת יתר הערים הגדולות: כ-16% בחיפה, וכ-15% בירושלים, בנתניה, בפתח תקווה ובאשדוד. בבאר שבע ובאשקלון שיעור הנפגעים בעברות רכוש הוא הנמוך ביותר (12%-10% בהתאמה).

מרגישים בטוחים ללכת לבד באזור המגורים בשעות החשכה - 73% מבני 20 ומעלה מרגישים בטוחים ללכת לבדם באזור מגוריהם בשעות החשכה; 84% מהגברים לעומת 63% מהנשים. בערים הגדולות בישראל, שיעור גבוה יחסית של אנשים המרגישים בטוחים ללכת לבדם באזור המגורים בשעות החשכה נמצא **בחולון, ברמת גן ובראשון לציון (78%-79%)** ואילו שיעור נמוך יחסית נמצא בערים **נתניה ובת ים (63%-56%)** בהתאמה.

סביבה

מחזור פסולת - מאז שנת 2000, סך כל כמות הפסולת המוצקה הממוחזרת בישראל (לא כולל פסולת בניין, אפר פחם ובוצה) עלתה ב-91%, מ-1.05 מיליון טון ל-2.2 מיליון טון בשנת 2012. מבין הערים הגדולות בישראל, **האחוז הגבוה ביותר של מחזור על ידי מתקני איסוף ייעודיים הוא בעיר חולון (10.3%) והאחוז הנמוך ביותר - בפתח תקווה (כ-3.6%).** הכמות הגדולה ביותר של פסולת המועברת באופן ישיר למחזור על ידי הרשות המקומית היא בעיר **תל אביב-יפו**. בשנת 2012, הועברו למחזור בתל אביב-יפו 37,372 טון פסולת, מרביתה פסולת נייר וקרטון. אחוז הפסולת הממוחזרת בבאר שבע עלה מ-3.3% ב-2009 ל-9.8% ב-2012. בבת ים אחוז הפסולת הממוחזרת עלה מ-2% בשנת 2009 ל-6.5% בשנת 2012.

פסולת לנפש - הכמות הגבוהה ביותר של פסולת לנפש בשנת 2012 הייתה **בתל אביב-יפו (2.9 ק"ג לנפש ליום)** ואילו הכמות הנמוכה ביותר הייתה **בירושלים (1.4 ק"ג לנפש ליום)**. **באשקלון** נרשמה עלייה של 32% בכמות הפסולת לנפש בהשוואה לשנת 2000 ואילו **בבני ברק** נרשמה ירידה של 17% בפסולת לנפש בהשוואה לשנת 2000. חשוב לציין שנתוני הפסולת כוללים גם את הפסולת המסחרית, מה שעשוי להסביר את הפער הגדול בין תל אביב-יפו לשאר הערים הגדולות.

איכות מי השתייה - מנתוני משרד הבריאות ניתן לראות כי אחוז הדגימות החריגות לגילוי קוליפורמים צואתיים במי שתייה ירד מקרוב ל-5% דגימות חריגות בשנת 1992 ל-0.2% דגימות חריגות בשנת 2012. מאז שנת 2002 אחוז הדגימות החריגות בממוצע הארצי אינו עולה על 0.5%. מבין הערים הגדולות, **האחוז הגבוה ביותר של חריגות בשנת 2012 נרשם בבני ברק - 0.47%**. בערים **אשדוד, אשקלון, ראשון לציון ורמת גן** לא נרשמו חריגות בבדיקות מי השתייה.

צריכת מים עירונית לנפש - בכל הערים הגדולות נרשמה ירידה בצריכת המים העירונית מאז שנת 2000. אחוז השינוי הגבוה ביותר בצריכת מים עירונית מאז שנת 2000 היה **באשקלון - ירידה של 27% בצריכת מים עירונית לנפש.** צריכת המים העירונית לנפש בשנת 2012 הייתה הגבוהה ביותר **בתל אביב-יפו (94.4 מ"ק)** ואילו הצריכה הנמוכה ביותר הייתה **בבני ברק (54.9 מ"ק)**. **גם כאשר בוחנים את צריכת המים למגורים לנפש, הצריכה הגבוהה ביותר היא בתל אביב-יפו (63.1 מ"ק)** ואילו הצריכה הנמוכה ביותר לנפש היא בירושלים (37%). **בחיפה** יש פער משמעותי בין צריכת מים עירונית (הכוללת גם צריכה לגינון, למסחר, למוסדות ועוד) לבין צריכה למגורים - 68.6 מ"ק לעומת 41.9 מ"ק בהתאמה.

קמה השתנה

מהשנה שעברה ?

מגמות שינוי של מדדים נבחרים 2012, 2013, לעומת שנה קודמת

מדי שנה אנו בוחנים את השינויים שחלו ב"מצב החברה" בישראל, בהשוואה לשנה קודמת, בהתבסס על מדדי הגרעין של הדוח. השנה, רוב פרקי הדוח מתייחסים לשנת 2012 וחלקם לשנת 2013, בהתאם לזמינות הנתונים ועל מנת להציג תמונה מלאה ככל שניתן.

מדד	2011	2012	2013	2013 לעומת 2012 ²
רווחת האוכלוסייה, תעסוקה ורמת חיים				
עמדות כלפי שביעות רצון מהחיים ומהמצב הכלכלי				
מרוצים מהחיים	88.0%	86.2%	85.7%	≈
מצפים שחיייהם ישתפרו	52.3%	48.9%	49.5%	≈
מרוצים ממצבם הכלכלי	59.6%	55.8%	52.7%	▼
מצפים לשיפור במצבם הכלכלי	44.7%	40.3%	38.9%	▼
מצליחים לכסות הוצאות	61.0%	60.9%	60.2%	≈
עמדות כלפי קשרים עם משפחה וחברים				
חשים בדידות	25.8%	26.6%	27.8%	▲
חשים שאין להם על מי לסמוך	9.3%	9.7%	11.4%	▲
מדדי תעסוקה¹				
מועסקים מתוך סך כל האוכלוסייה	54.2%	59.2%	59.7%	▲
בלתי מועסקים	5.6%	6.9%	6.2%	▼
עמדות כלפי עבודה				
מרוצים מעבודתם	88.1%	87.3%	86.0%	≈
מרוצים מהכנסתם מהעבודה	60.5%	59.6%	56.1%	▼
חוששים לאבד את עבודתם	8.4%	9.9%	12.8%	▲
עוני והדרה חברתית¹				
עוני ופערי הכנסות				
פערים בחלוקת ההכנסות	7.2%	7.7%		▲
מדד ג'יני לחלוקת הכנסות	0.37	0.37		≈

1 במדדים אלה גם שינוי של פחות מנקודת האחוז מהווה שינוי מגמה.

2 במקרים שבהם אין נתון לשנת 2013, ההשוואה היא בין 2012 ל-2011.

ממד	2011	2012	2013	2013 לעומת 2012 ²
אוכלוסייה בסיכון לעוני	31.0%	30.0%		▼
נשים בסיכון לעוני	32.0%	30.8%		▼
ילדים (בני 0-17) בסיכון לעוני	39.6%	38.6%		▼
קשישים (בני 65 ומעלה) בסיכון לעוני	32.0%	27.3%		▼
שירותי רווחה¹				
רשומים ונזקקים				
רשומים במחלקות לשירותים חברתיים (שיעורים ל-1,000 נפש) ³	169.2	168.9	162.8	▼
בעלי נזקקות מוגדרת (שיעורים ל-1,000 נפש)	115.9	115.3	111.8	▼
חינוך והשכלה				
נשירת תלמידים				
נשירת תלמידים – סך הכל (תלמידי כיתות א עד יב)	1.6%	1.9%	1.7% ⁴	≈
נשרו ולא נמצאים במסגרת פורמלית אחרת (נשירה "אמיתית")				
(תלמידי כיתות ז-יב)	1.9%		1.8%	≈
זכאות לתעודת בגרות ועמידה בדרישות הסף של האוניברסיטאות				
זכאים לתעודת בגרות מבין תלמידי כיתות יב	56.7%	59.0%	61.1%	▲
עומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות	46.9%	48.0%	49.9%	▲
בריאות¹				
תוחלת חיים ותמותת תינוקות				
תוחלת חיים בקרב גברים (שנות חיים)	79.9	79.9	80.3	▲
תוחלת חיים בקרב נשים (שנות חיים)	83.5	83.6	83.9	▲
תמותת תינוקות (שיעורים ל-1,000 לידות חי)	3.5	3.6	3.1	▼
פניות לוועדות להפסקת היריון				
פניות לוועדות להפסקת היריון בקרב נערות בנות 17-19 (שיעורים ל-1,000 נפש)	10.1	9.5		▼
הערכה עצמית של מצב הבריאות				
העריכו את מצב בריאותם כ"לא טוב"	18.5%	16.4%	20.0%	▲
הוצאה לאומית לבריאות				
ההוצאה הלאומית לבריאות (אחוז מהתמ"ג)	7.4%	7.5%	7.6%	▲

3 משנת 2013 כל פרט מופיע ברשומות פעם אחת בלבד. הרשומות הכפולות הקיימות מסיבות מנהליות נוכח. מכאן שהיחידה בשיעור הרשומים נובעת לא רק מניכוי הקובץ.

4 כולל את כל אוכלוסיית התלמידים, כולל ערביי ירושלים.

מדד	2011	2012	2013	2013 לעומת 2012 ²
תחבורה ותאונות דרכים				
תאונות דרכים עם נפגעים (מספרים מוחלטים)				
סך כל תאונות הדרכים עם נפגעים	14,127	12,484	13,048	▲
תאונות קטלניות	309	234	252	▲
הרוגים בתאונות דרכים	341	263	277	▲
פצועים קשה בתאונות דרכים	1,340	1,611	1,624	▲
פצועים קל בתאונות דרכים	25,460	22,030	22,393	▲
חוק וסדר				
פתיחת תיקים פליליים למבוגרים ולצעירים				
סך הכל תיקים פליליים שנפתחו במשטרת ישראל (מספרים מוחלטים)	363,965	359,503	364,852	▲
תיקים פליליים שנפתחו לבני 12-18 (מספרים מוחלטים)	21,447	19,663	18,706	▼
עמדות כלפי אזור המגורים				
מרגישים בטוחים ללכת לבד בחשכה	73.7%	71.6%	71.6%	≈
נפגעי עברה בני 20 ומעלה				
דיווחו למשטרה כי הוכו או נפגעו	49.6%	56.1%	54.8%	▼
נפגעי עברות רכוש - סך הכל	13.6%	13.5%	12.9%	≈
דירתם נפרצה	5.7%	5.6%	5.4%	≈
גנבה ללא שימוש בכוח	3.9%	4.2%	4.7%	≈
רכבם נפרץ	6.5%	6.9%	5.1%	▼
סביבה				
מדדי איכות הסביבה				
פסולת לנפש (ק"ג לנפש ליום)	1.71	1.71	1.69	≈
פחת מים מסך אספקת המים	16.2%	13.1%		▼
צריכת מים עירונית לנפש (מ"ק לנפש)	66.3	66.8		≈
עמדות כלפי לאזור המגורים				
מרוצים מאזור המגורים	83.8%	83.5%	83.2%	≈
מרוצים מהניקיון באזור המגורים	54.7%	55.8%	53.5%	▼

▲ עלייה של נקודת האחוז או יותר
▼ ירידה של נקודת האחוז או יותר
≈ ללא שינוי או שינוי של פחות מנקודת האחוז

הגדולות בישראל

מאפייני
אוכלוסייה
בערים

עובדי הלמ"ס שכתבו על מאפייני האוכלוסייה:

ד"ר אחמד חליחל, ליאת איטלינו-רחבי, מיכל אליאב, אביעד קלינגר

א. מבוא

נכון לסוף 2013, בישראל יש 14 ערים אשר אוכלוסייתן מונה מעל 100 אלף תושבים ויותר. בערים אלו גרים כ-3.4 מיליון תושבים, המהווים כ-43% מאוכלוסיית של מדינת ישראל. המאפיינים הדמוגרפיים של הערים הללו מציגים תמונת מצב של החיים העירוניים בישראל. נתונים על דת, הרכב גילים, מצב משפחתי, הגירה ועוד, מלמדים על מבנה האוכלוסייה והתנהגותה במרחב העירוני בישראל.

האינדיקטורים המרכזיים המובאים במבוא זה הם:

1. מאפיינים דמוגרפיים
2. הגירה פנימית
3. פריון
4. מאפייני משק בית
5. מאפייני משפחות

ב. מונחים, הגדרות והסברים

אוכלוסייה – האוכלוסייה מוגדרת על בסיס האוכלוסייה הקבועה (דה יורה) והיא כוללת תושבים קבועים בעלי אזרחות ישראלית ותושבי קבע ללא אזרחות ישראלית.

קבוצת אוכלוסייה – האוכלוסייה מחולקת לשלוש קבוצות המבוססות על דת ולאום:

יהודים

ערבים – מוסלמים, נוצרים ערבים ודרוזים

אחרים – נוצרים לא-ערבים, בני דתות אחרות ותושבים ללא סיווג דת במרשם האוכלוסין.

עולה – אדם הנכנס לישראל לישיבת קבע, לפי חוק השבות או לפי חוק הכניסה.

ארץ לידה – הארץ שבה נולד העולה לפי הגבולות בעת עריכת האומדן.

משק בית – אדם אחד או קבוצת אנשים הגרים יחד בדירה אחת באופן קבוע ברוב ימות השבוע ויש להם תקציב הוצאות משותף למזון. משק בית יכול לכלול אנשים שאינם קרובי משפחה.

משק בית משפחתי – משק בית שיש בו לפחות משפחה אחת

משק בית לא משפחתי – משק בית הכולל אדם אחד בלבד או קבוצת אנשים שאינם משפחה

משפחה (משפחה גרעינית) – שני אנשים או יותר החולקים משק בית אחד וקשורים זה לזה כבעל ואישה, כזוג ללא נישואין, או כהורה וילד. כך, משפחה יכולה להיות זוג בלבד, זוג עם ילדים (בקבוצות גיל שונות לפי גיל הילד הצעיר), או הורה יחיד (משפחות חד-הוריות) עם ילדים. משפחה כוללת גם משפחה של סב/סבתא עם נכדים ללא הוריהם, או אחים בלבד הגרים יחד ללא בני זוג וללא ילדים.

שיעור פריון כולל – מספר הילדים הממוצע הצפוי לאישה בימי חייה.

שיעור פריון סגולי לפי גיל – מספר לידות חי לאימהות בגיל מסוים מחולק באוכלוסייה הממוצעת של נשים באותו גיל.

ג. מקורות הנתונים

1. מאפיינים דמוגרפיים של 14 הערים הגדולות בישראל

אומדני האוכלוסייה ותכונותיה הדמוגרפיות מבוססים על התוצאות של מפקדי האוכלוסין ועל השינויים שחלו באוכלוסייה אחריהם, כפי שנרשמו במרשם האוכלוסין. החל בסוף שנת 2008 ואילך, אומדני האוכלוסייה מתבססים על מפקד 2008.

2. אומדני משקי בית ומשפחות

אומדני משקי הבית והמשפחות מתקבלים מסקרי כוח אדם השוטפים המבוצעים על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה¹ בעזרת המשתנה יחס קרבה, המציין את קרבתן של הנפשות במשק הבית לנציג משק הבית, ומשתנים דמוגרפיים כמו מין, גיל ומצב משפחתי, נבנו משתנים המאפיינים את מבנה המשפחה ואת סוג משק הבית.

---

1 לתיאור הסקר ראו: אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, עבודה ושכר, סקרי כוח אדם.

ד. הערים הגדולות בישראל - מחצאים עיקריים

1. מאפיינים דמוגרפיים

כמעט מחצית מאוכלוסיית ישראל (43%) מרוכזת ב-14 הערים הגדולות, עובדה זו מעידה רבות על אופייה העירוני של ישראל. מבט על ערים אלו, המונות 100 אלף תושבים ויותר, פותח צוהר לאפיונה הדמוגרפי של האוכלוסייה העירונית בישראל.

כפי שניתן לראות בלוח 1, ירושלים היא העיר הגדולה בארץ, בפער ניכר, עם כ-815 אלף תושבים, כעשירית מאוכלוסיית ישראל מתגוררת בה. לאחר מכן, תל אביב-יפו עם כ-415 אלף תושבים וחיפה עם כ-272 אלף תושבים. ערים אלו הן ערי הגרעין של מטרופולינים ירושלים, תל אביב-יפו וחיפה, בהתאמה. ראשון לציון, אשדוד ופתח תקווה מונות 200 אלף תושבים ויותר. את קבוצת הערים הבאה, אלו שבהן מעל 100 אלף תושבים אך פחות מ-200 אלף, מובילה באר שבע, עיר הגרעין של מטרופולין באר שבע, עם כ-197 אלף תושבים. חשוב לציין כי מבין ערים אלו, רק באר שבע ואשקלון אינן נמנות בין הערים המשתייכות למטרופולין תל אביב-יפו. כמו כן, מכלל הערים הגדולות, ארבע ערים בלבד אינן משתייכות למטרופולין תל אביב-יפו. עובדה זו מעידה על חשיבות אזור מרכז הארץ כאזור עירוני שמרבית אוכלוסיית ישראל מתגוררת בו.

בחינה של יישובים אלו לפי קבוצות אוכלוסייה מעלה כי יהודים ואחרים מהווים רוב משמעותי במרבית היישובים. האחוזים הגבוהים ביותר של ערבים ממוקמים בשלוש הערים הגדולות, כאשר בירושלים ערבים מהווים כ-37% מאוכלוסיית העיר, בתל אביב-יפו - 4% ובחיפה - כ-11%.

לוח 1 הערים הגדולות בישראל, לפי קבוצת אוכלוסייה, סוף 2012

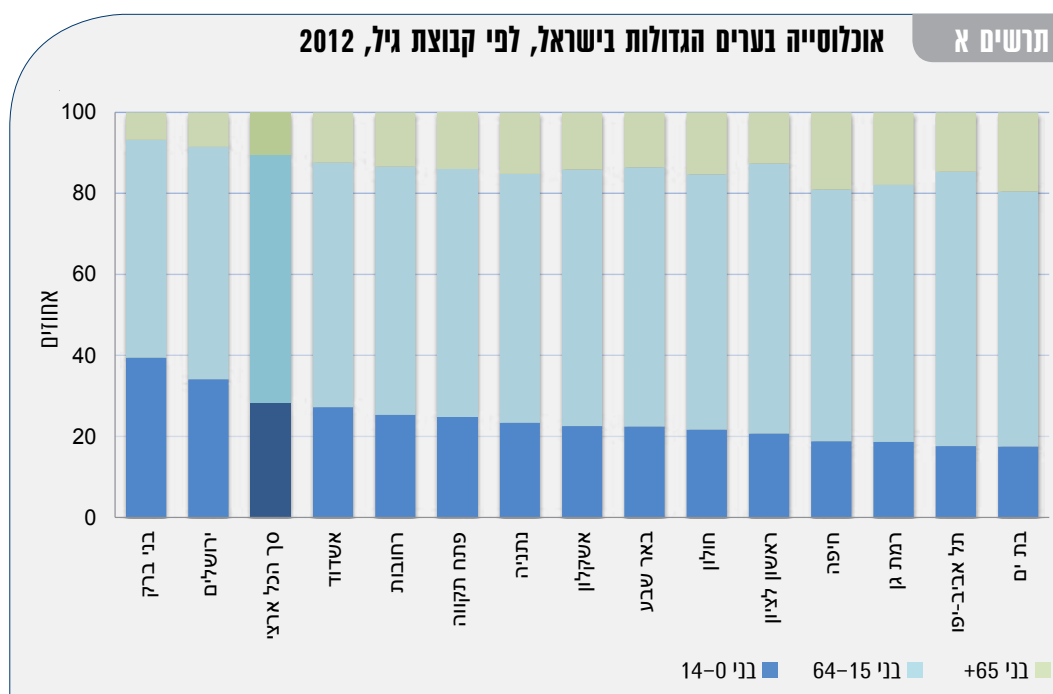
סך הכל	יהודים ואחרים	מזה: יהודים	ערבים	יהודים ואחרים	מזה: יהודים	ערבים	
אלפים				אחוזים			
815.3	515.2	502.8	300.2	63.2	61.7	36.8	ירושלים
414.6	397.3	378.7	17.2	95.8	91.3	4.2	תל אביב-יפו
272.2	243.4	217.5	28.8	89.4	79.9	10.6	חיפה
235.1	235.0	218.7	0.2	99.9	93.0	0.1	ראשון לציון
214.9	214.7	195.1	0.2	99.9	90.8	0.1	אשדוד
213.9	213.7	197.4	0.2	99.9	92.3	0.1	פתח תקווה
197.3	193.4	174.7	3.8	98.1	88.6	1.9	באר שבע
192.2	191.7	178.3	0.4	99.8	92.8	0.2	נתניה
185.3	185.1	172.4	0.2	99.9	93.0	0.1	חולון
168.8	168.7	167.0	0.0	100.0	99.0	0.0	בני ברק
148.4	148.1	140.9	0.3	99.8	95.0	0.2	רמת גן
129.4	128.9	108.4	0.5	99.6	83.8	0.4	בת ים
120.9	120.7	114.7	0.3	99.8	94.8	0.2	רחובות
120.0	119.8	106.8	0.2	99.8	89.0	0.2	אשקלון

1. גיל

הרכב הגילים בערים הגדולות בישראל מצביע על אופייה של האוכלוסייה, למשל על רמת הפריור ביישוב לפי כמות הילדים שבו. כמו כן ניתן לזהות תהליכים של הזדקנות אוכלוסייה אשר גם להם יש השפעה על אופי העיר.

כפי שניתן לראות בתרשים א, בני ברק היא העיר הצעירה ביותר עם 39.4% ילדים בני 0-14, עובדה לא מפתיעה בהתחשב בריכוז הגבוה של אוכלוסייה חרדית בעיר, המתאפיינת ברמת פריור גבוהה. גם בירושלים אחוז גבוה של ילדים (34.1%), שנובע משילוב של אוכלוסייה חרדית ואוכלוסייה ערבית המתאפיינות ברמות פריור גבוהות. אחוזים אלו גבוהים גם בהשוואה לאחוז הארצי של בני 0-14 העומד על 28.2%.

לעומת זאת, בבת ים האחוז הגבוה ביותר של בני 65 ומעלה מבין הערים הגדולות (19.6%), ואחריה חיפה (19.1%), כאשר האחוז הארצי עומד על 10.4%.

11. מצב משפחתי²

רווקים

בישראל 61% מהגברים ו-41% מהנשים בני 25-29 היו רווקים בסוף שנת 2011. ברוב הערים הגדולות, אחוז הרווקים והרווקות בקבוצת הגיל 25-29 היה גבוה מהממוצע הארצי. בירושלים, באשדוד ובבני ברק שיעור זה נמוך מהשיעור הארצי. בתל אביב-יפו אחוז הרווקים והרווקות בני 25-29 גבוה במיוחד - 81% מהגברים ו-67.5% מהנשים.

9% מהגברים ומהנשים בני 45-49 בישראל הם רווקים. בתל אביב-יפו אחוז הרווקים והרווקות בקבוצת גיל זו גבוה משמעותית מהממוצע הארצי - 25% מהגברים ו-21% מהנשים. גם ברמת גן, בבית ים ובחיפה שיעור הרווקים בני 45-49 גבוה בהרבה מהממוצע הארצי.

רווקים בערים הגדולות בישראל, לפי קבוצת גיל ומין, סוף 2011

לוח 2

49-45		29-25		
רווקות	רווקים	רווקות	רווקים	
אחוזים				
9.1	9.0	40.7	60.7	סך הכל ארצי
הערים הגדולות בישראל				
21.2	24.6	67.5	81.4	תל אביב-יפו
15.3	17.5	55.6	74.3	רמת גן
5.0	6.8	51.7	73.1	ראשון לציון
10.5	12.5	51.5	73.0	חיפה
8.4	10.4	47.3	69.6	חולון
8.0	11.1	44.9	67.8	נתניה
7.5	11.7	46.0	67.1	באר שבע
9.6	13.4	43.6	67.0	בת ים
7.9	9.3	45.0	66.0	רחובות
7.7	9.0	44.4	66.0	פתח תקווה
5.8	9.0	41.1	64.4	אשקלון
4.7	7.3	34.3	55.6	אשדוד
11.4	10.0	31.5	45.1	ירושלים
5.6	8.0	13.5	20.8	בני ברק

גרשים

אחוז הגרשים נמוך מאחוז הגרושות בכל קבוצות הגיל. בסוף 2011, 12% מהגברים בישראל בני 45-54 היו גרשים, לעומת 16% מהנשים.

הערים תל אביב-יפו ובת ים מובילות באחוז הגרשים והגרושות: בתל אביב-יפו 20% מהגברים ו-23.5% מהנשים ובבת ים - 20% מהגברים ו-26% מהנשים. בערים חיפה, באר שבע, נתניה, רמת גן ואשקלון שיעורי הגרושים דומים - 16% מהגברים ומעל ל-21% מהנשים. בירושלים (8% מהגברים ו-11.5% מהנשים) ובבני ברק (8% מהגברים ו-11.5% מהנשים) נמצא האחוז הנמוך ביותר של גרשים.

גרשים בני 45-54 בערים הגדולות בישראל, לפי מין, סוף 2011

לוח 3

גרשים	גרשות	
אחוזים		
11.9	16.3	סך הכל ארצי
הערים הגדולות בישראל		
20.4	23.5	תל אביב-יפו
20.1	26.2	בת ים
16.1	22.6	באר שבע
16.1	22.1	אשקלון
16.1	21.2	רמת גן
16.0	22.6	חיפה
16.0	21.8	נתניה
14.8	20.8	אשדוד
14.2	20.4	חולון
14.2	19.9	רחובות
14.2	18.8	פתח תקווה
13.3	18.2	ראשון לציון
8.1	8.4	בני ברק
7.8	11.5	ירושלים

אלמנים

אחוז האלמנים נמוך מאחוז האלמנות, הפער גדול במיוחד בגילי 65 ומעלה. 12% מהגברים ו-43% מהנשים בני 65 ומעלה היו אלמנים בסוף 2011. מבין הערים הגדולות, רמת גן היא העיר עם האחוז הגבוה ביותר של אלמנים בני 65 ומעלה - 16% מהגברים ו-53% מהנשים.

גם בבני ברק אחוז האלמנים גבוה - 14.5% מהגברים ו-50% מהנשים. בירושלים וברחובות אחוז האלמנים נמוך - 11% מהגברים בשתי הערים ו-41% מהנשים בירושלים ו-40% מהנשים ברחובות אלמנות.

אלמנים בני 65 ומעלה בערים הגדולות בישראל, לפי מין, סוף 2011

לוח 4

אלמנים	אלמנות	
אחוזים		
12.1	42.7	סך הכל ארצי
הערים הגדולות בישראל		
16.1	53.0	רמת גן
14.5	49.8	בני ברק
14.0	44.5	באר שבע
13.9	44.1	חיפה
13.8	43.2	אשקלון
13.1	44.5	בת ים
13.0	43.2	פתח תקווה
13.0	42.4	אשדוד
12.6	43.1	נתניה
12.5	42.9	תל אביב-יפו
11.8	42.0	חולון
11.6	41.9	ראשון לציון
11.4	40.2	רחובות
11.0	40.7	ירושלים

2. הגירה פנימית

בשנת 2012, נרשמו 260.8 אלף שינויי כתובת (בין יישובים), 220.8 אלף מתוכם היו תנועות נכנסים ליישובים עירוניים וכ-40% מהם (100 אלף שינויי כתובת) נכנסו לערים הגדולות.

תל אביב-יפו היא העיר שבה נרשם המספר הגבוה ביותר של שינויי כתובת (נכנסים ויוצאים), בירושלים מספר היוצאים כמעט כפול ממספר הנכנסים ובה נרשם מאזן ההגירה הגבוה ביותר בערך מוחלט.

רק בארבע ערים נרשם מאזן הגירה חיובי. המאזן החיובי הגבוה ביותר נרשם בפתח תקווה, ואחריה באשקלון, בנתניה וברחובות. בכל יתר הערים נרשם מאזן הגירה שלילי, כלומר מספר היוצאים גבוה ממספר הנכנסים.

הגירה פנימית (בין יישובים) בערים הגדולות בישראל, סוף 2012

לוח 5

מאזן הגירה	יוצאים	נכנסים	
אלפים			
-1.3	22.6	21.3	תל אביב-יפו
-8.7	19.2	10.5	ירושלים
3.0	6.1	9.1	פתח תקווה
-0.7	8.8	8.1	חיפה
-0.9	8.5	7.6	רמת גן
-0.8	7.8	7.0	ראשון לציון
-0.1	5.8	5.7	חולון
0.7	4.7	5.4	נתניה
0.6	4.1	4.7	רחובות
-1.1	5.6	4.5	בת ים
-0.9	5.4	4.5	באר שבע
-1.4	5.4	4.0	בני ברק
-1.5	5.4	3.9	אשדוד
1.1	2.7	3.8	אשקלון

רוב שינויי הכתובת בערים הגדולות נרשמו בקרב בני 25-34 (בהתאם לתופעה בקרב כלל משני הכתובת ובדומה לכך). לא נמצאו הבדלים משמעותיים בהתפלגות בין המינים בקרב משני הכתובת ביישובים אלה.

כ-70% מבין משני הכתובת (נכנסים ויוצאים) בערים הגדולות היו מתחת לגיל 35 (מעל ל-30% היו בני 25-34) ורק כ-6% מביניהם היו בני 65 ומעלה.

רוב שינויי הכתובת הנרשמים בכל שנה הם בקרב יהודים ואחרים, בעוד ששיעור משני הכתובת בקרב הערבים נמוך מאוד. בשנת 2012, 5.6% מסך כל משני הכתובת (14.5 אלף) היו ערבים בעוד ש-94.4% היו יהודים ואחרים.

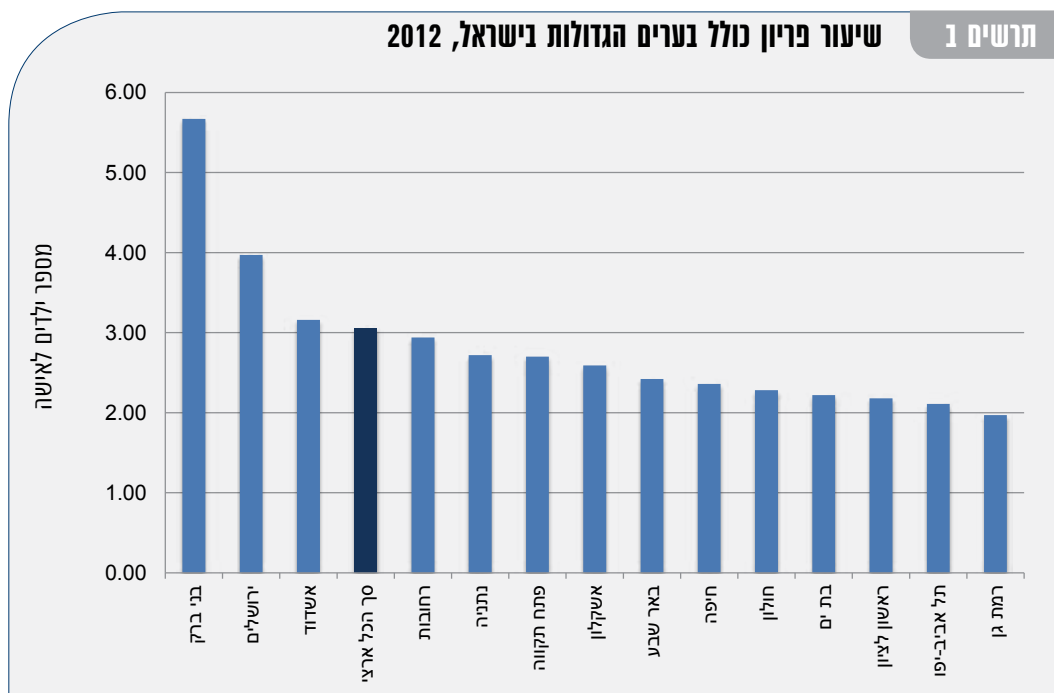
בערים הגדולות שינויי כתובת של ערבים נרשמו בעיקר ביישובים המעורבים (ירושלים, תל אביב-יפו וחיפה). מאזן ההגירה החיובי הגבוה, בקרב הערבים, נרשם בחיפה - 0.3 אלף, בעוד שבירושלים נרשם מאזן הגירה שלילי של 0.2 אלף. בתל אביב-יפו מספר הערבים הנכנסים גבוה מעט ממספר היוצאים כך שהמאזן הנרשם הוא חיובי אך עומד על פחות מ-50 אנשים.

בקרב הערבים רוב משני הכתובת הן נשים (בדרך כלל נשים משנות את כתובתן ליישוב הבעל לאחר הנישואין).

3. פריון

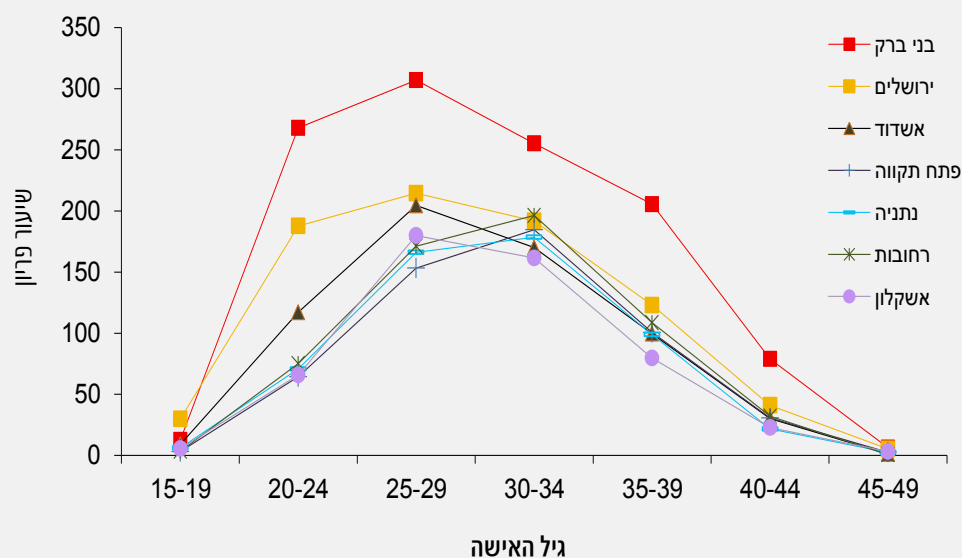
קיימים הבדלים בשיעור הפריון הכולל בין הערים הגדולות בישראל. ההבדלים נובעים בעיקר משיעור שונה של אוכלוסייה עם מאפיינים של פריון גבוה כגון יהודים דתיים וחרדים, ומוסלמים. **בני ברק** נרשם הפריון הגבוה ביותר (5.67 לידות לאישה) **ורמת גן** הפריון הנמוך ביותר (1.97). הפריון הגבוה **בירושלים** (3.97) מושפע מהרכבה של העיר ובמיוחד מריכוז גבוה של חרדים ושל ערבים. לעומת זאת, הפריון הנמוך (2.11) **בתל אביב-יפו** מושפע כנראה מריכוז גבוה של אוכלוסייה חילונית המאופיינת בפריון נמוך (ראו תרשים ב).

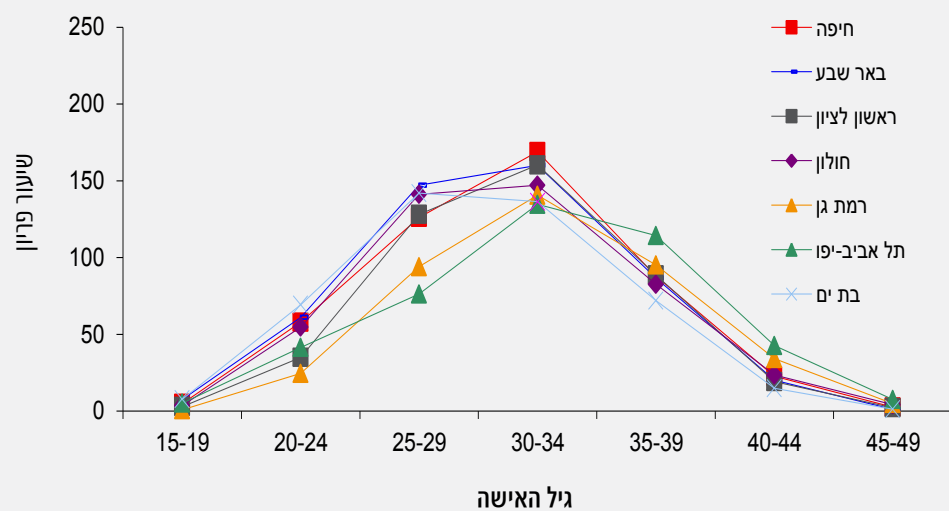
ההבדל בין הערים השונות אינו בא לידי ביטוי רק בשיעור הפריון. יש הבדלים גם בגיל הפריון של נשים. בכדי להדגיש את ההבדלים, הערים הגדולות חולקו לשתי קבוצות. קבוצה אחת כוללת את הערים שבהן הפריון הכולל גבוה מ-2.5 לידות לאישה (בני ברק, ירושלים, אשדוד, רחובות, נתניה, פתח תקווה ואשקלון) וקבוצה שנייה כוללת את הערים שבהן הפריון הכולל נמוך מ-2.5 לידות לאישה (חיפה, באר שבע, חולון, בת ים, ראשון לציון, תל אביב-יפו ורמת גן). תרשימים 11 ו-12 מדגישים את ההבדלים בגיל הפריון בין שתי הקבוצות העיקריות. ניתן לראות בבירור ששיא הפריון בערים שבהן הפריון גבוה מ-2.5 לידות לאישה מתרכז בגיל 25-29.

לעומת זאת, שיא הפריון בערים עם פחות מ-2.5 לידות לאישה הוא בגיל 30-34 (פרט לבת ים שבה שיא הפריון הוא בגיל 25-29, למרות הפריון הנמוך).

תרשים ג1 שיעורי פריון סגוליים בערים עם שיעור פריון גבוה, לפי גיל האישה, 2012

תרשים ג2 שיעורי פריון סגוליים בערים עם שיעור פריון נמוך, לפי גיל האישה, 2012

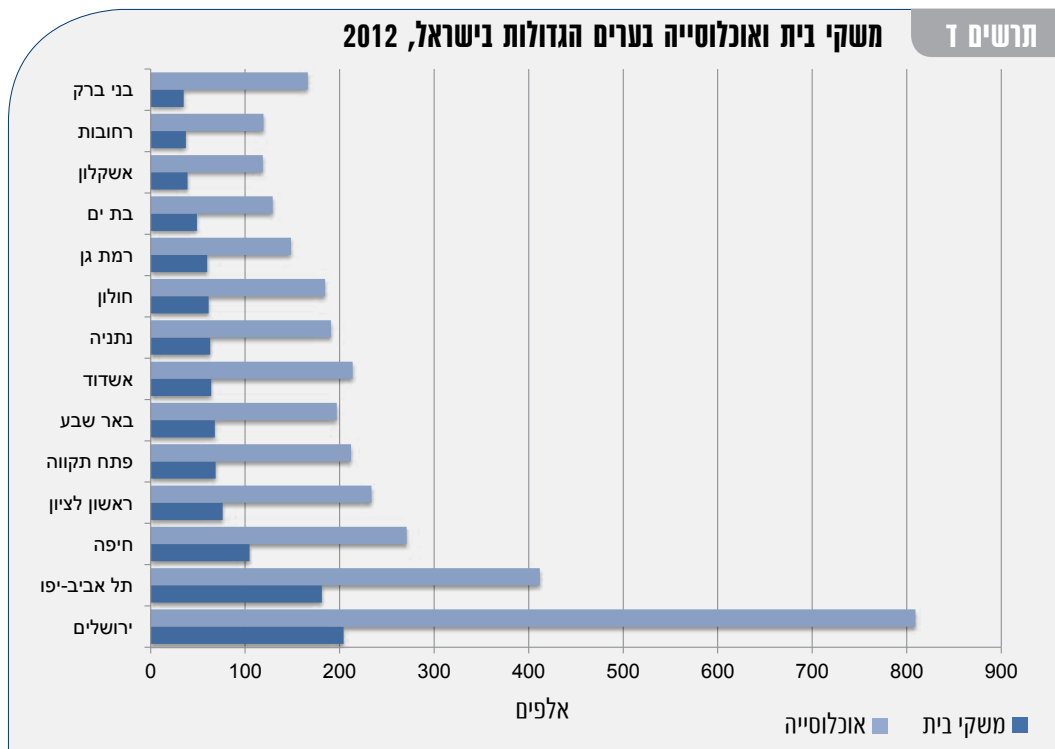

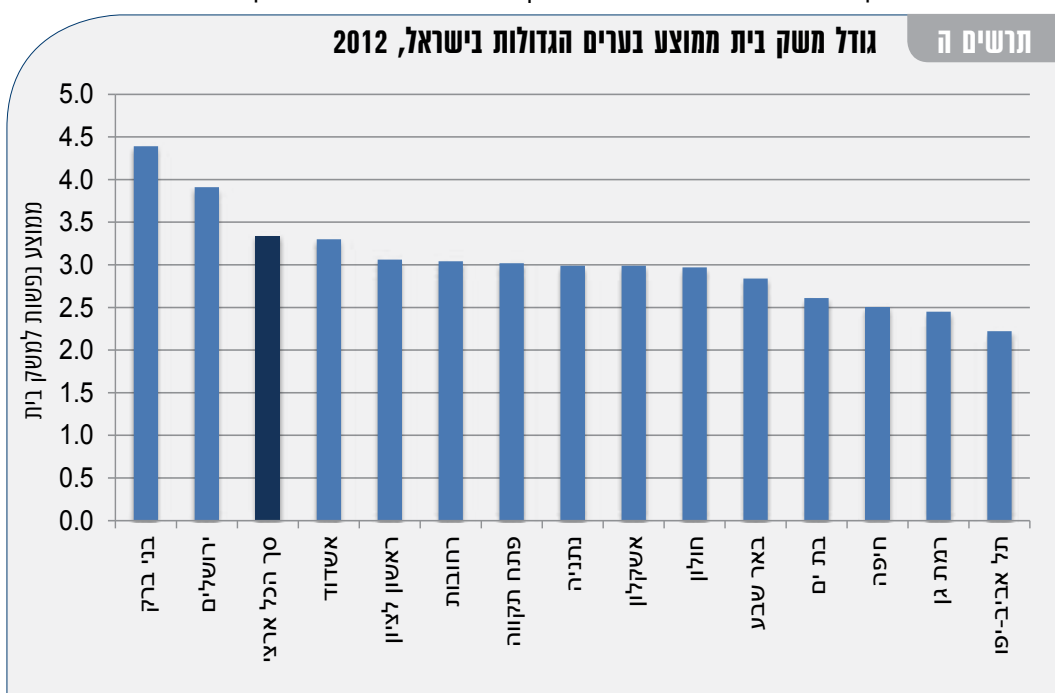
4. מאפייני משק בית

4א. מספר משקי בית וגודלם

בשנת 2012 היו כ-1,111.8 אלף משקי בערים הגדולות בישראל והם היוו כ-49% מסך משקי הבית בישראל. זאת בהשוואה לאוכלוסיית הערים הללו שהיוותה 43% מכלל אוכלוסיית ישראל (ראו תרשים ד ולוח 6).

מבין הערים הגדולות בישראל, **בני ברק וירושלים** מתאפיינות במשקי בית עם מספר הנפשות הגדול ביותר, (4.39 ו-3.91 נפשות למשק בית, בהתאמה) זאת בהשוואה לנתון הארצי - 3.34 נפשות למשק בית.

נוסף לכך, **בבני ברק ובירושלים** נמצא האחוז הגבוה ביותר של משקי בית עם שבע נפשות ומעלה (19.0% ו-16.3% בהתאמה). הממוצע הנמוך ביותר של נפשות למשק בית בערים הגדולות הוא בתל אביב-יפו (2.22). בהתאמה, אחוז משקי הבית עם נפש אחת **בתל אביב-יפו** הוא הגבוה ביותר (40.2%) (ראו תרשים ה'לוח 6').

משקי בית בערים הגדולות בישראל, לפי גודל משק בית, 2012

לוח 6

ממוצע נפשות למשק בית	נפשות במשק בית								משקי בית	סך הכל ארצי
	+7	6	5	4	3	2	1	סך הכל		
	אחוזים								אלפים	
3.34	6.2	6.2	13.2	16.9	16.0	23.3	18.2	100.0	2,258.9	
הערים הגדולות בישראל										
3.91	16.3	8.3	11.0	11.8	12.5	20.3	19.8	100.0	204.1	ירושלים
2.22	1.0	1.4	6.2	9.7	12.9	28.6	40.2	100.0	181.2	תל אביב-יפו
2.50	1.6	1.7	6.9	13.8	14.8	32.9	28.4	100.0	104.8	חיפה
3.06	(1.3)	3.9	13.9	20.2	18.0	25.7	17.1	100.0	76.3	ראשון לציון
3.02	1.9	4.9	11.5	17.6	18.9	27.6	17.7	100.0	68.8	פתח תקווה
2.84	2.4	2.7	11.6	15.8	17.3	26.0	24.3	100.0	68.0	באר שבע
3.30	6.0	5.7	10.7	17.5	19.8	24.0	16.3	100.0	64.1	אשדוד
2.99	3.5	4.9	9.2	17.4	17.3	26.8	20.9	100.0	63.1	נתניה
2.97	(1.6)	3.3	10.4	21.7	18.1	27.2	17.7	100.0	61.4	חולון
2.45	(0.9)	(1.4)	6.9	14.3	15.8	30.4	30.3	100.0	59.8	רמת גן
2.61	(1.4)	2.6	7.2	13.5	19.6	29.9	25.9	100.0	49.0	בת ים
2.99	3.3	4.2	12.7	14.6	17.3	27.9	20.1	100.0	39.1	אשקלון
3.04	4.1	(2.6)	11.7	17.7	18.3	28.5	17.1	100.0	37.3	רחובות
4.39	19.0	12.2	9.4	13.3	16.9	18.4	10.8	100.0	35.1	בני ברק

4ב. הרכב משקי בית

מרבית (73.6%) משקי הבית בערים הגדולות בישראל הם משקי בית משפחתיים, מעט פחות מהנתון הארצי (80.1%). בשנת 2012 **בבני ברק** היה האחוז הגבוה ביותר של משקי בית משפחתיים (84.4%), גבוה אף מהאחוז הארצי. בהשוואה לכך, **בתל אביב-יפו** רק כמחצית ממשקי הבית הם משקי בית משפחתיים (ראו לוח 7).

בירושלים נמצא האחוז הגבוה ביותר של משקי בית עם שתי משפחות ויותר (5.2%), פי שניים מהאחוז הארצי.

אחוז גבוה במיוחד של משקי בית לא-משפחתיים נמצא בערים **תל אביב-יפו ורמת גן** (45.2% ו-33.1% בהתאמה). גם **בחיפה** נמצא אחוז גבוה יחסית של משקי בית לא משפחתיים (30.5%).

משקי בית בערים הגדולות בישראל, לפי סוג משק בית, 2012

לוח 7

משקי בית לא- משפחתיים	משקי בית משפחתיים				סך הכל		
	שתי משפחות ויותר	משפחה אחת עם אחרים	משפחה אחת	סך הכל	אחוזים	אלפים	
	אחוזים						
סך הכל ארצי	19.9	2.5	2.7	74.8	80.1	100.0	2,258.9
הערים הגדולות בישראל							
ירושלים	21.7	5.2	2.2	70.9	78.3	100.0	204.1
תל אביב-יפו	45.2	0.9	1.7	52.2	54.8	100.0	181.2
חיפה	30.5	1.0	2.1	66.3	69.5	100.0	104.8
ראשון לציון	18.4	3.4	4.6	73.7	81.6	100.0	76.3
פתח תקווה	19.3	2.0	3.4	75.2	80.7	100.0	68.8
באר שבע	27.0	2.3	3.8	66.9	73.0	100.0	68.0
אשדוד	17.5	3.0	4.7	74.9	82.5	100.0	54.1
נתניה	22.4	(1.3)	4.4	72.0	77.6	100.0	63.1
חולון	19.8	3.6	3.3	73.3	80.2	100.0	61.4
רמת גן	33.1	(0.8)	2.6	63.5	66.9	100.0	59.8
בת ים	27.6	2.9	4.8	64.8	72.4	100.0	49.0
אשקלון	21.7	3.7	3.2	71.4	78.3	100.0	39.1
רחובות	18.5	(2.0)	3.0	76.5	81.5	100.0	37.3
בני ברק	11.5	(1.3)	2.9	84.4	88.5	100.0	35.1

ביותר ממחצית ממשקי הבית בבני ברק ובירושלים מתגוררים ילדים עד גיל 17 (59.5% ו-50.1% בהתאמה). גם בערים אשדוד, פתח תקווה, ראשון לציון ורחובות נמצא אחוז גבוה יחסית של משקי בית עם ילדים עד גיל 17, בדומה לנתון הארצי (45.3%).

בתל אביב-יפו נמצא האחוז הנמוך ביותר של משקי בית אלו (23.3%), כמחצית מהאחוז הארצי (ראו לוח 8).

בבת ים נמצא האחוז הגבוה ביותר של משקי בית עם בני 65 ומעלה - 37.3%.

גם בערים חיפה, חולון, נתניה, אשקלון ורמת גן יותר משליש ממשקי הבית הם משקי בית עם בני 65 ומעלה, בהשוואה לנתון הארצי (24.6%).

בבני ברק ובירושלים נמצא האחוז הנמוך ביותר של משקי בית עם בני 65 ומעלה (20.6% ו-24.3% בהתאמה), נמוך מהאחוז הארצי (ראו לוח 8).

משקי בית בערים הגדולות בישראל, לפי הרכב משק בית, 2012

לוח 8

מחוצע ילדים עד גיל 17 למשק בית	משקי בית עם בני 65 ומעלה	משקי בית עם ילדים עד גיל 17	
אחוזים			
2.41	24.6	45.3	סך הכל ארצי
הערים הגדולות בישראל			
3.48	20.6	59.5	בני ברק
3.14	24.3	50.1	ירושלים
2.28	28.9	45.8	אשדוד
2.08	28.2	41.4	פתח תקווה
2.19	29.8	40.6	רחובות
1.85	26.2	40.6	ראשון לציון
1.95	32.4	38.6	חולון
2.10	31.0	37.8	אשקלון
1.99	27.1	37.5	באר שבע
2.24	32.0	36.5	נתניה
1.78	30.5	30.3	רמת גן
1.87	37.3	28.7	בת ים
1.98	33.8	28.0	חיפה
1.90	24.5	23.3	תל אביב-יפו

5. מאפייני משפחות

5א. מספר המשפחות והרכבן

בשנת 2012 היה מספר המשפחות ב-14 הערים הגדולות בישראל כ-849.2 אלף והן היו כ-45% מסך כל המשפחות בישראל. סוג המשפחה השכיח ביותר בערים אלה הוא **זוגות עם ילדים בכל גיל**, בדומה למצב בכלל האוכלוסייה. אולם חלקה היחסי של סוג משפחה זה בכלל המשפחות בערים הגדולות, נמוך מחלקה היחסי בישראל (56.6%-62.9% בהתאמה) (ראו לוח 9).

בבני ברק ובירושלים נמצא האחוז הגבוה ביותר של משפחות של זוגות עם ילדים בכל גיל (73.8%-66.1% בהתאמה) גבוה אף מהאחוז הארצי (62.9%). בערים **תל אביב-יפו** ו**חיפה** נמצא האחוז הנמוך ביותר של משפחות אלו (46.3%-46.6% בהתאמה), נמוך מהאחוז בכלל הערים הגדולות ומהאחוז הארצי. מרבית המשפחות המורכבות מזוגות עם ילדים, הן משפחות של **זוגות עם ילדים עד גיל 17**.

בהתאם לכך נמצא כי **בבני ברק ובירושלים** האחוז הגבוה ביותר של משפחות של זוגות עם ילדים עד גיל 17 (63.1%-55.9% בהתאמה), גבוה מהנתון הארצי (49.0%).

בבת ים ובחיפה חלקן היחסי של משפחות אלו הוא הנמוך ביותר (29.7%-33.1% בהתאמה).

האחוז הגבוה ביותר של משפחות של **זוגות עם ילדים בגיל 18 ומעלה** נמצא בערים **ראשון לציון, בת ים, חולון ונתניה**, גבוה מהאחוז הארצי (13.9%).

חלקם היחסי של **זוגות ללא ילדים** במשק הבית בערים הגדולות גבוה מהאחוז הארצי (28.8% ו-23.6% בהתאמה). זוגות אלה הם לרוב אנשים מבוגרים, שילדיהם בגרו ועזבו את הבית והם אינם זקוקים לדירות גדולות, אולם הם מעוניינים לגור בקרבת שירותים עירוניים כגון: שירותי בריאות, תרבות ובידור אשר מרוכזים לרוב בערים הגדולות. קבוצה נוספת של זוגות ללא ילדים, הם זוגות צעירים זמן קצר לאחר יצירת התא המשפחתי.

בערים **תל אביב-יפו, חיפה, רמת גן ובת ים** נמצא האחוז הגבוה ביותר של זוגות ללא ילדים (מעל 30%). ואילו **בני ברק וירושלים** נמצא האחוז הנמוך ביותר של זוגות אלו, כ-20% בלבד.

משפחות בערים הגדולות בישראל, לפי סוג משפחה, 2012

לוח 9

ממוצע נפשות למשפחה	סוג משפחה								משפחות	
	משפחות חד-הוריות			זוג עם ילדים			זוג ללא ילדים	סך הכל (1)		
	הילד הצעיר בגיל:		סך הכל	הילד הצעיר בגיל:		סך הכל				
	עד 17	18 ומעלה		עד 17	18 ומעלה					
	אחוזים									
3.72	6.5	6.1	12.6	13.9	49.0	62.9	23.6	100.0	1,870.5	סך הכל ארצי
הערים הגדולות בישראל										
4.28	5.2	5.9	11.2	10.2	55.9	66.1	21.7	100.0	173.1	ירושלים
3.02	7.8	6.4	14.2	11.1	35.1	46.3	37.5	100.0	101.1	תל אביב-יפו
3.04	8.3	6.6	14.9	13.5	33.1	46.6	37.2	100.0	73.9	חיפה
3.29	5.6	6.6	12.2	18.1	40.5	58.7	28.3	100.0	64.9	ראשון לציון
3.34	8.0	5.1	13.1	13.9	44.9	58.7	27.5	100.0	56.9	פתח תקווה
3.56	7.5	7.4	14.9	13.9	46.0	59.8	24.4	100.0	54.9	אשדוד
3.22	7.3	6.5	13.8	16.2	39.7	55.9	29.4	100.0	51.4	חולון
3.29	9.0	8.4	17.4	13.0	41.9	54.9	26.9	100.0	51.3	באר שבע
3.41	7.9	5.5	13.5	16.1	40.7	56.8	28.9	100.0	49.8	נתניה
3.02	7.6	7.9	15.5	12.6	36.3	48.9	34.5	100.0	40.5	רמת גן
3.00	11.1	8.5	19.6	17.7	29.7	47.4	32.0	100.0	36.9	בת ים
3.30	9.5	6.2	15.6	13.3	40.2	53.5	29.6	100.0	32.0	אשקלון
4.70	(2.5)	(2.9)	5.5	10.8	63.1	73.8	19.9	100.0	31.5	בני ברק
3.36	7.5	6.1	13.6	13.9	42.9	56.7	29.3	100.0	31.1	רחובות

(1) כולל משפחות שבהן אחים ללא בני זוג וללא ילדים משלהם או סב ו/או סבתא ונכדים בלבד.

הערים **בני ברק וירושלים** מתאפיינות בממוצע הגבוה ביותר של נפשות למשפחה, בכל סוגי המשפחות (ראו לוח 9).

35. משפחות חד-הוריות

משפחות הכוללות הורה אחד (האם, בכ-89% מהמקרים) וילדיו, נפוצות יחסית בערים הגדולות. בכל הערים הגדולות, מלבד **בראשון לציון, בירושלים ובני ברק** אחוז המשפחות החד-הוריות גבוה אף מהאחוז הארצי (ראו לוח 10).

בבת ים נמצא האחוז הגבוה ביותר של משפחות חד-הוריות – 19.6% מכלל המשפחות בעיר. זהו האחוז הגבוה ביותר הן בקרב משפחות חד-הוריות עם ילדים עד גיל 17 (8.5%) והן בקרב משפחות חד-הוריות עם ילדים בגיל 18 ומעלה (11.1%).

הגיל הנפוץ של אם חד-הורית במשפחות עם ילדים עד גיל 17, בכל הערים הגדולות, הוא בין 35 ל-54 ומספר שנות הלימוד שלה נע בין 9 ל-12 שנים (ראו לוח 10).

בכל הערים הגדולות, נמצא אחוז גבוה של אימהות חד-הוריות גרושות עם ילדים עד גיל 17.

אימהות במשפחות חד-הוריות עם ילדים עד גיל 17, בערים הגדולות בישראל, לפי תכונות נבחרות, 2012
לוח 10

סך הכל	גיל	מצב משפחתי	השכלה		
		גרושה	12-9 שנות לימוד	אקדמית	
אלפים					אחוז מסך הכל
סך הכל ארצי	104.2	71.7	55.6	43.0	26.5
הערים הגדולות בישראל					
ירושלים	9.8	56.5	35.4	32.7	26.5
תל אביב-יפו	5.7	80.1	50.6	30.7	38.8
חיפה	4.8	77.1	55.3	36.1	30.5
באר שבע	3.9	66.2	52.5	48.4	(23.1)
אשדוד	3.8	77.2	67.3	47.1	28.0
ראשון לציון	3.8	71.3	70.7	41.8	33.8
חולון	3.1	74.1	78.5	52.9	(22.6)
רמת גן	3.0	85.4	48.4	(28.1)	53.2
בת ים	2.9	76.9	68.7	63.3	..
פתח תקווה	2.8	69.2	63.4	(33.3)	38.6
נתניה	2.7	69.7	52.9	41.4	..
אשקלון	1.9	80.2	62.1	55.0	..
רחובות	1.7	87.8	74.2	..	..
בני ברק	(0.8)	..	..	..	..

ג. ילדים עד גיל 17 במשפחה

כ-40% מכלל הילדים בישראל גרו בשנת 2012 במשפחות בערים הגדולות בישראל.
מרביתם גרו עם שני ההורים, 9.3% גרו עם הורה אחד בלבד, גבוה מהאחוז הארצי - 8% (ראו לוח 11).

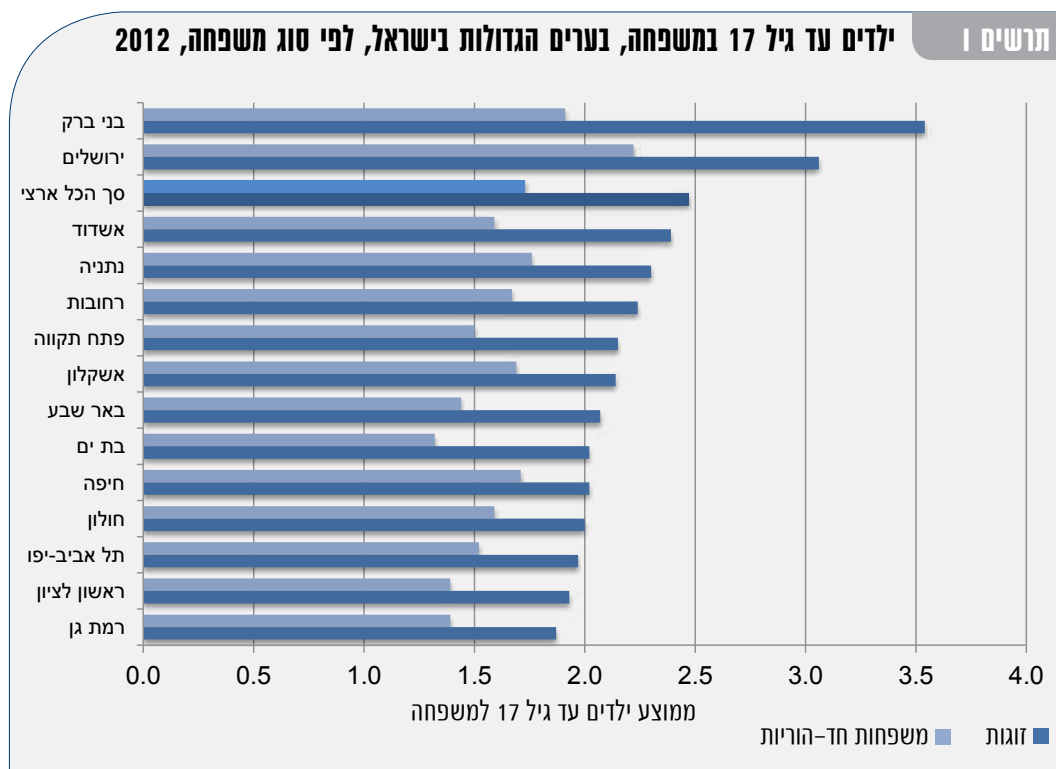
ילדים עד גיל 17 במשפחה, בערים הגדולות בישראל, לפי סוג משפחה, 2012

לוח 11

ממוצע ילדים עד גיל 17 למשפחה	סוג משפחה			סך הכל ילדים(1)	
	הורה יחיד עם ילדים	זוג עם ילדים	סך הכל		
	אחוזים			אלפים	
2.39	8.0	91.8	100.0	2,463.1	סך הכל ארצי
הערים הגדולות בישראל					
2.98	7.1	92.5	100.0	319.6	ירושלים
1.90	12.4	87.5	100.0	79.9	תל אביב-יפו
3.46	2.5	97.4	100.0	72.2	בני ברק
2.28	9.7	90.1	100.0	67.0	אשדוד
2.08	7.3	92.6	100.0	59.2	פתח תקווה
1.96	14.4	85.4	100.0	57.8	חיפה
1.85	10.5	89.1	100.0	56.9	ראשון לציון
2.23	9.4	90.4	100.0	51.6	נתניה
1.96	12.2	87.8	100.0	50.6	באר שבע
1.94	11.5	88.4	100.0	46.2	חולון
2.16	9.6	90.2	100.0	33.1	רחובות
1.78	13.8	85.8	100.0	32.1	רמת גן
2.08	10.8	89.1	100.0	30.9	אשקלון
1.86	15.7	84.1	100.0	26.3	בת ים

(1) כולל ילדים במשפחות שבהן סב ו/או סבתא ונכדים בלבד.

בבני ברק וירושלים נמצא הממוצע הגבוה ביותר של ילדים עד גיל 17 למשפחה (3.46 ו-2.98 בהתאמה), גבוה מהממוצע הארצי (2.39). **ברמת גן** הממוצע הנמוך ביותר של ילדים עד גיל 17 למשפחה (1.78) (ראו לוח 11 ותרשים ז).

ד. משפחות של זוגות

בשנת 2012 היו בישראל כ-1,620 אלף זוגות, כ-45% מהם התגוררו ב-14 הערים הגדולות בישראל. כ-94% מהזוגות בערים אלה הם זוגות נשואים והיתר (כ-42 אלף זוגות) חיים במגורי יחד (קוהביטציה/ זוגרות), כלומר מגורים משותפים של בני זוג ללא קשרי נישואין ביניהם (ראו לוח 12).

זוגות בערים הגדולות בישראל, לפי נתונים נבחרים, 2012

לוח 12

זוגות לא נשואים מהם:	זוגות לא נשואים	זוגות נשואים	זוגות		
			סך הכל	סך הכל	
רווקים(1)	אקדמאים(2)				
אחוזים		אחוזים		אלפים	
39.3	59.9	4.3	95.7	100.0	1,620.0
סך הכל ארצי					
הערים הגדולות בישראל					
42.8	71.4	2.5	97.5	100.0	152.0
51.1	71.2	16.3	83.7	100.0	84.9
2.4	56.2	6.5	93.5	100.0	62.0
(22.0)	54.8	6.0	94.0	100.0	56.6
..	57.1	3.6	96.4	100.0	49.1
..	38.1	3.1	96.9	100.0	46.3
(40.7)	61.7	4.1	95.9	100.0	43.9
..	36.3	4.6	95.4	100.0	42.7
(33.6)	72.0	5.4	94.6	100.0	41.9
54.1	74.0	11.1	88.9	100.0	33.8
..	..	..	..	100.0	29.6
..	31.3	5.3	94.7	100.0	29.5
(47.4)	56.4	5.3	96.6	100.0	26.8
..	52.3	(2.8)	97.2	100.0	26.6

(1) לפחות אחד מבני הזוג רווק.

(2) לפחות אחד מבני הזוג אקדמאי.

אקדמאים מוגדרים כבעלי תעודה אקדמית בפועל על פי "תעודה גבוהה ביותר".

פני החברה בישראל מס' 7 | מבט על הערים הגדולות

רווחת האוכלוסייה, תעסוקה ורמת חיים

פרק

עובדי הלמ"ס שהשתתפו בכתיבת פרק זה:

**שלומית דרור כהן, נורית דוברין, טל אדמון, מרק פלדמן, מתן שמלצר, מירב פסטרנק, יפית אלפונדרי,
ליאור דופז, יהונתן חיון, אורן שנער, דורון יגר בורשטיין**

א. מבוא

השיטה הרווחת לבחינת תופעת העוני בישראל היא חד-ממדית ומתמקדת במדידה יחסית של הכנסות משקי בית. עקב מגמת ההתרחבות של פערי ההכנסות ושל היקף האוכלוסייה שמתחת לקו העוני, יש מקום להרחיב את היריעה ולהציג את תמונת העוני והמצוקה מזוויות נוספות.

פרק זה, בהתאם לנושא הדוח כולו, מציג נתונים השוואתיים של הערים הגדולות בישראל המונות 100 אלף תושבים ויותר. כמו כן, לעתים מוצגים גם נתוני הממוצע הארצי, בהתאם לזמינות קובצי הנתונים העומדים לרשות הלמ"ס.

התמונה החברתית של ישראל מתוארת משלושה היבטים:

היבט ראשון, **רווחת האוכלוסייה**, נבחן בעזרת סדרת מדדים סובייקטיביים כגון: שביעות רצון (מהחיים), מהמצב הכלכלי ועוד), קשרים חברתיים ותחושת בדידות. השימוש במדדים אלו מאפשר לבחון את נושא רווחת האוכלוסייה באופן רב-ממדי, עבור קבוצות שונות באוכלוסייה.

היבט שני מתמקד במדדי **תעסוקה ואבטלה** ומציג השוואה של מדדי תעסוקה בישראל לעומת מדינות ה-OECD. היבט שלישי מתמקד **ברמת חיים**, באמצעות נתוני הכנסות והוצאות לפי סוג משפחה, הרכב ההוצאות לתצרוכת ומדדי רמת חיים.

כמו כן, מובאות בפרק תיבות בנושאים שונים: חברות בארגוני עובדים, הסדרי פנסיה והערכת החיים לאחר הפרישה מהעבודה, הכנסות של שכירים בערים הגדולות בישראל ושוק הדיור בערים הגדולות בישראל.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

1. רוחת האוכלוסייה (על פי הגדרות הסקר החברתי, 2013)

קבוצת אוכלוסייה: בנתונים בפרק זה יש הבחנה בין שתי קבוצות אוכלוסייה: יהודים ואחרים וערבים. השיוך לקבוצת אוכלוסייה מבוסס על הגדרת המרואיין את דתו ודיווחו על ארץ הלידה שלו ושל אביו, וכן על הדת ביישוב המגורים של המרואיין.

דתיות: בקרב יהודים הקטגוריות הן: "חרדים"; "דתיים"; "מסורתיים" (כולל "מסורתיים-דתיים" ו"מסורתיים-לא כל כך דתיים"); "לא דתיים, חילונים". מבוסס על הגדרה עצמית של המרואיין.

מועסקים: בני 20 ומעלה שעבדו לפחות שעה אחת בשבוע הקובע (השבוע שהסתיים בשבת שלפני בוא הסוקר) בעבודה כלשהי תמורת שכר, רווח או תמורה אחרת; כל העובדים בקיבוצים (בין בשירותים ובין בענפים אחרים); בני משפחה שעבדו ללא תשלום; אנשים שנעדרו זמנית מעבודתם וחיילים בשירות קבע בצה"ל.

הכנסה ממוצעת לנפש במשק בית, ברוטו לחודש (ש"ח): מתבססת על דיווח המרואיינים לגבי טווח ההכנסה הכולל, ברוטו לחודש, של כל בני משק הבית מכל המקורות: מעבודה, מפנסיה, מקצבאות, משכר דירה וכד', לפני ניכוי מס. להכנסה ממוצעת נלקח בחשבון הערך שבאמצע הטווח שדווח, והוא חולק במספר הנפשות במשק הבית. הכנסות לנפש במשק בית (ברוטו לחודש), קובצו לשלוש קטגוריות: עד 2,000 ש"ח; 2,001-4,000 ש"ח; 4,001 ש"ח ויותר.

2. תעסוקה (על פי הגדרות סקר כוח אדם)

החל בחודש ינואר 2012, שונתה מתכונת סקר כוח אדם מסקר רבעוני לסקר חודשי.

השינוי כלל הגדלת המדגמים החודשיים באופן ניכר, הרחבת הפריסה הגאוגרפית ושימוש בשיטות סטטיסטיות מתקדמות יותר. בנוסף, בהתאם להגדרות בין-לאומיות, הורחבה הגדרת כוח העבודה בסקר, והיא כוללת את כוח העבודה הכללי במקום כוח העבודה האזרחי בלבד.

אוכלוסייה: אוכלוסיית הסקר כוללת את האוכלוסייה הקבועה (דה-יורה) של מדינת ישראל בגיל 15 ומעלה.

באוכלוסיית הסקר נכללים:

1. תושבים קבועים השוהים בישראל.
2. תושבים קבועים השוהים מחוץ לישראל פחות משנה.
3. עולים חדשים ועולים בכוח – מרגע בואם לישראל.
4. תיירים, מתנדבים או תושבים ארעיים השוהים בישראל שנה או יותר ברציפות.
5. החל בשנת 1968, כולל את תושבי מזרח ירושלים.
6. החל בשנת 1972, כולל את התושבים ביישובים הישראליים בנפת הגולן; והחל בשנת 1982, כולל את כל התושבים בנפת הגולן.
7. משנת 2006 כולל את התושבים ביישובים הישראליים באזור יהודה והשומרון (משנת 1972 עד שנת 2005 – אזורי יהודה והשומרון וחבל עזה).

באוכלוסיית הסקר לא נכללים:

1. תושבים קבועים השוהים מחוץ לישראל שנה או יותר ברציפות.
2. תיירים, מתנדבים או תושבים ארעיים השוהים בישראל פחות משנה.
3. דיפלומטים ואנשי או"ם.

נוח העבודה השבועי: כבני 15 ומעלה שהיו "מועסקים" או "בלתי מועסקים" ב"שבוע הקובע", לפי ההגדרות המפורטות להלן:

מועסקים: אנשים שעבדו (בישראל או בחו"ל מטעם מוסד או חברה הפעילים בישראל) לפחות שעה אחת בשבוע הקובע, בעבודה כלשהי בעבור שכר, רווח, או תמורה אחרת: כל העובדים בקיבוצים (בין בשירותים ובין בענפים אחרים); בני משפחה שעבדו בעסק המשפחתי באותו שבוע ללא תשלום למעלה מ-15 שעות; אנשים השוהים במוסדות, שעבדו למעלה מ-15 שעות בשבוע; משרתים בצבא (חובה או קבע); אנשים שנעדרו זמנית מעבודתם.

קבוצת המועסקים מורכבת משלוש קבוצות משנה:

- א. **עבדו בהיקף מלא:** כל אלה שעבדו 35 שעות או יותר בשבוע הקובע (כולל שעות הכנה).
  - ב. **עבדו בהיקף חלקי:** כל אלה שעבדו 1-34 שעות בשבוע הקובע (כולל שעות הכנה).
  - ג. **נעדרו זמנית מעבודתם:** בקבוצה זו נכללים כל אלה שנעדרו זמנית מעבודתם הרגילה במשך כל השבוע הקובע עקב מחלה, חופשה, שירות מילואים, צמצום בהיקף העבודה, סכסוך עבודה, הפסקה זמנית של העבודה (עד ל-30 יום) וכו'. אנשים שנעדרו רק בחלק מהשבוע הקובע לא נכללים בהגדרה זו.
- כמו כן, בהגדרה נכללים כל אלו שנעדרו מעבודתם פחות מחודש ימים. אלו שנעדרו יותר מחודש ימים ועד שנה נכללים רק אם יש להם זיקה פורמלית למקום עבודה, כלומר, בתום תקופת ההיעדרות מובטחת חזרתם של הנעדרים לעבודה אצל אותו מעסיק. אנשים שנעדרו יותר משנה לא נכללים בקבוצה זו.
- הערה: היקף ההעסקה בדרך כלל – מלא/חלקי – נקבע על פי מספר שעות העבודה שעובד המועסק בדרך כלל (לא בשבוע הקובע).

שיעור תעסוקה: אחוז המועסקים מכלל האוכלוסייה בכל תא.

בלתי מועסקים: אנשים שלא עבדו כלל (אפילו לא שעה אחת) בשבוע הקובע וחישבו עבודה באופן פעיל ב-4 השבועות שקדמו לפקידתם בסקר על ידי רישום בלשכות העבודה של שירות התעסוקה, על ידי פנייה אישית או בכתב למעסיק או בדרכים אחרות, והיו יכולים להתחיל לעבוד בשבוע הקובע, לו הוצעה להם עבודה מתאימה ("זמינים לעבודה").

3. רמת חיים (על פי הגדרות סקר הוצאות משק הבית)

הנתונים בפרק זה מתייחסים ל-14 הערים הגדולות בישראל המהוות חלק מתוך 230 היישובים שנכללו בסקר הוצאות משק הבית לשנת 2012. סקר זה נערך על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מדי חמש עד שבע שנים מאז שנות החמישים, ומדי שנה משנת 1997.

בשנת 2012 הורחב מדגם סקר הוצאות משק הבית בכ-3,000 משקי בית ובסקר השתתפו 8,742 משקי בית, המייצגים כ-2,300,000 משקי בית באוכלוסייה. ב-14 הערים הגדולות בישראל נחקרו 4,097 משקי בית המייצגים כ-1,100,000 משקי בית באוכלוסייה.

רמת חיים של משק בית: רמת חיים מורכבת מסדרה של מדדים מתחומים שונים. המדדים המובאים בפרק זה הם: הכנסה, הוצאה, בעלות על מוצרים בני קיימה ותנאי דיור.

משק בית: אדם אחד או קבוצת אנשים הגרים יחד בדירה אחת באופן קבוע ברוב ימות השבוע, ויש להם תקציב הוצאות משותף למזון. משק בית יכול לכלול אנשים שאינם קרובי משפחה.

הכנסה נספית ברוטו למשק בית: כל ההכנסות הכספיות השוטפות ברוטו של משק הבית, לפני תשלומי החובה (מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות). ההכנסה הכספית ברוטו כוללת את ההכנסות של כל בני משק הבית מעבודה שכירה או עצמאית, מרכוש, מריבית ודיבידנדים, מתמיכות וקצבאות ממוסדות ומפרטים, הכנסות מפנסיות וכל הכנסה שוטפת אחרת. לא נכללים תקבולים חד-פעמיים, כגון: ירושה, פיצויים וכו'. כמו כן, לא נעשו זקיפות בעבור הכנסות

הנובעות משימוש בדיור עצמי, או בעבור סוגים שונים של הכנסות ב"עין" (הכנסות לא כספיות).

הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית: הכנסה כספית נטו של משק הבית מחולקת במספר הנפשות הסטנדרטיות במשק הבית.

נפש סטנדרטית: גודל משק הבית משפיע על רמת החיים שאפשר לקיים מהכנסה נתונה. על מנת ליצור בסיס להשוואת רמת החיים של משקי בית בעלי מספר נפשות שונה, נהוג להשוותם לפי הכנסה לנפש. מקובל גם להניח, שמספר הנפשות במשק בית אינו משפיע באופן אחיד ושווה על רמת החיים האפשרית מהכנסה נתונה, משום שיש, לפי אותה הנחה, יתרונות לגודל. לכן נערך שקלול של מספר הנפשות, לפי סולם אחיד: הסולם קובע כיחידת בסיס משק בית בן שתי נפשות; ככל שעולה מספר הנפשות, ניתן משקל שולי הולך ופוחת לכל נפש המתווספת למשק הבית.

באמצעות סולם זה מתרגמים את גודל משק הבית למספר נפשות סטנדרטיות:

מספר הנפשות למעשה במשק בית	מספר הנפשות הסטנדרטיות	משקל שולי לנפש
1	1.25	1.25
2	2.00	0.75
3	2.65	0.65
4	3.20	0.55
5	3.75	0.55
6	4.25	0.50
7	4.75	0.50
8	5.20	0.45
+9	5.60	0.40 (1)

(1) לכל נפש נוספת.

הכנסה מהון: סך ההכנסות מרכוש בארץ ובחו"ל; הכנסות מריבית על פיקדונות ועל אגרות חוב ודיבידנדים על מניות.

מפרנס: אדם שעבד לפחות יום אחד בשלושת החודשים לפני פקידתו בסקר.

הוצאה כוללת לתצרוכת: סך כל התשלומים שמשלם משק הבית על קניית מוצרים או שירותים, וכן זקיפת הוצאה לצריכת שירותי דירה ורכב (שכן קניית מוצרים אלה מוגדרת כהשקעה ולא כתצרוכת). התשלומים כוללים לעתים גם ריבית, דמי הובלה או התקנה. קניית מוצר נחשבת לפי יום קבלתו, וסכום הקנייה המלא נחשב כהוצאה למוצר ביום הגעת המוצר לדירה, גם אם עד למועד זה שולם תשלום חלקי. לכן, מקדמה שמשלם משק הבית על חשבון מוצר או שירות שטרם נתקבל או החזר חוב על חשבון מוצר שכבר נמצא בבית, אינם נחשבים כהוצאה לתצרוכת אלא כהגדלת החיסכון.

הוצאה כספית לתצרוכת: ההוצאה שמשק הבית מוציא בפועל על צריכת מוצרים ושירותים, ללא אומדן ההוצאה על שירותי דיור ומכוניות.

הוצאה לתחזוקת הדירה ולמשק הבית: סעיף של ההוצאה הכוללת לתצרוכת הכולל הוצאה עבור מים, חשמל, גז ודלק לבית, תחזוקה ושיפור הבית, עזרה בבית וצורכי משק בית שונים.

מוצרים ושירותים אחרים: קבוצת תצרוכת "ראשית" הכוללת מוצרים כמו: סיגריות, קוסמטיקה, תכשיטים ושירותים משפטיים.

מוצר בר קיימה: מוצר שאפשר להשתמש בו שימוש חוזר ומתמשך יותר משנה אחת. לדוגמה: מכונית, מקרר, טלוויזיה, D.V.D, מכונת כביסה וכדומה.

בעלות על מוצר בר קיימה: שיעור משקי הבית שיש ברשותם או עומד לשימושם מוצר בר-קיימה מסוים למשל: אחוז משקי הבית בירושלים שיש ברשותם מכונת כביסה, טלוויזיה, מחשב אישי, מכונת, טלפון נייד וכו'.
צפיפות דיור: חושב על ידי חלוקת מספר הנפשות הגרות במשק הבית בסך כל החדרים למגורים.

ג. מקורות הנתונים

ההשוואה הרב שנתית הופקה מנתוני הסקר החברתי 2002-2013.

הסקר החברתי הוא סקר שנתי שוטף, הנערך על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה החל משנת 2002, בהזמנת אגף התקציבים במשרד האוצר. הסקר מספק מידע על תנאי החיים של האוכלוסייה הבוגרת (בגיל 20 ומעלה) בישראל ועל רווחתה ובוחן את תפיסות הפרטים בחברה כלפי תחומים שונים בחייהם.

הנתונים המתייחסים לתעסוקה הופקו מנתוני סקר כוח אדם.¹

סקר כוח אדם הוא סקר שוטף הקיים במדינת ישראל משנת 1954. הסקר כולל את כלל האוכלוסייה בגיל 15 ומעלה בישראל. מדי חודש משתתפים מעל 9,000 משקי בית בסקר, כך שקיימות מעל 100,000 חקירות של משקי בית במשך שנת הסקר.

מטרתו המרכזית של הסקר היא מעקב שוטף אחר התפתחויות בכוח העבודה בישראל, גודלו של כוח העבודה ותכונותיו, היקף האבטלה ועוד. הסקר מתבצע באמצעות ראיונות של משקי בית. כל משק בית משתתף בסקר 8 פעמים במשך שנה ושליש. המדדים המרכזיים בסקר הם שיעור ההשתתפות בכוח העבודה בישראל, שיעור התעסוקה ואחוז הבלתי מועסקים מתוך כוח העבודה האזרחי.

הנתונים המתייחסים לרמת חיים הופקו מנתוני סקרי הוצאות משק הבית.²

סקר זה מספק נתונים על ההכנסות וההוצאות של משקי הבית בישראל. הסקר נערך מדי שנה בקרב האוכלוסייה הקבועה בישראל, למעט קיבוצים, מושבים שיתופיים ובדווים הגרים מחוץ ליישובים.

בשנת 2012 המדגם כלל 8,742 משקי בית ביישובים עירוניים וכפריים המייצגים 2,270,009 משקי בית באוכלוסייה.

1 ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2012). סקרי כוח אדם 2011. פרסום מס' 1504. ירושלים: המחבר.

2 ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2013). סקר הוצאות משק הבית 2011 – סיכומים כלליים. פרסום מס' 1517. ירושלים: המחבר.

ד. ממצאים עיקריים

1. רווחת האוכלוסייה - מדדים סובייקטיביים

א. כללי

בשנת 2013 נצפית ירידה קלה בשיעור שביעות הרצון ובמדדי האופטימיות. מגמת הירידה במדדים אלו החלה ב-2011, לאחר עלייה הדרגתית שנצפתה בשנים 2004 עד 2010.

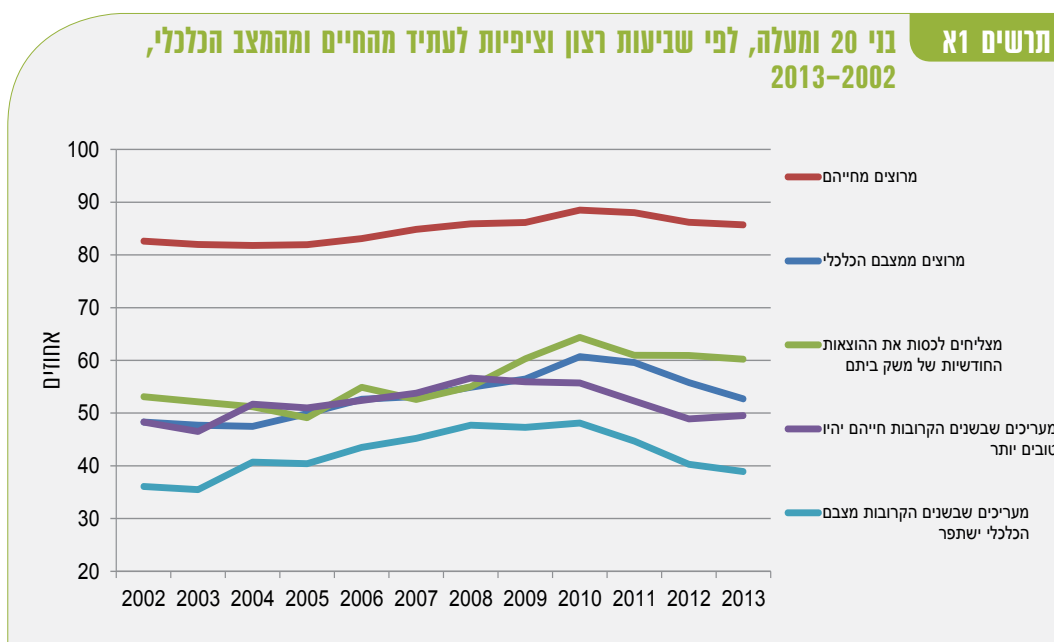
שביעות רצון מהחיים: 85.7% מבני 20 ומעלה דיווחו ב-2013 שהם מרוצים מחייהם, (בהשוואה ל-86.2% בשנת 2012). שיעור המרוצים מהחיים יורד משנת 2011, לאחר מגמת עלייה שנצפתה בשנים 2004-2010.

שביעות רצון מהמצב הכלכלי: בשנת 2013, 53% מבני 20 ומעלה היו מרוצים ממצבם הכלכלי, ירידה של כשלוש נקודות אחוז בהשוואה לשנת 2012. שיעור המרוצים ממצבם הכלכלי יורד החל מ-2011, לאחר מגמת העלייה שנצפתה בשנים 2004-2010.

כיסוי הוצאות: 60% מבני 20 ומעלה דיווחו ב-2013 כי הם מצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות השוטפות של משק הבית (למזון, לחשמל, לטלפון וכד'), ירידה קלה לעומת 2012. מאז 2010 ירד השיעור בארבע נקודות אחוז, לאחר מגמה של עלייה הדרגתית משנת 2005, שבה רק מחצית מהאוכלוסייה (50%) הצליחו לכסות את הוצאותיהם.

הערכת החיים בשנים הקרובות: ב-2013, 50% מעריכים שחיהם יהיו טובים יותר בשנים הקרובות (49% ב-2012).

הערכת המצב הכלכלי בשנים הקרובות: ב-2013, 39% מעריכים שמצבם הכלכלי ישתפר (40% ב-2012).

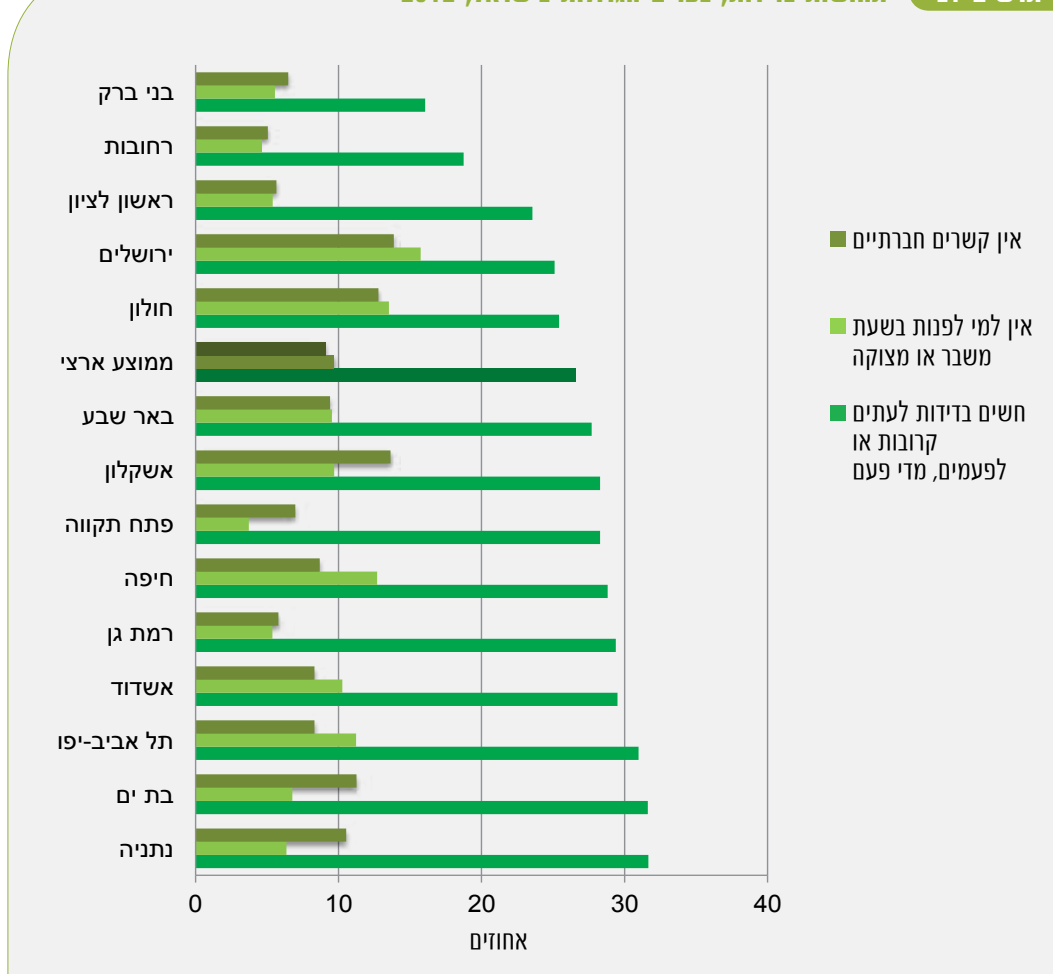

ב. תחושות בדידות ומצוקה

ב-2012, 27% מהישראלים בני 20 ומעלה חשו בדידות לעתים קרובות או מדי פעם (32% ב-2002). 10% דיווחו כי אין להם למי לפנות בשעת משבר או מצוקה (13% ב-2002).

מבין הערים הגדולות, בבת ים, בנתניה ובתל אביב-יפו יש שיעור גבוה יחסית של אנשים שחשים בדידות לעתים קרובות או מדי פעם (32%, 32% ו-31% בהתאמה). בירושלים ובחולון יש שיעור גבוה יחסית של אנשים החשים כי אין להם על מי לסמוך בשעת משבר או מצוקה (16% ו-14% בהתאמה). כמו כן, בירושלים, באשקלון ובחולון, נמצא שיעור גבוה של אנשים המדווחים שאין להם קשרים עם חברים (14%, 14%, 13% בהתאמה).

תרשים 11 תחושות בדידות, בערים הגדולות בישראל, 2012

ג. בילוי ופנאי³

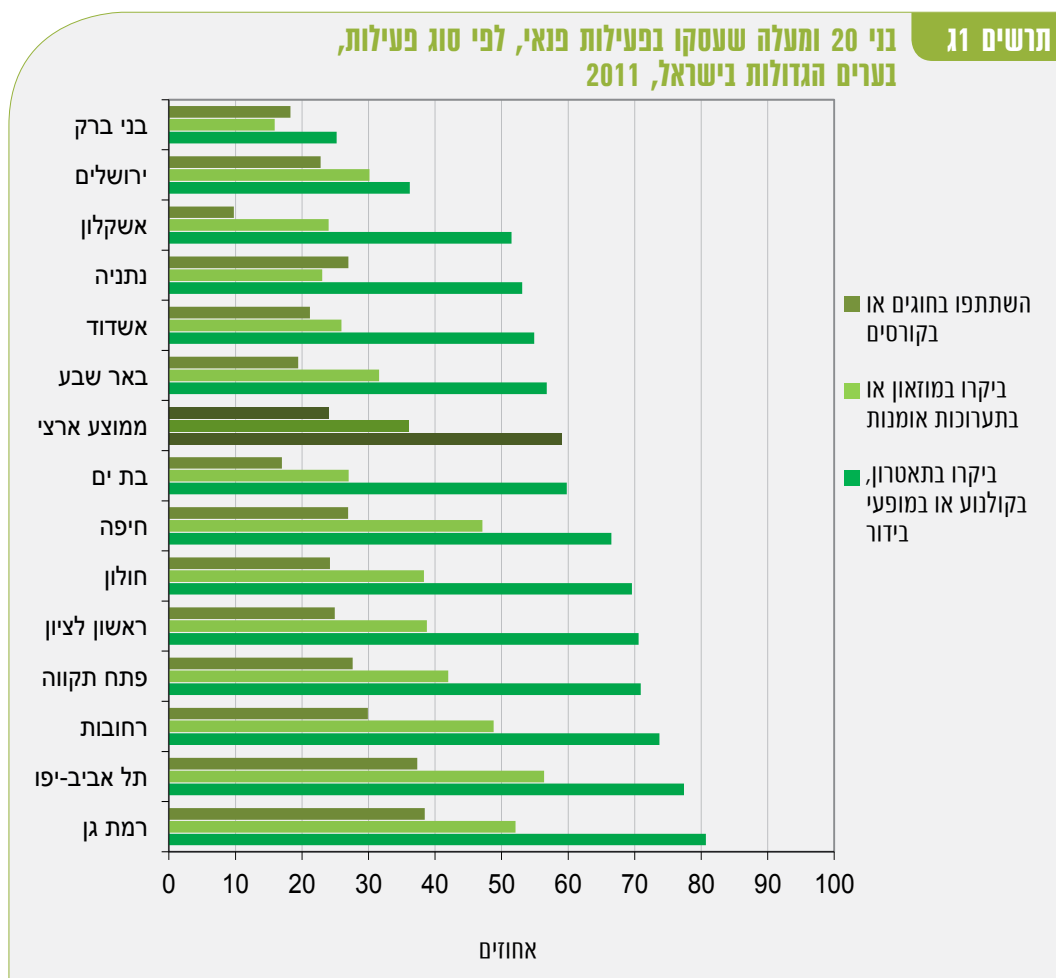
59% מבני 20 ומעלה ביקרו בקולנוע, בתאטרון או במופעי בידור בשנה שקדמה למועד הסקר, 36% ביקרו במוזאון או בתערוכות אומנות, 24% השתתפו בחוגים.

מעל 70% מהתושבים בערים רמת גן, תל אביב-יפו, פתח תקווה, ראשון לציון וחולון, ביקרו בקולנוע, בתאטרון או במופעי בידור בשנה שקדמה למועד הסקר. מעל למחצית מתושבי תל אביב-יפו ביקרו במוזאונים או בתערוכות אומנות (56%), 52% מתושבי רמת גן, 48% מתושבי רחובות ו-47% מתושבי חיפה.

3 נתונים מתוך הסקר החברתי 2011.

גם שיעורי ההשתתפות בחוגים ובקורסים⁴ גבוהים יחסית ברמת גן ובתל אביב-יפו (38% ו-39% בהתאמה).

62% מבני 20 ומעלה קראו ספרים בשעות הפנאי, בשנה שקדמה למועד הסקר.

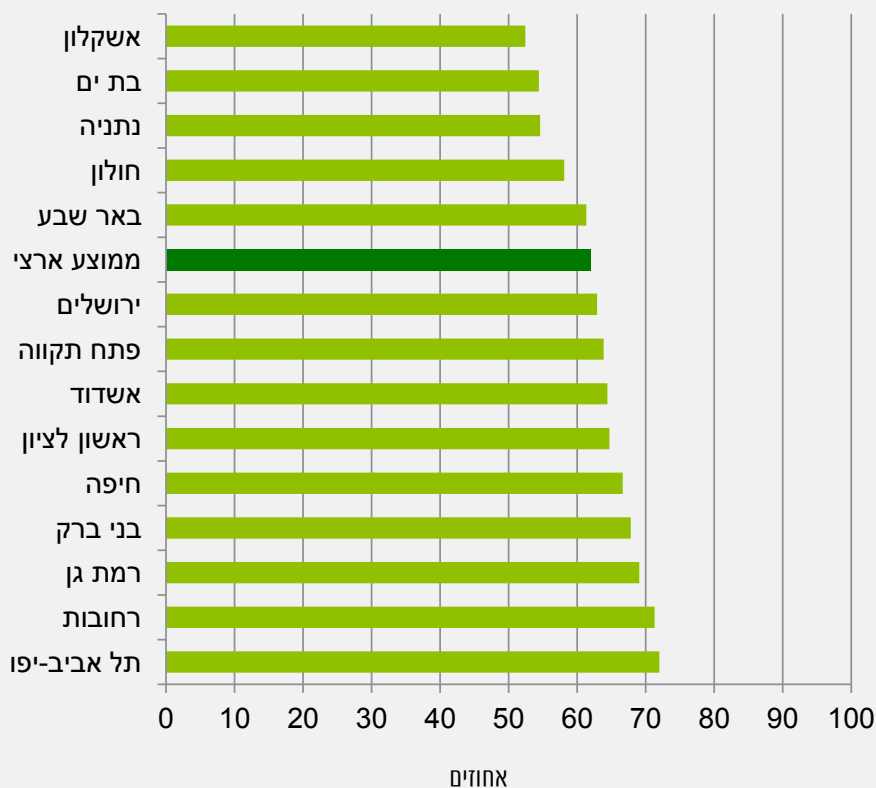
בערים תל אביב-יפו ורחובות, נמצא השיעור הגבוה של אנשים המדווחים כי קראו ספרים בשנות הפנאי (72% בתל אביב-יפו ו-71% ברמת גן).

4 שאינם קורסים להכשרה מקצועית או השתלמות.

תרשים 11

בני 20 ומעלה שקראו ספרים בשעות הפנאי,
בערים הגדולות בישראל, 2011

2. תעסוקה

א. מועסקים, 2013⁵

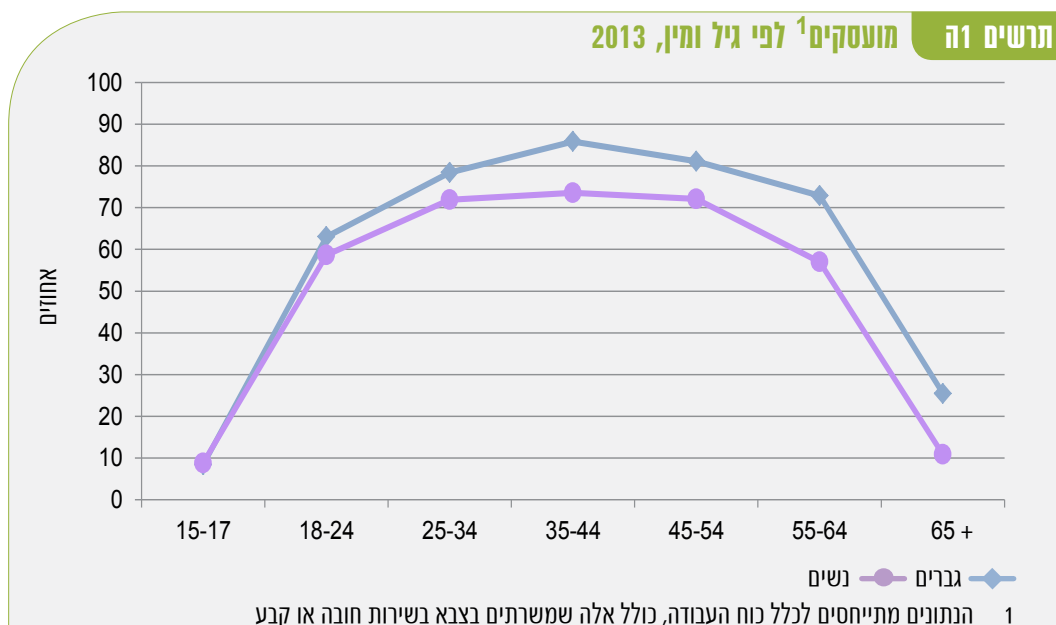
בשנת 2013 היו בישראל 3.450 מיליון מועסקים שהיוו כ-59.7% מאוכלוסיית בני 15 ומעלה. בקרב גברים שיעור התעסוקה הגיע ל-65.1% ובקרב נשים השיעור הגיע ל-54.6%. שיעור התעסוקה בקרב גברים גבוה מהשיעור בקרב נשים כמעט בכל הגילים, כאשר הפער בשיעור התעסוקה בין גברים ונשים רחב ביותר בקבוצות הגיל 64-55 ו-35-44 ומגיע ל-15.9% ול-12.3% נקודות האחוז, בהתאמה. 77.3% מהמועסקים עבדו בהיקף מלא בדרך כלל; 86.6% מהגברים המועסקים לעומת 66.7% מהנשים המועסקות. מבין השכירים שעבדו בהיקף חלקי בדרך כלל, 16.6% חיפשו עבודה נוספת או מלאה ולא מצאו.

5 הנתונים מתייחסים לבני 15 ומעלה על סמך נתוני סקר כוח אדם חודשי 2012, כולל אלה שמשרתים בצבא בשירות חובה או קבע.

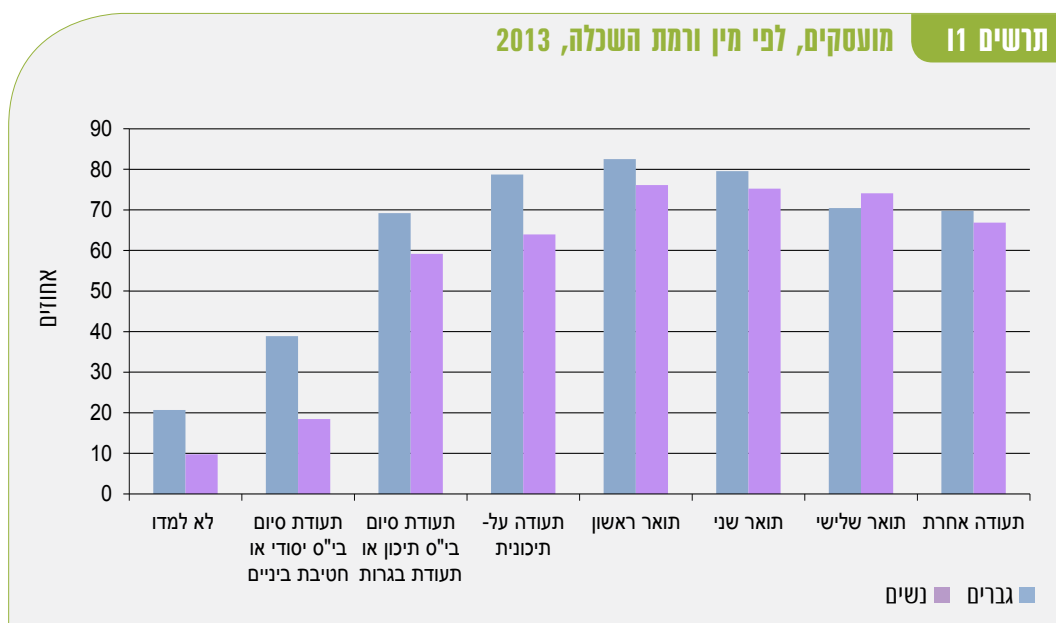
שינויים עיקריים במעבר לסכ"א חודשי, ראו:

http://www.cbs.gov.il/publications13/saka0313m/pdf/intro_e_h.pdf

http://www.cbs.gov.il/publications/labour_survey04/labour_force_survey/answer_question_2012.pdf

להשכלה יש השפעה חיובית על שיעור ההשתתפות בכוח העבודה ועל שיעור התעסוקה, והשפעה זו בולטת יותר בקרב נשים. בקרב בעלי השכלה אקדמית, הפער בשיעור התעסוקה בין גברים ונשים קטן. לעומת זאת, בקרב אוכלוסייה בעלת השכלה נמוכה הפער בשיעור התעסוקה בין גברים ונשים הוא משמעותי.

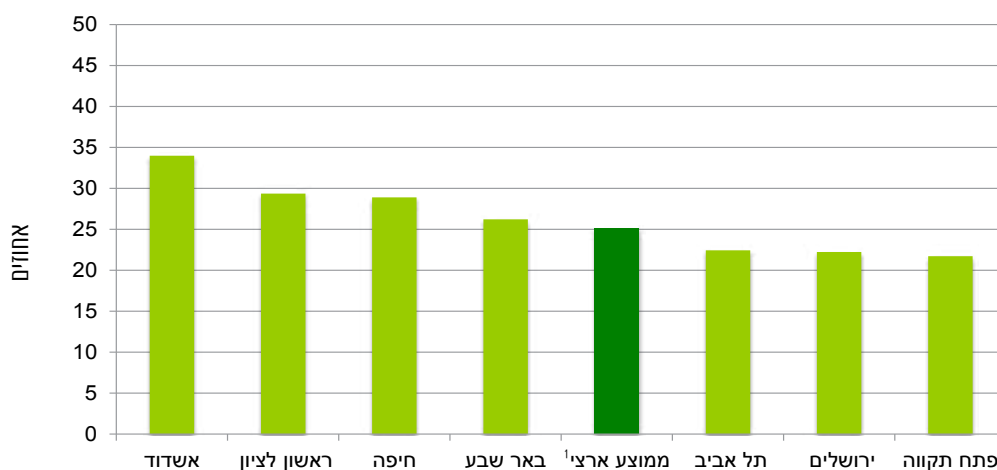
חברות בארגוני עובדים בערים הגדולות בישראל

תיבה 1.1

הזכות להתארגן בארגון עובדים הוכרה הן בפסיקה והן בחקיקה כזכות אשר יש להגן עליה ולקדמה. **נושא התארגנויות עובדים** נבחן במסגרת הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2012 ובתיבה זו מובאים חלק ממצאיו.¹ ב-2012 כרבע (25%) מהשכירים היו חברים בארגוני עובדים (כ-686.3 אלף מתוך 2,735.7 אלף שכירים). 61% מהם חברים בהסתדרות הכללית החדשה, 20% חברים בהסתדרות המורים או בארגון המורים העל-יסודיים, 6% חברים בהסתדרות הרפואית בישראל או באחד מארגוני הסגל האקדמי באוניברסיטאות. כשליש (34%) מהשכירים באשדוד חברים בארגון עובדים, 29% מהשכירים בחיפה ובראשון לציון ו-22% מהשכירים בירושלים, בתל אביב-יפו ובפתח תקווה חברים בארגוני עובדים.

שכירים בני 20 ומעלה החברים בארגוני עובדים בערים הגדולות בישראל, 2012

תרשים א

1 הערים אשקלון, בני ברק, בת ים, חולון, נתניה, רחובות ורמת גן נכללות בממוצע הארצי עקב מהימנות נמוכה של הנתונים

זכויות עובדים: 82% מהאוכלוסייה מסכימים כי **הזכות לשביתה** היא זכות חשובה במדינה דמוקרטית. בתל אביב-יפו (88%) ובחיפה (85%) שיעור זה גבוה יותר. בבני ברק (56%) ובנתניה (67%) שיעור זה נמוך משמעותית. רק 41% מבני 20 ומעלה בישראל בממוצע סבורים כי **תפקידה של המדינה לדאוג לזכויות העובדים**, מתוכם כ-50% מתושבי חולון סבורים כך ו-30% מתושבי בת ים.

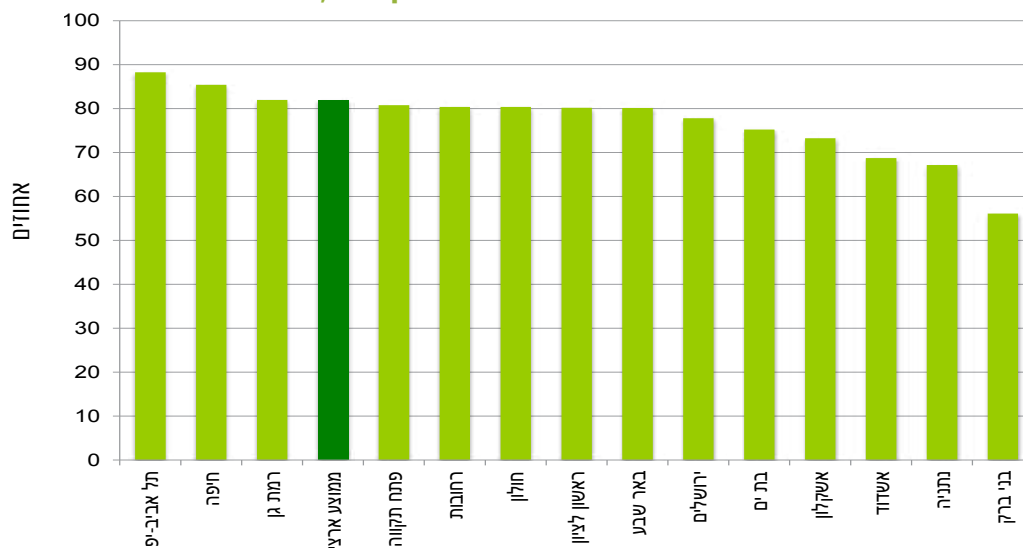
1 למידע נוסף בנושא הסקר החברתי והתארגנויות עובדים:

http://www.cbs.gov.il/webpub/pub/text_page.html?publ=6&CYear=2012&CMonth=1

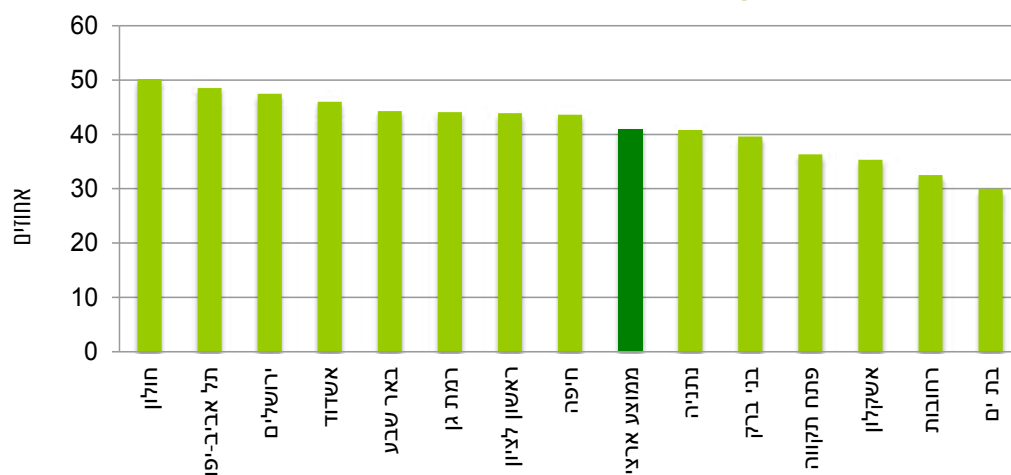
בני 20 ומעלה בערים הגדולות בישראל, המסכימים כי "הזכות לשבייתה היא זכות חשובה במדינה דמוקרטית", 2012

תרשים 1

בני 20 ומעלה בערים הגדולות בישראל הסבורים כי "על המדינה מוטלת האחריות העיקרית לדאוג לזכויות עובדים"¹, 2012

תרשים 2

1 המשלים ל- 100% הם יתר הגורמים (הנהלת העובדים, מקום העבודה, המערכת המשפטית, כל אדם דואג לעצמו)

ב. בלתי מועסקים, 2013

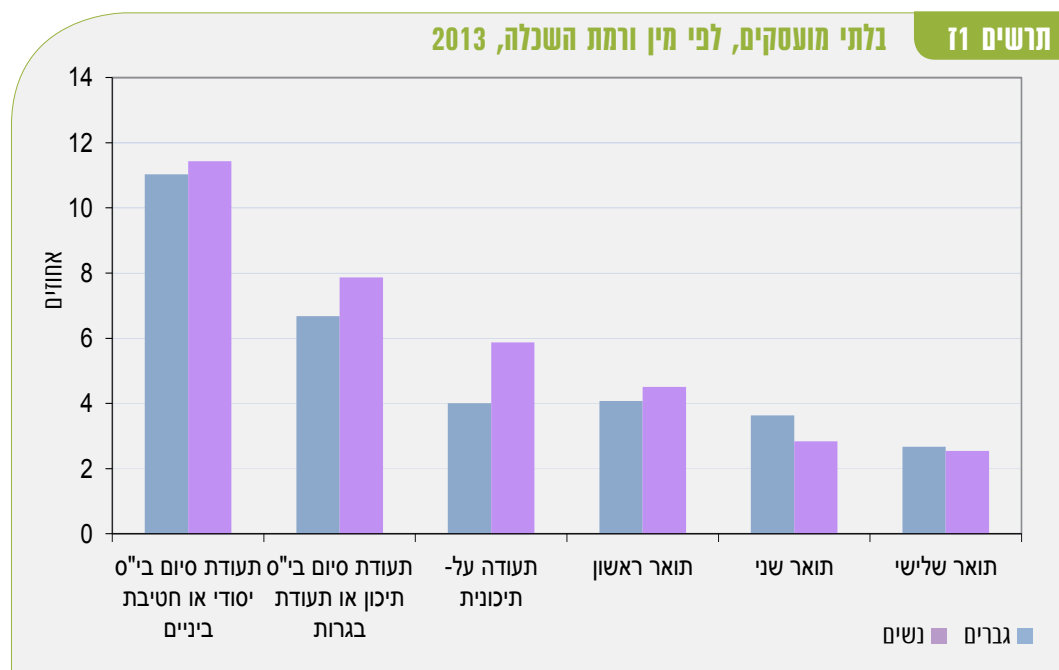
אחוז הבלתי מועסקים בשנת 2013 היה 6.2% (228.3 אלף), אחוז דומה בקרב גברים ונשים. בגילי העבודה העיקריים (25–54) אחוז הבלתי מועסקים היה 5.7%, גם כאן ללא הבדל משמעותי בין גברים ונשים.

בנוסף לבלתי מועסקים לפי ההגדרה, יש קבוצות נוספות הנמצאות בשולי מעגל מחפשי העבודה; מועסקים שעבדו בהיקף חלקי משום שלא מצאו עבודה נוספת או עבודה אחרת בהיקף משרה מלא (108.4 אלף מועסקים ב-2013), וקבוצת ה"מתייאשים" – אנשים שחיפשו עבודה בשנה שקדמה לפקידתם, אך לא חיפשו עבודה בארבעת השבועות שקדמו לפקידתם מאחר שהתייאשו מלמצוא עבודה (21.0 אלף מועסקים ב-2013).

חלקם הכולל של הבלתי מועסקים, המועסקים בהיקף חלקי שחיפשו עבודה בהיקף משרה מלא או עבודה נוספת, ו"המתייאשים"⁶ עומד על 9.7%.

27.1% מהבלתי מועסקים שעבדו בישראל ב-12 החודשים שקדמו לפקידתם בסקר פוטרו עקב צמצומים, 24.5% התפטרו, והיתר – הסתיימה תקופת העסקתם (18.2%) או שפוטרו מסיבות אחרות (16.8%).

אחוז הבלתי מועסקים נמצא בקשר הפוך לרמת ההשכלה: אחוז הבלתי מועסקים בקרב בעלי השכלה גבוהה נמוך מאחוז הבלתי מועסקים בקרב בעלי השכלה נמוכה יותר, הן אצל גברים והן אצל נשים. כמו כן, הפער בין גברים ונשים בלתי מועסקים מצטמצם ככל שרמת ההשכלה גבוהה יותר, ובקרב בעלי תואר שני – אחוז הגברים הבלתי מועסקים גבוה מאחוז הנשים הבלתי מועסקות.

בשנת 2013, חלקם של הבלתי מועסקים שחיפשו עבודה במשך יותר משנה ברציפות מכלל הבלתי מועסקים היה 12.7%; בקרב הגברים – 13.8% ובקרב הנשים – 11.6%.

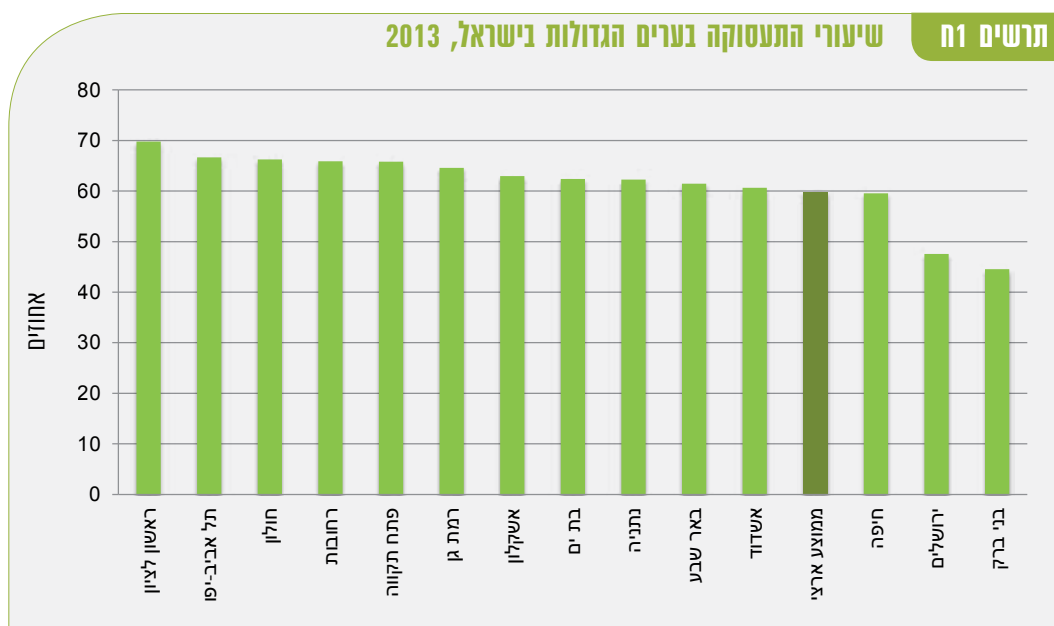
6 המכנה בחישוב זה כולל את כוח העבודה ואת המתייאשים מחיפוש עבודה.

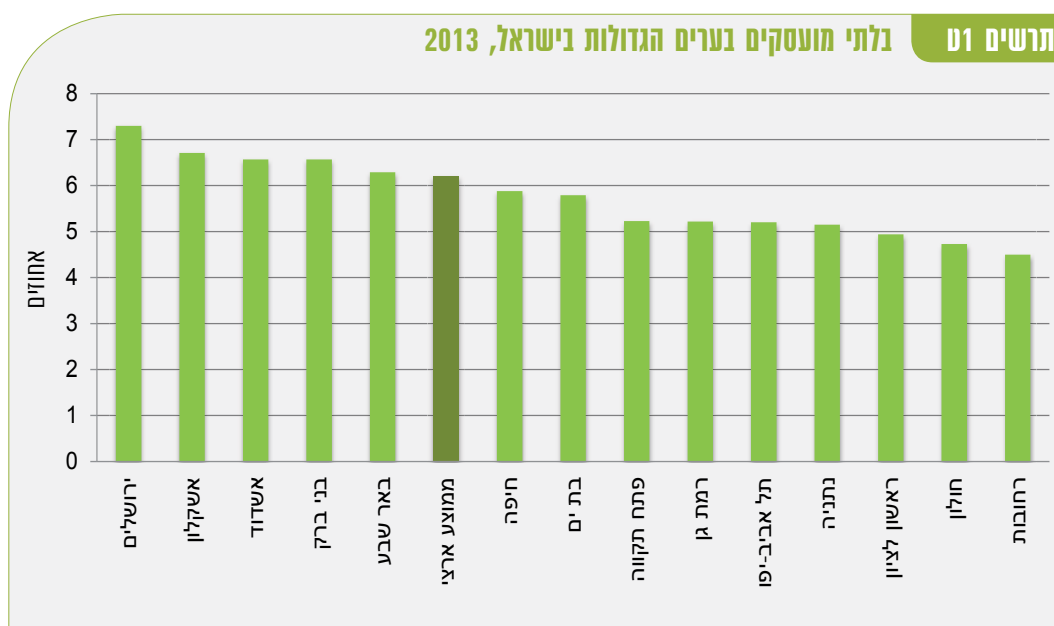
ג. תעסוקה בערים הגדולות בישראל

1. מועסקים ובלתי מועסקים

שיעור התעסוקה ברוב הערים הגדולות גבוה מהממוצע הארצי (59.7%). בשנת 2013 שיעור התעסוקה הגבוה ביותר היה בראשון לציון - 69.8%, ואילו בירושלים ובבני ברק שיעור התעסוקה נמוך מ-50% (47.6% בירושלים ו-44.6% בבני ברק).

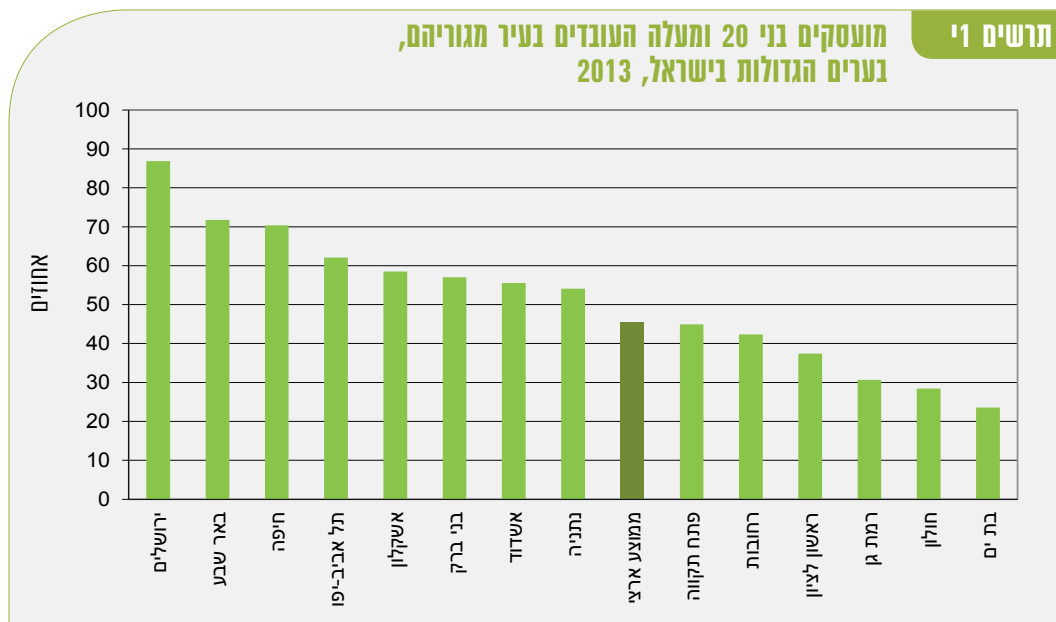

ברוב הערים הגדולות אחוז הבלתי מועסקים נמוך מהממוצע הארצי (6.2%). בראשון לציון, בחולון וברחובות אחוז הבלתי מועסקים היה נמוך מ-5%, ואילו בירושלים אחוז הבלתי מועסקים היה הגבוה מבין הערים הגדולות - 7.3%.

2. יוממות

כ-87% מהמועסקים בירושלים הם תושבי העיר, גם בבאר שבע (71.8%) ובחיפה (70.3%) חלקם של תושבי העיר העובדים בה הוא משמעותי. לעומת זאת בתל אביב-יפו האחוז נמוך יותר ומעיד על ניידות תעסוקתית גבוהה יותר, כך גם בערים נוספות באזור המרכז. בבת ים רק 23.6% מהמועסקים בעיר הם תושביה.

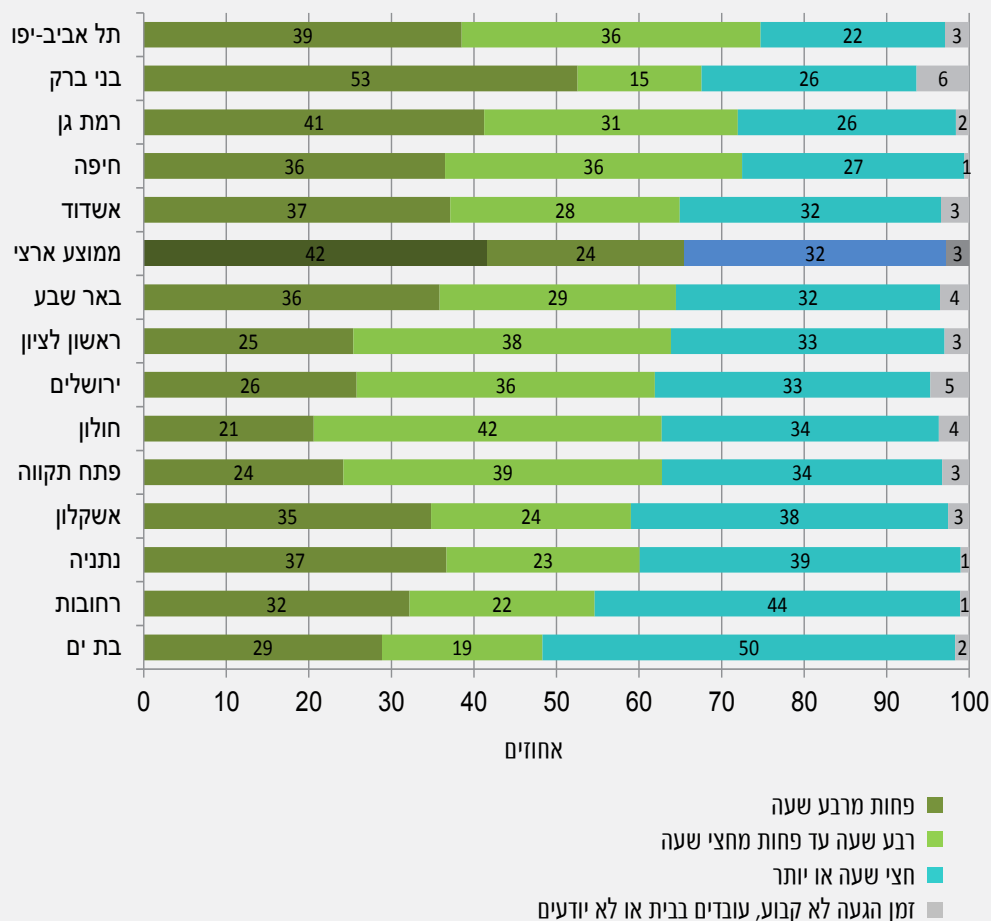

37% מכלל המועסקים בני 20 ומעלה מגיעים לעבודה בדרך כלל בתוך פחות מרבע שעה, 28% מגיעים לעבודה בתוך רבע שעה עד פחות מחצי שעה (15-29 דקות), ול-32% לוקח חצי שעה או יותר להגיע למקום העבודה. השאר עובדים בבית (2.5%), או שמשך זמן ההגעה שלהם לעבודה לא קבוע (פחות מחצי אחוז). מבין הערים הגדולות, שיעור גבוה של מועסקים שמשך זמן ההגעה שלהם לעבודה הוא פחות מרבע שעה, נמצא בבני ברק (53%), ברמת גן (41%) ובתל אביב-יפו (39%). לעומת זאת שיעור גבוה של מועסקים שמשך זמן ההגעה שלהם לעבודה הוא חצי שעה או יותר נמצא בבת ים (50%) וברחובות (44%). בשתי ערים אלה, רוב המועסקים עובדים מחוץ לעיר מגוריהם (תרשים י'1).

מועסקים בני 20 ומעלה לפי משך זמן ההגעה לעבודה,
בערים הגדולות בישראל, 2012

תרשים ויא

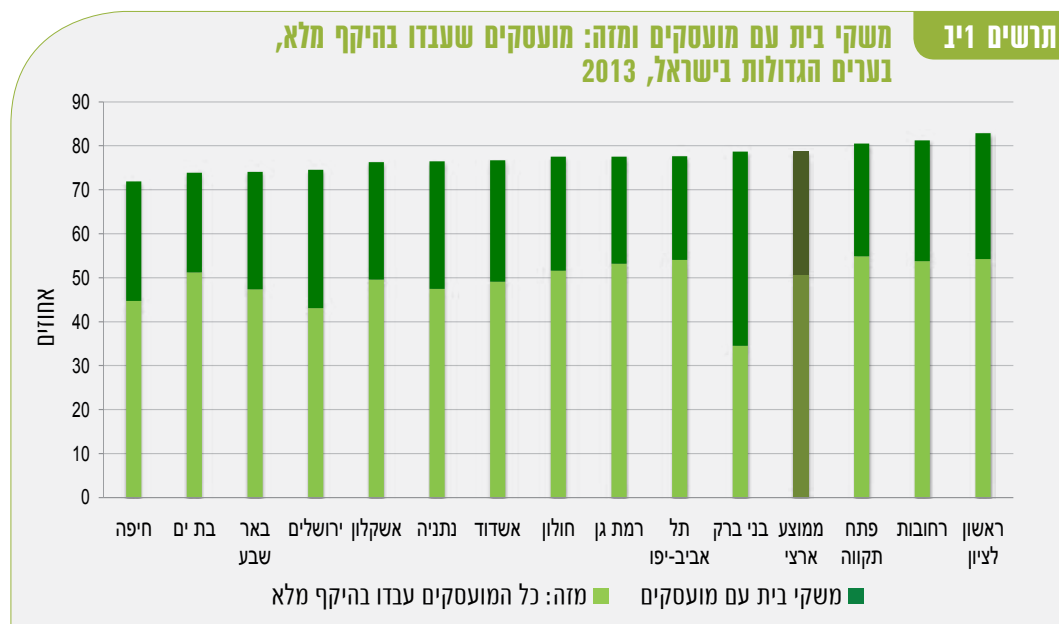

45% מהמועסקים שמשך זמן ההגעה שלהם לעבודה הוא רבע שעה או יותר, מדווחים כי משך זמן זה מפריע להם. 55% מהמועסקים הגרים בבתי ים שמשך זמן הגעתם למקום העבודה הוא רבע שעה ויותר, מדווחים כי משך זמן זה מפריע להם. גם בנתניה (50%), בירושלים (49%), וברחובות (48%), שיעור גבוה של מדווחים כי משך זמן ההגעה למקום עבודתם מפריע להם, בהשוואה לשיעורים נמוכים יחסית של מועסקים בתל אביב-יפו (35%), בראשון לציון (35%) ובבאר שבע (25%).

3. מועסקים במשק בית

אחוז משקי הבית עם מועסקים מכלל משקי הבית נע בין כ-72% (חיפה) לכ-83% (רחובות ופתח תקווה). במרבית הערים הגדולות, כ-65% ממשקי הבית שיש בהם מועסקים, כל המועסקים במשק הבית עובדים בהיקף מלא. תל אביב-יפו בולטת בכך שברוב משקי הבית עם מועסקים (כ-70%), כל המועסקים במשק הבית עובדים בהיקף מלא, בעוד שבירושלים ובבני ברק עומד אחוז זה על כ-58% וכ-44% בהתאמה.

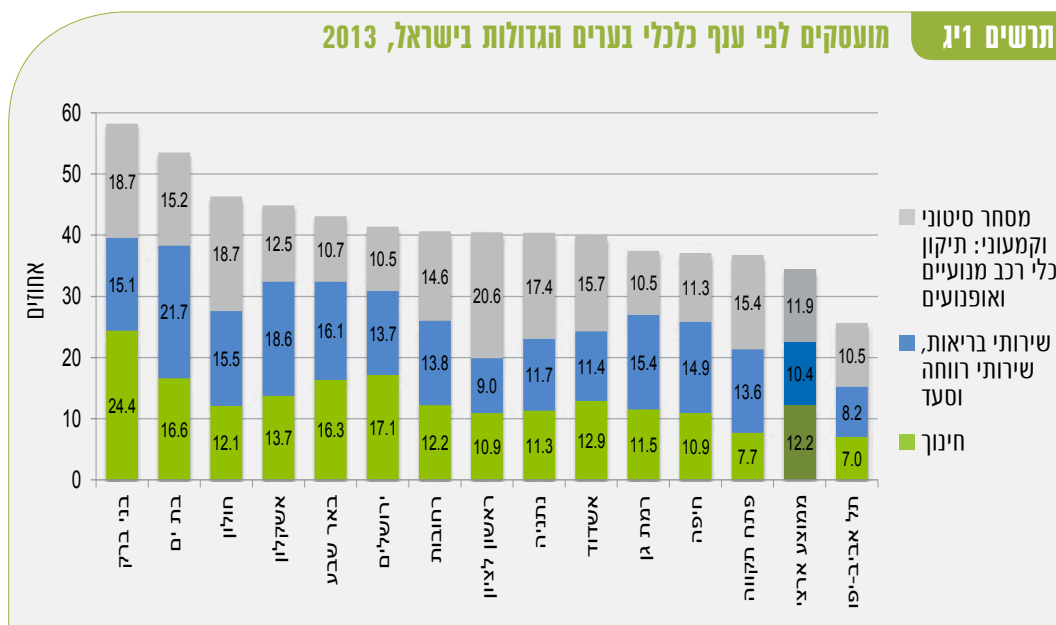

4. מועסקים לפי ענף כלכלי

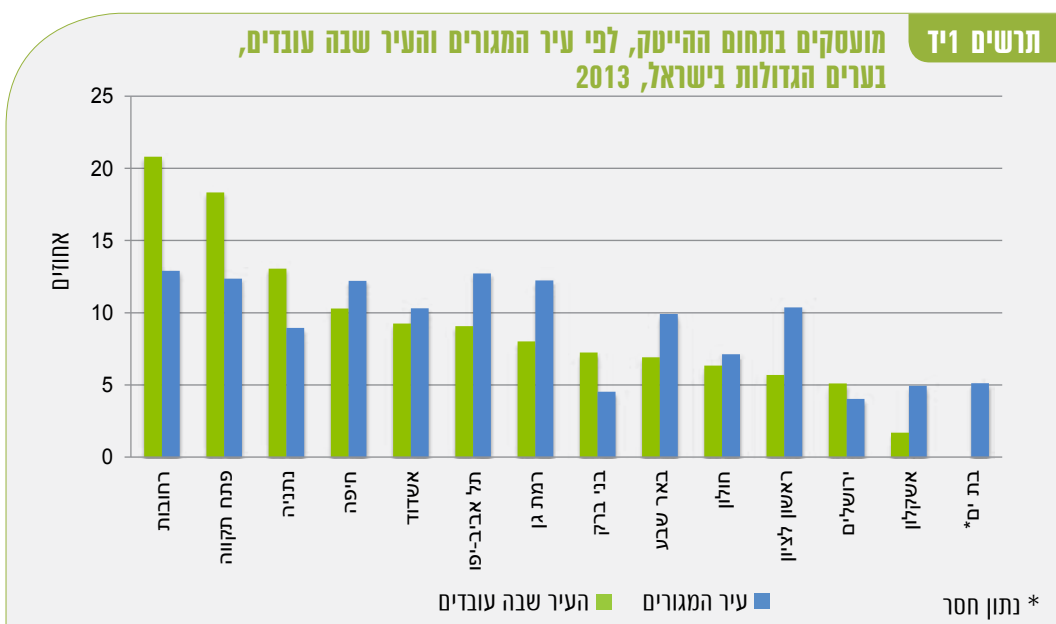
בחינת התפלגות המועסקים בערים הגדולות מעלה כי כמעט בכל הערים הענפים **חינוך, בריאות ומסחר סיטוני וקמעוני, תיקון כלי רכב מנועיים ואופנועים** מהווים חלק נכבד מענפי התעסוקה בעיר, שכן מערכות חינוך, בריאות ומסחר הן מהותיות בערים גדולות במטרה לספק שירותים אלו לתושבים. בולטות במיוחד בני ברק - שבה כ-24% ממועסקים בחינוך, ובת ים שבה כ-22% ממועסקים **בשירותי בריאות ושירותי רווחה וסעד**, כאשר 17% מהנשים המועסקות בעיר עובדות כמטפלות בית.

עם זאת, ככל שעיר מהווה מוקד תעסוקה בתחום כזה או אחר נמצא כי חלקם של המועסקים בענפי **חינוך, בריאות ומסחר** קטן יחסית בעוד חלקם של ענפים אחרים משמעותי יותר. כך בתל אביב-יפו, הענפים המשמעותיים מבחינת המועסקים בעיר הם: **שירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים** (4.4% מהמועסקים עובדים בענף "שירותים משפטיים") - כ-14% מהמועסקים עבדו בענף זה, וכ-10% עבדו בענף **שירותים פיננסיים ומידע ותקשורת**. בפתח תקווה כ-13% עבדו **בתעשייה וחרושת**, כ-10% **בשירותים פיננסיים** וכ-10% **במידע ותקשורת**. ברמת גן כ-15% עבדו **בשירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים**, וכ-12% עבדו **בשירותים פיננסיים**. בחיפה - 11% עבדו **בתעשייה וחרושת**. ברחובות כ-17% מהמועסקים בעיר עבדו **בשירותים מקצועיים וטכניים** (כ-10% מהמועסקים בעיר עבדו **במו"פ בהנדסה ובמדעי הטבע**).

בירושלים ובבאר שבע אחוז המועסקים בענף **מינהל מקומי, מינהל ציבורי וביטחון; ביטוח לאומי חובה** היה גבוה (10.4%-10.1% בהתאמה). חלקם של המועסקים **בתעשייה וחרושת** גדול יחסית ברוב הערים.

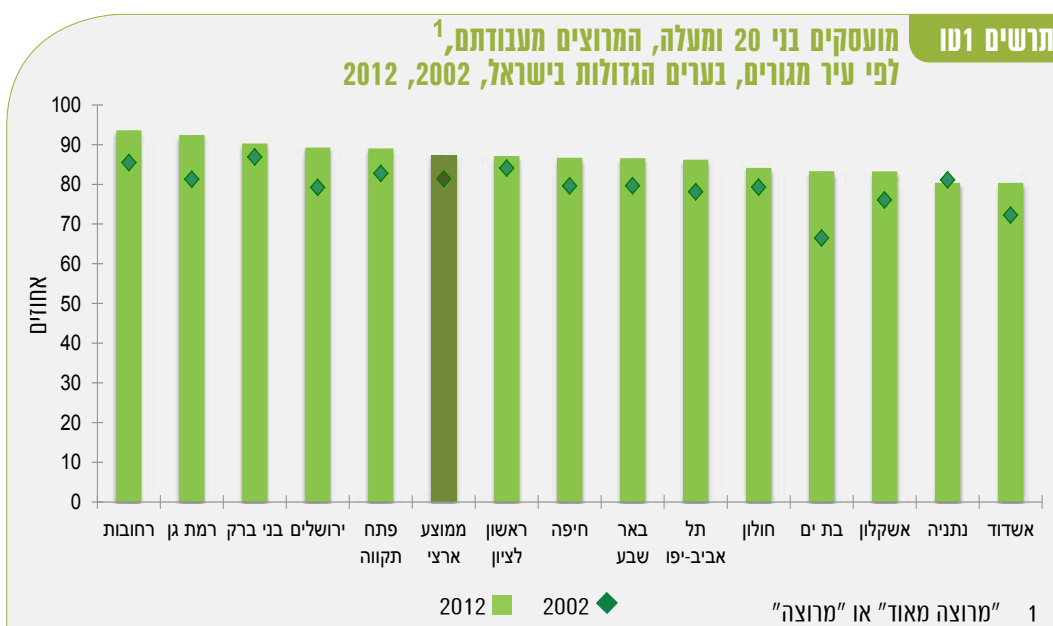

ברחובות ובפתח תקווה נמצא האחוז הגבוה ביותר של מועסקים בתחום **ההייטק** (20.8% ו-18.3% בהתאמה), לעומת כ-1% בבתי ים ובאשקלון. חלקם של תושבי העיר המועסקים בתחום ההייטק (לאו דווקא בעיר מגוריהם) גבוה יחסית בערים רחובות, פתח תקווה, תל אביב-יפו, רמת גן וחיפה (כ-12.5% בממוצע), לעומת זאת, בערים בני ברק, ירושלים, אשקלון ובתי ים פחות מ-5% מהתושבים מועסקים בתחום ההייטק (תרשים יד).

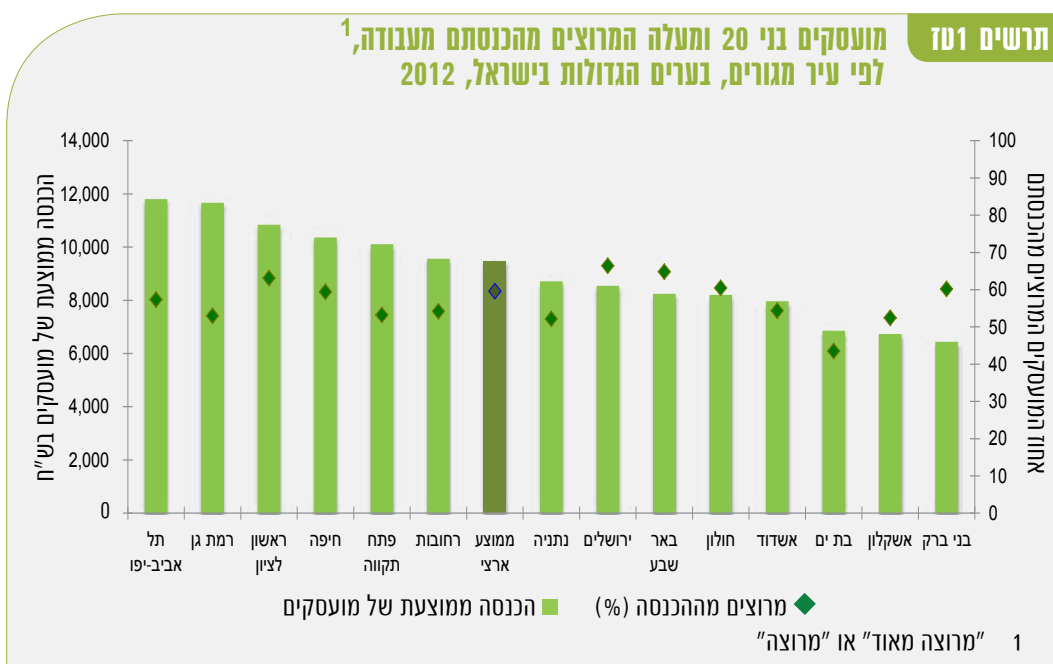

5. מועסקים, לפי שביעות רצון מעבודה ומהכנסה

ב-2012, 87% מהמועסקים "מרוצים מאוד" או "מרוצים" מעבודתם, לעומת 81% בשנת 2002. 60% מהמועסקים "מרוצים מאוד" או "מרוצים" מהכנסתם מהעבודה. יש עלייה ניכרת בשיעור המרוצים מהכנסתם משנת 2002 (45%). בקרב תושבי רחובות, רמת גן ובני ברק שיעור המועסקים המרוצים מעבודתם גבוה יחסית (מעל 90%). בשנת 2012, שיעורי המרוצים מעבודתם, בקרב תושבי הערים הגדולות עלו בהשוואה לשנת 2002 (מלבד בערים אשדוד ונתניה).

למרות שבערים ירושלים, באר שבע ובני ברק, ממוצע ההכנסה נמוך מהממוצע הארצי, שיעור המרוצים מהכנסתם גבוה יחסית (66%, 65%-60% בהתאמה), ואילו בתל אביב-יפו וברמת גן, למרות שממוצע ההכנסה גבוה מהממוצע הארצי, שיעורי שביעות הרצון מההכנסה נמוכים יחסית.

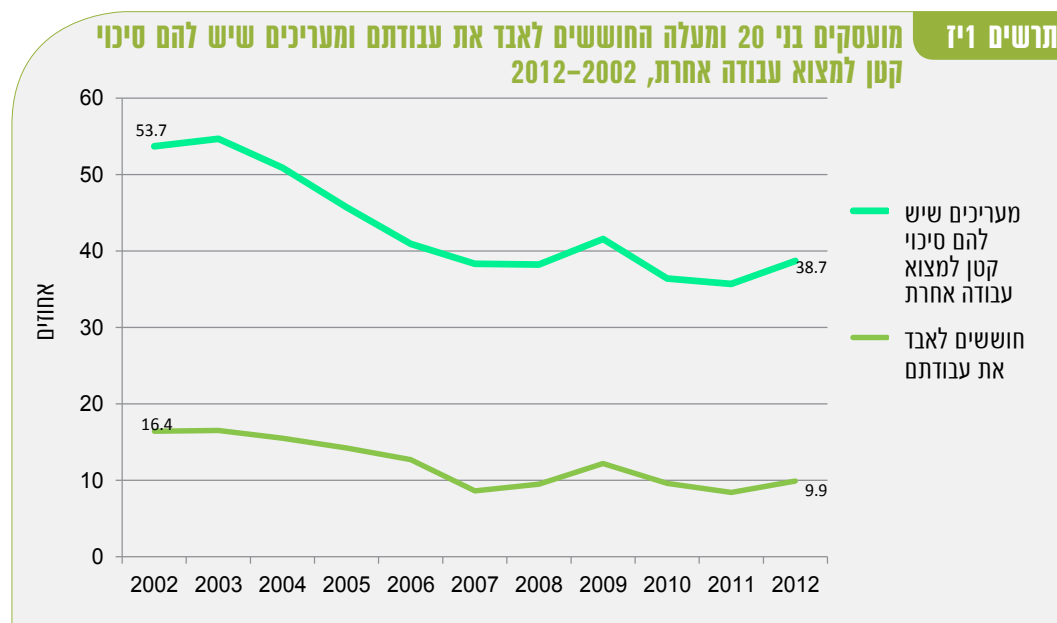

6. ביטחון תעסוקתי

ב-2012, 10% מהמועסקים חששו מאוד לאבד את עבודתם בשנה הקרובה, בהשוואה ל-16% בשנת 2002. עד שנת 2011, אחוז המועסקים שחששו לאבד את עבודתם היה במגמת ירידה, למעט עלייה בין השנים 2008-2009, ובשנת 2012 נציפית עלייה נוספת בהשוואה לשנה קודמת (8% ב-2011).

39% מהמועסקים העריכו ב-2012, כי אם יאבדו את עבודתם, סיכוייהם למצוא עבודה אחרת לפחות ברמת ההכנסה הנוכחית, קטנים או קלושים, לעומת 54% בשנת 2002. גם במדד זה נציפית עלייה בשנת 2012 בהשוואה לשנת 2011 (36%).

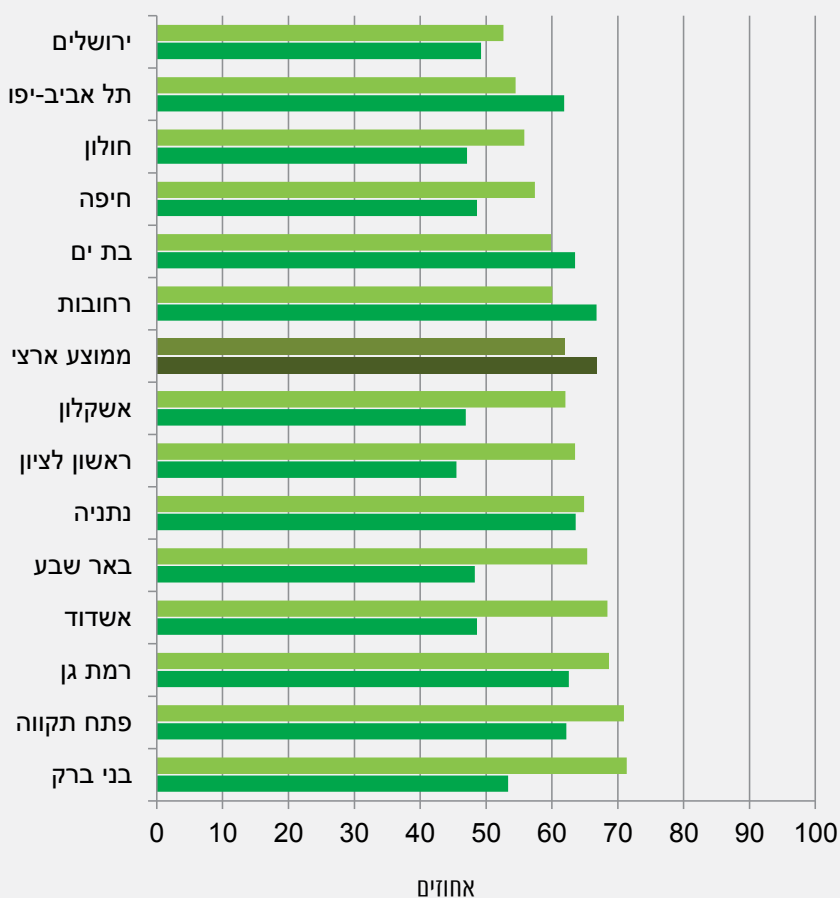
62% מהמועסקים ב-2012, אינם חוששים כלל לאבד את עבודתם. 53% מעריכים שיש להם סיכוי גדול מאוד או סיכוי גדול, למצוא עבודה אחרת בשנה הקרובה, אם יאבדו את עבודתם.

השיעור הגבוה ביותר של מועסקים שאינם חוששים כלל לאבד את עבודתם הוא בקרב תושבי בני ברק (71%). שיעור המועסקים המעריכים שיש להם סיכוי גדול מאוד או סיכוי גדול למצוא עבודה אחרת, במידה שיאבדו את עבודתם, הוא ברחובות (67%).

תרשים ויח

מועסקים בני 20 ומעלה שאינם חוששים לאבד את עבודתם, ומעריכים שיש להם סיכוי גדול למצוא עבודה אחרת, בערים הגדולות בישראל, 2012

■ אינם חוששים כלל לאבד את עבודתם ■ מעריכים שיש להם סיכוי גדול למצוא עבודה אחרת

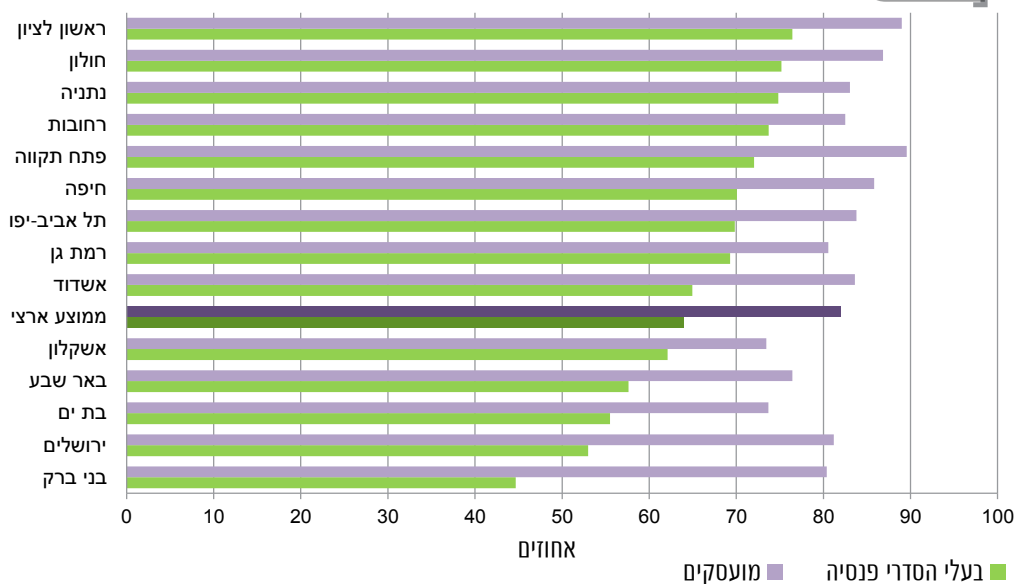
הסדרי פנסיה והערכת החיים לאחר הפרישה מהעבודה¹

תיבה 1.2

א. בעלי הסדר פנסיה

בשנת 2012, ל-64% מבני 20 ומעלה יש הסדרי פנסיה; ל-69% מהגברים ול-60% מהנשים. מבין המועסקים ל-82% יש הסדר פנסיה, ל-80% מהגברים המועסקים ול-84% מהנשים המועסקות. מבין הערים הגדולות בישראל, ל-76% מתושבי ראשון לציון יש הסדר פנסיה, ל-75% מתושבי חולון ונתניה ול-74% מתושבי רחובות. לעומת זאת בירושלים, שיעור בעלי הסדר פנסיה עומד על 53% (65% מהיהודים לעומת 30% מהערבים) ובבני ברק – על 45%.

תרשים א' בני 20 ומעלה מועסקים ובעלי הסדר פנסיה, בערים הגדולות בישראל, 2012

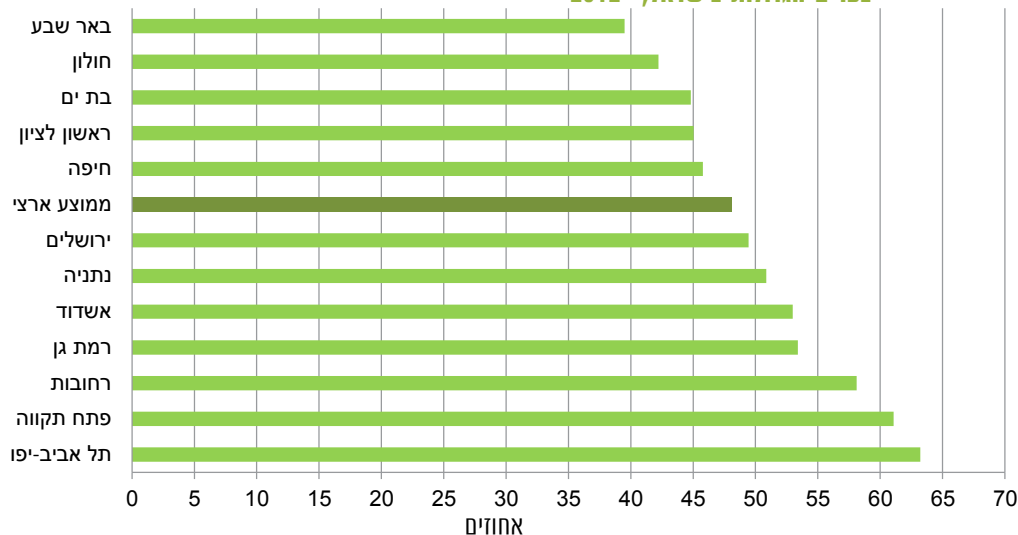
שיעור בעלי הסדרי פנסיה בקרב המועסקים (82%) גבוה באופן ניכר מהשיעור בקרב אלה שאינם מועסקים (28%). בקרב אלה שאינם מועסקים – שיעור הגברים בעלי הסדר פנסיה גבוה משיעור הנשים (36%) לעומת 24% בהתאמה). נתון זה נכון לגבי כל קבוצות הגיל שנבדקו. ל-70% מהנשים בגיל 65 ומעלה שאינן מועסקות, אין הסדר פנסיה. לבעלי השכלה גבוהה יש הסדרי פנסיה בשיעור גבוה יותר מאשר לבעלי השכלה נמוכה: ל-74% מבעלי השכלה אקדמית יש הסדר לעומת 65% מבעלי תעודת בגרות ו-47% מאלה שאין להם תעודת בגרות.

1 מתוך: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2014). הסקר החברתי 2012. פרסום מס' 1555. ירושלים: המחבר.

ב. עמדות כלפי החיים לאחר הפרישה:

- 63% מתושבי תל אביב-יפו בני 60 ומעלה מסכימים שהחיים לאחר הפרישה מלאים ופעילים וכן 61% מתושבי פתח תקווה ו-58% מתושבי רחובות. לעומתם, רק 40% מתושבי באר שבע ו-42% מתושבי חולון סבורים כך.

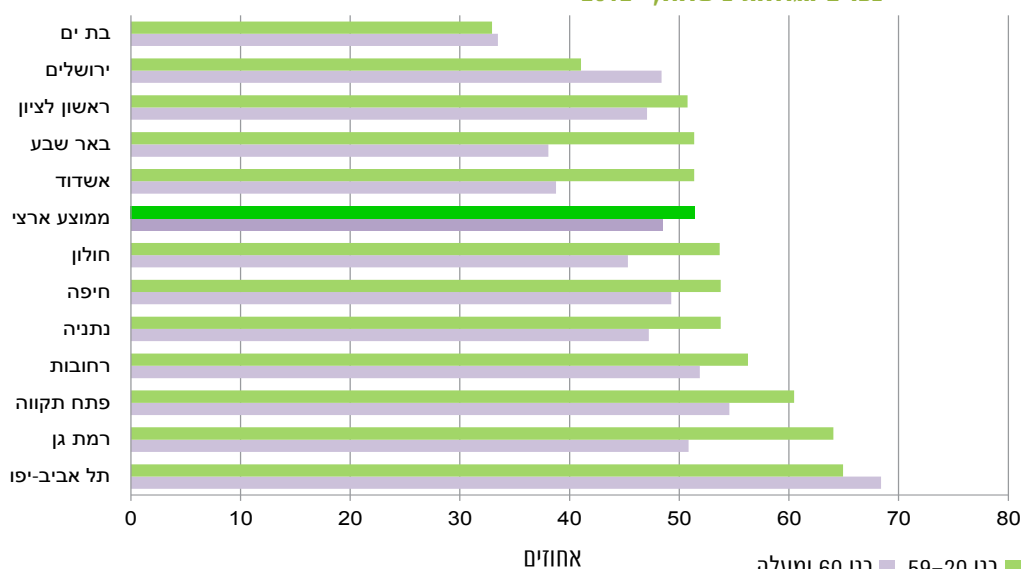
תרשים 1 בני 60 ומעלה המסכימים כי "החיים לאחר פרישה מלאים ופעילים", בערים הגדולות בישראל, 2012¹

1 בני ברק ואשקלון נכללו בממוצע הארצי עקב מהימנות נמוכה של הנתונים

- 65% מתושבי תל אביב-יפו מסכימים שהחיים לאחר פרישה מאפשרים להגשים חלומות, לעומת כשליש (33%) מתושבי בת ים וכמחצית (50%) מתושבי הערים שמונות פחות מ-100 אלף איש. במרבית הערים, עם העלייה בגיל יורד שיעור המסכימים כי החיים לאחר פרישה מאפשרים להגשים חלומות.

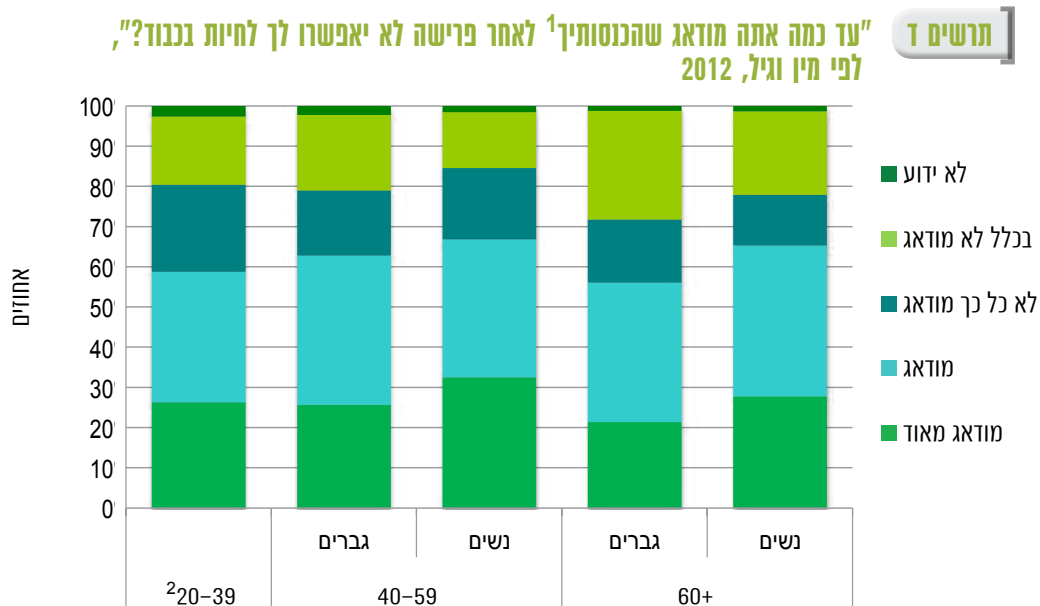
תרשים 2 מסכימים כי "החיים לאחר פרישה מאפשרים להגשים חלומות", לפי גיל, בערים הגדולות בישראל, 2012¹

1 בני ברק ואשקלון נכללו בממוצע הארצי עקב מהימנות נמוכה של הנתונים

- במסגרת הערכת החיים לאחר פרישה, 61% מהמועסקים מודאגים שהכנסותיהם לאחר פרישה לא יאפשרו להם לחיות בכבוד, 27% מודאגים מכך מאוד.

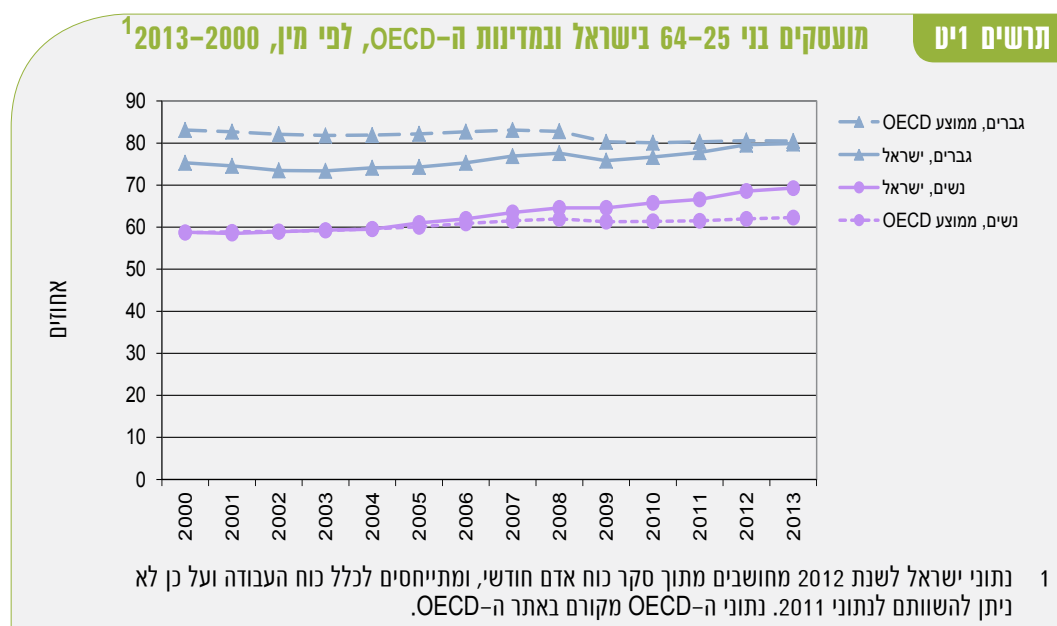
- 1 מתוך המועסקים שהתבקשו להעריך את רמת החיים לאחר הפרישה
- 2 בקבוצת גיל זו לא נמצאו הבדלים לפי מין

7. השוואה בין-לאומית

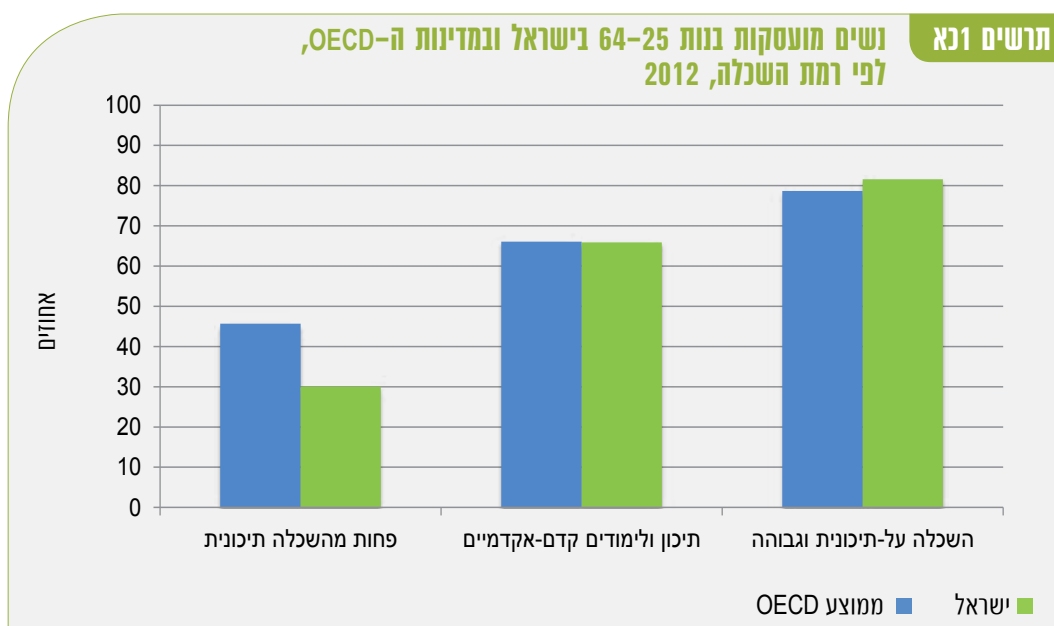
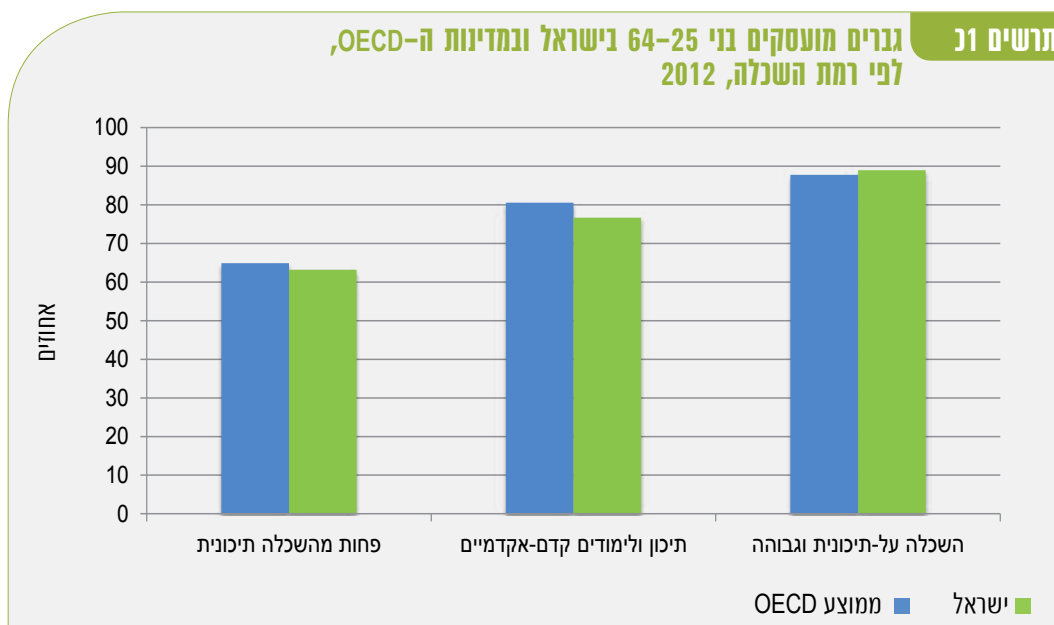
א. תעסוקה של בני 25-64 בישראל ובמדינות ה-OECD

בשנת 2013, שיעור התעסוקה הממוצע במדינות ה-OECD בקרב בני 25-64 עמד על 71.3%. בישראל עמד שיעור זה על 74.5%. בקרב גברים במדינות ה-OECD שיעור התעסוקה היה 80.5% ובישראל – 79.9%. בקרב נשים במדינות ה-OECD היה שיעור התעסוקה בשנת 2013 62.3%, נמוך מהנתון בישראל – 69.3%.

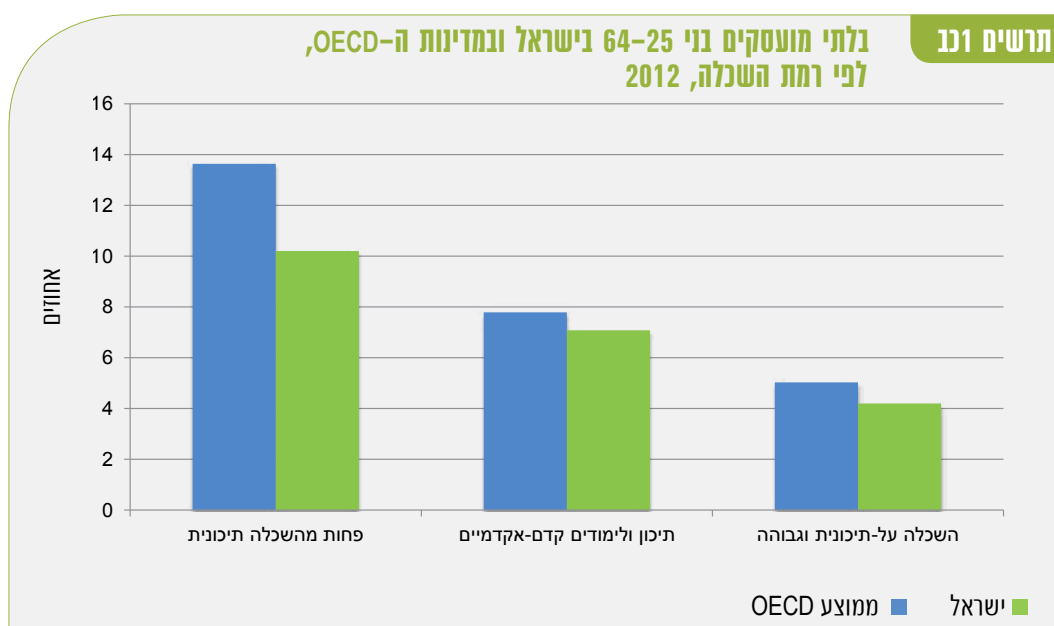

ב. תעסוקה והשכלה

בשנת 2012, שיעור התעסוקה בקרב גברים ונשים בעלי השכלה תיכונית או השכלה נמוכה יותר, גבוה במדינות ה-OECD בהשוואה לישראל. בקרב בעלי השכלה על-תיכונית וגבוהה, שיעור התעסוקה בישראל גבוה מעט יותר. בקרב בעלי השכלה נמוכה, הפער בין שיעורי התעסוקה בישראל לבין מדינות ה-OECD משמעותי יותר בקרב נשים – 16.7 נקודות האחוז, לעומת 1.6 נקודות האחוז בקרב גברים. בקרב בעלי השכלה גבוהה, הגברים בישראל מועסקים בשיעור הגבוה ב-1.2 נקודות האחוז מהשיעור במדינות ה-OECD. בקרב נשים לא נמצא פער.

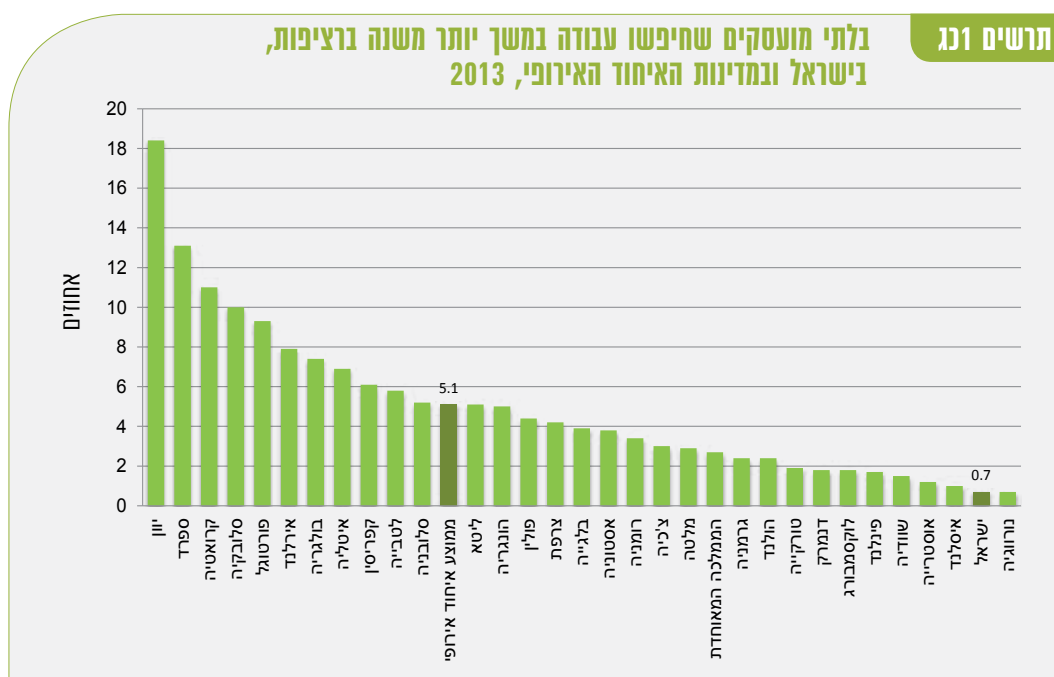

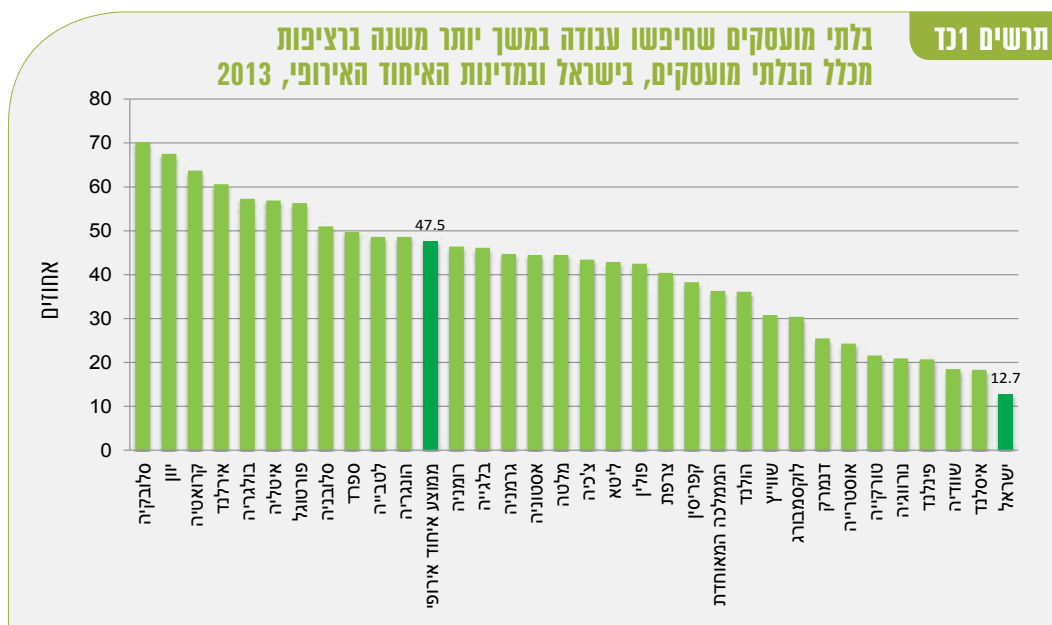
אחוז הנשים המועסקות בקרב בני 25-64 בשנת 2012 עמד על 7.0% במדינות ה-OECD ועל 5.9% בישראל, פער שמצטמצם עם העלייה ברמת ההשכלה.

בישראל, בשנת 2013, אחוז הבלתי מועסקים שחיפשו עבודה במשך יותר משנה ברציפות היה 0.7%, נמוך מהאחוז במדינות האיחוד האירופי (5.1%). חלקם של הבלתי מועסקים שחיפשו עבודה במשך יותר משנה ברציפות, מתוך כלל הבלתי מועסקים בישראל, עמד על 12.7% לעומת 47.5% בממוצע במדינות האיחוד האירופי.

1

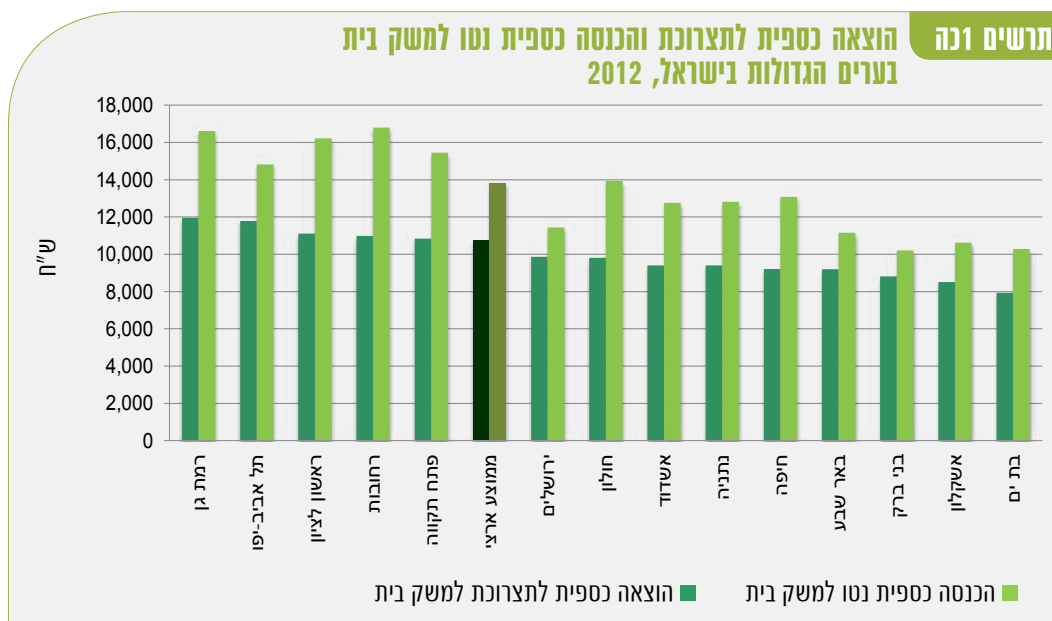

3. רמת חיים

א. הוצאה והכנסה⁷

נתונים למשק בית – מבין הערים הגדולות בישראל הפער הגדול ביותר בין הכנסה כספית נטו להוצאה כספית לתצרוכת בשנת 2012 הוא ברחובות – 5,809 ש"ח, והפער הקטן ביותר הוא בבני ברק – 1,393 ש"ח.

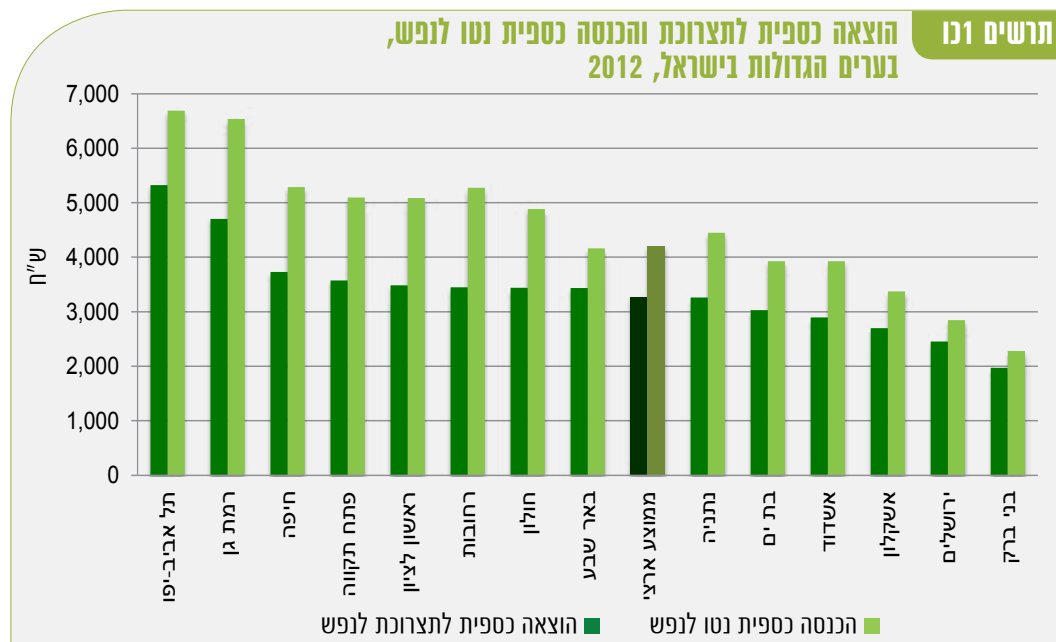
ברחובות נרשמה ההכנסה הכספית הממוצעת נטו הגבוהה ביותר – 16,800 ש"ח וברמת גן נרשמה ההוצאה הכספית לתצרוכת הגבוהה ביותר – 11,954 ש"ח. בבני ברק, ההכנסה הכספית נטו הנמוכה ביותר – 10,211 ש"ח ובבת ים ההוצאה הכספית לתצרוכת הנמוכה ביותר – 7,929 ש"ח.

7 הוצאה כספית חודשית ממוצעת לתצרוכת והכנסה כספית נטו חודשית ממוצעת.

נתונים לנפש – בתל אביב-יפו, ההכנסה הכספית נטו והוצאה הכספית לתצרוכת הן הגבוהות ביותר (6,687 ש"ח ו-5,320 ש"ח, בהתאמה) בעוד שבבני ברק הן הנמוכות ביותר (2,280 ש"ח ו-1,969 ש"ח, בהתאמה).

מבין הערים הגדולות ההכנסה הכספית **ברוטו** הגבוהה ביותר היא **ברמת גן** – 20,641 ש"ח, וההכנסה הנמוכה ביותר היא **בבני ברק ובבת ים** (11,347 ש"ח ו-11,586 ש"ח, בהתאמה).

המספר הגבוה ביותר של מפרנסים למשק בית, בממוצע, הוא בערים **חולון, פתח תקווה ורחובות וראשון לציון** – 1.5, לעומת **חיפה, בני ברק וירושלים** שבהן מספר המפרנסים הוא הנמוך ביותר – 1.1.

ב. מרכיבי ההכנסות

בפתח תקווה, בראשון לציון וברמת גן מעל 80% מההכנסה הכספית ברוטו למשק בית הם הכנסה מעבודה ופחות מ-10% הם הכנסה מתמיכות ומקצבאות, ואילו **בבני ברק ובירושלים** פחות מ-70% מההכנסה הכספית הם מעבודה, כאשר בבני ברק מעל לרבע מההכנסות מקורן בקצבאות ובתמיכות ובירושלים – 17% מההכנסות מקורן בקצבאות ובתמיכות.

לוח 1.1

הרכב הכנסה חודשית למשק בית בערים הגדולות בישראל, 2012

רמות	נא שטח	בני נדק	בני ים	חולון	אשקלון	נתניה	רמת גן	פתח תקווה	אשדוד	ראשון לציון	חיפה	תל אביב יפו	ירושלים	סך הכל ארץ	מסקי בית באלפים
32.5	69.6	33.3	51.7	73.3	44.3	59.1	52.7	66.0	54.0	76.5	106.9	180.9	199.0	2,270.0	משקי בית באלפים
3.2	2.7	4.5	2.6	2.9	3.2	2.9	2.5	3.0	3.3	3.2	2.5	2.2	4.0	3.3	מומצע נפשות למשק בית
1.5	1.2	1.1	1.2	1.5	1.4	1.2	1.4	1.5	1.4	1.5	1.1	1.2	1.1	1.4	מומצע מפרנסים למשק בית
ש"ח															
19,952	12,962	11,347	11,586	16,211	12,121	14,911	20,641	18,806	14,973	19,993	15,893	18,618	13,228	16,577	הכנסה נספית ברוטו למשק בית
6,262	4,836	2,533	4,424	5,679	3,842	5,172	8,116	6,199	4,605	6,269	6,428	8,399	3,288	5,034	הכנסה נספית ברוטו לנפש
16,800	11,158	10,211	10,284	13,938	10,630	12,817	16,617	15,457	12,758	16,218	13,075	14,823	11,443	13,829	הכנסה נספית נטו למשק בית
5,273	4,163	2,280	3,927	4,883	3,370	4,446	6,534	5,096	3,924	5,085	5,288	6,687	2,844	4,199	הכנסה נספית נטו לנפש
אחוזים															
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	הכנסה נספית ברוטו למשק בית
73.4	73.8	61.2	70.7	76.2	75.4	73.0	80.4	81.4	72.1	80.9	73.8	79.9	68.0	77.4	הכנסה מעבודה - סך הכל
64.1	68.0	54.0	60.6	68.4	66.8	65.8	66.1	72.8	64.0	68.4	65.4	63.7	58.3	66.5	הכנסה מעבודה שכירה
9.3	5.8	7.2	10.2	7.8	8.6	7.3	14.3	8.6	8.1	12.5	8.4	16.2	9.7	10.9	הכנסה מעבודה עצמאית
26.6	26.2	38.8	29.3	23.8	24.6	27.0	19.6	18.6	27.9	19.1	26.2	20.1	32.0	22.6	הכנסה שלא מעבודה - סך הכל
9.1	17.0	25.5	19.2	13.0	15.7	17.4	7.4	9.1	16.5	9.3	14.2	9.0	17.0	11.9	הכנסה מקצבאות ומתמכרות
7.4	13.3	16.2	15.7	10.2	14.5	12.4	5.4	8.1	13.7	7.6	10.3	6.0	10.9	9.2	הכנסה מקצבאות המוסד לביטוח לאומי
מזה:															
13.0	8.6	27.6	6.6	8.2	10.9	9.3	10.2	11.5	9.8	12.1	7.1	7.9	24.8	15.3	קצבת ילדים
53.6	41.9	28.5	60.2	54.5	46.2	45.5	54.1	51.3	49.7	48.0	52.0	50.3	41.6	40.9	קצבת זיקנה
13.6	6.0	8.4	8.4	7.7	6.0	7.6	8.0	6.3	9.3	7.3	10.0	6.0	10.4	6.8	פנסיה וקופות גמל
4.0	3.2	5.0	1.6	3.1	2.8	2.0	4.2	3.2	2.2	2.5	2.0	5.1	4.6	3.8	מזה:

הכנסות של שכירים בערים הגדולות בישראל, 2012¹

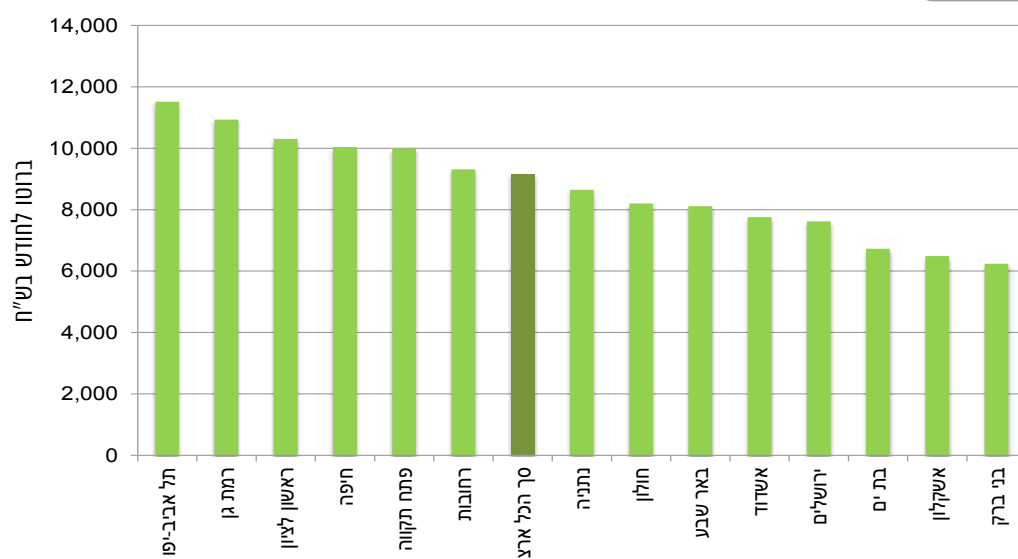
תיבה 1.3

1. הכנסה של שכירים

בשנת 2012, ההכנסה הממוצעת ברוטו לחודש לשכיר בכלל האוכלוסייה היא 9,149 ש"ח. מבין הערים הגדולות ההכנסה הנמוכה ביותר של שכירים היא בבני ברק – 6,238 ש"ח וההכנסה הגבוהה ביותר היא בתל אביב-יפו – 11,512 ש"ח.³

הכנסה של שכירים מעבודה, בערים הגדולות בישראל, 2012

תרשים א

2. הכנסה לפי מין

ההכנסה הממוצעת ברוטו לחודש של גבר שכיר היא 10,953 ש"ח בעוד שההכנסה של אישה שכירה היא 7,244 ש"ח – פער של 33.9%. בכל הערים הגדולות, ההכנסה הממוצעת של גבר שכיר גבוהה מהכנסתה של אישה שכירה, אולם פערי ההכנסות בין המינים משתנים בין הערים: בירושלים הפער הקטן ביותר – 24.6% ואילו באשדוד הפער הגדול ביותר – 43.2%.

1 לא כולל חיילים בשירות חובה.

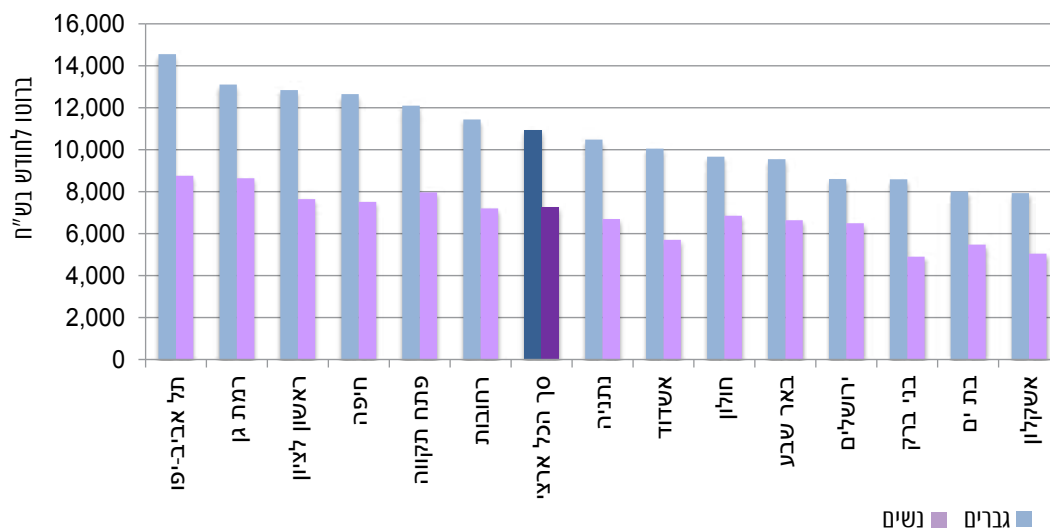
2 נתונים מתוך סקר הוצאות משק הבית 2012.

3 ראו נתוני סקר כוח אדם על ענפי התעסוקה בתחילת פרק זה.

הכנסה חודשית של שכירים מעבודה, לפי מין, בערים הגדולות בישראל, 2012

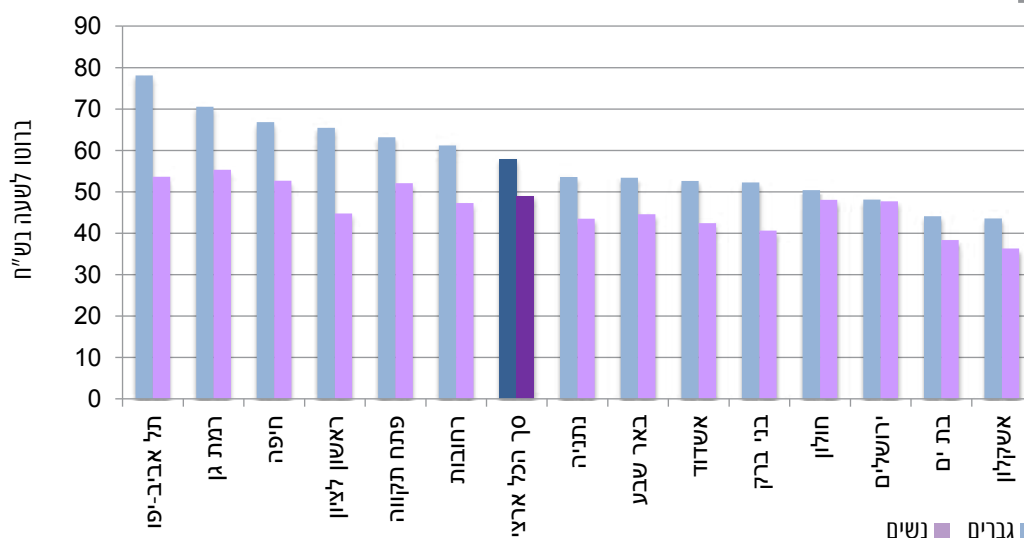
תרשים 1

חלק מהפער בין המינים נובע מהבדל במספר שעות העבודה של גברים ונשים. לפיכך, בחישוב ההכנסה הממוצעת לשעת עבודה בכלל האוכלוסייה הפער בין המינים מצטמצם ל-15.1% (57.9 ש"ח לשעה לשכיר ו-48.9 ש"ח לשעה לשכירה). מבין הערים הגדולות הפער הקטן ביותר בהכנסה של שכירים לפי מין הוא בירושלים - 0.9% והפער הגדול ביותר הוא בתל אביב-יפו - 31.3%.

הכנסה של שכירים לשעת עבודה, לפי מין, בערים הגדולות בישראל, 2012

תרשים 2

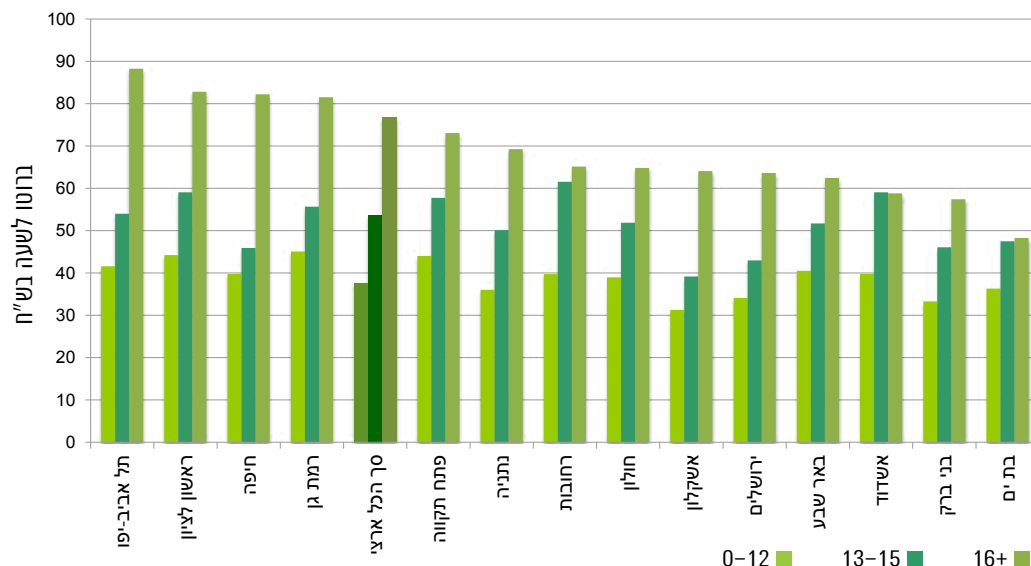
3. הכנסה לפי שנות לימוד

נכל שיעולה רמת ההשכלה של השכיר כך גדלה הכנסתו. בכלל האוכלוסייה ההכנסה ברוטו לשעה של שכיר בעל השכלה של 16 ויותר שנות לימוד (76.7 ש"ח) גבוהה פי 1.4 מההכנסה הממוצעת לשעה של שכיר בעל 13-15 שנות לימוד (53.7 ש"ח) וגבוהה פי 2.0 מההכנסה הממוצעת לשעה של שכיר שלמד עד 12 שנות לימוד (37.6 ש"ח). מבין הערים הגדולות בישראל, בתל אביב-יפו ההכנסה של שכיר בעל 16 ויותר שנות לימוד היא הגבוהה ביותר ועומדת על 88.3 ש"ח לשעה בעוד שבבת ים ההכנסה של שכיר בעל 16 ויותר שנות לימוד היא הנמוכה ביותר וזוהי להכנסתו של שכיר בעל 13-15 שנות לימוד (כ-48 ש"ח לשעה).

בחיפה פער ההכנסות בין שכיר בעל 16 ויותר שנות לימוד לבין שכיר בעל 13-15 שנות לימוד הוא הגבוה ביותר - פי 1.8, ובתל אביב-יפו פער ההכנסות בין שכיר בעל 16 ויותר שנות לימוד לבין שכיר בעל השכלה של עד 12 שנות לימוד היא הגבוהה ביותר - פי 2.1.

הכנסה של שכירים מעבודה, לפי שנות לימוד, בערים הגדולות בישראל, 2012

תרשים ז

ג. מרכיבי ההוצאות לתצרוכת⁸

בערים תל אביב-יפו, ראשון לציון ורמת גן נרשמה ההוצאה הגבוהה ביותר לתצרוכת בשנת 2012 – מעל 15,000 ש"ח בממוצע למשק בית. בבת ים ההוצאה הנמוכה ביותר לתצרוכת, פחות מ-11,000 ש"ח בממוצע למשק בית.

בכל הערים הגדולות ההוצאה הגבוהה ביותר של משק בית היא על סעיף דיור; ההוצאה הגבוהה ביותר על סעיף זה היא **בתל אביב-יפו, בבת ים ובבני ברק** (מעל 30% מההוצאות) וההוצאה הנמוכה ביותר היא **בבאר שבע** (21.1%), **בחיפה** (23.5%) ו**באשקלון** (23.8%). סעיף ההוצאה השני בגודלו הוא תחבורה ותקשורת. **בחיפה, באשקלון ובבאר שבע**, ההוצאה הגבוהה ביותר על סעיף זה עומדת על כחמישית מההוצאה לתצרוכת. **בבני ברק** נרשמה ההוצאה הנמוכה ביותר על סעיף זה והיא עומדת על כעשירית מההוצאה לתצרוכת.

על הסעיף **מזון** (כולל ירקות ופירות) **בירושלים ובבני ברק** נרשמה ההוצאה הגבוהה ביותר, כ-18.5% ו**בראשון לציון** – ההוצאה הנמוכה ביותר – 14.1%.

ההוצאה הגבוהה ביותר על הסעיף **חינוך, תרבות ובידור** היא במשקי הבית **ברמת גן** – 15%, לעומת משקי הבית **בבת ים** שבהם ההוצאה הנמוכה ביותר – 8.5%.

⁸ כולל את אומדן ההוצאה על שירותי דיור ומכונית בבעלות (אמידת ערך השירותים החודשי המתקבל מבעלות של משק הבית על דירה ורכב). בעבור דירות בבעלות חושב שכר דירה חלופי לפי דירות שוות גודל באותם יישובים. בעבור רכב חושב ערך הפחת על הרכב.

לוח 1.2

הרכב הוצאה חודשית לתצרוכת למשק בית, בערים הגדולות בישראל, 2012

רחובות	שנת נא	בני ברק	נת ים	חולון	אשקלון	נתניה	רמת גן	פתח תקווה	אשדוד	ראשון לציון	חיפה	תל אביב יפו	ירושלים	סך הכל ארצי	נפשות במשק בית
3.2	2.7	4.5	2.6	2.9	3.2	2.9	2.5	3.0	3.3	3.2	2.5	2.2	4.0	3.3	נפשות במשק בית
2.7	2.4	3.3	2.3	2.5	2.7	2.5	2.28	2.6	2.7	2.7	2.2	2.1	3.1	2.7	נפשות סטנדרטיות במשק בית
1.5	1.2	1.1	1.2	1.5	1.4	1.2	1.4	1.5	1.4	1.5	1.1	1.2	1.1	1.4	מפרטים במשק בית
ש"ח															
14,788	11,473	11,863	10,752	13,381	11,340	12,678	15,379	14,520	12,534	15,424	11,973	15,453	12,919	14,272	הוצאות לתצרוכת - סך הכל
4,642	4,280	2,650	4,105	4,688	3,595	4,397	6,047	4,787	3,855	4,836	4,842	6,972	3,213	4,334	הוצאה לנפש
10,991	9,205	8,818	7,929	9,810	8,511	9,400	11,954	10,840	9,409	11,106	9,216	11,793	9,863	10,751	הוצאה נספית למשק בית
3,450	3,434	1,969	3,027	3,436	2,698	3,260	4,701	3,574	2,894	3,482	3,727	5,320	2,452	3,264	הוצאה נספית לנפש
אחוזים															
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	הוצאות לתצרוכת - סך הכל
14.5	18.1	18.7	17.3	15.0	17.3	14.7	14.1	14.0	17.1	14.1	16.1	14.6	18.5	16.1	מזון (כולל ירקות ופירות)
26.0	21.1	30.3	30.7	29.1	23.8	28.7	28.2	27.3	27.3	28.5	23.5	31.5	27.3	25.5	דיוך
10.5	9.7	10.2	9.0	9.3	10.0	10.1	8.8	9.6	9.6	9.0	10.2	8.8	10.1	9.8	תחזוקת הדירה ומשק הבית
2.5	4.2	3.7	3.5	2.4	5.4	2.8	2.1	6.3	3.7	3.6	3.5	2.9	3.3	3.7	ריהוט וציוד לבית
3.0	3.4	4.2	3.2	2.8	2.8	2.9	2.3	2.2	3.3	2.9	3.1	2.8	3.1	3.2	הלבשה והנעלה
5.6	5.7	6.1	7.2	6.3	4.9	5.0	7.9	5.3	5.8	5.1	6.3	5.1	4.7	5.5	בריאות
13.5	13.3	11.5	8.5	12.5	11.1	13.7	15.0	13.7	11.0	13.1	12.3	11.7	11.6	12.2	חינוך, תרבות ובידור
19.0	20.0	10.2	16.0	18.3	20.0	18.7	16.3	17.0	17.5	19.2	20.6	18.2	16.5	19.4	תחבורה ותקשורת
5.4	4.5	5.1	4.6	4.3	4.7	3.4	5.3	4.6	4.7	4.5	4.4	4.4	4.9	4.6	מוצרים ושירותים אחרים

בחלק מההוצאות לתצרוכת יש הבדלים גדולים במיוחד בין היישובים:

בסעיף מזון, ההוצאה החודשית הגבוהה ביותר על לחם אחיד ופרוס היא במשקי בית בבני ברק (35 ש"ח בממוצע) בעוד שההוצאה הגבוהה ביותר על לחם מיוחד היא בתל אביב-יפו (32 ש"ח). ההוצאה הגבוהה ביותר על פיתות היא בירושלים (40 ש"ח). על ארוחות מחוץ לבית הוציאו משקי בית בתל אביב-יפו פי 5 מאשר משקי בית בבני ברק – 698 ש"ח לעומת 140 ש"ח בהתאמה.

בסעיף בריאות, משקי בית בחולון הוציאו בממוצע 209 ש"ח לחודש עבור ביטוח משלים בקופת חולים, לעומת 133 ש"ח לחודש בירושלים.

ההוצאה הגבוהה ביותר עבור **סעיף חינוך, תרבות ובידור** היא ברמת גן – 2,302 ש"ח לחודש לעומת 911 ש"ח לחודש בבת ים. ההוצאה עבור מופעי תרבות, ספורט ובידור במשקי בית ברמת גן גבוהה פי 6 מאשר ההוצאה במשקי בית בבת ים – 639 ש"ח לעומת 107 ש"ח בהתאמה.

בסעיף תחבורה ותקשורת, ההוצאה הממוצעת על נסיעה לחו"ל בתל אביב-יפו היא 1,145 ש"ח לחודש – פי 7 מההוצאה בבני ברק (161 ש"ח). על נסיעה בתחבורה ציבורית משקי בית בבאר שבע מוציאים בממוצע 198 ש"ח לחודש לעומת 49 ש"ח בלבד בראשון לציון.

בסעיף מוצרים ושירותים אחרים ההוצאה על סיגריות, טבק וצורכי עישון גדולה פי 3.8 באשדוד לעומת בני ברק – 140 ש"ח לעומת 37 ש"ח בהתאמה.

לוח 1.3

הוצאה חודשית לתצורות לחשק בית, לפי קבוצות הוצאה נחרות, בערים הגדולות בישראל, 2012

רחובות	נאר שבע	בני ברק	בת ים	חולון	אשקלון	נתניה	רמת גן	פתח תקווה	אשדוד	ראשון לציון	חיפה	תל אביב-יפו	ירושלים	נפשות במשק בית מפורטים במשק בית
3.2	2.7	4.5	2.6	2.9	3.2	2.9	2.5	3.0	3.3	3.2	2.5	2.2	4.0	
1.5	1.2	1.1	1.2	1.5	1.4	1.2	1.4	1.5	1.4	1.5	1.1	1.2	1.1	
ש"ח														
14,788	11,473	11,863	10,752	13,381	11,340	12,678	15,379	14,520	12,534	15,424	11,973	15,453	12,919	הוצאה לתצורות - סך הכל
2,144	2,074	2,211	1,866	2,003	1,962	1,865	2,171	2,034	2,145	2,182	1,928	2,258	2,387	מזון
13	16	35	20	14	23	19	9	17	24	12	13	12	13	מזה:
27	27	16	28	31	25	24	31	22	23	28	26	32	18	לחם אחד ופרוס
9	11	14	9	10	9	10	10	8	8	8	11	11	40	לחם מיוחד
296	331	358	268	311	315	260	253	282	332	335	260	237	420	פיתות
96	110	135	81	94	104	96	72	85	139	76	61	58	121	בשר ועופות
360	288	321	279	292	282	273	311	328	337	302	292	266	313	דגים
69	66	74	62	80	84	64	72	68	79	73	67	58	81	חלב ומוצריו, ביצים
83	43	30	36	37	81	47	49	51	64	44	33	57	37	משקאות קלים
251	365	140	250	245	212	274	507	257	179	268	355	698	250	משקאות אלכוהוליים
14	22	30	12	18	25	21	23	28	22	27	12	14	20	ארזות מחוץ לבית
268	222	260	234	276	210	215	243	224	243	244	235	232	320	מזון לתנוקות
3,846	2,421	3,594	3,305	3,900	2,692	3,644	4,344	3,960	3,416	4,387	2,817	4,876	3,526	פירות וירקות טריים
723	584	725	728	797	472	891	1,367	881	757	745	648	1,758	865	דיוור
														מזה:
														שכר דירה חודשי

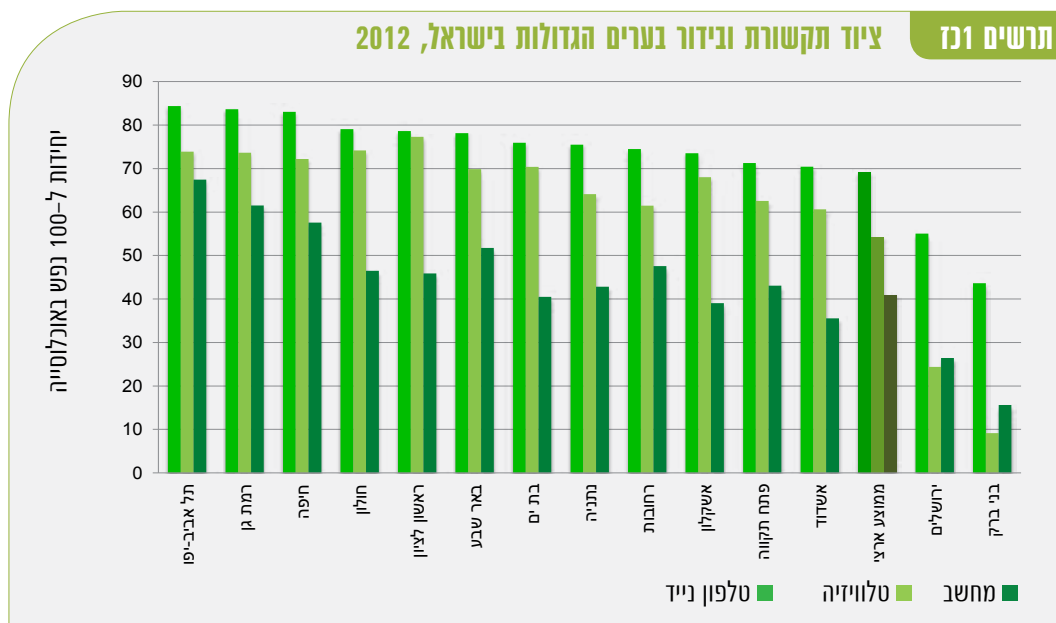
התקן
לוח 1.3

הוצאה חודשית לתצורות לחשק בית, לפי קבוצות הוצאה נבחרות, בערים הגדולות בישראל, 2012

רמות	באר שבע	בני ברק	בתי ים	חולון	אשקלון	נתניה	רמת גן	כפר תקווה	אשדוד	ראשון לציון	חיפה	תל אביב - יפן	ירושלים
1,550	1,117	1,215	973	1,251	1,137	1,283	1,352	1,394	1,208	1,393	1,224	1,354	1,305
229	83	137	61	172	168	167	252	181	132	198	231	303	159
371	484	436	374	325	617	350	319	919	470	552	420	441	425
441	389	502	342	369	318	361	361	324	413	455	375	430	404
834	656	725	768	846	560	637	1,210	770	724	794	752	790	612
203	136	186	186	209	177	172	186	180	183	214	159	167	133
92	52	46	44	81	48	55	148	89	45	101	89	90	41
197	117	230	150	216	88	187	229	107	184	119	193	130	135
1,992	1,531	1,376	911	1,669	1,256	1,733	2,302	1,990	1,365	2,012	1,466	1,808	1,498
1,130	585	849	305	700	621	699	921	1,051	562	837	647	659	774
191	149	57	56	190	102	96	178	208	64	198	163	137	119
169	67	67	57	63	44	92	158	124	64	166	99	161	100
279	212	197	107	357	162	406	639	245	279	395	239	521	178
132	154	76	122	144	77	89	192	179	101	182	88	92	133
2,816	2,289	1,210	1,720	2,444	2,261	2,369	2,508	2,470	2,199	2,962	2,471	2,817	2,135
95	198	130	132	62	88	146	79	88	90	49	116	154	169
653	393	161	440	695	559	706	693	500	499	1,023	748	1,145	506
793	512	600	491	575	537	436	812	661	595	687	521	680	632
71	134	37	131	115	132	89	97	85	140	71	97	117	94
55	39	260	17	109	23	44	23	96	64	37	32	70	134

ד. בעלות על מוצרים בני קיימה

הערים שבהן נרשמו השיעורים הגבוהים ביותר של בעלות על ציוד תקשורת ובידור הן תל אביב-יפו, רמת גן וחיפה (שיעור גבוה גם לעומת הממוצע הארצי). בבני ברק ובירושלים הבעלות על טלוויזיה ומחשב נמוכה ביותר בהשוואה ליתר הערים וכן בהשוואה לממוצע הארצי.

לוח 1.4

בעלות על חצרים בני קיימה בערים הגדולות בישראל, 2012

אחוזים

רחובות	באר שבע	בני ברק	נת ים	חולון	אשקלון	נתניה	רמת גן	פתח תקווה	אשדוד	ראשון לציון	חיפה	תל אביב-יפו	ירושלים	סך הכל ארצי	מקפיא עמק
18.9	17.8	38.4	13.2	16.6	14.8	11.3	10.5	19.3	24.6	17.9	16.9	8.7	25.0	22.1	מקפיא עמק
45.7	46.0	63.8	48.8	38.4	49.4	44.0	35.0	41.0	43.5	30.8	38.0	37.5	47.1	40.2	תבור לבושול ולאפייה
53.6	43.6	35.9	40.5	57.9	47.3	54.9	47.1	57.1	52.9	67.9	47.9	44.8	47.4	54.1	תבור לאפייה בלבד
55.9	56.5	41.5	52.4	62.9	52.3	55.3	61.9	61.3	57.9	69.9	62.5	60.1	53.2	61.2	כיריים לבישול
88.6	87.2	72.3	82.6	91.4	88.4	80.7	84.5	88.4	88.3	89.7	83.9	79.5	75.8	83.9	מיקרוגל
47.2	24.9	10.1	29.5	44.4	26.7	32.4	43.9	42.7	33.0	54.4	38.2	32.4	23.4	36.2	מדיח כלים
42.2	22.5	50.0	18.0	35.7	21.6	31.7	44.9	37.4	24.5	39.4	36.1	35.2	44.2	38.5	מייבש כביסה
90.7	88.6	94.1	79.1	92.1	84.9	85.6	92.5	89.2	85.3	94.1	75.9	87.7	54.0	83.9	מזגן אוויר
69.6	54.5	54.3	51.8	64.8	63.9	49.4	67.3	66.7	56.7	67.4	68.2	60.5	61.8	62.0	שואב אבק
91.5	86.5	28.8	93.1	96.2	95.2	93.1	89.7	90.3	91.8	98.1	89.8	89.2	66.5	87.6	טלוויזיה
60.8	56.8	10.2	59.3	67.7	64.9	58.3	61.4	61.2	58.6	76.5	54.3	52.4	21.7	53.5	שתי טלוויזיות ויותר*
61.7	52.5	17.4	43.9	58.6	60.4	47.2	61.5	52.6	54.5	62.2	55.8	55.2	38.5	53.7	מקרנת DVD
75.4	66.8	18.1	79.4	80.1	73.9	75.7	75.4	71.7	79.2	86.7	70.3	67.1	32.1	61.8	מזיג טלוויזיה ובבלים ובלויין
87.0	79.4	56.9	77.5	83.9	79.5	75.7	90.9	80.1	72.2	85.6	81.0	86.3	71.5	80.4	מחשב ביתי
47.1	39.4	10.8	22.1	36.9	31.0	31.0	43.3	34.4	29.0	33.4	38.0	41.5	23.3	34.5	שני מחשבים ביתיים ויותר*
80.5	74.1	29.7	73.6	76.8	74.4	72.6	87.0	75.0	61.5	81.5	76.3	80.2	51.7	70.7	מזיג לאינטרנט
83.9	72.8	87.8	81.8	87.4	76.0	88.9	83.3	80.8	84.5	85.3	80.6	72.5	79.7	79.6	קו טלפון אחד לפחות
95.8	92.0	92.5	93.2	93.3	93.5	94.7	97.8	94.1	92.5	97.4	96.6	95.3	91.3	95.0	טלפון נייד אחד לפחות
76.5	60.1	70.7	62.4	71.7	71.6	67.3	65.4	71.2	72.8	78.5	60.8	59.8	69.0	71.7	שני טלפונים ניידים ויותר
73.9	49.5	31.2	52.7	66.0	54.9	61.7	71.4	68.9	55.7	72.8	58.9	62.9	47.6	65.6	מכונת אחת לפחות
25.5	9.8	3.2	4.2	14.2	14.5	14.9	18.0	22.2	14.5	21.1	16.1	14.1	12.2	20.3	שתי מכונות ויותר
3.3	8.4	5.6	8.6	7.5	11.1	3.7	3.2	4.9	7.3	3.1	9.5	5.3	23.5	16.3	צלחת לוויין*
5.8	6.7	5.1	2.2	2.9	9.7	7.8	3.9	2.6	2.8	2.1	6.7	4.6	17.3	14.7	מזיג דיגטלי

* נכלל במדידה החל משנת 2008.

שוק הדיור בערים הגדולות בישראל

תיבה 1.4

עליית מחירי הדירות שהחלה בשנת 2007 גרמה לגידול ניכר בנטל הוצאות הדיור של משקי הבית בישראל, והקשתה באופן משמעותי על יכולתם לרכוש דירות. לשם ההמחשה, מספר המשכורות הממוצע (ברוטו) לשכיר הדרושות לרכישת דירה עלה מכ-99 משכורות בשנת 2007 לכ-130 משכורות בשנת 2010.¹ מספר זה גבוה באופן משמעותי בהשוואה לעולם המערבי. בשוודיה, למשל, נדרשות 30 משכורות בלבד כדי לרכוש דירה ממוצעת, בגרמניה – 54 משכורות, בקנדה – 56 משכורות, בארה"ב – 60 משכורות, בהולנד ובממלכה המאוחדת – 71 משכורות, בספרד נדרשות 79 משכורות, בפורטוגל – 85 משכורות ובצרפת – 90 משכורות.

בדוח קודם נסקר שוק הדיור הארצי,² ואילו תיבה זו דנה בשוק הדיור בהיבט המקומי, בדגש על 14 הערים הגדולות בישראל ותוך התמקדות בכמה נושאים:

1. מחירי הדירות לאורך השנים לפי מדד מחירי דירות של הלמ"ס
2. בעלות על דירות מבחינת המאפיינים הדמוגרפיים של משק הבית וצפיפות דיור
3. ותק מגורים בעיר
4. שביעות רצון מהדירה

1. מחירי הדירות לאורך השנים

משנת 2000 ועד שנת 2006 ירדו מחירי הדירות בישראל ב-12.4% ומשנת 2007 ועד 2013 עלו מחירי הדירות ב-85.8%. שיעור העלייה השנתי הגבוה ביותר היה 21%, במהלך התקופה שבין מרס 2009 למרס 2010. מדד מחירי הדיור מתאר השתנות מחירי דירות לאורך זמן, בניכוי מאפייני איכות כמו יישוב מגורים, גודל הדירה (מספר חדרים, שטח), גיל הדירה ורמה חברתית-כלכלית של האזור שבו הדירה ממוקמת. לחישוב המדד הובאו בחשבון עסקאות שבוצעו במדגם יישובים. הסיבות המשפיעות על השתנות מחירי הדיור בישראל רבות וחלקן קשורות להיצע ולביקוש. גידול אוכלוסיית ישראל גורם לעלייה בביקוש לדיור מצד משקי בית חדשים, אולם ההיצע מוגבל מבחינת זמינות הקרקעות וגורמי הייצור. משתנים אלה עשויים לגרום לעלייה במחירי הדירות.

1 מדינת ישראל, דין וחשבון הוועדה לשינוי חברתי-כלכלי (ועדת טרכטנברג) – המלצות לדיור, ספטמבר 2011.

2 ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2013). דוח פני החברה מס' 6. שוק הדיור בישראל, עמ' 74-77. http://www.cbs.gov.il/publications13/rep_06/pdf/1box3_h.pdf

תרשים א מדד מחירי דירות, 2000-2013 (צמנו 100 = 1999)

מקור הנתונים: עיבוד למ"ס לנתוני רשות המסים

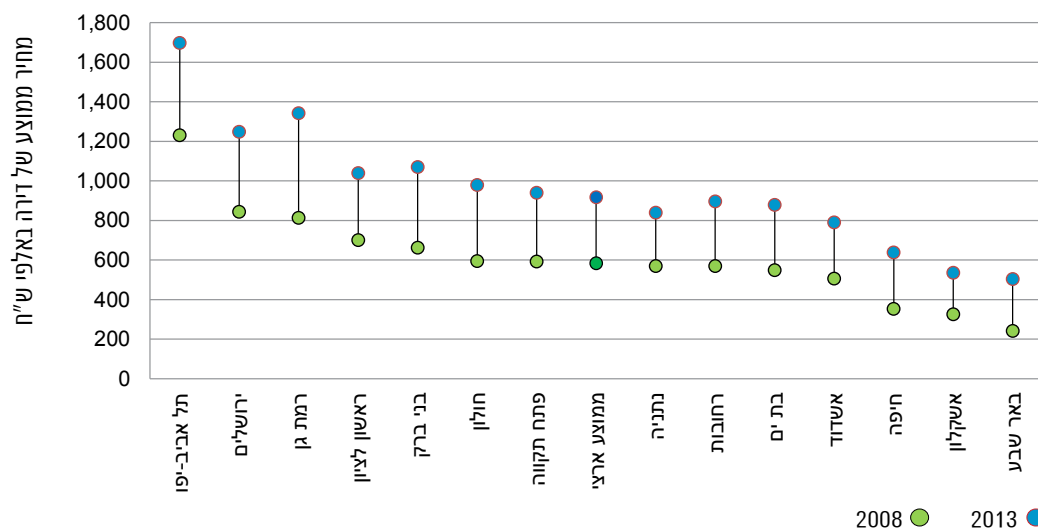
1.1 מחירי דירות בערים הגדולות בישראל

בתרשימים ב-ו ג מוצגים מחירי הדירות הממוצעים בערים הגדולות בישראל, בהשוואה לממוצע הארצי³, בשנים 2008 ו-2013 (מחירים שוטפים), הן לדירות קטנות (1.5-3 חדרים) והן לדירות גדולות (3.5-5 חדרים). במהלך תקופה זו חלו עליות במחירים הממוצעים של כלל הדירות בכל הערים הגדולות בישראל. הממוצע הארצי בשנת 2013 גבוה ב-57.1% מהממוצע בשנת 2008 עבור הדירות הקטנות, וב-50.4% עבור הדירות הגדולות. העלייה החדה ביותר הייתה בבאר שבע (108.7% בדירות הקטנות ו-92.4% בדירות הגדולות), שבה רמת המחירים היא הנמוכה ביותר מבין הערים הגדולות בתקופה הנדונה. מנגד, העלייה המתונה ביותר הייתה בתל אביב-יפו (38% בדירות הקטנות ו-31.7% בדירות הגדולות), שבה רמת המחירים היא הגבוהה ביותר מבין הערים הגדולות. יצוין ששינויים אלו ברמות המחירים אינם מנוכי מאפייני איכות.

3 הממוצע הארצי כולל מדגם של 40 יישובים ב-2008 ו-67 יישובים ב-2013.

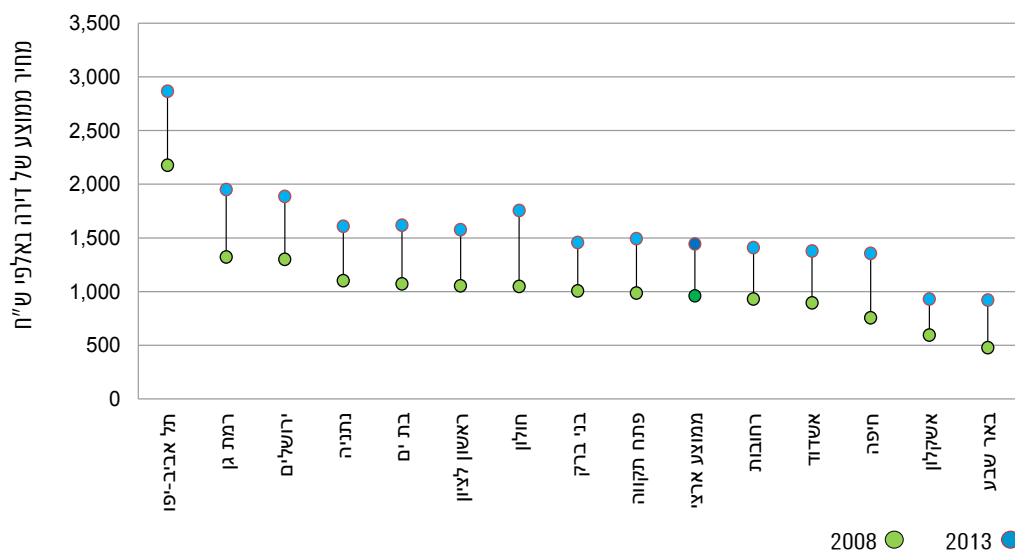
מחירי דירות בנות 1.5-3 חדרים בערים הגדולות בישראל, 2008 ו-2013

תרשים 1

מחירי דירות בנות 3.5-5 חדרים בערים הגדולות בישראל, 2008 ו-2013

תרשים 2

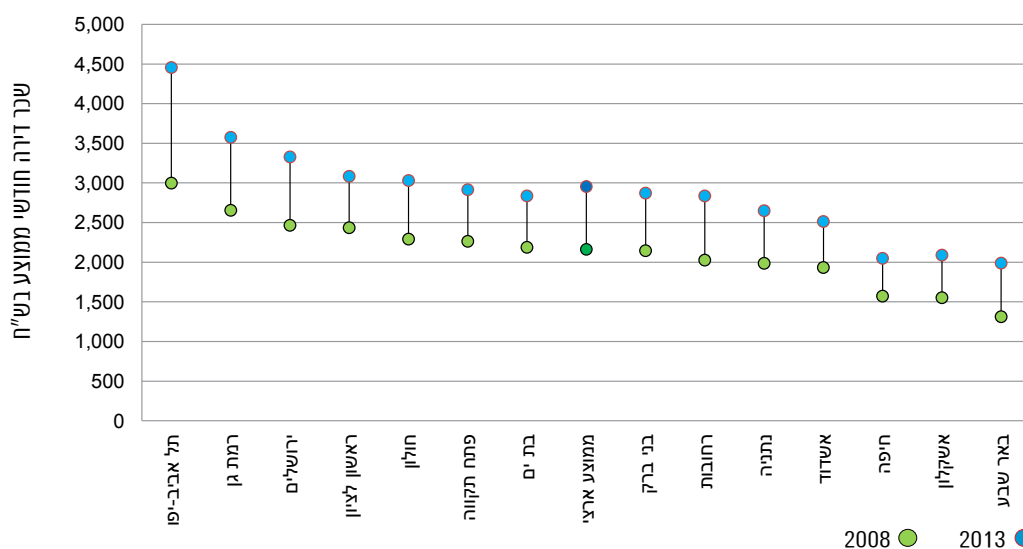

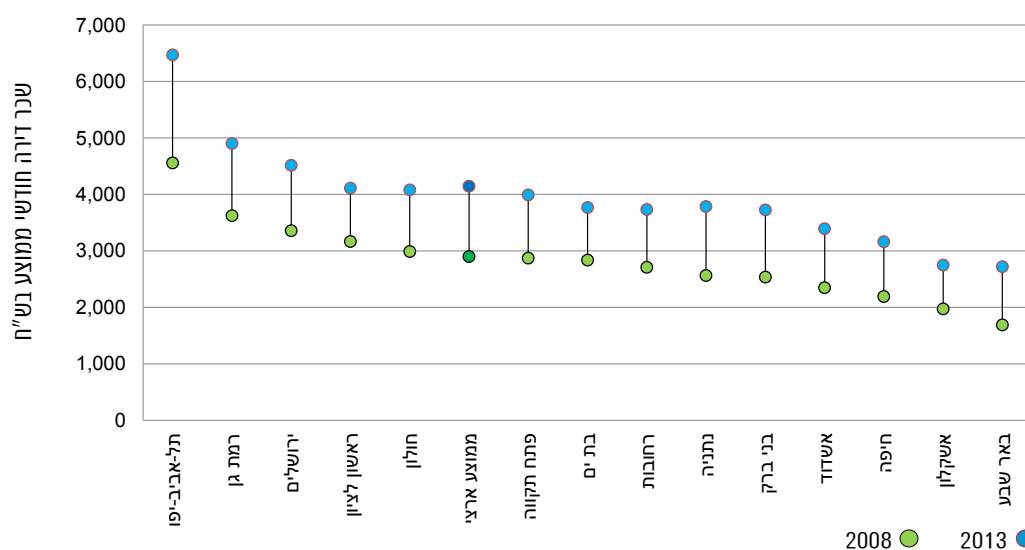
1.2 שכר דירה חודשי ממוצע בערים הגדולות בישראל

בתרשימים ד ו-ה מוצגים מחירי שכר דירה חודשי ממוצע בערים הגדולות בישראל, בהשוואה לממוצע הארצי, בשנים 2008 ו-2013 (מחירים שוטפים), הן לדירות קטנות (1.5-3 חדרים) והן לדירות גדולות (3.5-5 חדרים). במהלך תקופה זו חלו עליות במחירים הממוצעים של כלל הדירות בכל הערים הגדולות בישראל. הממוצע הארצי בשנת 2013 גבוה ב-36.6% מהממוצע בשנת 2008 עבור הדירות הקטנות, וב-43% עבור הדירות הגדולות. העלייה החדה ביותר הייתה בבאר שבע (51.6% בדירות הקטנות ו-61.1% בדירות הגדולות), שבה רמת המחירים היא הנמוכה ביותר מבין הערים הגדולות בתקופה הנדונה. מנגד, העלייה המתונה ביותר הייתה בראשון לציון (26.6% בדירות הקטנות ו-29.9% בדירות הגדולות). יצוין ששינויים אלו ברמות המחירים אינם מנוכי מאפייני איכות.

תרשים ד שכר דירה חודשי של דירות בנות 1.5-3 חדרים בערים הגדולות בישראל, 2008 ו-2013

תרשים ה שכר דירה חודשי של דירות בנות 3.5-5 חדרים בערים הגדולות בישראל, 2008 ו-2013

2. בעלות על דירות

2.1 הסדר מגורים

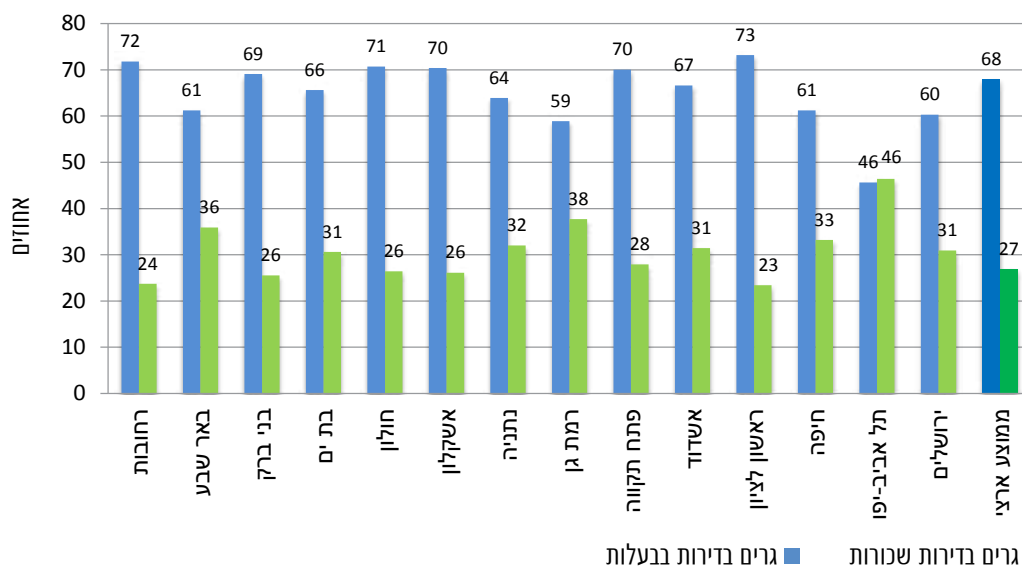
בשנת 2012, 68% התגוררו בדירה בבעלותם ו-27% התגוררו בדירה שכורה. בראשון לציון, ברחובות ובחולון, שיעור הגרים בדירה בבעלותם (72% בממוצע) הוא הגבוה מבין הערים הגדולות. בתל אביב-יפו נמצא השיעור הגבוה ביותר של גרים בדירה שכורה (46%), לאחר מכן מדורגות רמת גן (38%) ובאר שבע (36%).

89% מהגרים בדירה שבבעלותם מרוצים ממנה, בהשוואה ל-76% המתגוררים בדירה שכורה.

צפיפות דיו - ברוב הערים הגדולות צפיפות הדיו הממוצעת היא פחות מנפש לחדר למעט בני ברק וירושלים
שבהן צפיפות הדיו היא יותר מנפש אחת לחדר (1.2 ו-1.3, בהתאמה).

הסדרי מגורים בערים הגדולות בישראל, 2012

תרשים 1

2.2 בעלות על דירות לפי מספר דירות⁴

בשנת 2012, ל-64.1% ממשקי הבית יש דירה אחת בבעלותם, ל-28.0% ממשקי הבית אין דירה בבעלותם ול-7.9% ממשקי הבית שתי דירות או יותר בבעלותם (דירות המשמשות בין היתר להשקעה). העשירון העליון (בעשירוני הכנסה נטו לנפש סטנדרטית), מהווה 36.7% מתוך אוכלוסיית בעלי דירות ויותר, והעשירון ה-9 מהווה 18% מתוכם. באופן כללי, לאורך השנים, המגמה של בעלות על כמה דירות מאפיינת את שני העשירונים העליונים.

2.3 בעלות על דירה - השוואה לנתוני ה-OECD

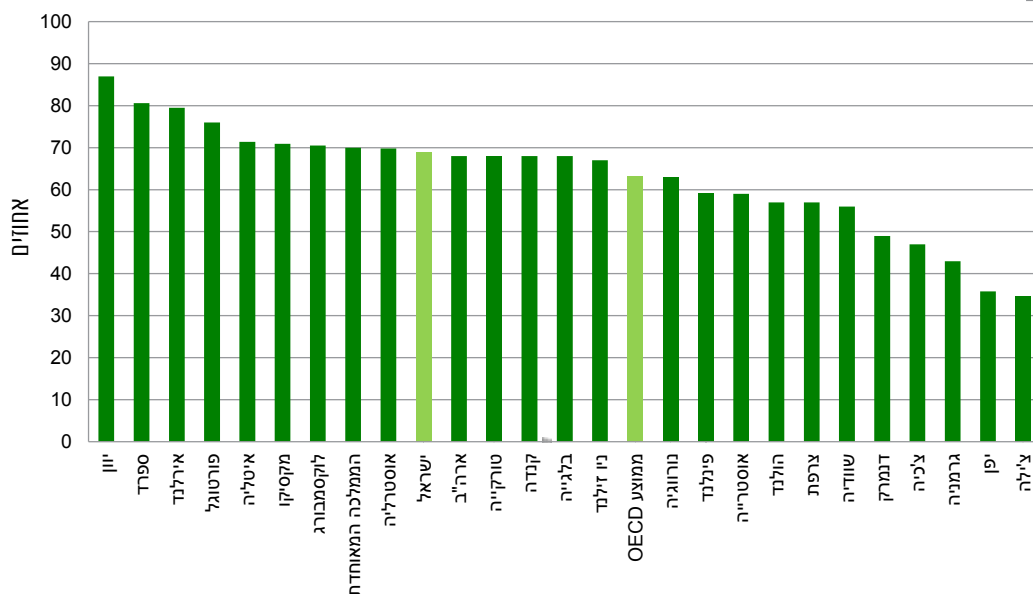
שיעור הדירות בבעלות בישראל (קרוב ל-70%) בשנת 2009, גבוה מהממוצע במדינות ה-OECD (63.2%). שיעור זה גבוה מעט יותר מהשיעור במדינות ארה"ב, טורקיה, קנדה, ובלגיה, ונמוך מעט יותר מהשיעור במדינות אוסטרליה, הממלכה המאוחדת, ולוקסמבורג. השיעורים הנמוכים ביותר של בעלות על דירה הם בצ'ילה, והשיעורים הגבוהים ביותר - ביוון.

4 בעלות על יותר מדירה אחת נחקרה בסקר החל משנת 2003.

דירות בבעלות בישראל ובמדינות ה-OECD, 2009

תרשים ז

2.4 הסדרי מגורים לפי גיל ומצב משפחתי של ראש משק בית כלכלי⁵

השיח הציבורי עוסק בעליית מחירי הדירה ובמעבר של צעירים לדירות בשכירות. לאור זאת נבחנו נתוני הדירה של קבוצת הנשואים בני 25-39, עם ילדים ובלי ילדים. נמצא כי בממוצע לאורך השנים משקי בית עם ילדים מעדיפים לגור בדירות בבעלות על פני דירות בשכירות (71% לעומת 23% בהתאמה). כאשר בשנת 1999 נרשם האחוז הגבוה ביותר של משקי בית עם ילדים שיש להם בעלות על דירה – 78%.

משנת 2000 חלה מגמת ירידה באחוזי משקי הבית הגרים בדירות בבעלות – 64% בלבד בשנת 2012 לעומת 74% בשנת 2000, בעוד שבקרב המתגוררים בשכירות חלה עלייה ברורה – 20% ממשקי הבית עם ילדים התגוררו בשכירות בשנת 1997 לעומת 32% בשנת 2012.

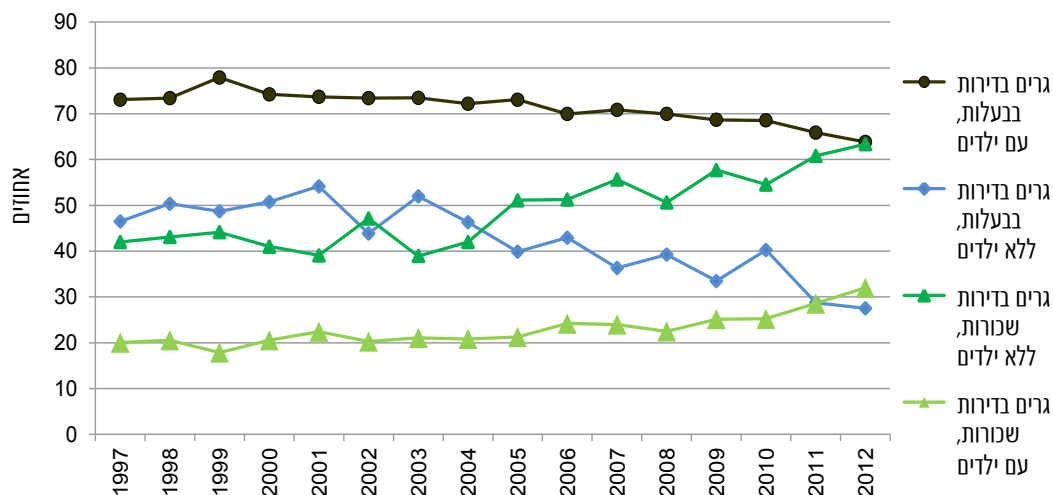
גם בקרב משקי בית ללא ילדים יש מגמת עלייה ברורה לאורך השנים בשיעור הגרים בשכירות – מ-42% בשנת 1997 ל-63% בשנת 2012, ובמקביל, מגמת ירידה בשיעור הגרים בדירות בבעלות בקרב משקי בית אלו – מ-46.5% בשנת 1997 ל-27.5% בשנת 2012.

ניתן לומר שאם בעבר זוגות צעירים (עם ילדים וללא ילדים) בחרו לרכוש דירה, הרי שבמשך השנים מסתמנת העדפה של זוגות כאלה להתגורר בשכירות, עקב העלייה במחירי הדירה בשנים האחרונות, והשינויים שחלו בשוק הדירה.

5 המפרנס העיקרי של משק הבית כלומר המועסק שעובד בדרך כלל מספר הרב ביותר של שעות בשבוע.

נשואים בני 25-39, עם ילדים וללא ילדים, לפי הסדר מגורים, 1997-2012

תרשים ח

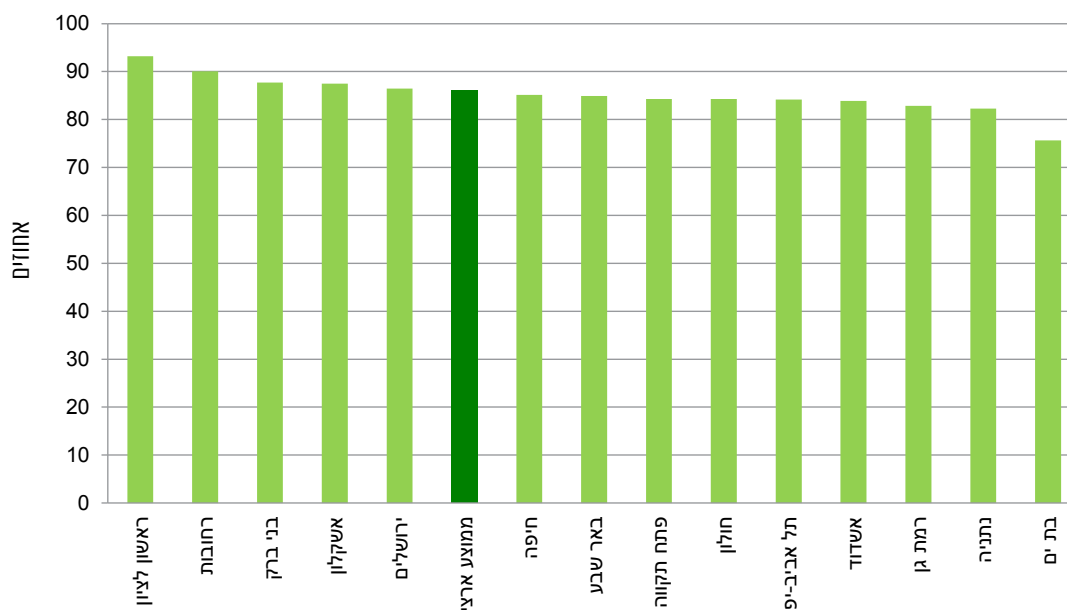

3. שביעות רצון מהדירה

ב-2012, 86% מבני 20 ומעלה מרוצים מהדירה שבה הם גרים (80% בשנת 2002). בערים ראשון לציון ורחובות מעל 90% מרוצים מדירתם. בבת ים שיעור נמוך יחסית של מרוצים מהדירה (76%), בעוד שברוב הערים הגדולות שיעור המרוצים מהדירה שבה הם גרים הוא מעל 80%.

בני 20 ומעלה המרוצים מהדירה שבה הם גרים, 2012

תרשים ט

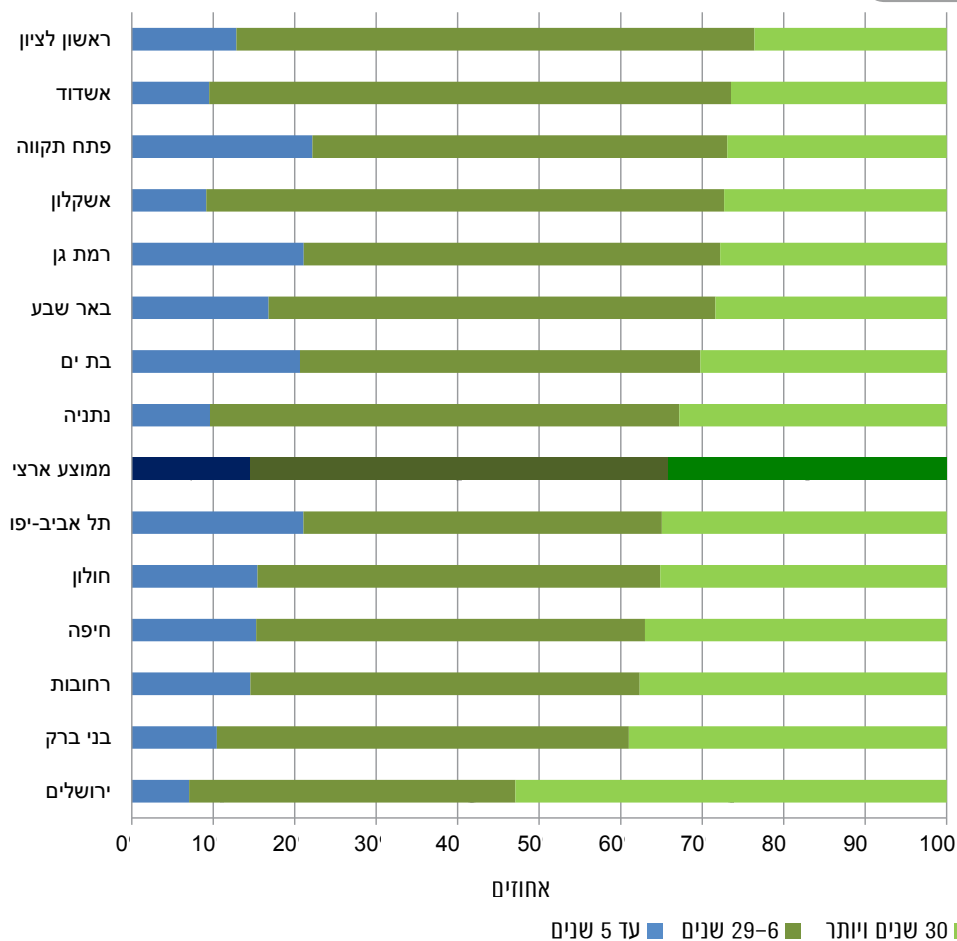
4. ותק מגורים בעיר

בסקר החברתי, נשאלים על שנות הוותק ביישוב המגורים. מדד זה משלים במידת מה נתונים על הגירה פנימית המובאים ב"מאפייני אוכלוסייה בערים הגדולות בישראל".

שיעור האוכלוסייה הוותיקה המתגוררת בעיר שנים רבות, גבוה מאוד בירושלים: יותר ממחצית (53%) מהאוכלוסייה הבוגרת גרה בעיר למעלה מ-30 שנים (47% מהיהודים ו-65% מהערבים). גם בערים רחובות, חיפה, תל אביב-יפו, חולון ונתניה, מעל לשליש מהאוכלוסייה הבוגרת גרה בעיר לפחות 30 שנים.

בערים פתח תקווה, בת ים, תל אביב-יפו ורמת גן למעלה מחמישית מהאוכלוסייה הבוגרת היא אוכלוסייה חדשה, בעלת ותק של עד חמש שנים.

תרשים י' בני 20 ומעלה, לפי ותק מגורים בעיר, בערים הגדולות בישראל, 2012

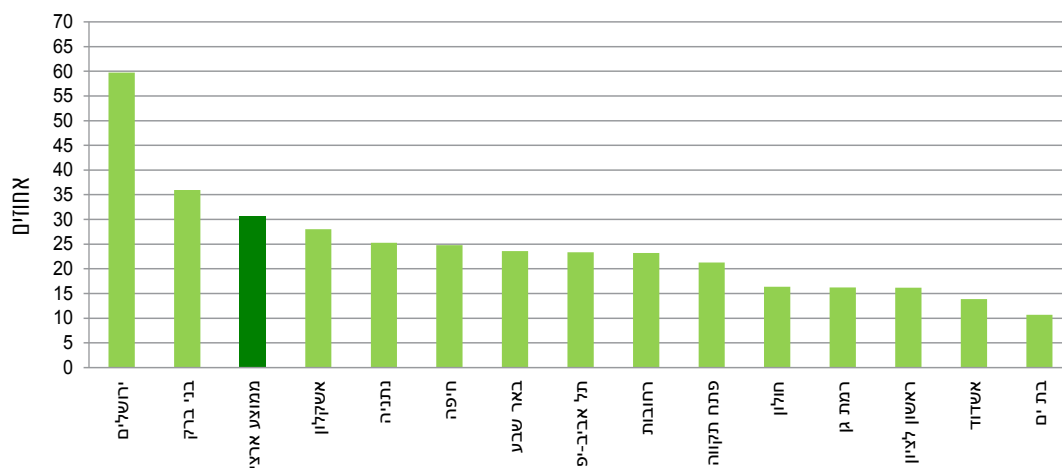
60% מהירושלמים בני 20 ומעלה, נולדו בעיר ונשארו לגור בה גם ב-2012 (34% מבני 65 ומעלה גרים בירושלים מאז לידתם). גם בבני ברק שיעור גבוה של ותיקים: 39% מאוכלוסיית העיר גרים בה כבר למעלה משלושים שנים. בבת ים 11% מבני 20 ומעלה גרים בעיר מלידה.

בני 20 ומעלה, הגרים ביישוב שבו נולדו, בערים הגדולות בישראל, 2012

תרשים יא

פני החברה בישראל מס' 7 | מבט על הערים הגדולות

עוני והדרה חברתית בהשוואה למדינות האיחוד האירופי

פרק

עובדי הלמ"ס שהשתתפו בכתיבת פרק זה:

יפית אלפנדרי, ליאור דופז, נורית דוברין, שלומית דור-כהן

א. מבוא

בפרק זה מוצגת השוואה בין-לאומית מקיפה של מדד העוני וההדרה החברתית שפותח באיחוד האירופי.¹ מדד זה מציג סדרה של אינדיקטורים המצביעים על אוכלוסיות בסיכון לעוני ועל מאפייניהן. הסדרה משקפת מגמה בין-לאומית של הצגת העוני באופן רב-ממדי ולא על פי משתנה אחד בלבד.

בישראל, המוסד לביטוח לאומי מפרסם מדי שנה את נתוני העוני² הרשמיים המבוססים על שיטת מדידה יחסית המסתמכת על הכנסות משקי הבית. נתונים אלו מבוססים על סקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס. שיטת המדידה מתייחסת להכנסות הכספיות בלבד ואינה לוקחת בחשבון היבטים נוספים מלבד ההכנסה, כמו הוצאות, תנאי דיור, חינוך, רכוש, בריאות ושירותים ציבוריים הזמינים לאוכלוסייה במצוקה.

פרק זה מציג תמונה רחבה יותר של העוני וההדרה החברתית בישראל על ידי יישום האינדיקטורים שנקבעו באיחוד האירופי. התאמת ההגדרות לאיחוד האירופי מאפשרת השוואה ל-15 המדינות הוותיקות באיחוד.³

בנתוני הפרסום הנוכחי, כמו בנתונים שפורסמו בשנים קודמות, נמצא כי שיעורי העוני בישראל גבוהים משיעורי העוני במדינות האיחוד האירופי, הן ברמה הכללית והן בקרב קבוצות אוכלוסייה בסיכון לעוני: ילדים, קשישים ונשים.

בפרק זה מובאת תיבה על החסכים החומריים של הציבור הבאים לידי ביטוי בתחושות עוני, בקשיים כלכליים ברכישת תרופות, אוכל ועוד.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

לפי האיחוד האירופי

עוני (Poverty): מצב שבו נבצר מפרטים לקיים רמת חיים המקובלת בחברה שבה הם חיים בשל רמת הכנסה נמוכה ומיעוט במשאבים. פרטים אלו עלולים לסבול ממספר רב של מצוקות כגון: אבטלה, תנאי דיור ירודים, חוסר בשירותי בריאות, תרבות וכד' והיעדר הזדמנות ללמידה המאפשרת הסתגלות לשינויים שחלים בחברה. עקב חוסר במשאבים, פרטים אלו נדחקים לשולי החברה וחשים ניכור כלפי מוסדותיה.

הדרה חברתית (Social exclusion): תהליך שבאמצעותו פרטים נדחקים לשולי החברה ונמנעת השתתפותם בה כחברים שווים זכויות וזאת עקב עוניים, עקב חוסר שליטה שלהם במיומנויות יסוד הנדרשות כדי לתפקד בחברה, או עקב אפליה. מצב זה גורם להרחקתם ממקורות תעסוקה, ממקורות הכנסה ומהזדמנויות לרכישת השכלה מתאימה. לפרטים אלו נגישות מצומצמת למוקדי קבלת ההחלטות באותה חברה ולכן הם חשים ניכור וחוסר יכולת להשפיע על החלטות הנוגעות לחייהם.

הכנסה פנויה (הכנסה לאחר תשלומי העברה ומסים) למשק בית: סך ההכנסות הכספיות השוטפות של משק הבית לאחר ניכוי תשלומי החובה. הכנסה זו כוללת את כל ההכנסות מעבודה שכירה של כל אחד מבני משק הבית (עם כל התוספות, כגון: חודש 13, דמי הבראה וביגוד, שעות נוספות, פרמיות וכו'), מעבודה עצמאית או מעסק, הכנסות שוטפות מתמיכות ומפנסיות וכן הכנסות כספיות מרכוש, מריבית ומדיבידנד.

נפש סטנדרטית: יחידה במשק הבית שהוצאותיה נאמדו בהתחשב במשקל הכלכלי הפוחת של כל נפש נוספת. גישה זו מייחסת לכל נפש נוספת במשפחה השפעה שולית קטנה יותר מבחינת העומס המוטל על תקציב המשפחה (יתרונות לגודל).

1 למידע נוסף בדבר המדד ראו: אתר האיחוד האירופי www.ec.europa.eu.

2 קו העוני בישראל הוא 50% מההכנסה הפנויה החצינית לנפש סטנדרטית.

3 חלק מהנתונים שפורסמו בדוחות הקודמים שונו בהתאם לעדכונים של האיחוד האירופי. חלק מנתוני האיחוד האירופי בשנת 2010 אינם סופיים.

כאמור, בפרק זה הותאמו הנפשות הסטנדרטיות להגדרות שהתקבלו באיחוד האירופי, כדלקמן:

מבוגר ראשון במשק בית = 1 נפש סטנדרטית;

כל מבוגר נוסף בגיל 14 ומעלה = 0.5 נפש סטנדרטית;

כל ילד עד גיל 13 = 0.3 נפש סטנדרטית.

הכנסה פנויה לנפש סטנדרטית: הכנסה פנויה של משק הבית מחולקת במספר הנפשות הסטנדרטיות במשק הבית.

קו הסיכון לעוני: סכום ההכנסה הפנויה לנפש סטנדרטית, כאשר כל מי שהכנסתו הפנויה הסטנדרטית נמוכה מסכום זה, נמנה עם האוכלוסייה שבסיכון לעוני.

שיעור העוני: שיעור משקי הבית אשר הכנסתם לנפש סטנדרטית נמצאת מתחת לקו העוני. האוכלוסייה הענייה ממופה למספר מגזרים וקבוצות אוכלוסייה כמו: קשישים, ילדים, משפחות חד-הוריות וכדומה.

אוכלוסייה בסיכון לעוני: נפשות השייכות למשק בית שבו ההכנסה הכספית הפנויה לנפש סטנדרטית היא פחות מ-60% של חציון ההכנסה הפנויה לנפש סטנדרטית בכלל האוכלוסייה.

ילדים תלויים (Dependent children): ילדים עד גיל 15 וילדים בגיל 16-24, אם אינם פעילים ואם הם חיים יחד עם הורה אחד לפחות.

מצב תעסוקתי של בני 18 ומעלה:

- **עובד:** אדם שעבד לפחות יום אחד בשלושת החודשים שלפני בואו של הסוקר למשק הבית.
  - **לא עובד:** אדם שלא עבד כלל בשלושת החודשים שלפני בוא הסוקר.
- מועסקים** ב"סקר כוח אדם" הם אנשים שעבדו לפחות שעה אחת בשבוע הקובע,⁴ בעבודה כלשהי תמורת שכר, רווח, או תמורה אחרת או אנשים שנעדרו זמנית מעבודתם.
- בלתי מועסקים** ב"סקר כוח אדם" הם אנשים שלא עבדו כלל בשבוע הקובע שהסתיים לפני הפקידה בסקר, חיפשו עבודה באופן פעיל בארבעת השבועות שקדמו לפקידתם בסקר והיו יכולים להתחיל לעבוד בשבוע הקובע אילו הוצעה להם עבודה מתאימה.
- כוח העבודה האזרחי השבועי** מוגדר בסקר כוח אדם כבני 15 ומעלה שהיו "מועסקים" או "בלתי מועסקים" בשבוע הקובע.
- מדד ג'יני:** מדד למדידת אי-שוויון בחלוקת הכנסות בין משקי בית. ערכי המדד הם רציפים ונעים בין 0' - לציון שוויון מלא, לבין 1' - לציון אי-שוויון מלא (מצב שבו פרט אחד מקבל את כל ההכנסה במשק הבית).

ג. מקורות הנתונים

הנתונים בפרק זה עובדו משני סקרי משפחות מרכזיים המתבצעים בלמ"ס באופן שוטף כל שנה; "סקר הוצאות משק הבית" ו"סקר כוח אדם".

סקר הוצאות משק הבית⁵

סקר הוצאות משק הבית הוא סקר שוטף שנערך בלמ"ס כל חמש שנים לערך החל בשנות החמישים, ומשנת 1997 הוא מתבצע באופן שוטף מידי שנה. הסקר כולל את כל האוכלוסייה העירונית והלא-עירונית במדינת ישראל (למעט קיבוצים

4 השבוע הקובע - השבוע המסתיים בשבת שלפני בוא הסוקר למשק הבית.

5 ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, (2013). סקר הוצאות משק הבית 2011 - סיכומים כלליים. פרסום מס' 1517. ירושלים: המחבר.

ובדווים הגרים מחוץ ליישובים – החל משנת 2012 כולל גם קיבוצים מתחדשים ומושבים שיתופיים). בשנים 2000–2001 הנתונים אינם כוללים את אוכלוסיית מזרח ירושלים עקב קשיי פקידה, אולם בשאר השנים אוכלוסייה זו נכללת בסקר. המדגם הסופי כולל כ-8,500 משקי בית בשנה.

מטרת הסקר היא לאמוד את מרכיבי התקציב של משקי הבית בישראל ואת ההוצאות על כל קבוצות התצרוכת (מזון, ירקות ופירות, דיור, תחזוקת הדירה, ריהוט וציוד לבית, הלבשה והנעלה, בריאות, חינוך, תרבות ובידור, תחבורה ותקשורת ומוצרים ושירותים אחרים) וכן את כל מרכיבי ההכנסה של משקי הבית. מהסקר מתקבלים נתונים המשמשים לאפיון רמת החיים של משקי הבית מהיבטים שונים כגון: דפוסי צריכה, רמת התזונה והרכבה, רמת ההכנסה והרכבה, תנאי דיור ובעלות על מוצרים בני קיימה. הסקר משמש גם למחקרי שוק, לבניית מודלים לחיזוי התנהגות צרכנים, למחקרים על תחולת המס העקיף על קבוצות שונות באוכלוסייה ועוד. אחד השימושים החשובים של הסקר הוא קביעת "המשקלים" לסל הצריכה של מדד המחירים לצרכן.

סקר כוח אדם⁶

סקר כוח אדם הוא סקר שנתי שוטף הקיים במדינת ישראל משנת 1954. הסקר כולל את כלל האוכלוסייה בגיל 15 ומעלה בישראל. המדגם הסופי כולל כ-100,000 נפשות (בגיל 15 ומעלה) כל שנה.

מטרתו המרכזית של הסקר היא מעקב שוטף אחר כוח העבודה בישראל מבחינת התפתחויות, גודל ותכונות, היקף האבטלה ועוד. המדדים המרכזיים בסקר זה הם: שיעור ההשתתפות בכוח העבודה האזרחי בישראל, שיעור המועסקים והבלתי מועסקים מתוך כוח העבודה האזרחי.

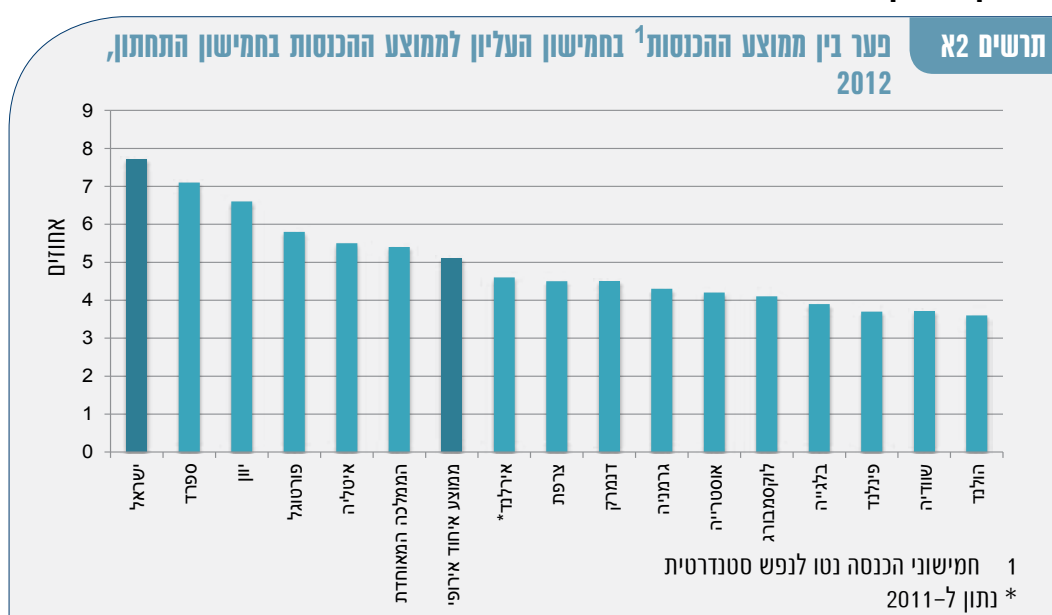

ד. ממצאים עיקריים - השוואה בין-לאומית של מדדי העוני וההדרה חברתית - לפי הגדרות האיחוד האירופי

1. אי-שוויון בחלוקת ההכנסות

מדידת אי-השוויון בחלוקת ההכנסות בישראל וברוב מדינות העולם מסתמכת על נתוני ההכנסה הכספית השוטפת בלבד, מאחר שלא קיים מדד מוסכם המשקף אי-שוויון כלכלי על כל היבטיו כמו: בעלות על רכוש, תנאי דיור, רמת חינוך, שירותים ציבוריים, רמת צריכה, רמת שירותי בריאות, שירותי ביטחון, בידוד חברתי, רמת סיכון, חשיפה לאללימות ועוד.

בישראל, בשנת 2012, ההכנסה נטו לנפש סטנדרטית בחמישון העליון הייתה גבוהה פי 7.7 מההכנסה בחמישון התחתון. פער זה הוא הגדול ביותר בהשוואה לפער במדינות האיחוד האירופי.

בשנת 2012 עמד מדד ג'יני לחלוקת ההכנסה הפנויה בישראל על 0.37 נקודות, ובאיחוד האירופי - על 0.31 נקודות. השוואת מדד ג'יני לאורך השנים מצביעה על כך שהן בישראל והן במדינות האיחוד האירופי, לא חלו שינויים מהותיים באי-השוויון.

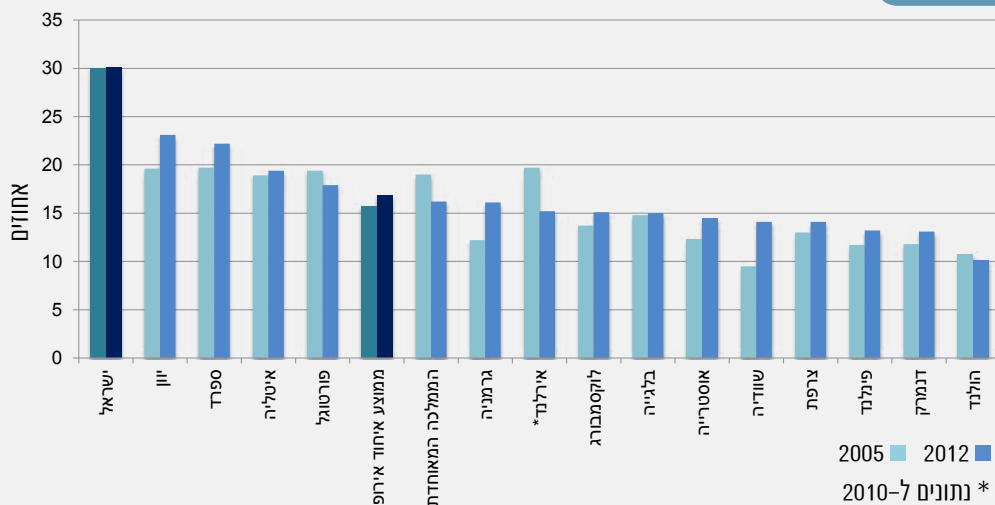

2. אוכלוסייה בסיכון לעוני, לפי מין, סוג משק בית וגיל

בעשור האחרון, שיעורי הסיכון לעוני בישראל גבוהים משיעורי הסיכון לעוני במדינות האיחוד האירופי, הן ברמה הכללית והן בקרב קבוצות אוכלוסייה בסיכון לעוני: ילדים, קשישים ונשים.

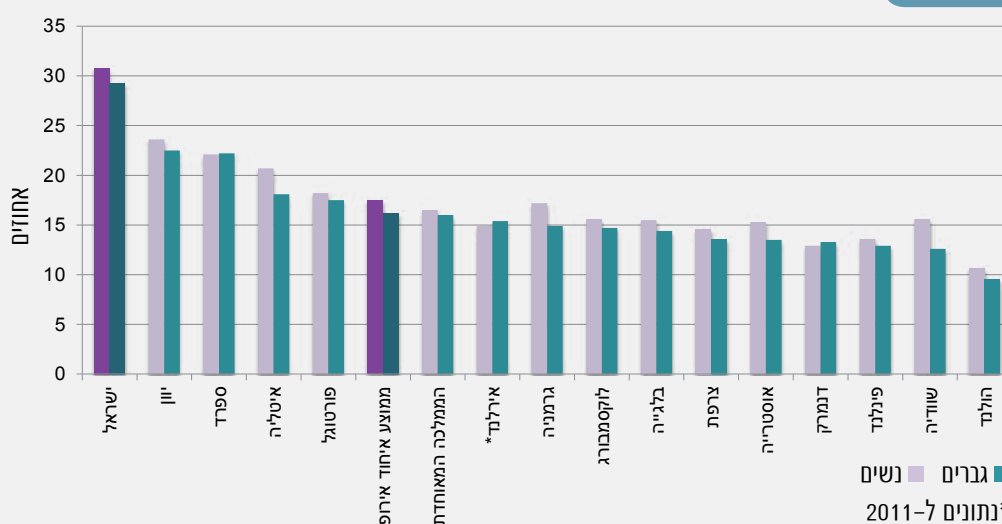
במדינות האיחוד האירופי עלה שיעור האוכלוסייה בסיכון לעוני בשנת 2012 לעומת שנת 2005, למעט במדינות: הולנד, אירלנד, הממלכה המאוחדת ופורטוגל שבהן שיעור האוכלוסייה בסיכון לעוני ירד. בישראל לא חל שינוי בשיעור האוכלוסייה בסיכון לעוני בשנים אלו והוא עמד על 31%. זה השיעור הגבוה ביותר מבין מדינות האיחוד האירופי. בשנת 2012 ספרד ויוון היו המדינות עם השיעור הגבוה ביותר של סיכון לעוני מבין מדינות האיחוד האירופי אחרי ישראל.

תרשים 12 אוכלוסייה בסיכון לעוני, 2005, 2012

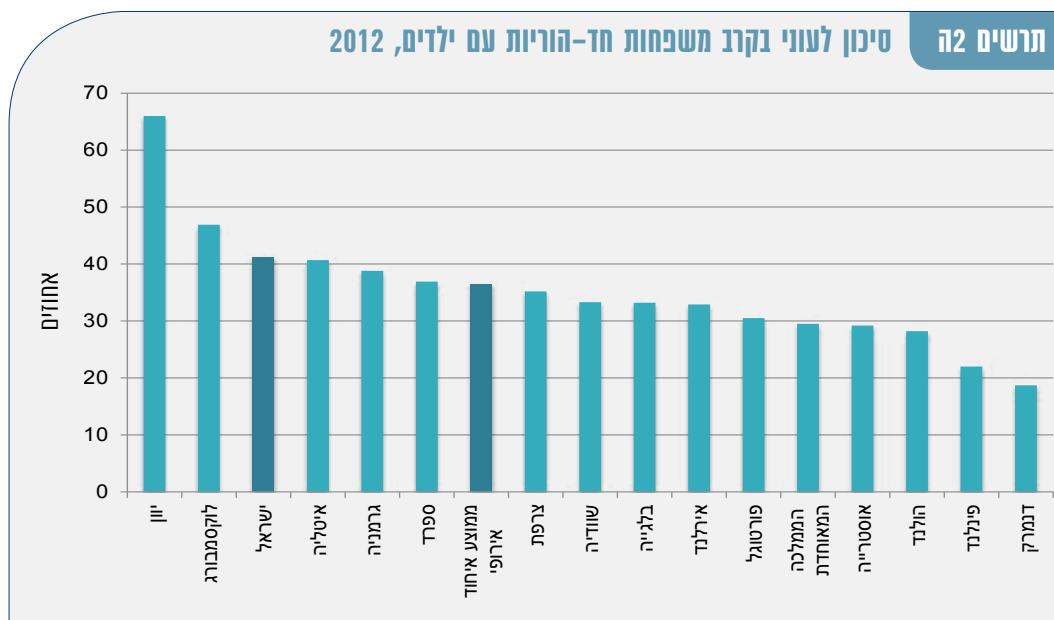
נשים נמצאות בסיכון גבוה יותר לחיות במשקי בית עניים. בישראל, בשנת 2012, 31% מכלל הנשים היו בסיכון לעוני לעומת 29% מהגברים. דפוס זה נמצא גם ברוב מדינות האיחוד האירופי. השיעור הממוצע של נשים בסיכון לעוני במדינות האיחוד האירופי היה 18% לעומת 16% מהגברים. ייתכן כי אחת הסיבות לכך היא השכיחות הגבוהה של נשים העומדות בראש משפחות חד-הוריות.

תרשים 12 סיכון לעוני לפי מין, 2012

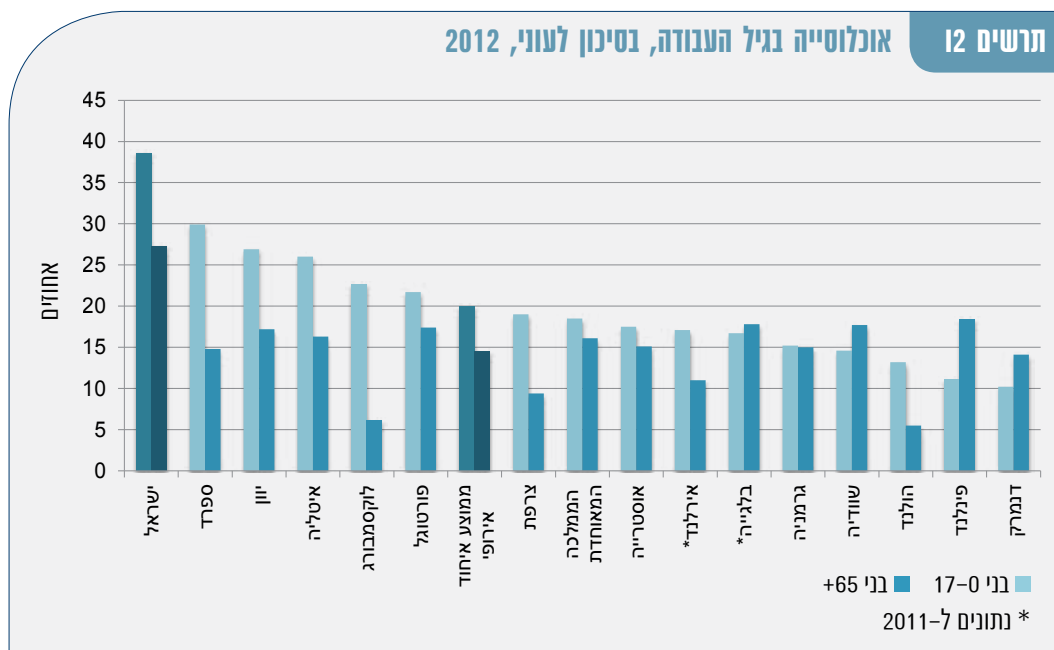

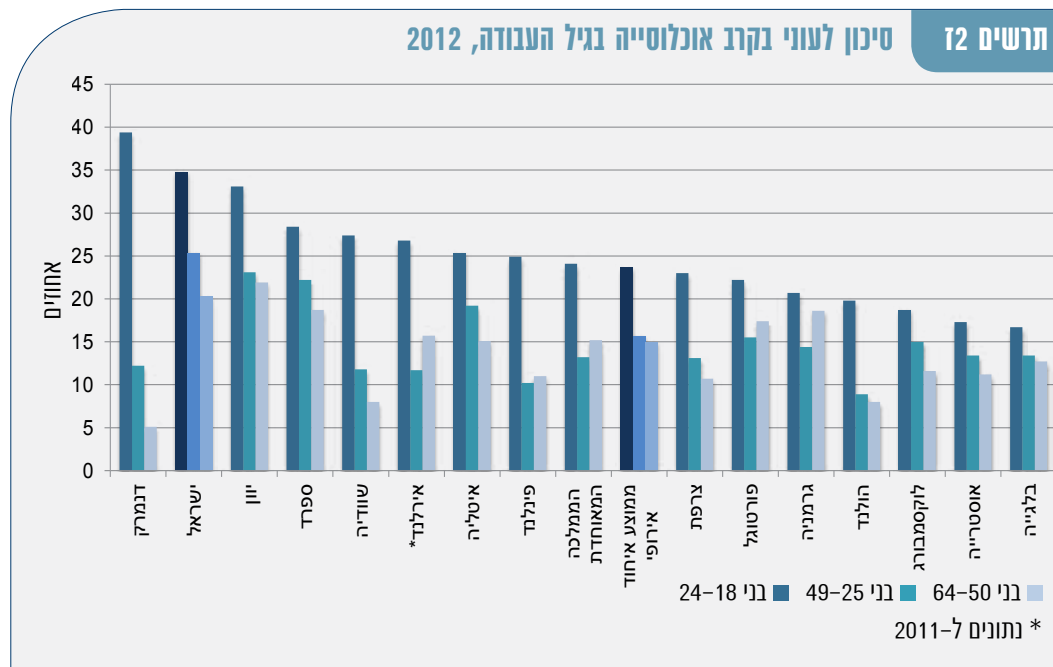
בישראל בשנת 2012, שיעור משקי הבית של משפחות חד-הוריות עם ילדים תלויים הנמצאים בסיכון לעוני, עמד על 41%. במדינות האיחוד האירופי שיעורם עמד על 36% בממוצע, כאשר ביוון 66% ממשקי בית אלו נמצאים בסיכון לעוני. בראש משקי בית כאלה עומדות בדרך כלל נשים. בישראל כ-90% ממשקי הבית שבהם מבוגר עם ילדים, הם משקי בית של נשים חד-הוריות.

בישראל וברוב מדינות האיחוד האירופי, שיעור הילדים בסיכון לעוני וכן שיעור הקשישים בסיכון לעוני גבוה יותר משיעור הנפשות בסיכון לעוני בגיל העבודה (18-64). בשנת 2012, שיעור הסיכון לעוני בקרב ילדים וקשישים בישראל היה גבוה לעומת מדינות האיחוד האירופי. בולט במיוחד שיעורם הגבוה של הילדים בסיכון לעוני בישראל, המגיע ל-39% לעומת 20% בממוצע במדינות האיחוד האירופי.

בגיל העבודה, שיעור הסיכון לעוני בקבוצת הגיל הצעירה (18-24) הוא הגבוה ביותר בכל מדינות האיחוד האירופי וכן בישראל. בדנמרק, 39% מהנפשות המשתייכות לקבוצת גיל זו הן בסיכון לעוני ובישראל – 35% מהן. ברוב מדינות האיחוד האירופי וכן בישראל, שיעור הסיכון לעוני בקרב בני 50-64 הוא הנמוך ביותר מבין כל קבוצות בגיל.

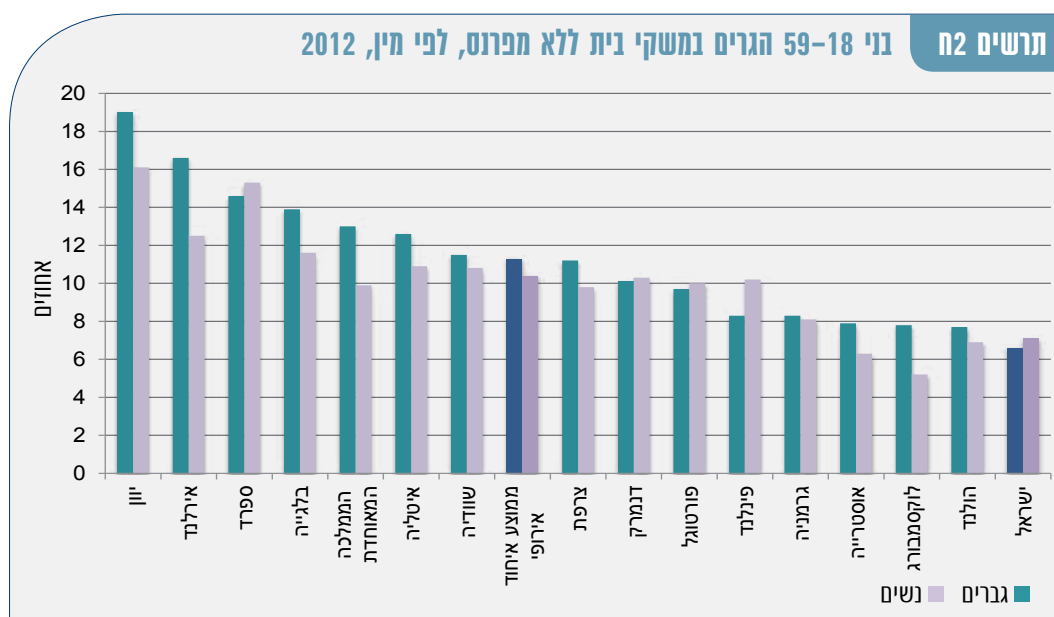

2

3. תעסוקה והדרה חברתית

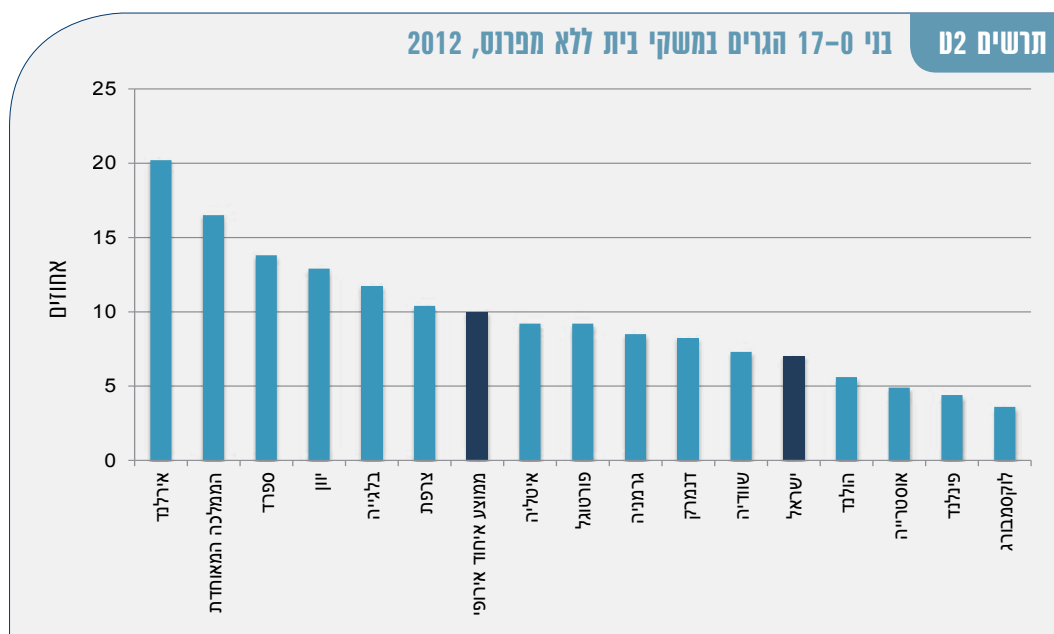
תעסוקה יוצרת הכנסה ובנוסף מאפשרת למועסקים השתתפות בחיי החברה והתפתחות אישית. לחוסר תעסוקה מתמשך יש קשר ישיר למצוקה חברתית, מאחר שהבלתי מועסקים לאורך זמן נוטים לאבד מניסיונם ומביטחונם העצמי, ואלו מהותיים מאוד לצורך מציאת עבודה. שכר נמוך הוא גורם נוסף וחשוב המשפיע על הסיכון לעוני בקרב עובדים. עובדים בעלי כישורים נמוכים, עובדים הנמצאים במצב של חוסר יציבות תעסוקתית ועובדים במשרה חלקית נכללים גם הם באוכלוסייה בסיכון לעוני.

בישראל, שיעור בני 18-59 הגרים במשקי בית ללא מפרנס הוא הנמוך ביותר בהשוואה למדינות האיחוד האירופי. שיעור הנשים בנות 18-59, הגרות במשקי בית ללא מפרנס בשנת 2012 היה גבוה יותר משיעור הגברים – 7.1% בממוצע לעומת 6.6% בהתאמה. לעומת זאת, בממוצע במדינות האיחוד האירופי, שיעור הגברים הגרים במשקי בית ללא מפרנס גבוה משיעור הנשים – 11.3% לעומת 10.4% בהתאמה.

ילדים הגרים במשקי בית ללא מפרנס עלולים לחקות דפוס זה, דבר שישפיע על השכלתם ועל הישגיהם בשוק העבודה בעתיד.

בשנת 2012, שיעור הילדים הגרים במשקי בית ללא מפרנס היה גבוה יותר במדינות האיחוד האירופי (10.0% בממוצע) בהשוואה לישראל (7.0%). מבין מדינות האיחוד האירופי השיעור הגבוה ביותר של ילדים הגרים במשקי בית ללא מפרנס היה באירלנד (20.2%) והנמוך ביותר – בלוקסמבורג (3.6%).

חסכים חומריים כניטוי לעוני בערים הגדולות בישראל

תיבה 2.1

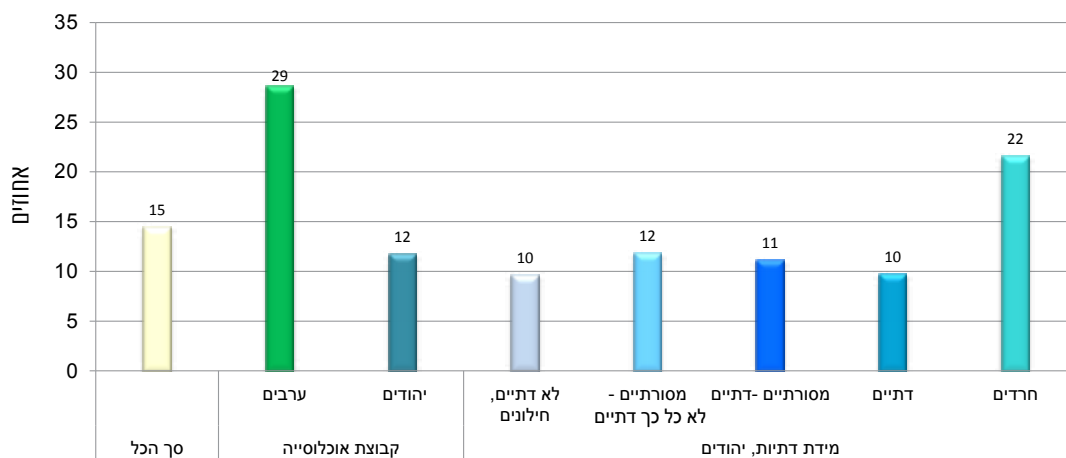
הקושי הכלכלי של הפרטים ומשקי הבית בישראל בא לידי ביטוי בויתור על רכישה של מוצרים ושירותים חיוניים, ומלווה לעתים גם בחוסר יכולת לשלם חשבונות בזמן. **בסקר החברתי בשנת 2013**, נשאלו שאלות בנושא חסכים חומריים (Material Deprivation) וויתור על קניית מוצרים ושירותים עקב קשיים כלכליים. הנתונים המתקבלים מספקים מבט נוסף על תנאי החיים של הישראלים (בני 20 ומעלה) ומאפשרים לקבל מידע משלים למדידה המקובלת של העוני באמצעות נתוני הכנסות.

מהשוואת הנתונים בין הערים הגדולות, בנושא החסכים החומריים, עולה כי בירושלים, בדרך כלל, שיעור המוותרים על מוצרים חיוניים בשל קשיים כלכליים הוא הגבוה ביותר. שיעור זה מושפע במידה רבה ממשקלן של האוכלוסייה הערבית והאוכלוסייה החרדית בעיר. בתל אביב-יפו, ברמת גן ובראשון לציון, שיעורי המוותרים על מוצרים חיוניים בשל קשיים כלכליים, נמוכים יחסית בהשוואה ליתר הערים הגדולות.

א. הרגישו עניים

אחד מכל שבעה בני 20 ומעלה (14.5%), הרגיש עני בשנה האחרונה (כ-725.3 אלף איש); 29% מהערבים ו-12% מהיהודים. 22% מהחרדים, הרגישו עניים בשנה האחרונה.

תרשים א' בני 20 ומעלה שהרגישו עניים,¹ לפי קבוצת אוכלוסייה ומידת דתיות של יהודים, 2013

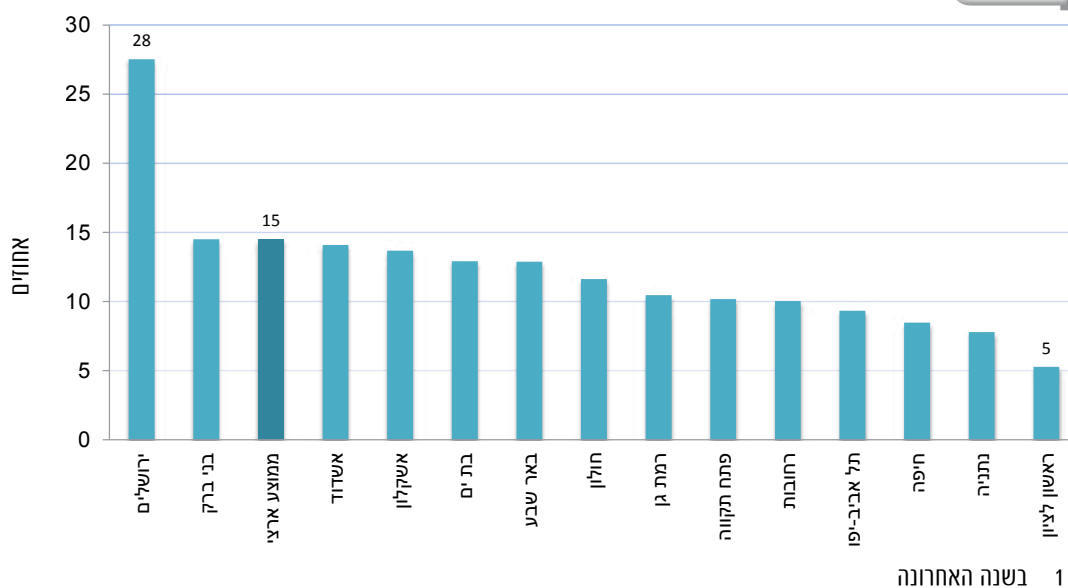

1 בשנה האחרונה

בירושלים נמצא השיעור הגבוה ביותר של בני 20 ומעלה שהרגישו עניים מבין הערים הגדולות: 28% הרגישו עניים בשנה האחרונה: 18% מהיהודים ו-45% מהערבים. לעומת זאת, בערים תל אביב-יפו, חיפה, נתניה וראשון לציון, פחות מ-10% הרגישו עניים.

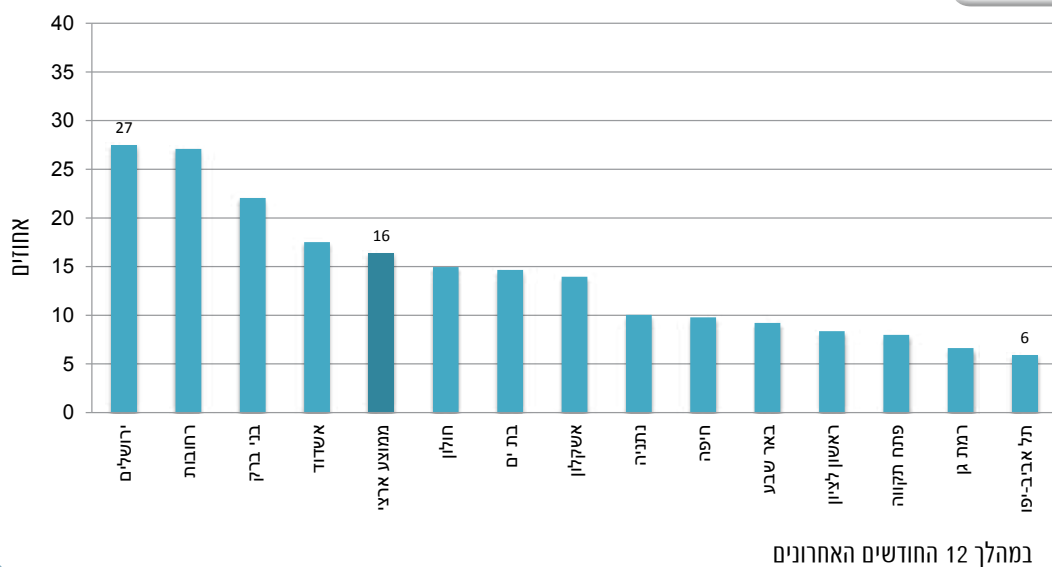
תרשים 1 בני 20 ומעלה שהרגישו עניים, בערים הגדולות בישראל, 2013

ב. ויתרו על אוכל

16% מבני 20 ומעלה, כ-822.2 אלף איש, ויתרו על אוכל¹ בשל קשיים כלכליים. 27% ויתרו על אוכל בירושלים (24% מהיהודים ו-34% מהערבים) ושיעור דומה ברחובות, 22% בבני ברק ו-18% באשדוד, זאת בהשוואה ל-7% ברמת גן ול-6% בתל אביב-יפו.

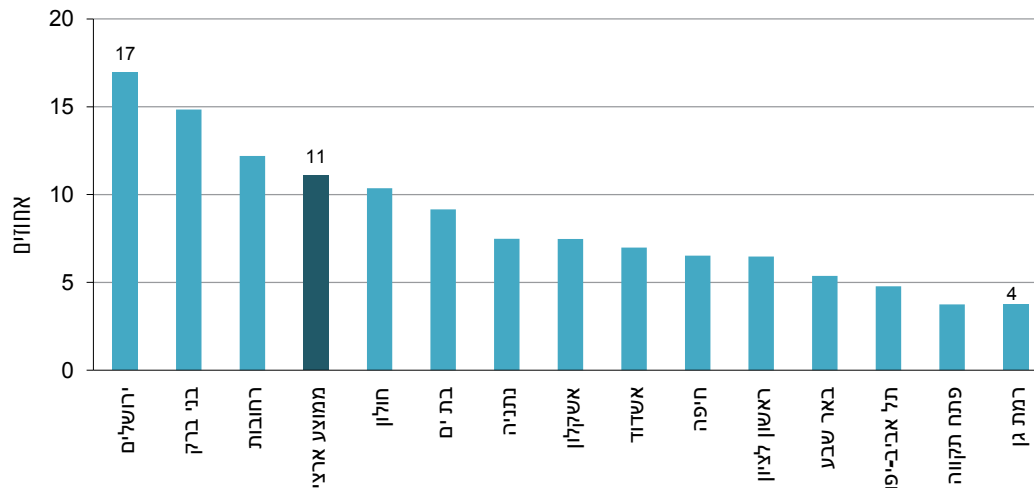
תרשים 2 בני 20 ומעלה שוויתרו על אוכל¹ בשל קשיים כלכליים, בערים הגדולות בישראל, 2013

1 ויתרו על אוכל במהלך 12 החודשים האחרונים.

11% מבני 20 ומעלה, כ-559.0 אלף איש, נאלצו לוותר על ארוחה חמה, לפחות פעם ביומיים. מבין הערים הגדולות בישראל, בירושלים – 17% מבני 20 ומעלה ויתרו על ארוחה חמה בשל קשיים כלכליים (10% מהיהודים ו-29% מהערבים). 15% בבני ברק ו-5% בתל אביב-יפו ויתרו על ארוחה חמה, לפחות פעם ביומיים, בשל קשיים כלכליים.

תרשים ד בני 20 ומעלה שוויתרו על ארוחה חמה לפחות פעם ביומיים¹ בשל קשיים כלכליים, בערים הגדולות בישראל, 2013

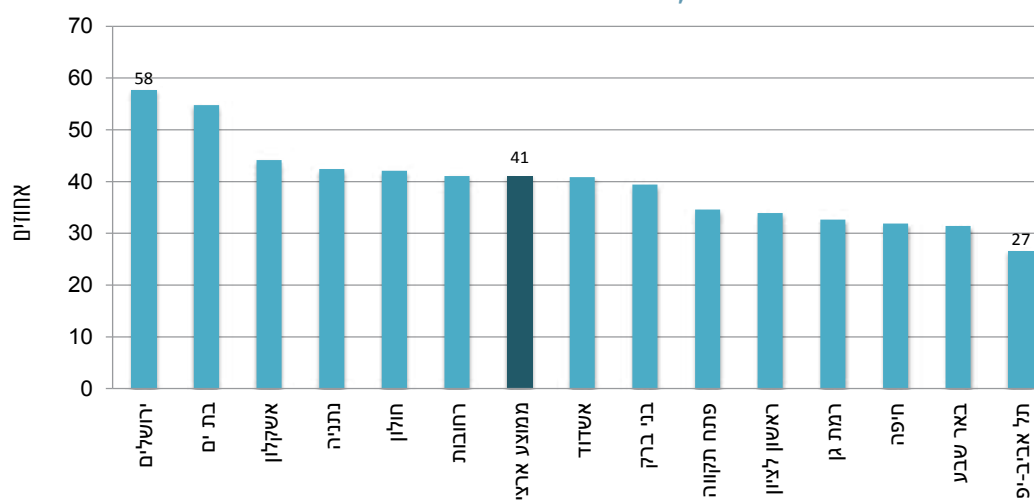

1 במהלך 12 החודשים האחרונים

ג. ויתרו על חימום/קירור של הבית

41% מבני 20 ומעלה, כ-2.1 מיליון איש, ויתרו על חימום או על קירור מספיק של הבית. בירושלים – 58% ויתרו על חימום או על קירור (43% מהיהודים ו-84% מהערבים), בהשוואה ל-27% בתל אביב-יפו.

תרשים ה בני 20 ומעלה שוויתרו על חימום או על קירור של הבית¹ בשל קשיים כלכליים, בערים הגדולות בישראל, 2013

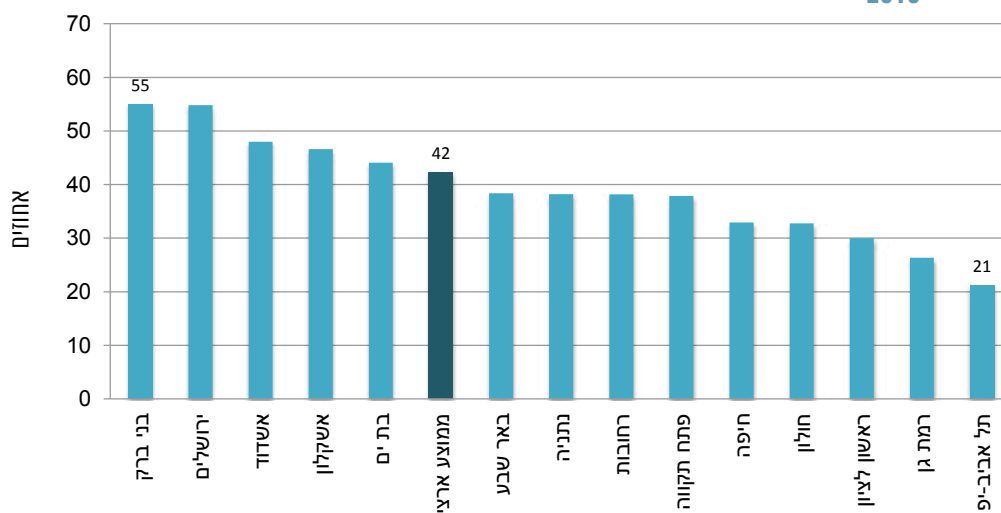
1 במהלך 12 החודשים האחרונים

ד. ויתרו על טיפולי שיניים ועל טיפול רפואי

42% מבני 20 ומעלה שנזקקו לטיפול שיניים, ויתרו על הטיפול (כ-1.4 מיליון איש). 55% בירושלים (38% מהיהודים ו-81% מהערבים) ושיעור דומה בבני ברק. כחמישית (21%) מתושבי תל אביב-יפו ויתרו ב-12 החודשים האחרונים על טיפול שיניים בשל קשיים כלכליים.

תרשים 1 בני 20 ומעלה שוויתרו על טיפול שיניים¹ בשל קשיים כלכליים, בערים הגדולות בישראל, 2013

1 מתוך אלו שצינו כי נזקקו לטיפול שיניים במהלך 12 החודשים האחרונים

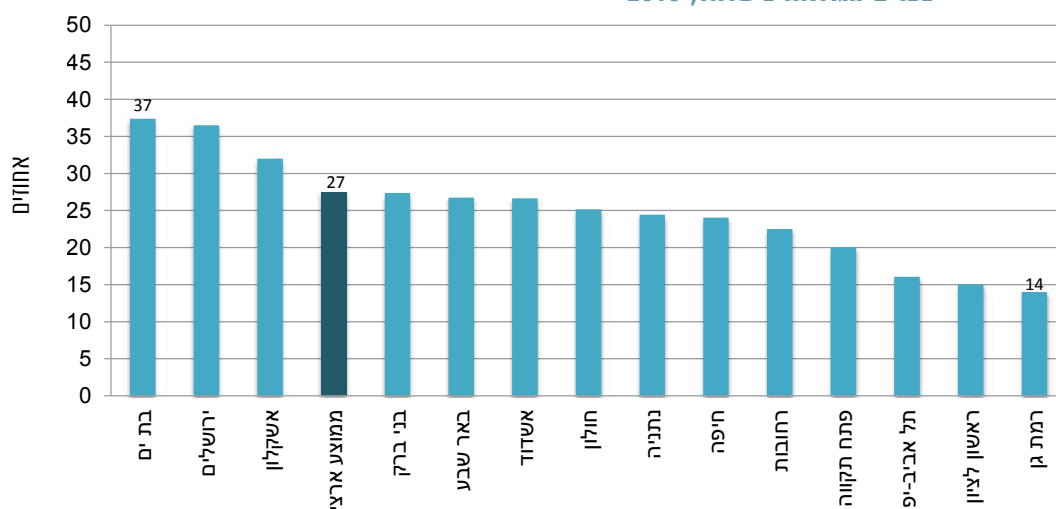
13% מאלה שנזקקו לטיפול רפואי, ויתרו על טיפול זה ו-11% מאלה שנזקקו לתרופות במרשם רופא ויתרו עליהן בשל קשיים כלכליים (כ-363.1 אלף איש וכ-358.9 אלף איש בהתאמה).

ה. ויתרו על חופשה מחוץ לבית

27% מבני 20 ומעלה, כ-1.35 מיליון איש, ויתרו ב-12 החודשים האחרונים על חופשה הכוללת לינה מחוץ לבית. בבת ים ובירושלים 37% ויתרו על חופשה (24% מהיהודים ו-60% מהערבים בירושלים). השיעור הנמוך ביותר של אנשים שוויתרו על חופשה מסיבות כלכליות נמצא בערים תל אביב-יפו, ראשון לציון ורמת גן (16%, 15% ו-14% בהתאמה).

תרשים ז בני 20 ומעלה שוויתרו על חופשה הכוללת לינה מחוץ לבית¹ בשל קשיים כלכליים, בערים הגדולות בישראל, 2013

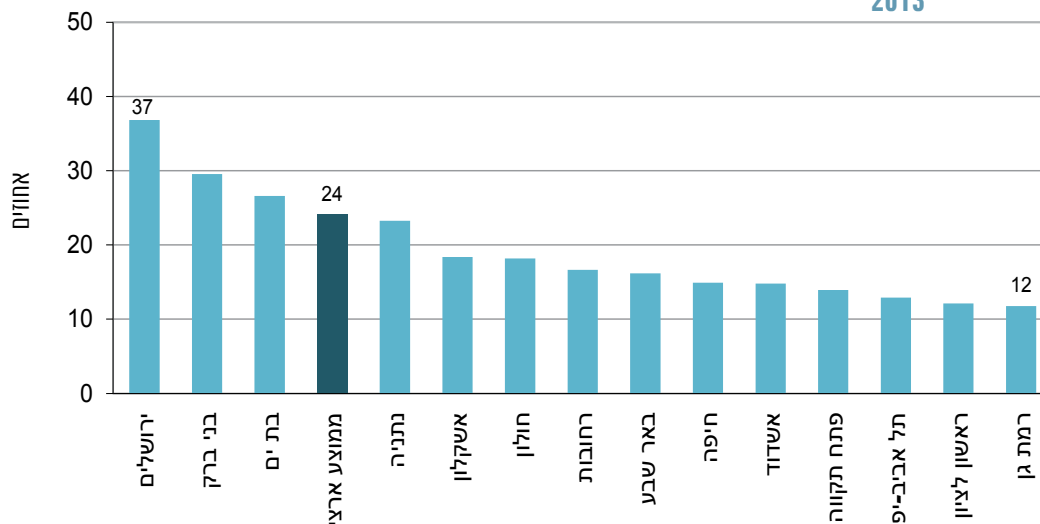

1 במהלך 12 החודשים האחרונים

ו. פיגור בתשלומי חשבונות

24% מבני 20 ומעלה, כ-1.2 מיליון איש, פיגרו בתשלומי חשבונות (כגון: חשמל, טלפון, מים, גז). 37% מבני 20 ומעלה בירושלים (22% מהיהודים ו-64% מהערבים) 30% בבני ברק דיווחו כי פיגרו בתשלומי החשבונות.

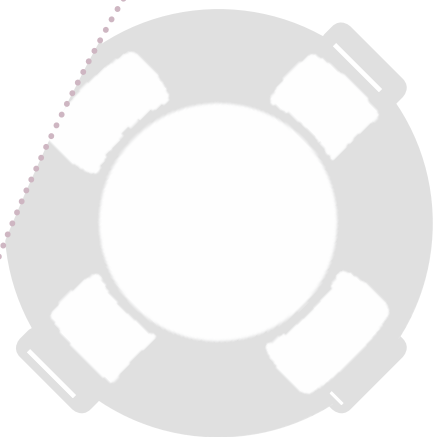
תרשים ח בני 20 ומעלה שפיגרו בתשלומי חשבונות¹ בשל קשיים כלכליים, בערים הגדולות בישראל, 2013

1 במהלך 12 החודשים האחרונים

פני החברה בישראל מס' 7 | מבט על הערים הגדולות

שירותי רווחה

פרק

עובדי הלמ"ס שהשתתפו בכתיבת פרק זה:

קרול פלדמן, רשל רוזנברג, רינת כהן-מורנו

א. מבוא

משפחות ופרטים בישראל נזקקים לשירותי הרווחה מסיבות שונות. לרוב, הנזקים לשירותי הרווחה פונים עקב סיבות של נכות, תפקוד לקוי של המשפחה, מצב כלכלי קשה ועוד. נזקקויות אלה מהוות מדד חשוב לבחינת מצבה של החברה בישראל. פרק זה מתייחס ל-14 הערים הגדולות בישראל, המונות 100 אלף תושבים ויותר. מאחר ש-43% מכלל תושבי המדינה גרים בערים אלה, הנתונים מספקים, בנוסף לבחינה מפורטת של כל עיר בנפרד והשוואה ביניהן, גם מבט רחב על הנזקים לשירותי הרווחה בכלל אוכלוסיית ישראל.

בפרק זה שלושה חלקים עיקריים:

החלק הראשון מציג את הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים בכלל האוכלוסייה ובכל אחת מ-14 הערים הגדולות. המדדים שבהם נעשה שימוש הוא שיעור הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים וכן שיעור מתוקנן לגיל. הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים אופיינו לפי תכונות נבחרות בכל אחת מהערים הגדולות וכן נעשתה השוואה בין הממוצע של אותן ערים לבין הממוצע הארצי. הפרק בוחן את השוני בהרכב הגילים בין הערים הגדולות בישראל מאחר שהסיבות לפנייה למחלקות לשירותים חברתיים קשורות קשר הדוק להרכב הגילים בכל עיר ועיר.

החלק השני מתמקד בסיבות שבגינן פונים לשירותי הרווחה בערים הגדולות בישראל, קרי נזקקויות. מוצגות התפלגויות הנזקקויות בכל עיר בהתאם לשכיחותן.

החלק השלישי בוחן את שיעורי הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים ואת בעלי הנזקקויות יחד, תוך התייחסות לערים שבהן יש פערים בין שני השיעורים הללו ותוך בחינת הסיבות לפערים אלו.

לפרק זה מצורפת תיבה העוסקת בתכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון שהוכנה במיוחד על ידי הגב' טלל דולב, מנהלת התכנית לילדים ונוער בסיכון במשרד הרווחה והשירותים החברתיים. תודתנו לכל המעורבים בהכנת התיבה בנושא משמעותי זה.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

רשום במחלקות לשירותים חברתיים: לכל משפחה או אדם הפונים או מופנים למחלקות לשירותים חברתיים נפתח תיק טיפול, כאשר לפחות לאחד מבני המשפחה חייבת להיות מוגדרת נזקקות. לפרט שרשום בשל נזקקות של בן משפחה אחר, תירשם נזקקות "תקין".

נזקקות: הסיבה שבגללה פונה הפרט למחלקות לשירותים חברתיים.

בעלי נזקקות מוגדרת: רשומים שהוגדרה להם נזקקות שאינה "תקין".

שיעור רשומים: מספר הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים ל-1,000 נפש באוכלוסייה הכללית.

שיעור בעלי נזקקות מוגדרת: מספר בעלי נזקקות מוגדרת ל-1,000 נפש באוכלוסייה הכללית.

שיעור רשומים מתוקנן לגיל: שיעור הנותן אומדן לשיעור הרשומים באוכלוסייה הנבדקת, אם התפלגות הגילים באוכלוסייה זו הייתה זהה לזו של אוכלוסיית תקן (כלל אוכלוסיית ישראל לסוף שנת 2012). שיעור מתוקנן לגיל מאפשר השוואה בין אוכלוסיות שונות הנבדלות בהרכב הגילים, אך לערך של שיעור זה אין משמעות בפני עצמו.

מבנה קובץ נתוני יסוד: הקובץ כולל מידע על משפחות ופרטים הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים. רשומה של משפחה כוללת את הנזקקים ובני משפחתם, בין אם הוגדרה להם נזקקות ובין אם לא. קובץ נתוני יסוד הוא קובץ "מצטבר", הכולל רשומים חדשים המתווספים לאלה הנמצאים בקובץ כבר שנים רבות. בפרק זה הרשומים ה"חדשים" הם אותם רשומים שפנו למחלקות לשירותים חברתיים במהלך שנת 2012. אלה שכבר לא בטיפול (עזבו, נפטרו או לא נזקקים יותר) מסומנים כלא תקפים ונמחקים מהקובץ. המשתנים שבקובץ נתוני יסוד הם משתנים דמוגרפיים על כל בן משפחה (מין, גיל, מצב משפחתי ועוד), מהות נזקקות עיקרית ומשנית של המשפחה ושל כל בן משפחה ונתונים על משק הבית. בקובץ יש הבחנה בין נזקקות קיימת לבן משפחה ולמשפחה כולה. לצורך ניתוח זה, הנזקקיות קובצו לשבעה אשכולות הכוללים נזקקיות בעלות אופי דומה. נזקקות מוגדרת היא נזקקות שאינה "תקין".

אשכול נזקקות	מהות הנזקקות המפורטת
עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה	בעיות הנובעות מחוסר הכנסה מעבודה, היעדר יציבות תעסוקתית, רמת הכנסה נמוכה, חוסר הכשרה/אבחון מקצועי, אבטלה זמנית, בעיות דיור, תפקוד לקוי בעבודה וקשיי השמה כרוניים.
זיקנה	זקן סיעודי, בעיות הנובעות מזיקנה.
תפקוד לקוי של הורים או של ילדים/נוער	ניהול לקוי של משק הבית, בעיות בתפקוד האם, בעיות בתפקוד האב, בעיות אישות, בודד מטופל בילדים, בודד שאינו יכול לטפל בעצמו, יתמות, שכול במשפחה, ילד נטוש, חינוך ובעיות התנהגות, בעיות ביחסים בין הורים לילדים, בעיות ביחסים בין הילדים, יחסים מעוררים, נערה במצוקה, בידות, אי-קליטה חברתית, בעיות בתקשורת ובקליטה, נערים ללא מסגרת קבועה.
סיבות רפואיות ומוגבלות	מחלות אקוטיות/כרוניות, נכות, פיגור שכלי, מחלות נפש מאובחנות, הפרעות התנהגות, אוטיזם.
אלימות	אלימות במשפחה, אלימות נגד נשים, אלימות נגד ילדים, אלימות בין אחים.
התמכרות ועבריינות	אלכוהוליזם, קלפים והימורים, התמכרויות לסמים, זנות, סרסרות, עבריינות, מעצר או מאסר.
בבדיקה אחר	

הוראות תקנון עבודה סוציאלית קובעות שיש למלא נזקקות משנית לאחר שבמחלקות לשירותים חברתיים מסמנים את מהות הנזקקות העיקרית. משפחה נכללת בקובץ נתוני יסוד של משרד הרווחה והשירותים החברתיים ברגע

שלפחות לבן משפחה אחד יש נזקקות עיקרית.

בקובץ ששימש את הדוח הנוכחי, לכל בן משפחה נזקפה מהות נזקקות (עיקרית ומשנית) של המשפחה שאליה הוא שייך, בנוסף לנזקקות שלו עצמו. לכן, הנזקקות העיקרית של בן משפחה לא בהכרח זהה לנזקקות העיקרית של המשפחה. לקובץ נערכה הקבלה עם מקורות מידע נוספים כגון מרשם התושבים וקובץ יישובים.

ג. מקורות הנתונים

קובץ נתוני יסוד: משרד הרווחה והשירותים החברתיים.

ד. מחצאים עיקריים

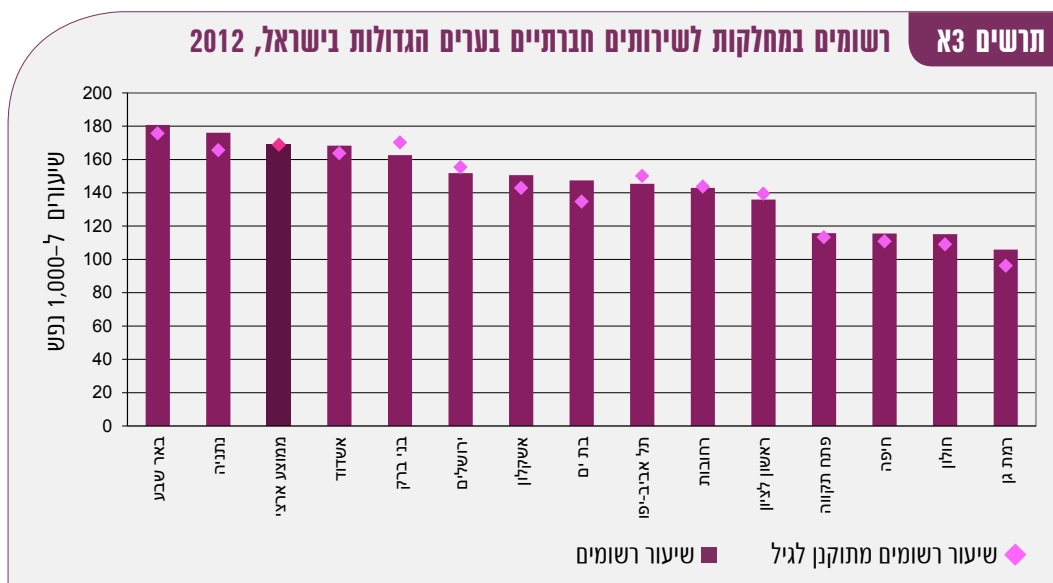
1. רשומים במחלקות לשירותים חברתיים, 2012

בשנת 2012 היו כ-1.3 מיליון רשומים במחלקות לשירותים חברתיים בישראל, שיעור של 168.9 רשומים ל-1,000 נפש. 38.7% מהרשומים במחלקות לשירותים חברתיים בישראל גרים ב-14 הערים הגדולות.

קיים שוני רב בין הערים הגדולות בשיעורי הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים. העיר שבה שיעור הרשומים הגבוה ביותר מבין 14 הערים הגדולות היא באר שבע – 180.7 רשומים ל-1,000 נפש, לעומת 105.9 רשומים ל-1,000 נפש ברמת גן, העיר עם השיעור הנמוך ביותר – פער של 70% (תרשים א3).

ברוב הערים הגדולות שיעורי הרשומים נמוכים מהממוצע הארצי, והשיעורים נמוכים במיוחד בערים: רמת גן, חולון, חיפה ופתח תקווה.

על מנת לנטרל את השפעת הרכב הגילים בכל עיר, נבדקו גם שיעורי הרשומים המתוקנים לגיל. גם לאחר התקנון לגיל ההבדלים בין הערים הגדולות נשארו פחות או יותר קבועים, עם שינויים מזעריים. הפער בין השיעור הגבוה לשיעור הנמוך גדל לכ-83%.

1.1 רשומים במחלקות לשירותים חברתיים, לפי תכונות נבחרות

סעיף זה בוחן תכונות נוספות של הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים, במטרה לאתר את הדמיון והשוני של פרופיל הרשומים בשירותי רווחה בעיר מסוימת לעומת עיר אחרת, ואת הדמיון או השוני של פרופיל הרשומים ב-14 הערים הגדולות, לעומת הפרופיל הכלל ארצי של הרשומים.

אחוז הרשומים היהודים במחלקות לשירותים חברתיים בערים הגדולות בישראל גבוה מהממוצע הארצי. כמו כן, בערים אלה אחוז הרשומים, הן ילידי אתיופיה והן ילידי בריה"מ לשעבר, גבוה מהממוצע הארצי.

כ-84% מהרשומים בממוצע ב-14 הערים הגדולות הם יהודים, לעומת כ-68% בממוצע הארצי. כמו כן, בערים אלה יש אחוז גבוה יותר בממוצע של רשומים ילידי אתיופיה וילידי בריה"מ לשעבר לעומת שיעורם בממוצע הארצי. בניגוד לאלה, אחוז הרשומים הערבים נמוך יותר בממוצע בערים הגדולות מאשר בממוצע הארצי, (10.9% לעומת

28.4% (בהתאמה). מבין הערים המעורבות, ירושלים מתאפיינת באחוז דומה של אוכלוסייה ערבית ושל רשומים ערבים (36.6% ו-33.3% בהתאמה) **לעומת תל אביב-יפו וחיפה המתאפיינות באחוזים גבוהים יותר של ערבים רשומים בהשוואה לאחוז האוכלוסייה הערבית בעיר** (בתל אביב-יפו 10.9% רשומים ערבים לעומת 4.1% ערבים בעיר, וחיפה 14.3% רשומים ערבים לעומת 10.4% ערבים בעיר).

בת ים, אשדוד, באר שבע ואשקלון מתאפיינות באחוז גבוה של רשומים ילידי בריה"מ לשעבר (22% ויותר), הן לעומת יתר הערים הגדולות והן לעומת הממוצע הארצי (12.8%).

בנוסף, מבין הערים הגדולות בישראל, האחוז הגבוה ביותר של רשומים ילידי אתיופיה הוא ברחובות, בנתניה, בראשון לציון ובפתח תקווה (מעל 12% מהרשומים לעומת 5.0% בממוצע הארצי). האחוז הנמוך ביותר של רשומים ילידי אתיופיה הוא ברמת גן (0.1% מהרשומים בעיר).

רשומים במחלקות לשירותים חברתיים בערים הגדולות בישראל, לפי מין, קבוצת אוכלוסייה ומוצא, 2012

לוח 3.1

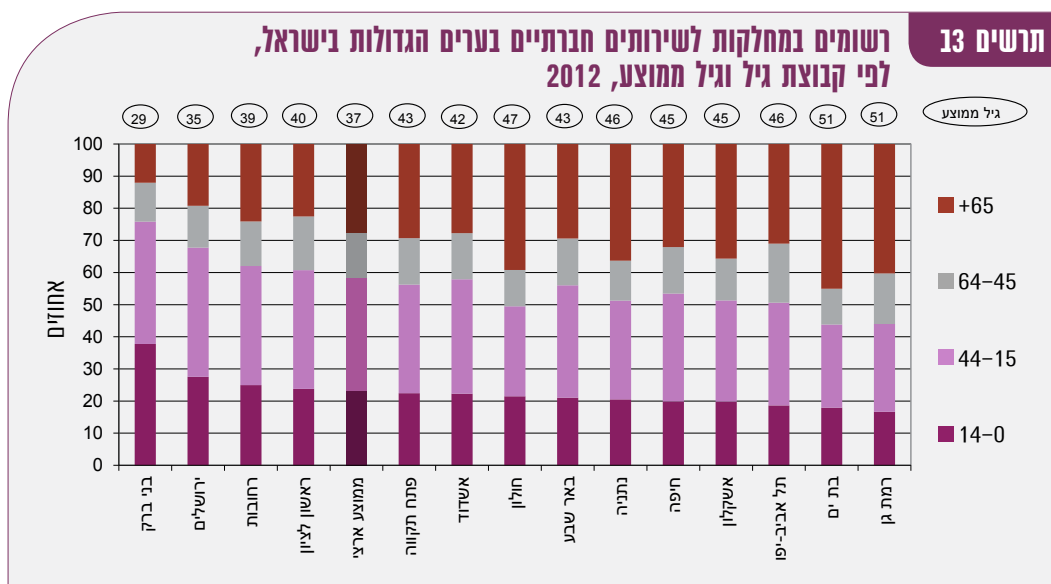
שירותים ל-1,000 נפש	מין	קבוצת אוכלוסייה			מוצא (יהודים ואחרים)	
		גברים	נשים	יהודים ואחרים	מזה: יהודים	ערבים
אחוזים	מזה: יהודים	גברים	נשים	יהודים ואחרים	מזה: יהודים	ערבים
אחוזים	אחוזים	אחוזים	אחוזים	אחוזים	אחוזים	אחוזים
באר שבע	181.6	43.9	56.1	96.8	89.6	2.9
נתניה	178.3	42.7	57.3	99.1	94.1	0.4
אשדוד	170.4	44.3	55.7	99.7	93.2	0.2
ממוצע ארצי	168.9	45.9	54.1	71.1	67.7	28.4
בני ברק	168.0	48.8	51.3	99.4	98.2	0.1
ירושלים	153.9	45.4	54.6	65.0	63.7	33.3
אשקלון	153.9	42.9	57.2	99.5	93.1	0.3
תל אביב-יפו	148.9	43.4	56.7	87.8	83.2	10.9
בת ים	148.8	41.0	59.0	99.2	89.2	0.6
רחובות	146.3	45.2	54.8	99.3	95.2	0.4
ראשון לציון	137.5	44.2	55.8	99.6	92.6	0.2
פתח תקווה	117.8	43.6	56.4	99.5	93.3	0.2
חולון	117.0	42.3	57.7	99.6	95.1	0.2
חיפה	116.4	42.5	57.5	85.2	76.4	14.3
רמת גן	106.2	41.4	58.6	99.2	94.3	0.4

1.2 הרכב הגילים של הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים

יש שונות רבה בהרכב הגילים הן של האוכלוסייה המקומית והן של הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים, בין 14 הערים הגדולות בישראל. **הנזקקיות, או הסיבות לפנייה למחלקות לשירותים חברתיים, קשורות קשר הדוק למאפיינים של האוכלוסייה, ובעיקר לגיל.** מבוגרים נזקקים לשירותים שונים מאלו של משפחות עם ילדים צעירים (לדוגמה, בעיות זיקנה וסיבות רפואיות לעומת בעיות שבין הורים לילדים).

תרשים 33 מציג את התפלגות הגילים של הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים בערים הגדולות בישראל, וכן את הגיל הממוצע של הרשומים בערים אלה. **ניתן לראות כי הגיל הממוצע של הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים נע מ-29 (בבני ברק) ל-51 (ברמת גן ובבת ים), כאשר הממוצע הארצי של גיל הרשומים הוא 37 והממוצע בערים הגדולות הוא 41.** האחוז הגבוה ביותר של רשומים בני 0-14 הוא בבני ברק (37.8% מכלל הרשומים בעיר) לעומת 23.4% בממוצע הארצי של הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים ו-28.2% בכלל האוכלוסייה. בבת ים וברמת גן נרשמו האחוזים הגבוהים ביותר של רשומים בני 65 ומעלה (45.0%-40.3% מהרשומים בהתאמה), לעומת 27.6% בממוצע הארצי של הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים ו-10.4% בכלל האוכלוסייה.

2. סיבות עיקריות לפנייה למחלקות לשירותים חברתיים/נזקקיות

מתוך הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים בשנת 2012, כ-921 אלף (68%) הם בעלי נזקקות מוגדרת ושיעורם 115.3 ל-1,000 נפש. 40.8% מבעלי נזקקות מוגדרת גרים ב-14 הערים הגדולות בישראל.

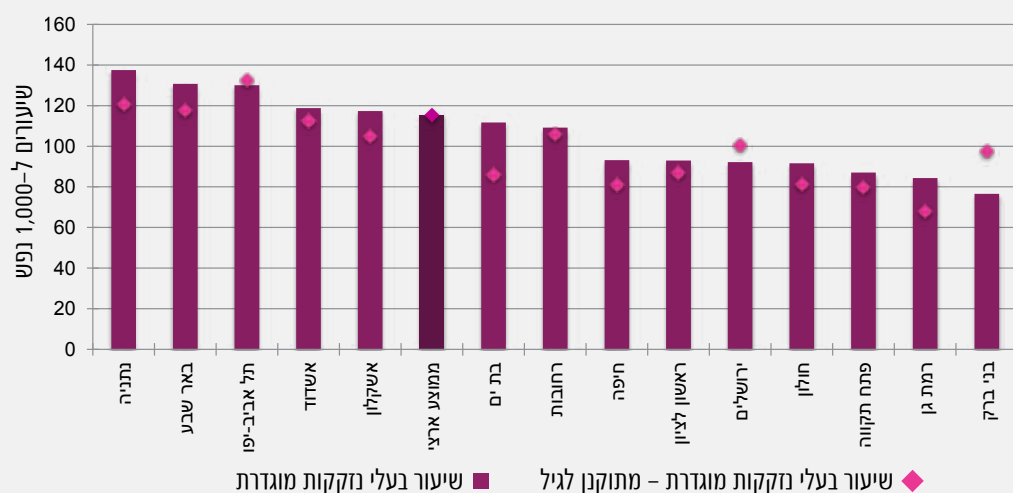
הפערים בשיעור בעלי נזקקות מוגדרת בערים הגדולות משמעותיים יותר מאשר הפערים בשיעור הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים. שיעור בעלי נזקקות מוגדרת נע בין 76.6 ל-1,000 נפש (בבני ברק) לבין 137.5 ל-1,000 נפש (בנתניה), פער של 80% (תרשים 33).

הערים שבהן שיעור בעלי נזקקות מוגדרת גבוה מהממוצע הארצי הן אשקלון, אשדוד, תל אביב-יפו, באר שבע ונתניה (מ-117.3 ועד 137.5 בעלי נזקקות מוגדרת ל-1,000 נפש). הערים שבהן נרשם השיעור הנמוך ביותר של בעלי נזקקות מוגדרת הן בני ברק, רמת גן ופתח תקווה (מ-76.6 עד 87.0 בעלי נזקקות מוגדרת ל-1,000 נפש).

התמונה משתנה כאשר שיעור בעלי נזקקות מוגדרת מתוקנים לגיל. לאחר התקנון, בני ברק אינה בתחתית הדירוג של הערים הגדולות, אלא באמצע. השיעור המתוקן הנמוך ביותר הוא ברמת גן והפער בינה לבין תל אביב-יפו, בעלת השיעור המתוקן הגבוה ביותר, גדל ל-95%.

בעלי נזקקות מוגדרת בערים הגדולות בישראל, 2012

תרשים 13

קיימת שונות בהתפלגות הסיבות לפנייה למחלקות לשירותים חברתיים (נזקקויות) בערים הגדולות. ניתן להסביר זאת, בין היתר, בשוני במאפייני הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים בערים השונות.

בממוצע ארצי, הנזקקות השכיחה ביותר היא "תפקוד לקוי של הורים או של ילדים/נוער" (32.7%), הנזקקות השנייה בשכיחותה היא "עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה" (22.3%), לאחר מכן "זיקנה" (20.5%) ו"סיבות רפואיות ומוגבלות" (17.5%) (לוח 3.2). לעומת זאת, הערים הגדולות, בממוצע, מתאפיינות באחוז גבוה יותר של בעלי נזקקות "זיקנה" (27.8%) ובאחוז נמוך יותר של בעלי הנזקקות "עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה" (18.7%).

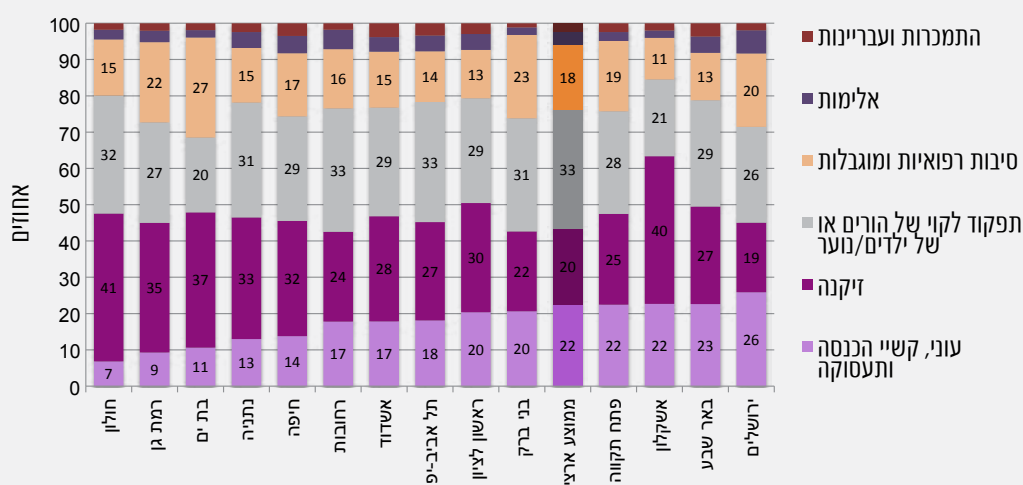
הסיבות לפנייה למחלקות לשירותים חברתיים מתפלגות באופן שונה בכל עיר:

בחולון ובאשקלון, מעל 40% מהסיבות לפנייה למחלקות לשירותים חברתיים הן עקב בעיות זיקנה וזוהי גם הנזקקות השכיחה ביותר בערים אלה, בעוד שאותה נזקקות מהווה 19%-22% מהפניות בירושלים ובבני ברק, בהתאמה. פניות בשל **עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה** מהוות מעל ל-22% מהפניות בירושלים, באשקלון, בבאר שבע ובפתח תקווה, אך כ-7%-9% מהפניות בחולון וברמת גן, בהתאמה. האחוזים הגבוהים ביותר של פניות עקב **תפקוד לקוי של הורים או של ילדים ונוער** הם בתל אביב וברחובות (דומים לממוצע הארצי) והנמוכים ביותר הם בבתי ים ובאשקלון. האחוז הגבוה ביותר של פניות בשל **סיבות רפואיות ומוגבלות** הוא בבתי ים (27%) והנמוך ביותר – באשקלון (11%). לפניות בשל **אלימות או התמכרות ועבריינות** אין נפח גדול מסך הפניות בערים הגדולות, אך הן מתפלגות באופן שונה מאוד בין ערים אלה. הפניות בשל אלימות מהוות 6% מהפניות בירושלים ו-5.2% מהפניות ברחובות, לעומת 2% בלבד מהפניות בבני ברק, בבתי ים ובאשקלון; הפניות בשל התמכרות ועבריינות מהוות קרוב ל-4% מהפניות באשדוד ובבאר שבע, אולם הן מהוות אחוז אחד בלבד מהפניות בבני ברק.

סיבות לפנייה למחלקות לשירותים חברתיים בערים הגדולות בישראל, 2012

תרשים 13

3. הבדלים בין שיעור הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים לבין שיעור בעלי נזקקות מוגדרת

בערים מסוימות, יש הבדלים ניכרים בין שיעור הרשומים לבין שיעור בעלי נזקקות מוגדרת, ובערים אחרות, השיעורים דומים זה לזה.

המקור לפער בין שני השיעורים יכול להיות טמון בכך שכאשר פרט פונה או מופנה למחלקות לשירותים חברתיים, כל בני משפחתו רשומים גם הם, אפילו אם לא נרשמה להם נזקקות אישית. במשפחות גדולות, ייתכן שרק חלק קטן מבני המשפחה הם בעלי נזקקות אישית, וליתר בני המשפחה נזקקות "תקין".

בערים המתאפיינות במשפחות גדולות, ייתכן אחוז קטן של בעלי נזקקות מוגדרת מתוך כלל הרשומים ואז ההבדל בין השיעורים גדול. לדוגמה, **בני ברק** מתאפיינת בשיעור רשומים מהגבוהים מבין הערים הגדולות (162.6 רשומים ל-1,000 נפש) ובשיעור הנמוך ביותר של בעלי נזקקות מוגדרת מבין ערים אלה (76.6 בעלי נזקקות מוגדרת ל-1,000 נפש) (לוח 3.2). בעיר זו, מספר הנפשות הממוצע במשפחה הרשומה בשירותי הרווחה הוא הגבוה ביותר מבין הערים הגדולות, 6 נפשות בממוצע למשפחה רשומה לעומת 4.3 נפשות בממוצע הארצי. אחוז בעלי נזקקות מוגדרת מבין הרשומים בבני ברק עומד על 47.1% בלבד לעומת 68% בממוצע הארצי. לעומת זאת, **בתל אביב-יפו**, שיעור הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים עומד על 145.4 ל-1,000 נפש (במקום ה-7 מבין 14 הערים הגדולות) ושיעור בעלי נזקקות מוגדרת עומד על 130 ל-1,000 נפש (במקום ה-12 מבין 14 הערים הגדולות). בעיר זו, 89% מסך הרשומים הם בעלי נזקקות מוגדרת, והמספר הממוצע של נפשות למשפחה בקרב הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים הוא 3.1. בנוסף, אחוז בני 65 ומעלה בתל אביב-יפו גבוה יחסית, משמע שרוב אוכלוסייה זו רשומה במחלקות לשירותים חברתיים.

רשומים במחלקות לשירותים חברתיים בערים הגדולות בישראל,
לפי תכונות ונחרות, 2012

לוח 3.2

רמת גן	שיעור רשומים ל-1,000 נפש	שיעור בעלי זקקות מוגדרת ל-1,000 נפש	אחוז בעלי זקקות מוגדרת מסך כל הרשומים	מספר נפשות ממוצע למשפחה הרשומה במחלקות לשירותים חברתיים	אחוז בני 65 ומעלה מסך כל הרשומים
רמת גן	105.9	84.3	79.6	2.6	40.3
חולון	115.2	91.6	79.5	3.0	39.2
חיפה	115.6	93.2	80.6	2.9	32.1
פתח תקווה	115.8	87.0	75.1	2.3	29.3
ראשון לציון	135.9	93.0	68.4	3.3	22.6
רחובות	142.9	109.2	76.4	3.8	24.1
תל אביב-יפו	145.4	130.0	89.4	3.1	31.0
בת ים	147.4	111.7	75.8	2.6	45.0
אשקלון	150.6	117.3	77.9	2.5	35.7
ירושלים	151.8	92.2	60.7	5.2	19.2
בני-ברק	162.6	76.6	47.1	6.0	12.0
אשדוד	168.3	118.8	70.6	3.6	27.8
ממוצע ארצי	168.9	115.3	68.3	4.3	19.8
נתניה	176.0	137.5	78.1	2.3	36.3
באר שבע	180.7	130.7	72.3	3.3	29.4

360° – התכנית הלאומית לילדים ולנוער בסיכון¹

תיבה 3.1

התכנית הלאומית לילדים ולנוער בסיכון מיושמת בעקבות החלטת הממשלה לאמץ את דוח ועדת ראש הממשלה לילדים ולנוער בסיכון (ועדת שמיד). משרד הרווחה והשירותים החברתיים מוביל את התכנית המשותפת ל-4 משרדים נוספים: משרד החינוך, משרד הבריאות, משרד העלייה והקליטה, המשרד לביטחון הפנים, מרכז השלטון המקומי וארגון ג'וינט ישראל המפעיל את "התחלה טובה" – מרכיב הגיל הרך של התכנית.

התכנית החלה בסוף שנת 2008 ב-72 רשויות מקומיות (רשויות המונות מעל 20,000 תושבים ורשויות קטנות במספר אגדי רשויות) בעיקר באשכולות 1-4.² בשנת 2012 הורחבה התכנית ל-96 רשויות נוספות על מנת לכסות את כלל הרשויות באשכולות 1-5 ושכונות מצוקה בערים גדולות. כיום משתתפות בתכנית 171 רשויות מקומיות: 39 רשויות הפועלות כרשויות עצמאיות במסגרת התכנית, 123 רשויות הפועלות ב-39 אגדי רשויות המקיימות תהליכי תכנון ויישום משותפים ו-9 רשויות שבהן פועלת התכנית בשכונה או במספר שכונות עם מאפיינים חברתיים-כלכליים המקבילים לאשכולות 1-5. לתכנית תקציב רב-שנתי המבשיל בהדרגה ויעמוד, בשנת 2017, על 215 מיליון ש"ח בשנה.

מספר היישובים החדשים והוותיקים ומספר הילדים המשתתפים במענים שהקימו הרשויות מתוך תקציבי התכנית (מאי, 2014)

לוח 1

סך הכל	יישובים ותיקים (בתכנית 1)	יישובים חדשים (בתכנית 2)	מענים פועלים	מספר ילדים המשתתפים (בתכנית 3)
סך הכל	73	96	1,037	39,792
צפון א	14	27	130	5,931
צפון ב	11	24	178	7,492
חיפה	10	9	123	3,923
תל אביב ומרכז	12	17	178	7,299
ירושלים	5	9	171	7,880
דרום	21	10	257	7,268

(1) יישובים המשתתפים בתכנית החל מ-2008.

(2) יישובים המשתתפים בתכנית החל מהחלטת הממשלה ב-2012.

(3) מבוסס על תשתית המידע היישובית (תמ"י).

במאי 2014 השתתפו ב-1,037 תכניות שהוקמו ברשויות המקומיות בכספי התכנית, כ-40,000 ילדים (ראו לוח 1). כמחצית מהילדים המשולבים בתכניות (18,120) הם בגיל הרך, 11,551 הם בגיל 6-11 ו-10,121 בגיל 12-17.

1 התיבה נכתבה על ידי גב' טלל דולב, מנהלת התכנית לילדים ולנוער בסיכון, משרד הרווחה והשירותים החברתיים. נתוני המיפוי והעיובודים על מאפייני הילדים המשתתפים בתוכניות נערכו בסיוע מרכז אנגלברג לילדים ולנוער, מאירס ג'וינט מכון ברוקדייל.

2 לפי המדד החברתי-כלכלי של הלמ"ס – כאשר אשכולות 1-4 מאפיינים את הרמה החברתית-כלכלית הנמוכה ביותר.

מטרות התכנית

התכנית מכוונת לצמצם את היקף מצבי הסיכון בקרב ילדים ובני נוער בשבעה תחומי חיים הנכללים בהגדרה הבין-משרדית שאימצה הממשלה: בריאות פיזית והתפתחות, השתייכות למשפחה, למידה ורכישת מיומנויות, בריאות ורווחה נפשית, השתייכות והשתתפות חברתית והגנה מפני מצבים מסכנים (מצד הילדים עצמם ומצד אחרים). מטרה זו הוגדרה על ידי המשרדים השותפים לתכנית באמצעות 13 יעדי תוצאה.

כל המשאבים המוקצים במסגרת התכנית מבטאים את השאיפה לשנות את סדרי העדיפויות בטיפול בילדים ובנוער בסיכון ולהקצות חלק גדול יותר מהמשאבים לטיפול בקהילה, למניעה ולטיפול בגיל הרך. כל המשאבים מיועדים לפיתוח שירותים בקהילה, שליש מהתקציב מיועד לילדים בגיל הרך במסגרת "התחלה טובה". בנוסף, התכנית שואפת לסייע במיוחד לקבוצות אוכלוסייה מוחלשות וייחודיות: ערבים, חרדים ועולים.

עקרונות לעבודה בין-משרדית

התכנית מכוונת "לשים את הילדים במרכז" באמצעות יישום מספר עקרונות מרכזיים שמטרתם לאפשר התאמה מרבית בין המענים לבין צורכי הילדים בתחומי החיים השונים, ולהביא לשיפור במצבם.

• קבלת החלטות משותפת על ידי כל הגורמים המשתתפים בתכנית

תקציב התכנית משותף ל-5 המשרדים ומונהל על ידי משרד הרווחה והשירותים החברתיים. ההחלטות על הקצאת התקציב מתקבלות בוועדה הארצית של התכנית, שבה חברים ראשי אגפים מכל אחד מהמשרדים המשתתפים בתכנית. גם ברמת המחוזות וברמת הרשויות המקומיות ההחלטות מתקבלות על ידי נציגי הגורמים המשתתפים בתכנית.

• קבלת החלטות על בסיס "התבוננות" בילדים

על מנת לכוון את המענים שמקימות הרשויות באמצעות משאבי התכנית לצורכי הילדים, כל הרשויות המשתתפות בתכנית מחויבות לבצע מיפוי של כלל הילדים בסיכון בתחומן, באמצעות הגדרה אחידה של ילדים ונוער בסיכון שהוסכמה על כל השותפים לתכנית.

המיפוי מספק לרשות תמונה כוללת של כלל הילדים ובני הנוער בתחומה ומאפשר תכנון כולל של שירותים. לאחר בחירת המענים, מחויבות הרשויות לערוך מעקב אחר כל אחד ואחד מהילדים המטופלים באמצעות מערכת מידע ייחודית – תמ" (תשתית המידע היישובית), המספקת מידע על התקדמותו של כל ילד.

• סמכות ואחריות לרשויות המקומיות בבחירת המענים

בעוד שההחלטה על היקף התקציב שיוקצה לרשויות, הגדרת הילדים בסיכון ודרכי העבודה מתקבלת ברמה הארצית, הרשויות עצמן הן שמחליטות על אופן חלוקת התקציב בין המענים השונים בהתאם לצרכים שעלו מהמיפוי ועל בסיס סדרי העדיפות המקומיים.

• שקיפות, אחריות, בקרה ומעקב

העבודה הבין-משרדית המשותפת, הן ברמת המטה והן ברמת הרשות, מחייבת שקיפות ביחס להתנהלות התכנית, הקצאת התקציבים, היקף ומאפייני הילדים המטופלים. כאמור, ברמת הרשות המקומית מתקיים מעקב אחר הילדים המשתתפים במענים באמצעות תשתית המידע היישובית. אפיון הילדים המשתתפים וצרכיהם, באמצעות תשתית המידע, מאפשרת בחינת ההתאמה בין התכנון והביצוע, בחינת המידה שבה המענים אכן עונים על צורכי הילדים, ביצוע שינויים במענים או החלפתם וכן מעקב אחר השינויים במצב

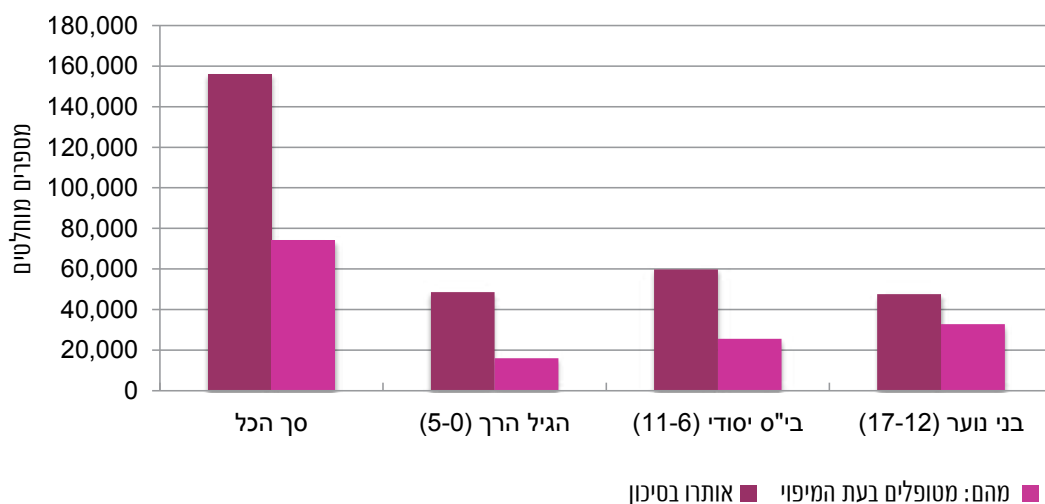

הילדים. ברמה הארצית מאפשרת תשתית המידע היישובית ללמוד על מאפייני הילדים המטופלים מבחינת המידה שבה סדרי העדיפות של התכנית ממומשים ועל תחומים או אוכלוסיות שלהן יש להקדיש תשומת לב רבה יותר באמצעות שינוי דרכי העבודה או המדיניות של התכנית.

ילדים ונוער בסיכון ביישובים המשתתפים בתכנית

כאמור, התכנית מבוססת על התבוננות בילדים וכל אחד מהיישובים המשתתפים בתכנית מבצע מיפוי של כלל הילדים ובני הנוער בסיכון כבסיס לגיבוש התכנית היישובית. המיפוי מבוסס על הגדרה אחידה הכוללת שבעה תחומי סיכון שגובשו במסגרת ועדת ראש הממשלה לילדים ולנוער בסיכון (ועדת שמיד) ואומצו על ידי הממשלה. בכל אחד מהתחומים הוגדרו מצבי סיכון ספציפיים שעל בסיסם נערך האיתור. המיפוי מתבצע באמצעות כלל אנשי המקצוע ביישוב המעורבים בטיפול בילדים ובנוער בסיכון: בשירותים הייחודיים (כגון שירותי רווחה, קידום נוער וביקור סדיר) ובשירותים לכלל הילדים (כגון: טיפות חלב, בתי ספר וגנים המקבלים הדרכה ממנהלי התכנית ביישובים).

תרחיש א' ילדים ובני נוער שאותרו בסיכון ביישובים הוותיקים המשתתפים בתכנית, ומהם אלו שכבר היו מטופלים על ידי שירותים לילדים ולנוער בסיכון ביישוב, לפי גיל (מיפוי 2009)

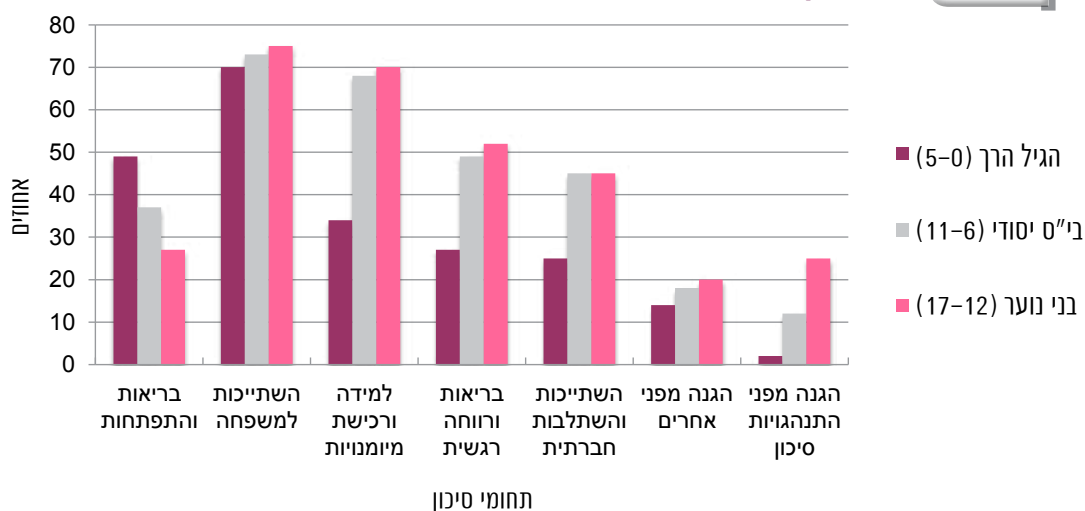
כפי שעולה מהתרחיש, ביישובים הוותיקים שבתכנית אותרו 156,023 ילדים בסיכון המהווים כ-16% מכלל הילדים באותם יישובים. מבין הילדים שאותרו – 74,346 (48%) אותרו על ידי השירותים הייחודיים המיועדים לילדים בסיכון (שירותי הרווחה, קידום נוער, ביקור סדיר וכד') – כלומר, ילדים אלה כבר מקבלים מענה לפחות לחלק מצרכיהם. לעומתם, מעט מעל למחצית מהילדים לא קיבלו מענה על ידי שירותים אלה בעת המיפוי.

נמצא כי היקף הילדים ובני הנוער שאותרו בסיכון דומה בכל אחת מקבוצות הגיל, אך היקף המטופלים בקרב בני הנוער גבוה בהרבה לעומת היקף המטופלים בגיל הרך. המיפוי מאושש את ההמלצה שיש להקדיש יותר תשומת לב לאיתור ולמתן שירות לילדים בגיל הרך. יחד עם זאת, עולות שאלות ביחס לאיתור בקרב בני נוער, ויש חשש שמספר חסמים הביאו לכך שהאיתור בקרבם לא היה שלם: חלק מהנערים ומהנערות בסיכון אינם לומדים ואינם עובדים ולכן אינם מוכרים כלל לאנשי מקצוע ולכן לא אותרו, נערים ונערות שלומדים מחוץ ליישובים, במקומות מרוחקים (כגון, בשיבות תיכוניות) לא נכללו במיפוי, בקרב צוותים חינוכיים בבתי

הספר התיכונים ההכרות עם בני הנוער והמודעות לביטויי הסיכון לא היו מספקים ולכן ייתכן שנערים במצבי סיכון קלים יותר לא אותרו.

תרשים 1 תחומי סיכון של ילדים ובני נוער שאותרו, לפי גיל, 2009

* האחוזים אינם מסתכמים ל-100% מפני שכל אחד מהילדים יכול להיכלל ביותר מתחום סיכון אחד

תרשים ב מצביע על כך שחלק גדול מבין הילדים ובני הנוער בסיכון אותרו, בין היתר, על רקע מצבי סיכון בתחום ההשתייכות למשפחה (70%-75%). מצבים אלה כוללים ילדים שאינם נמצאים בהשגחה מתאימה, ילדים שהוריהם אינם יודעים לשים להם גבולות, ילדים שהוריהם מתקשים בקשר הרגשי עמם, ילדים שהוריהם אינם מעניקים להם את העשרה הדרושה להם ואינם דואגים לשירותים הנחוצים להם. בגילי בית הספר, אחוז דומה של ילדים אותרו על רקע מצבי סיכון בתחום הלמידה ורכישת מיומנויות: הישגים נמוכים בבית הספר, בעיות התנהגות בבית הספר, היעדרויות תכופות וכד'. כמחצית מהילדים בגיל בית הספר אותרו על רקע מצבי סיכון בתחום הרגשי (49% בגיל ב"ס יסודי ו-52% בקרב בני 12-17) והחברתי (45% בשתי קבוצות הגיל). אחוז קטן יחסית אך משמעותי, מבין הילדים ובני הנוער בסיכון (14%-20%) אותרו על רקע צורך בהגנה מפני אחרים (התעללות פיזית או מינית במשפחה או מחוצה לה, חשיפה למצבים מסכנים במשפחה) וכן על רקע התנהגויות סיכון שלהם עצמם כגון התנהגויות מסכנות פיזית, עבריינות, שימוש באלכוהול ובסמים או מעורבות באליומות (12% מבני 6-11 ו-25% מבני 12-17).

ניתן לראות שבקרב הילדים בגיל הרך, היקף מצבי הסיכון שאותרו קטן יותר כמעט בכל התחומים מלבד בתחום הבריאות הפיזית וההתפתחות הכולל ילדים שהתפתחותם אינה מתאימה לגילם (ללא אבחון של מוגבלות ספציפית), וכן ילדים הסובלים מטיפול פיזי לא הולם של ההורים (היעדר מזון, ביגוד לא הולם, אי קבלת טיפול רפואי).

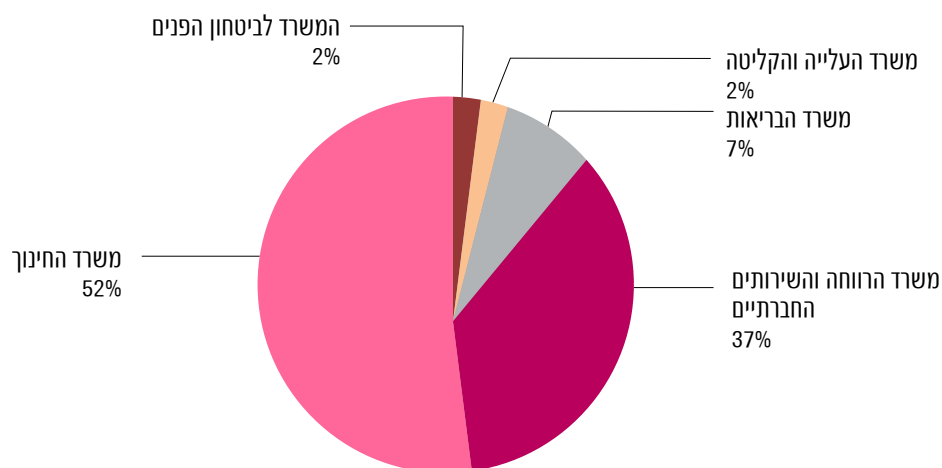
מרבית הילדים אותרו על רקע מצבי סיכון ביותר מתחום אחד. ואכן, בחינת מורכבות מצבי הסיכון מהם סובלים הילדים (מספר תחומי הסיכון) מראה שקרוב ל-40% מסך כל הילדים וקרוב למחצית מהילדים בני 6-17 סובלים ממצבי סיכון הן במשפחה, הן בלימודים והן בתחומים הרגשי או החברתי.

התכניות שבנה משולבים הילדים

תרשים ג מציג את חלוקת התקציב בשנת 2013 (ביישובים הוותיקים) על פי המשרדים האחראים לתכניות שנבחרו. ניתן לראות שהרשויות בחרו מענים מגוונים הנמצאים באחריות כל אחד מהמשרדים השותפים בתכנית.

תרשים ג הקצאת התקציב למשרדים המשתתפים בתכנית, 2013

תקציב 2013 – סך הכל הקצאה לרשויות 132,905,482 ש"ח

לוח 2 מציג את התפלגות הילדים במענים מסוגים שונים בכל אחת מקבוצות הגיל. הלוח מתייחס ל- 34,940 ילדים ובני נוער שהיו משולבים במענים במהלך שנת הלימודים תשע"ג-2012/13 ולכן כולל ילדים ביישובים הוותיקים בלבד.

לוח 2 סוגי המענים שבהם משולבים הילדים המשתתפים בתכנית בשנת תשע"ג (2012/13), לפי גיל

הגיל הרך (5-0)	בית ספר יסודי (11-6)	בני נוער (17-12)	
אחוזים			
50	-	-	איתור וטיפול בגני ילדים
-	31	21	התערבות רגשית-חברתית בבית הספר
12	16	38	יחידות התפתחותיות ומרכזים טיפוליים
-	11	13	לימודים ותעסוקה
11	15	4	תכניות ביתיות, חונכות והתנדבות
3	6	1	מעונות ומועדוניות
-	1	8	פעילות ממוקדת בקהילה
18	-	-	תכניות מניעה בקהילה (טיפות חלב)
5	12	6	טיפול קבוצתי להורים וילדים
100	100	100	סך הכל

כפי שניתן לראות בלוח 2, היישובים מיעטו לבחור בתכניות "מסורתיות" לילדים בסיכון כגון שילוב במעונות יום או במועדוניות וסיוע לימודי ובחרו בתכניות המשלבות בין תחומי החינוך, הבריאות והרווחה. כמחצית מהילדים בגיל הרך משולבים בתכניות איתור וטיפול בתוך גני הילדים. בתכניות אלה, פוגשים את הילדים בתוך הגנים מטפלים מתחומי הבריאות – כגון מרפאות בעיסוק או פיזיותרפיסטיות, מתחום התפתחות השפה ומהתחום הרגשי. חלק מהתכניות – כגון תכנית מעג"ן המופעלת על ידי משרד החינוך או תכנית איתור בעיות התפתחותיות במעונות, המופעלת בפיקוח משרד הבריאות, נועדו לסייע לגננות לאתר ילדים עם קשיים בתחומי החיים השונים ולהעניק להם את הטיפול הנכון בגן או מחוצה לו. חלק מהתכניות – כגון תכנית "אור" המופעלת באחריות משרד החינוך, מספקות לילדים ובמקרים מסוימים להוריהם, התערבות ישירה בגני הילדים בתחום השפתי או בתחום הרגשי-חברתי.

עקרון דומה של מתן מענים ייחודיים לילדים בסיכון, בתוך שירותים המיועדים לכלל הילדים, בא לידי ביטוי בכך ש-18% מהילדים בגיל הרך והוריהם משתתפים בתכניות מיוחדות לילדים בסיכון המופעלות בטיפת חלב. תכניות אלה, המופעלות בפיקוח משרד הבריאות, מספקות סוגים שונים של הדרכה לאימהות המתקשות להתמודד עם משימות שונות בגידול ילדים רכים: אימהות עם ילד בשנת החיים הראשונה, אימהות המתקשות לספק העשרה לילדים ולאימהות הזקוקות לליווי אינטנסיבי יותר בכל תחומי גידול הילד.

גם בגיל ביה"ס היסודי משתתפים 31% מהילדים בתכניות המספקות התערבות רגשית וחברתית בתוך בתי הספר. תכניות כגון "מרח"ב", באחריות משרד החינוך, מאפשרות לילדים בסיכון ולעתים גם להורים, לקבל את התמיכה הדרושה להם בתוך בתי הספר, כחלק מתכנית ייחודית עבורם. הילדים משתתפים בקבוצות טיפוליות, מקבלים סיוע בלימודים וזוכים ליחס אישי ממטפלים ומעובדים סוציאליים בבתי הספר, שבמקרים מסוימים גם מלווים ומדריכים את ההורים. ביטוי נוסף לשילוב הדיסציפלינות השונות בתכניות שבחרו היישובים הוא שבכל הגילים בחרו קהילות להקים ולחזק מרכזים טיפוליים רב-תחומיים: בגיל בית הספר היסודי, 16% מבין הילדים משולבים במרכזים טיפוליים מסוג זה מרביתם במרכזי הורים-ילדים או בנתיבים להורות בפיקוח משרד הרווחה והשירותים החברתיים. במרכזים אלה ניתן טיפול אינטנסיבי לילדים ולהורים המתייחס הן לטיפול הניתן לילדים על ידי ההורים, הן לתפקוד החברתי והרגשי של הילדים והן לקשר הרגשי בין הילדים והוריהם. בקרב בני הנוער, 38% משתתפים במרכזי נוער, במועדוני נוער ובבתים חמים לנערים ולנערות, המופעלים בעיקר על ידי משרדי החינוך, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, ומשרד העלייה והקליטה ובהם מקבלים הנערים והנערות ליווי אישי של מדריכים, סיוע לימודי, פעילות חברתית וטיפול רגשי.

מגמה נוספת שניתן להבחין בה היא בחירה בתכניות של ליווי אישי: תכניות ביתיות, חונכות והתנדבות, בעיקר בגיל הרך ובגיל בית הספר היסודי.

תחומי הסיכון של הילדים ובני הנוער המשולבים בתכניות

לוח 3 מציג את תחומי הסיכון של הילדים ובני הנוער שהשתתפו בתכניות שהקימו הרשויות המקומיות מכספי התכנית בשנת הלימודים תשע"ג-2012/13 (ביישובים ותיקים בלבד).

הלוח מאפשר לעמוד על תחומי הסיכון של הילדים המשולבים בתכנית, לעומת תחומי הסיכון של כלל הילדים שאותרו במיפוי באותם היישובים. כפי שניתן לראות, אחוז גבוה יחסית מבין הילדים בגיל הרך המשתתפים בתכניות נמצאים בסיכון בתחום הבריאות הפיזית וההתפתחות. אחוז הילדים המשתתפים בתכניות, שהם בעלי צרכים בתחום זה, גבוה מעט בהשוואה לשיעורם במיפוי. אחוז הילדים בעלי צרכים בתחום הלמידה והמיומנויות – בכל הגילים – דומה לאחוז הילדים עם בעיות בתחום זה, שנמצאו במיפוי. לעומת זאת, אחוז הילדים המשולבים בתכניות, שיש להם מצבי סיכון בתחום ההשתייכות למשפחה ובתחום ההגנה מפני אחרים, נמוך בהשוואה לשיעורם בקרב הילדים שאותרו במיפוי.

לוח 3

תחומי הסיכון של הילדים ובני הנוער המשולבים בתכניות בהשוואה למאפייני הילדים שאותרו במיפוי, (1) לפי קבוצת גיל, שנה"ל 2012/13

תחום סיכון	הגיל הרך (0-5)	בית ספר יסודי (6-11)	בני נוער (12-17)
סך הכל	13,569	10,755	10,616
אחוזים			
בריאות והתפתחות	53	36	31
השתייכות למשפחה	50	58	64
למידה ורכישת מיומנויות	49	68	70
בריאות ורווחה רגשית	24	39	39
השתייכות והשתלבות חברתית	23	34	38
הגנה מפני אחרים	7	11	15
הגנה מפני התנהגויות סיכון	6	11	20

(1) האחוזים אינם מסתכמים ל-100% מפני שכל אחד מהילדים יכול להיכלל ביותר מתחום סיכון אחד.

סיכום ואתגרים לעתיד

התכנית הלאומית לילדים ולנוער בסיכון היא תכנית בין-משרדית במסגרתה חברו יחד משרדי הרווחה והשירותים החברתיים, משרד החינוך, משרד הבריאות, משרד העלייה והקליטה והמשרד לביטחון הפנים על מנת לאפשר לרשויות המקומיות להפחית את היקף הילדים בסיכון ואת עומק הסיכון שבו הם מצויים. מיפוי הילדים בסיכון העלה הן את המודעות לצורך בהגברת יכולת האיתור והטיפול בילדים בגיל הרך – שרק מיעוטם היו מוכרים ומטופלים בשירותים ייחודיים, והן את הצורך לשפר את האיתור בקרב בני הנוער.

בחינת תחומי הסיכון של הילדים המשולבים בתכניות מצביעה על כך שהתכנית אכן מכוונת למניעת מצבי סיכון: מחצית מהמטופלים הם בגיל הרך והילדים המשתתפים בתכניות אותרו על רקע בעיות בלימודים וקשיים בהתפתחות. יחד עם זאת, ילדים הזקוקים להגנה וילדים עם בעיות בהשתייכות למשפחה אינם מיוצגים בתכניות בהיקפים שנמצאו במיפוי. בעקבות מידע זה מתמקדת הוועדה הארצית של התכנית במציאת דרכים לשילובם בתכניות.

תשתית המידע היישובית (מערכת תמ"י) שהוקמה כחלק מהתכנית מאפשרת ליישובים לערוך מעקב אחר כל אחד ואחד מהילדים ולבסס על כך החלטות ביחס לביצוע שינויים בתכניות היישוביות ובשילוב הילדים בתוכניות. בימים אלה מתחילים היישובים הוותיקים לבחון את השינויים במצב הילדים בעקבות התכניות ואת המידה שבה הן מביאות להשגת היעדים שהוצבו, ואילו ביישובים החדשים מסיימים את מהלכי המיפוי ובחירת התכניות ומתחילים בהקמתן ובשילוב ילדים בהן.

פני החברה בישראל מס' 7 | מבט על הערים הגדולות

חינוך והשכלה

פרק

4

עובדי הלמ"ס שהשתתפו בכתיבת פרק זה:

יפה שיף, דוד מעגן, מתן שוקרון, מיכל סלוסקי, אביאל קרנצלר, יונתן בר-און, ענבר סבאג-שפייזמן,

מירי אלון

א. מבוא

חינוך והשכלה הם אבני דרך משמעותיים בחייו של הפרט, העשויים לעצב תפיסת עולם, מודעות חברתית וקבלת החלטות בתחום האישי והמקצועי.

במקביל להתפתחות הטכנולוגית המהירה המאפיינת את העולם המערבי ובכללו ישראל, משתנות המיומנויות הנדרשות מהפרט המבקש להשתלב באופן אפקטיבי בחברה המודרנית ובשוק העבודה. כיום אנשים נדרשים לדעת לחפש ידע חדש, להבחין בין ידע מהימן לידע בלתי מהימן, להשתמש בידע שצברו במגוון דרכים ומצבים, לעבוד בצוות כדי לפתור בעיות מורכבות וליצור ידע חדש. השינויים העומדים בפתח המאה ה-21 משפיעים על מטרות החינוך במקומות שונים בעולם. "בעבר הייתה מטרת בית הספר לצייד את הבוגרים העתידיים במידע ובמיומנויות הבסיסיות אשר על פי ההשערה יזדקקו להם במהלך חייהם הבוגרים. כיום מטרה זו כבר אינה רלוונטית. כמויות המידע האדירות המתחדשות חדשות לבקרים, כמו גם טכנולוגיות חדשניות ההופכות את המידע הזה לנגיש לכל נפש, משנות את תפיסתנו בנוגע לתפקידו של בית הספר. לכך חוברים גם השינויים העוברים על שוק העבודה ברחבי העולם. בחינת הדרישות של שוק העבודה במדינות בעלות כלכלה מפותחת מגלה כי חלה ירידה תלולה במשרות הדורשות כישורים קוגניטיביים נמוכים, וכי חלה עלייה תלולה במשרות הדורשות כישורי חשיבה ברמה גבוהה. כמו כן, שוק העבודה במאה ה-21 מתאפיין יותר מבעבר במעברים תכופים ממקצוע למקצוע. מעברים אלה מחייבים אף הם את היכולת לרכוש במהירות וביעילות ידע חדש".¹

השנה, לאור הנושא המתחלף של הדוח, עוסק פרק זה בנושאי חינוך בערים הגדולות בישראל, ערים שאוכלוסייתן מונה 100 אלף תושבים ויותר.

כמו כן, בפרק שתי תיבות: האחת עוסקת ב"שמות ילדים בערים הגדולות בישראל" והשנייה עוסקת ב"מאפיינים נבחרים של מורים בערים הגדולות בישראל".

הנושאים שונללו בפרק:

1. לומדים במערכת החינוך
2. הישגים בבחינות הבגרות
3. נשירה מבתי הספר של משרד החינוך ומעבר תלמידי כיתות ז-יב שנשרו מבתי ספר של משרד החינוך למסגרת לימוד אחרת
4. השכלה גבוהה.

1 זוהר, ע' (2012). מטרות החינוך במאה ה-21 ופיתוח החשיבה במקומות שונים בעולם. קריאת ביניים, 19, עמ' 11-14.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

1. כללי

חינוך עברי: במערכת חינוך זו שפת ההוראה היא עברית. תלמידי החינוך העברי מסווגים לפי פיקוח.

פיקוח בחינוך העברי:² הכוונה לזיקה לחינוך דתי בבתי הספר של החינוך העברי; הפיקוח הממלכתי, הפיקוח הממלכתי-דתי והפיקוח החרדי.

בחינוך העל-יסודי מערכות הפיקוח הן: כללי, מינהל חינוך דתי וחרדי.

חינוך ערבי: במערכת חינוך זו שפת ההוראה היא ערבית. מערכת זו כוללת את בתי הספר הרשמיים ובתי הספר הבלתי רשמיים שבפיקוח משרד החינוך, בתי הספר הממשלתיים ובתי הספר של סוכנות הסעד והתעסוקה במזרח ירושלים. לא כולל מוסדות פרטיים במזרח ירושלים שאינם בפיקוח משרד החינוך. הנתונים המוצגים בפרקים הנוגעים ללימודים בגיל בית ספר אינם כוללים את אוכלוסיית ערביי ירושלים מאחר שחלקם לומדים במוסדות לימוד פרטיים, אשר אין ללמ"ס מידע מפורט עליהם.

תלמידי החינוך הערבי מסווגים בפרסום זה לפי דת (מוסלמים, נוצרים ודרוזים) ולפי מגזר.

מגזר בחינוך הערבי: החינוך הערבי נחלק לארבעה מגזרים: ערבי, דרוזי, צ'רקסי ובדווי. לכל מגזר יש תכנית לימודים המייחדת אותו.

אשכול חברתי-כלכלי: ערך הממד החברתי-כלכלי עבור כל רשות מקומית חושב על סמך סדרת המאפיינים לכל אחת מהרשויות המקומיות (עיריות, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות). המדד משקף את הרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה בשנת 2008. לאחר קבלת המדדים, סווגו הרשויות המקומיות ל-10 אשכולות, כאשר אשכול 1 מציין את הרמה החברתית-כלכלית הנמוכה ביותר ואשכול 10 – את הרמה הגבוהה ביותר.

קבוצת אוכלוסייה: אוכלוסיית היהודים ואחרים כוללת יהודים, נוצרים לא-ערבים, בני דתות אחרות וללא סיווג דת במשרד הפנים; האוכלוסייה הערבית כוללת מוסלמים, נוצרים-ערבים ודרוזים.

ההשוואות בפרק על ירושלים אינן כוללות את אוכלוסיית ערביי מזרח ירושלים. מאחר שחלקם לומדים במוסדות לימוד פרטיים, אשר אין ללמ"ס מידע מפורט עליהם.

2. הישגים של תלמידי כיתות יב בבחינות הבגרות

אוכלוסייה: תלמידי כיתות יב בשנת 2012 – מחזור הלימודים תשע"ב.

נתיב לימוד: נתיב הלימוד האישי של התלמיד, כפי שנרשם בקובץ תלמידים של משרד החינוך.

דרישות הסף של האוניברסיטאות: כוללות 3 יחידות לימוד במתמטיקה, 4 יחידות לימוד באנגלית ומקצוע נוסף ברמה מוגברת (4 יחידות לימוד לפחות), בנוסף לאנגלית.

תעודת בגרות מדעית-טכנולוגית איכותית: תעודת בגרות המורכבת מ-5 יחידות לימוד ב-3 מקצועות מדעיים-טכנולוגיים (15 יחידות לימוד בסך הכל).

מקבלי תעודת בגרות ברמה זו הם תלמידי הנתיב העיוני שנבחנו ברמת 5 יחידות לימוד במתמטיקה, 5 יחידות לימוד בפיזיקה, בכימיה או ביולוגיה ו-5 יחידות נוספות באחד המקצועות הבאים: פיזיקה, כימיה, ביולוגיה או מדעי המחשב, וכן תלמידי הנתיב הטכנולוגי במגמות הבאות: הנדסת תכנה, אלקטרוניקה, הנדסת מכונות, ביוטכנולוגיה והמגמה

2 בדוח זה הוכנס מרכיב הפיקוח גם לחלק של השכלה גבוהה. חשוב לציין כי חלק מבתי הספר החרדיים (חב"ד) נמצאים בפיקוח הממלכתי-דתי, ואילו בפיקוח החרדי יש מספר קטן של מוסדות לא-חרדיים להשכלה גבוהה.

המדעית-טכנולוגית שנבחנו ברמת 5 יחידות לימוד במתמטיקה, 5 יחידות לימוד בפיזיקה, בכימיה או בביולוגיה ו-5 יחידות נוספות במקצוע טכנולוגי עם זיקה למגמה שבה למדו.

תעודת בגרות בהצטיינות: תעודת בגרות העומדת בקריטריונים הבאים:

- לפחות 30 יחידות לימוד
- ממוצע ציונים המגיע לפחות ל-90
- 5 יחידות לימוד באנגלית ולפחות 4 יחידות לימוד במתמטיקה.

3. נשירה מבתי ספר של משרד החינוך ומעבר למסגרות לימוד אחרות

תלמיד נושר: תלמיד נחשב לנושר אם עזב את הלימודים במהלך שנת הלימודים תשע"ב (2011/12) או במעבר לשנת הלימודים תשע"ג (2012/13).

לא הוגדרו כנושרים: תלמידים שעזבו את הלימודים במהלך שנת הלימודים תשע"ב (2011/12) אך חזרו בתשע"ג (2012/13), תלמידים שעזבו לימודים ושהו בחו"ל לפחות 100 ימים ברצף וכן תלמידים שעברו מבית ספר אחד לאחר.

4. השכלה גבוהה

מוסד להשכלה גבוהה: מוסד אשר הוכר על ידי המועצה להשכלה גבוהה והוסמך להעניק תואר אקדמי. יש ארבעה סוגי מוסדות: אוניברסיטאות, האוניברסיטה הפתוחה, מכללות אקדמיות ומכללות אקדמיות לחינוך. הממצאים על מועמדים מתייחסים לאוניברסיטאות ולמכללות האקדמיות בלבד. הממצאים על סטודנטים ומועמדים אינם כוללים את האוניברסיטה הפתוחה, להבדיל מהממצאים על מקבלי תארים.³

מועמד ללימודי תואר ראשון: כל מי שהגיש בקשה להתקבל ללימודי שנה א באוניברסיטה או במכללה אקדמית. סטודנט באוניברסיטה שהגיש מועמדות על מנת להחליף את חוג לימודיו, לא נכלל כמועמד. פרק זה כולל את תוצאות ההרשמה הבאות: התקבלו (ומהם: התקבלו בעדיפות ראשונה) ונדחו.

סטודנט: תלמיד במוסד לחינוך גבוה הלומד לקראת תואר או תעודה אקדמיים מוכרים על ידי המועצה להשכלה גבוהה. לא נכללו תלמידים שביטלו הרשמתם עד למועד העדכון של הקובץ.

הנתונים לא כוללים סטודנטים במוסדות לא אקדמיים אשר אינם מוכרים על ידי המועצה להשכלה גבוהה וסטודנטים בשלוחות של מוסדות לחינוך גבוה מחו"ל.

מקבל תואר/תעודה: כל מי שקיבל תואר המוכר על ידי המועצה להשכלה גבוהה. מי שקיבל שני תארים, או גם תואר וגם תעודה אקדמית בשנה הנסקרת, נספר פעם אחת בלבד – כמקבל תואר. מקבל תואר נחשב לאחר טקס הענקת התארים של אותה שנה.

שיעור למידה: מספר המועמדים או מספר הסטודנטים מתוך האוכלוסייה הרלוונטית בישראל.

ציון פסיכומטרי ממוצע: הבחינה הפסיכומטרית מורכבת משלושה חלקים: חשיבה מילולית, חשיבה כמותית

³ האוניברסיטה הפתוחה היא מוסד ייחודי בנוף האקדמי בישראל, אין בה תהליך מועמדות ללימודי תואר ראשון. הקבלה היא ללא תנאים או דרישות מוקדמות, ואפשר ללמוד בה קורסים בודדים או תכנית לימודים מלאה לתואר "בוגר אוניברסיטה".

הסטודנטים של האוניברסיטה הפתוחה אינם נדרשים להירשם לפקולטה או לחוג לימודים, אלא לקורסים. מי שנרשם לקורס נחשב כסטודנט של האוניברסיטה הפתוחה. בנוסף לסטודנטים הלומדים באוניברסיטה הפתוחה לשם קבלת תואר, יש סטודנטים שלומדים שלא לשם קבלת תואר, לכן האוניברסיטה הפתוחה מוזכרת בנפרד עבור סטודנטים.

ואנגלית. החישוב הכללי של הציון מחושב על סמך הציונים בשלושת החלקים והוא מדווח על סולם הנע בין 200 ל-800 נקודות. הציון הפסיכומטרי הממוצע מתבסס על הציון הגבוה ביותר מבין כל הניסיונות של הנבחן.

תחום לימוד: מקצועות הלימוד קובצו לפי התחום המדעי שאליו הם משתייכים. תחומי הלימוד המוצגים בפרק זה הם: מדעי הרוח, מדעי החברה, עסקים ומדעי הניהול, משפטים, רפואה, מקצועות עזר רפואיים, מדעי הטבע ומתמטיקה, חקלאות והנדסה ואדריכלות.

ג. מקורות הנתונים

1. **הישגים של תלמידי כיתות יב:** קובץ תלמידי כיתות יב, נבחנים וזכאים לתעודת בגרות תשע"ב (2011/12).

2. **נשירה של ילדים ובני נוער:**

קובץ תלמידים של משרד החינוך – בקובץ רשומים כל התלמידים הלומדים בבתי הספר של משרד החינוך: החינוך היסודי, חטיבת הביניים והחטיבה העליונה; במוסדות לימוד המוגדרים רשמיים – חינוך ממלכתי וממלכתי-דתי, ובמוסדות לימוד המוגדרים מוכרים שאינם רשמיים, הכוללים בעיקר חינוך חרדי.

3. **השכלה גבוהה:**

א. הנתונים על מועמדים, סטודנטים ומקבלי תארים מבוססים על עיבוד קובצי המוסדות להשכלה גבוהה בישראל. בקבצים מופיעים פרטי הלימודים במוסד האקדמי: התואר, מקצועות הלימוד ונתונים אקדמיים נוספים. הקבצים נאספים מדי שנה מהמוסדות להשכלה גבוהה, פרט לקובצי סטודנטים ומקבלי תארים במכללות האקדמיות לחינוך שמתקבלים ממשרד החינוך.

ב. המקור לנתונים הדמוגרפיים הוא קובץ מרשם האוכלוסין. קובץ זה כולל (לגבי אזרחים ותושבים קבועים) בין היתר, את הפרטים הדמוגרפיים הבאים: מין, שנת לידה, קבוצת אוכלוסייה ודת, ארץ לידה, יישוב מגורים.

ג. הממצאים המתייחסים להשוואות הבין-לאומיות, מבוססים על נתונים סטטיסטיים שנמסרו לארגון ה-OECD ממדינות החברות בארגון זה (כולל ישראל) ועל נתונים ממדינות נוספות. ה-OECD מבצע על נתונים אלה עיבודים סטטיסטיים נוספים על מנת ליצור מדדים הניתנים להשוואה בין המדינות, בהתאם למטרותיו של הארגון. מדדים אלו מתפרסמים מדי שנה בספטמבר בפרסום Education at a Glance.

ד. מחצאים עיקריים

1. לומדים במערכת החינוך

בשנת הלימודים הקודמת, תשע"ג (2012/13) למדו כ-1.6 מיליון תלמידים במערכת החינוך, מתוכם: 933,782 תלמידים למדו בחינוך היסודי, עוד 273,370 למדו בחטיבות הביניים ו-385,867 למדו בחטיבות העליונות שבפיקוח משרד החינוך (לוח 4.1).

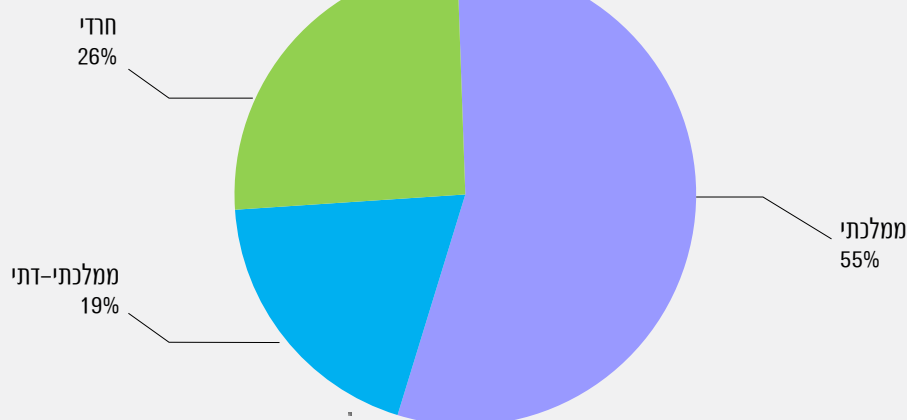
לוח 4.1 תלמידים בחינוך העברי ובחינוך הערבי תשס"ב (2001/02) – תשע"ג (2012/13), לפי זרם חינוך

שנה	חינוך עברי			חינוך ערבי		
	יסודי	חטיבת ביניים	חטיבה עליונה	יסודי	חטיבת ביניים	חטיבה עליונה
תשס"ב (2001/02)	564,925	192,500	287,249	198,510	52,236	55,234
תשע"ג (2012/13)	682,811	192,124	294,665	250,971	81,246	91,202

כ-52% מתלמידי החינוך העברי למדו בפיקוח ממלכתי, 19% למדו בפיקוח הממלכתי-דתי, ואילו 29% למדו בפיקוח החרדי. בכיתה א' למדו בתשע"ג 143,887 תלמידים – מהם 74% בחינוך העברי.

תלמידי כיתה א' בחינוך היסודי, לפי פיקוח (חינוך עברי), תשע"ג – 2012/13

תרשים א4

שמות ילדים בערים הגדולות בישראל

תיבה 4.1

נועה הוא השם הנפוץ ביותר לבנות בישראל במשך 14 שנים ברציפות, אולם יש ערים רבות בארץ שבהן שם זה אינו השכיח ביותר **בירושלים ובבני ברק** השם נועה אינו בין עשרת השמות הנפוצים.

מבין הערים הגדולות, השם הנפוץ ביותר **בירושלים** היה מרים, **בבני ברק** – שרה, **בבת ים ובאשקלון** – אדל, **בנתניה** – טליה, **בערים חיפה, תל-אביב-יפו, פתח תקווה וראשון לציון** – מאיה, **ובבאר שבע** – תהל.

נועה היה השם הנפוץ ביותר באשדוד, בחולון וברמת גן ובשאר הערים (פרט לירושלים ולבני ברק) הוא היה במקום השני או במקום השלישי.

השמות הנפוצים לבנות שנולדו בשנת 2012 בערים הגדולות בישראל

לוח 1

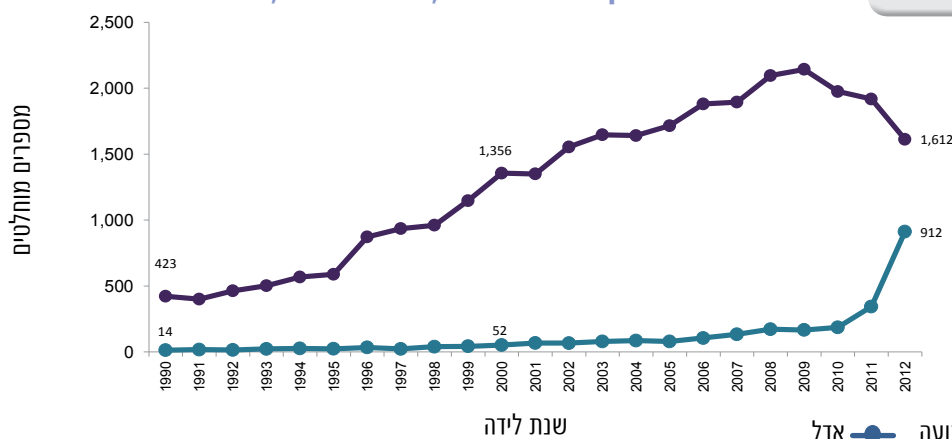
סך הילדים הגדולות	ירושלים	תל-אביב-יפו	חיפה	ראשון לציון	אשדוד	פתח תקווה	באר שבע	נתניה	חולון	בני ברק	רמת גן	בת ים	רחובות	אשקלון
1	מרים	מאיה	מאיה	מאיה	נועה	מאיה	תהל	טליה	נועה	שרה	נועה	אדל	שירה	אדל
2	מאיה	שרה	אלה	נועה	אדל	נועה	נועה	אדל	טליה	חנה	מאיה	נועה	תמר	שירה
3	תמר	אסתר	נועה	אביגיל	טליה	שירה	שירה	נועה	מאיה	תמר	שירה	מאיה	נועה	נועה
4	יעל	חנה	שירה	אדל	חנה	תמר	אדל	מאיה	שירה	מרים	תמר	נויה	טליה	מאיה
5	שרה	יעל	תמר	יעל	שרה	ליה	טליה	שירה	ליה	אסתר	רומי	טליה	יובל	אוריה
6	טליה	תמר	עלמה	יובל	אגם	מרים	יעל	מאיה	נויה	רבקה	אלה	שירה	יעל	יהלי
7	מרים	ג'נא	יובל	מעין	נויה	שירה	רומי	הודיה	תהל	מיכל	חיה	ליה	אביגיל	טוהר
8	אדל	איילה	רומי	הילה	טליה	רבקה	טליה	נויה	ליאן	אגם	איילה	מיקה	הודיה	מאיה
9	מיכל	רבקה	יעל	ליאן	רומי	הודיה	מיכל	ליאן	אדל	רחל	עלמה	תהל	אלה	ליאן
10	אביגיל	רחל	ליה	רומי	הילה	יעל	רומי	יהלי	יעל	רומי	יעל	אגם	מיכל	טליה

אדל הוא שם חדש ברשימת 10 השמות הנפוצים. שם זה אינו נכלל בשמות הנפוצים בערים **ירושלים, תל אביב-יפו, חיפה, בני ברק, ורמת גן**, אך מופיע בראש רשימת השמות בערים **בת ים (1), אשקלון (1), אשדוד (2), נתניה (2), ראשון לציון (4) ובאר שבע (4)**.

השמות המסורתיות שרה, רחל וחנה הם בין עשרת השמות הנפוצים **בירושלים, בבני ברק ובאשדוד**, עדות לכך שמדובר בערים שבהן יש אוכלוסייה חרדית גדולה יחסית.

השמות אדל ונועה בקרב ילדות ישראל, לפי שנת לידה, 2012-1990

תרשים א

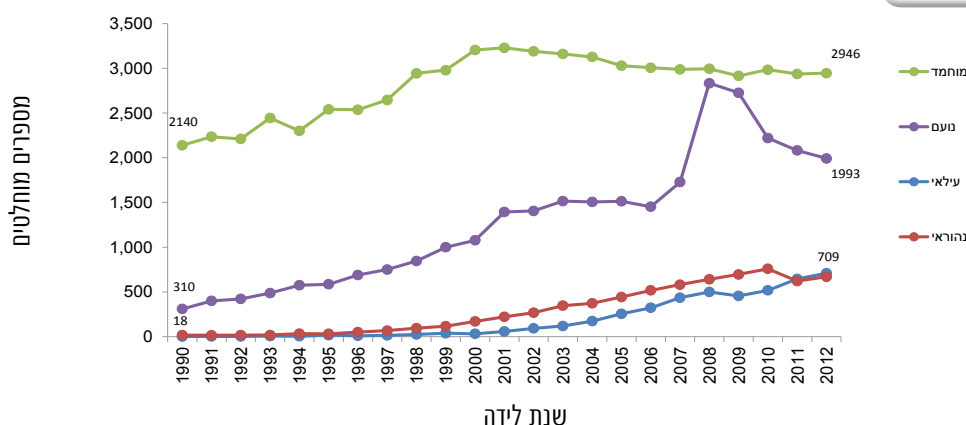
השם הנפוץ ביותר בקרב הבנים בשנת 2012 היה **מוחמד** (3.3% מכלל הבנים נקראו בשם זה) ולאחריו יוסף. בקרב הבנים היהודים השם הנפוץ ביותר היה נועם (2.5% מהילדים היהודים) ואחריו אורי (אורי וגם אורי). **נועם** היה השם הנפוץ ביותר בערים **אשקלון, נתניה ורחובות**. **איתי** היה השם הנפוץ ביותר ב**תל אביב-יפו, פתח תקווה וראשון לציון**, השם אורי היה השכיח ביותר ב**רמת גן ובבאר שבע**. **ירושלים** השם הנפוץ ביותר היה מוחמד ואחריו יוסף (5% מהילדים היהודים ו-5% מהילדים המוסלמים בירושלים נקראו יוסף). **בבת ים ובחולון** השם הנפוץ ביותר היה דניאל, שהוא השם הנפוץ ביותר בקרב ילדי עולי בריה"מ לשעבר גם בשנת 2012, **בני ברק** השמות הנפוצים היו יוסף, משה, אברהם ויהודה.

לוח 2 | השמות הנפוצים לבנים שנולדו בשנת 2012 בערים הגדולות בישראל

	סך הכל בערים הגדולות	ירושלים	תל אביב-יפו	חיפה	ראשון לציון	אשדוד	פתח תקווה	באר שבע	נתניה	חולון	בני ברק	רמת גן	בת ים	רחובות	אשקלון
1	יוסף	מוחמד	איתי	דניאל	איתי	משה	איתי	אורי	נועם	דניאל	יוסף	אורי	דניאל	נועם	נועם
2	נועם	יוסף	נועם	דוד	נועם	איתי	אורי	איתי	איתי	נועם	משה	נועם	נועם	איתי	אורי
3	דניאל	משה	דניאל	אורי	אריאל	נועם	נועם	איתן	איתן	איתי	אברהם	איתי	אורי	יהונתן	אריאל
4	דוד	דוד	אורי	עידו	אורי	דוד	דניאל	נועם	דניאל	אריאל	יהודה	איתמר	איתי	איתן	איתי
5	איתי	אברהם	איתן	איתי	דניאל	יוסף	אריאל	אורי	אריאל	אורי	דוד	גיא	יהונתן	אריאל	נהוראי
6	אורי	אחמד	יונתן	איתן	עידו	ישראל	איתן	עידו	עילאי	יוסף	יצחק	יהונתן	אריאל	עומר	יהונתן
7	משה	יהודה	אריאל	יוסף	גיא	אריאל	יהונתן	עילאי	אורי	עידו	יעקב	יונתן	איתן	יוסף	דניאל
8	אריאל	אדם	עומר	נועם	יהונתן	דניאל	גיא	אריאל	דוד	יונתן	ישראל	יאיר	נהוראי	דניאל	דוד
9	יהונתן	יעקב	עידו	אריאל	איתן	אברהם	איתמר	נהוראי	יהונתן	איתמר	שלמה	אריאל	ליאם	יאיר	עילאי
10	איתן	ישראל	אדם	עומר	עמית	שמעון	יונתן	דוד	יוסף	נהוראי	שמואל	עידו	אליה	עידו	אליה

בעשור האחרון הפכו השמות נהוראי ועילאי לשמות נפוצים בקרב הבנים (תרשים ב), במיוחד בערים **באר שבע, אשקלון, בת ים, חולון ונתניה**.

תרשים 1 | שמות נבחרים של בנים ילידי ישראל, לפי שנת לידה, 1990-2012

1 ראו: קרנצ'ר, א' (2004). **ניקול, דניאל ומה שביניהם: מגמות באוריינטציה התרבותית של עולי שנות התשעים** כפי שהיא משתקפת בשמות שהם בחורים לילדיהם. סדרת ניירות עבודה מס' 6. ירושלים. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

2. הישגים בבחינות הבגרות

א. כללי

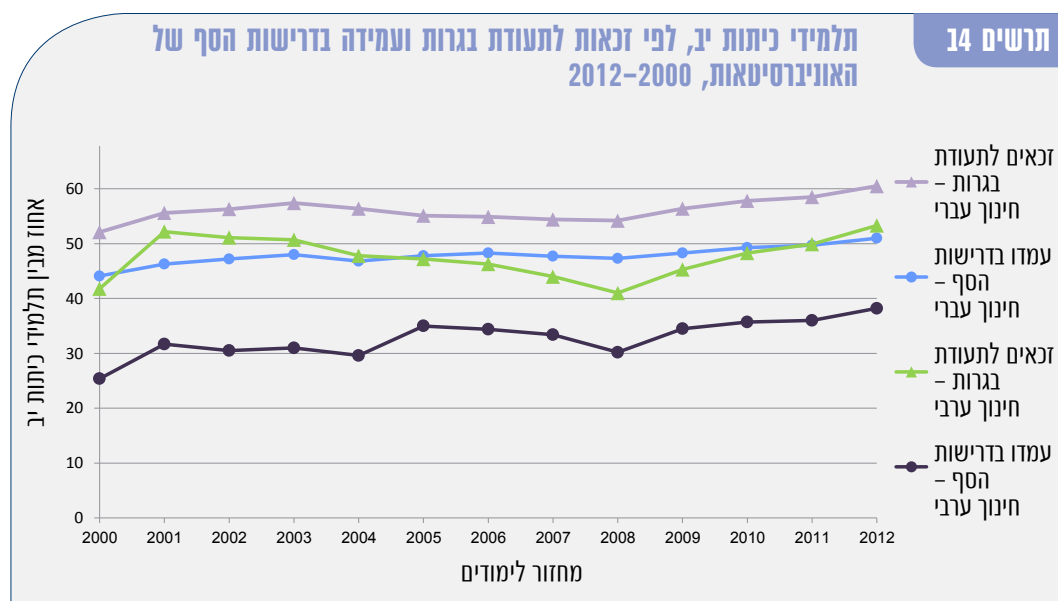
בחינות הבגרות הן השלב הסופי והמסכם של הלימודים בבית הספר התיכון, ותעודת הבגרות המוענקת לתלמידים שעמדו בבחינות נועדה לאפשר להם המשך לימודים במוסדות להשכלה גבוהה ובמוסדות על-תיכוניים אחרים.

ב-2012 (מחזור לימודים תשע"ב) ניגשו לבחינות הבגרות 84% מתלמידי כיתות יב; למעלה ממחצית מהתלמידים - 59%, עמדו בבחינות ונמצאו זכאים לתעודה. 48% מתלמידי המחזור (82% מבין הזכאים לתעודת בגרות), עמדו בדרישות הסף האוניברסיטאות, והם המועמדים הפוטנציאליים העיקריים להמשך לימודים במוסדות להשכלה גבוהה.⁴

מגמת העלייה בשיעורי הזכאות לתעודת בגרות שנצפתה החל ב-2009 נמשכה גם ב-2012, ושיעור הזכאים מבין כלל תלמידי כיתות יב עלה מ-57% ב-2011 ל-59% ב-2012. בחינוך העברי עלה שיעור הזכאים מ-58.5% ל-60.5%, ובחינוך הערבי מ-50% ל-53%, בהתאמה.

עלייה קלה נצפתה גם בשיעורי העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות: מ-47% ב-2011 ל-48% ב-2012, מ-50% ל-51% בחינוך העברי ומ-36% ל-38% בחינוך הערבי, בהתאמה.

הדפוסים שאפיינו את בחינות הבגרות בשנים קודמות נשמרו גם ב-2012: **שיעור הניגשים לבחינות הבגרות** היה גבוה יותר בקרב תלמידי החינוך הערבי, מאידך, **שיעור הזכאים לתעודה** היה גבוה יותר בקרב תלמידי החינוך העברי. 74% מבין הנבחנים בחינוך העברי לעומת 58% מבין הנבחנים בחינוך הערבי עמדו בבחינות ונמצאו זכאים לתעודת בגרות; מבין תלמידי המחזור הגיעו שיעורי הזכאות ל-60.5% לעומת 53%, בהתאמה.

בדיקות לאורך שנים מלמדות כי הפער בין תלמידי החינוך העברי לתלמידי החינוך הערבי גדול יותר ביחס לאפשרות להשתלב בלימודי המשך באוניברסיטאות. גם ב-2012, למרות מגמת העלייה בשיעורי הזכאים שעמדו בדרישות הסף של האוניברסיטאות, עדיין היה פער בין שני מגזרי החינוך; 51% בחינוך העברי עמדו בדרישות הסף של האוניברסיטאות לעומת 38% בחינוך הערבי.

4 ניתן להבחין לקראת תעודת בגרות או לשפר תעודת בגרות לרמה העומדת בדרישות הסף של האוניברסיטאות באמצעות אחת ממסגרות ההזדמנות השנייה, כגון: בחינות משנה לנבחנים אינטרניים, בחינות בגרות אקסטרניות ומכיוון קדם אקדמיות.

ב. הערים הגדולות בישראל

הערים הגדולות בישראל נבדלות זו מזו ברמתן החברתית-כלכלית ובמרקמן החברתי בהתאם לקבוצות אוכלוסייה - ערים מעורבות לעומת ערים שאוכלוסייתן יהודית, הזיקה הדתית של תושביהן (מחילונים ועד חרדים) ועוד.

בסעיף זה נבחנו מאפיינים נבחרים של אוכלוסיית הערים הגדולות ונבדק הקשר שבין מאפיינים אלה לבין ההישגים בבחינות הבגרות, הן לפי המדדים הבסיסיים של בחינות הבגרות (שיעורי הנבחנים, הזכאים ואלה מביניהם שעמדו בדרישות הסף של האוניברסיטאות) והן לפי מדדים המלמדים על איכות תעודת הבגרות.

תלמידי כיתות יב בערים הגדולות בישראל, לפי מאפיינים נבחרים, 2012

לוח 4.2

	מדד חברתי-כלכלי של יישוב המגורים	סך הכל	בפיקוח החרדי	השכלת אם (+13 שנות לימוד)			הישגים בבחינות הבגרות		
				סך הכל	15-13 שנות לימוד	+16 שנות לימוד	נבחנים	זכאים לתעודת בגרות	עומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות
				אחוזים					
חינוך עברי - סך הכל		80,975	17.6	45.6	20.4	25.2	81.6	60.5	51.0
חינוך ערבי - סך הכל		21,290		10.6	6.0	4.6	92.5	53.3	38.2
מזה:									
אשדוד	5	2,976	28.4	36.1	17.5	18.6	75.5	58.3	46.9
אשקלון	5	1,487	6.6	30.8	18.0	12.8	90.1	67.2	53.9
באר שבע	5	2,440	4.4	31.8	17.5	14.3	93.3	65.7	48.4
בני ברק	3	2,983	91.8	69.2	40.5	28.7	21.4	6.8	5.5
בת ים	5	1,281	5.5	23.2	14.5	8.7	90.2	63.8	45.4
חולון	5	2,038	5.1	29.9	15.6	14.3	89.3	70.2	58.2
חיפה - סך הכל	7			49.5	22.5	27.0	90.7	69.3	61.9
חינוך עברי		2,470	7.9	53.0	23.7	29.3	90.2	70.2	62.9
חינוך ערבי		358		27.6	14.8	12.8	94.4	63.9	55.1
ירושלים - חינוך עברי	4	8,160	54.2	49.4	18.8	30.6	48.4	32.1	28.0
נתניה	5	2,298	9.0	36.9	19.0	17.9	86.5	65.9	50.7
פתח תקווה	6	2,382	14.8	43.3	22.3	21.0	87.8	67.5	59.1
ראשון לציון	6	2,980	2.5	37.6	18.2	19.4	92.6	71.2	60.5
רחובות	6	1,420	13.2	50.8	24.1	26.7	82.8	65.4	56.1
רמת גן	7	8,600	3.0	45.2	19.2	26.0	95.0	79.2	74.1
תל אביב-יפו - סך הכל	8			46.3	15.3	31.0	89.3	71.2	62.6
חינוך עברי		3,026	7.7	48.4	15.9	32.5	89.8	71.6	63.6
חינוך ערבי		158		12.0	5.7	6.3	81.9	64.4	45.2

השיעורים הנמוכים ביותר של זכאים לתעודת בגרות נמצאו בבני ברק ובירושלים – 7% ו-32% מבין תלמידי כיתות יב, בהתאמה. השיעורים הגבוהים ביותר, ובהפרש ניכר ממוצע הזכאים הארצי, נמצאו ברמת גן – 79%, ואחריהם בתל אביב-יפו, בחולון ובחיפה – בין 71% ל-69%, בהשוואה ל-59% בקרב כלל תלמידי כיתות יב בארץ, ו-60.5% בקרב כלל תלמידי החינוך העברי.

רמת גן היא במקום הראשון מבין הערים הגדולות גם בשיעור העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות, שהגיע לכדי שלושה רבעים מבין תלמידי כיתות יב. במדד זה נצפו שיעורים גבוהים גם בקרב תלמידי החינוך העברי בתל אביב-יפו ובחיפה 64% ו-63% מתלמידי יב בהתאמה, בהשוואה ל-51% בקרב כלל תלמידי החינוך העברי. יש לציין כי מבין הערים הגדולות, ערים אלו הן הקרובות ביותר לראש המדד החברתי-כלכלי, ועובדה זו מאששת את הקשר החזק שבין הרקע החברתי-כלכלי של התלמיד לבין הישגיו בלימודים.

ערים מעורבות

בערים המעורבות שיעורי הזכאים לתעודת בגרות ואלה מביניהם העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות גבוהים יותר בחינוך העברי מאשר בחינוך הערבי. עם זאת, מדדים אלה בחינוך הערבי בחיפה ובתל אביב-יפו היו גבוהים באופן ניכר מהממוצע הארצי בחינוך הערבי; כך לדוגמה, הגיע שיעור העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות בחיפה ל-55% ובתל אביב-יפו ל-45% מבין תלמידי כיתות יב בחינוך הערבי, בהשוואה ל-38% בקרב כלל תלמידי החינוך הערבי.

פיקוח בחינוך העברי

נתונים לאורך שנים מלמדים כי בתי הספר החרדיים אינם נוטים להגיש את תלמידיהם לבחינות הבגרות, והם בולטים בשיעורים נמוכים של נבחנים ושל זכאים. ב-2012 נגשו לבחינות הבגרות כרבע מתלמידי הפיקוח החרדי – 27%, ו-10% מבין התלמידים עמדו בבחינות ונמצאו זכאים לתעודה, בהשוואה ל-93% ו-94% נבחנים ו-71% ו-72% זכאים מבין תלמידי הפיקוח הכללי ופיקוח מח"ד (מינהל החינוך הדתי), בהתאמה.

יתר על כן, **הפיקוח החרדי נבדל ממערכות הפיקוח האחרות בחינוך העברי בכך שבנות מהוות את רובם הגדול של הנבחנים בבחינות הבגרות ושל הזכאים לתעודה.** שיעור הבנות בפיקוח החרדי שנגשו לבחינות הבגרות היה גדול פי 2.5 משיעור הבנים – 38% לעומת 15% בהשוואה ל-95% מהבנות לעומת 92% מהבנים בפיקוח הכללי ול-96% מהבנות לעומת 93% מהבנים בפיקוח מח"ד. **ההבדל לפי מין מתחדד בשיעור הזכאים;** ב-2012 נמצאו זכאים לתעודת בגרות 17% מבין הבנות לעומת 2% מבין הבנים שלמדו במסגרת הפיקוח החרדי, בהשוואה ל-76% מהבנות לעומת 66% מהבנים בפיקוח הכללי ו-79% מהבנות לעומת 65% מהבנים בפיקוח מח"ד.

תלמידי כיתות יב בחינוך העברי, נבחנים בבחינות הבגרות וזכאים לתעודה, לפי פיקוח ומין, 2012

לוח 4.3

	תלמידי כיתות יב			נבחנים בבחינות הבגרות			זכאים לתעודת בגרות		
	סך הכל	בנים	בנות	סך הכל	בנים	בנות	סך הכל	בנים	בנות
חינוך עברי - סך הכל	100.0	48.7	51.3	81.6	79.7	84.5	60.5	55.9	65.5
פיקוח									
כללי	100.0	50.2	49.8	93.1	91.7	94.9	71.0	66.4	75.9
מינהל חינוך דתי	100.0	47.1	53.0	94.0	92.7	95.7	72.0	65.1	78.6
חרדי	100.0	45.0	55.0	26.8	14.7	38.0	10.1	1.8	17.4

לוח 4.4 מלמד כי דפוסים דומים של נבחנים וזכאים לפי מין, בפיקוח החרדי, נמצאו גם בערים הגדולות בישראל.

4.4 לוח

תלמידי כיתות יב בחינוך העברי, נבחנים בבחינות הבגרות וזנאים לתעודה, לפי פיקוח (1) ומין, בערים הגדולות בישראל, 2012

	זכאים לתעודת בגרות					ובחנים בבחינות הבגרות					תלמידי ניתות יב				
	פיקוח				סך הכל	פיקוח				סך הכל	פיקוח				סך הכל
	חרדי			כללי ומינהל חינוך דתי		חרדי			כללי ומינהל חינוך דתי		חרדי			כללי ומינהל חינוך דתי	
	בנות	בנים	סך הכל			בנות	בנים	סך הכל			בנות	בנים	סך הכל		
אחוז בכל תא					אחוז בכל תא					אחוזים					חינוך עברי - סך הכל
17.4	1.8	10.1	71.2	60.5	38.0	14.7	26.8	93.3	81.6	9.7	7.9	17.6	82.4	100.0	
															מזה:
12.7	-	6.2	78.9	58.3	39.9	4.6	21.8	96.8	75.5	13.8	14.6	28.4	71.6	100.0	אשדוד
52.1	-	37.8	69.3	67.2	71.8	37.0	62.2	92.1	90.1	4.8	1.8	6.6	93.4	100.0	אשקלון
68.3	3.9	52.8	66.3	65.7	87.8	26.9	73.2	94.3	93.3	3.3	1.1	4.4	95.6	100.0	באר שבע
3.4	0.2	2.0	60.6	6.8	21.7	8.2	15.5	86.6	21.4	53.1	38.7	91.8	8.2	100.0	בני ברק
32.0	-	22.9	66.1	63.8	74.0	21.1	58.6	92.1	90.2	4.0	1.5	5.5	94.5	100.0	בת ים
50.7	3.2	36.5	72.0	70.2	82.2	16.1	62.5	90.7	89.3	3.6	1.5	5.1	94.9	100.0	חולון
50.0	-	23.6	74.2	70.2	60.9	6.8	31.3	95.2	90.2	4.4	3.5	7.9	92.1	100.0	חיפה
4.6	0.7	2.7	67.0	32.1	16.1	9.0	12.2	91.3	48.4	28.8	25.4	54.2	45.8	100.0	ירושלים
76.0	2.0	36.1	68.9	65.9	90.6	25.0	53.9	89.7	86.5	4.4	4.6	9.0	91.0	100.0	נתניה
41.8	27.0	36.4	72.9	67.5	55.1	42.1	50.3	94.3	87.8	9.5	5.3	14.8	85.2	100.0	פתח תקווה
20.0	-	13.5	72.6	71.2	54.0	38.1	47.3	93.7	92.6	1.8	0.7	2.5	97.5	100.0	ראשון לציון
33.0	4.3	18.7	72.4	65.4	53.2	27.2	40.1	89.2	82.8	6.7	6.5	13.2	86.9	100.0	רחובות
44.4	15.4	35.0	80.6	79.2	70.4	46.2	62.5	95.9	95.0	2.0	1.0	3.0	97.0	100.0	רמת גן
35.6	1.7	18.9	76.0	71.6	60.2	16.5	38.6	94.0	89.8	5.8	1.9	7.7	92.3	100.0	תל אביב-יפו

(1) נתוני הפיקוח הכללי ומינהל החינוך הדתי מוצגים יחד בשל הדמיון הרב בשיעורי הנבחנים והזכאים בשתי מערכות הפיקוח.

הנתונים הבאים מתייחסים לכלל תלמידי הפיקוח החרדי.

מבין הערים הגדולות, ירושלים ובני ברק בולטות בריכוז גבוה במיוחד של תלמידים חרדים: 54% ו-92%, בהתאמה מכלל תלמידי יב, ואחריהן אשדוד (28%), פתח תקווה (15%) ורחובות (13%). **הנתונים מלמדים על מידה רבה של שונות בקרב תלמידי החינוך החרדי, הן בשיעורי הניגשים לבחינות הבגרות והן בשיעורי הזכאים לתעודה.**

שיעורי הנבחרים נעו מ-12% ו-15% מתלמידי יב בפיקוח החרדי בירושלים ובבני ברק, בהתאמה, ועד ל-73% בבאר שבע. **השיעורים הנמוכים ביותר של זכאים לתעודה** בקרב תלמידי החינוך החרדי נמצאו בבני ברק ובירושלים – 2% ו-3% מבין תלמידי יב, בהתאמה. השיעורים הגבוהים ביותר נמצאו בבאר שבע – 53%, ואחריה בערים אשקלון, נתניה, חולון, פתח תקווה ורמת גן – בין 35% ל-38% מתלמידי יב.

ב-2012 עמד שיעור הזכאים לתעודה בחינוך העברי על 60.5% מתלמידי כיתות יב, ובניכוי תלמידי הפיקוח החרדי הוא הגיע ל-71%. בניכוי תלמידי הפיקוח החרדי בערים עם משקל יחסי גבוה של חרדים, הגיעו שיעורי הזכאות בירושלים ל-67% במקום 32%, באשדוד ל-79% במקום 58%; בפתח תקווה ל-73% במקום 67.5%; וברחובות ל-72% במקום 65%, בהתאמה.

רמת בחינות הבגרות

בחינות הבגרות ניתנות לפי מספר יחידות לימוד בכל מקצוע, מהרמה הבסיסית הכוללת יחידת לימוד אחת ועד לרמה המוגברת הכוללת ארבע או יותר יחידות לימוד. מקצועות ברמה מוגברת נלמדים בהרחבה, והם מכוונים להמשך לימודים באותו תחום. שיעורי הנבחנים ברמה מוגברת באנגלית, במתמטיקה ובמקצועות המדעיים האחרים מהווים אינדיקטורים להישגים במקצועות אלה ולרמתה הכוללת של תעודת הבגרות.

הנתונים מלמדים כי שיעורי הנבחנים ברמה מוגברת באנגלית ובמתמטיקה היו גבוהים יותר בחינוך העברי. ציון עובר **באנגלית**, ברמת 4 יחידות לימוד לפחות, מהווה אחת מדרישות הסף של המוסדות להשכלה גבוהה. ב-2012 הגיעו שיעורי הנבחנים ברמה מוגברת באנגלית ל-71% מהנבחנים בחינוך העברי לעומת 50% בחינוך הערבי, ואילו במתמטיקה נבחנו ברמה מוגברת 34% מהנבחנים בחינוך העברי לעומת 26.5% בחינוך הערבי.

התמונה לגבי הפער בהישגים בין החינוך העברי לחינוך הערבי משתנה עם בחינת נתוני **המקצועות המדעיים האחרים**⁵: שיעור הנבחנים ברמה מוגברת במקצוע מדעי אחד לפחות, היה גבוה יותר בקרב נבחני החינוך הערבי בהשוואה לנבחני החינוך העברי: 47% לעומת 29.5%, בהתאמה. שיעור הנבחנים ברמה מוגברת **במדעי המחשב** היה גבוה יותר בחינוך העברי, בעוד ששיעורי הנבחנים ברמה מוגברת **בכימיה ובביולוגיה** היו גבוהים יותר בחינוך הערבי.

הערים הגדולות שבלטו בשיעורים גבוהים של זכאים ואלה מביניהם שעמדו בדרישות הסף של האוניברסיטאות, בולטות גם בשיעורי הנבחנים ברמה מוגברת ובראשן רמת גן: 85.5% מבין הניגשים לבחינות הבגרות נבחנו ברמה מוגברת באנגלית, 46% - במתמטיקה ו-34% לפחות באחד מבין המקצועות המדעיים האחרים. שיעורים גבוהים יחסית של נבחנים ברמה מוגברת באנגלית ובמתמטיקה נמצאו גם בקרב תלמידי החינוך העברי בתל אביב-יפו, בחיפה, ברחובות ובראשון לציון. שיעורים גבוהים יחסית של נבחנים ברמה מוגברת לפחות באחד המקצועות המדעיים האחרים נמצאו ברחובות ובקרב תלמידי החינוך העברי בחיפה. עוד נמצא כי בין 12% ל-13% מהנבחנים בראשון לציון, ברמת גן ובחולון ותלמידי החינוך העברי בחיפה, נגשו לבחינות ברמה מוגברת במדעי המחשב בהשוואה ל-8% בממוצע הארצי בחינוך העברי.

שיעור הנבחנים ברמה מוגברת באנגלית מבין הניגשים לבחינות הבגרות בקרב תלמידי החינוך הערבי בחיפה הגיע ל-64% בהשוואה ל-50% בכלל החינוך הערבי, ובמתמטיקה ל-39% לעומת 26.5%, בהתאמה. שיעור הנבחנים ברמה מוגברת במקצוע מדעי אחד לפחות הוא הגבוה ביותר בערים הגדולות (בחינוך העברי או הערבי), ואילו שיעור הנבחנים בחינוך העברי ברמה מוגברת במדעי המחשב כפול מזה של הנבחנים ברמה זו בחינוך הערבי.

בשונה מהערים האחרות, בני ברק בולטת בשיעור נמוך של נבחנים ברמה מוגברת בכל אחד מהמקצועות הנחקרים. שיעור הנבחנים ברמה מוגברת באנגלית, שיכול לשמש כאינדיקציה לכוונה להמשיך בלימודים גבוהים, הגיע בבני ברק רק ל-30% בהשוואה ל-71% בכלל החינוך העברי, ובמתמטיקה השיעור הגיע ל-14% בהשוואה ל-34%, בהתאמה. במקצועות המדעיים האחרים נבחנו ברמה מוגברת במקצוע אחד לפחות - 7% בבני ברק בהשוואה ל-29.5% בכלל החינוך העברי.

5 במקצועות המדעיים האחרים נכללים פיזיקה, כימיה, ביולוגיה ומדעי המחשב.

**נבחנים ברמה מוגברת באנגלית, במתמטיקה ובמקצועות המדעיים האחרים, (1)
בערים הגדולות בישראל, 2012**

לוח 4.5

נבחני ברמה מוגברת							סך הכל	
במקצועות מדעיים אחרים					במתמטיקה	באנגלית		
מדעי המחשב	ביולוגיה	כימיה	פיזיקה	סך הכל				
אחוז מבין הנבחנים							מספרים מוחלטים	
8.0	14.5	6.2	9.1	29.5	34.2	71.0	66,074	חינוך עברי - סך הכל
3.9	33.5	15.8	8.4	47.3	26.5	50.3	19,694	חינוך ערבי - סך הכל
מזה:								
5.0	16.0	7.2	12.6	31.0	32.4	68.6	2,247	אשדוד
6.1	17.9	4.9	8.1	29.2	31.3	67.9	1,340	אשקלון
5.1	13.1	4.9	10.2	25.7	26.4	60.7	2,277	באר שבע
2.5	3.5	0.8	0.8	6.9	14.3	29.6	638	בני ברק
6.8	10.3	5.9	4.5	20.3	23.7	57.0	1,156	בת ים
12.0	9.6	11.5	8.8	30.8	34.6	72.5	1,819	חולון
11.9	18.0	9.6	13.8	37.7	41.5	76.0	2,580	חיפה - סך הכל
12.7	15.5	8.9	14.0	35.5	41.9	77.8	2,227	חינוך עברי
7.1	34.0	13.9	13.0	51.6	39.1	64.3	353	חינוך ערבי
5.6	12.9	3.5	5.1	23.0	29.3	67.6	3,953	ירושלים - חינוך עברי
6.9	17.7	3.9	7.7	29.2	33.9	66.2	1,987	נתניה
9.4	13.1	6.4	8.1	29.2	37.1	75.7	2,092	פתח תקווה
13.3	9.5	9.5	11.2	30.1	38.6	74.2	2,758	ראשון לציון
8.3	14.4	9.2	11.6	34.0	38.6	74.2	1,175	רחובות
12.4	9.6	12.4	12.1	34.3	46.2	85.5	1,278	רמת גן
7.8	13.2	7.6	7.8	30.5	39.5	78.1	2,861	תל אביב-יפו - סך הכל
8.2	12.3	7.1	7.9	30.1	40.3	79.2	2,716	חינוך עברי
-	29.7	16.6	6.2	37.9	24.1	57.2	145	חינוך ערבי

(1) במקצועות המדעיים האחרים נכללים פיזיקה, כימיה, ביולוגיה ומדעי המחשב.

6% מתלמידי כיתות יב בחינוך העברי ו-4% מתלמידי החינוך הערבי ב-2012, קיבלו תעודות בגרות בהצטיינות; **מבין הזכאים לתעודות בגרות** הגיע משקלם של המצטיינים ל-8% בחינוך העברי לעומת 7% בחינוך הערבי.

תלמידי החינוך הערבי בחיפה שכאמור בלטו בשיעורי הנבחנים ברמה מוגברת במקצועות המדעיים, בולטים גם בשיעור המצטיינים הגבוה ביותר – בהפרש ניכר בהשוואה ליתר הערים. שיעור המצטיינים הגיע ל-20% מבין הזכאים לתעודות בגרות ול-23% מבין העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות (לוח 4.6).

התלמידים ברמת גן וכן תלמידי החינוך העברי בחיפה, שנמצאו בין המובילים בהישגים בבחינות הבגרות בולטים גם בשיעור המצטיינים שהגיע ל-12% מבין הזכאים ו-13% מבין העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות. שיעור גבוה של מצטיינים נמצא גם בירושלים, בפתח תקווה, ברחובות ובחינוך העברי בתל אביב-יפו – והגיע לכ-10% מבין הזכאים ו-11%-12% מבין העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות. השיעורים הנמוכים ביותר במדד זה נמצאו בבאר שבע ובבני ברק.

תלמידי העתודה המדעית-טכנולוגית הם מי שנבחנו בבחינות הבגרות ברמת 5 יחידות לימוד ב-3 מקצועות מדעיים-טכנולוגיים (15 יחידות לימוד בסך הכל).⁶ ב-2012 עמד שיעור בעלי תעודות בגרות מדעית-טכנולוגית איכותית, הן בחינוך העברי והן בחינוך הערבי, על 4% מבין הזכאים. שיעורים גבוהים יחסית של מקבלי תעודה ברמה זו נמצאו בקרב תלמידי החינוך העברי בחיפה (9% מבין הזכאים), בראשון לציון (8%) וברחובות (6%).

6 ראו פירוט בסעיף מונחים, הגדרות והסברים.

**זכאים לתעודת בגרות בהצטיינות ומקבלי תעודת בגרות מדעית-טכנולוגית איכותית
בערים הגדולות בישראל, 2012**

לוח 4.6

בעלי תעודת בגרות מדעית-טכנולוגית איכותית מבין הזכאים	מצטיינים			
	מבין העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות	מבין הזכאים	מבין התלמידים	
אחוזים				
4.1	9.8	8.4	6.0	חינוך עברי - סך הכל (1)
4.1	10.2	7.3	3.9	חינוך ערבי - סך הכל
				מזה:
3.3	6.2	5.1	4.0	אשדוד
2.5	6.2	5.0	3.5	אשקלון
3.1	4.4	3.4	2.2	באר שבע
..	6.8	5.4	3.3	בני ברק
2.6	7.3	5.2	3.5	בת ים
2.6	6.9	5.7	4.1	חולון
7.8	14.6	13.1	9.6	חיפה - סך הכל
8.7	13.4	12.2	9.0	חינוך עברי
1.7	23.3	20.1	12.8	חינוך ערבי
1.6	11.9	10.5	7.0	ירושלים - חינוך עברי
2.9	8.5	6.7	4.6	נתניה
5.7	12.4	10.9	7.9	פתח תקווה
7.6	9.1	7.7	5.6	ראשון לציון
6.3	11.5	10.1	7.3	רחובות
3.3	12.5	11.7	9.4	רמת גן
3.5	11.5	10.2	7.6	תל אביב-יפו - סך הכל
3.4	11.5	10.4	7.9	חינוך עברי
5.3	(10.0)	7.0	4.5	חינוך ערבי

(1) החישוב לגבי החינוך העברי אינו כולל את תלמידי הפיקוח החרדי שרובם הגדול אינם ניגשים לבחינות הבגרות.

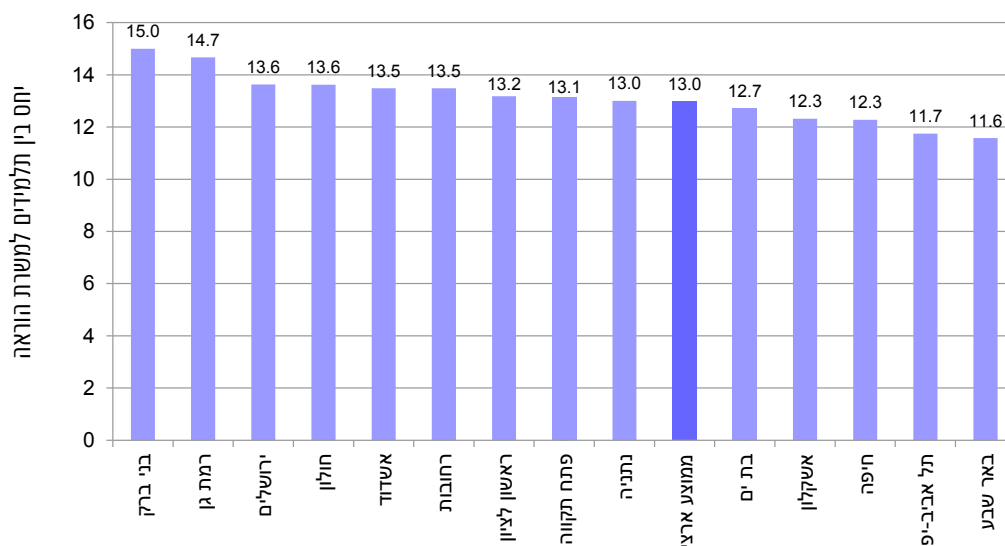
מאפיינים ונבחרים של מורים בערים הגדולות בישראל

תיבה 4.2

1. מספר תלמידים למשרת הוראה¹

מדד בין-לאומי מקובל להשוואה בין מדינות הוא מספר התלמידים הממוצע לכל משרת הוראה (FTE²). מדד זה משקף בין היתר את עומס ההוראה בהתחשב במספר התלמידים. נמצא כי בערים הגדולות בישראל, ההבדלים במדד זה זניחים בדרך כלל ובמרבית הערים הגדולות מספר התלמידים למשרת הוראה דומה לממוצע הארצי (13.0 תלמידים למשרת הוראה). בערים רמת גן ובני ברק היחס גבוה יותר – כ-15 תלמידים למשרת הוראה לעומת תל אביב-יפו ובאר שבע – כ-12 תלמידים למשרת הוראה.

תרשים א' יחס תלמידים למשרת הוראה (FTE) בערים הגדולות בישראל, שנות הלימודים תשע"ג (2012/13)

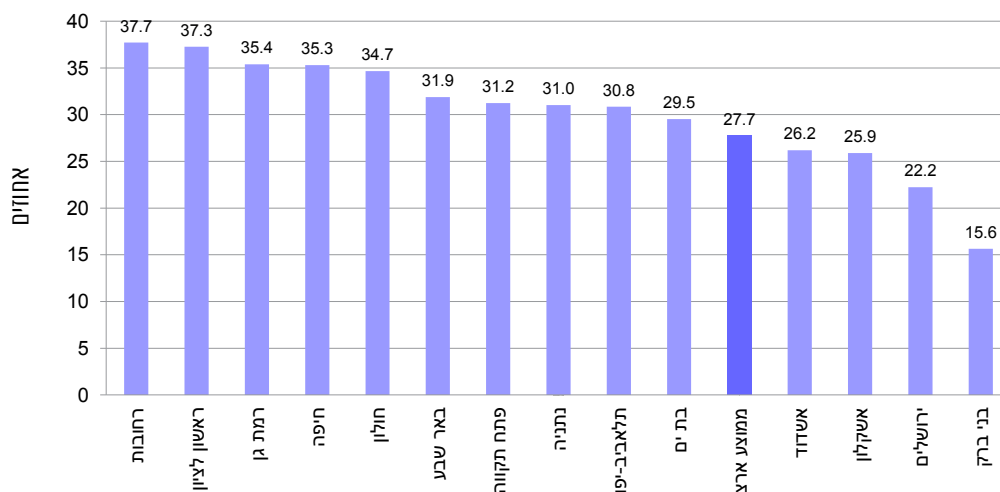

2. מורים בעלי תואר שני

רמת השכלתם של המורים משמשת מדד מקובל לאיכותם. בבחינת שיעור המורים בעלי תואר שני³ בערים הגדולות בישראל, ניתן לראות כי במרבית הערים הגדולות שיעור המורים בעלי תואר שני גבוה מהממוצע הארצי (כ-28% בעלי תואר שני). ברחובות נמצא האחוז הגבוה ביותר של מורים בעלי תואר שני (38%) ובבני ברק – האחוז הנמוך ביותר (16%).

1. הנתונים מבוססים על קובץ רב שנתי שהוקם בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה על סמך עיבוד מתוך קבצים שנתיים של משרד החינוך והחינוך המוכר שאינו רשמי.
2. FTE (Full Time Equivalent), שווה ערך משרה מלאה. לדוגמה, בחינוך היסודי תחת רפורמת אופק חדש, כ-36 שעות עבודה הן שווה ערך משרה מלאה.
3. שיעור בעלי תואר שני מתבסס על דרגת שכר אשר בדרך כלל משקפת את השכלתם של המורים, להוציא אחוז קטן שהם בדרגת שכר "שוות ערך".

תרשים 1 מורים בעלי תואר שני¹ ומעלה בערים הגדולות בישראל, תשע"ג (2012/13)

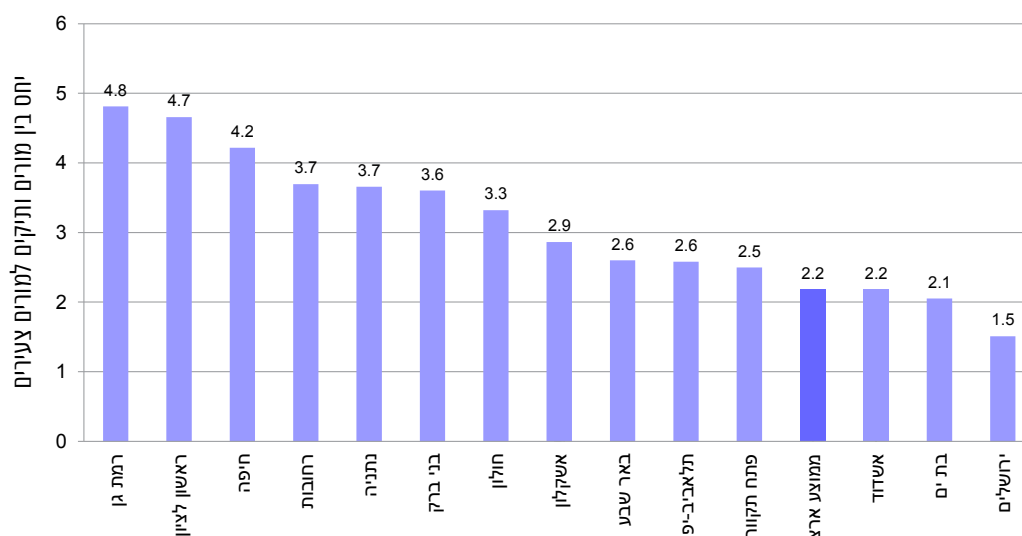

1 שיעור בעלי תואר שני מתבסס על דרגת שכר אשר בדרך כלל משקפת את השכלתם של המורים, להוציא אחוז קטן שהם בדרגת שכר "שוות ערך".

3. גיל המורים

תרשים ג מציג את היחס שבין מורים ותיקים (בני 50 ומעלה) לבין מורים צעירים (עד גיל 29). יחס זה משקף בין היתר את קצב ה"הזדקנות" של כוח ההוראה ביישוב וכן את רמת התחלופה של מורים ואת כניסתם של מורים צעירים למערכת. ניתן לראות כי במרבית הערים הגדולות יחס זה גבוה מהממוצע הארצי (פי 2.2). ברמת גן ובראשון לציון שיעור המורים הוותיקים הוא כמעט פי חמש משיעורם של המורים הצעירים, לעומת אשדוד, בת-ים וירושלים שבהן שיעור זה הוא בערך פי 2, בדומה לממוצע הארצי.

תרשים ג יחס בין מורים ותיקים למורים צעירים בערים הגדולות בישראל, תשע"ג (2012/13)

3. נשירה מבתי ספר של משרד החינוך

שיעור הנשירה מהווה מדד להצלחתם או לאי-הצלחתם של התלמידים בלימודים ולהצלחתה של מערכת החינוך "להחזיק" בתלמידה.

אפיון הנושרים מאפשר איתור אוכלוסיות הנמצאות בסכנת נשירה וחיזוקן על ידי מערכת החינוך. מידת הנשירה בכל יישוב מהווה את אחד המדדים לרמת החינוך באותו יישוב.

בסעיף זה נבחנו שיעורי נשירת התלמידים מבתי הספר שבפיקוח משרד החינוך בערים הגדולות בישראל. כמו כן, מוצגים אחוזי נשירת התלמידים בכיתות א-ו ובכיתות ז-יב, אחוזי הנשירה במגזר העברי לעומת המגזר הערבי, אחוזי נשירה לפי פיקוח, ואחוזי נשירה לפי מין.

הנתונים חושבו מתוך סך כל התלמידים שהחלו ללמוד במוסדות שבפיקוח משרד החינוך בתחילת שנת הלימודים תשע"ב, למעט ערביי ירושלים שאינם נכללים בקובץ העיבוד.

לוח 4.7

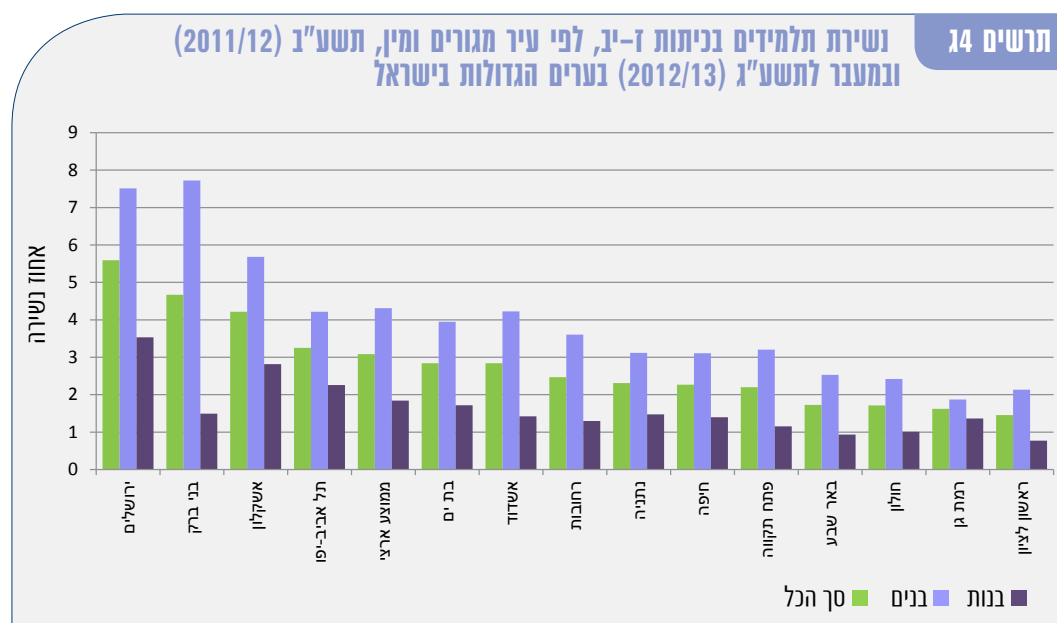
נשירת תלמידים שהחלו ללמוד בתשע"ב (2011/12) ובתי ספר של משרד החינוך, לפי דרגת כיתה, עיר מגורים ותכונות שונות, בערים הגדולות בישראל

סך הכל ארצי	כיתה	סך כולל			חינוך עברי			חינוך ערבי	
		סך תלמידים	סך הכל	אחוז נשירה	סך הכל		אחוז נשירה לפי פיקוח	סך תלמידים	אחוז נשירה
					תלמידים	אחוז נשירה			
סך הכל ארצי	כיתה	סך תלמידים	סך הכל	אחוז נשירה	תלמידים	אחוז נשירה	אחוז נשירה לפי פיקוח	סך תלמידים	אחוז נשירה
סך הכל ארצי		1,507,723	28,675	1.90	1,151,683	1.88	1.21	356,040	1.96
א-י		807,561	7,081	0.88	807,561	0.88	0.52	195,791	0.29
ז-יב		700,162	21,594	3.08	700,162	3.08	1.91	160,249	4.00
מזה:									
אשדוד	סך הכל	43,456	644	1.48	43,447	1.48	1.39	9	11.11
א-י		22,814	58	0.25	22,809	0.25	0.37	5	0.00
ז-יב		20,642	586	2.84	20,638	2.83	2.29	4	25.00
ירושלים	סך הכל	111,248	5,179	4.66	111,248	4.66	1.38	..	..
א-י		58,026	2,203	3.80	58,026	3.80	0.75	..	..
ז-יב		53,222	2,976	5.59	53,222	5.59	1.94	..	..
חיפה	סך הכל	36,570	465	1.27	31,294	1.14	1.12	5,276	2.03
א-י		18,783	62	0.33	15,993	0.35	0.40	2,790	0.22
ז-יב		17,787	403	2.27	15,301	1.97	1.83	2,486	4.06
תל אביב-יפו	סך הכל	48,456	980	2.02	44,629	1.95	1.81	3,827	2.85
א-י		26,386	263	1.00	24,172	0.99	1.01	2,214	1.08
ז-יב		22,070	717	3.25	20,457	3.09	2.73	1,613	5.27
בני ברק	סך הכל	42,678	1,054	2.47	42,671	2.47	3.48	7	0.00
א-י		22,494	112	0.50	22,490	0.50	1.78	4	0.00
ז-יב		20,184	942	4.67	20,181	4.67	4.74	3	0.00
בת ים	סך הכל	17,171	281	1.64	17,023	1.60	1.70	148	5.41
א-י		8,832	44	0.50	8,737	0.47	0.44	95	3.16
ז-יב		8,339	237	2.84	8,286	2.80	2.87	53	9.43
חולון	סך הכל	27,551	298	1.08	27,518	1.08	0.89	33	6.06
א-י		14,405	73	0.51	14,384	0.50	0.39	21	4.76
ז-יב		13,146	225	1.71	13,134	1.71	1.41	12	8.33
אשקלון	סך הכל	19,905	434	2.18	19,895	2.17	2.46	10	20.00
א-י		10,198	25	0.25	10,192	0.25	0.29	6	0.00
ז-יב		9,707	409	4.21	9,703	4.19	4.29	4	50.00
נתניה	סך הכל	31,702	419	1.32	31,678	1.31	1.45	24	12.50
א-י		16,499	68	0.41	16,485	0.41	0.56	14	0.00
ז-יב		15,203	351	2.31	15,193	2.29	2.34	10	30.00
פתח תקווה	סך הכל	35,762	403	1.13	35,749	1.12	1.18	13	15.38
א-י		19,488	45	0.23	19,482	0.23	0.34	6	0.00
ז-יב		16,274	358	2.20	16,267	2.19	2.18	7	28.57
ראשון לציון	סך הכל	36,975	321	0.87	36,967	0.87	0.79	8	0.00
א-י		18,337	50	0.27	18,330	0.27	0.27	..	..
ז-יב		18,638	271	1.45	18,637	1.45	1.28	..	..
רחובות	סך הכל	19,911	256	1.29	19,872	1.28	1.33	39	5.13
א-י		10,672	28	0.26	10,649	0.26	0.27	23	0.00
ז-יב		9,239	228	2.47	9,223	2.45	2.45	16	12.50
רמת גן	סך הכל	17,794	160	0.90	17,788	0.90	0.85	6	0.00
א-י		9,276	22	0.24	9,272	0.24	0.26	..	..
ז-יב		8,518	138	1.62	8,516	1.62	1.49	..	..
באר שבע	סך הכל	31,590	348	1.10	31,145	1.07	0.86	445	3.60
א-י		16,197	82	0.51	15,897	0.48	0.42	300	1.67
ז-יב		15,393	266	1.73	15,248	1.67	1.29	145	7.59

אחוז נשירת תלמידים בכיתות א-יב עמד בשנת הלימודים תשע"ב על 1.9% (לא כולל את ערביי ירושלים). ניתן לראות כי ב-4 ערים (ירושלים, בני ברק, אשקלון ותל אביב-יפו) מבין הערים הגדולות בישראל, נרשם אחוז נשירה גבוה יותר (4.7%, 2.5%, 2.2% ו-2.0% בהתאמה). גם בהתייחס לכיתות ז-יב בלבד, ניתן לראות כי בערים ירושלים, בני ברק, אשקלון ותל אביב-יפו אחוז הנשירה גבוה מאחוז הנשירה הארצי. בחינוך העברי בולט אחוז הנשירה בפיקוח החרדי, ובמיוחד בכיתות ז-יב בירושלים (8.25%) ובבאר שבע (7.01%).

ברוב הערים הגדולות אחוז הנשירה נמוך מאחוז הנשירה הארצי, ובערים ראשון לציון, בת ים, חולון, רמת גן ובאר שבע, אחוז הנשירה נמוך באופן ניכר, ועומד על פחות מ-2% נשירה בכיתות ז-יב (לעומת אחוז הנשירה הארצי בכיתות אלה שעומד על 3.08%).

בכל הערים הגדולות קיים פער באחוז נשירת הבנים לעומת אחוז נשירת הבנות. בהשוואה לאחוזי הנשירה הארציים (3.1%; 4.3% בקרב הבנים ו-1.8% בקרב הבנות). יש יישובים שבהם הפער בין נשירת הבנים לנשירת הבנות בכיתות ז-יב גדול באופן ניכר מהפער בנתונים הארציים.

דוגמה לכך היא העיר בני ברק, שבה אחוז נשירת הבנים בכיתות ז-יב עומד על 7.7% לעומת אחוז נשירת הבנות שעומד על 1.5%. אחוז נשירת הבנות נמוך מאחוז הנשירה הארצי, ואילו אחוז נשירת הבנים גבוה מאוד לעומת אחוז הנשירה הארצי.

ייתכן שאחוזי הנשירה הגבוהים של בנים תושבי בנק ברק וירושלים נובעים מחוסר בהיענות, וכן מחוסר במידע ובשיתוף פעולה של האוכלוסייה החרדית עם גורמים שתפקידם צמצום הנשירה.

ברמת גן, לעומת זאת, הפער בין אחוז נשירת הבנים לאחוז נשירת הבנות קטן ביותר. אחוז נשירת הבנים בכיתות ז-יב עומד על 1.87% (נמוך בהרבה מאחוז הנשירה הארצי) לעומת אחוז נשירת הבנות שעומד על 1.36%.

4. השכלה גבוהה

א. מועמדים ללימודי תואר ראשון⁷

בשנת תשע"ג (2012/13), היו בסך הכל 75.2 אלף מועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות האקדמיות, מהם 60.4 אלף מועמדים בני 18-29 הגישו טפסי הרשמה ללימודי תואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות האקדמיות בישראל. רוב המועמדים נרשמו למכללות האקדמיות (62.5%, כולל 7.0% שנרשמו גם למכללות האקדמיות וגם לאוניברסיטאות). למעשה, כמעט בכל הערים הגדולות, רוב המועמדים נרשמו למכללות אקדמיות, ובמיוחד בבני ברק (80.1% כולל 3.7% שנרשמו לשני סוגי המוסדות). חיפה הייתה העיר היחידה שבה רוב המועמדים נרשמו לאוניברסיטאות בלבד (53.7%). ראו לוח 4.8.

לוח 4.8 בני 18-29 מועמדים ללימודי תואר ראשון (1) בערים הגדולות בישראל, לפי סוג מוסד הרשמה, תשע"ג (2012/13)

מועמדים ללימודי תואר ראשון						בני 18-29 סך הכל (2)	
סך הכל(3)				באוניברסיטאות בלבד	במכללות אקדמיות		
אחוז מהמועמדים				אחוז המועמדים מסך כל בני 29-18	מספרים מוחלטים	מספרים מוחלטים	
7.0	55.5	37.5	100.0	4.3	60,386	1,417,950	סך הכל ארצי
מזה:							
5.8	59.8	34.4	100.0	2.4	3,871	163,910	ירושלים
8.5	55.1	36.4	100.0	4.7	3,428	73,420	תל אביב-יפו
6.5	39.7	53.7	100.0	5.0	2,295	46,270	חיפה
5.9	65.8	28.3	100.0	6.0	2,463	41,120	ראשון לציון
6.6	59.1	34.3	100.0	4.2	1,510	35,890	אשדוד
5.5	62.4	32.1	100.0	5.7	1,793	31,620	פתח תקווה
6.0	58.9	35.1	100.0	3.8	1,408	36,670	באר שבע
6.8	65.0	28.2	100.0	4.7	1,473	31,080	נתניה
4.1	70.5	25.4	100.0	4.8	1,394	29,320	חולון
3.7	76.5	19.9	100.0	1.1	408	36,290	בני ברק
7.6	53.4	39.0	100.0	5.4	1,273	23,630	רמת גן
4.6	69.3	26.1	100.0	3.5	713	20,290	בת ים
6.9	53.9	39.2	100.0	5.6	1,071	19,030	רחובות
7.3	60.4	32.3	100.0	4.6	986	21,350	אשקלון

(1) מועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות בתשע"ג (2012/13). לא כולל מועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה ובמכללות אקדמיות לחינוך.

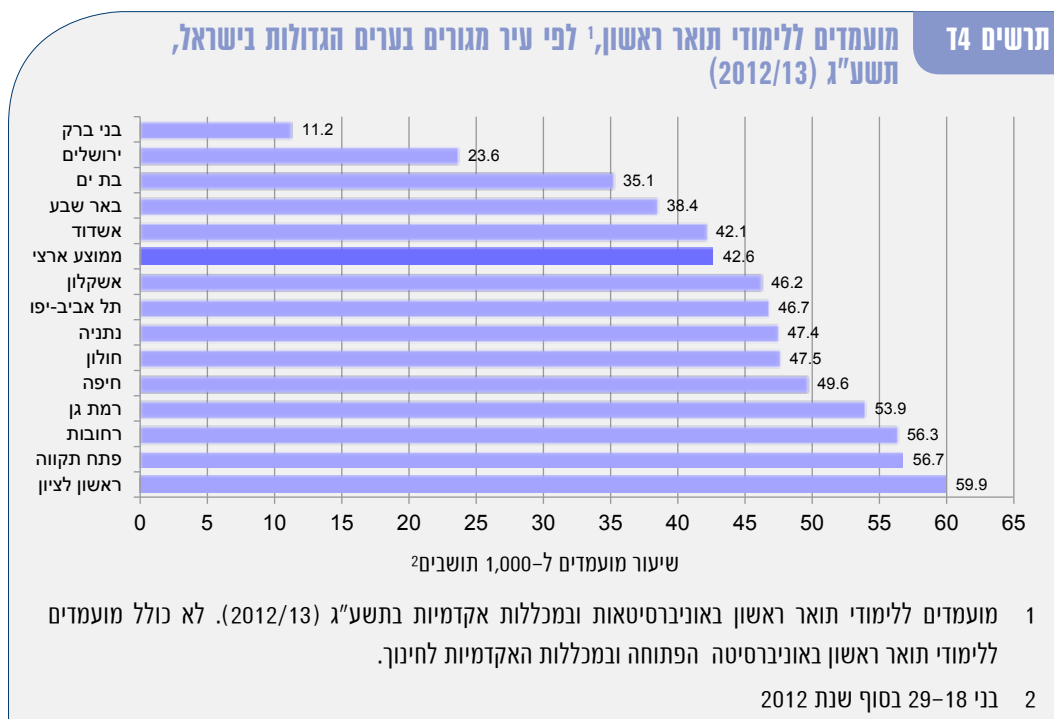
(2) בני 18-29 בסוף שנת 2012.

(3) סך כל המועמדים ללימודי תואר ראשון הן באוניברסיטאות והן במכללות האקדמיות.

7 בני 18-29 מועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות האקדמיות. לא כולל מועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה ובמכללות האקדמיות לחינוך.

היבט נוסף לבחינת הביקוש להשכלה גבוהה הוא שיעור המועמדים ל-1,000 תושבים.⁸ בקרב כלל אוכלוסיית ישראל בגיל 18-29, היו 42.59 מועמדים ל-1,000 תושבים. **בראשון לציון, שיעור המועמדים היה הגבוה ביותר (59.90 מועמדים ל-1,000 תושבים) ואילו בירושלים ובבני ברק שיעורם היה הנמוך ביותר (23.62 ו-11.24 מועמדים בלבד ל-1,000 תושבים, בהתאמה). ראו תרשים 14.**

67.1% מהמועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטאות התקבלו למקצוע שאותו סימנו בעדיפות ראשונה. שיעור המתקבלים ללימודים בעדיפות הראשונה שסומנה היו הגבוהים ביותר בקרב המועמדים שגרו בפתח תקווה (73.0%), בחולון (72.7%), ברחובות (72.1%) ובתל אביב-יפו (71.9%). ב-8 מתוך 14 הערים הגדולות בישראל, שיעורי המתקבלים לעדיפות ראשונה היו גבוהים יותר בהשוואה לשיעור הארצי. שיעורי המתקבלים לעדיפות ראשונה היו נמוכים יותר בקרב מי שגרו באשדוד (66.0%), בנתניה (66.0%), בבני ברק (65.6%), באשקלון (65.4%), בבאר שבע (64.8%) ובבת ים (63.5%). ראו לוח 4.9.

שיעור המתקבלים ללימודים בעדיפות הראשונה שסומנה **בקרב המועמדים ללימודי תואר ראשון במכללות האקדמיות** היה גבוה יותר מאשר באוניברסיטאות (73.3%) - במיוחד בבני ברק (85.6%) בבאר שבע (79.3%) ובאשדוד (78.5%). מעניין לציון כי בערים אלו שיעורי הקבלה לעדיפות ראשונה שסומנה היו מהנמוכים ביותר בקרב המועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטאות. ראו לוח 4.9.

8 בקרב בני 18-29 בסוף שנת 2012 (תחילת שנת תשע"ג). לא כולל מועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה ובמכללות האקדמיות לחינוך. מועמדים שנרשמו גם לאוניברסיטאות וגם למכללות אקדמיות נספרו פעם אחת.

ב. ממוצע ציונים בבחינה הפסיכומטרית

בקרב המועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטאות, ממוצע הציונים בבחינה הפסיכומטרית עמד על 614.1 נקודות. ב-8 מתוך 14 הערים הגדולות, הממוצע בבחינה הפסיכומטרית היה גבוה יותר ובמיוחד בתל אביב-יפו (649.8 נקודות) וברמת גן (637.8 נקודות). הממוצע הנמוך ביותר היה באשדוד (584.4 נקודות). בהשוואה למועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטאות, ממוצע הציונים בבחינה הפסיכומטרית **בקרב מועמדים ללימודי תואר ראשון במכללות האקדמיות** היה נמוך באופן משמעותי (537.9 נקודות). כמו באוניברסיטאות, גם במכללות האקדמיות, ממוצעי הציונים של מועמדים שגרו בתל אביב-יפו וברמת גן היו הגבוהים ביותר (574.6 ו-566.2 נקודות, בהתאמה). ממוצע הציונים הנמוך ביותר בקרב מועמדים ללימודי תואר ראשון במכללות האקדמיות היה בבאר שבע (513.7 נקודות). ראו לוח 4.9.

לוח 4.9

מועמדים ללימודי תואר ראשון (1) לפי הישגים בבחינה הפסיכומטרית, תוצאות הרשמה וסוג מוסד הרשמה, בערים הגדולות בישראל, תשע"ג (2012/13)

נדחו	התקבלו		סך הכל		
	מזה: התקבלו לעדיפות ראשונה	סך הכל	ממוצע ציוני בחינה פסיכומטרית	מספרים מוחלטים	
20.4	67.1	79.6	614.1	26,868	אוניברסיטאות - סך כולל (2)
16.9	70.0	83.1	627.9	1,558	מזה: ירושלים
19.8	71.9	80.2	649.8	1,540	תל אביב-יפו
17.0	70.6	83.0	635.0	1,383	חיפה
20.2	69.8	79.8	626.7	842	ראשון לציון
20.9	66.0	79.1	584.4	617	אשדוד
16.6	73.0	83.4	629.0	675	פתח תקווה
24.2	64.8	75.8	604.7	579	באר שבע
22.5	66.0	77.5	617.7	515	נתניה
19.0	72.7	81.0	612.4	411	חולון
(27.1)	(65.6)	(72.9)	596.6	96	בני ברק
19.9	70.5	80.1	637.8	593	רמת גן
25.1	63.5	74.9	602.9	219	בת ים
17.8	72.1	82.2	633.6	494	רחובות
13.8	65.4	86.2	587.8	390	אשקלון
16.9	73.3	83.1	537.9	37,744	מכללות אקדמיות - סך כולל (2)
20.5	73.3	79.5	539.8	2,539	מזה: ירושלים
18.0	72.7	82.0	574.6	2,180	תל אביב-יפו
14.4	73.5	85.6	544.6	1,062	חיפה
16.7	75.4	83.3	552.4	1,766	ראשון לציון
14.9	78.5	85.1	525.2	992	אשדוד
16.2	75.2	83.8	544.7	1,217	פתח תקווה
13.0	79.3	87.0	513.7	914	באר שבע
13.8	75.0	86.2	541.2	1,058	נתניה
18.4	72.3	81.6	536.8	1,040	חולון
12.5	85.6	87.5	541.4	327	בני ברק
16.5	76.1	83.5	566.2	777	רמת גן
18.4	74.2	81.6	522.8	527	בת ים
15.1	75.1	84.9	546.7	651	רחובות
13.9	76.6	86.1	530.0	668	אשקלון

(1) בני 18-29, לא כולל מועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה ובמכללות אקדמיות לחינוך.

(2) מועמדים ללימודי תואר ראשון שנרשמו גם לאוניברסיטאות וגם למכללות אקדמיות נספרו בכל סוג מוסד לימוד. לא כולל

מועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה ובמכללות אקדמיות לחינוך.

בקרב כלל המועמדים ללימודי תואר ראשון בני 18–29, **הנשים** היו רוב (56% הן באוניברסיטאות והן במכללות האקדמיות). **בכל הערים הגדולות רוב המועמדים היו נשים.**

מבין המועמדים לאוניברסיטאות, השיעור הגבוה ביותר של נשים היה בקרב הגרים באשדוד (65%) והשיעור הנמוך היה בקרב הגרים בחיפה (50%). מבין המועמדים למכללות האקדמיות, בבאר שבע נרשם השיעור הגבוה ביותר של נשים (58%) ובחיפה – הנמוך ביותר (53%).

בקרב המועמדים לאוניברסיטאות, שיעורי הנשים שהתקבלו לעדיפות ראשונה היו גבוהים משיעורי הגברים ב-11 מתוך 14 הערים הגדולות, במיוחד באשדוד (71% בהשוואה ל-57%, בהתאמה), בחולון (77% בהשוואה ל-68%, בהתאמה) ובבני ברק (69% בהשוואה ל-61%, בהתאמה). לעומת זאת, בקרב המועמדים למכללות האקדמיות, שיעורי הנשים שהתקבלו לעדיפות ראשונה היו נמוכים משיעורי הגברים ב-12 מתוך 14 הערים הגדולות. פערים אלו היו משמעותיים במיוחד בערים רמת גן (73% לעומת 80%, בהתאמה), בת ים (71% לעומת 80.0%, בהתאמה) ובאשקלון (73% לעומת 82%, בהתאמה).

חמישית מכלל המועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטאות (בני 18–29) היו **ערבים** (20%). לעומת זאת, שיעורם בקרב אותם מועמדים במכללות האקדמיות עמד על 11%. **בשנת 2012, מעל שליש מתושבי ירושלים היו ערבים (36%) - שיעורם בקרב המועמדים באוניברסיטאות היה 8% ושיעורם בקרב המועמדים למכללות האקדמיות היה 7%. בתל אביב-יפו, 5% מתושבי העיר היו ערבים - שיעורם היה 2.5% בקרב המועמדים לאוניברסיטאות ו-3% בקרב המועמדים למכללות האקדמיות.**

הפערים בין יהודים ואחרים לבין ערבים, בשיעורי המתקבלים לעדיפות ראשונה, היו משמעותיים הן בקרב כלל המועמדים לאוניברסיטאות (71% לעומת 53%, בהתאמה) והן בקרב כלל המועמדים למכללות האקדמיות (75% לעומת 63%, בהתאמה). פערים אלו, בין שתי קבוצות האוכלוסייה היו משמעותיים ביותר בקרב **מועמדים מירושלים** שנרשמו לאוניברסיטאות (73% מהיהודים ואחרים, התקבלו בעדיפות ראשונה, לעומת 38% מהערבים). בקרב **מועמדים מחיפה**, שיעור הערבים המתקבלים לעדיפות ראשונה היה גבוה משיעור היהודים ואחרים - הן באוניברסיטאות (72% לעומת 71%, בהתאמה) ובפרט במכללות האקדמיות (79% לעומת 73%, בהתאמה).

ג. סטודנטים⁹

בשנת תשע"ג (2012/13) למדו 241.6 אלף סטודנטים בני 20–45 באוניברסיטאות, במכללות אקדמיות ובמכללות אקדמיות לחינוך בישראל. כמעט רבע מהסטודנטים (כ-57 אלף סטודנטים, המהווים 24%) למדו לקראת תארים מתקדמים (תואר שני ותואר שלישי). ראו לוח 4.10 ותרשים 4.11.

אחוז משמעותי של סטודנטים בישראל התרכז בערים הגדולות (44% מהם; 20.8 אלף סטודנטים מתל אביב-יפו, 18.1 אלף סטודנטים מירושלים, 11.2 אלף סטודנטים מחיפה ו-8.9 אלף - מראשון לציון. המספר הנמוך ביותר של סטודנטים בערים הגדולות היה מבני ברק (1.6 אלף). ראו לוח 4.10.

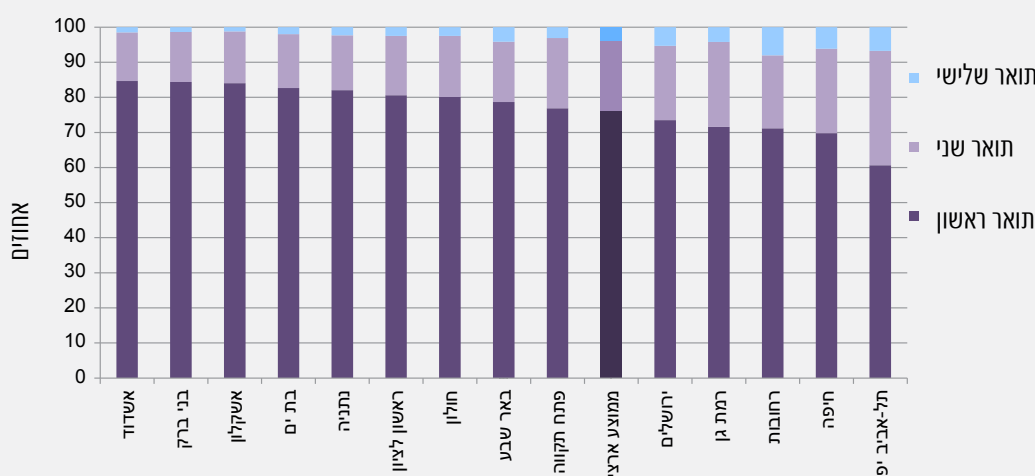
השיעור הגבוה ביותר של סטודנטים לתארים מתקדמים היה בקרב הסטודנטים מתל אביב-יפו (39%) והשיעור הנמוך ביותר - בקרב הסטודנטים מבני ברק (16%) ומאשדוד (15%). ראו תרשים 4.11.

9 סטודנטים בני 20–45 שלמדו באוניברסיטאות, במכללות אקדמיות ובמכללות אקדמיות לחינוך. לא כולל סטודנטים שלמדו באוניברסיטה הפתוחה.

תרשים ה4

סטודנטים¹ לפי תואר ועיר מגורים, בערים הגדולות בישראל, תשע"ג (2012/13)

1 סטודנטים בני 20-45 שלמדו באוניברסיטאות, במכללות אקדמיות ובמכללות אקדמיות לחינוך, לא כולל סטודנטים שלמדו באוניברסיטה הפתוחה.

בשנת תשע"ג (2012/13), תחום הלימוד העיקרי שנלמד בקרב כלל הסטודנטים לתואר ראשון בישראל היה **מדעי הרוח** (26%). תחום זה נלמד במיוחד בקרב סטודנטים מירושלים (36%). **מדעי החברה** היה תחום הלימוד השני בשכיחותו בקרב כלל הסטודנטים לתואר ראשון (21%), והוא נלמד בעיקר בקרב סטודנטים מאשקלון (30%). שיעור הלומדים **הנדסה ואדריכלות** היה גם הוא משמעותי בקרב סטודנטים לתואר ראשון בישראל (17%). בקרב סטודנטים מבאר שבע שיעור הלומדים הנדסה ואדריכלות היה הגבוה ביותר (33%). 1 מכל 8 סטודנטים לתואר ראשון בישראל למד **עסקים ומדעי הניהול** (12%). בקרב סטודנטים מבני ברק שיעורם היה הגבוה ביותר (23%). 9% מהסטודנטים למדו **מדעי הטבע ומתמטיקה**. שיעורם היה משמעותי יותר בבתי ים (13%). 1 מכל 12 סטודנטים לתואר ראשון בישראל למד **משפטים** (8%). בקרב סטודנטים שגרו בבני ברק שיעורם היה הגבוה ביותר (19%). ראו לוח 4.10.

גם בקרב כלל הסטודנטים לתואר שני, שיעור הלומדים **מדעי הרוח** היה המשמעותי ביותר (27%). בירושלים שיעורם היה הגבוה ביותר (32%). כמעט רבע מהסטודנטים לתואר שני בישראל למדו **עסקים ומדעי הניהול** (23%). שיעורם היה גבוה במיוחד בראשון לציון (38%). שיעור הסטודנטים **למדעי החברה** היה גם כן משמעותי בקרב כלל הסטודנטים לתואר שני (17%) ובמיוחד בירושלים (21%). בקרב כלל הסטודנטים לתואר שני בישראל 9% למדו **מדעי הטבע והמתמטיקה**. שיעורם הגבוה ביותר היה ברחובות (14%). שיעור הלומדים **הנדסה ואדריכלות** בקרב כלל הסטודנטים לתואר שני היה 7.0%. באופן יחסי, בחיפה שיעורם היה משמעותי מאוד (16%).

כמעט מחצית מהסטודנטים לתואר שלישי למדו **מדעי הטבע ומתמטיקה** (44%). באשדוד וברחובות שיעורם היה המשמעותי ביותר (59%-56%, בהתאמה). כמעט חמישית מהסטודנטים לתואר שלישי למדו **מדעי הרוח** (19%). בירושלים מעל לרבע מהסטודנטים למדו תחום זה (26%). 14% מהסטודנטים לתואר שלישי למדו **מדעי החברה**. בתל אביב-יפו שיעורם היה המשמעותי ביותר (18%). אחד מכל 10 סטודנטים לתואר שלישי למד **הנדסה ואדריכלות** (10%). תחום זה נלמד בעיקר בקרב סטודנטים מבאר שבע (29%).

לוח 4.10 סטודנטים (1) בני 20-45 לפי תואר, תחום לימוד ועיר מגורים, בערים הגדולות בישראל, תשע"ג (2012/13)

אשקלון	רחובות	בת ים	רמת גן	בני ברק	חולון	נתניה	נאר שבע	פתח תקווה	אשדוד	ראשון לציון	חיפה	תל אביב-יפו	ירושלים	סך הכל	סך כולל (2) - מספרים מוחלטים	סך כולל ראשון
3,370	4,576	2,457	5,474	1,599	5,135	5,274	6,396	6,714	5,363	8,849	11,121	20,692	18,060	241,626	241,626	183,601
2,833	3,257	2,031	3,917	1,349	4,117	4,328	5,035	5,163	4,539	7,129	7,767	12,553	13,270	183,601	183,601	183,601
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
17.6	21.3	19.8	18.6	22.4	20.3	17.7	20.4	17.4	16.2	15.5	23.7	25.4	36.1	25.7	25.7	25.7
29.9	21.5	20.3	21.8	11.3	19.8	19.3	15.1	23.8	23.2	23.7	18.9	22.5	15.0	21.4	21.4	21.4
13.4	15.2	19.6	13.9	22.9	20.9	18.7	13.8	13.8	13.1	19.0	8.2	10.8	11.5	12.2	12.2	12.2
8.4	7.7	8.6	12.9	18.7	8.6	10.9	6.6	10.9	7.8	8.4	7.0	11.8	8.8	8.1	8.1	8.1
0.6	1.0	0.4	1.1	0.4	0.5	0.5	0.7	0.9	0.5	0.5	1.5	1.5	1.2	0.9	0.9	0.9
4.0	4.5	4.3	3.2	6.7	3.2	4.5	5.0	4.2	5.5	3.5	4.3	3.0	5.4	5.0	5.4	5.0
5.8	9.3	12.8	11.9	10.5	12.0	10.4	4.9	11.4	7.1	12.0	11.8	11.4	8.0	9.0	9.0	9.0
0.5	2.3	0.2	0.6	-	0.4	0.3	0.1	0.3	0.5	0.4	0.3	0.5	0.3	0.5	0.5	0.5
19.8	17.3	14.0	15.9	7.1	14.3	17.7	33.4	17.3	26.1	17.1	24.3	13.1	13.8	17.3	17.3	17.3
498	950	377	1,326	227	891	824	1,100	1,341	742	1,494	2,677	6,750	3,822	47,989	47,989	47,989
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
28.5	19.4	16.7	17.7	21.6	20.8	20.9	23.0	20.2	22.0	15.9	19.5	18.7	32.3	27.1	27.1	27.1
17.7	15.4	16.7	16.6	17.2	11.8	12.4	13.4	15.5	11.6	14.1	18.2	16.3	21.3	16.9	16.9	16.9
27.5	25.8	34.7	32.7	22.9	37.0	33.3	20.5	29.8	29.6	37.8	14.1	34.8	14.6	23.2	23.2	23.2
5.4	4.2	7.4	6.4	6.6	4.8	6.8	3.5	7.4	3.9	5.0	3.2	5.5	4.9	4.7	4.7	4.7
2.6	4.4	3.4	5.4	2.2	4.9	4.2	7.4	4.7	4.0	4.6	7.8	7.5	6.5	5.4	5.4	5.4
4.6	3.9	2.7	3.8	15.0	2.9	4.4	7.0	5.2	5.4	3.1	7.8	3.5	5.2	5.4	5.4	5.4
4.6	14.1	11.7	9.8	11.0	9.3	9.3	8.7	9.0	9.8	10.7	12.7	7.7	11.9	9.1	9.1	9.1
1.4	6.5	0.9	0.9	0.7	0.7	0.8	0.8	0.6	0.8	1.7	0.4	0.7	0.6	1.1	1.1	1.1
7.6	6.3	6.1	6.6	3.1	7.7	7.9	15.7	7.5	12.8	7.2	16.3	5.3	2.7	7.0	7.0	7.0
39	369	49	231	23	127	122	261	210	82	226	677	1,389	968	8,898	8,898	8,898
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
..	11.4	..	16.9	..	16.5	12.3	12.3	16.7	(12.2)	13.7	12.7	19.6	25.5	19.1	19.1	19.1
..	8.4	..	12.6	..	14.2	13.9	9.2	10.0	(7.3)	10.2	12.0	17.8	14.4	14.3	14.3	14.3
..	2.2	..	3.9	..	2.4	4.1	1.9	4.3	..	1.8	3.8	2.2	2.1	2.4	2.4	2.4
..	..	..	1.7	..	3.9	3.3	..	2.4	-	3.5	3.4	2.4	2.0	2.3	2.3	2.3
..	0.8	..	3.9	..	2.4	..	..	3.8	-	3.5	7.7	3.2	1.3	3.4	3.4	3.4
..	1.4	..	1.3	..	..	..	..	1.4	(3.7)	..	2.2	0.5	3.6	2.0	2.0	2.0
..	55.8	..	47.2	..	49.6	48.4	44.8	..	(58.5)	50.9	36.9	45.1	48.6	43.7	43.7	43.7
..	15.4	-	1.7	-	2.4	..	1.1	..	..	5.3	..	2.2	0.3	2.8	2.8	2.8
..	4.3	..	10.8	..	7.9	13.1	29.1	6.7	(13.4)	10.2	21.1	7.0	2.3	9.8	9.8	9.8

(1) סטודנטים בני 20-45 באוניברסיטאות, במכללות אקדמיות ובמכללות אקדמיות לחינוך. לא כולל סטודנטים באוניברסיטה הפתוחה.

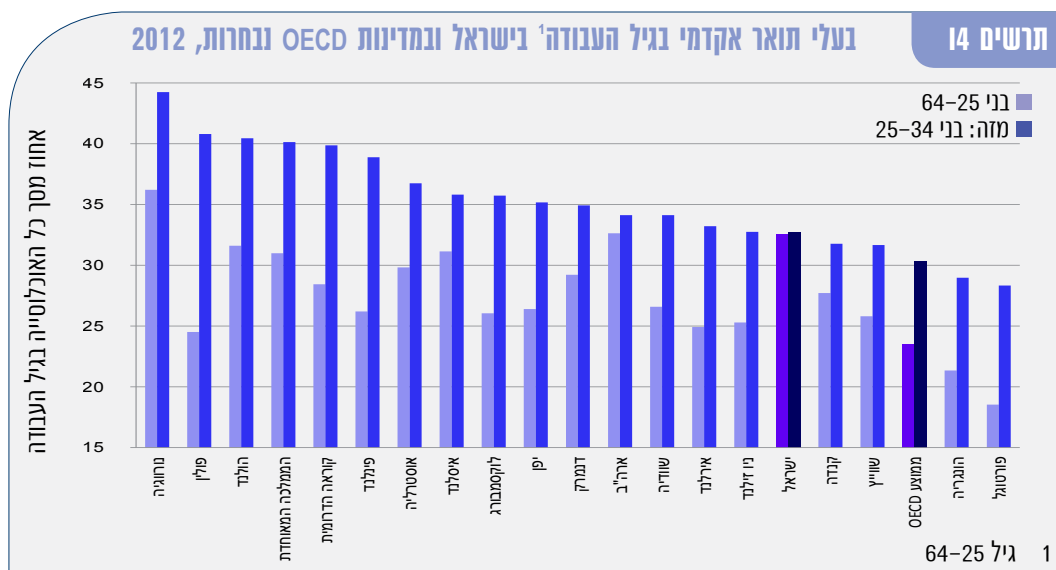
(2) כולל סטודנטים הלומדים לקראת תעודת אקדמית.

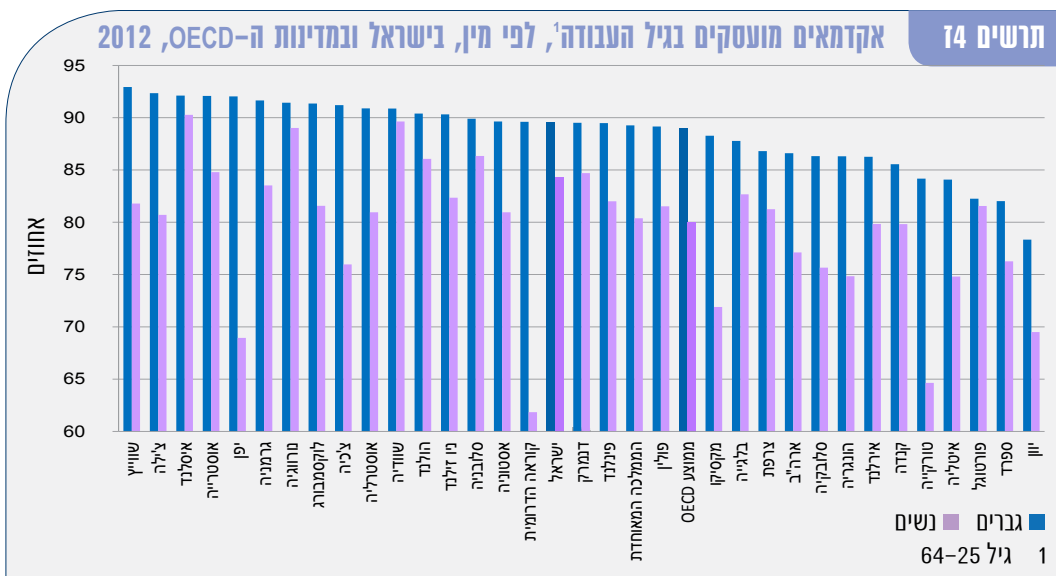
ד. השוואה בין-לאומית

בשנת 2012, 33% מהישראלים בגיל העבודה (25-64) היו בעלי השכלה אקדמית. שיעור זה היה גבוה במיוחד לעומת שאר מדינות ה-OECD. נורווגיה היא המדינה היחידה שבה שיעור האקדמאים בגיל העבודה היה גבוה יותר מאשר בישראל (36% לעומת 33%, בהתאמה).

לעומת זאת, כאשר בוחנים את שיעורי האקדמאים בני 25-34, ישראל ממוקמת במקום ה-14 בלבד. בישראל, שיעור זה עמד על 33% והיה גבוה מהשיעור הממוצע במדינות ה-OECD (30%), אך נמוך באופן משמעותי מהשיעורים המקבילים בנורווגיה (44%), בפולין (41%), בממלכה המאוחדת, בקוראה הדרומית ובהולנד (40% בכל מדינה). נראה כי הסיבה העיקרית לכך ששיעור האקדמאים בני 25-34 היה נמוך יחסית בישראל בהשוואה למדינות ה-OECD נובעת מהשירות הצבאי.

בכל מדינות ה-OECD, שיעורי המועסקים בקרב נשים אקדמאיות בגיל העבודה, היו נמוכים בהשוואה לשיעורים אלו בקרב הגברים - במיוחד בקוראה הדרומית וביפן (פער של 28 ו-23 נקודות האחוז, בהתאמה). בישראל, פער זה עמד על 6 נקודות האחוז. בישראל, שיעור הנשים האקדמאיות בגיל העבודה שהיו מועסקות היה 84% - גבוה מהממוצע במדינות ה-OECD (80%), אך נמוך בהשוואה לאיסלנד (90%), לשוודיה (90%) ולנורווגיה (89%).

בריאות

פרק

עובדי הלמ"ס שהשתתפו בכתיבת פרק זה:
נעמה רותם, אולגה ליטינצקי, מוריה ג'ורג'י, דפנה הרטל, אירינה קורנילנקו, נאווה ברנר,
מירב כץ, יגאל אייזמן

א. מבוא

הבריאות מהווה אחד המרכיבים החשובים לאיכות החיים של האדם והוגדרה על ידי ארגון הבריאות העולמי "כמצב של רווחה גופנית, נפשית וחברתית מושלמת ולא רק היעדר מחלה". בשנים האחרונות הגדרה זו שונתה מעט ועתה היא כוללת אף את היכולת לנהל "חיים פוריים מבחינה חברתית וכלכלית".

בריאותה של האוכלוסייה מושפעת ממכלול מרכיבים הקשורים להיבטים ביולוגיים-פיזיים של האוכלוסייה, לתנאים סביבתיים וחברתיים, למאפייני התנהגות, למערכת שירותי הבריאות ולרמת הרפואה.

מדיניות בריאות ורווחה במדינה אמורה לשקף את מעורבותה של המדינה בשיפור בריאות האוכלוסייה ובצמצום פערים בין קבוצות אוכלוסייה שונות. תשומות מערכת הבריאות כוללות מאפיינים פיזיים וביולוגיים שחלקם קבועים ובלתי ניתנים לשינוי, מאפייני התנהגות של האוכלוסייה שעליהם ניתן להשפיע באמצעות חינוך ותכניות התערבות, מאפייני מערכת הבריאות, רמתה והמשאבים העומדים לרשותה. תפוקות מערכת הבריאות נגזרות ממצב בריאותה של האוכלוסייה ונמדדות במדדים שונים של תחלואה ותמותה.

בהתאם לנושא של דוח פני החברה הנוכחי הפרק מכיל נתונים על הערים הגדולות בישראל. יצוין כי אין אחידות בשנים הנסקרות בפרק משום שהנתונים לכל נושא הם בהתאם לזמינותם בלמ"ס.

בפרק תיבה בנושא פרויקט "ערים בריאות בישראל". תודתנו לד"ר מילכה דונחין ממשד הבריאות על הכנת התיבה. בפרק זה מוצגים תשעה אינדיקטורים עיקריים המשקפים מדדי בריאות מתחום התשומות ובעיקר מתחום התפוקות. במדדים השונים נעשו השוואות בין גברים ונשים ובין קבוצות אוכלוסייה ונבחנו מגמות לאורך זמן. בנוסף, לאורך הפרק בוצעה השוואה של נתוני ישראל עם נתוני מדינות ה-OECD.

המדדים בפרק הם:

1. **תוחלת חיים ותמותת תינוקות** כמדדים מסכמים של מצב בריאות האוכלוסייה.
2. **סיבות מוות עיקריות.**
3. **לידות ופניות לוועדות להפסקת הריון בקרב נערות** – נושא ההריונות של נערות נחשב לבעיה לאומית בחלק מהמדינות המפותחות בשל ההשלכות החברתיות, הכלכליות והבריאותיות שיש להריונות אלו על החברה בכלל ועל הנערות וילדיהן בפרט.
4. **הערכה עצמית של בריאות** – מדד מקובל בסקרים לבחינת מצב בריאותו של הפרט.
5. **בעלי מוגבלות** – אנשים המדווחים על קושי בתפקוד.
6. **התנהגויות בריאות** – עישון והשמנת יתר כגורמי סיכון לעלייה בתחלואה וביצוע פעילות גופנית הידועה כהתנהגות מונעת ומפחיתה את הסיכון למגוון מחלות.
7. **משאבים פיזיים וכוח אדם במערכת הבריאות** – מיטות אשפוז, תפוסת מיטות, רופאים ואחיות (בעלי הכשרה ומועסקים).
8. **ביטוחי בריאות** – ביטוחים משלימים וביטוחים פרטיים.
9. **הוצאה הלאומית לבריאות** – בדגש על העלייה שחלה בהוצאה פרטית.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

תוחלת חיים בלידה: מספר השנים הממוצע אשר אדם צפוי לחיות בהנחה ששיעורי התמותה הקיימים בתקופת ההתייחסות יישארו קבועים לאורך חייו.

תמותת תינוקות: יילוד שנפטר בטרם מלאה לו שנת חיים אחת. שיעור תמותת תינוקות מחושב ל-1,000 לידות חי.

שיעור תמותה מתוקנן לגיל: שיעור תמותה הנותן אומדן לשיעור התמותה באוכלוסייה הנבדקת, אם התפלגות הגילים באוכלוסייה זו הייתה זהה לזו של אוכלוסיית תקן. תקנון לגיל מאפשר השוואה בין אוכלוסיות שונות הנבדלות בהרכב הגילים.

לידת חי: לידת עובר שאחרי היפרדו מהאם (בין אם חבל הטבור נחתך ובין אם לא, בין אם השליה עדיין קשורה ובין אם לא) מגלה לפחות אחד מסימני החיים הבאים: נשימה, דופק לב, דופק חבל טבור או תנועות ברורות של שרירים רצוניים.

שיעור פריון כללי: מספר לידות חי לאלף נשים בגיל הפריון (15-49). שיעור פריון כללי מחושב על ידי חלוקת סך כל לידות חי שאירעו בשנה מסוימת בסך האוכלוסייה הממוצעת של נשים בגיל 15-49, והכפלתו ב-1,000.

ריבוי טבעי: ההפרש שבין לידות ופטירות בתקופה מוגדרת.

שיעור פריון סגולי לפי גיל: מספר לידות חי לאימהות בקבוצת גיל מסוימת לאלף נשים באותהקבוצת גיל. שיעור פריון סגולי מחושב על ידי חלוקת סך כל לידות חי שאירעו בשנה מסוימת לאימהות בגיל מסוים, בסך האוכלוסייה הממוצעת של נשים באותו גיל עבור אותה שנה, והכפלתו ב-1,000.

שיעור פריון כולל: מספר הילדים הממוצע הצפוי לאישה בימי חייה. השיעור מבוסס על ההנחה שכל הנשים בגיל 15-49 בדור מסוים תלדנה לפי שיעורי הפריון הסגוליים של הנשים באוכלוסייה בשנת ההתייחסות, וכי כולן תשרודנה במשך כל שנות הפריון שלהן.

רמת תחלופה: מספר ממוצע של ילדים שאישה צריכה ללדת בכדי לשמור על יציבות גודל האוכלוסייה באזור גאוגרפי מסוים לאורך זמן. רמת התחלופה במדינות המפותחות היא 2.1 ילדים לאישה. רמה זו אמורה להוות תחליף לאישה ולכן זוגה תוך התחשבות בשיעור תמותת התינוקות.

פניות לוועדות להפסקת הריון: כפי שמדווחות ללמ"ס על גבי טופסי "בקשה לאישור הפסקות הריון" על פי חוק העונשין תשל"ז-1977 ותקנות העונשין (הפסקת הריון) תשל"ח-1978. שיעור הפניות מחושב ל-1,000 נשים בגיל הפריון (15-49).

לידות והפסקות הריון בקרב נערות: מחושב עבור נשים עד גיל 19.

בעלי מוגבלויות: השאלות בסקר החברתי 2011 שמהן נבנה המדד של מוגבלות היו:

- האם יש לך קושי לראות גם כשאת/ה מרכיב/ה משקפיים?
- האם יש לך קושי לשמוע גם כשאת/ה מרכיב/ה מכשיר שמיעה?
- האם יש לך קושי ללכת או לעלות מדרגות?
- האם יש לך קושי להתלבש או להתרחץ?
- האם יש לך קושי לזכור או להתרכז?

האפשרויות השונות לתשובה היו: "לא – אין קושי", "יש קושי מעט", "יש קושי רב", "לא יכול בכלל".

אדם עם **מוגבלות חמורה** הוגדר כמי שענה "יש קושי רב" או "לא יכול בכלל" לפחות בשאלה אחת מחמש השאלות.

הערכה עצמית של בריאות: מדד נפוץ ומקובל ביותר בסקרי אוכלוסייה לצורך הערכת מצב בריאותו של הפרט. מבוסס על השאלה: "מה מצב בריאותך בדרך כלל?".

מעשנים: שיעור המשיבים בחיוב לשאלה "האם את/ה מעשן/נת לפחות סיגריה אחת ביום?".

עוסקים בפעילות גופנית: שיעור אלה שעסקו בפעילות גופנית שנמשכת לפחות 30 דקות, לפחות 3 פעמים בשבוע.

עודף משקל והשמנת יתר: מבוסס על מדד ה-BMI – Index Mass Body (מדד מסת הגוף). ה-BMI הוא מספר המתקבל מחלוקת משקל האדם (בקילוגרמים) בגובה (במטרים) בריבוע. לפי הגדרות ארגון הבריאות העולמי, אנשים בעלי BMI בין 25-30 נחשבים בעלי עודף משקל, ואנשים בעלי BMI מעל 30 נכללים תחת הקטגוריה של השמנת יתר. הנתונים מבוססים על דיווח עצמי על משקל וגובה.

מיטות בתקן: מספר מיטות האשפוז המאושר בתעודת הרישום של בית החולים.

שיעור מיטות: מספר מיטות האשפוז המאושר בתעודת הרישום של בתי החולים, מחולק באוכלוסייה.

תפוסת מיטות: מספר ימי האשפוז שהיו בפועל בתקופה מוגדרת בהשוואה לימי האשפוז הפוטנציאליים, בהתאם לתעודת הרישום של כל בית חולים.

מספר בעלי הרשאה לעסוק ברפואה/סיעוד: סך כל הרופאים/אחיות בסוף כל שנה (מצטבר), שקבלו הרשאה לעסוק במקצוע בישראל.

שיעור רופאים/ אחיות: שיעור רופאים/אחיות בסוף השנה מחולק באוכלוסיית סוף השנה.

רופאים/ אחיות מועסקים: כולל אנשים שעבדו לפחות שעה אחת בשבוע כרופא/אחות, תמורת שכר, רווח או תמורה אחרת. השיעור מחושב ל-1,000 נפש בכלל האוכלוסייה.

ביטוח משלים: שירותי בריאות נוספים (אינם כלולים בסל השירותים הבסיסי כפי שמוגדר בחוק ביטוח בריאות ממלכתי) המוצעים על ידי קופות החולים.

ביטוח בריאות פרטי: פוליסות ביטוח הנרכשות ישירות מחברות ביטוח מסחריות ומציעות כיסוי לשירותי בריאות שאינם כלולים בסל השירותים הבסיסי ו/או מרחיבות את הכיסוי בשירות הנכלל בסל הבסיסי.

הוצאה לאומית לבריאות: בהוצאה לאומית לבריאות מבחינים בין הוצאה שוטפת לבין השקעה בנכסים קבועים. **ההוצאה השוטפת** כוללת הוצאה על שירותי בריאות, תרופות ומכשירים רפואיים. **ההשקעה בנכסים קבועים** כוללת הקמת בניינים ורכישת ציוד למוסדות המספקים שירותי בריאות.

מרפאות ציבוריות ורפואה מונעת כולל, בין השאר, את שירותי התחנות לטיפול באם ובילד, שירותי הבריאות במוסדות החינוך, מלחמה במגפות ובמחלות, מרפאות החוץ של בתי החולים.

בסעיף "**בתי חולים ומחקר**" נכללים בתי חולים כלליים, בתי חולים לחולי נפש ולחולים במחלות כרוניות; בתי החלמה; אגפים רפואיים בבתי אבות; יחידות מיוחדות במוסדות ללא כוונת רווח העוסקות במחקר, ועוד.

הסעיף "**רפואת שיניים**" כולל מרפאות שיניים, מעבדות לרפואת שיניים ולטכנאות שיניים. הסעיף "**רופאים פרטיים**" כולל גם מעבדות רפואה ומכוני רפואה פרטיים, שירותי אחיות וטיפולים מיוחדים.

ג. מקורות הנתונים

- פטירות ופטירות תינוקות** – הפרטים האישיים שבמרשם התושבים וכן בטופס "הודעת פטירה".
- סיבות מוות** – סיבות המוות הרשומות בהודעות הפטירה ומקודדות בלמ"ס.
- לידות** – הפרטים האישיים שבמרשם התושבים וכן בטופס "הודעת לידת חי".
- הפסקות היריון** – טופס בקשות להפסקת היריון שהתקבל בלמ"ס מהוועדות לאישור הפסקות היריון.
- הערכה עצמית של בריאות ומוגבלות** – "הסקר החברתי 2012", למ"ס.
- התנהגויות בריאות** – סקר KAP 2013 של המרכז הלאומי לבקרת מחלות, משרד הבריאות.
- וכן הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2010 שעסק בנושא זה.
- היצע בעלי הכשרה ברפואה ובסיעוד** – רישום הרישוי במאגרי המידע במשרד הבריאות.
- רופאים ואחיות מועסקים** – סקר כוח אדם, למ"ס. הסקר כולל את כוח האדם האזרחי בישראל.
- מיטות אשפוז בתקן** – אגף מידע, משרד הבריאות.
- תפוסת מיטות** – אגף מידע, משרד הבריאות, מבוסס על דיווחים חודשיים מבתי החולים.
- ביטוח משלים וביטוח בריאות פרטי** – סקרי הוצאות משק הבית, לשנים 1997–2011, למ"ס. הסקר כולל את כלל האוכלוסייה למעט קיבוצים, מושבים שיתופיים ובדווים הגרים מחוץ ליישובים. בשנים 2000–2001 לא נכללה אוכלוסיית מזרח ירושלים בסקר.
- הוצאה לאומית לבריאות** – פרסומי "ההוצאה הלאומית לבריאות", למ"ס.

ד. ממצאים עיקריים

1. תוחלת חיים ותמותה

תוחלת חיים ותמותה תינוקות, לפי מין וקבוצת אוכלוסייה, 2012

לוח 5.1

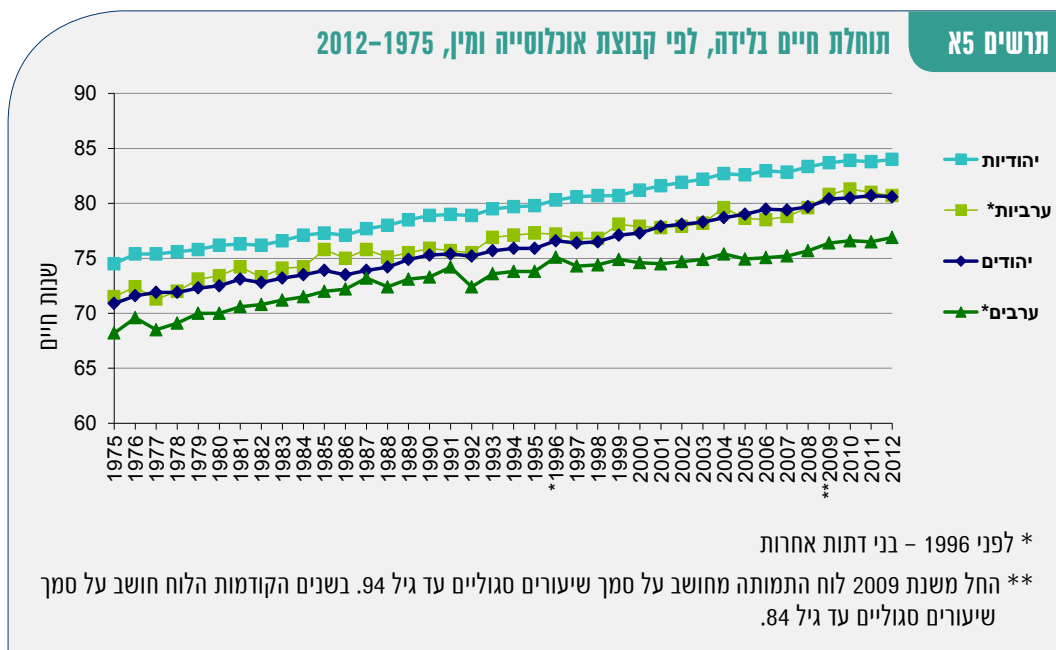
קבוצת אוכלוסייה	תוחלת חיים		תמותת תינוקות	
	גברים	נשים	מספרים מוחלטים	שיעורים ל-1,000 לידות חי
סך הכל	79.9	83.6	610	3.6
יהודים ואחרים	80.4	84.0	344	2.6
מזה: יהודים	80.6	84.0	338	2.7
ערבים	76.9	80.7	266	6.6

רמת התמותה בישראל נמוכה יחסית למדינות העולם ונמצאת במהלך השנים במגמת שיפור מתמשך בכל קבוצות האוכלוסייה, אם כי בשלוש השנים האחרונות כמעט שלא חל שינוי בתוחלת החיים. יש פערים ברמת התמותה בין יהודים וערבים ובין גברים ונשים והם נשמרים במשך השנים.

בשלוש השנים האחרונות תוחלת החיים בלידה לא השתנתה בקרב הנשים ועלתה במעט מאוד בקרב הגברים, זאת לעומת עלייה מתמדת בתוחלת החיים במרבית השנים. בעשור האחרון, מ-2002 ועד 2012, תוחלת החיים בלידה עלתה בקרב הגברים ב-2.4 שנים ובקרב הנשים ב-2.1 שנים (מ-77.5 ל-79.9 בגברים ומ-81.5 ל-83.6 בנשים); בקרב הגברים, העלייה בתוחלת החיים גדולה יותר אצל יהודים לעומת ערבים (2.5 ו-2.2 שנים בעשור, בהתאמה), ואילו בקרב הנשים, העלייה במשך העשור גדולה יותר אצל נשים ערביות לעומת נשים יהודיות (2.8 שנים בקרב ערביות לעומת 2.1 שנים בקרב יהודיות).

הבדלים אלה בקצב השינוי בתוחלת החיים באים לידי ביטוי בהתרחבות הפער בתוחלת החיים בקרב הגברים בין יהודים וערבים, מ-3.4 שנים בשנת 2002 ל-3.7 שנים בשנת 2012, אך לצמצום הפער בקרב הנשים מ-4.0 שנים בשנת 2002 ל-3.3 שנים בשנת 2012.

במבט ארוך יותר, תוחלת החיים עלתה מסוף שנות השבעים של המאה ה-20 ועד לתחילת העשור הנוכחי (1975-1979 עד 2008-2012) ב-8.5 שנים בקרב גברים וב-8.7 שנים בקרב נשים. משמעות השינוי היא הישרדות גדולה יותר של האוכלוסייה בגילים מבוגרים. לפי רמות התמותה של סוף שנות השבעים, רק כ-33% מהזכרים ו-43% מהנקבות שנולדו, היו צפויים להגיע לגבורות (יום ההולדת השמונים שלהם), אך מאז ועד סוף העשור הנוכחי, חל שיפור משמעותי מאוד בתוחלת החיים, ומבין הנולדים היום – כ-58% מהזכרים וכ-71% מהנקבות צפויים לחגוג יום הולדת זה.

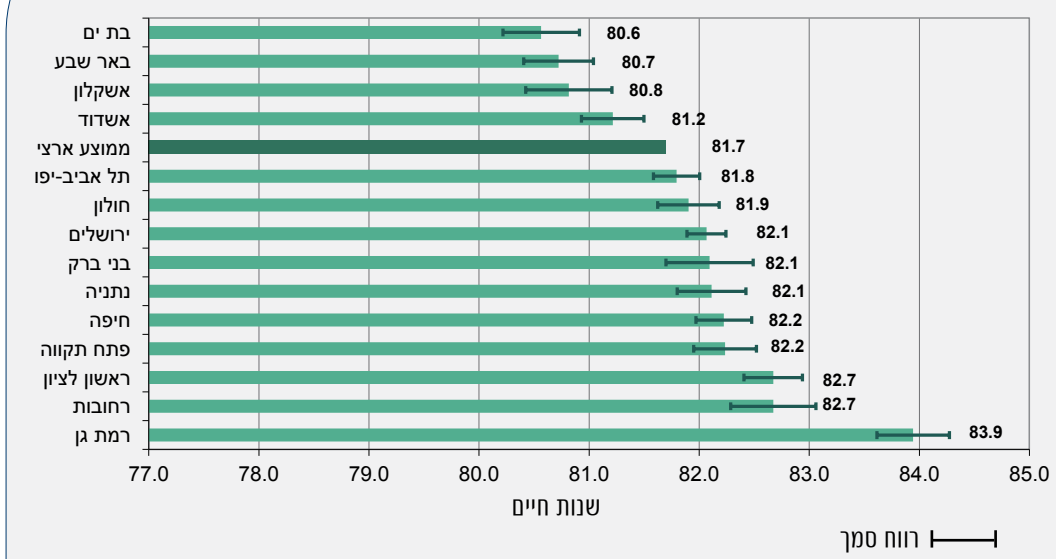
בכל השנים, תוחלת החיים בקרב ערבים נמוכה לעומת תוחלת החיים בקרב יהודים, הן בקרב הגברים והן בקרב הנשים. עד סוף שנות השמונים הפער בתוחלת החיים בין יהודים וערבים היה במגמת צמצום, ובשנים 1985-1989 הוא עמד על 1.4 שנים בקרב גברים ו-2.3 שנים בקרב נשים, אך מאז גדל הפער והוא מגיע בשנים 2010-2012 ל-4.0 שנים בקרב גברים ול-3.0 שנים בקרב נשים. כאמור, בקרב הנשים, בשנים האחרונות הצטמצם הפער שבין יהודיות וערביות.

הפער בתוחלת חיים בין נשים וגברים עמד בשנת 2012 על 3.7 שנים. בשלושים השנים האחרונות קיימת מגמה קלה של התרחבות הפער בין תוחלת החיים של הנשים והגברים, אך בקרב היהודים המגמה בעשור האחרון היא של הקטנת הפער והוא ירד מ-3.8 שנים ל-3.4 שנים. בקרב הערבים, למרות מגמת התרחבות הפער בין תוחלת החיים של הנשים והגברים במשך שלושים שנים, הפער בעשור האחרון דומה מאוד, עלה מ-3.4 שנים ל-3.5 שנים.

בערים הגדולות בישראל קיים פער של 3.3 שנים בתוחלת חיים בין העיר שבה תוחלת החיים הגבוהה ביותר – רמת גן (83.9 שנים) לעיר שבה תוחלת החיים הנמוכה ביותר – בת ים (80.6) – ממוצע לשנים 2010-2012. בבאר שבע ובאשקלון תוחלת חיים דומה לזו שבבת ים (80.7 ו-80.8 בהתאמה) תוחלת החיים ברמת גן גבוהה ביותר משנה מתוחלת החיים בערים המדורגות אחריה – רחובות וראשון לציון, בהן תוחלת החיים הגיעה ל-82.7 שנים. בערים פתח תקווה, חיפה, נתניה, בני ברק וירושלים, תוחלת חיים מעט נמוכה יותר – 82.1-82.2 (תרשים 5ב). חשוב לציין כי רווח הסמך לתוחלת החיים ביישובים גדול יחסית ולכן ההבדלים בין הערים בחלקם אינם מובהקים.

תוחלת חיים בלידה בערים הגדולות בישראל, מחצצ לשנים 2010-2012

תרשים 15

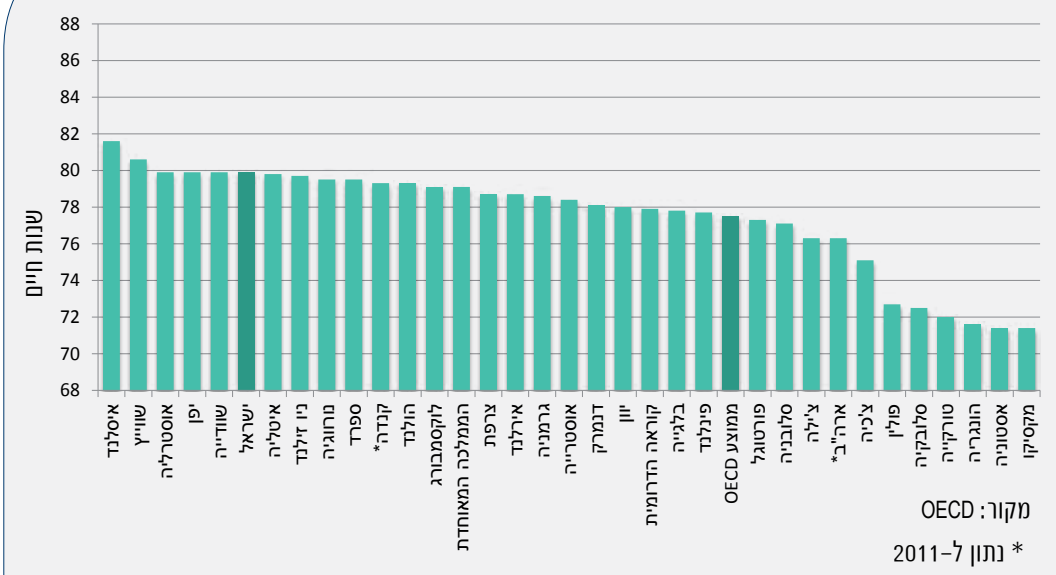

בהשוואה בין-לאומית של תוחלת חיים בלידה (לשנת 2012), שומרים הגברים הישראלים על מיקום גבוה מאוד. תוחלת החיים שלהם היא השלישית מבין מדינות ה-OECD יחד עם יפן ושוודיה, נמוכה ב-1.7 שנים מזו של הגברים באיסלנד, המובילה, וב-0.7 שנים מזו של הגברים בשווייץ, המדורגים במקום השני.

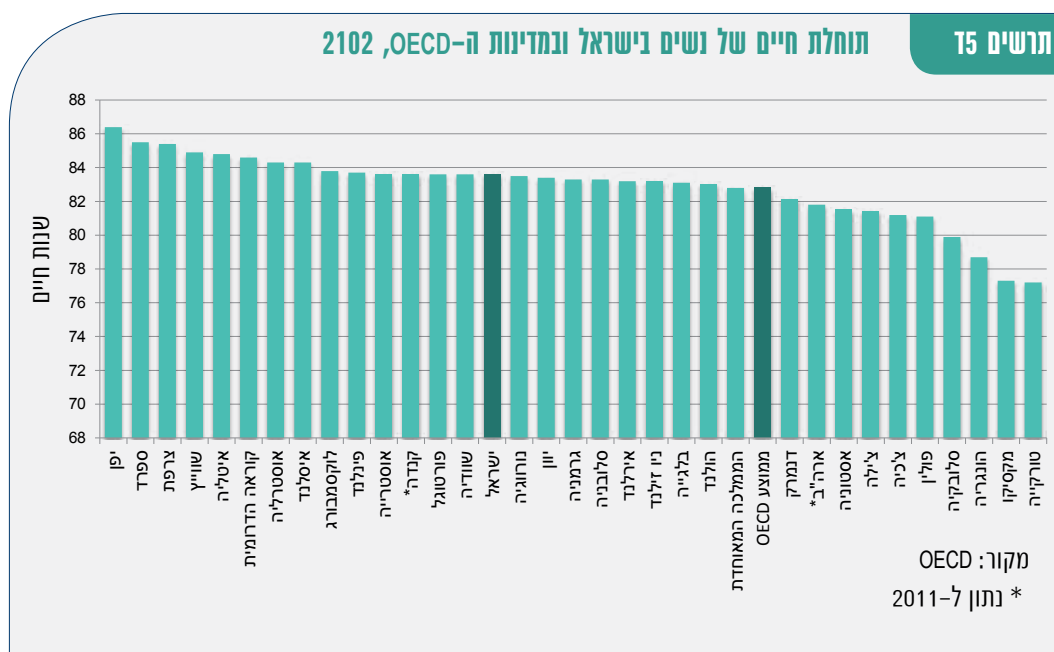
הנשים הישראליות מדורגות נמוך יותר, במקום האחת עשרה מבין מדינות ה-OECD, יחד עם עוד 4 מדינות - שוודיה, פורטוגל, קנדה ואוסטריה, עם תוחלת חיים הנמוכה ב-2.8 שנים מזו של הנשים ביפן, המובילה.

תוחלת חיים של גברים בישראל ובמדינות ה-OECD, 2102

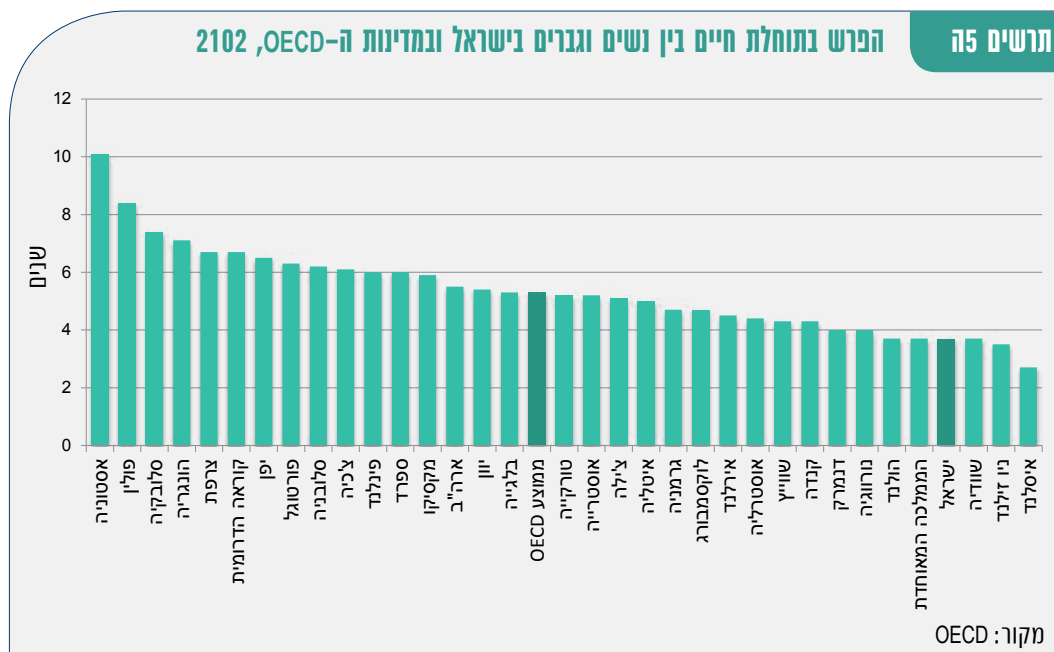
תרשים 15

מקור: OECD
* נתון ל-2011

ההפרש בתוחלת החיים בין נשים וגברים בישראל הוא מהנמוכים ביותר במדינות ה-OECD. בשנת 2012 עמד ההפרש על 3.7 שנים (בדומה להפרש בהולנד, בשוודיה ובממלכה המאוחדת) כאשר הטווח במדינות ה-OECD נע בין 2.7 שנים (איסלנד) ל-10.1 שנים (אסטוניה), והממוצע עמד על 5.3 שנים. ביפן, שבה תוחלת החיים של הנשים היא הגבוהה ביותר, ההפרש היה 6.5 שנים. בעבר, ההפרש הנמוך בתוחלת החיים בין נשים וגברים בישראל יחסית למדינות ה-OECD היה בולט יותר. צמצום ההפרש במדד זה בין ישראל למדינות אחרות, מתבטא גם בשיפור היחסי במיקומן של הנשים במדד תוחלת החיים לעומת העבר.

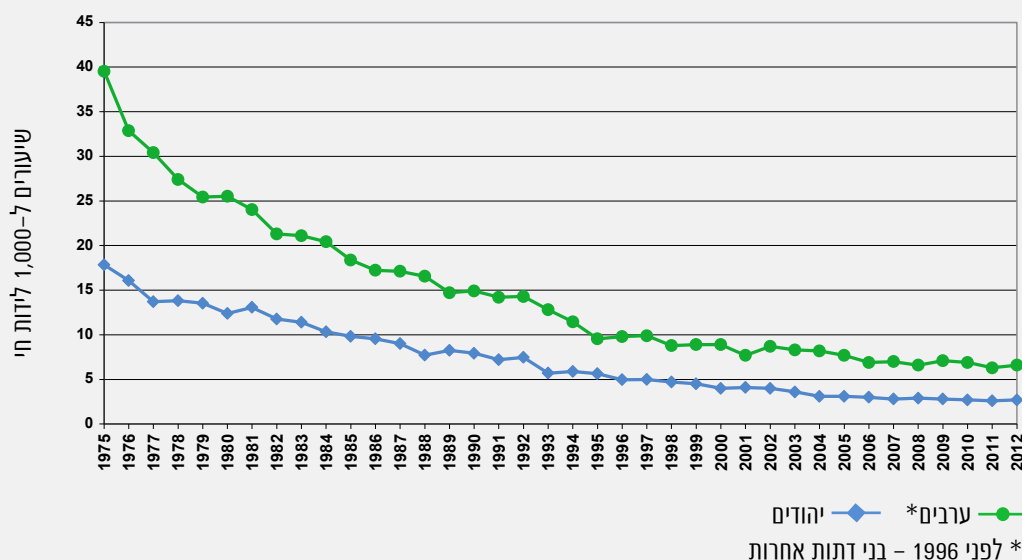

בשנת 2012, שיעור **תמותת התינוקות** ל-1,000 לידות חי היה 3.6; 2.7 בקרב יהודים ו-6.6 בקרב ערבים. שיעורי תמותת התינוקות נמצאים במגמת ירידה רציפה מאמצע שנות השבעים, ירידה של כ-80% בשתי קבוצות האוכלוסייה.

שיעורי תמותת התינוקות גבוהים יותר בקרב ערבים לעומת יהודים, ולמרות הירידה המשמעותית בתמותת תינוקות בשתי הקבוצות, נשמר יחס של 2 ל-1 בתמותת תינוקות בין ערבים ליהודים. בשנים האחרונות האט קצב הירידה בתמותת התינוקות באוכלוסייה הערבית, אך קצב זה נמשך באוכלוסייה היהודית ברמה הקודמת, ולכן עלה היחס בין האוכלוסייה הערבית לאוכלוסייה היהודית ל-2.4 ל-1.

תמותת תינוקות, לפי קבוצת אוכלוסייה, 1975-2012

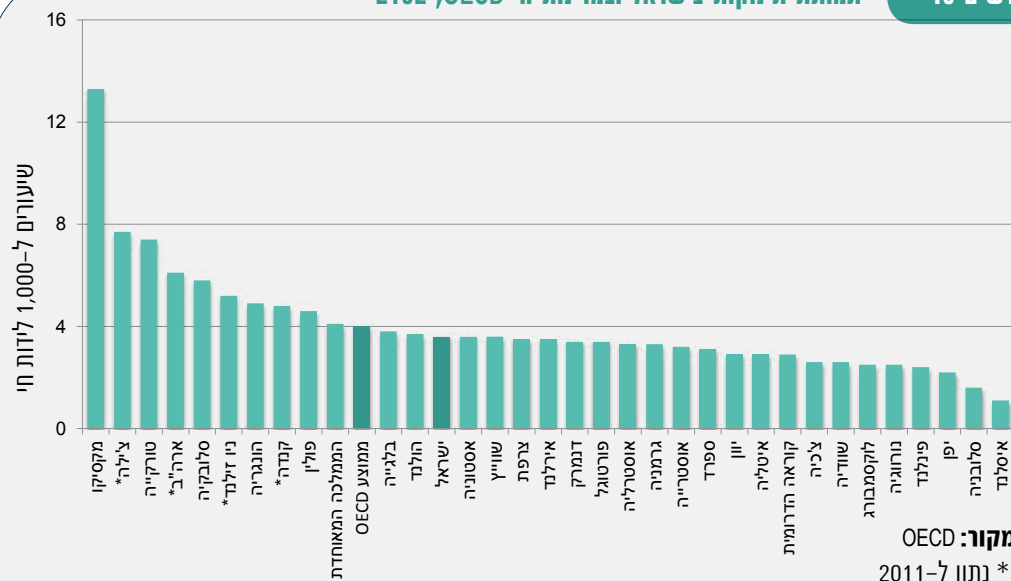
תרשים 15

בהשוואה בין-לאומית של שיעור תמותת תינוקות, ישראל ממוקמת במקום ה-20 (מעל האמצע) ביחס למדינות ה-OECD יחד עם אסטוניה ושווייץ ועם שיעור דומה לזה של צרפת, אירלנד והולנד. כיום, ההבדלים בשיעור תמותת תינוקות בין מרבית מדינות ה-OECD קטנים, למעט במדינות ארצות הברית, צ'ילה, טורקיה ומקסיקו שבהן השיעורים גבוהים יותר. לעומת השנים הקודמות מיקומה של ישראל בשנת 2012 נמוך יותר בדירוג, אך מאחר שההבדלים בין המדינות, כאמור, קטנים מאוד, לירידה במיקום היחסי אין משמעות רבה.

תמותת תינוקות בישראל ובמדינות ה-OECD, 2012

תרשים 16

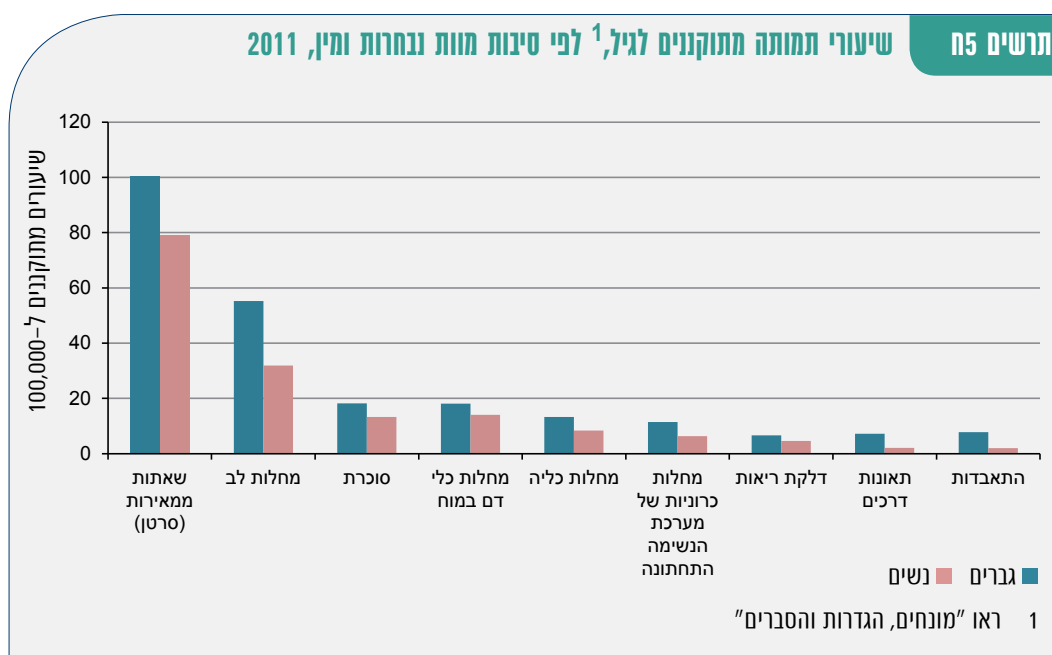

2. סיבות מוות

בשנת 2011, רבע (25.3%) מכלל הנפטרים נפטרו משאתות ממאירות (סרטן). ממחלות לב נפטרו 16.1% וממחלות כלי דם במוח – 6.0%. **התפלגות סיבות המוות** בנשים ובגברים דומה, פרט לאחוז התמותה מסיבות חיצוניות¹ שהוא כפול אצל גברים לעומת נשים (6.4% לעומת 3.1% בהתאמה בשנת 2011). סוג הסרטן השכיח ביותר אצל גברים הוא סרטן קנה הנשימה, הסמפונות והריאה (24.4% מכל הפטירות מסרטן) ואצל נשים – סרטן השד (22.2% מכלל הפטירות מסרטן).

שיעורי התמותה (מתוקנים לגיל) גבוהים יותר בקרב גברים מאשר בקרב נשים בסך הכל ובכל סיבות המוות העיקריות. שיעור התמותה המתוקן לגיל (מכל הסיבות) בקרב גברים גבוה לעומת השיעור המתוקן בקרב נשים – פי 1.4. שיעור התמותה ממחלות לב גבוה פי 1.7 בקרב גברים לעומת נשים, ומסרטן – פי 1.3.

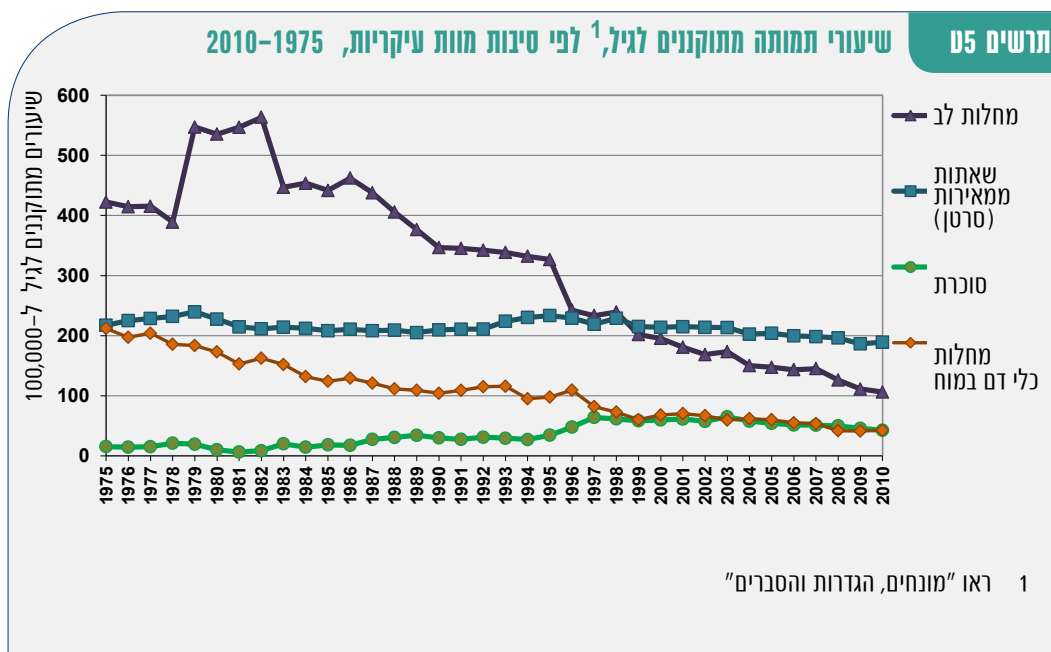
שיעור תמותה מתוקן לפי גיל בקרב הערבים גבוה פי 1.4 מזה שבקרב היהודים. בהשוואת שיעורי התמותה המתוקנים לפי גיל בין יהודים וערבים בסיבות המוות המובילות, עולה כי שיעורי התמותה מסרטן זהים בין שתי האוכלוסיות, אולם שיעורי התמותה ממחלות לב וממחלות כלי דם במוח גבוהים אצל ערבים (פי 1.6 ו-1.8 בהתאמה) לעומת יהודים. שיעור התמותה המתוקן מסוכרת גבוה פי 2.5 אצל ערבים לעומת יהודים. שיעור התמותה המתוקן מכל הסיבות החיצוניות גבוה פי 1.7 אצל ערבים לעומת יהודים.

מתחילת שנות השמונים של המאה ה-20, חלה ירידה גדולה בשיעורי התמותה ממחלות לב, בדומה לירידה הנצפית בעולם המערבי. בשיעורי הפטירה מסרטן יש תנודתיות לאורך השנים אך המגמה הכללית היא של ירידה מתונה מאוד. כתוצאה מכך, בסוף שנות התשעים חל היפוך בסיבות המוות המובילות, ומאז שאותות ממאירות (מחלת הסרטן) הפכו להיות סיבת המוות המובילה ולאחר מכן מחלות הלב.

כמו במחלות לב, גם בשיעורי התמותה ממחלות כלי דם במוח חלה ירידה גדולה בעשורים האחרונים, ירידה שהחלה בתחילת שנות השבעים. שיעורי הפטירה מסוכרת עלו במשך השנים ומחלה זו הפכה לגורם הפטירה השלישי בשכיחותו, מעט לפני מחלות כלי דם במוח.

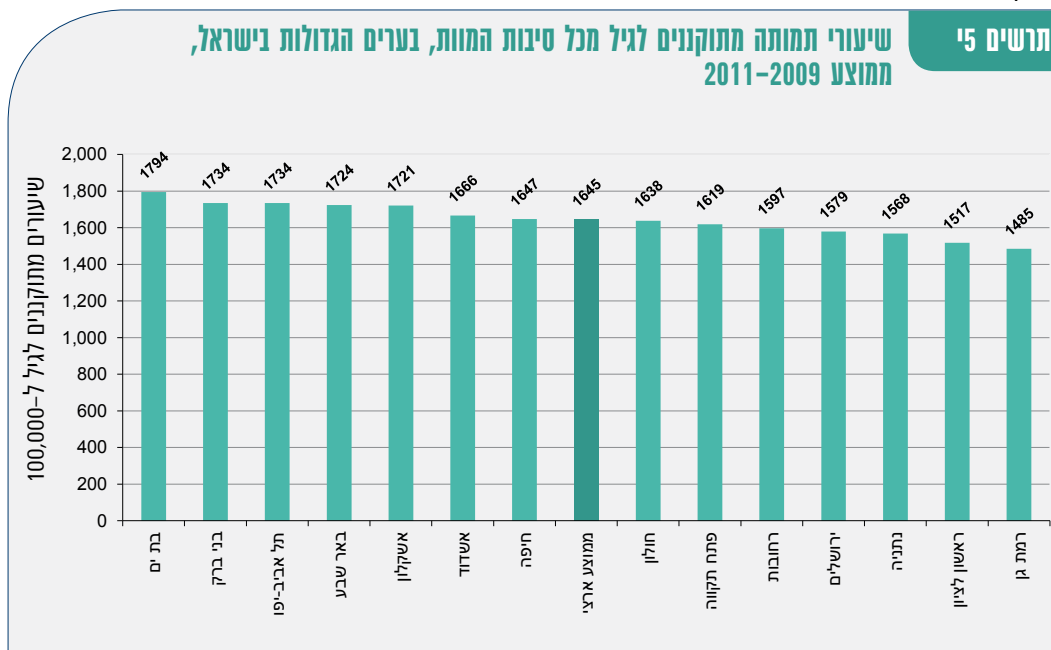
1 סיבות מוות חיצוניות הן סיבות שאינן מחלות כגון: תאונות דרכים, רצח והתאבדות.

בשיעור תמותה ממחלות לב וממחלות כלי דם במוח חלה ירידה גדולה הן בקרב גברים והן בקרב נשים, כאשר הירידה בקרב נשים הייתה מעט מהירה יותר, ולכן הפער בין גברים ונשים בתמותה ממחלות לב וממחלות כלי דם במוח, גדל. גם לגבי סרטן, הירידה בתמותה במשך השנים גדולה מעט יותר בקרב נשים, ולכן הפער בין גברים ונשים גדל. בתמותה מסוכרת חלה עלייה גדולה בקרב שני המינים, כאשר העלייה בקרב הגברים גדולה יותר.

סיבות מוות בערים הגדולות בישראל, ממוצע לשנים 2009-2011

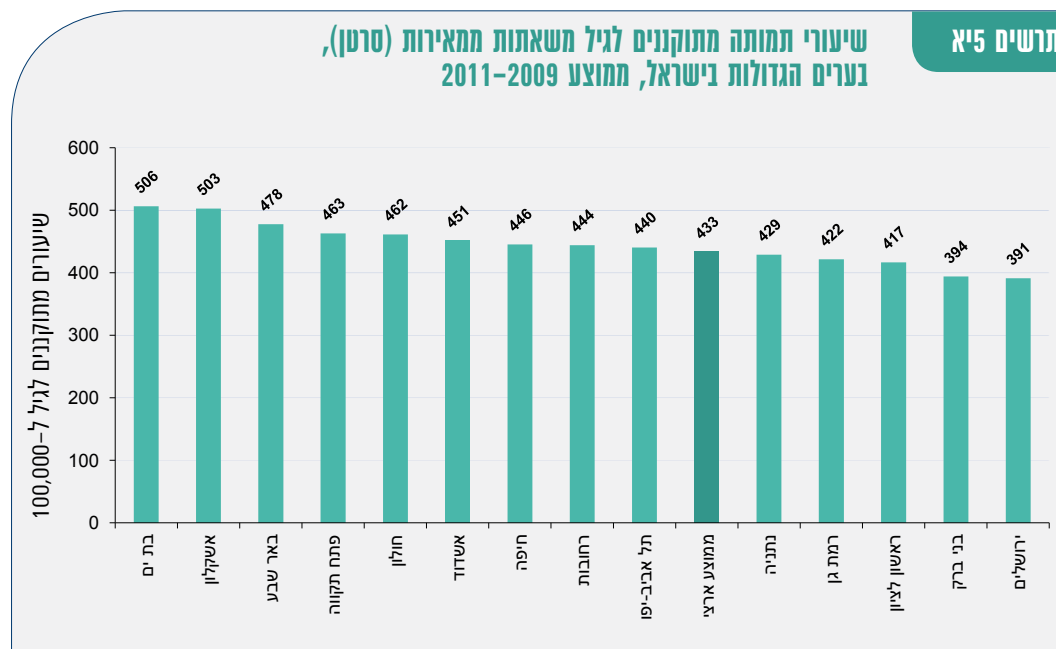
שיעורי התמותה המתוקננים לגיל (בני 45 ומעלה) בערים הגדולות בישראל, מכל סיבות המוות, היו גבוהים ביותר בערים בת ים, בני ברק ותל אביב-יפו, פי 1.1 לעומת הממוצע הארצי ופי 1.2 לעומת רמת גן שבה שיעור התמותה הנמוך ביותר.

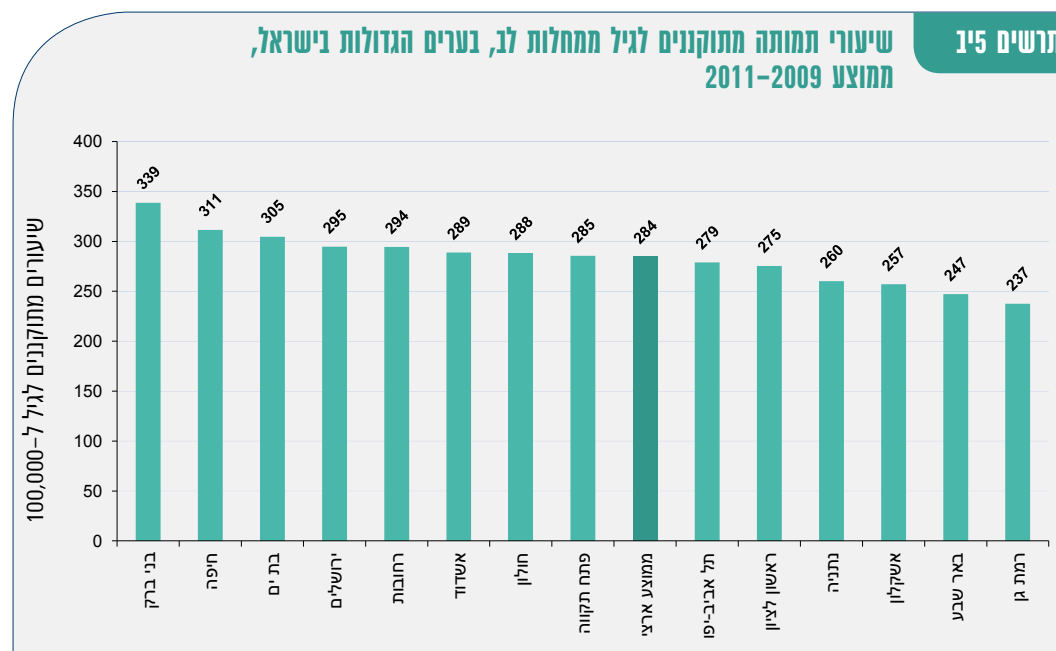

שיעורי התמותה לפי סיבות מוות בערים הגדולות, מבוססים על מספר קטן יחסית של מקרים וחשופים לסטייה אקראית. חלק מההבדלים בין הערים אינם מובהקים ולכן יש להתייחס אליהם בזהירות רבה.

שיעורי התמותה הגבוהים ביותר משאטות ממאירות (סרטן) היו בערים בת ים ואשקלון, כמעט פי 1.2 לעומת הממוצע הארצי ופי 1.3 לעומת ירושלים ובני ברק, הערים עם שיעורי התמותה הנמוכים ביותר מבין הערים הגדולות.

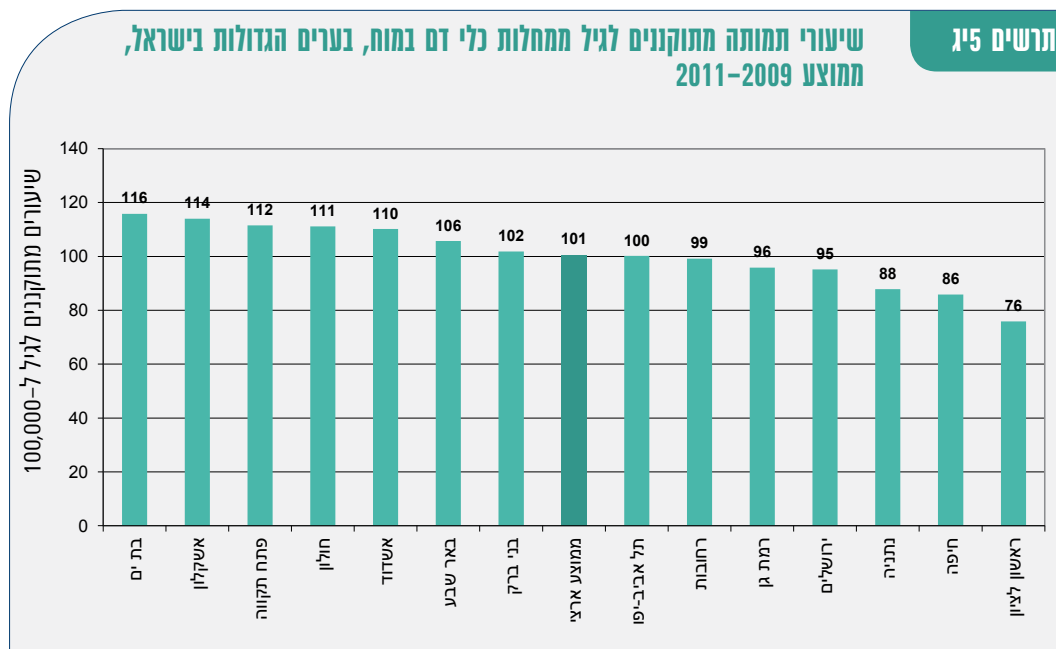

שיעור התמותה הגבוה ביותר ממחלות לב היה בבני ברק - פי 1.2 לעומת הממוצע הארצי ופי 1.4 לעומת רמת גן, העיר שבה נמצא שיעור התמותה הנמוך ביותר מבין הערים הגדולות.

שיעורי התמותה המתוקננים ממחלות כלי דם במוח היו גבוהים בבת ים ובאשקלון פי 1.5 לעומת ראשון לציון, העיר שבה נמצא השיעור הנמוך ביותר מבין הערים הגדולות ופי 1.2 לעומת הממוצע הארצי.

ערים בריאות ישראל¹

תיבה 5.1

רשת ערים בריאות ישראל פועלת מאז 1990 כחלק מתנועה עולמית, בהנהגת ארגון הבריאות העולמי, למען קידום בריאות האוכלוסייה וצמצום הפערים הבריאותיים שבה. ברשת 60 חברים, מהם 44 "ערים בריאות", נציגי משרדי ממשלה, ארגונים, מוסדות ופרטים המעוניינים בקידום הנושא בארץ. הרשת מספקת הכשרה למתאמי הבריאות העירוניים, משמשת במה לקבוצות לימוד נושאות, ללמידה הדדית ומלווה בהטמעת העקרונות בשטח. הרשת מתנהלת כיחידה במסגרת מרכז השלטון המקומי בישראל ונסמכת על משרד הבריאות. בכל אחת מהרשויות החברות ברשת קיימת **מחויבות פוליטית להפיכת חזון "בריאות לכל" למציאות**. הרשות מתחייבת לאמץ את העקרונות והאסטרטגיות לפיתוח הבריאות והקיימות למען הדור הנוכחי והדורות הבאים. היא מתחייבת לפעול לשיפור הגורמים המשפיעים על בריאות התושבים – גורמים סביבתיים, חינוכיים, חברתיים ואחרים. כמו כן קיימת מחויבות לפעול בשותפות עם כל המגזרים בחברה.

על פי אחת ההגדרות, "עיר בריאה" היא עיר שבה פועלים יחד כל המגזרים – תושבים, ארגונים, עסקים והרשות המקומית, על מנת להבטיח **עיר חיה ושטוב לחיות בה**.

על מנת לפעול לפיתוח הבריאות והקיימות, מתחייבת כל "עיר בריאה" לגבש **"פרופיל עירוני"**.

א. פרופיל (בריאות) עירוני

הפרופיל העירוני הוא תיאור כמותי ואיכותי של מצב בריאות תושבי העיר ושל הגורמים הפיזיים, החברתיים והארגוניים המשפיעים על הבריאות. ממצאי הפרופיל מהווים בסיס לתכנון אסטרטגי כוללני לקידום הבריאות והקיימות בעיר. כמו כן, הממצאים משמשים בסיס להערכת השינוי במצב הבריאות והקיימות לאורך זמן.

הפרופיל כולל מדדים חברתיים-כלכליים, מדדי מצב בריאות, מודעות והרגלי בריאות, מדדי איכות סביבה פיזית וחברתית, מיפוי שירותים והשימוש בהם וכן רצון התושבים לשיפור איכות חייהם. מידע זה מאפשר איתור פערים והשוואה בין אזורים וקבוצות אוכלוסייה בעיר וכן מאפשר לבחון את מידת ההלימה בין השירותים הקיימים לצורכי התושבים ולרצונותיהם.

כמה מקורות מידע משמשים בבניית הפרופיל: מידע עירוני מפרסומים ממשלתיים וממקורות עירוניים וסקר תושבים מדגמי, בשיתוף עם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה המתבצע בכל רשות מקומית בקרב בני 22 ומעלה. צוות מקצועי של רשת ערים בריאות מלווה את כל שלבי הביצוע ביחד עם צוות מקצועי מקומי.

ממצאי הפרופילים מעידים על פערים בין ערים ובתוכן. בכל עיר שבה בוצע פרופיל, נחשף אי-השוויון בין אזורים בעיר ובין קבוצות אוכלוסייה (עולים, אוכלוסייה ותיקה מול אוכלוסייה חדשה ביישוב, קבוצת השכלה, גיל, דתיות). אי-השוויון בא לידי ביטוי במדדי בריאות, בהרגלי בריאות, בשימוש בשירותים, בהערכת התושבים את הסביבה הפיזית והחברתית ובשביעות הרצון מהשירותים.

הממצאים מוצגים תחילה לראש העיר ולצוות הבכיר בעירייה ולאחר אישור ראש העיר מוצג המידע בפני ועדת היגוי עירונית או בפורומים אחרים, בהתאם להחלטות מקומיות. כאמור, ממצאים אלה מהווים בסיס לפעולה.

1 תיבה זו הונחה על ידי ד"ר מילכה דונחין, יו"ר הוועד המתאם של רשת ערים בריאות.

מידע נוסף בנושא ניתן למצוא באתר רשת ערים בריאות: <http://www.healthycities.co.il>

ב. פערי בריאות בין ערים

הרכב האוכלוסייה בערים ואופן ניהולן קובע את מצב בריאות האוכלוסייה. ב-6 ערים שבהן נערכה ההשוואה נמצא תמהיל שונה של האוכלוסייה (לוח 1).

מאפיינים סוציו-דמוגרפיים נבחרים של אוכלוסייה בערים נבחרות (1)

לוח 1

ממוצע ארצי 2009	חיפה	חולון	מעלות- תרשיחא	נס ציונה	פתח תקווה	אשדוד	
	7	6	5	7	6	5	אשכול חברתי-כלכלי
אחוזים							
13.6	23.0	17.0	34.0	7.0	19.0	32.0	עולי 1990 ואילך (2)
9.8	18.2	14.6	10.8	8.5	12.4	11.9	בני 65 ומעלה
(3)35.2	29.0	14.8	14.1	29.5	23.0	12.7	בעלי 16 שנות לימוד ומעלה
(3)68.9	74.9	82.2	71.9	83.4	82.0	65.8	מועסקים בני 22-64
(3)71.2	67.7	73.1	72.4	85.0	72.5	67.2	גרים בדירה בבעלותם

(1) נתונים לשנים שונות בין 2009 ל-2010. הממוצע הארצי הוא ל-2009.

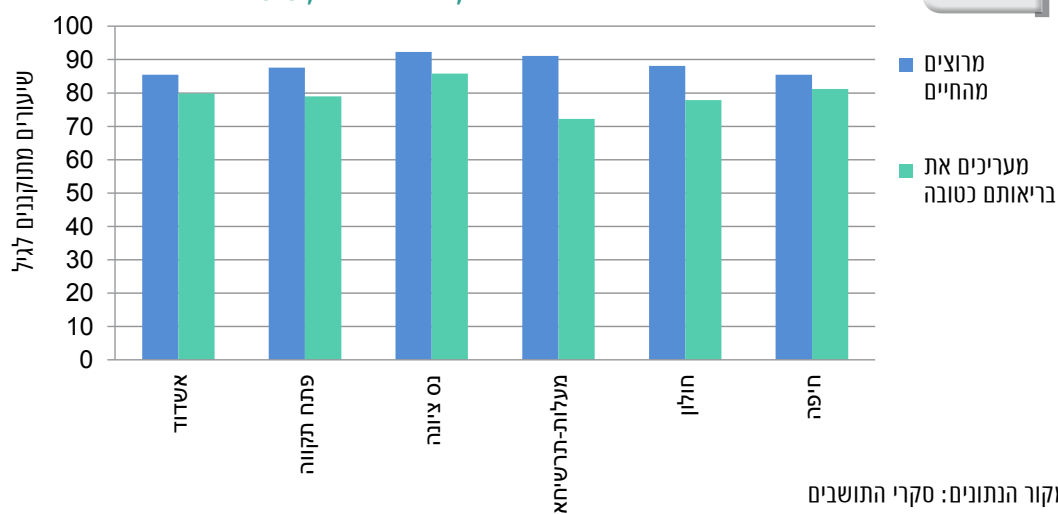
(2) מקור: הרשויות המקומיות בישראל 2009, פרסום 1451, 2011, אתר הלמ"ס.

(3) מקור: הסקר החברתי, למ"ס, 2010.

אוכלוסיית הערים השונות נבדלת זו מזו במדדי בריאות למשל, בהערכה עצמית של בריאות ושביעות רצון מהחיים (מתוקן לגיל) (תרשים א), שיעור הסובלים מהשמנת יתר (תרשים ב), שיעור המעשנים (תרשים ג), ושיעור העוסקים בפעילות גופנית (תרשים ד). פערים בין ערים נמצאו גם במאפייני הסביבה החברתית והפיזית.

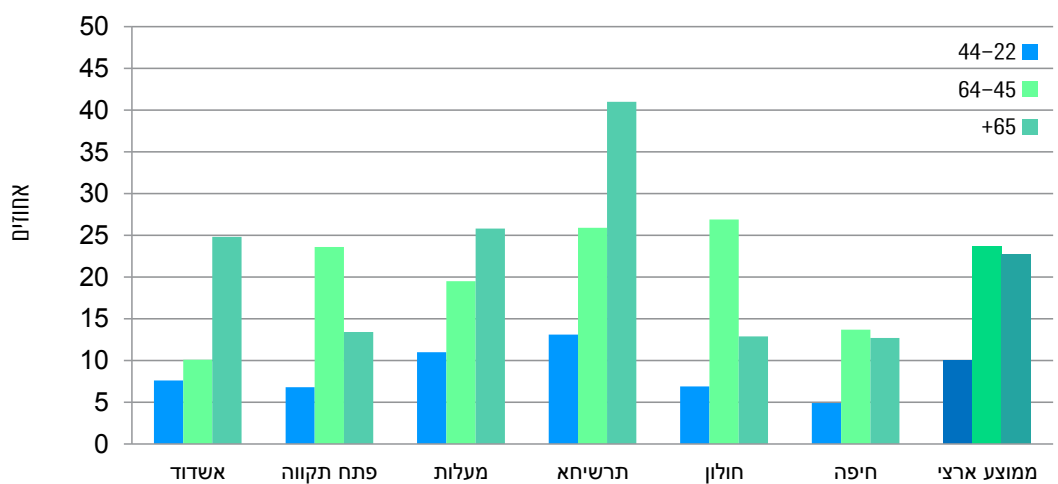

תרשים א' מרוצים מהחיים¹ ומעריכים את בריאותם כטובה,² ערים נבחרות, 2010

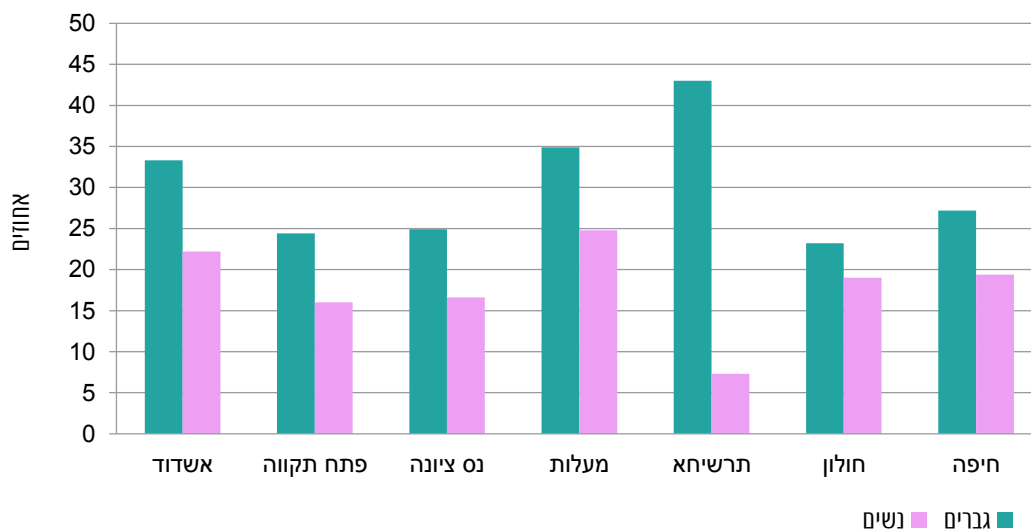
מקור הנתונים: סקרי התושבים
 1 מרוצים מהחיים "במידה רבה מאוד" או "במידה רבה"
 2 מעריכים את בריאותם "כטובה מאוד" או "טובה"

תרשים ב' סובלים מהשמנת יתר (BMI מעל 30) לפי גיל, ערים נבחרות, 2010

מקור הנתונים: סקרי התושבים

תרשים ג מעשנים לפי מין, ערים ובחירות, 2010

תרשים ד עוסקים בפעילות גופנית בשעות הפנאי, לפי תדירות, ערים ובחירות, 2010

עמדות כלפי מאפייני הסביבה החברתית והפיזית, ערים ונחורות, 2010

לוח 2

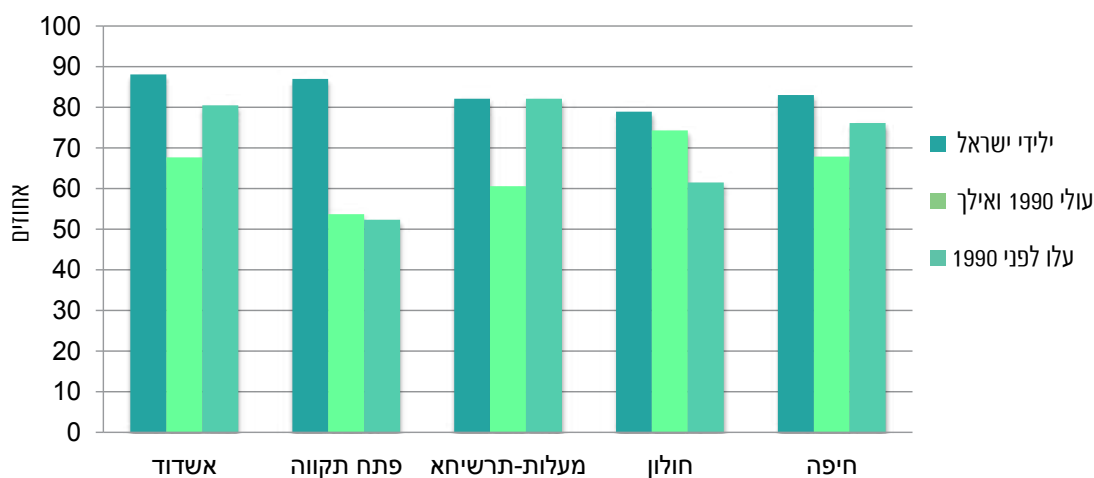
עמדות	אשדוד	פתח תקווה	נס ציונה	מעלות	תרשיחא	חולון	חיפה
אחוזים							
נותנים אמון באנשים	29.3	28.5	54.9	37.8	26.4	29.3	43.8
עוזרים זה לזה	32.4	36.0	59.6	50.7	61.7	27.6	39.0
פוגשים חברים לעתים קרובות	50.0	62.2	64.0	63.9	40.0	59.9	58.8
חשים ביטחון אישי	63.0	74.5	90.0	78.0	70.0	77.2	74.2
מרוצים משכונת המגורים	64.2	74.6	87.5	77.8	71.2	74.6	74.9
מרוצים מהמצב הפיזי של דירתם	76.0	73.2	84.8	68.9	81.0	72.1	77.5
חושבים שמי ברוב טובים לשתיה	15.0	25.0	36.6	37.2	54.6	23.6	59.9
מפרידים פסולת למחזור	20.5	38.2	60.0	27.7	20.1	32.8	69.0

מקור: סקרי תושבים

ג. פערי בריאות בתוך ערים

קיימים פערים במדדי בריאות בתוך ערים בין אזורים גאוגרפיים הנבדלים בהרכב האוכלוסייה מבחינת רמת השכלה, קבוצת אוכלוסייה, שנת עלייה ועוד. לדוגמה, שיעור המעריכים את מצב בריאותם כטוב מאוד או טוב (ילידי ישראל ועולים לפני 1990), בקבוצת הגיל 45-64 נמוך בקרב עולי 1990 ואילך, לעומת שתי הקבוצות האחרות, ברוב הערים שנסקרו (תרשים ה).

תרשים ה נני 45-64, עולים וילידי ישראל המעריכים את בריאותם כטובה¹, ערים ונחורות, 2010

1 "טובה מאוד" או "טובה"

ד. מה נעשה בערים על מנת לשפר את מצב הבריאות?

לנוכח הממצאים, הוכנו תכניות והן מופעלות ברוב הערים שנסקרו. למשל, באשדוד, שבה שיעור אלה העוסקים בפעילות גופנית היה נמוך ביותר בעת ביצוע הפרופיל (2008), הוכנה תכנית רב-ערוצית להעלאת שיעורם. בסקר חוזר ב-2012 נמצא כי שיעור העוסקים בפעילות גופנית עלה פי 3.

בחיפה הוכנה תכנית המקיפה את כל מעגלי החיים ומתמקדת בהפיכת מעונות היום לגיל הרך, מוסדות החינוך ומקומות העבודה, לסביבות מקדמות בריאות. התהליך כלל גיוס הנהלות המוסדות, אשר אמצו מדיניות תומכת בריאות. במסגרת זו הוקם "המועדון החיפאי למקומות עבודה מקדמי בריאות", מיזם חדשני שנועד לשפר את הרגלי הבריאות של העובדים ובני משפחותיהם. במועדון החיפאי חברים עשרות מקומות עבודה גדולים ובינוניים.

הערים הבריאות אשדוד, חיפה, קריית גת, חולון ואום אל-פחם שותפות לתכנית הלאומית לחיים פעילים ובריאים **אֶפְשָׁרִי בְּרִיא**, הפועלת בהנהגה משותפת של משרדי הבריאות, החינוך והספורט. התכנית מובילה מאמץ מכוון ליצירת סביבת חיים המאפשרת ומקדמת הרגלי אכילה בריאים תוך שילוב פעילות גופנית בחיי היומיום, בכל קבוצות האוכלוסייה.

ערים אחדות (ירושלים, רמלה, קריית גת, הרצליה) החלו ביישום מדיניות עירונית כוללת של "עיר נקייה מעישון", שבה הרשות המקומית לוקחת על עצמה מחויבות לצמצום ממדי העישון, קובעת מדיניות ברורה לשמירה על סביבות נקיות מעישון ומיישמת אותה. פעילות זו נעשית בהנחיה המקצועית של נציגי הרשת.

3. לידות והפסקות היריון בקרב נערות

לוח 5.2 לידות חי ופניות לוועדות להפסקת היריון, לפי קבוצת אוכלוסייה וגיל האישה, 2011

קבוצת אוכלוסייה וגיל האישה		לידות חי		פניות לוועדות להפסקת היריון	
		מספרים מוחלטים	שיעורים (1)	מספרים מוחלטים	שיעורים (2)
כלל האוכלוסייה					
סך הכל		166,296	90.3	18,974	10.3
מזה: עד 19 – סך הכל		3,662	12.5	2,225	7.5
עד 16		120	1.0	442	3.7
19-17		3,542	20.2	1,783	10.1
יהודיות ואחרות					
סך הכל		126,550	87.8	16,431	11.4
מזה: עד 19 – סך הכל		1,184	5.6	2,102	9.8
עד 16		16	0.2	421	4.9
19-17		1,168	9.1	1,681	13.1
מזה: יהודיות – סך הכל		121,520	90.1	14,864	11.0
מזה: עד 19 – סך הכל		1,114	5.5	1,884	9.3
עד 16		12	0.2	374	4.6
19-17		1,102	9.0	1,510	12.4
ערביות					
סך הכל		39,746	99.4	2,024	6.4
מזה: עד 19 – סך הכל		2,478	30.9	108	1.5
עד 16		104	3.1	19	(0.6)
19-17		2,374	50.3	89	2.2

(1) שיעורי סך הכל מחושבים ל-1,000 נשים בגיל 15-49. להרחבה ראו סעיף מונחים, הגדרות והסברים.

(2) שיעורים המבוססים על פחות מ-20 מקרים מופיעים בסוגריים.

בשנת 2011 נולדו 166,296 תינוקות, מתוכם 2.2% (3,662) לנערות עד גיל 19. כשני שלישים מהתינוקות שנולדו לנערות היו לאימהות ערביות והיתר ליהודיות ואחרות. שיעור הפריין של נערות ערביות גבוה פי חמש וחצי מהשיעור של נערות יהודיות ואחרות: 30.9 תינוקות ל-1,000 נערות ערביות בהשוואה ל-5.6 תינוקות ל-1,000 נערות יהודיות ואחרות.

כ-97% מהתינוקות שנולדו לנערות, נולדו לאימהות בגילים 17-19 (גיל הנישואין החוקי לנשים בישראל הוא 17 שנים). רק כ-3% מהתינוקות (120) נולדו לאימהות בגיל 16 ומטה. חלקם של התינוקות לאימהות ערביות בנות 16 ומטה גבוה יותר ונאמד ב-4.2% לעומת 1.4% בקרב יהודיות ואחרות.

בשנת 2011, 62% מההריונות הידועים² בקרב נערות הסתיימו בלידת חי, לעומת 91% בקרב נשים בנות 20 ומעלה.

2 הרינויות ידועים מתייחסים בפרסום זה ללידות חי ולפניות לוועדות להפסקת היריון.

בקרב נערות יהודיות ואחרות רק 36% מההריונות הסתיימו בלידת חי וב-64% מההריונות הייתה פנייה לוועדות להפסקת היריון. בקרב נערות ערביות, 95.8% מההריונות הסתיימו בלידת חי ורק ב-4.2% מהמקרים הייתה פנייה לוועדות להפסקת היריון. הסבר לפער שבין שתי קבוצות האוכלוסייה עשוי להיות מצבה המשפחתי של הנערה. בעוד שמרבית הנערות הערביות הרו במסגרת הנישואין, הרי שבקרב נערות יהודיות ואחרות שכיחים יותר ההריונות מחוץ לנישואין.

מבין הפונות לוועדות להפסקת היריון – בקרב יהודיות ואחרות רק 1.5% היו נשואות (1.5% גם בקרב יהודיות) לעומת 25.2% בקרב ערביות. מרבית הפניות לוועדות להפסקת היריון מאושרות, הן בקרב נערות (99.8%) והן בקרב בנות 20 ומעלה (99.0%), אך התפלגות הסיבות שלפיהן ניתן האישור שונה, כפי שניתן לראות בלוח הבא:

אישורים להפסקת היריון, לפי קבוצת אוכלוסייה, גיל האשה וסיבת האישור, 2011

לוח 5.3

אחוזים

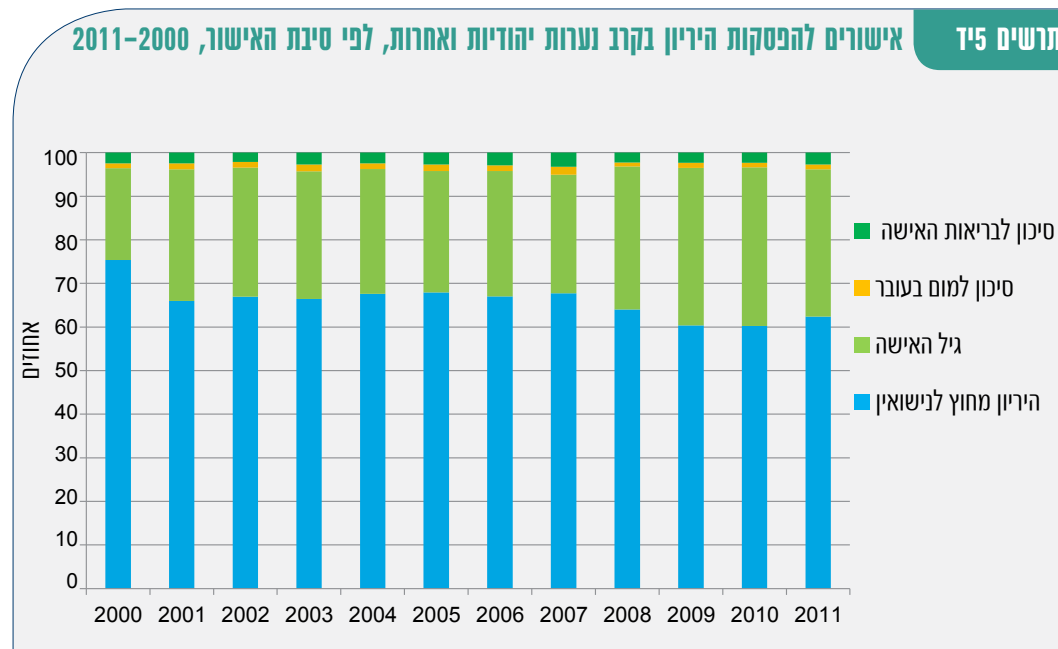
אישורים להפסקות היריון, לפי סיבה				קבוצת אוכלוסייה וגיל האیשה
גיל האישה (ומתן ת-17 או מעל 40)	היריון מחוץ לנישואין	סיכון למום של הוולד	סיכון לנריאות האישה	
כלל האוכלוסייה				
סך הכל	10.0	49.9	20.3	19.8
עד 19	33.1	61.8	1.8	3.2
+20	6.9	48.3	22.7	22.0
יהודיות ואחרות				
סך הכל	10.5	53.6	19.6	16.3
עד 19	33.8	62.3	1.1	2.7
+20	7.0	52.3	22.3	18.4
מזה: יהודיות - סך הכל				
עד 19	33.6	62.5	1.3	2.6
+20	7.1	51.6	22.9	18.4
ערביות				
סך הכל	6.8	25.8	24.7	42.7
עד 19	19.8	53.7	14.0	12.4
+20	6.2	24.4	25.2	44.2

בקרב נערות, מרבית האישורים (כ-94.9%) ניתנים מהסיבות של היריון מחוץ לנישואין או גיל האשה (מתחת ל-17). בקרב בנות 20 ומעלה, רק 55.2% מהאישורים ניתנים משתי הסיבות הנ"ל ו-44.8% מהאישורים ניתנים מהסיבות של סיכון לחוס בעובר וסיכון לבריאות האשה.

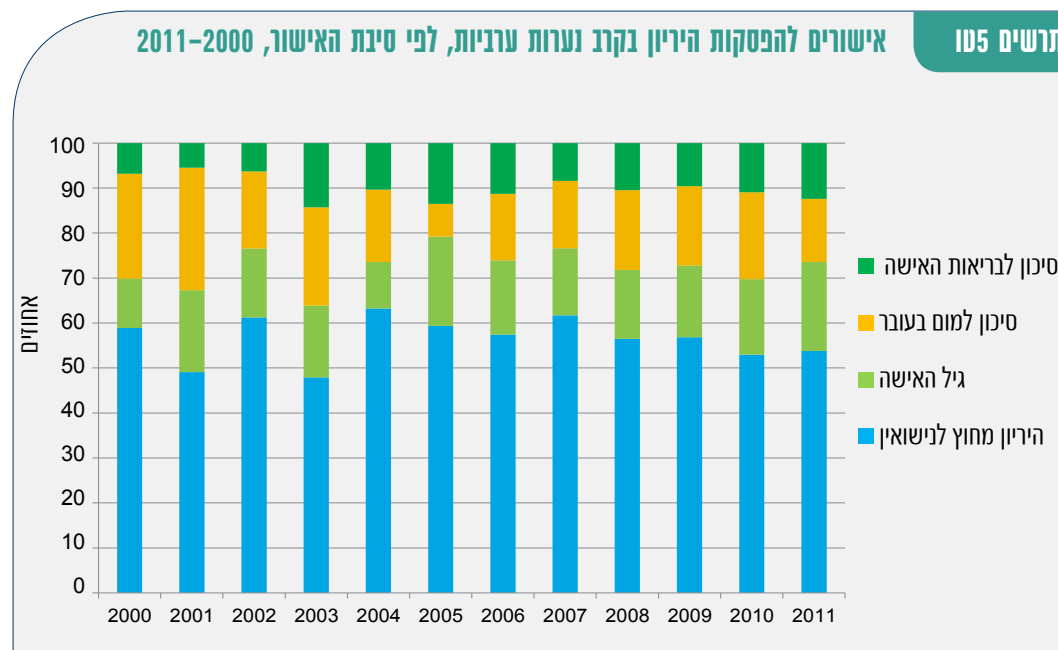
קיימים הבדלים בהתפלגות הסיבות לאישור הפסקת היריון בין נערות יהודיות ואחרות, לבין ערביות – בעוד שבקרב יהודיות ואחרות 33.8% מהאישורים ניתנים מהסיבה של גיל, הרי שבקרב ערביות רק 19.8% ניתנים מהסיבה זו. אחוז האישורים שניתנים מהסיבה של היריון מחוץ לנישואין גבוה בשנת 2011 בקרב נערות יהודיות ואחרות לעומת נערות ערביות (62.3% לעומת 53.7% בהתאמה). בקרב נערות ערביות 14% מהאישורים ניתנים מהסיבה של סיכון לחוס בעובר ו-12.4% מהסיבה של סיכון לבריאות האשה. אישורים בגין שני סעיפים אלו כמעט שאינם ניתנים בקרב נערות יהודיות ואחרות.

בקרב נערות יהודיות ואחרות, חלה בעשור האחרון ירידה באישורים הניתנים מהסיבה של היריון מחוץ לנישואין, ועלייה באחוז האישורים הניתנים מהסיבה של גיל האשה. אחוז האישורים הניתנים מהסיבות סיכון למום בעובר וסיכון לבריאות האשה נשאר יציב לאורך השנים.

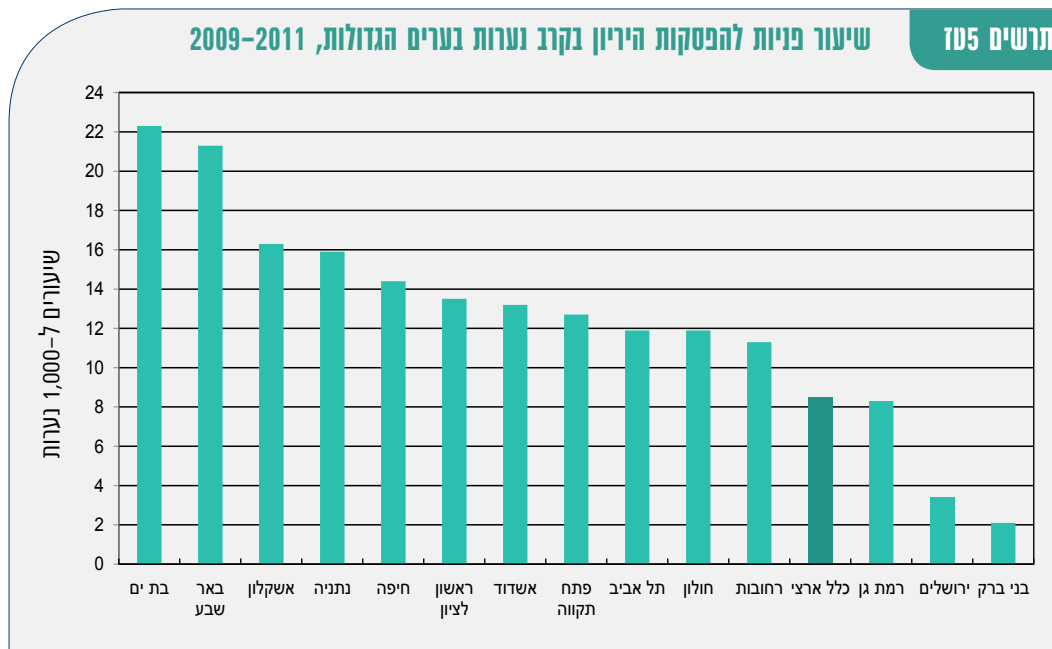

בקרב נערות ערביות, אחוז האישורים הניתנים מהסיבה של היריון מחוץ לנישואין לא לגמרי יציב, אך גם בו ניכרת מגמת ירידה. באחוז האישורים הניתנים מהסיבה של גיל האשה ניכרת מגמת עלייה.

שיעור הפניות הכללי של נערות לוועדות להפסקת היריון בערים הגדולות בישראל הוא 9.9 ל-1,000 נערות (ממוצע לשנים 2009-2011). שיעור זה גבוה מהממוצע הארצי של נערות (8.5). יש הבדלים מהותיים בשיעור הפניות

לועדות להפסקת היריון בקרב נערות בערים הגדולות בישראל: בני ברק ובירושלים שיעור הפניות הוא הנמוך ביותר (2.1-3.4 ל-1,000 נערות בהתאמה). בבת ים ובבאר שבע שיעור הפניות הוא הגבוה ביותר (22.3-21.3 בהתאמה). ההבדלים בין הערים נובעים כנראה משוני בהרכב האוכלוסייה.

4. הערכה עצמית של בריאות

הערכה עצמית של בריאות היא מדד נפוץ ומקובל בסקרי אוכלוסייה לצורך הערכת מצב בריאותו של הפרט, ולעיתים זהו גם הממד היחיד למצב בריאות. יש קשר חזק בין הערכה עצמית של בריאות לבין שימוש בשיירות בריאות ובין הערכה עצמית של בריאות לתמותה. עם זאת, קיימת בעייתיות בשימוש בממד זה לצורך השוואות בין אוכלוסיות שונות (כגון בין מדינות הנבדלות בשפה, בדת, או בתרבות), בשל העובדה שהמדד מבוסס על הערכה סובייקטיבית של הפרט ומושפע מתרבות מקומית.

הנתונים מבוססים על השאלה הנשאלת בסקר החברתי של הלמ"ס: "מה מצב בריאותך בדרך כלל?". אפשרויות התשובה הן "טוב מאוד", "טוב", "לא כל-כך טוב", "בכלל לא טוב". בלוחות שלהלן מוצג אחוז האנשים שדיווחו על מצב בריאות לא טוב, הכולל את אפשרויות התשובה "לא כל-כך טוב" ו-"בכלל לא טוב".

להסברים על הסקר החברתי בכלל ועל נתוני הכנסות בסקר החברתי בפרט ראו פרק 1.

בשנת 2012, **16% מבני 20 ומעלה דיווחו שמצב בריאותם אינו טוב**, 19% מהנשים ו-14% מהגברים. אחוז המדווחים על מצב בריאות לא טוב עולה עם הגיל ומגיע למחצית מהאוכלוסייה בגיל 65 ומעלה. יש הבדל בין יהודים לערבים בהערכה עצמית של מצב הבריאות: בכל אחת מקבוצות הגיל, אחוז המדווחים על מצב בריאות לא טוב גבוה יותר בקרב הערבים לעומת היהודים. שיעור הערבים המדווחים על מצב בריאות לא טוב בגיל 20-64 כפול משיעור היהודים המדווחים על מצב בריאות לא טוב בגילים אלה (לוח 5.4).

בני 20 ומעלה, לפי הערכה עצמית של בריאות, גיל וקבוצת אוכלוסייה, 2012

לוח 5.4

מצב בריאות לא טוב(1)					סך הכל		
גיל			סך הכל				
אלפים							
388.9	300.2	125.2					
אחוזים				אלפים			
49.8	20.1	4.7	16.4	814.4	4,972.3	סך הכל	
						קבוצת אוכלוסייה	
48.2	17.7	3.7	15.6	645.6	4,139.7	יהודים ואחרים	
47.7	16.9	3.4	15.1	593.5	3,922.8	מזה: יהודים	
64.5	35.9	8.3	20.3	168.8	832.7	ערבים	

(1) "לא כל-כך טוב" או "בכלל לא טוב".

נמצא קשר שלילי בין רמת ההכנסה לבין הערכה עצמית של מצב הבריאות: עם העלייה ברמת ההכנסה יורד אחוז המדווחים על מצב בריאות לא טוב, מ-23% בקרב בעלי הכנסה נמוכה (עד 2,000 ש"ח ברוטו לחודש לנפש במשק הבית) ל-10% בקרב בעלי הכנסה גבוהה (מעל 4,000 ש"ח ברוטו לחודש לנפש במשק הבית) (לוח 5.5).

בני 20 ומעלה, לפי הערכה עצמית של בריאות, גיל ורמת הכנסה, 2012

לוח 5.5

מצב בריאות לא טוב (1)					סך הכל	
גיל			סך הכל			
+65	64-45	44-20				
אלפים						
388.9	300.2	125.2				
אחוזים				אלפים		
49.8	20.1	4.7	16.4	814.4	4,972.3	סך הכל
						הכנסה ממוצעת לנפש במשק בית (ברוטו לחודש)
66.5	35.6	8.8	22.7	280.5	1,236.2	עד 2,000 ש"ח
62.6	23.4	4.3	20.9	259.6	1,242.8	2,001-4,000 ש"ח
33.0	10.2	1.5	10.1	162.8	1,618.4	מעל 4,000 ש"ח

(1) "לא כל-כך טוב" או "בכלל לא טוב".

הערכה עצמית של בריאות בערים הגדולות בישראל

בשל הקשר שבין גיל ומצב בריאות, שיעור התושבים המדווחים על בריאות טובה, גבוה יותר בערים שבהן האוכלוסייה צעירה יחסית, לעומת ערים שבהן האוכלוסייה מבוגרת יותר (לוח 5.6).

לוח 5.6 בני 20 ומעלה, לפי הערכה עצמית של בריאות וגיל, בערים הגדולות בישראל, 2012

אחוזים

סך הכל		בני 20-64		בני 65+	
מצב בריאות					
טוב (1)	לא טוב (2)	טוב (1)	לא טוב (2)	טוב (1)	לא טוב (2)
88.0	11.7	91.9	7.8	65.9	33.5
87.1	12.9	91.8	8.2	63.0	37.0
85.9	14.1	90.6	(9.4)	51.9	(48.1)
85.2	14.8	91.9	8.1	55.7	44.3
83.9	16.1	93.5	..	43.0	57.0
83.5	16.4	89.7	10.2	50.1	49.7
81.8	17.4	88.3	(10.6)	59.8	40.2
80.6	18.9	89.3	(10.0)	43.4	56.6
80.6	18.2	87.6	11.9	48.8	46.8
80.1	19.9	87.1	12.9	51.4	48.6
78.2	21.8	89.0	11.0	44.2	55.8
77.9	21.6	87.3	12.2	38.3	61.7
77.2	22.8	84.3	15.7	44.2	55.8
75.3	24.7	84.1	15.9	(34.9)	65.1
73.9	26.1	86.1	(13.9)	46.3	53.7

(1) "טוב מאוד" או "טוב".

(2) "לא כל כך טוב" או "בכלל לא טוב".

( ) נתונים בסוגריים מציינים מהימנות נמוכה, בשל מיעוט תצפיות וטעות דגימה יחסית בשיעור 25%-40%.

.. שתי נקודות מציינות נתונים שאינם ניתנים לפרסום, בשל מיעוט תצפיות וטעות דגימה יחסית מעל 40%.

5. מוגבלות

22% מבני 20 ומעלה דיווחו בשנת 2012 על בעיה בריאותית המפריעה להם בתפקוד יומיומי, 24% מהנשים ו-20% מהגברים. 8% דיווחו על בעיה בריאותית המפריעה להם מאוד בתפקוד יומיומי. גם כאן ניכרת עלייה עם הגיל: 10% מבני 20-44, 28% מבני 45-64 ו-52% מבני 65 ומעלה דיווחו על בעיה בריאותית המפריעה בתפקוד יומיומי. בהתאם, נצפתה עלייה עם הגיל בשיעור המדווחים על בעיה המפריעה מאוד בתפקוד יומיומי (3%, 9% ו-22% בהתאמה). משיבים שדיווחו על בעיה בריאותית קבועה ה"מפריעה מאוד" או "מפריעה", בתפקוד יומיומי הוגדרו כאנשים עם מוגבלות (לוח 5.7).

**בני 20 ומעלה שדיווחו על בעיה בריאותית או פיזית המפריעה להם(1)
בתפקוד יומיומי, לפי גיל, בערים הגדולות בישראל, 2012**

לוח 5.7

בני 65+	בני 20-64	סך הכל	
אחוזים			
55.1	(16.8)	28.5	בת ים
65.3	19.8	28.0	אשקלון
59.8	17.1	27.3	חיפה
52.9	20.3	26.1	באר שבע
61.8	17.2	25.7	אשדוד
53.4	19.0	25.2	פתח תקווה
48.5	19.7	24.5	ראשון לציון
48.6	18.2	24.1	נתניה
52.0	16.4	22.0	ממוצע ארצי
46.2	16.3	21.9	חולון
51.1	(13.0)	20.3	רחובות
38.8	14.9	20.3	רמת גן
50.1	12.9	19.9	תל אביב-יפו
56.6	(14.2)	19.4	בני ברק
40.1	12.8	16.9	ירושלים

(1) "מפריעה מאוד" או "מפריעה".

מוגבלות ומצב תעסוקה

שיעור המועסקים בקרב אנשים עם מוגבלות נמוך בהשוואה לשיעורם בקרב אנשים ללא מוגבלות: 63% מהאנשים עם מוגבלות בגילי העבודה העיקריים (25-54) היו מועסקים בשנת 2012, לעומת 82% בקרב אנשים ללא מוגבלות. כשליש (30%) מהאנשים עם מוגבלות חמורה לא היו בכוח העבודה בשנת 2012, לעומת 13% בקרב יתר האוכלוסייה.

מוגבלות וכיסוי הוצאות

בשנת 2102 יותר ממחצית (51%) מהאנשים עם מוגבלות התקשו לכסות את הוצאותיהם החודשיות, לעומת כשליש (35%) מהאנשים ללא מוגבלות.

מוגבלות חמורה

ל-15% מבני 20 ומעלה יש מוגבלות חמורה,³ 16% מהנשים ו-13% מהגברים. שכיחות המוגבלות החמורה עולה עם הגיל: מ-5% בגיל 20-44 ל-12% בגיל 45-64 ו-37% בגיל 65 ומעלה.

3 אדם עם מוגבלות חמורה מוגדר החל משנת 2010 כמי שמתקשה מאוד, או לא יכול בכלל לעשות אחת או יותר מהפעולות הבאות: לראות, לשמוע, ללכת או לעלות במדרגות, להתלבש או להתרחץ, לזכור או להתרכז.

6. התנהגויות בריאות

א. דפוסי עישון בקרב האוכלוסייה הבוגרת

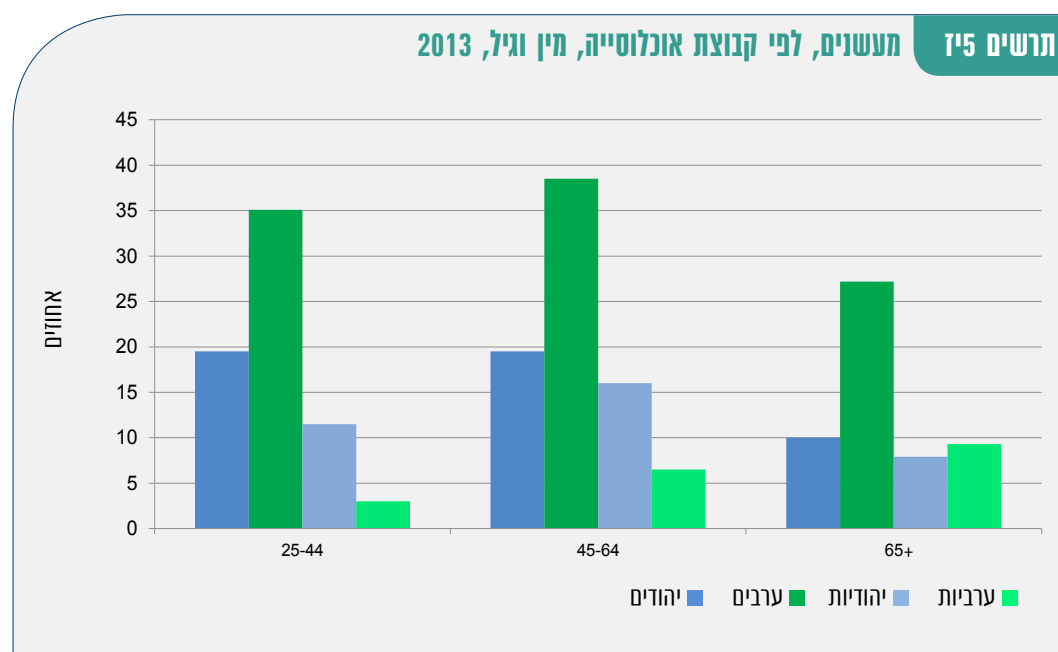
שימוש במוצרי טבק מוגדר על ידי ארגון הבריאות העולמי (WHO) כגורם השני לתמותה ברחבי העולם. טבק מהווה גורם סיכון עיקרי לפחות לשתי סיבות המוות המובילות – מחלות מחזור הדם וסוגים רבים של שאתות ממאירות. בנוסף לכך הוא גורם מהותי למחלות דרכי נשימה. כמו כן, עישון במהלך היריון עלול לגרום למשקל לידה נמוך ולתחלואה בתינוקות. שימוש בטבק נחשב גורם סיכון הניתן למניעה.

16.2% מבני 21 ומעלה בישראל מעשנים לפחות סיגריה אחת ביום; 21.9% מהגברים מעשנים ו-10.8% מהנשים. באוכלוסייה הערבית מעשנים 35.4% מהגברים ו-4.1% מהנשים לעומת 19.1% מהגברים ו-12.2% מהנשים באוכלוסייה היהודית. נתונים אלו מבוססים על תוצאות סקר KAP 2013 שנערך על ידי המרכז הלאומי לבקרת מחלות במשרד הבריאות. הנתונים לשנת 2013 נמוכים מהנתונים שהוצגו בדוח של שנת 2012 שהתבסס על נתוני הסקר החברתי 2010. ייתכן שחלק מההסבר להבדל בנתונים נעוץ בשיטות חקירה שונות – הסקר החברתי מבוסס על מדגם נפשות והריאיון נעשה פנים אל פנים ואילו סקר KAP מבוסס על מדגם טלפוני והריאיון נעשה בטלפון.

גברים מעשנים יותר מנשים בכל קבוצות הגיל. בקרב גברים – שיעור הערבים המעשנים גבוה משיעור היהודים המעשנים בכל קבוצות הגיל. בקרב נשים – שיעור היהודיות המעשנות גבוה משיעור הערביות המעשנות בכל קבוצות הגיל. בקבוצת הגיל 65 ומעלה ההבדל קטן ולא מובהק. בבחינה של נתוני סקרי KAP, המבוצעים אחת לשנתיים משנת 2002, נצפית ירידה באחוז המעשנים, הן בקרב גברים והן בקרב נשים.

תרשים 15

מעשנים, לפי קבוצת אוכלוסייה, מין וגיל, 2013

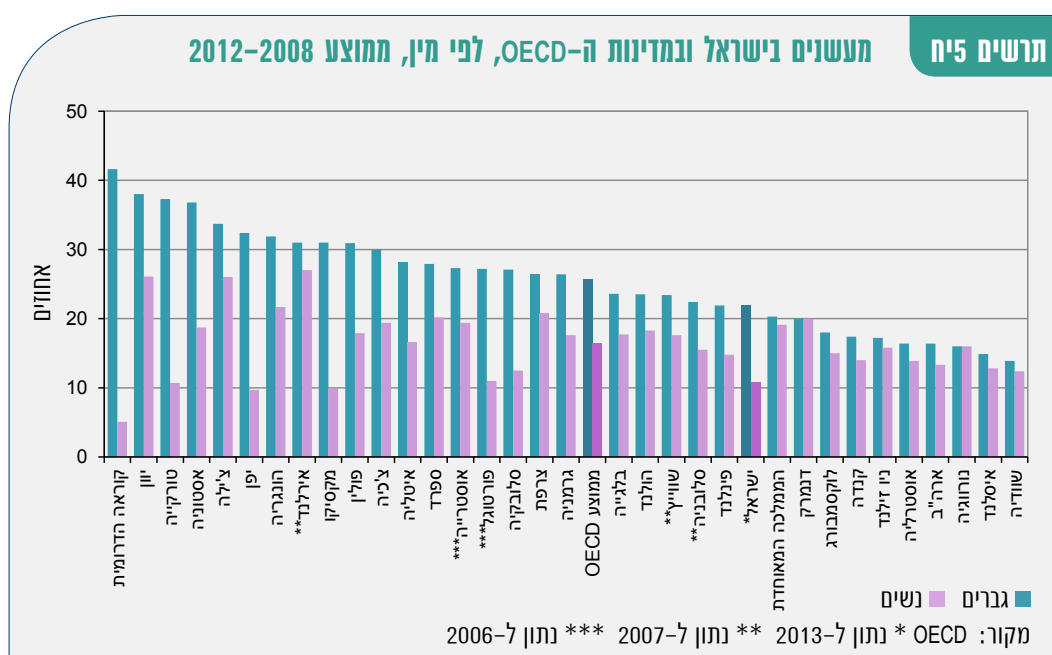

אחוז המעשנים מבין האוכלוסייה הבוגרת שונה מאוד בין מדינות ה-OECD ונע בין 13% לנמעט 32%. השיעורים הנמוכים ביותר הם בשוודיה (13.1%) ובאיסלנד (13.8%). גם בארצות הברית (14.8%) באוסטרליה (15.1%) ובקנדה (15.7%) השיעורים נמוכים יחסית. ביוון נמצא השיעור הגבוה ביותר של מעשנים (31.9%) ולפניה צ'ילה (29.8%) ואירלנד (19%). במרבית המדינות קיימת משנת 2000 מגמה של ירידה בשיעור המעשנים. הירידה בולטת במיוחד בדנמרק, בהולנד ובנורווגיה. אחוז המעשנים בישראל (16.2%) נמוך מהאחוז הממוצע במדינות

ה-OECD (20.8%) ודומה לאחוז בנורווגיה ובניו זילנד. יש לציין כי נתוני ישראל מתייחסים לשנת 2013 בעוד שבמרבית המדינות הנתונים הם לשנים מוקדמות יותר, לכן הדירוג היחסי של ישראל עשוי להיות גבוה יותר בהשוואה לשנים מקבילות. אחוז הגברים המעשנים בישראל (21.9%) נמוך מהממוצע במדינות ה-OECD (25.8%), וכן אחוז הנשים המעשנות בישראל (10.8%) נמוך יחסית לממוצע במדינות ה-OECD (16.4%).

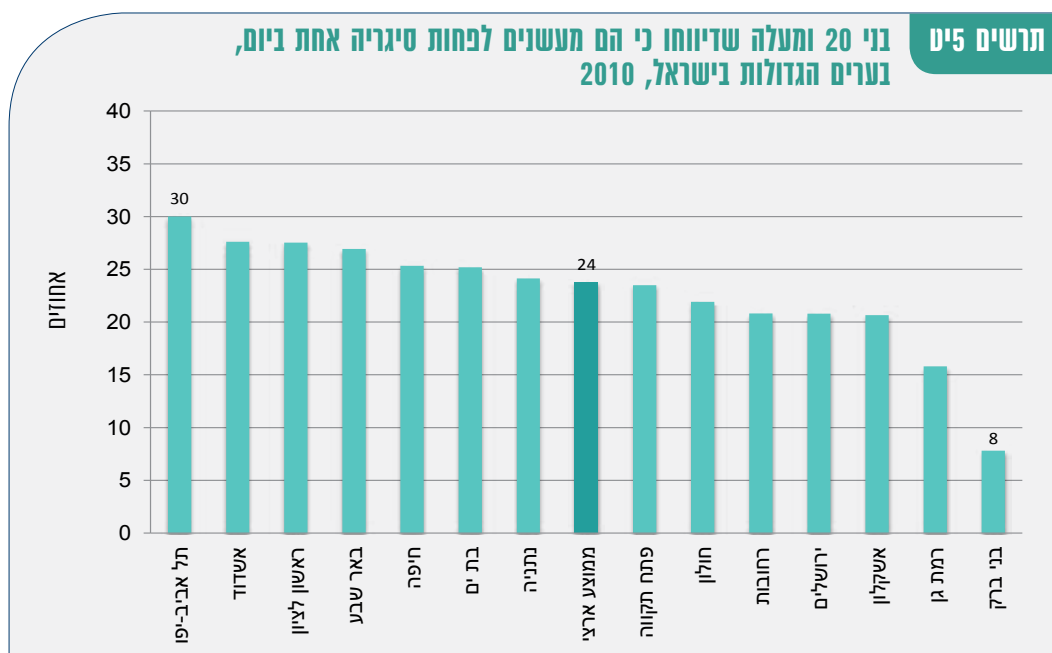
בכל מדינות ה-OECD גברים מעשנים יותר מנשים, למעט בנורווגיה ובדנמרק שבהן אחוז הגברים והנשים המעשנים זהה. מדינות שבהן הפערים בעישון בין גברים ונשים גדולים במיוחד הן קוראה הדרומית (גברים מעשנים יותר מנשים ב-37%), טורקיה (פער של 26%) ויפן (פער של 23%). בישראל הפער בין גברים ונשים עומד על 11% והוא מצטמצם עם השנים, בעיקר בגלל שהירידה בשיעורי העישון גדולה יותר בקרב הגברים לעומת הנשים.

מעשנים בערים הגדולות בישראל

בשנת 2010 נחקר בלמ"ס בהרחבה נושא בריאות ואורח חיים במסגרת הסקר החברתי 2010: 24% מבני 20 ומעלה דיווחו בסקר כי הם מעשנים לפחות סיגריה אחת ביום. בתל אביב-יפו נרשם האחוז הגבוה ביותר של מעשנים (30%), אחוז גבוה יחסית של מעשנים נרשם גם באשדוד ובראשון לציון (28%). בבני ברק נמצא האחוז הנמוך ביותר של מעשנים (8%).

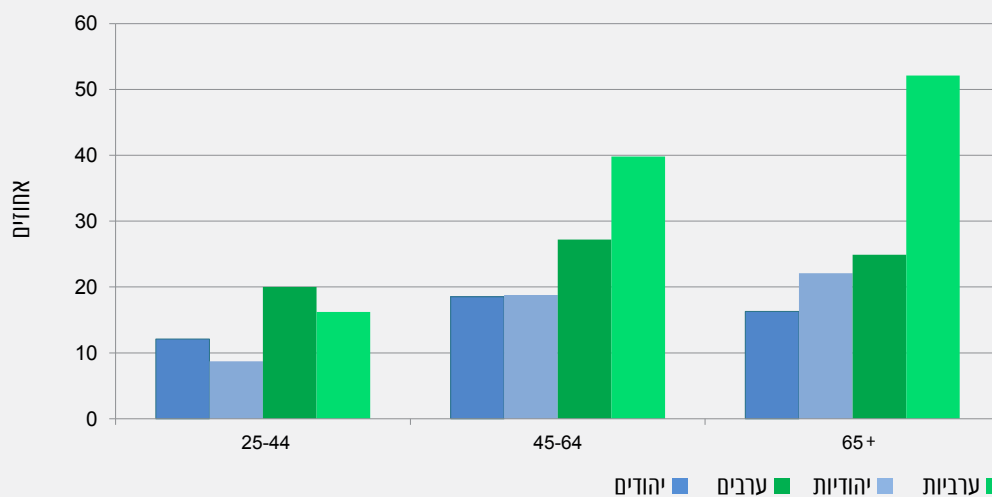
ב. עודף משקל והשמנת יתר בקרב האוכלוסייה הבוגרת

עודף משקל והשמנת יתר מהווים גורם סיכון משמעותי למספר בעיות בריאותיות כולל סוכרת סוג 2, מחלות לב וכלי דם, יתר לחץ דם ושכץ מוחי וסוגים שונים של סרטן. עלייה בצריכה של מזונות עתירי קלוריות בעלי ערך תזונתי נמוך, יחד עם ירידה בפעילות גופנית בעשורים האחרונים, הביאו בחלק מהמדינות המפותחות לשיעורי השמנת יתר הגבוהים פי שלושה מאשר בראשית שנות השמונים. בחלק מהמדינות המתפתחות העלייה גדולה עוד יותר. השמנת יתר מוגדרת היום כמגיפה עולמית הגורמת להיקף גדול של תחלואה ומוגבלות באוכלוסייה. יש קשר בין השמנה לעלייה בסיכון למחלות כרוניות וכתוצאה מכך לעלייה בהוצאות הבריאות. לפי הערכות שנעשו בארה"ב, הוצאות על בריאות לאדם עם השמנת יתר גבוהות ב-36% לעומת ההוצאות לאדם ללא עודף משקל, וההוצאות על תרופות גבוהות ב-77%.

על פי ממצאי סקר KAP 2013 של משרד הבריאות, מעט יותר ממחצית מהאוכלוסייה הבוגרת בישראל (בני 21 ומעלה) סובלת מעודף משקל או מהשמנת יתר ($BMI \geq 25$) וזאת לפי דיווח עצמי של משקל וגובה. אחוז הגברים עם עודף משקל או השמנה (58.9%) גבוה יותר מאחוז הנשים (44.7%). 15.7% סובלים מהשמנת יתר ($BMI > 30$), אחוז זה בקרב גברים ונשים. בקבוצות הגיל הצעירות (עד גיל 44), אחוז הגברים הסובלים מהשמנת יתר גבוה מאחוז הנשים, ובקבוצות הגיל המבוגרות (44 ומעלה), אחוז הנשים הסובלות מהשמנת יתר גבוה מאחוז הגברים, במיוחד בקרב הערבים. אחוז הסובלות מהשמנת יתר בקרב נשים ערביות עולה באופן משמעותי עם העלייה בגיל, כמעט 40% מהנשים הערביות בגיל 45-64 ומעל 50% מהנשים הערביות בגיל 65 ומעלה סובלות מעודף משקל.

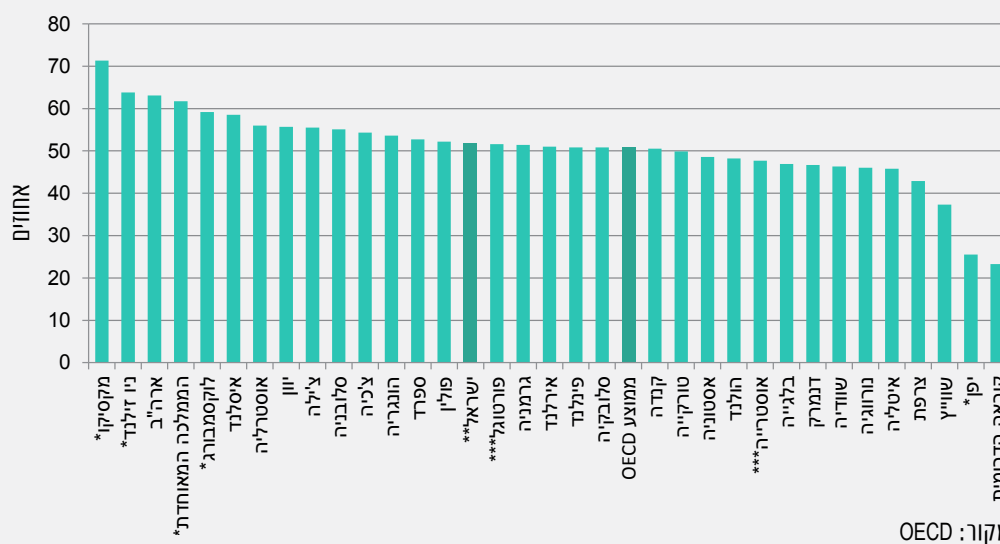

תרשים 35 השמנת יתר, לפי קבוצת אוכלוסייה, מין וגיל, 2013

ב-21 ממדינות ה-OECD, יותר ממחצית מהאוכלוסייה מוגדרת כסובלת מעודף משקל ומהשמנת יתר. השיעור גבוה במיוחד במקסיקו (71.3%), בניו זילנד (63.8%), בארצות הברית (63.1%) ובממלכה המאוחדת (61.7%). יחד עם זאת, שיעורי עודף משקל והשמנת יתר נמוכים באופן משמעותי בשתי מדינות אסיה – קוראה הדרומית (23.3%) ויפן (25.5%).

תרשים 36 עודף משקל והשמנת יתר בישראל ובמדינות ה-OECD, 2007-2012

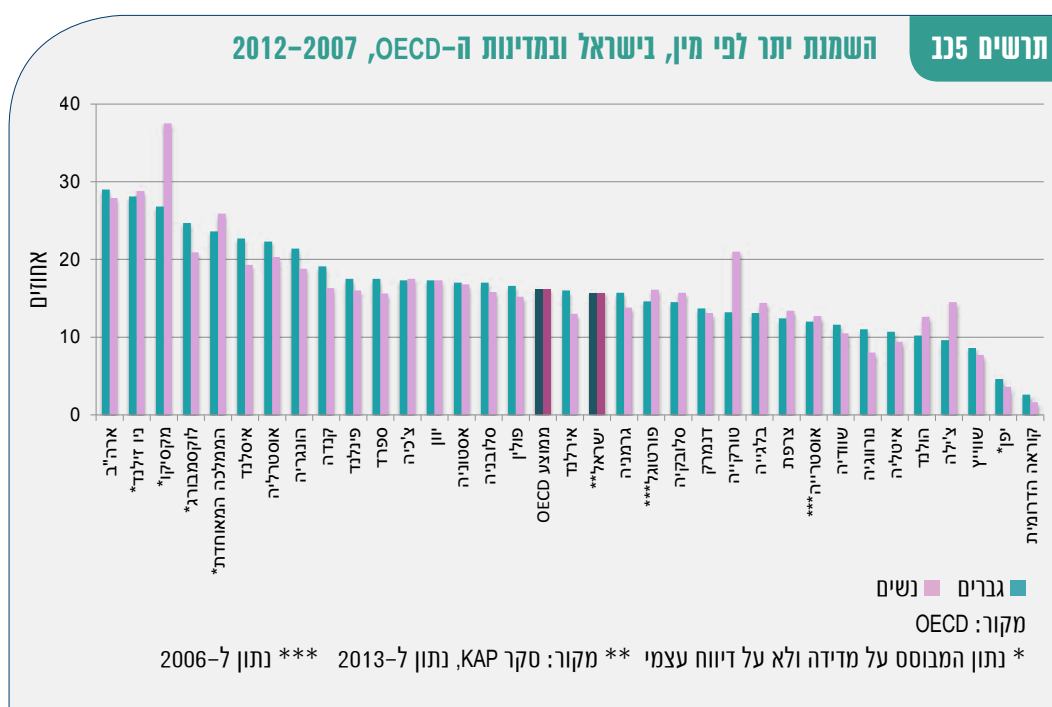

* נתון המבוסס על מדידה ולא על דיווח עצמי ** מקור: סקר KAP, נתון ל-2013 *** נתון ל-2006

בהשוואה בין-לאומית של השמנת יתר בלבד (המסכנת את הבריאות יותר מאשר עודף משקל), נמצא כי מרבית המדינות נמצאות בטווח שבו 10% עד 20% מהאוכלוסייה סובלים מהשמנת יתר. בקוראה הדרומית (1.6%), ביפן (4.1%) ובשווייץ (8.1%) השיעורים נמוכים מ-10%, ובניו זילנד (28.4%), בארצות הברית (28.5%) ובמקסיקו

(32.4%) השיעורים גבוהים מ-25%. השיעור בישראל (15.7%) נמוך מעט מהממוצע במדינות ה-OECD (16.1%), אך יש לזכור שהנתון בישראל מתייחס לשנת 2013, ואילו הנתונים לכל יתר המדינות הם לשנים מוקדמות יותר. כיוון ששיעורי ההשמנה במגמת עלייה במרבית המדינות, סביר כי לכשיתקבלו נתונים מעודכנים יותר, יימצא כי מיקומה היחסי של ישראל נמוך יותר.

בישראל, אין הבדל בין המינים בשיעורי השמנת יתר. במרבית המדינות ההבדלים בין המינים קטנים ועומדים על פחות מ-2%, כאשר בדרך כלל השיעור גבוה מעט יותר בקרב הגברים. הבדלים משמעותיים בין גברים ונשים קיימים במקסיקו (10.7%), בטורקיה (7.8%) ובצ'ילה (4.9%), בהן אחוז הנשים עם השמנת יתר גבוה מאחוז הגברים, ובלוקסמבורג (3.8%) ובאיסלנד (3.4%), בהן, אחוז הגברים עם השמנת יתר גבוה מאחוז הנשים.

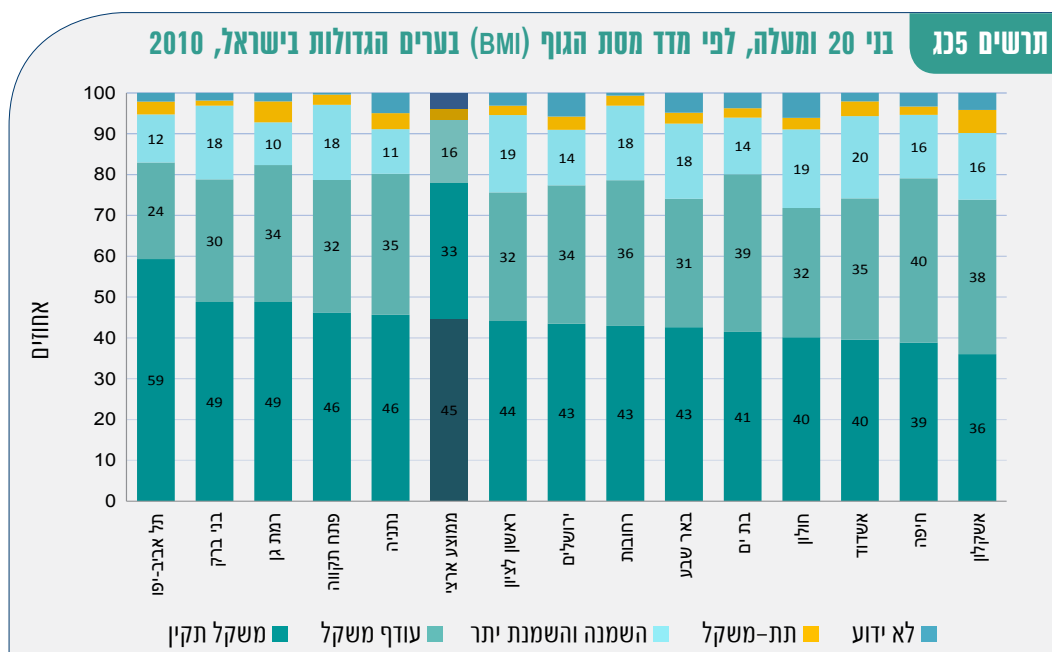

השמנת יתר בערים הגדולות בישראל

מנתוני הסקר החברתי 2010 עולה כי 16% מכלל בני 20 ומעלה סובלים מהשמנת יתר, לפי דיווח המשיבים על גובה ומשקל.

באשדוד כל מבוגר חמישי הוא במצב של השמנת יתר (20%), בדומה לשיעור בחולון ובראשון לציון, בהן 19% מהאוכלוסייה במצב של השמנת יתר. הערים שבהן שיעורי השמנה נמוכים יחסית הן: תל אביב-יפו (12%), נתניה (11%) ורמת גן (10%).

בערים חיפה, בת ים ואשקלון, נמצא שיעור גבוה של בעלי עודף משקל. בערים אשדוד, רחובות, אשקלון וחיפה למעלה ממחצית מהאוכלוסייה היא במצב של השמנה או של עודף משקל. מבין הערים הגדולות, בתל אביב-יפו נמצא השיעור הגבוה של אוכלוסייה בעלת משקל תקין (59%).

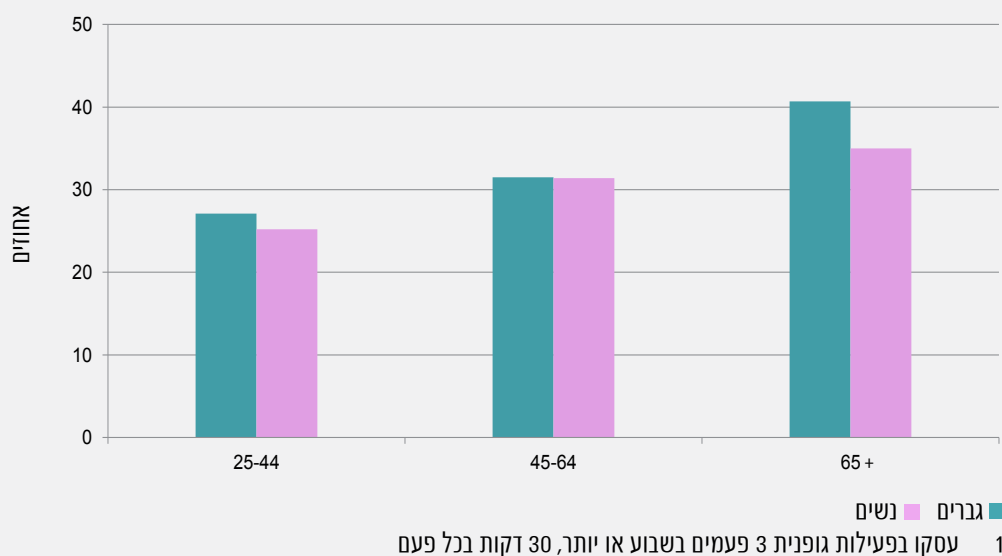
ג. פעילות גופנית

פעילות גופנית סדירה משפרת את הבריאות ואת איכות החיים של העוסקים בה, בכל הגילים. בקרב מבוגרים, פעילות גופנית מצמצמת את הסיכון לתמותה מוקדמת ולשורה של מחלות, ביניהן, מחלות לב, שבץ מוחי, יתר לחץ דם, סוכרת, סוגים מסוימים של סרטן, השמנה, אוסטיאופורוזיס ודיכאון. בקרב ילדים ומתבגרים פעילות גופנית עוזרת לשיפור בריאות העצמות ובריאות מערכת הלב, להורדת רמות השומן בגוף ולצמצום סממנים של דיכאון. התועלת שבפעילות גופנית עולה עם העלייה במשך הפעילות ובעצמתה. ההמלצות הכלליות לאוכלוסייה הבוגרת, כפי שנוסחו על ידי משרד הבריאות האמריקאי, הן לבצע פעילות גופנית בעצימות בינונית של לפחות 150 דקות בשבוע, או 75 דקות בשבוע בעצימות גבוהה.

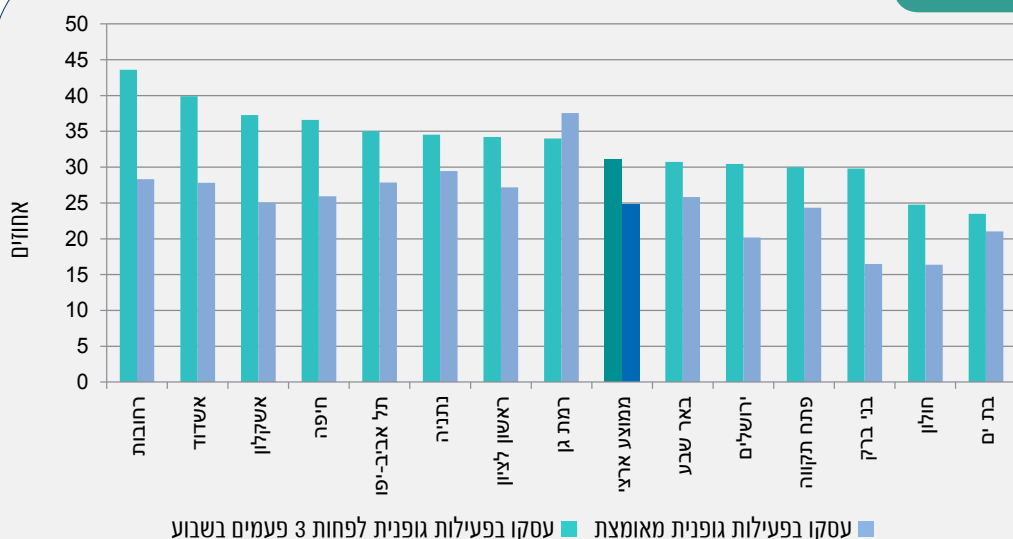
להלן מוצגים נתונים מסקר KAP 2013 של משרד הבריאות. המדד הוא ביצוע פעילות גופנית (מכל סוג) לפחות 3 פעמים בשבוע, לפחות 30 דקות בכל פעם.

בקרב בני 21 ומעלה, 32.3% עוסקים בפעילות גופנית 3 פעמים בשבוע או יותר, לפחות 30 דקות בכל פעם. הנתון גבוה מעט יותר בקרב גברים (33.0%) לעומת נשים (31.7%), דומה בקרב גברים יהודים וערבים, אך גבוה יותר בקרב נשים יהודיות (33.2%) לעומת ערביות (23.9%).

שיעור העוסקים בפעילות גופנית עולה עם הגיל; 65 ומעלה היא קבוצת הגיל שבה האחוז הגבוה ביותר של עוסקים בפעילות גופנית – 40.7% מהגברים ו-35% מהנשים. בקרב נשים ערביות בנות 65 ומעלה, אחוז העוסקות בפעילות גופנית נמוך במיוחד – 16.4% בלבד, לעומת 40.3% בקרב יהודיות.

תרשים כנ5 בני 20 ומעלה שעסקו בפעילות גופנית¹ לפי מין וגיל, 2013

פעילות גופנית בערים הגדולות בישראל

לפי נתוני הסקר החברתי 2010, 31% מכלל בני 20 ומעלה דיווחו כי עסקו בפעילות גופנית⁴ לפחות שלוש פעמים בשבוע ו-25% דיווחו כי עסקו בפעילות גופנית מאומצת.⁵ 44% מתושבי רחובות ו-40% מתושבי אשדוד עסקו בפעילות גופנית לפחות שלוש פעמים בשבוע ושיעור דומה נמצא גם באשקלון ובחיפה. ברמת גן 38% עסקו בפעילות מאומצת. בחולון ובבת ים שיעורים נמוכים יחסית של עוסקים בפעילות גופנית (כרבע מהתושבים).

תרשים כנ5 בני 20 ומעלה שעסקו בפעילות גופנית בערים הגדולות בישראל, 2010

4 פעילות גופנית שנמשכה לפחות 10 דקות ברצף, לפחות 3 פעמים בשבוע, ב-3 החודשים האחרונים.

5 פעילות גופנית הגורמת להזעה רבה ולעלייה גדולה בקצב פעימות הלב, כגון: ריצה, פעילות אירובית וכד'.

7. משאבים פיזיים וכוח אדם במערכת הבריאות

א. משאבים פיזיים

משאבים פיזיים במערכת הבריאות כוללים מוסדות אשפוז, מיטות אשפוז במחלקות השונות, עמדות לניתוחים ולרפואה דחופה, מכשור רפואי ועוד. בפרק זה נתייחס למספר מיטות בתקן ולתפוסת מיטות.

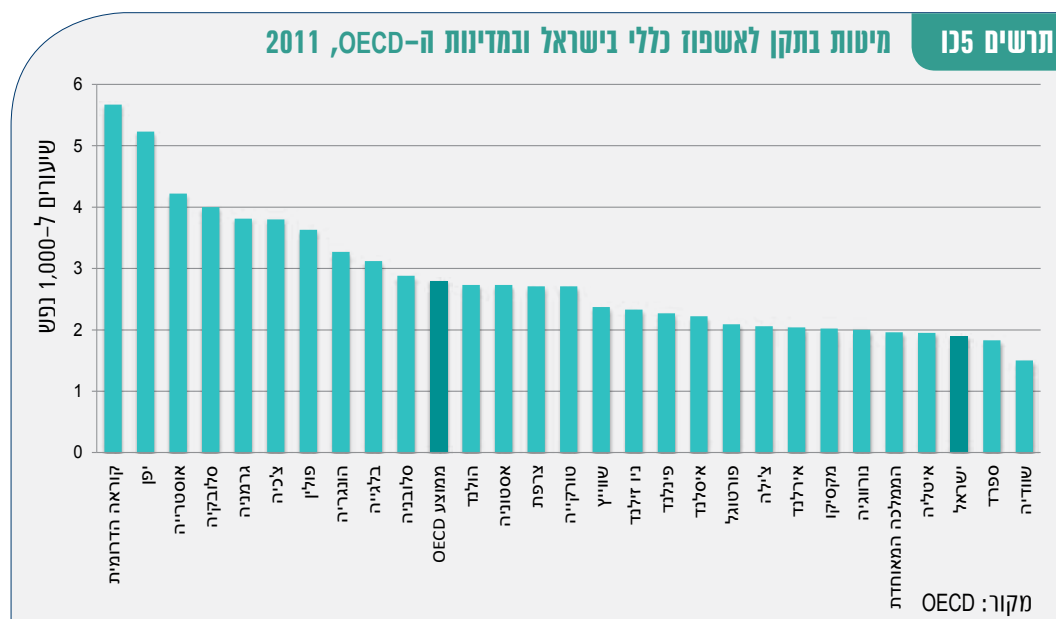
מיטות אשפוז

בסוף שנת 2012 מספר מיטות האשפוז בתקן בישראל היה 43,625. מתוכן: 14,972 מיטות לאשפוז כללי, 3,467 מיטות לבריאות הנפש, 24,463 מיטות למחלות ממושכות ו-723 מיטות לשיקום. זאת בהשוואה ל-38,639 מיטות בשנת 2000 מתוכן – 14,161 מיטות לאשפוז כללי, 5,619 מיטות לבריאות הנפש, 18,260 מיטות למחלות ממושכות ו-589 מיטות לשיקום.

בסעיף זה נתמקד במיטות לאשפוז כללי.

בעשור האחרון נרשמה ירידה בשיעור המיטות בתקן. בסוף שנת 2000 שיעור המיטות בתקן לאשפוז כללי בישראל עמד על 2.22 ל-1,000 נפש ואילו בסוף שנת 2012 שיעור המיטות בתקן לאשפוז כללי עמד על 1.88 ל-1,000 נפש. הירידה נרשמה גם במרבית המחלקות בבתי חולים כלליים.

שיעור המיטות בתקן לאשפוז כללי בישראל נמוך בהשוואה למרבית מדינות ה-OECD. בסוף שנת 2011 ישראל הייתה מדורגת במקום השלישי, הנמוך מבין 28 מדינות ה-OECD. רק בספרד ובשוודיה נרשם שיעור נמוך יותר. ראוי לציין שאוכלוסיית ישראל צעירה יותר מרוב האוכלוסיות במדינות ה-OECD וגורם זה מפחית את הצורך במיטות אשפוז. למרות השיעור הנמוך של מיטות בתקן לאשפוז כללי בישראל, תפוסת המיטות בישראל היא הגבוהה ביותר.

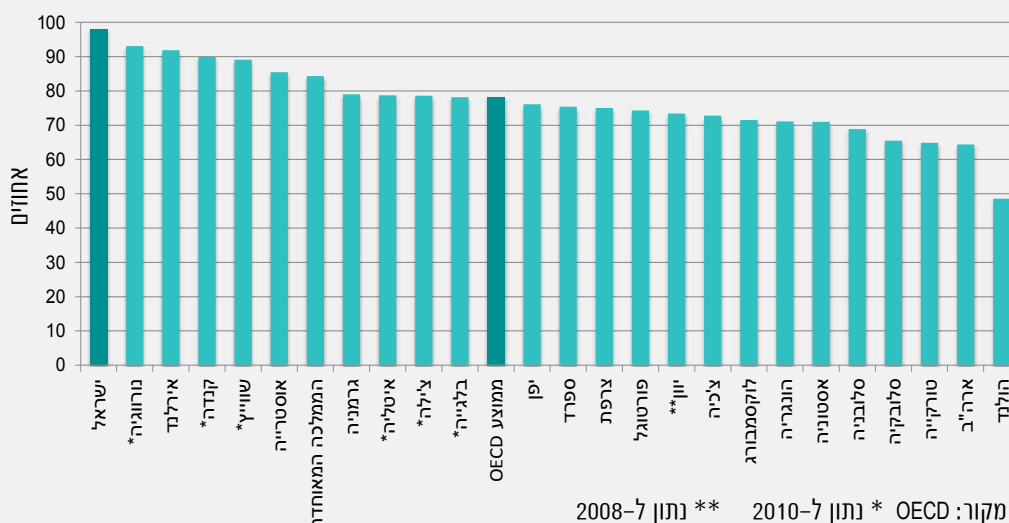

תפוסת מיטות

בעשור האחרון נרשמה עלייה בתפוסת המיטות, ובסוף שנת 2012 תפוסת המיטות במחלקות האשפוז הכללי הייתה 95.7% לעומת 93.1% בשנת 2000. בשנת 2012, תפוסת המיטות במחלקות הפנימיות הייתה 102%, כאשר בחודשים ינואר-מרס 2012 תפוסת המיטות הגיעה ליותר מ-106% (מדד תפוסת מיטות מחושב יחסית למיטות בתקן, אך בפועל בית החולים יכול להוסיף מיטות ולכן תיתכן תפוסה של מעל 100%).

תפוסת מיטות במחלקות האשפוז הכללי, בישראל ובמדינות ה-OECD, 2011

תרשים נד

בהשוואה למדינות ה-OECD, ישראל היא המדינה עם תפוסת המיטות הגבוהה ביותר. בשנת 2011 תפוסת המיטות במחלקות האשפוז הכללי בישראל הייתה 98.0%, כאשר הממוצע במדינות ה-OECD היה 78.2% בלבד.

ב. כוח אדם במקצועות הבריאות⁶

כוח אדם במקצועות הבריאות כולל רופאים, אחיות ועוסקים נוספים במקצועות בריאות כמו רוקחים, פיזיותרפיסטים, פסיכולוגים, מרפאים בעיסוק, טכנאי שיניים, עובדי מעבדה רפואית ועוד. סעיף זה מתרכז ברופאים ובאחיות בלבד (בעלי הכשרה ומועסקים). כמו כן, מוצגת השוואה למדינות ה-OECD.

המידע על **היצע של בעלי ההכשרה ברפואה ובסיעוד** מבוסס על רישום הרישוי במאגרי המידע במשרד הבריאות. לפי נתונים אלה, בשנת 2012 נמשכה מגמת הירידה בשיעור הרופאים ובשיעור האחיות בישראל.

המידע על **רופאים ואחיות מועסקים** מבוסס על סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. לפי ממצאי הסקר מספר המועסקים במקצועות הבריאות בשנת 2012 עמד על כ-102,000, מהם 25,000 רופאים ו-35,000 אחיות.

בעלי רישיון לעסוק ברפואה

בסוף שנת 2012 היו 35,327 בעלי רישיון לעסוק ברפואה, מהם 26,020 עד גיל 65, ירידה מ-26,064 בשנה שעברה. מספר בעלי הרישיון כולל גם רופאים ששוהים בחו"ל (לתקופה של שנה לפחות), המהווים כ-15% מכלל בעלי הרישיון לעסוק ברפואה.

מסוף שנות התשעים נרשמה מגמת ירידה בשיעור בעלי הרישיון לעסוק ברפואה, בסוף 2012 השיעור היה 4.43 ל-1,000 נפש ושיעור הרופאים עד גיל 65 בעלי רישיון לעסוק ברפואה, היה 3.26 ל-1,000 נפש (בהשוואה ל-4.57 ו-13.7 ל-1,000 נפש בהתאמה בסוף שנת 2000, כלומר ירידה של כ-11% בשיעור סך כל בעלי הרישיון וירידה של 12% בשיעור הרופאים עד גיל 65 בעלי רישיון לעסוק ברפואה).

6 בכל מקום שבו ננקטה לשון זכר הכוונה גם ללשון נקבה, ולהיפך.

הירידה בשיעור הרופאים עד גיל 65 בעלי רישיון לעסוק ברפואה החלה בסוף שנות התשעים עם צמצום העלייה לישראל וכתוצאה של עלייה במספר הרופאים בני 65 ומעלה שפרשו לגמלאות. אחוז הרופאים בני 65 ומעלה בעלי רישיון לעסוק ברפואה עלה ל-26% בשנת 2012 לעומת 18% בשנת 2000.

אחוז הנשים מכלל בעלי הרישיון לעסוק ברפואה נמצא במגמת עלייה, 42% בשנת 2012 בהשוואה ל-39% בשנת 2000. נמנע מחצית מהרופאים עד גיל 45 בעלי רישיון לעסוק ברפואה, הן נשים - 47% בשנת 2012, לעומת 43% בשנת 2000.

רופאים מועסקים

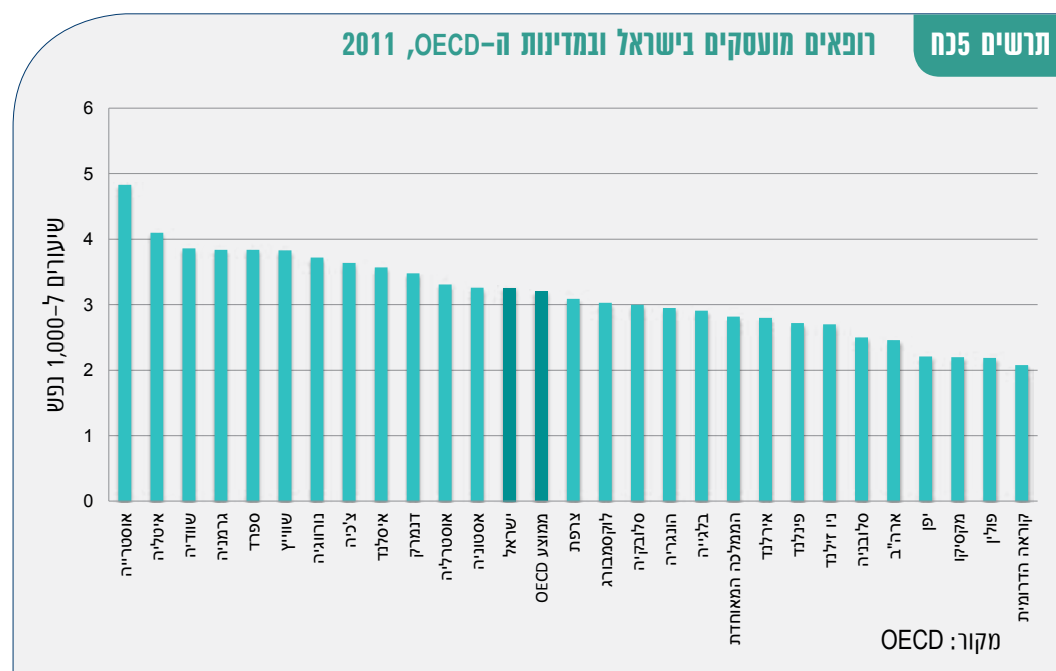
לפי נתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס, בשנת 2012 היו מועסקים בישראל 25,700 רופאים. אחוז הרופאים הצעירים עד גיל 45 נמצא במגמת ירידה. אחוז הרופאים המועסקים בגיל 45 ומעלה נמצא במגמת עלייה - 66% בשנת 2012 בהשוואה ל-50% ב-2000.

רק כ-68% מכלל הרופאים הרשומים כבעלי רישיון לעסוק ברפואה עובדים כרופאים בישראל, כ-82% מהם בני פחות מ-65. שיעור הרופאים המועסקים בשנת 2012 עמד על 3.2 רופאים ל-1,000 תושבים, ירידה של כ-6% לעומת השיעור בשנת 2000 שעמד על 3.4 ל-1,000 תושבים. שיעור הרופאים המועסקים עד גיל 65 עמד בשנת 2012 על 2.8 ל-1,000 תושבים לעומת 3.2 בשנת 2000 (ירידה של כ-13%).

במשך השנים נצפית מגמת עלייה באחוז הנשים מכלל הרופאים המועסקים. בשנת 2012 אחוז הנשים מכלל הרופאים המועסקים עמד על 42%, לעומת 37% בשנת 2000.

השוואה בין-לאומית

אף על פי ששיעור הרופאים המועסקים בישראל נמצא במגמת ירידה בעשור האחרון, הוא דומה לממוצע במדינות ה-OECD. בשנת 2011 שיעור הרופאים המועסקים בישראל עמד על 3.3 ל-1,000 נפש ובמדינות ה-OECD עמד שיעור זה על 3.2 ל-1,000 נפש.

בעלי הכשרה במקצועות הסיעוד⁷

בסוף שנת 2012 היו בישראל 59,374 בעלי הכשרה בסיעוד, מהם 46,768 עד גיל 65, מרביתם אחיות מוסמכות. סך הכל היו 45,991 אחיות מוסמכות, מהן 38,226 עד גיל 65 ו-13,383 אחיות מעשיות, מהן 8,542 עד גיל 65. שיעור האחיות עד גיל 65 נמצא בעשור האחרון במגמת ירידה מ-6.5 אחיות ל-1,000 תושבים בשנת 2000, לכמעט 6.0 בשנת 2012.

אחוז הגברים בעלי הכשרה בסיעוד נמצא במגמת עלייה. בסוף שנת 2012, 11.0% מעובדי הסיעוד המוסמכים היו גברים בהשוואה ל-9.6% בשנת 2000.

אחיות מועסקות

לפי נתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס, בשנת 2012 היו מועסקות בישראל 38,000 אחיות, שיעור של 4.8 ל-1,000 נפש (לעומת שיעור של 5.1 אחיות ל-1,000 נפש בשנת 2000, ירידה של 6%).

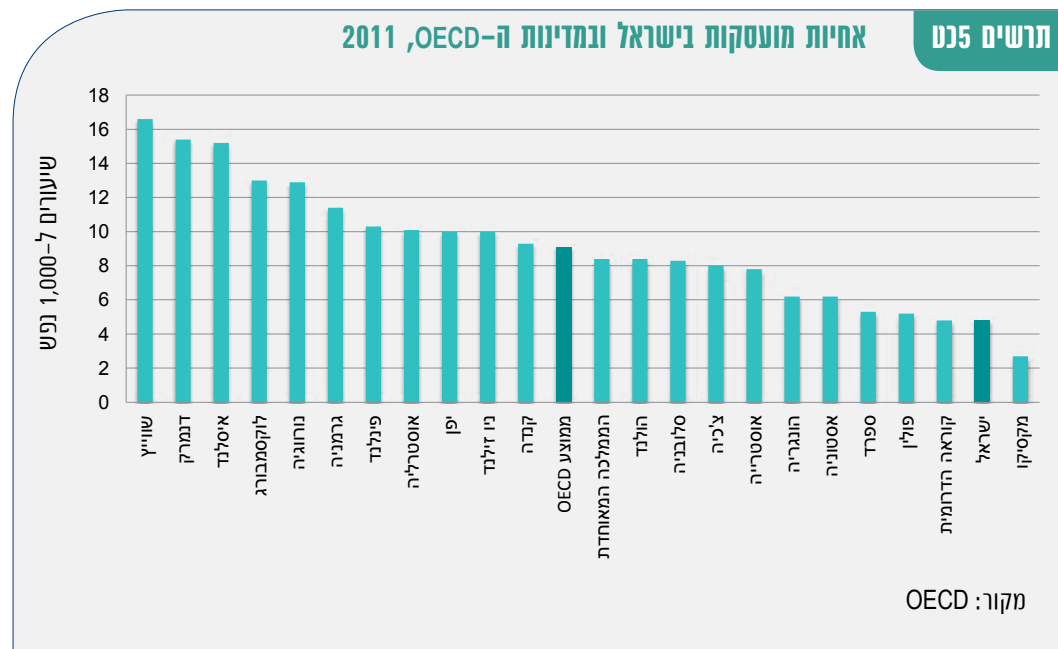
שיעור האחיות עד גיל 65 המועסקות ירד ל-4.7 ל-1,000 נפש בסוף 2012 בהשוואה ל-5.1 אחיות ל-1,000 נפש בסוף 2000 (ירידה של כ-8%).

השוואה בין-לאומית

שיעור האחיות בישראל נמצא במגמת ירידה והוא נמוך בהשוואה לממוצע במדינות ה-OECD. בשנת 2011 שיעור האחיות (המעשיות והמוסמכות יחד) המועסקות בישראל עמד על 4.8 ל-1,000 נפש, כמחצית מהממוצע במדינות ה-OECD (9.1 ל-1,000 נפש).

אחיות מועסקות בישראל ובמדינות ה-OECD, 2011

תרשים 5

7 בכל מקום שבו ננקטה לשון נקבה הכוונה גם ללשון זכר.

8. ביטוחי בריאות

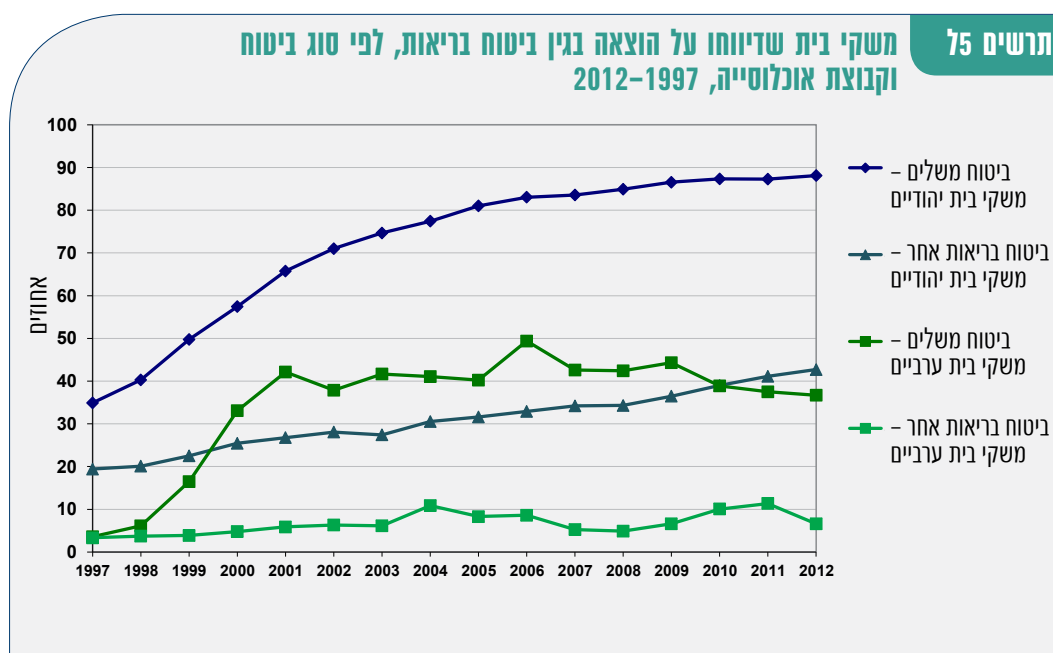
בינואר 1995 נכנס לתוקף במדינת ישראל "חוק ביטוח בריאות ממלכתי". בסעיף הראשון של החוק נקבע כי "ביטוח הבריאות יושתת על עקרונות של צדק, שוויון ועזרה הדדית". על פי החוק חלה חובת ביטוח בריאות על כל תושבי המדינה וכל תושב זכאי לסל שירותים מוגדר. החוק מאפשר לקופות החולים להציע למבוטחיהן תכניות לשירותי בריאות נוספים (שב"ן) שאינם כלולים בסל השירותים המפורט בחוק. ההצטרפות לביטוח המשלים היא וולונטרית והפרמיה נקבעת על פי קבוצת גיל בלבד. מספר המצטרפים לתכניות הביטוח המשלים של קופות החולים עלה במהירות במיוחד אחרי חוק ההסדרים של שנת 1998 שקבע הוראות והסדרים להפעלת תכנית הביטוח המשלים.

בסעיף שלהלן מוצגים נתונים מתוך סקר הוצאות משקי בית של הלמ"ס, על אחוז משקי הבית המדווחים על הוצאות בגין ביטוח משלים ובגין ביטוחים רפואיים אחרים בשנים 1997-2012. (להסברים על סקר הוצאות משקי בית, ראו פרק 2).

אחוז משקי הבית שיש להם ביטוח משלים עלה מאוד במשך השנים והגיע ל-81% בשנת 2012, פי 2.6 לעומת שנת 1997, שנתיים לאחר החלת חוק ביטוח בריאות ממלכתי. בקרב משקי בית יהודיים, הוא מתקרב ל-90% - פי 2.5 לעומת שנת 1997. בקרב משקי בית ערביים האחוז נמוך יותר - 37% אך לעומת שנת 1997 הוא עלה פי 10.2. אחוז משקי הבית הערביים שיש להם ביטוח משלים אמנם נמוך בהרבה מאחוז משקי הבית היהודיים, אך הפער ביניהם הצטמצם במשך השנים (מיחס של פי 10 בשנת 1997 ליחס של פי 2.4 בשנת 2012).

אחוז משקי הבית הערביים שיש להם ביטוח משלים עלה מאוד בשנים הראשונות שלאחר החלת החוק ומשנת 2001 כמעט שלא חל בו שינוי. ובשנים האחרונות אף נצפית ירידה קלה. לעומת זאת באחוז משקי הבית היהודיים שיש להם ביטוח משלים חלה עלייה מתמדת.

אחוז משקי הבית המדווחים על הוצאה בגין ביטוחי בריאות פרטיים עלה מאוד במשך השנים, והגיע בשנת 2012 לכ-37% ממשקי הבית. עלייה זו מתונה לעומת העלייה בביטוחים המשלימים (פי 2.1 ב-2012 לעומת 1997) וקיימת בעיקר במשקי בית יהודיים. אחוז משקי הבית היהודיים המדווחים על הוצאה בגין ביטוחי בריאות פרטיים גבוה יותר מאחוז משקי הבית הערביים.

משקי בית שדיווחו על הוצאה בגין ביטוח בריאות, לפי סוג ביטוח וחמישוני הכנסה, (1) שנים נבחרות

לוח 5.8

אחוזים

חתישון הכנסה	1997		2002		2007		2012	
	ביטוח משלים	ביטוח (2) אחר	ביטוח משלים	ביטוח (2) אחר	ביטוח משלים	ביטוח (2) אחר	ביטוח משלים	ביטוח (2) אחר
1 (תחתון)	13.7	5.5	42.8	6.3	51.2	7.4	52.9	8.3
2	19.1	11.1	56.6	12.7	70.0	14.7	76.2	21.2
3	32.8	19.6	69.8	22.0	84.5	29.0	87.0	37.1
4	40.8	19.4	79.4	37.5	89.2	41.3	93.0	51.4
5 (עליון)	50.9	32.7	86.5	48.8	92.5	56.4	95.0	69.1

(1) חמישוני הכנסה נטו לנפש סטנדרטית.

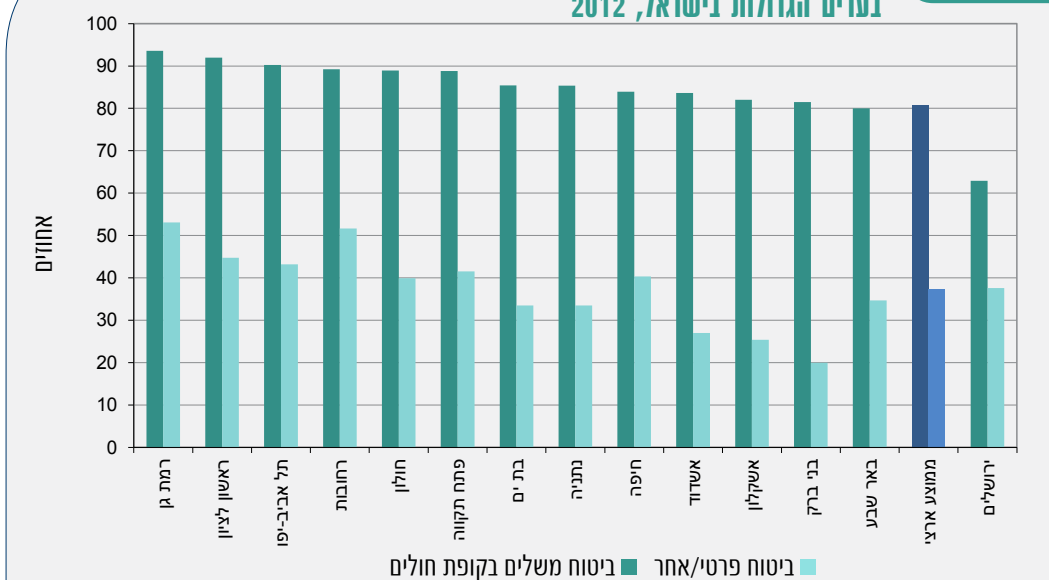
(2) ביטוח אחר כולל ביטוח בחברת ביטוח, ביטוח שיניים וביטוח אחר (כולל לחצן מצוקה, ביטוח שח"ל, נטלי וכד').

אחוז משקי הבית שיש להם ביטוח משלים עולה עם העלייה בהכנסות משק הבית. הפער בין חמישון הכנסה עליון וחמישון תחתון קטן עם השנים. בשנת 1997, אחוז משקי הבית בחמישון העליון שהיה להם ביטוח משלים היה גדול פי 3.7 לעומת החמישון התחתון, ובשנת 2012 הפער היה 1.8 בלבד. החל בשנת 2006, גם בחמישון ההכנסה התחתון ליותר מ-50% ממשקי הבית יש ביטוח משלים.

בהוצאות על ביטוחים פרטיים פורטים הפער בין חמישוני ההכנסה גדול יותר והוא מתרחב עם השנים. בשנת 1997, אחוז משקי הבית בחמישון העליון שהיו להם ביטוחים פרטיים היה גבוה פי 5.9 לעומת האחוז בחמישון התחתון, ובשנת 2012 הפער גדל לפי 8.3. במשך השנים עלה אחוז משקי הבית שיש להם ביטוחים פרטיים אך בחמישוני ההכנסה הנמוכים קצב העלייה מתון מאוד לעומת שני חמישוני ההכנסה העליונים.

תרשים 5.5

משקי בית שדיווחו על הוצאה בגין ביטוח בריאות משלים או פרטי בערים הגדולות בישראל, 2012

בערים הגדולות בישראל, אחוז משקי הבית שיש להם ביטוח משלים בשנת 2012 גבוה מעט מהממוצע הארצי (80.8%) ועומד על 82.7%. אחוז משקי הבית שיש להם ביטוח רפואי פרטי נמוך מעט מהממוצע הארצי (37.4%) ועומד על 36.6%. קיימים הבדלים בין הערים באחוז משקי הבית המדווחים על הוצאות בגין ביטוחים משלימים, ובולט במיוחד האחוז בירושלים (63%), לעומת תל אביב-יפו, ראשון לציון ורמת גן, (90%, 92%, 94% בהתאמה). ביתר הערים האחוזים נעים בין 80% ל-89%.

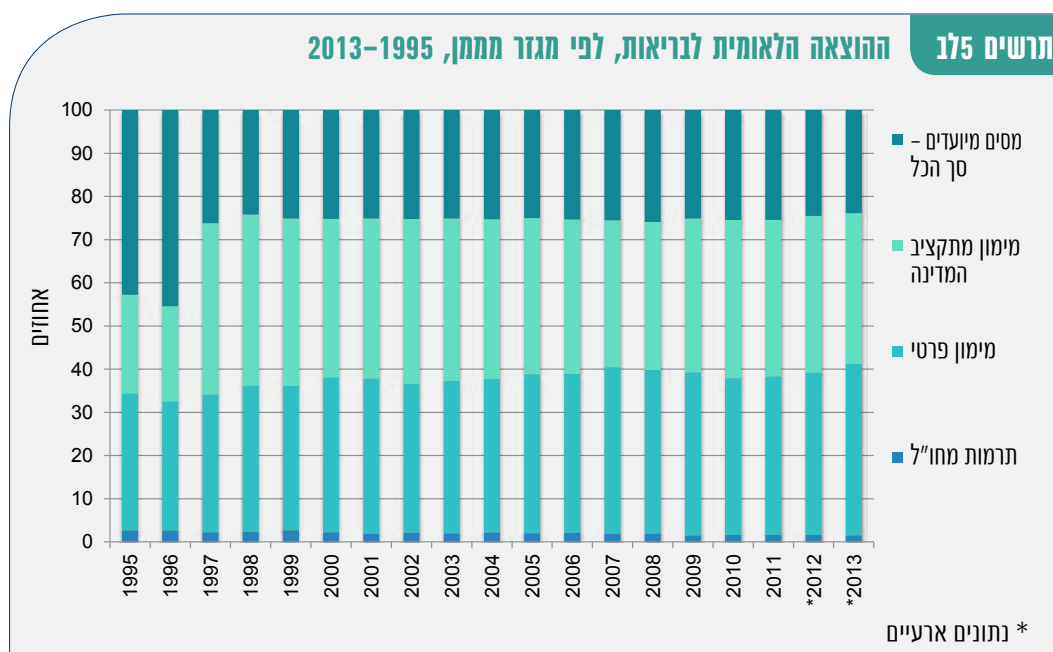
בבני ברק אחוז נמוך במיוחד של משקי בית המדווחים על הוצאות בגין ביטוחים רפואיים פרטיים (20%), גם באשקלון, בירושלים ובאשדוד לפחות מ-30% ממשקי הבית יש ביטוחי בריאות פרטיים. עם זאת ברחובות וברמת גן ליותר ממחצית ממשקי הבית יש ביטוחים פרטיים.

9. ההוצאה הלאומית לבריאות

ההוצאה הלאומית לבריאות, במחירים שוטפים, הסתכמה בשנת 2013 ב-79.3 מיליארד ש"ח, שהם 7.6% מהתמ"ג. ההוצאה לנפש הגיעה בשנת 2013 ל-9,837 ש"ח, במחירים שוטפים. בשנים 1995-2013 עלתה ההוצאה לנפש במחירים קבועים ב-1.4% בממוצע לשנה. נציין כי ההוצאה לבריאות לנפש מושפעת מהרכב הגילים של האוכלוסייה. כשמחשבים הוצאה לבריאות לנפש משוקללת לפי קבוצות גיל, מתקבלת הוצאה לאומית לנפש גבוהה יותר, זאת משום שהאוכלוסייה בישראל צעירה יחסית.

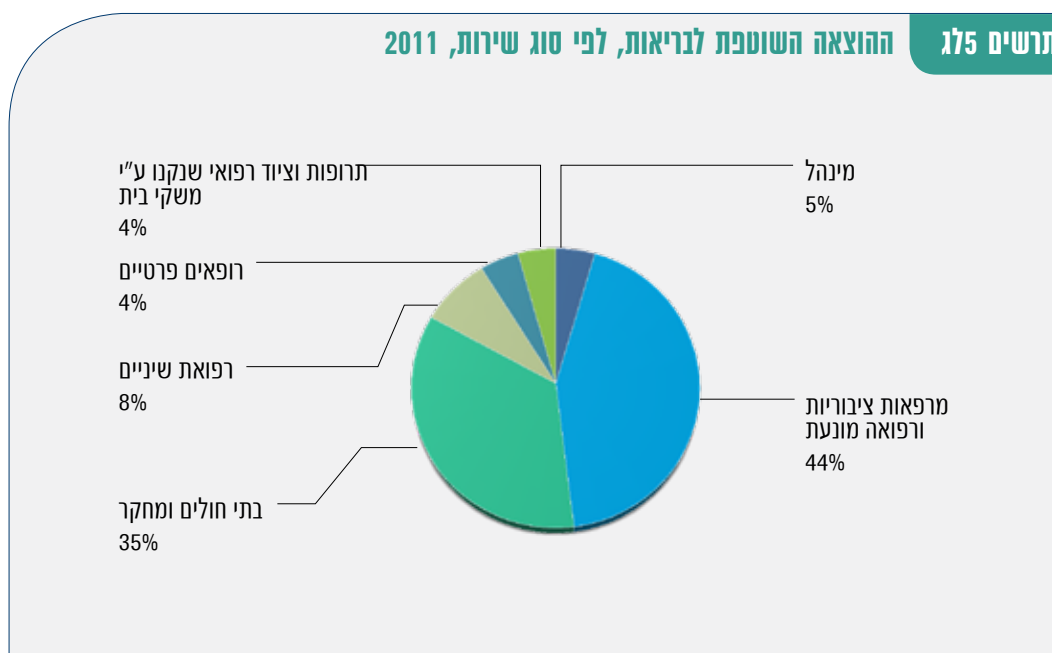
חלקו של המימון הפרטי מסך המימון נמצא במגמת עלייה לאורך השנים 1995-2013, במקביל לירידה במימון מתקציב המדינה וממס בריאות (תרשים ל75).

בשנת 2013 הוצאות משקי הבית לתרופות ולשירותים רפואיים (כגון רופאים, מרפאות ורופאי שיניים) מימנו 27% מסך ההוצאה הלאומית לבריאות, לעומת 24% בשנת 2012. עוד 24% מההוצאה הלאומית לבריאות ב-2013 מומנו מגביית מס בריאות ו-35% מומנו מתקציב המדינה. מימון מתקציב המדינה כולל העברות לקופות החולים ולמוסדות אחרים ללא כוונת רווח, אספקת שירותי בריאות על ידי מוסדות בריאות ממשלתיים, ומימון השקעות בבנייה ורכישת ציוד בבתי חולים ממשלתיים.

א. הוצאה שוטפת לבריאות, לפי סוג שירות (תרשים 5לג)

התפלגות ההוצאה השוטפת לבריאות לפי סוג השירות מראה שבשנת 2011 שיעור ההוצאה לבתי החולים ולמחקר נשאר ללא שינוי. ההוצאה לבתי חולים ולמחקר הייתה 35% מההוצאה השוטפת לבריאות (ללא השקעות בבנייה ובציוד). ההוצאה לשירותי מרפאות ציבוריות ולרפואה מונעת הייתה 44% מההוצאה השוטפת לבריאות בשנת 2011, בדומה לשנים 2009–2010. ההוצאה לרפואת שיניים בשנת 2011 הייתה 8% מההוצאה השוטפת לבריאות. ההוצאות לרופאים פרטיים היו 4%, וההוצאות לתרופות ולציוד רפואי שנקנו על ידי משקי הבית הגיעו ל-4%.

ב. רכישת תרופות ישירה⁸ על ידי משקי בית (לוח 5.9)

בשנת 2011 חלה עלייה ברכישות הישירות של תרופות וחומרי רפואה על ידי משקי הבית מעסקים; 44% מסך רכישות התרופות וחומרי הרפואה, לעומת 42% ב-2010. לעומת זאת, רכישת תרופות ישירה מקופות החולים על ידי משקי הבית ירדה ל-44% בשנת 2011, לעומת 46% בשנת 2010. שיעור הרכישה הישירה מהממשלה וממלכ"רים פרטיים בשנת 2011 הייתה 12% מסך הרכישות הישירות של תרופות וחומרי רפואה על ידי משקי בית, בדומה לשנת 2010.

רכישת תרופות וחומרי רפואה על ידי משקי בית יהודיים, שמהווים כ-75% מסך כל האוכלוסייה בישראל, הייתה 80% מסך רכישת התרופות וחומרי הרפואה בשנת 2011. רכישת תרופות וחומרי רפואה על ידי משקי בית ערביים הייתה כ-12% מסך רכישת התרופות וחומרי הרפואה בשנת 2011. 8% הנותרים הם רכישת תרופות וחומרי רפואה על ידי משקי בית אחרים.

8 כולל רכישת תרופות וחומרי רפואה בבתי מרקחת ולא כולל תרופות וחומרי רפואה שמקבלים דרך טיפול רפואי.

רכישת תרופות ישירה (1) על ידי משקי בית, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2000-2011

לוח 5.9

מחירים שוטפים

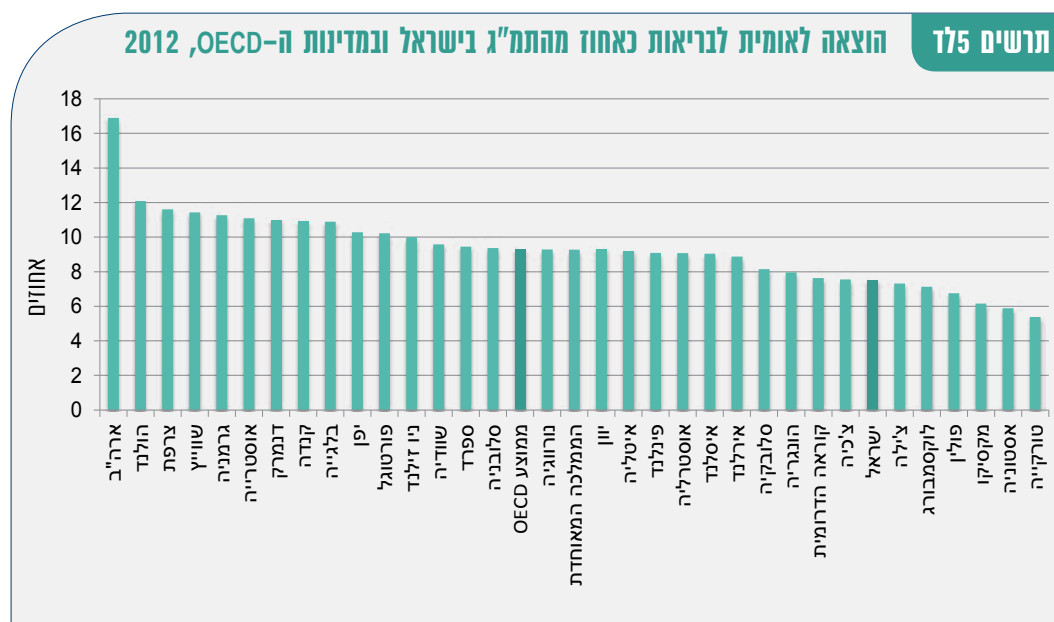
שנה	סך הכל (2)	מזה:		סך הכל	קופות חולים	ממשלה ומלכ"רים	עסקים
		יהודים	ערבים				
		מיליוני ש"ח					
2000	3,202	2,715	233	100.0	45.8	8.4	45.8
2001	3,568	3,034	270	100.0	44.5	8.4	47.2
2002	3,820	3,298	398	100.0	40.0	9.8	50.2
2003	3,754	3,160	369	100.0	30.1	14.3	55.6
2004	3,761	3,226	396	100.0	24.4	14.1	61.4
2005	4,483	3,759	409	100.0	31.9	12.4	55.7
2006	4,480	3,763	403	100.0	30.2	12.7	57.1
2007	5,052	4,136	582	100.0	36.0	11.8	52.2
2008	5,145	4,156	599	100.0	38.7	11.8	49.5
2009	5,417	4,509	484	100.0	44.8	9.4	45.7
2010	5,547	4,605	556	100.0	42.0	11.8	46.2
2011	5,852	4,710	677	100.0	44.0	11.8	44.2

(1) כולל רכישת תרופות בבתי מרקחת ולא כולל תרופות שמקבלים דרך טיפול רפואי.

(2) סך הכל כולל "אחרים" (נוצרים לא-ערבים, ואוכלוסייה ללא סיווג דת).

ג. השוואה בין-לאומית של ההוצאה הלאומית לבריאות

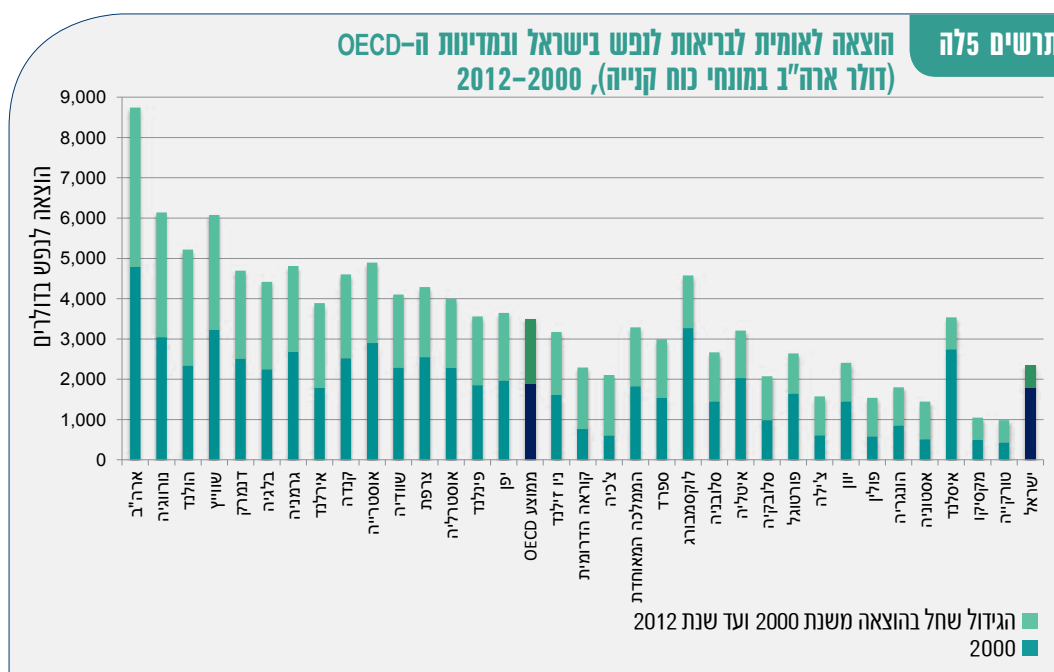
ההוצאה לבריאות בישראל נמוכה מההוצאה במרבית מדינות ה-OECD. אחוז ההוצאה הלאומית לבריאות מהתוצר המקומי הגולמי בישראל הגיע בשנת 2012 ל-7.5%, בעוד שב-27 ממדינות ה-OECD אחוז ההוצאה הלאומית מהתמ"ג היה גבוה מהשיעור בישראל, במיוחד בארה"ב (16.9%), בהולנד ובצרפת. אחוז נמוך במיוחד נמצא במקסיקו, באסטוניה ובטורקיה (6%) (תרשים ל7).

מההשוואה הבין-לאומית עולה עוד, כי בשנת 2012 ההוצאה לבריאות לנפש במונחי כוח קנייה בישראל הייתה \$2,333 – דומה להוצאה בצ'כיה ובקוראה הדרומית, ונמוכה מההוצאה במרבית מדינות ה-OECD. בארה"ב הייתה ההוצאה לנפש הגבוהה ביותר – \$8,745. החישוב במונחי כוח קנייה מביא בחשבון את ההבדלים במחירי התוצר במדינות השונות. בהשוואה הבין-לאומית לא מובאים בחשבון הבדלים בגורמים שעשויים להשפיע על ההוצאה כמו הרכב הגילים, מבנה התעסוקה וכד'. נציין כי האוכלוסייה בישראל צעירה יחסית לאוכלוסייה ברוב מדינות ה-OECD.

מכיוון שההוצאה לבריאות עולה עם הזדקנות האוכלוסייה, במדינות ה-OECD ההוצאה לנפש הופכת ל"גבוהה" יותר לעומת ישראל. בהשוואה של ההוצאה לנפש בין 2000 ל-2012, אפשר לראות כי מיקומה של ישראל יורד מ-15 בשנת 2000 ל-10 בשנת 2012.

ההוצאה לנפש בישראל גדלה ב-31% בין שנת 2000 לשנת 2012. שיעור זה נמוך יחסית לרוב מדינות ה-OECD. צ'כיה היא המדינה עם אחוז השינוי הגבוה ביותר (מעל 300%) ולאחריה, עם אחוז שינוי משמעותי: קוראה הדרומית, אסטוניה ופולין (תרשים 5לה).

פני החברה בישראל מס' 7 | מבט על הערים הגדולות

תחבורה ותאונות דרכים

6

פרק

עובדי הלמ"ס שהשתתפו בנתיבת פרק זה:

יונת קנת-שינפלד, מלכי בן-דוד, אריה אברהם, אורית ילון-שוקרון

א. מבוא

פרק זה עוסק בנושא תחבורה ותאונות דרכים. הפרק כולל מידע על מדדי תחבורה מרכזיים, תאונות דרכים עם נפגעים, נפגעים המעורבים בתאונות דרכים, נהגים המעורבים בתאונות דרכים, כלי רכב מעורבים, מורשים לנהוג ועברות נהיגה. נתוני התאונות מכילים מידע על מועד התרחשות התאונה, סוג התאונה, סוג הדרך, מיקום התאונה, הנפגעים בתאונה, כלי הרכב המעורבים בה והנהגים שנהגו באותם כלי רכב.

בפרק תיבה על מעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים לפי קבוצת אוכלוסייה.

בהתאם לנושא של הדוח כולו, גם פרק זה עוסק בערים הגדולות בישראל (ערים המונות 100 אלף תושבים ויותר).

השוואה בין נתוני הערים הגדולות מחייבת התייחסות לכמה דגשים:

1. יש הבדלים גדולים בין היישובים מבחינת שטח, צפיפות, אוכלוסייה קבועה (אוכלוסיית תושבי העיר), אוכלוסייה פעילה (אוכלוסייה שאינה תושבי העיר אך מגיעה לעיר מסיבות שונות) וכו'. הבדלים אלו משפיעים באופן ישיר על המשתנים השונים (מספר תאונות, מספר נפגעים וכו').
2. לאוכלוסיית תושבי העיר מתווספת גם אוכלוסייה שמגיעה לעיר מסיבות שונות (עבודה, בילוי). לעומת זאת, חלק מתושבי העיר עוזבים את העיר במהלך היום. יש לקחת זאת בחשבון בעת ניתוח הנתונים ברזולוציה עירונית.
3. הלוחות בנושא מורשים לנהוג, מתייחסים לאוכלוסייה הרשומה ביישוב המגורים ולא לאוכלוסייה הפעילה. בכל שאר הלוחות, ההתייחסות היא לאוכלוסייה פעילה.

בשל האמור לעיל, לא מוצגים שיעורים מתוך האוכלוסייה הרשומה. פרט ללוחות של מורשים לנהוג, המתייחסים ליישוב המגורים.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

משתמשי דרך

מורשה לנהוג: בעל רישיון נהיגה ישראלי בר-תוקף. כולל גם אנשים שרישיונם פג במהלך השנה הקודמת. לא כולל אנשים המורשים לנהוג בטרקטורים או במכונות חקלאיות ניידות בלבד.

דרך עירונית: דרך הנמצאת בתחום עירוני ומסומנת בתמרורי כניסה ויציאה. המהירות המותרת בה בדרך כלל מוגבלת ל-50 קמ"ש.

כלי רכב

רכב נוסעים: כלי רכב מנועי המיועד להסיע עד 9 אנשים (כולל הנהג).

כלי רכב מנועי: כלי רכב יבשתי המונע בכוח מכני ומיועד להוביל בני אדם, מטען או כלי רכב גרור.

תאונות דרכים¹

תאונת דרכים עם נפגעים: תאונת דרכים שמעורב בה כלי רכב אחד לפחות בנסיעה, ושנפצע בה או שנהרג בה אדם אחד לפחות.

תאונת דרכים מסוג ת"ד: תאונת דרכים שמעורב בה כלי רכב אחד לפחות בנסיעה, ושנפצע בה או שנהרג בה אדם אחד לפחות והוגדרה במשטרה כתאונה שנחקרת על ידי (תיק "ת"ד"). קיימת הבחנה בין תאונה שהוגדרה במשטרה כתאונה שנחקרת על ידי (תיק "ת"ד") לבין תאונה שאינה נחקרת (תיק "כללי עם נפגעים").

תאונת דרכים קטלנית: תאונת דרכים שנהרג בה אדם אחד לפחות או שנפצע בה אדם אחד לפחות ונפטר מפצעיו בתוך 30 יום.

תאונת דרכים קשה: תאונת דרכים שנפצע בה קשה אדם אחד לפחות, ושלא נהרג בה אף אדם.

תאונת דרכים קלה: תאונת דרכים שנפצע בה קל אדם אחד לפחות, ושלא נהרג בה או נפצע בה קשה אף אדם.

הרוג בתאונת דרכים: אדם שנהרג בתאונת דרכים, או אדם שנפצע בתאונת דרכים ונפטר מפצעיו בתוך 30 יום.

פצוע קשה בתאונת דרכים: אדם שנפצע בתאונת דרכים ואושפז בבית חולים למשך 24 שעות או יותר, לא לצורך השגחה בלבד.

פצוע קל בתאונת דרכים: אדם שנפצע בתאונת דרכים ולא אושפז בבית חולים, או שאושפז למשך פחות מ-24 שעות, או שאושפז לצורך השגחה בלבד.

רמת מינוע: מספר כלי רכב מנועיים ל-1,000 תושבים.

הרשעות

נהג מורשע: נהג שנרשמה לחובתו הרשעה בעברת תעבורה או שהוזהר לאחר ביצוע עברה. על פי פקודת התעבורה, בעל רכב אחראי לעברות שבוצעו באמצעות רכבו גם אם לא נהג ברכב באותה שעה.

עברת נהיגה: עברת תעבורה שהיא פעולת נהיגה או פעולה נלווית לנהיגה.

1 הנתונים אינם כוללים תאונות שאירעו באזור יהודה והשומרון.

ג. מקורות הנתונים

תאונות דרכים עם נפגעים, נפגעים בתאונות דרכים וכלי רכב המעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים: הנתונים מבוססים על עיבודים שנערכים בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מתוך קובץ מינהלי המתקבל אחת לחודש ממשטרת ישראל. עיבוד החומר נעשה במימונה של הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים.

מורשים לנהוג: קובץ מינהלי שנתי המתקבל ממשד התחבורה.

כלי רכב מנועיים: קובץ מינהלי שנתי המתקבל ממשד התחבורה.

עברות נהיגה: קובץ מינהלי שנתי המתקבל ממשטרת ישראל.

שטח/ אורך כבישים: סקר רבעוני, עבודות הנדסה אזרחית, למ"ס.

לוחות השוואה בין-לאומיים: IRTAD-OECD – International Traffic Safety Data and Analysis Group

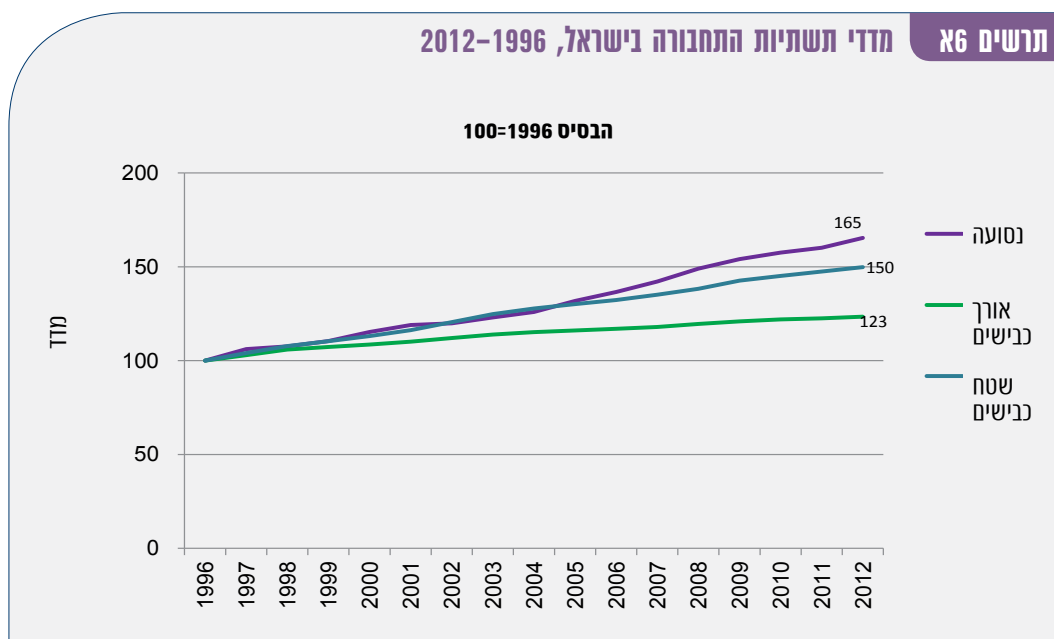
הוצאה חודשית על תחבורה ציבורית ובעלות על רכב: סקר הוצאות המשפחה, למ"ס.

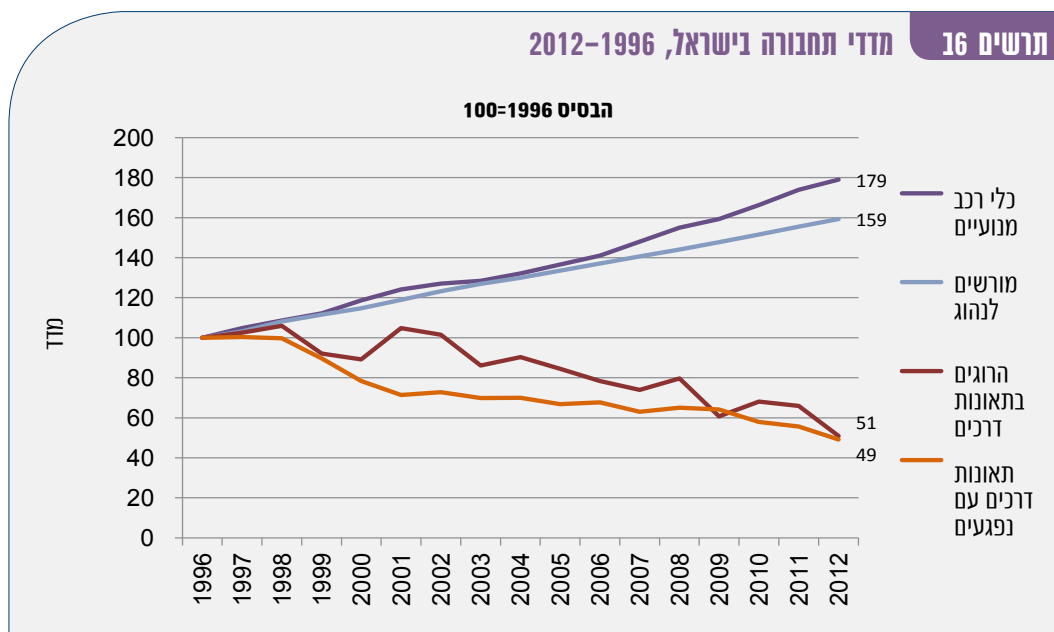
ד. מחצאים עיקריים

1. תחבורה בישראל

בשנת 2011 היו בישראל 3,631 אלף מורשים לנהוג, שנהגו ב-2,683 אלף כלי רכב, יחס של כ-1.4 בעלי רישיון נהיגה לכלי רכב. נהגים אלו נסעו 50,693 מיליון ק"מ על פני כ-18,566 ק"מ של דרכים סלולות.

שטח הכבישים, אורך הכבישים והנסועה, נמצאים במגמת עלייה לאורך השנים. עם זאת, ניתן לראות כי מדד הנסועה עלה יותר מהמדדים האחרים, עלייה של 65% מאז 1996. העלייה המתונה ביותר (23%) היא במדד אורך הכבישים.

מדד כלי רכב מנועיים ומדד מורשים לנהוג הם במגמת עלייה לאורך השנים. מאז 1996, מדד כלי רכב מנועיים עלה ב-79% ומדד מורשים לנהוג עלה ב-59%. לעומתם, מדד תאונות דרכים עם נפגעים נמצא במגמת ירידה. מדד הרוגים בתאונות דרכים במגמת ירידה, למעט עלייה, בשנים 2001, 2002, 2004 ו-2008.

2. כלי רכב מנועיים

מספר כלי הרכב המנועיים בישראל הגיע בסוף שנת 2012 ל-2.8 מיליון כלי רכב, עלייה של 2.9% לעומת סוף שנת 2011. מתוך כלל כלי הרכב, 2,246 אלף היו כלי רכב פרטיים, כ-342 אלף משאיות וכ-119 אלף אופנועים. במהלך שנת 2012 נוספו למצבת כלי הרכב כ-268 אלף כלי רכב, מהם כ-230 אלף כלי רכב חדשים. בתקופה זו נגרעו ממצבת כלי הרכב כ-190 אלף כלי רכב, כך שהתוספת נטו למצבת כלי הרכב הסתכמה בכ-78 אלף כלי רכב. הסיבות לגריעת כלי רכב הן: גריטה מתוכננת, אובדן מוחלט, כלי רכב ישנים, כלי רכב שנגנבו. מספר כלי הרכב הנעים בשטח המוניציפלי של יישוב מסוים, שונה ממספר כלי הרכב הרשומים באותו יישוב. בהיעדר נתונים על מספר כלי הרכב הפעילים בכל יישוב, מוצגים הנתונים בלוח 6.1 לפי היישוב (כתובת) הרשום של בעל הרכב ולא לפי מקום מגוריו של המשתמש ברכב בפועל, ואף לא לפי היישוב שבו הרכב פעיל.

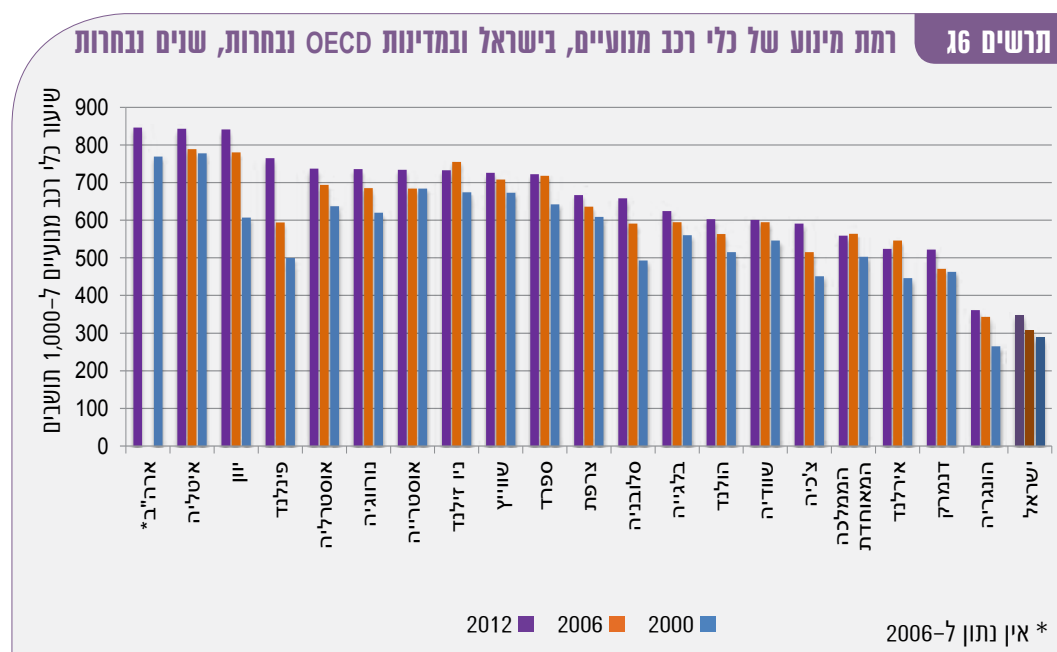
כלי רכב הרשומים בערים הגדולות בישראל, לפי סוג, 2012

לוח 6.1

סוג כלי רכב										אוכלוסייה קבועה בסוף 2012	
אופנוע	כלי רכב מיוחד	מונית	אוטובוס	אוטובוס זעיר	משאית			כלי רכב פרטי	סך כולל		
					מכל עד 3.5 טונות	3.5 עד 12 טונות	סך הכל				
98,523	3,693	16,608	12,440	9,667	52,039	173,918	225,957	1,682,368	2,760,979	7,981,400	סך הכל ארצי
הערים הגדולות בישראל											
8,929	243	1,752	1,474	1,996	5,062	20,135	25,197	147,987	187,578	815,300	ירושלים
24,400	1,216	1,540	5,290	530	6,156	17,357	23,513	197,961	254,450	414,600	תל אביב-יפו
2,466	318	458	282	174	2,845	9,704	12,549	94,374	110,621	272,200	חיפה
4,217	631	1,110	309	277	2,525	7,677	10,202	77,293	94,039	235,100	ראשון לציון
1,137	57	543	151	353	1,621	3,951	5,572	42,302	50,115	214,900	אשדוד
4,817	113	799	89	162	2,928	6,873	9,801	92,948	108,729	213,900	פתח תקווה
1,289	72	599	535	399	1,728	5,208	6,936	44,929	54,759	197,300	באר שבע
2,999	56	528	97	170	1,380	5,065	6,445	49,615	59,910	192,200	נתניה
4,728	73	1,509	104	165	1,815	5,654	7,469	52,374	66,422	185,300	חולון
2,153	61	104	150	177	1,150	5,195	6,345	80,548	89,538	168,800	בני ברק
6,671	35	676	40	83	951	3,971	4,922	45,367	57,794	148,400	רמת גן
2,942	13	897	18	87	626	2,836	3,462	27,921	35,340	129,400	בת ים
1,314	35	385	54	127	661	2,787	3,448	34,371	39,734	120,900	רחובות
979	65	338	78	186	1,118	3,469	4,587	28,866	35,099	120,000	אשקלון

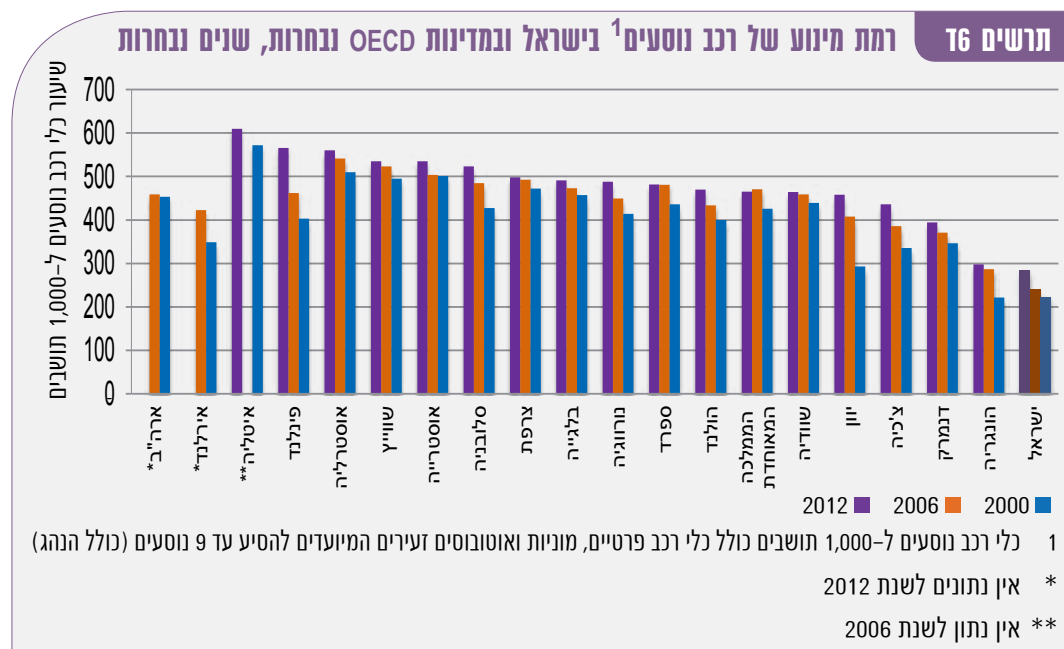
המספר הגדול ביותר של כלי רכב נרשם בתל אביב-יפו, כ-254 אלף כלי רכב. רוב סוגי כלי הרכב רשומים בתל אביב-יפו והם כוללים כלי רכב פרטי, משאיות מעל 3.5 טון, אוטובוסים, כלי רכב מיוחד ואופנועים. בירושלים נרשם המספר הגדול ביותר של משאיות עד 3.5 טון, אוטובוסים זעירים ומוניות. מבין הערים הגדולות בישראל, בתל אביב-יפו נרשם המספר הגדול ביותר של אוטובוסים (כ-61%). המספר הגדול ביותר של מוניות נרשם בירושלים. בתל אביב-יפו, בחולון ובראשון לציון נרשם מספר גדול של מוניות – בין 9% ל-14% מהמוניות הרשומות בערים הגדולות. בתל אביב-יפו נרשם המספר הגדול ביותר של אופנועים, המהווים כ-35% מהאופנועים הרשומים בערים הגדולות, לעומת כ-13% מהאופנועים הרשומים בירושלים וכ-10% מהאופנועים הרשומים ברמת גן.

רמת המינוע של כלי רכב מנועיים היא במגמת עלייה משנת 2000 בכל מדינות ה-OECD. בישראל, רמת מינוע ל-1,000 תושבים עלתה מ-288 בשנת 2000 ל-346 ב-2012 והיא נמוכה יחסית לרמת המינוע ברוב המדינות המפותחות. בפינלנד, ביוון, בסלובניה ובצ'כיה העלייה ברמת המינוע, משנת 2000 ועד 2012, היא המשמעותית ביותר. בממלכה המאוחדת ובאירלנד נרשמה ירידה קטנה ברמת המינוע בין השנים 2006 ל-2012.

בכל המדינות רמת המינוע של רכב נוסעים היא במגמת עלייה משנת 2000 עד שנת 2012. בישראל רמת המינוע של רכב נוסעים ל-1,000 תושבים עלתה מ-223 בשנת 2000 ל-284 בשנת 2012. רמה זו נמוכה יחסית לרוב המדינות המפותחות. יוון, פינלנד וצ'כיה הן המדינות שבהן רמת המינוע של רכב נוסעים עלתה באופן משמעותי מ-2000 עד 2012.

רכב נוסעים מהווה במוצא 75% מכל כלי הרכב במדינות שבתרשים. בין השנים 2000 ל-2012 רק כמחצית מכלי הרכב ביוון היו רכב נוסעים. לעומת זאת, במדינות ישראל, הממלכה המאוחדת והונגריה, כלי רכב נוסעים מהווים מעל 80% מכלי הרכב במדינה.

3. תחבורה ציבורית

לוח 6.2

הוצאה חודשית על תחבורה ציבורית, לפי יישוב המגורים ומשתנים שונים, בערים הגדולות בישראל, (1) 2012

יישוב המגורים	הוצאה חודשית מחוצעת לכלל משקי הבית על תחבורה ציבורית (2)	משקי בית שהייתה להם הוצאה על תחבורה ציבורית	הוצאה חודשית מחוצעת למשק בית שהייתה לו הוצאה על תחבורה ציבורית	משקי בית שלרשותם כלי רכב אחד לפחות	משקי בית שלרשותם שני כלי רכב ויותר
ש"ח	אחוזים	ש"ח	אחוזים	ש"ח	אחוזים
ירושלים	169	51.5	327.2	47.6	12.2
תל אביב-יפו	154	47.8	321.6	62.9	14.1
חיפה	116	43.7	264.7	58.9	16.1
ראשון לציון	49	23.7	208.5	72.8	21.1
אשדוד	90	43.5	206.9	55.7	14.5
פתח תקווה	88	35.1	249.8	68.9	22.2
רמת גן	79	32.1	246.8	71.4	18.0
נתניה	146	44.6	326.5	61.7	14.9
אשקלון	88	37.0	238.5	54.9	14.5
חולון	62	29.6	209.0	66.0	14.2
בת ים	132	42.8	308.7	52.7	4.2
בני ברק	130	51.0	255.5	31.2	3.2
באר שבע	198	64.5	307.3	49.5	9.8
רחובות	95	33.7	280.9	73.9	25.5

(1) הנתונים מתוך סקר הוצאות משק בית.

(2) ממוצע של כלל משקי הבית במדגם, כולל משקי בית שלא הייתה להם הוצאה על תחבורה ציבורית.

ההוצאה החודשית הגבוהה ביותר על תחבורה ציבורית למשק בית, היא בבאר שבע – 198 ש"ח, ולאחר מכן ירושלים – 169 ש"ח, בתל אביב-יפו – 154 ש"ח ובנתניה – 146 ש"ח. האחוז הנמוך ביותר של משקי בית שלרשותם כלי רכב אחד לפחות הוא בבני ברק – 31.2%. גם בבאר שבע ובירושלים, אחוז משקי הבית שלרשותם כלי רכב אחד לפחות, נמוך מאוד (49.5% ו-47.6% בהתאמה). האחוז הגבוה ביותר של משקי הבית שלרשותם כלי רכב אחד לפחות הוא ברחובות – 73.9%. ההוצאה הנמוכה ביותר על תחבורה ציבורית, היא בראשון לציון – 49 ש"ח, בחולון – 62 ש"ח וברמת גן – 79 ש"ח. בערים אלו, אחוז משקי הבית שלרשותם כלי רכב אחד לפחות, גבוה יחסית (72.8%, 71.4% ו-66.0% בהתאמה). האחוז הגבוה ביותר של משקי הבית שלרשותם 2 כלי רכב ויותר הוא ברחובות – 25.5%, והנמוך ביותר הוא בבני ברק – 4.2% ובבת ים – 3.2%.

4. מורשים לנהוג

מספר המורשים לנהוג ברכב מנועי הגיע בסוף שנת 2012 לכ-3.7 מיליון. במשך שנה זו גדל מספרם של המורשים לנהוג ב-87 אלף, דהיינו, עלייה של כ-2.4% בהשוואה לסוף שנת 2011. האוכלוסייה גדלה ב-1.9% באותה תקופה. מספר המורשים לנהוג ל-1,000 תושבים הגיע בסוף שנת 2012 לכ-466 – בעל רישיון אחד לכל 2.1 תושבים, או בעל רישיון אחד לכל 1.5 בני 17 ומעלה (בדומה לשנת 2011).

האחוז הגבוה ביותר של מורשים לנהוג הוא בתל אביב-יפו – 61.6%, לאחר מכן בראשון לציון – 58.3% וברמת גן – 56.0%.

בבני ברק, האחוז הנמוך ביותר של מורשים לנהוג – 18.1%, לאחר מכן בפער גדול, בירושלים – 33.8% ובאשדוד – 40.6%.

מורשים לנהוג לפי יישוב המגורים וגיל, בערים הגדולות בישראל, 2012

לוח 6.3

יישוב מגורים	אוכלוסייה קבועה בסוף 2012	מורשים לנהוג תלל האוכלוסייה	גיל בשנת 2012							
			עד 18	19-24	25-34	35-44	45-54	65-74	+75	
סך הכל ארצי	7,981,400	3,717,722	74,415	457,619	903,763	834,669	600,664	504,126	246,529	95,957
	מספרים	אחוזים	אחוז מורשים לנהוג מתוך קבוצת הגיל							
הערים הגדולות בישראל										
ירושלים	815,300	33.8	6.0	8.2	8.2	6.7	7.1	6.8	7.3	8.2
תל אביב-יפו	414,600	61.6	3.7	4.1	8.6	7.0	5.7	6.4	7.9	11.6
חיפה	272,200	51.0	2.5	2.9	3.3	3.2	3.6	4.6	5.8	8.0
ראשון לציון	235,100	58.3	3.7	3.4	3.4	3.3	3.8	4.7	4.5	3.5
אשדוד	214,900	40.6	1.9	2.3	2.3	2.3	2.6	2.4	2.4	1.8
פתח תקווה	213,900	52.3	2.6	2.4	2.9	3.2	2.8	3.3	3.7	3.4
באר שבע	197,300	45.5	2.3	2.5	2.6	2.2	2.5	2.5	2.2	1.8
נתניה	192,200	47.6	2.0	2.1	2.5	2.3	2.3	2.8	3.1	2.9
חולון	185,300	53.1	2.1	2.2	2.4	2.5	2.5	3.1	3.6	4.1
בני ברק	168,800	18.1	0.4	1.0	1.0	0.7	0.7	0.9	0.7	0.6
רמת גן	148,400	56.0	1.8	1.6	2.1	2.1	2.2	2.4	3.0	5.0
בת ים	129,400	44.9	1.0	1.2	1.5	1.4	1.5	1.9	2.2	2.4
רחובות	120,900	53.2	1.4	1.4	1.7	1.7	1.5	2.0	2.3	2.2
אשקלון	120,000	46.9	1.6	1.6	1.6	1.4	1.6	1.6	1.4	1.3

כ-74,000 מהמורשים לנהוג (כ-2.0%) הם בני 18 ומטה. כ-342,000 (כ-9.2%) מהמורשים לנהוג בני 65 ומעלה, מתוכם כ-96,000 (כ-2.6%) בני 75 ומעלה. כ-79% מבני 25-54 מורשים לנהוג, ואילו בקבוצת הגיל 65 ומעלה, רק כ-42% מורשים לנהוג.

בירושלים, אחוז המורשים לנהוג בני 19-34 ובני 75 ומעלה הוא הגבוה ביותר ביחס לאוכלוסייה ביישוב באותה קבוצת

גיל – 8.2%. האחוז הנמוך ביותר הוא עד גיל 18 – 6.0%.

בתל אביב-יפו ובחיפה, האחוז הגבוה ביותר של מורשים לנהוג הוא בקבוצת הגיל 75 ומעלה: 11.6% ו-8.0% בהתאמה, והאחוז הנמוך ביותר הוא עד גיל 18: 3.7% ו-2.5% בהתאמה. בשאר היישובים השיעורים דומים בכל קבוצות הגיל. בתל אביב-יפו יש הכי הרבה מורשים לנהוג בגיל 25-44, 65-74 ו-75 ומעלה. בירושלים יש הכי הרבה מורשים לנהוג בקבוצות הגיל: עד 18, 19-24, 45-64.

לוח 6.4

מורשים לנהוג לפי יישום המגורים וסוג רכב שבו הם מורשים לנהוג, בערים הגדולות בישראל, 2012

סוג רכב שבו מורשים לנהוג										מספרים מוחלטים	מספרים מוחלטים אחוזים	סך הכל ארצי	יישוב המגורים
רכב עם פחות מ-4 גלגלים (אופנוע)				רכב עם 4 גלגלים ויותר									
סה"ק	500-126 סה"ק	סך הכל (1)	גורר-תומך	אוטובוס	מונית	רכב תשא		רכב פרטי					
						מחלקת: משקל כולל מעל 12 טון	סך הכל						
132,577	354,468	525,444	39,119	63,615	101,367	159,797	448,220	3,709,701	46.6	7,981,400			
אחוז מסך כל המורשים לנהוג ביישוב													
2.1	7.5	11.3	0.8	3.3	4.4	3.7	12.7	99.7	33.8	815,300	ירושלים		
5.7	14.9	24.9	0.3	0.8	1.9	2.1	5.8	99.4	61.6	414,600	תל אביב-יפו		
3.1	8.5	11.2	0.8	1.2	2.2	3.4	8.2	99.8	51.0	272,200	חיפה		
4.2	10.5	15.0	0.8	1.6	3.1	4.2	9.4	99.9	58.3	235,100	ראשון לציון		
1.9	5.9	8.3	1.4	1.6	3.3	4.7	11.9	99.8	40.6	214,900	אשדוד		
4.0	11.1	16.3	0.7	1.4	2.6	3.8	9.6	99.7	52.3	213,900	פתח תקווה		
2.4	7.6	11.0	1.8	2.8	4.4	5.9	15.8	99.9	45.5	197,300	באר שבע		
2.9	9.4	13.9	0.7	1.2	2.7	3.7	9.0	99.7	47.6	192,200	נתניה		
4.9	12.8	19.4	0.7	1.9	4.4	4.3	9.7	99.7	53.1	185,300	חולון		
2.8	9.7	15.8	0.3	1.0	1.6	2.3	7.1	99.1	18.1	168,800	בני ברק		
5.8	14.5	23.6	0.4	1.2	2.5	3.0	6.6	99.5	56.0	148,400	רמת גן		
4.4	12.5	18.8	0.9	1.8	4.7	5.2	12.1	99.4	44.9	129,400	בת ים		
3.5	9.4	13.2	0.7	1.4	2.2	3.7	8.9	99.9	53.2	120,900	רחובות		
2.4	7.6	10.9	1.5	2.0	3.5	5.5	13.9	99.8	46.9	120,000	אשקלון		

(1) כולל אופנוע עד 125 סמ"ק.

בשנת 2012 היו בישראל כ-3,710 אלף מורשים לנהוג ברכב פרטי וברכב מסחרי שמשקלו הכולל עד 3.5 טונות (עד 4 טונות למי שהוציא את רישיונו לפני 2007), כ-448 אלף מורשים לנהוג ברכב משא שמשקלו הכולל מעל 3.5 טונות, מתוכם כ-160 אלף מורשים לנהוג ברכב משא שמשקלו הכולל מעל 12 טונות, כ-525 אלף מורשים לנהוג באופנועים, כ-101 אלף מורשים לנהוג במוניות, כ-64 אלף מורשים לנהוג באוטובוסים, וכ-39 אלף מורשים לנהוג בגורר-תומך.

5. הרשעות בעברות נהיגה

הרשעות ומורשעים בעברות נהיגה, לפי יישוב המגורים של הנהג, בערים הגדולות בישראל, 2012

לוח 6.5

מספר הרשעות למורשע	אחוז מתוך המורשים מורשעים לנהוג	הרשעות	מורשעים	מורשים (לנהוג) ⁽¹⁾	יישוב המגורים של הנהג
1.23	10.9	496,716	405,340	3,709,092	סך הכל ארצי
הערים הגדולות בישראל					
1.31	13.1	46,373	35,531	271,685	ירושלים
1.24	10.3	32,456	26,189	253,623	תל אביב-יפו
1.16	10.1	16,233	13,979	138,639	חיפה
1.18	8.9	14,279	12,144	136,992	ראשון לציון
1.16	7.9	10,161	8,778	111,740	פתח תקווה
1.23	10.7	12,971	10,506	98,381	חולון
1.20	8.8	9,635	8,045	91,332	נתניה
1.19	7.7	8,172	6,881	89,761	באר שבע
1.18	8.9	9,170	7,771	87,195	אשדוד
1.21	10.4	10,397	8,613	82,906	רמת גן
1.16	8.4	6,238	5,378	64,314	רחובות
1.28	11.9	8,865	6,917	58,034	בת ים
1.23	11.9	8,247	6,709	56,251	אשקלון
1.32	13.0	5,219	3,956	30,444	בני ברק

(1) נהגים שאותרו במרשם האוכלוסין של משרד הפנים וגם במרשם "מורשים לנהוג" של משרד התחבורה.

כ-11% מבין המורשים לנהוג הורשעו בעברות נהיגה בשנת 2012. בערים ירושלים ובני ברק האחוז אף היה גבוה יותר (13.1% ו-13.0% בהתאמה) ואילו האחוז הנמוך ביותר היה בבאר שבע ובפתח תקווה (7.7% ו-7.9% בהתאמה). הערים שבהן מספר הרשעות למורשע היה גבוה מהממוצע (1.23) היו: בני ברק (1.32), ירושלים (1.31), בת ים (1.28) ותל אביב-יפו (1.24).

6. תאונות דרכים עם נפגעים (תיקי ת"ד)

בשנת 2012 נרשמו ונחקרו על ידי משטרת ישראל 12,484 תאונות דרכים עם נפגעים (לא כולל באזור יהודה והשומרון), ירידה של כ-12% לעומת שנת 2011. **שיעורי התאונות והנפגעים נמצאים במגמת ירידה לאורך השנים.**

מספר התאונות הקטלניות בשנת 2012 עמד על 234, ירידה של כ-24% בהשוואה לשנת 2011, בעוד שבמספר התאונות הקשות חלה עלייה של כ-28%.

בשנת 2012, כ-69% מכלל התאונות היו התנגשויות בין כלי רכב, כ-22% היו פגיעה בהולך רגל והשאר היו תאונות רכב יחיד.

תאונות דרכים עם נפגעים (תיקי ת"ד), לפי יישוב התאונה, חומרה וסוג תאונה, בערים הגדולות בישראל, 2012

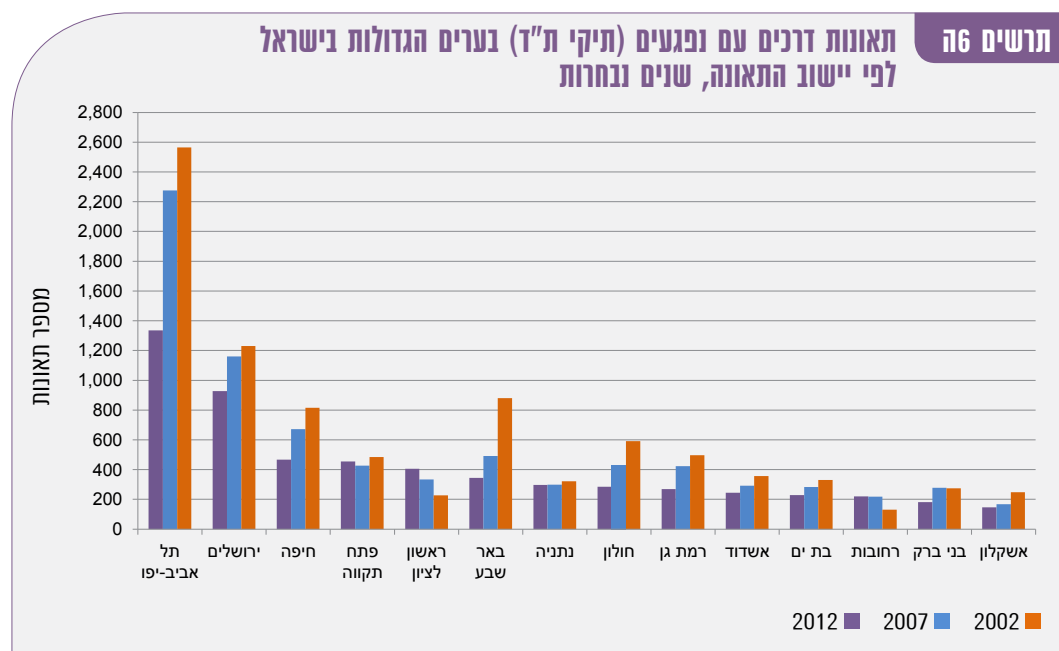
לוח 6.6

סוג תאונה				חומרת תאונה			סך כולל	יישוב התאונה
אחר ולא ידוע	התנגשות	ירידה, התהפכות, החלקה	פגיעה בהולך רגל	קטלנית	קשה	קלה		
220	5,758	596	2,618	106	986	8,100	9,192	סך הכל ארצי בדרכים עירוניות
הערים הגדולות בישראל								
31	861	54	389	14	177	1,144	1,335	תל אביב-יפו
20	578	41	288	7	191	729	927	ירושלים
4	288	21	153	7	37	422	466	חיפה
10	275	50	120	6	17	432	455	פתח תקווה
4	208	79	114	4	11	390	405	ראשון לציון
3	273	6	63	4	26	315	345	באר שבע
11	192	27	67	2	9	286	297	נתניה
3	192	7	82		20	264	284	חולון
11	156	11	91		39	230	269	רמת גן
4	166	4	70	4	14	226	244	אשדוד
10	117	3	99	3	23	203	229	בת ים
9	110	33	68	2	4	214	220	רחובות
10	74	6	92	3	18	161	182	בני ברק
3	97	2	44	2	14	130	146	אשקלון

בתל אביב-יפו נרשם המספר הגבוה ביותר של תאונות דרכים – 1,335, ובאשקלון נרשם המספר הנמוך ביותר – 146. מבין הערים הגדולות, בירושלים נרשם המספר הגבוה ביותר של תאונות קשות – 191, וברחובות נרשם המספר הנמוך ביותר – 4.

באשקלון נרשם המספר הנמוך ביותר של תאונות קלות – 130. בחולון וברמת גן לא התרחשו תאונות קטלניות בשנת 2012.

בשנת 2002 מספר תאונות הדרכים עם נפגעים במרבית הערים הגדולות (מלבד ראשון לציון, רחובות ובני ברק), היה גבוה לעומת 2007 ו-2012.

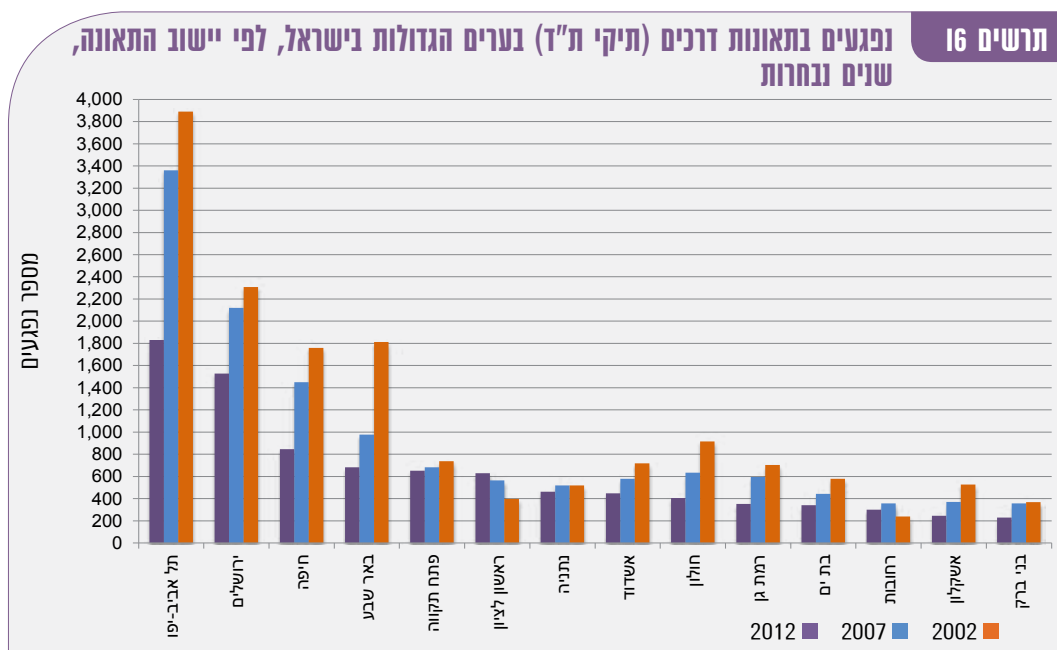
בערים תל אביב-יפו ובאר שבע, מספר התאונות עם נפגעים ב-2002 היה גבוה פי 2 לעומת שנת 2012. במשך העשור, בבאר שבע חלה הירידה המשמעותית ביותר בתאונות דרכים עם נפגעים, מ-880 תאונות ב-2002 ל-345 תאונות ב-2012.

ביתר היישובים חלה ירידה במספר התאונות עם נפגעים, מכ-29 אלף תאונות בשנת 2002, לכ-12 אלף תאונות בשנת 2012.

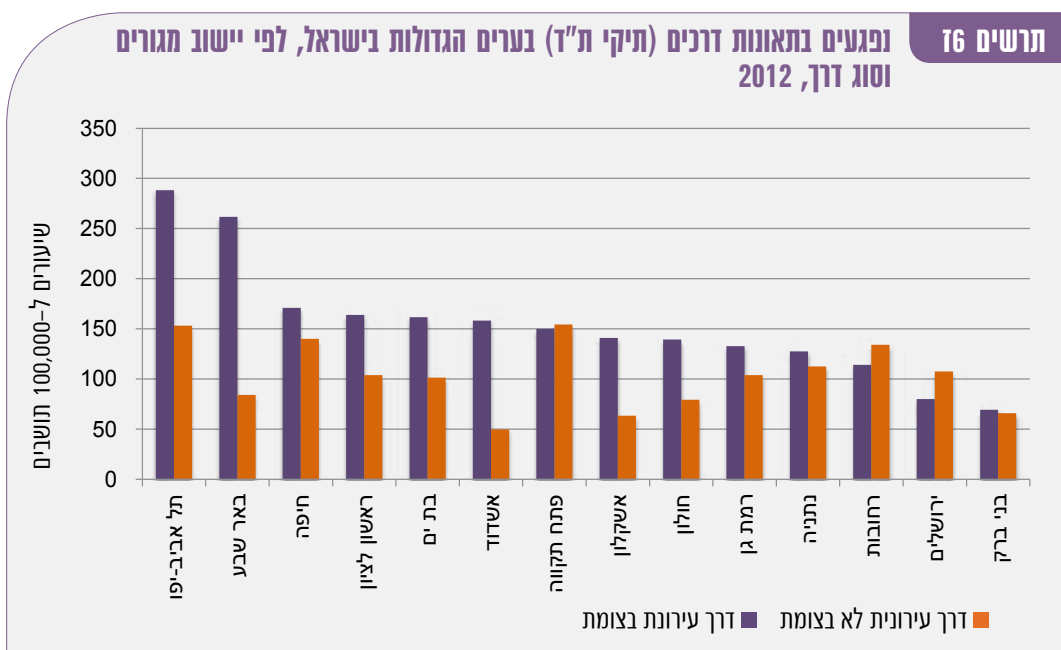

7. נפגעים בתאונות דרכים (תיקי ת"ד)

בשנת 2012 נפגעו 23,904 בני אדם בתאונות דרכים שנחקרו על ידי המשטרה (לא כולל באזור יהודה והשומרון). ירידה של 12% לעומת 2011. בשנת 2012, חלה ירידה של 22.9% במספר ההרוגים בתאונות דרכים לעומת 2011 - 263 הרוגים לעומת 341 הרוגים, בהתאמה.

בשנת 2002, מספר הנפגעים במרבית הערים הגדולות (מלבד ראשון לציון ורחובות), היה הגבוה ביותר לעומת 2007 ו-2012. בערים תל אביב-יפו, חיפה, באר שבע, חולון, רמת גן ואשקלון, מספר הנפגעים ב-2002 היה גבוה פי 2 לעומת שנת 2012. המספר הגבוה ביותר של נפגעים בשנת 2012 היה בתל אביב-יפו - 1,830. לאחר מכן, בירושלים - 1,527 נפגעים ובחיפה - 846 נפגעים. המספר הנמוך ביותר של נפגעים בשנת 2012 היה בבני ברק - 228 נפגעים, ולאחר מכן באשקלון - 245 וברחובות - 300.

במרבית הערים הגדולות (מלבד בפתח תקווה, ברחובות ובירושלים) שיעור הנפגעים בדרך עירונית בצומת, גבוה משיעור הנפגעים בדרך עירונית לא בצומת.

בתל אביב-יפו שיעור הנפגעים בדרך עירונית בצומת הוא הגבוה ביותר (288), ולאחר מכן באר שבע (262).

בפתח תקווה שיעור הנפגעים בדרך עירונית לא בצומת הוא הגבוה ביותר (154) ולאחריה תל אביב-יפו (153).

בבני ברק נרשם השיעור הנמוך ביותר של נפגעים בדרך עירונית בצומת, ואילו באשדוד נרשם השיעור הנמוך ביותר של נפגעים בדרך עירונית לא בצומת.

לוח 6.7

נפגעים בתאונות דרכים (תיקי ת"ד), לפי יישוב התאונה ויישוב מגורים, בערים הגדולות בישראל, 2012

יישוב התאונה															סך הכל ארצי		יישוב המגורים														
אשקלון	רחובות	בית ים	רמת גן	בני ברק	חולון	נתניה	באר שבע	פתח תקווה	אשדוד	ראשון לציון	חיפה	תל אביב-יפו	ירושלים	סך הכל ארצי																	
מספרים מוחלטים															1,527	1,830	846	629	447	651	682	461	405	228	351	340	300	245	228		
הערים הגדולות בישראל																															
1	2	32	46	5	25	3	5	20	3	27	3	802	10	1,830	תל אביב-יפו																
1	3		3	4	1	1	5	2	4	1	2	27	1,128	1,527	ירושלים																
	1		3			2	4	1			443	5	7	846	חיפה																
2		1		1			478		2		3	11	4	682	באר שבע																
1	2	3	17	15	6	3	1	391		9	1	47	3	651	פתח תקווה																
	7	25	8	2	15		3	7	7	366	2	68	1	629	ראשון לציון																
		3	1	1	1	359		5		6	1	19	1	461	נתניה																
5	6	1	1	1	1	1	2	5	331	12	1	19	10	447	אשדוד																
1	2	33	7	2	261		3	7	2	40	1	119	3	405	חולון																
1	2	3	161	23	1	1		15	1	2	4	55	3	351	רמת גן																
2	3	207	7	3	36		1	7	4	30		81		340	בית ים																
	186	1	4		1	1	1	1	6	10		16	4	300	רחובות																
189		1	1	1	1		3	2	15	2	1	5	5	245	אשקלון																
				128				14				18	11	228	בני ברק																

בערים ירושלים, באר שבע, חיפה ונתניה, כ-90%-95% מהנפגעים בתאונות דרכים נפגעו ביישוב מגוריהם. לעומת זאת, בחולון ובבת ים רק 54% מהנפגעים בתאונות דרכים נפגעו ביישוב מגוריהם, וכ-20%-25% מתושבי ערים אלה נפגעו בהיותם בתל אביב-יפו. כ-81% מתושבי תל אביב-יפו שנפגעו בתאונות דרכים, נפגעו בתל אביב-יפו. כ-57% מהנפגעים בתל אביב-יפו אינם תושבי העיר.

לוח 6.8

נפגעים בתאונות דרכים (תיקי ת"ד), לפי יישום התאונה, חומת פגיעה וגיל הנופג, בערים הגדולות בישראל, 2012

גיל הנופגע										חומרת פגיעה				יישוב התאונה	
לא ידוע	+75	74-65	64-45	44-25	24-20	19-15	14-10	9-0	סך הכל	פצוע קל	פצוע קשה	הרוג	סך הכל	הערים הגדולות בישראל	
מספרים מוחלטים															
317	611	783	2,846	5,356	1,971	1,369	591	1,123	14,967	13,809	1,041	117	14,967		
77	104	94	364	765	228	96	35	67	1,830	1,634	182	14	1,830		תל אביב-יפו
43	75	62	266	527	206	129	69	150	1,527	1,321	199	7	1,527		ירושלים
13	42	42	169	303	117	70	34	56	846	800	39	7	846		חיפה
7	17	36	128	280	103	55	21	35	682	652	26	4	682		באר שבע
13	27	42	140	252	81	47	21	28	651	627	18	6	651		פתח תקווה
6	23	38	114	245	89	55	18	41	629	614	11	4	629		ראשון לציון
13	26	30	87	170	49	30	20	36	461	448	9	4	461		נתניה
9	8	35	111	139	58	44	13	30	447	429	14	4	447		אשדוד
5	27	31	88	149	35	29	15	26	405	385	20		405		חולון
8	31	33	59	128	48	26	9	9	351	312	39		351		רמת גן
13	36	31	73	110	19	29	12	17	340	313	24	3	340		בת ים
12	9	11	58	110	37	26	20	17	300	294	4	2	300		רחובות
1	10	11	56	71	47	28	8	13	245	228	15	2	245	אשקלון	
12	13	9	35	63	31	18	20	27	228	203	22	3	228	בני ברק	

בבני ברק שיעור הנפגעים בתאונות דרכים בקבוצת הגיל 0-9 (כ-12%) גדול מהשיעור ביתר הערים. בירושלים כ-10% מהנפגעים היו בני 0-9 ובתל אביב-יפו רק כ-4% מהנפגעים היו בני 0-9. גם בקבוצת הגיל 10-14 שיעור הנפגעים בבני ברק היה גדול מהשיעור ביתר הערים. בקבוצת הגיל 25-44, השיעור הגבוה ביותר של נפגעים הוא בערים תל אביב-יפו ובאר שבע (כ-42%). בקבוצת הגיל 45-64 השיעור הגבוה ביותר של נפגעים הוא באשדוד (כ-25%). כמעט בכל התאונות בערים הגדולות היה הרוג אחד בתאונה (58 תאונות קטלניות ו-60 הרוגים). בתל אביב-יפו נרשם המספר הגדול ביותר של נפגעים (1,830). גם מספר ההרוגים בתל אביב-יפו היה הגבוה ביותר (14) וכן מספר הפצועים קל (1,634). לעומת זאת, בירושלים נרשם המספר הגבוה ביותר של פצועים קשה (199). ברחובות ובנתניה נרשם המספר הנמוך ביותר של פצועים קשה. בבני ברק נרשם המספר הנמוך ביותר של נפגעים בתאונות דרכים ושל פצועים קל.

בחולון וברמת גן לא היו הרוגים בתאונות דרכים. בגילים 0-19 מספר הנפגעים בירושלים היה גבוה יותר מאשר בתל אביב-יפו, ואילו ביתר קבוצות הגיל מספר הנפגעים בתל אביב-יפו היה הגבוה ביותר.

נפגעים בתאונות דרכים (תיקי ת"ד), לפי יישוב התאונה וסוג נפגע, בערים הגדולות בישראל, 2012

לוח 6.9

סוג נפגע							יישוב התאונה
סך הכל(1)	הולך רגל	נהג כלי רכב	נוסעי כלי רכב	נהג אופנוע	נוסע אופנוע	רוכב אופניים	
14,967	2,929	6,034	4,003	1,644	122	235	סך הכל ארצי בדרכים עירוניות
מספרים מוחלטים	אחוזים						
הערים הגדולות בישראל							
1,830	20.0	37.0	21.9	17.2	1.0	1.6	תל אביב-יפו
1,527	20.2	40.9	32.4	4.5	0.4	0.5	ירושלים
846	17.4	45.2	31.3	4.5	0.4	0.7	חיפה
682	22.0	40.5	16.5	14.8	0.7	2.2	באר שבע
651	16.3	45.8	25.6	9.1	1.1	1.7	פתח תקווה
629	20.4	37.3	19.5	20.1	0.5	1.5	ראשון לציון
461	43.9	21.5	11.0	15.4	1.8	5.3	נתניה
447	10.4	49.7	33.0	4.0	0.3	0.3	אשדוד
405	27.9	29.3	12.0	25.6	1.7	2.0	חולון
351	23.3	38.3	15.0	16.0	0.7	4.3	רמת גן
340	19.6	48.2	23.7	6.9	0.0	0.4	בת ים
300	16.7	44.0	32.3	7.6	0.5	1.2	רחובות
245	21.5	37.8	23.0	13.3	1.0	1.8	אשקלון
228	30.9	30.9	24.4	10.3	1.5	1.5	בני ברק

(1) כולל אחר ולא ידוע.

בתל אביב-יפו נרשם המספר הגבוה ביותר של נפגעים מסוג: הולך רגל, נהג אופנוע, נוסע אופנוע ורוכב אופניים. בירושלים מספר נהגי כלי רכב ונוסעי כלי רכב שנפגעו היה גבוה לעומת שאר הערים. בקרב רוכבי האופניים שנפגעו, 66 נפגעו בתל אביב-יפו, לעומת 15 בלבד בירושלים.

בערים אשקלון ובני ברק נרשם המספר הנמוך ביותר של נפגעים – באשקלון נרשם המספר הנמוך ביותר של הולכי רגל (48) ורוכבי אופניים (1) ובבני ברק נרשם מספר הנמוך ביותר של נהגי כלי רכב (49) ונוסעי כלי רכב (25).

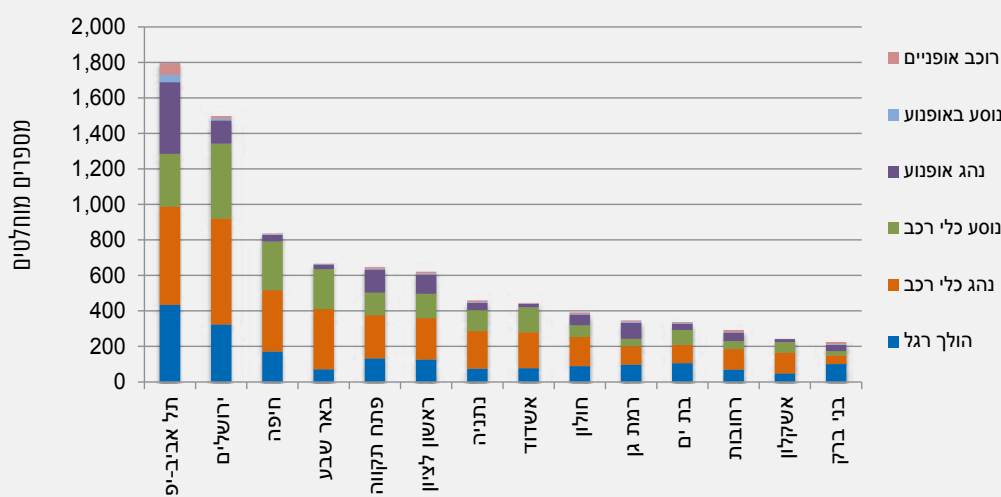
בבני ברק, 44% מהנפגעים היו הולכי רגל, נתון גבוה יותר מכל שאר הערים (21%). ברמת גן 28% מהנפגעים היו הולכי רגל, ובבת ים 31% מהנפגעים היו הולכי רגל.

ברמת גן 26% מהנפגעים היו נהגי אופנוע ובתל אביב-יפו 22% מהנפגעים היו נהגי אופנוע – נתון גבוה מסך כל נהגי האופנוע בערים אלה (כ-13%).

רוכבי אופניים מהווים חלק קטן מהנפגעים – 4%-5% מהנפגעים בבני ברק, בתל אביב-יפו וברחובות.

נפגעים בתאונות דרכים (תיקי ת"ד) בערים הגדולות בישראל, לפי יישוב התאונה וסוג נפגע, 2012

תרשים n6

בשנת 2012, 1,394 בני 65 ומעלה נפגעו בתאונות בדרכים עירוניות. כשני שלישים מהם נפגעו בערים הגדולות בישראל. הערים עם המספר הגדול ביותר של נפגעים בגיל זה היו ירושלים (137), תל אביב-יפו (198) וחיפה (84). ברחובות, באשקלון ובבני ברק נרשם המספר הנמוך ביותר של נפגעים בני 65 ומעלה (כ-20 נפגעים).

בני 65 ומעלה נפגעו בעיקר כהולכי רגל בערים ירושלים ותל אביב-יפו. בירושלים נפגעו יותר נוסעים בני 65 ומעלה מאשר בכל שאר הערים. בכל הערים, מרבית הנפגעים בני 65 ומעלה נפגעו ביישוב המגורים שלהם.

נפגעים בתאונות דרכים (תיקי ת"ד) בני 65 ומעלה, לפי יישוב התאונה וסוג נפגע, בערים הגדולות בישראל, 2012

לוח 6.10

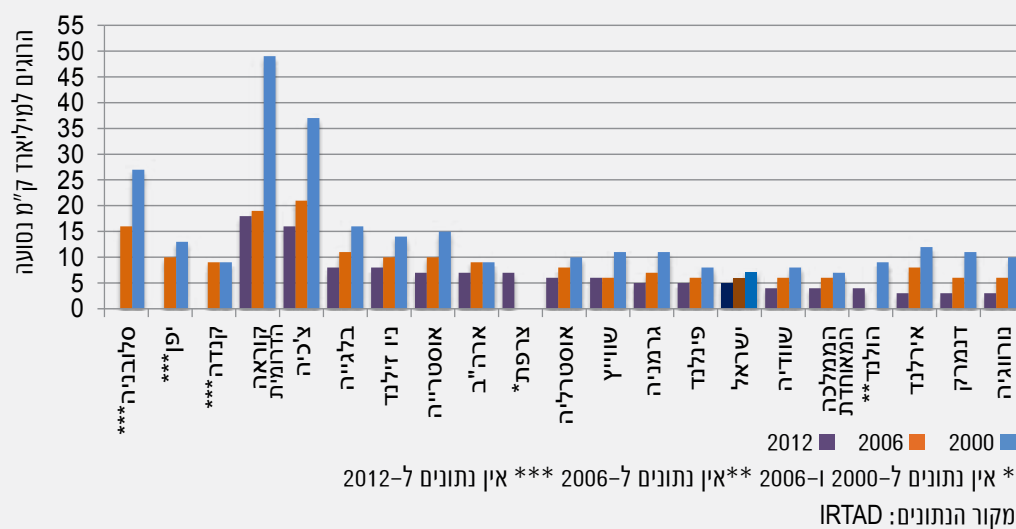
סך הכל	נוסע	נהג	הולך רגל	יישוב התאונה
1,394	240	500	654	סך הכל בדרכים עירוניות
הערים הגדולות בישראל				
198	29	69	100	תל אביב-יפו
137	36	38	63	ירושלים
84	16	36	32	חיפה
69	11	23	35	פתח תקווה
67	14	17	36	בת ים
64	4	16	44	רמת גן
61	8	21	32	ראשון לציון
58	5	26	27	חולון
56	10	25	21	נתניה
53	13	23	17	באר שבע
43	10	15	18	אשדוד
22	1	5	16	בני ברק
21	1	5	15	אשקלון
20	2	5	13	רחובות

במדינות ה-OECD נרשמה ירידה במספר ההרוגים בתאונות דרכים למיליארד ק"מ נסועה בין השנים 2000 ל-2012. המספר הנמוך ביותר בשנת 2012 נרשם בנורווגיה, בדנמרק ובאירלנד ועמד על 3 הרוגים למיליארד ק"מ נסועה, ירידה גדולה משנים קודמות. בשנים 2000 ו-2006 ישראל הייתה בין המדינות עם המספר הנמוך ביותר של הרוגים למיליארד ק"מ נסועה (7 הרוגים למיליארד ק"מ נסועה בשנת 2000 ו-6 הרוגים ב-2006). בשנת 2012 ישראל היא בין תשע המדינות עם המספר הנמוך ביותר של הרוגים למיליארד ק"מ נסועה.

הרוגים בתאונות דרכים, בישראל ובמדינות OECD נבחרות, שנים נבחרות

תרשים ט6

8. כלי רכב מעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים (תיקי ת"ד)

22,365 כלי רכב היו מעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים – ירידה של כ-13% לעומת שנת 2011. חלקן של המשאיות הקטנות (עד 3.5 טונות) והמשאיות הגדולות (16+ טונות) בתאונות דרכים עם נפגעים, קטן מחלקן בנסועה, אך מעורבותן בתאונות קטלניות גבוהה. חלקם של האופנועים בתאונות דרכים עם נפגעים גדול פי חמישה מחלקם בנסועה.

כלי רכב מעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים (תיקי ת"ד), לפי יישוב התאונה וסוג רכב, בערים הגדולות בישראל 2012

לוח 6.11

אחוזים

יישוב התאונה	סך הכל	רכב נוסעים פרטי	משאית	אוטובוס	אוטובוס זעיר	אופנוע	אופניים	אחר
סך הכל ארצי	100	61	11	6	2	9	1	10
הערים הגדולות בישראל								
ירושלים	100	72	9	5	1	5	1	7
תל אביב-יפו	100	63	8	1	0	18	2	8
חיפה	100	72	12	2	1	5	1	7
ראשון לציון	100	63	8	4	0	18	1	6
אשדוד	100	71	9	2	2	5	0	11
פתח תקווה	100	67	10	1	0	9	2	11
באר שבע	100	65	8	2	1	14	2	8
נתניה	100	55	9	6	1	16	4	9
חולון	100	61	6	3	0	21	2	7
בני ברק	100	62	8	5	2	11	1	11
רמת גן	100	66	6	1	1	15	4	7
בת ים	100	71	10	3	1	7	0	8
רחובות	100	70	14	1	1	7	1	6
אשקלון	100	61	11	6	2	9	1	10

בתל אביב-יפו נרשם המספר הגבוה ביותר של כלי רכב המעורבים בתאונות דרכים – 2,362. המספר הנמוך ביותר היה באשקלון – 260. כמו כן, המספר הגבוה ביותר של כלי רכב מסוג רכב נוסעים פרטי, אופנוע ואופניים, המעורבים בתאונות דרכים היה בתל אביב-יפו. בירושלים נרשם המספר הגבוה ביותר של כלי רכב מסוג משאית, אוטובוס ואוטובוס זעיר המעורבים בתאונות דרכים. בבני ברק, מספר כלי רכב מסוג כלי רכב פרטי המעורבים בתאונות דרכים, היה הנמוך ביותר.

9. נהגים מעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים (תיקי ת"ד)

בשנת 2012, 22,365 נהגים היו מעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים, ירידה של כ-13% לעומת שנת 2011. כ-74% מהנהגים המעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים היו גברים וכ-26% היו נשים.

לוח 6.12 נהגים המעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים (תיקי ת"ד), לפי יישוב מגורי הנהג וחומרת תאונה, בערים הגדולות בישראל, 2012

שיעורים ל-100,000 מורשים לנהוג

חומרת תאונה				מורשים לנהוג	יישוב מגורי הנהג
קלה	קשה	קטלנית	סך הכל		
511	51	7	569	1,578,034	סך הכל ארצי
הערים הגדולות בישראל					
469	57	5	531	275,427	ירושלים
452	85	5	542	255,468	תל אביב-יפו
395	32	7	435	138,877	חיפה
517	38	14	568	137,047	ראשון לציון
499	35	8	542	111,815	פתח תקווה
582	30	8	619	98,433	חולון
525	31	16	571	91,426	נתניה
599	40	6	646	89,790	באר שבע
637	65	13	715	87,279	אשדוד
605	69	4	679	83,109	רמת גן
759	64	9	832	64,359	רחובות
502	41	4	546	58,079	בת ים
488	46	7	542	56,296	אשקלון
536	17	2	555	30,629	בני ברק

ברחובות נרשם השיעור הגבוה ביותר של נהגים המעורבים בתאונות דרכים בכלל ובתאונות דרכים קלות. בחיפה, לעומת זאת, נרשם השיעור הנמוך ביותר של נהגים המעורבים בתאונות דרכים בכלל ובתאונות דרכים קלות. השיעור הגבוה ביותר של נהגים המעורבים בתאונות קטלניות הוא בנתניה, והשיעור הנמוך ביותר – בבני ברק. השיעור הגבוה ביותר של נהגים המעורבים בתאונות קשות הוא בתל אביב-יפו, והשיעור הנמוך ביותר – בבני ברק.

מעורבים בתאונות דרכים, לפי קבוצת אוכלוסייה

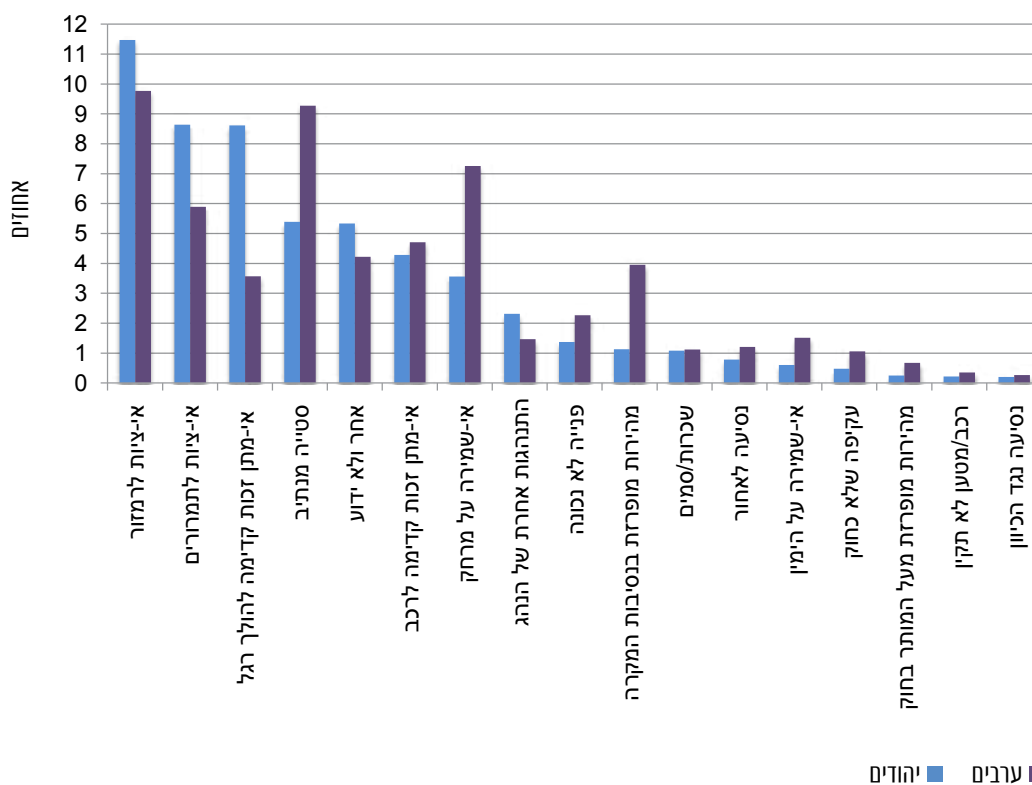
6.1 תיבה

1. נהגים

עברת הנהיגה השכיחה ביותר בקרב הנהגים, ערבים ויהודים, היא אי-ציית לרמזור, 9.8% ו-11.5% בהתאמה. עברת הנהיגה השנייה בשכיחותה בקרב הנהגים היהודים היא אי-ציית לתמרורים - 8.6%, ואי-מתן זכות קדימה להולך רגל - 8.6%. בקרב הנהגים הערבים, העברה השנייה בשכיחותה היא סטייה מנתיב - 9.3%. אחוז הנהגים הערבים שביצעו עברת נהיגה, גבוה משמעותית מאחוז הנהגים היהודים בעברות הבאות: סטייה מנתיב (9.3% ו-5.4% בהתאמה), אי-שמירה על מרחק (7.3% ו-3.6% בהתאמה) ומהירות מופרזת בנסיבות המקרה (4.0% ו-1.1% בהתאמה). אחוז הנהגים היהודים שביצעו עברת נהיגה גבוה משמעותית מאחוז הנהגים הערבים בעברות הבאות: אי-מתן זכות קדימה להולך רגל (8.6% ו-3.6% בהתאמה) ואי-ציית לתמרורים (8.6% ו-5.9% בהתאמה).

עברות הנהיגה ששכיחותן נמוכה ביותר גם בקרב נהגים ערבים וגם בקרב נהגים יהודים הן: נסיעה נגד הכיוון (0.3% ו-0.2% בהתאמה), רכב/מטען לא תקין (0.3% ו-0.2% בהתאמה) ומהירות מופרזת מעל המותר בחוק (0.7% ו-0.2% בהתאמה).

נהגים המעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים¹, לפי קבוצת אוכלוסייה וסוג עברה, 2012

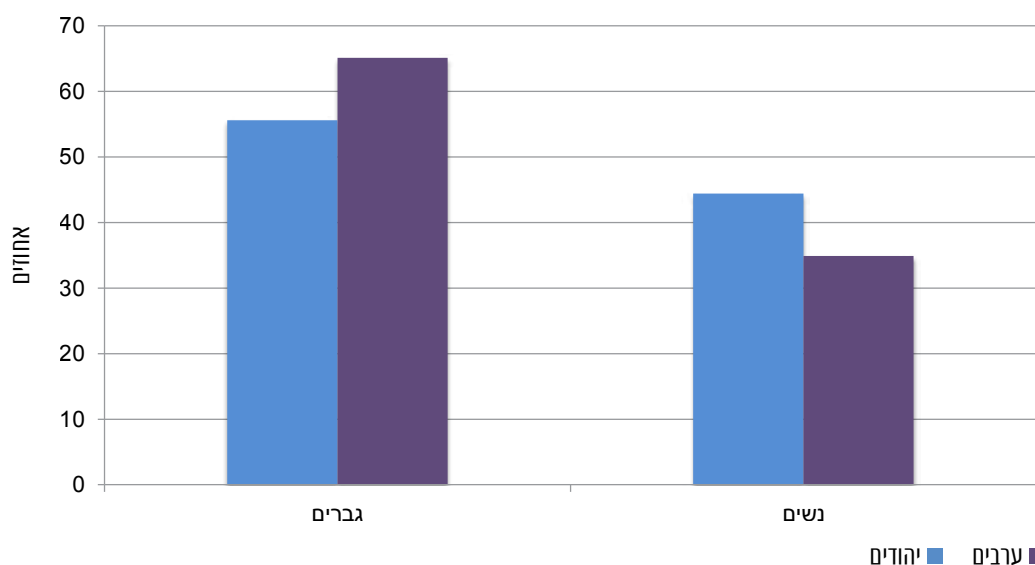

1 מתוך סך כל הנהגים המעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים, שביצעו עברת נהיגה.

2. מורשים לנהוג

אחוז הגברים הערבים המורשים לנהוג מסך המורשים לנהוג הערבים, הוא 65%. מבין המורשים לנהוג הערבים, הנשים הערביות מהוות רק 35%, בעוד שמבין המורשים לנהוג היהודים, הנשים היהודיות מהוות 44%.

תורשים 1 מורשים לנהוג, לפי קבוצת אוכלוסייה ומין, 2012

3. נפגעים בתאונות דרכים

בשנת 2012, כ-29% מהנפגעים בתאונות דרכים וכ-32% מבין ההרוגים בתאונות דרכים היו ערבים. אחוז זה גבוה משמעותית מחלקם של הערבים באוכלוסייה (כ-21%). בקרב הילדים המצב חמור אף יותר: 16 ילדים ערבים (עד גיל 14) נהרגו בשנת 2012 – כ-70% מכלל הילדים שנהרגו. ילדים ערבים בגיל 0-14 מהווים 27% מאוכלוסיית הילדים בישראל.

חומרת פגיעה

הן בקרב היהודים והן בקרב הערבים, חומרת הפגיעה של הגברים קשה יותר מזו של הנשים, אולם הפער בין גברים לנשים בקרב הערבים גדול יותר מאשר הפער בקרב היהודים: 7.5% מהגברים היהודים נפגעו קשה בתאונות דרכים לעומת 5.5% מהנשים, ואילו בקרב הערבים – 8.2% מהגברים נפגעו קשה לעומת 4% מהנשים.

לוח 1 נפגעים בתאונות דרכים, לפי קבוצת אוכלוסייה, מין וחומרת פגיעה, 2012

חומרת פגיעה	סך הכל	נשים	גברים
סך כולל (1)	23,904	9,705	14,199
יהודים			
סך הכל - מספרים מוחלטים	16,076	6,998	9,078
אחוזים	100.0	100.0	100.0
הרוג	1.0	0.6	1.2
פצוע קשה	6.6	5.5	7.5
פצוע קל	92.4	93.8	91.3
ערבים			
סך הכל - מספרים מוחלטים	6,852	2,346	4,506
אחוזים	100.0	100.0	100.0
הרוג	1.2	0.7	1.5
פצוע קשה	6.7	4.0	8.2
פצוע קל	92.0	95.3	90.3

(1) כולל נוצרים לא-ערבים, אנשים ללא סיווג דת וזרים.

ילדים נפגעים בתאונות דרכים

שיעור הילדים הערבים הנפגעים בתאונות דרכים גבוה משיעור הילדים היהודים בכל קבוצות הגיל: שיעור הנפגעים בגיל 0-14 ל-100 אלף תושבים, גבוה פי 1.6 בקרב הערבים לעומת היהודים. בגיל 0-4, שיעור הנפגעים בקרב הערבים כפול משיעור בקרב היהודים. בגיל 5-9, שיעור הילדים הערבים הנפגעים גבוה פי 1.6 משיעור הילדים היהודים. בגיל 10-14, שיעור הילדים הערבים הנפגעים, גבוה פי 1.4 משיעור הילדים היהודים. שיעור הילדים הערבים בני 0-14 הפצועים קשה, הוא פי 3.2 משיעור היהודים. בשנת 2012, 16 ילדים ערבים בגיל 0-14 נפגעו בתאונות דרכים ו-7 ילדים יהודים.

לוח 2

ילדים בני 0-14 שנפגעו בתאונות דרכים, לפי קבוצת אוכלוסייה,
חומרת פגיעה וקבוצת גיל, 2012

חומרת פגיעה וגיל			נפגעים			מזה: הולכי רגל		
			סך הכל(1)	יהודים	ערבים	סך הכל(1)	יהודים	ערבים
כל הנפגעים - מספרים מוחלטים			23,904	16,079	6,852	3,049	2,460	380
שיעורים(2)			96.5	79.9	129.5	20.8	19.8	19.9
4-0			104.5	83.5	160.1	15.1	13.1	20.8
9-5			68.8	56.4	90.9	15.0	13.4	15.9
14-10			149.6	129.4	183.2	41.9	44.2	27.9
הרוגים - מספרים מוחלטים			263	154	85	90	55	25
שיעורים(2)			0.8	0.4	2.1	0.5	0.2	1.6
4-0			1.1	0.2	4.1	0.9	0.2	3.0
9-5			0.7	0.4	1.3	0.4	0.2	0.8
14-10			0.8	0.5	1.7	0.5	-	1.7
פצועים קשה - מספרים מוחלטים			1,611	1,065	462	551	382	141
שיעורים(2)			6.5	3.9	12.6	4.2	2.3	8.9
4-0			5.7	3.2	13.2	4.3	2.2	10.7
9-5			4.6	2.6	9.3	2.9	1.3	6.8
14-10			11.8	7.8	19.2	7.3	4.8	11.6
פצועים קל - מספרים מוחלטים			22,030	14,857	6,305	2,408	2,023	214
שיעורים(2)			89.2	75.7	114.8	16.0	17.3	9.4
4-0			97.7	80.2	142.8	10.0	10.7	7.1
9-5			63.5	53.4	80.3	11.8	11.8	8.3
14-10			136.9	121.1	162.3	34.1	39.5	14.5

(1) כולל אחרים.

(2) שיעורים ל-100 אלף תושבים.

שיעור הילדים (בני 0-14) הולכי הרגל, המעורבים בתאונות דרכים, דומה בקרב היהודים והערבים. עם זאת, בקרב הערבים שיעור הולכי הרגל, ההרוגים והפצועים קשה, גבוה יותר (פי 8 ופי 3.9 בהתאמה). השיעור הגבוה ביותר של הולכי רגל נפגעים בתאונות דרכים, בקרב ילדים יהודים וערבים, הוא בגיל 10-14.

פני החברה בישראל מס' 7 | מבט על הערים הגדולות

חוק וסדר

פרק

עובדי הלמ"ס שהשתתפו בכתיבת פרק זה:

רינת כהן-מורנו, שלומית דרור-כהן, עדנה שמעוני, קרול פלדמן, נורית דוברין

א. מבוא

ביטחון הוא צורך אנושי בסיסי אשר מוביל את החברה לפתח מנגנוני בקרה ופיקוח שתפקידם שמירה על ביטחונם האישי של הפרטים בחברה ועל ביטחון החברה כולה. פשיעה ועבריינות הם הגורמים העיקריים להיעדר ביטחון והם יכולים לבוא לידי ביטוי בפגיעה באדם (בגופו, בכבודו ובביטחונו האישי) וברכוש.

בשנים האחרונות קיים שיח ציבורי נרחב על נושא האלימות והפשיעה בחברה הישראלית, אלימות שעלולה לערער את הביטחון האישי של התושבים ואת שלום הציבור.

הדוח הנוכחי מספק נתונים על הפשיעה במדינת ישראל כיום, תוך התמקדות בהשוואה בין הערים הגדולות בישראל.

המדדים המובאים מכילים גם נתונים אובייקטיביים (חלקים 1-3) וגם מדדים סובייקטיביים (חלק 4). הנתונים האובייקטיביים מקורם במשטרת ישראל והם נותנים תמונה על הפשיעה המדווחת למשטרה. הנתונים הסובייקטיביים מבוססים על הסקר החברתי ומהווים מרכיב משלים ומשמעותי לתמונה של תחושת הביטחון של הציבור.

הנתונים בפרק זה משקפים זוויות שונות של התופעה ומחולקים בהתאם ל-4 חלקים שונים:

בחלק הראשון מוצגים נתונים עדכניים לשנת 2013 על מצבת השוטרים בישראל, כאינדקס לכולל השוטרים לאנף את החוק.

בחלק השני, מובאים נתונים לשנת 2013 לגבי הפשיעה המדווחת למשטרת ישראל באמצעות הסטטיסטיקה של פתיחת תיקי חקירה, כולל פתיחת תיקים פליליים לקטינים. חלק זה מתמקד ברקע הדמוגרפי, החברתי והכלכלי של קטינים בעלי תיקים פליליים ושל הוריהם ובוחן את השתייכותם של בעלי תיקים פליליים למסגרות לימוד. שיעורי בני הנוער בעלי תיקים פליליים מוצגים לפי מין, גיל, קבוצת אוכלוסייה, מדד חברתי-כלכלי של יישוב המגורים והרכב המשפחה.

בחלק זה גם מובאת **תיבה על התכנית הלאומית "עיר ללא אלימות"** שנכתבה על ידי אנשי מטה התכנית - ד"ר ימית אלפסי, ראש תחום מקצועי, תכנית עיר ללא אלימות, ומר אריאל כדורי, ראש תחום מדידה והערכה, עיר ללא אלימות, ועל כך תודתנו.

בחלק השלישי מוצגת סטטיסטיקה של הנאשמים במשפטים פליליים. תחילה מוצגים הנאשמים במשפטים פליליים לפי מאפיינים דמוגרפיים ואחרים, ולאחר מכן מוצגים רק אלו שנמצאו אשמים והורשעו בדין. הנתונים לחלק זה הם לשנת 2011. בחלק זה מובאת **תיבה בנושא "פשיעה במבט בין לאומי"** ובה השוואות של נתוני הפשיעה במדינות ה-OECD לנתונים של ישראל.

החלק הרביעי והאחרון עוסק כאמור, בנתונים הסובייקטיביים של נפגעי עבריינות, המבוססים על הסקר החברתי של שנת 2012. הפרק עוסק בשיעורי קורבנות (נפגעי עבריינות) המייצגים עבריינות שלא בהכרח מדווחת למשטרה.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

1. תיקים שנפתחו במשטרה - כללי

סך כל התיקים: מורכב מתיקי חקירה – פרטי אירוע (פ"א) ותיקי טיפול (ט') / טיפול מותנה (ט"מ).¹
תיקים גלויים: תיקים אשר בהם יש חשוד בביצוע העברה ודווח באמצעות טופס 3004 (טופס טביעת אצבע).

2. תיקי פ"א שנפתחו במשטרה לקטינים

עברין צעיר: עברין שנשפט בבית משפט השלום לנוער.

קטין בעל תיק פלילי: בן 12-18 שנפתח לו תיק פ"א, כאשר תאריך האירוע של ביצוע העברות התרחש בשנת הלימודים תשע"ב, מ-1.9.11 ועד 31.8.12. בעל תיק פלילי יכול לבצע יותר מסוג עברה אחד באירוע אחד ועד ארבע עברות באותו אירוע. כמו כן, הוא יכול להחזיק ביותר מתיק פלילי אחד.

גיל בעל התיק הפלילי: חושב על ידי הפחתת שנת הלידה מן השנה האזרחית 2012.

מסגרות לימוד: בתי ספר של משרד החינוך, של משרד הכלכלה, ישיבות או ללא מסגרת לימוד.

מצב משפחתי של הורים: הורים של בני 12-18 כפי שמופיעים במרשם האוכלוסין.

הורים נשואים: הורים הנשואים זה לזה או לאחרים.

ילדים ללא הורים: ילדים שהוריהם נפטרו או שלא נמצא קשר בין הילד לבין הוריו במרשם האוכלוסין.

3. נאשמים במשפטים פליליים

נאשמים במשפטים פליליים: הנתונים משקפים את המידע על הנאשמים במשפטים הפליליים שנגזר דינם בשנה הנתונה וכוללים, מלבד תושבי ישראל, גם תושבי חוץ ותושבי הרשות הפלסטינית שעברו על החוק. נכללים: פסקי הדין הכלולים בערכאה ראשונה שהוכרעו בבתי המשפט מהסוגים הבאים: בתי משפט מחוזיים, בתי משפט השלום, בתי משפט לעניינים מיוחדים (בית משפט לתעבורה, בית משפט לנוער, בתי משפט לעניינים מקומיים, בתי משפט לענייני משפחה ותביעות קטנות) ובתי הדין הצבאיים, המינהליים, הדתיים ובתי דין לעבודה. הנתונים אינם כוללים את התיקים שנסגרו/נמשכו בהחלטת הפרקליטות והמשטרה, בשל החלטות מנהליות ואחרות, ולא הגיעו להכרעת הדין.

בעיבודים המוצגים, יחידת הספירה היא פסק הדין לגבי נאשם אחד כאשר בכל פסק דין קיים תיק בית משפט אחד או יותר. תיק בית משפט יכול לכלול אישום ביותר מאשר עברה אחת כנגד אותו אדם. כל פסק דין נמנה פעם אחת, גם אם נדונו בו מספר תיקים או מספר אירועים פליליים שבוצעו במועדים שונים ובמקומות שונים. במקרים שבהם נידונו בפסק הדין מספר תיקים ("איחוד תיקים"), התיק שנכלל הוא התיק העיקרי. במקרים שבהם לאדם הייתה יותר מהכרעה אחת באותה השנה, הוא נכלל בסטטיסטיקה זו פעם אחת בלבד. פסק הדין שמייצג אותו במקרים אלה נקבע כפסק הדין האחרון שבו הוכרע דינו בשנה הנחקרת.

עברה פלילית: אירוע פלילי שכלל הפרה של סעיף חוק שלגביו הוגש כתב אישום כנגד אדם אחד על ביצוע עברה. בעיבודים הסטטיסטיים שבהם הפרט מיוצג על ידי עברה אחת, נקבע סוג העברה לפי סעיף החוק החמור ביותר

1 טיפול (ט') וטיפול מותנה (ט"מ): בעברות קלות רשאי קצין משטרה בדרגת פקד ומעלה להורות שלא לחקור בעניין העברה ולסגור את התיק מחוסר עניין לציבור, תוך שהוא שוקל את חומרת המעשה, נסיבות ביצוע העברה ועוד. במקרה כזה ייגזר חומר החקירה בהליך חקירתי המכונה טיפול מותנה, שמטרתו לאפשר את חקירת הקטינים תוך הימנעות מתיוג הקטין כעברין. משמעות הדבר היא שהקטין לא יעמוד לדין בגין אותה עברה ופרטיו האישיים לא יופיעו במאגר הממוחשב של המשטרה.

בהאשמה ובהרשעה כולה, מבחינת העונש המרבי הצפוי לנאשם, בהתאם לחוק ובהתאם לדירוג חומרת קבוצת העברה, כפי שנקבע על ידי משטרת ישראל. סיווג העברות של משטרת ישראל כולל את הקבוצות הבאות:

קבוצה ראשית	סעיפי משנה עיקריים
עברות כלפי ביטחון המדינה	בגידה וריגול; מרד והסתה למרד; עברות על חוקי חרום; הסתננות; מסירת סודות רשמיים; הקמת מחסום ביטחון
עברות כלפי הסדר הציבורי	הכשלת עובד ציבור; תקיפה והכשלת שוטר; קטטות והפרעות ברחובות ובמוסדות; איומים; שוחד; התקהלות או התאגדות; מטרד רעש וחסימת דרך; הסגות גבול ועברות כנגד חוק הכניסה לישראל
עברות כלפי חיי אדם	רצח; ניסיון לרצח; הריגה; גרימת מוות ברשלנות; איומי רצח והריגה
עברות כלפי גופו של אדם	חבלה גופנית חמורה; תקיפה; חטיפה, כפייה ומאסר שווא
עברות מין	אינוס; מעשים מגונים; הפצת מחלות מין; הטרדה מינית
עברות מוסר	עברות זנות ועברות סמים
עברות רכוש	שוד; סחיטה; תקיפה לשם גנבה; התפרצות לבתי עסק, מוסדות ודירות; גנבות אופניים; גנבות רכב; כייסות; גרימת נזק לרכוש בדון
עברות מרמה	זיוף מסמכים, זיוף כספים; משיכת שיק ללא כיסוי
עברות כלכליות	עברות כלכליות; פיסקליות
עברות מינהליות	חוקי עזר עירוניים
עברות רישוי	רישוי נשק ותחמושת; רישוי מלאכות, תעשיות ועסקים; רדיו וטלוויזיה; עברות תעבורה ועברות רישוי בנייה לא חוקית

הרשעה/מורשעים בדין: כהרשעה נחשב כל חיוב בדין של אדם בהאשמה שהוגשה נגדו. בקובצי הנתונים של המשטרה הכרעה בדין יכולה להיקבע בכמה רמות פירוט: ברמה הכללית של פסק הדין בלבד ובנוסף ברמת תיק בית משפט, ברמת תיק החקירה וברמת העברה המפורטת. ההכרעה המחושבת לפסק דין נקבעת החל מרמת העברה ועד לרמת פסק הדין. ההכרעה המחושבת תיחשב כהרשעה אם נרשמה הרשעה בלפחות אחת מהרמות. בכל שאר המקרים, תירשם ההכרעה כאי-הרשעה. בלוחות מוצגת ההכרעה המחושבת ברמת פסק הדין בלבד ולא בשאר הרמות.

אי-הרשעה: כוללת נאשמים שזוכו וזוכו מחמת הספק. בנוסף כלולים נאשמים שאינם מסוגלים לעמוד לדין או שאינם ברי עונשין בשל מחלת נפש או ליקוי בכושר שכלי, וכן נאשמים שנמצאו חייבים בדין אולם בוצע להם הליך ביטול הרשעה.²

גיל אחריות פלילית (מבוגרים וקטינים): חוק הנוער קובע כי "קטין" הוא מי שטרם מלאו לו שמונה עשרה שנים. כל קטין שהוא מתחת לגיל 12 "אינו בר עונשין" כלומר אינו נושא באחריות פלילית ולכן גם אם ביצע עברה פלילית, הוא לא יועמד לדין בגין מעשיו. קטין מעל גיל 12 אשר ביצע עברה פלילית יישא באחריות פלילית למעשיו ואף ניתן להגיש כנגדו כתב אישום ולהענישו על מעשיו. בעיבודים הסטטיסטיים הסיווג למבוגר ולקטין נעשה לפי הקריטריונים הבאים: גיל בעת ביצוע העברה, גיל בעת הגשת כתב אישום ובית המשפט שבו נשפט הפרט. קטין נחשב מי ש-2 מתוך 3 הקריטריונים מצביעים על היותו קטין, שאר המקרים ייחשבו כמבוגרים.

מועדות: נאשמים ומורשעים בדין ייחשבו כמועדים אם הורשעו בדין בשתי הרשעות או יותר עד סוף השנה הנחקרת. נאשמים ומורשעים חדשים נחשבים מי שהורשעו בדין עד סוף השנה הנחקרת בהרשעה אחת בלבד, גם אם כללה יותר מאשר עברה אחת שבגינה הורשעו. מקרים שבהם נאשמים הורשעו בדין ובוצעה להם מחיקה של ההרשעה לאחר ביצוע עונשם ייחשבו גם הם כ"חדשים".

2 משפטים שבהם לפני מתן גזר הדין בית המשפט נתן צו מבחן או צו שירות לתועלת הציבור תוך ביטול הרשעה – לפי סעיף A192 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב] תשמ"ב-1982.

ג. מקורות הנתונים

מצבת כוח אדם במשטרת ישראל: הנתונים מבוססים על קובץ שהתקבל ממשטרת ישראל.

מצבת כוח אדם בשירות בתי הסוהר: הנתונים מבוססים על קובץ של שירות בתי הסוהר.

תיקים שנפתחו במשטרה: הנתונים מבוססים על קובץ שהתקבל ממשטרת ישראל.

תיקי פ"א שנפתחו במשטרה לקטינים: הנתונים מבוססים על קובץ שהתקבל על ידי המדור הסטטיסטי של משטרת ישראל.

נאשמים במשפטים פליליים: הנתונים נגזרו ממערכת "מפ"ל - מרשם פלילי חדש". במסגרת המרשם הפלילי מתועדים ומנוהלים כלל העברות הפליליות שבוצעו, ההכרעות בגין עברות אלו והעונשים שנפסקו בגינן. בשנת 2012 התקבלו עדכונים משמעותיים לשנים 2010 ו-2011, בעיקר פסקי דין שהתקבלו בבתי משפט לעניינים מקומיים.

נפגעי עבריינות: הנתונים מבוססים על הסקר החברתי לשנת 2012, סקר שנתי שוטף המבוצע בלמ"ס.

השוואות בין-לאומיות: OECD - How's Life, 2013, OECD - Society at a Glance, 2014

ד. מחצאים עיקריים

1. מצבת השוטרים בישראל

תפקידה של משטרת ישראל הוא שמירה על חיי אדם ועל רכוש, שמירת הסדר הציבורי, שמירה על ביטחון פנים, על בטיחות בדרכים ולוחמה בפשיעה. משטרת ישראל אחראית גם לכניסה וליציאה מגבולות המדינה, למאבק בסחר בבני אדם, למאבק בארגוני הפשיעה המאורגנת ועוד. בנוסף לפעילות שיטור כללית ושיטור קהילתי, משטרת ישראל מפעילה יחידות מיוחדות כגון: משטרת התנועה, המשטרה הירוקה, יחידות לאבטחת מוסדות חינוך, משטרת הגירה, יחידות מיוחדות לטיפול בעברות מחשב ועוד, על מנת לאכוף את החוק והסדר בישראל. מצבת השוטרים במדינה מעידה לעיתים על יכולת המשטרה לאכוף את החוק באופן מיטבי על מנת להגן על האזרחים, אם כי מספר גבוה של שוטרים אינו מעיד בהכרח על רמת פשיעה נמוכה. בשנת 2012 היו בישראל 27,391 שוטרים – 346 שוטרים ל-100 אלף תושבים. בשנת 2013, היו 27,798 שוטרים: 345 שוטרים ל-100 אלף תושבים (ראו השוואה בין-לאומית בנושא זה בתיבה 7.2).

לוח 7.1 מצבת כוח אדם במשטרת ישראל ובשירות בתי הסוהר, שנים נבחרות

2013	2012	2010	2000	1990	1980	1970	1960	
מספרים מוחלטים								
27,798	27,391	27,104	25,189	18,021	17,043	11,427	6,794	משטרת ישראל
8,626	8,727	8,167	3,756	3,281	2,561	1,470	544	שירות בתי הסוהר ⁽¹⁾
שיעורים ל-100,000 באוכלוסייה								
345	346	355	401	387	440	384	321	משטרת ישראל
149	110	107	60	70	66	49	26	שירות בתי הסוהר ⁽¹⁾

(1) כולל עובדי מינהל.

2. פשיעה מדווחת למשטרת ישראל

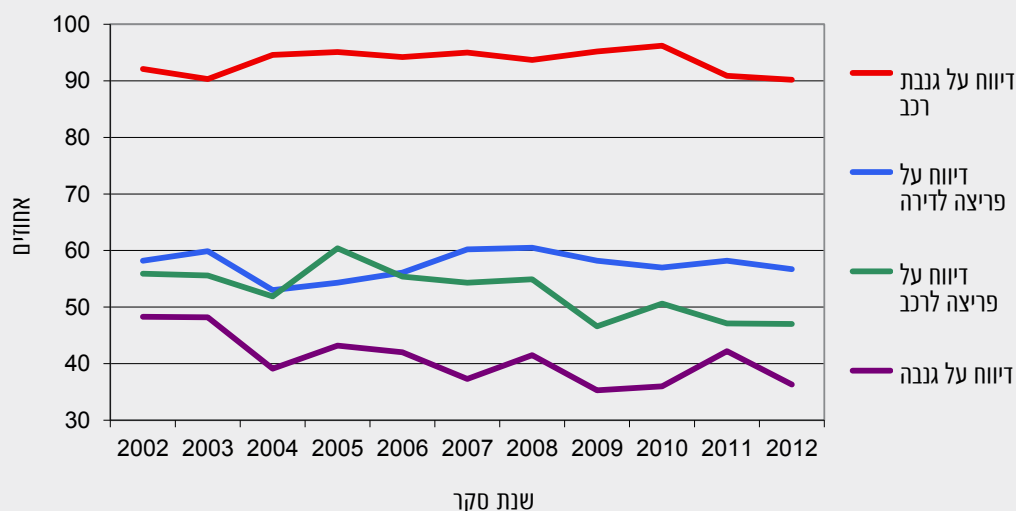
העברות המדווחות למשטרת ישראל מתארות באופן חלקי בלבד את רמת הפשיעה ואת מידת האלימות בחברה, עקב תת-דיווח של קורבנות הפשיעה.

לדוגמה, על פי נתוני הסקר החברתי, בממוצע לשנים 2002-2012 רק 41% דיווחו על גנבה, 53% דיווחו על פריצה לרכב, 57% על פריצה לדירה ו-93% על גנבת רכב (תרשים לא).

תרשים 17

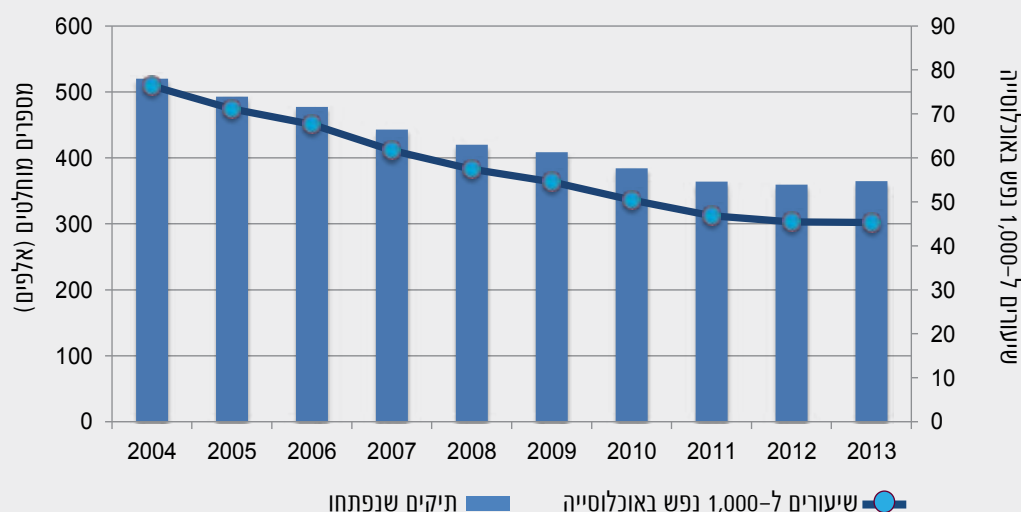
נפגעי עברות רכוש בשנה שקדמה לסקר, לפי דיווח למשטרה ולפי סוג עברה, 2012-2002

במהלך השנים נצפית מגמת ירידה בכמות התיקים שנפתחים במשטרה ובשיעורם (תרשים 17). לדוגמה, בשנת 2004 נפתחו כ-520 אלף תיקים (76.4 תיקים ל-1,000 נפש באוכלוסייה). לעומת זאת, בשנת 2012 נפתחו 359 אלף תיקים (45.4 תיקים ל-1,000 נפש באוכלוסייה). בשנת 2013, נפתחו כ-364.8 אלף תיקים במשטרה בשיעור 45.3 ל-1,000 נפש באוכלוסייה.

תרשים 17

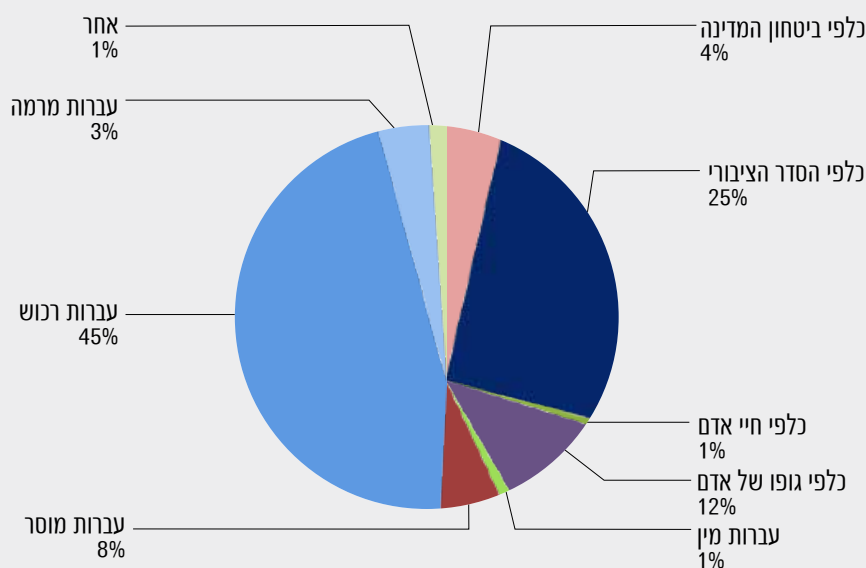
פשיעה המדווחת למשטרה - תיקים שנפתחו, 2013-2004

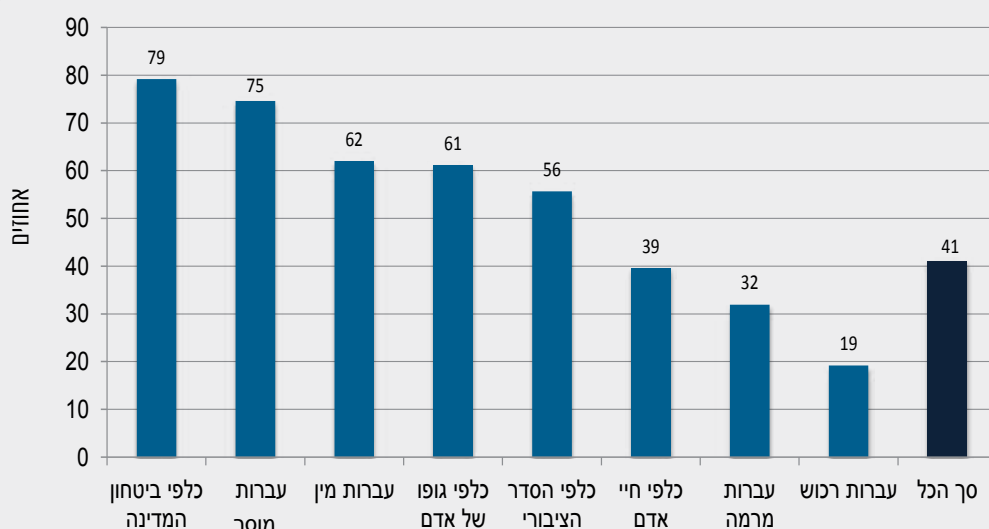
בתרשים 7 ניתן לראות כי קרוב למחצית מהתיקים שנפתחו ב-2013 היו בגין עברות רכוש (כולל שוד, גנבה, שימוש ברכב ללא רשות, גרימת נזק לרכוש בזדון ועוד). רבע מהתיקים היו כלפי הסדר הציבורי (כולל איומים, קטטות והפרעות ברחובות/מוסדות, הסגות גבול, עברות על חוק הכניסה לישראל ועוד). הקבוצה השלישית בגודלה (12%) היא עברות כלפי גופו של אדם (כולל תקיפות וחבלות גופניות). 8% מהתיקים שנפתחו הם בגין עברות מוסר, כאשר מרביתם הם עברות סמים ואחוז אחד מהם הוא עברות הקשורות לזנות.

תרשים 7 פשיעה המדווחת למשטרה, לפי סוג עברה, 2013

פחות ממחצית (41%) מהתיקים שנפתחו הם תיקים שבהם נתגלה חשוד לביצוע העברה (תרשים 7). האחוז הגבוה ביותר של תיקים שבהם התגלו חשודים הוא בעברות ביטחון ועברות מוסר 79%-75% בהתאמה.

תרשים 7 תיקים שבהם התגלה חשוד לביצוע עברה, לפי סוג עברה, 2013

האחוז הנמוך ביותר של תיקים שבהם התגלו חשודים הוא בעברות רכוש (שהן גם השניחות ביותר) ובהן נתגלו חשודים בפחות מחמישית מהתיקים.

פתיחת תיקים פליליים לקטינים (בני 12-18)

שיעור קטינים בעלי תיקים פליליים היה 11 ל-1,000 בני 12-18, כאשר תאריך האירוע של ביצוע העברות התרחש בשנת הלימודים תשע"ב (1.9.11 עד 31.8.12). בסעיף זה מתוארים בעלי התיקים שאופי העברות המיוחס להם חמור יותר (עברות מסוג סמים, מין, רכוש ואלימות), ולא בעלי תיקים שעברותיהם קלות (תיקי טיפול מותנה).

בשנת 2012 נפתחו 19,663 תיקים פליליים (פ"א) ל-10,586 קטינים.

91.9% מבעלי התיקים הפליליים היו בנים. שיעור בעלי תיקים פליליים ל-1,000 באוכלוסייה בקרב הבנים (20) היה גבוה פי 10 מן השיעור בקרב הבנות (2).

שיעור הקטינים בעלי תיקים פליליים עולה עם העלייה בגיל, מ-3 בעלי תיקים פליליים ל-1,000 בני 12-14, ל-23 בעלי תיקים פליליים ל-1,000 בני 17-18.

שיעור בעלי תיקים פליליים בשנת 2012 גבוה בקרב תלמידים בבתי ספר שבפיקוח משרד הכלכלה;³ פי 8.7 מאשר בקרב תלמידי בתי הספר שבפיקוח משרד החינוך ותלמידי ישיבות,⁴ ופי 1.4 מבני הנוער שלא נמצאו במסגרת לימוד.

3 בתי ספר תעשייתיים ובתי ספר לחניכים של משרד הכלכלה.

4 משנת תשס"ד בדיווח תלמידי ישיבות לא נכללים תלמידי חינוך על-יסודי שבפיקוח משרד החינוך, המקבלים תקצוב לתגבור לימודי יהדות.

לוח 7.2 קטינים בעלי תיקים פליליים, לפי מסגרת לימוד, גיל ומין, 2012

שיעור בעלי תיקים פליליים (ל-1,000)			קטינים בעלי תיקים פליליים			מסגרת לימוד וגיל
בנות	בנים	סך הכל	בנות	בנים	סך הכל	
2	20	11	860	9,726	10,586	סך הכל
0	5	3	96	1,146	1,242	14-12
2	24	13	298	3,232	3,530	16-15
4	41	23	466	5,348	5,814	18-17
משרד החינוך						
1	13	7	480	5,678	6,158	סך הכל
0	5	3	66	978	1,044	14-12
1	18	9	171	2,068	2,239	16-15
2	26	14	243	2,632	2,875	18-17
משרד הכלכלה						
29	69	61	80	799	879	סך הכל
48	56	55	12	70	82	14-12
30	67	60	43	429	472	16-15
24	77	66	25	300	325	18-17
ישיבות						
-	8	7	-	26	26	סך הכל
-	..	..	-	..	..	16-15
-	7	7	-	24	24	18-17
ללא מסגרת לימוד						
9	74	45	300	3,223	3,523	סך הכל
2	8	5	18	98	116	14-12
8	65	39	84	733	817	16-15
15	118	77	198	2,392	2,590	18-17

(1) השיעורים חושבו מתוך אוכלוסיית הקטינים בשנת 2012.

בלוח 7.3 ניתן לראות כי שיעור בעלי תיקים פליליים בקרב ערבים גבוה מן השיעור בקרב יהודים (13 ל-1,000 ערבים קטינים לעומת 10 ל-1,000 יהודים קטינים). **שיעור הקטינות היהודיות בעלות תיקים פליליים גבוה פי 2 מן השיעור בקרב קטינות ערביות.**

לוח 7.3 קטינים בעלי תיקים פליליים, לפי קבוצת אוכלוסייה, גיל ומין, 2012

גיל	סך כולל			יהודים ואחרים			מזה: יהודים			ערבים		
	סך הכל	בנים	בנות	סך הכל	בנים	בנות	סך הכל	בנים	בנות	סך הכל	בנים	בנות
בעלי תיקים פליליים												
סך הכל	10,586	9,726	860	7,081	6,328	753	6,393	5,741	652	3,505	3,398	107
12	45	43	..	31	30	..	30	29	..	14	13	..
13	384	362	22	258	239	19	235	217	18	126	123	3
14	813	741	72	536	477	59	485	434	51	277	264	13
15	1,451	1,322	129	1,021	906	115	923	828	95	430	416	14
16	2,079	1,910	169	1,417	1,266	151	1,308	1,170	138	662	644	18
17	2,555	2,362	193	1,689	1,518	171	1,507	1,359	148	866	844	22
18	3,259	2,986	273	2,129	1,892	237	1,905	1,704	201	1,130	1,094	36
שיעור בעלי תיקים פליליים ל-1,000 (1)												
סך הכל	11	20	2	10	18	2	10	17	2	13	25	1
12	0	1	0	0	1	..	0	1	..	0	1	..
13	3	5	0	3	5	0	2	4	0	3	6	0
14	6	10	1	5	9	1	5	9	1	7	13	1
15	11	19	2	11	18	2	10	18	2	12	22	1
16	16	28	3	15	26	3	15	25	3	18	35	1
17	20	36	3	18	32	4	17	31	4	24	47	1
18	26	46	4	23	40	5	22	38	5	33	62	2

(1) השיעורים חושבו מתוך אוכלוסיית הקטינים בשנת 2012.

קטינים בעלי תיקים פיליים, לפי אשכול חברתי-כלכלי של יישוב המגורים, קבוצת אוכלוסייה ומין, 2012

לוח 7.4

קבוצת אוכלוסייה									סך כולל			אשכול חברתי-כלכלי של יישוב המגורים
ערבים			מזה: יהודים			יהודים ואחרים						
סך הכל	בנים	בנות	סך הכל	בנים	בנות	סך הכל	בנים	בנות	סך הכל	בנים	בנות	
בעלי תיקים פליטים												
סך הכל	10,586	9,726	860	7,081	6,328	753	6,393	5,741	652	3,505	3,398	107
2-1	182	175	7	18	16	..	18	16	..	166	159	7
4-3	1,193	1,164	29	138	127	11	137	126	11	1,055	1,037	18
6-5	3,704	3,448	256	1,934	1,725	209	1,824	1,636	188	1,770	1,723	47
8-7	3,834	3,446	388	3,650	3,274	376	3,220	2,902	318	184	172	12
10-9	1,633	1,467	166	1,303	1,160	143	1,157	1,036	121	330	307	23
לא ידוע	38	26	12	38	26	12	37	25	12	0	0	0
שיעור בעלי תיקים פליטים ל-1,000 (1)												
סך הכל	11	20	2	10	18	2	10	17	2	13	25	1
2-1	12	22	1	23	44	..	25	46	..	11	21	1
4-3	9	18	0	6	11	1	6	11	1	10	19	0
6-5	13	23	2	12	21	3	12	20	2	14	27	1
8-7	12	21	3	12	21	3	11	20	2	21	39	3
10-9	9	16	2	8	13	2	7	12	2	42	77	6
לא ידוע	3	4	2	3	4	2	3	4	2	0	0	0

(1) השיעורים חושבו מתוך אוכלוסיית הקטינים בשנת 2012.

בקרב הערבים, שיעור בעלי תיקים פיליים עולה עם העלייה באשכול החברתי-כלכלי של יישוב המגורים, מ-11 ל-1,000 קטינים באשכולות 2-1 (מעמד חברתי-כלכלי נמוך) עד ל-42 ל-1,000 קטינים באשכול 7-8 (מעמד חברתי-כלכלי גבוה).

שיעור בעלי תיקים פיליים בקרב היהודים נמוך ביישובים במעמד הנמוך וביישובים במעמד הגבוה ביותר: 6 ל-1,000 ביישובים במעמד הנמוך, ו-3 ל-1,000 ביישובים במעמד הגבוה. יש לציין כי יישובים יהודיים באשכולות 1-2 הם לרוב יישובים חרדיים, שבהם שיעורי הפגיעה נמוכים מאוד, ואילו באשכולות 9-10, השייכים למעמד הגבוה, אין יישובים ערביים.

קטינים בכלל האוכלוסייה ובעלי תיקים פליליים, לפי מצב משפחתי של ההורים, 2012

לוח 7.5

בעלי תיקים פליליים			סך הכל		מצב משפחתי של ההורים ומעמדם במרשם האוכלוסין
שיעורים ל-1,000	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	
11.3	100.0	10,586	100.0	938,976	סך הכל
10.5	86.7	9,181	93.4	876,563	שני ההורים נמצאו במרשם האוכלוסין
מזה:					
8.7	64.2	6,792	82.9	778,477	שני ההורים נשואים
26.5	15.2	1,611	6.5	60,891	שני ההורים גרושים
20.9	7.3	778	4.0	37,195	אחר
22.5	13.3	1,405	6.6	62,413	יתר ההורים - סך הכל
מזה:					
19.1	1.0	104	0.6	5,432	האב בחיים, האם נפטרה
26.9	4.2	443	1.8	16,448	האם בחיים, האב נפטר
15.6	1.2	122	0.8	7,801	האב בחיים, האם בחו"ל או לא נמצאה במרשם האוכלוסין(1)
22.4	6.6	701	3.3	31,339	האם בחיים, האב בחו"ל או לא נמצא במרשם האוכלוסין(1)
25.1	0.3	35	0.1	1,393	שני ההורים נפטרו, נמצאים בחו"ל או לא רשומים במרשם האוכלוסין(1)

(1) כולל מקרים שבהם הקשר שבין הילד להורה אינו קיים במרשם האוכלוסין.

שיעור הקטינים בעלי תיקים פליליים במשפחות שבהן שני ההורים חיים הוא 10.5 ל-1,000. שיעור זה יורד ל-8.7 ל-1,000 במשפחות שבהן שני ההורים חיים ונשואים (לא בהכרח נשואים זה לזה). שיעור הקטינים בעלי תיקים פליליים הוא פי 2.1 במשפחות שבהן אחד ההורים נפטר או נמצא בחו"ל או שאינו רשום במרשם האוכלוסין (22.5 בעלי תיקים ל-1,000 קטינים) לעומת שיעור בעלי התיקים הפליליים במשפחות שבהן שני ההורים חיים (10.5). באופן דומה, שיעור בעלי תיקים פליליים גבוה במשפחות שבהן שני ההורים גרושים (26.5 בעלי תיקים ל-1,000 קטינים) או שאחד מההורים רווק או אלמן (20.9 בעלי תיקים ל-1,000 קטינים). שיעור בעלי תיקים פליליים בקרב קטינים ששני הוריהם נפטרו, נמצאים בחו"ל או שאינם רשומים במרשם האוכלוסין הוא 25.1 ל-1,000 קטינים.

לוח 7.6 קטינים בכלל האוכלוסייה ובעלי תיקים פיליים, לפי הרשעות הורים בדין, 2012

בעלי תיקים פיליים		סך הכל		
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	
100.0	10,586	100.0	938,976	קטינים - סך הכל
65.6	6,941	85.9	806,372	שני ההורים ללא הרשעה
27.3	2,889	12.3	115,560	אב בלבד הורשע
2.8	294	0.8	8,017	אם בלבד הורשעה
4.4	462	1.0	9,027	שני ההורים הורשעו

התכנית הלאומית "עיר ללא אלימות"¹

תיבה 7.1

תכנית "עיר ללא אלימות" היא תכנית מערכתית ורב-תחומית המכוונת להתמודד עם סוגי אלימות ומצבי אלימות, פשיעה והתנהגות אנטי-חברתית המתרחשים ביישוב, תוך שימת דגש על פשיעה ואלימות במרחב הציבורי.

רקע

המודל פותח לראשונה בשנת 2004 בעיר אילת² ואומץ על ידי ממשלת ישראל בהחלטתה מיום 25/9/2006, כמודל ארצי-לאומי למאבק באלימות בתחומי הרשויות המקומיות.

בין השנים 2007 ל-2010 יושמה התכנית ב-12 יישובים בארץ. בשנת 2010 הורחבה התכנית והקיפה 78 רשויות ברחבי הארץ, ועם הצטרפותן ההדרגתית של רשויות נוספות, בשנת 2014 מקיפה התכנית 143 רשויות, בכללן רשויות יהודיות, רשויות ערביות, רשויות מעורבות, רשויות גדולות, בינוניות וקטנות, כמו גם מועצות אזוריות.

עקרונות התכנית:

- **היישוב כיחידת שינוי:** התכנית מבוססת על הגישה לפיה הדרך האפקטיבית ביותר להפחתת האלימות והפשיעה בחברה, היא הפעלת תכנית התערבות ברמה יישובית.
  - **פתרון רב-ממדי לבעיה מורכבת:** לאור ריבוי הגורמים וההסברים לתופעת האלימות, התכנית מפעילה במקביל כמה רמות התערבות: מניעה, טיפול, אכיפה, מתן אלטרנטיבות חיוביות, יצירת שינוי סביבתי ושינוי בנורמות החברתיות. ברוח זו, פועלת התכנית בחמישה תחומי התערבות: חינוך, רווחה, פנאי, אכיפה והקשר קהילתי.
  - **תכניות ליבה לצד פתרונות המותאמים ליישוב:** התכנית מביאה סל "תכניות ליבה" שהוכחו כאפקטיביות (best practice) בצמצום תופעות אלימות ופשיעה.
  - **הקמת תשתית יישובית אפקטיבית:** התכנית פועלת לייסודם של מנגנונים ותהליכים, שיסייעו להתמודדות אפקטיבית עם תופעות אלימות ופשיעה ברמת היישוב.
  - **חיזוק תחושת הביטחון של התושבים:** התכנית מכוונת למתן מענה לצרכים ולבעיות המטרידות את הקהילה, ולהגברת הנראות של המאמצים.
- לצד תכניות אלה מופעלות בכל רשות גם יוזמות המותאמות לצרכים ולמאפיינים הייחודיים של היישוב ואוכלוסייתו.

1 תיבה זו נכתבה על ידי ד"ר ימית אלפסי, ראש תחום מקצועי, תכנית "עיר ללא אלימות". בתיבה מופיעים ממצאים מתוך סקרים שבוצעו על ידי אריאל כדורי, ראש תחום מדידה והערכה, עיר ללא אלימות. למידע נוסף על התכנית ראו:

<http://www.cwv.gov.il/Pages/default.aspx>

2 אינס-קניג, א' ונן-שלום, י' (2008). אילת – עיר ללא אלימות. דפי יזמה. 5, 11-23.

סקר שנועד לבחון תהליכים ומגננים הקשורים להתמודדות קהילתית אפקטיבית עם תופעת אלימות:

סקר בהשתתפות 544 אנשי מפתח ב-87 רשויות לפי הפילוח הבא: ראשי ערים/מועצות (58), מנכ"ל/סגן ראש רשות (76), יו"ר ועדת אכיפה – מפקד תחנת משטרה (83), יו"ר ועדת חינוך – ראש מינהל חינוך (82), יו"ר ועדת פנאי – מנהל יחידת הנוער/מנהל מתנ"ס (85), יו"ר ועדת רווחה – ראש מינהל רווחה/מנהל אגף רווחה (84) וגורם רשותי בכיר שאחראי על תחום אכיפה (למשל, קב"ט, מנהל מחלקת ביטחון) (76).

ממצאים:

המחקר בוצע במהלך החודשים פברואר-מאי 2013, כאשר המשתתפים נתבקשו לדרג באיזו מידה השתתפו בחצי השנה האחרונה בדיונים במסגרת ועדות או מפגשים של אנשי מקצוע שונים ביישוב, שעסקו בהתמודדות עם אלימות ביישוב, בהתייחס ל-12 פריטים על פי הסולם הבא: 1 – כלל לא עסקנו בנושא, 2 – לא בטוח שעסקנו בנושא, 3 – עסקנו בנושא אך לא באופן שיטתי, 4 – עסקנו בנושא לפחות פעם אחת, 5 – עסקנו בנושא יותר מפעם אחת. ציון גבוה בשאלון, מראה על עיסוק רב של אנשי המפתח בסוגיות העוסקות בהתמודדות עם אלימות ביישוב.

הסוגיות המרכזיות שבהן עסקו אנשי המפתח, לפחות פעם אחת בחצי השנה האחרונה, הן: התמודדות עם אלימות במערכת החינוך (80.1%), דרכים להגברת אפקטיביות של פעולות אכיפה ביישוב (77.9%), דרכים לגיוס מתנדבים מבוגרים לטובת בני נוער בסיכון ולמאבק בתופעות אלימות ופשיעה (71.9%) והתמודדות עם נושא האלימות במשפחה (70.2%).

אמצעי מרכזי ליישום מוצלח של תכנית "עיר ללא אלימות" ביישוב הוא הפעלה של ועדות המתמחות בתחומים שונים בתכנית. המשתתפים התבקשו לדרג 9 פריטים על פי סולם ליקרט, הנע מ-1-5, באיזו מידה הם מסכימים עם כל אחד מההיגדים הבאים, ביחס לוועדה/ות שבהן הם נוטלים חלק? ציון גבוה בשאלון, מראה שמסכימים מאוד עם כך שהוועדות הן אמצעי מרכזי ליישום מוצלח של תכנית "עיר ללא אלימות" ביישוב.

מרבית המשתתפים (74%) מסכימים מאוד לגבי היעילות (אפקטיביות) של הוועדות ביישוב, בעיקר ביחס להיגדים הבאים: "הוועדות מובילות להחלטות שניתן ליישם אותן" (80.9%), "הוועדות מובילות להחלטות ברורות" (80.7%), "הוועדה שבה אני משתתף נפגשת באופן קבוע" (80.7%).

לעומת זאת, נראה כי הייתה פחות הסכמה עם ההיגדים הבאים: "אנשי מקצוע ביישוב מכירים היטב את המענים לבעיית האלימות במסגרת הרווחה" (66.7%), "לרשות המקומית שלנו יש דרכים למדוד את השפעת התכנית על רמת האלימות והפשיעה ביישוב" (55.1%).

חמשת תחומי ההתערבות בתכנית עיר ללא אלימות:

1. אכיפה

תכנית האכיפה היישובית מגובשת תוך שיתוף פעולה הדוק עם משטרת ישראל. התחום מובל על ידי מפקד התחנה ביישוב.

הרשות המקומית שותפה לאחריות לתחושת הביטחון של התושב ועליה ליטול חלק במאמץ לצמצום הפשיעה והאלימות.³ תכנית "עיר ללא אלימות" מעניקה לרשות המקומית סל כלים קהילתיים כמו: מתן אלטרנטיבות, הסברה, שילוב

Gilling, D. (2001). Community safety and social policy. European Journal of Criminal Policy and Research, 9, 381-400.

מתנדבים, שינוי הסביבה הפיזית. כלים אלה מסייעים למשטרה במשימות של צמצום פשיעה והתנהגות אנטי-חברתית.

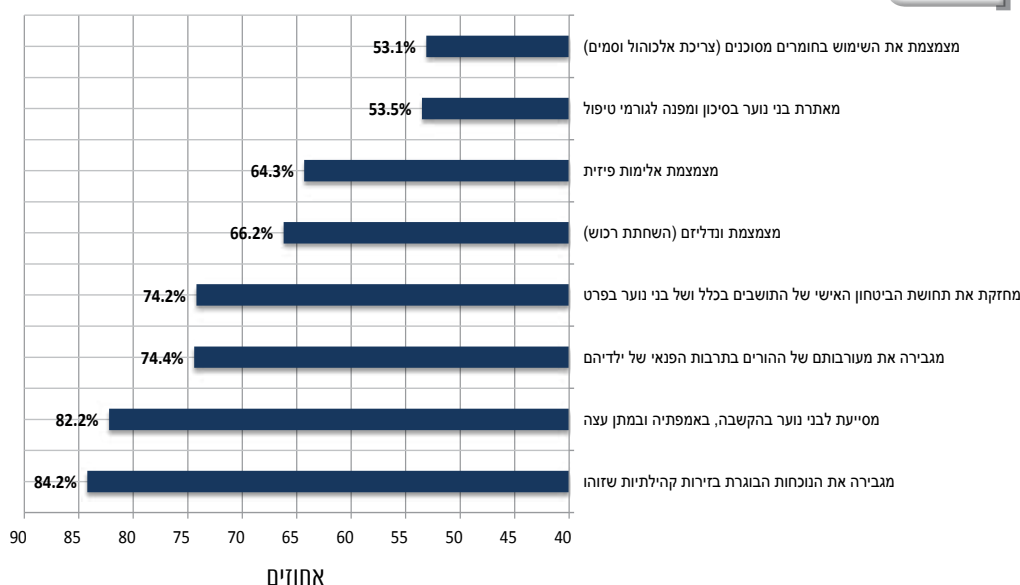
תכניות בתחום האכיפה כוללות: יצירת סביבה דוחת פשיעה באמצעות מערך מצלמות ומוקד רואה.

ב-2013 קודמו התקנתן של 1,269 מצלמות ב-69 רשויות, ויושמו תכניות חינוכיות וקהילתיות המקדמות חיבור משטרה וקהילה וכן גיוס תושבים (סיירת הורים, שכונה ועוד). **במהלך 2013, פעלו 83 סיירות הורים, בהן חברים כ-2,300 מתנדבים.**

המדד להשגת המטרות והיעדים של סיירת ההורים נבחן בין היתר, במידה שבה ההורה תופס כי סיירת ההורים שבה הוא משתתף מצמצמת אלימות פיזית, מילולית, שוטטות, ונדליזם, שימוש בחומרים מסוכנים כגון אלכוהול וסמים, ובמידה שבה סיירת ההורים מגבירה את מעורבותם של ההורים בתרבות הפנאי של ילדיהם. הנושאים שבהם נתפסת הסיירת כמשיגה את מטרותיה באופן המיטבי הם: הגברת הנוכחות הבוגרת בזירות קהילתיות שזוהו (84.2%) וסיוע לבני הנוער בהקשבה, באמפתיה ובמתן עצה (82.2%).

עמדות ההורים המשתתפים בסיירת הורים¹ כלפי הסיירת, 2013

תרשים א

1 מתוך סקר שנערך במהלך חופשת הקיץ והחגים 2013, בהשתתפות 1,384 מתנדבי סיירת הורים

2. חינוך

תכנית "עיר ללא אלימות" גיבשה בשיתוף עם אגף שפ"י (שירות פסיכולוגי ייעוצי) ומינהל חברה ונוער במשרד החינוך, תפיסה חינוכית-עירונית להתמודדות עם תופעות של אלימות וסיכון בקרב תלמידים.

התכנית רואה בתופעת האלימות במסגרות החינוך, תופעה יישובית (ולא רק תופעה בית ספרית).

התכניות בתחום החינוך כוללות: תכניות מניעה בגני ילדים ותהליכים קהילתיים חינוכיים מרכזיים.

תכנית מרכזית בתחום החינוך היא מדריכי מוגנות – מדריכים המגבירים את רצף הנוכחות הבוגרת בכל שטחי בית הספר ומהווים דמות של "אח בוגר" ומודל לחיקוי, הנגיש לתלמידי בית הספר וער לנעשה עמם. תפקידו של מדריך המוגנות הוא לסייר בכל שטחי בית הספר, לעקוב אחר התרחשותן של תופעות כגון שוטטות,

אירועי אלימות, וונדליזם. המדריך מתעד אירועים ומדווח להנהלה ולגורמים הרלוונטיים בבית הספר, תומך ומעודד פניות וקשרים בין התלמידים לבין הצוות החינוכי. בנוסף, לוקח המדריך חלק מרכזי בחיבור התלמידים לתכניות חינוך בלתי-פורמליות שמציעה הקהילה ואף מלווה מיזמים חברתיים שבהם התלמידים נוטלים חלק. **עיר ללא אלימות הפעילה במהלך 2013 כ-300 מדריכי מוגנות ב-280 בתי ספר בארץ.**

במרס-אפריל 2013, נערך סקר שבחן את תפיסת האפקטיביות של מדריכי מוגנות על ידי צוותי חינוך, בהשתתפות **2,839 אנשי צוות חינוכי ב-79 רשויות**. הסקר מצא כי 87.5% מאנשי הצוות החינוכי סבורים כי "מדריך המוגנות מסיע בהרגעת הרוחות לפני ובזמן אירוע אלימות ומונע את הסלמתו". 87.1% מאנשי הצוות החינוכי סבורים כי "מדריך המוגנות הוא חלק משמעותי מהעשייה בבית הספר למען העלאת תחושת המוגנות של התלמידים". 85.8% סבורים כי "מדריך המוגנות הוא חלק משמעותי מהעשייה של הצוות החינוכי למען צמצום מקרי האלימות בבתי הספר".

עיר ללא אלימות הפעילה במהלך 2013 מנחים חינוכיים בכ-65 יישובים וכן תכניות מניעה ב-60 גני ילדים, בהשתתפות של 250 גנות ו-70 סניעות ומטפלות.

3. פנאי

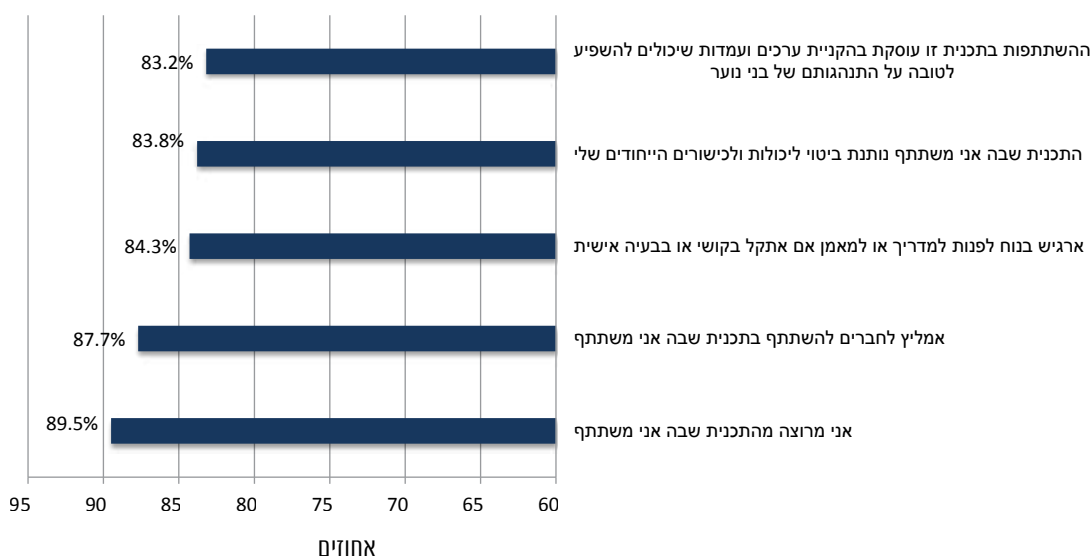
תכנית "עיר ללא אלימות" פועלת יחד עם הרשויות המקומיות ומינהל חברה ונוער במשרד החינוך, בכדי לייצר מענים מקיפים ומתואמים יותר לבני נוער במרחב הציבורי, בחופשות הקיץ ובזמן הפנוי שלאחר יום הלימודים.

התכנית מביאה לעיסוק המקומי בפנאי ובבני נוער, גם את השיקולים של השפעת פעילויות הפנאי ביישוב על תחושת הביטחון של תושבים ועל יכולת ההתמודדות עם התנהגויות סיכון, פשיעה ואלימות בקרב בני נוער במסגרות החינוך הבלתי פורמלי.

התכנית בתחום החינוך כוללת: הכשרת מדריכי נוער בחינוך הבלתי פורמלי ובספורט, להתמודדות עם תופעות האלימות והסיכון בקרב בני נוער. תכניות מנהיגות נוער הנרתמות למאבק באלימות ולתמיכה בקורבנותיה, תכנית מניעה מבוססת ספורט המיועדת לנוער בסיכון, וכן הפעלה של מערך עירוני המאפשר קיץ בטוח ומהנה לכמה שיותר צעירים.

עמדות המשתתפים בתכנית "מניעה בספורט" ¹ כלפי התכנית, 2013

תרשים 1

1 מתוך סקר שנערך בהשתתפות 1,200 חניכי תכנית מניעה בספורט

4. רווחה

תכנית "עיר ללא אלימות" פועלת בשיתוף עם משרד הרווחה והשירותים החברתיים לקידום המענה הקהילתי לקורבנות האלימות ולהתמודדות עם נזקיה.

התכנית מקיימת מיזמים לקידום נורמות קהילתיות השוללות אלימות ומעניקות לגיטימציה לדיווח של קורבנות אלימות ולתמיכה בהם. התכנית מאפשרת לבצע פעולות להעלאת מודעות לגבי האלימות, ולקיים התערבויות בקרב אוכלוסיות שטרם הגיעו לטיפול או שטרם היו מעורבות בהתנהגות לא רצויה. בנוסף, התכנית פועלת על מנת לזהות ביישובים גורמי חוסן ונכסים שאותם ניתן לרתום לטובת תגובה חברתית לאירועי אלימות ופשעה.⁴

התכניות בתחום הרווחה כוללות:

1. הכשרות של אנשי מקצוע לזיהוי ולמתן מענה למעורבים באלימות, ועבודה קהילתית המכוונת לביסוס גורמי חוסן והעצמת תושבים הלוקחים חלק במאמץ.
2. הפעלת עובדים סוציאליים בעלי תפקיד ייחודי.

העובדים הסוציאליים של התכנית פועלים לקידום ולהפעלה של תכניות התערבות שונות בממשק שבין שירותי הרווחה לבין שירותים אחרים בקהילה: משטרה, חינוך, בריאות ופנאי.

בתחום זה, חשובה במיוחד פעולתם של העובדים הסוציאליים של התכנית במשטרה, המעניקים שירותים ראשוניים של אבחון וטיפול בתוך תחנת המשטרה. עובדים סוציאליים אלה מגבירים את יכולתה של המשטרה לראות את מכלול הצרכים של האזרח המתלונן או המעורב באירועי אלימות, ולהעניק מענה המשלב בתוכו גם התייחסות טיפולית.

בשנת 2014 צפויים לפעול עובדים סוציאליים של עיר ללא אלימות בכ-25 תחנות משטרה, כשליש מהם בתחנות המשרות את החברה הערבית.

5. הקשר קהילתי

בנוסף, תכנית עיר ללא אלימות פועלת על מנת לייצר מעטפת קהילתית תומכת ומותאמת למשימה.

התכניות בתחום הרווחה כוללות: הגברת המודעות הקהילתית באמצעות אירועי שיא וערבי הסברה בקהילה, שיקוף המאמצים הנעשים במסגרת התכנית באמצעות קמפיינים קהילתיים ושימוש שיטתי בכלי התקשורת המקומיים.

Markowitz, F. E., Bellair, P. E., Liska, A. E., & Liu, J. (2001). Extending social disorganization theory: Modeling the relationships between cohesion, disorder, and fear. *Criminology*, 39(2), 293-319

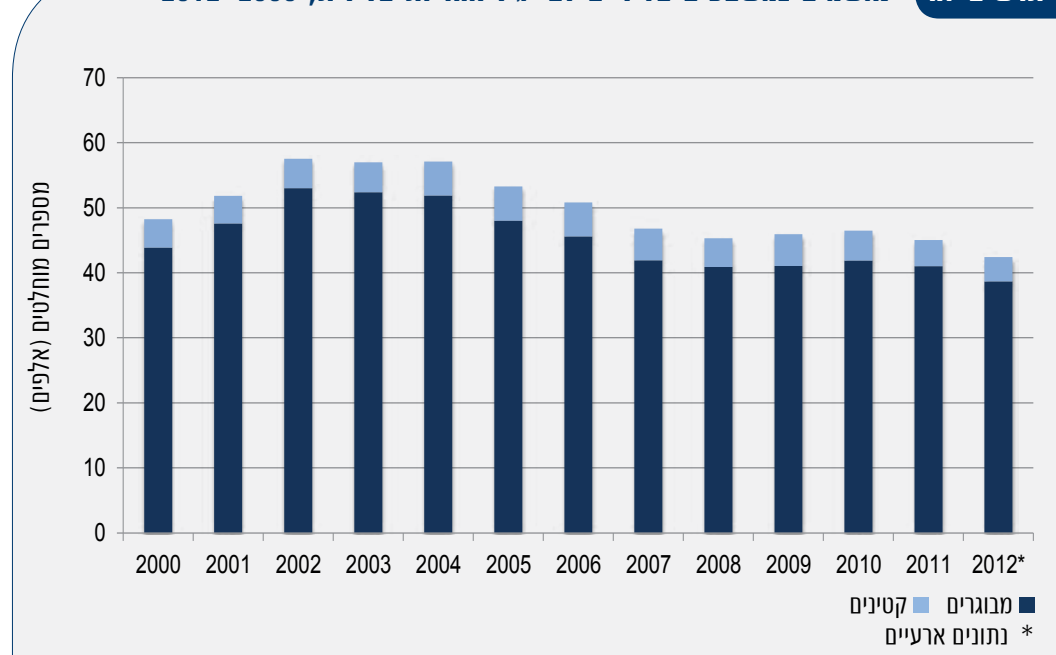
3. נאשמים במשפטים פליליים

סעיף זה מציג מידע על הנאשמים במשפטים פליליים שנגזר דינם בשנה הנתונה. כל פסק דין נמנה פעם אחת, גם אם נדונו בו מספר תיקים או אירועים פליליים שבוצעו במועדים ובמקומות שונים. הנתונים אינם כוללים את כתבי האישום שנסגרו/נמשכו בהחלטת הפרקליטות והמשטרה בשל החלטות מינהליות ואחרות ולא הגיעו להכרעת הדין. בשל כך, הנתונים המוצגים אינם משקפים באופן מלא את עבודת מערכת בתי המשפט והפרקליטות.

רוב הנאשמים במשפטים פליליים הם תושבי ישראל (85% בממוצע בשנים 2000–2011) אולם חלקם אינם תושבי המדינה אלא ביצעו עברות נגד ישראלים ו/או בשטחי מדינת ישראל. אוכלוסייה זו, של נאשמים שאינם תושבי ישראל, מורכבת בעיקר מתושבי הרשות הפלסטינית (97% בממוצע לשנים 2000–2011) וחלק נוסף קטן שכולל תיירים, עובדים זרים ושוהים בלתי חוקיים.

בנוסף, במדינת ישראל, כמו במרבית המדינות בעולם, יש הבחנה חוקתית בענישה ובשיפוט בין קטינים למבוגרים. הטיפול בקטינים עוברי חוק נעשה על פי מערכת חוקים מינהלית ייחודית השונה בתכלית מזו המוחלת על מבוגרים. מרבית הנאשמים הם בעלי אחריות פלילית של מבוגרים כאשר אחוז הנאשמים המבוגרים במהלך השנים (2000–2012) הוא 91% בממוצע (תרשים 7ה).

תרשים 7ה נאשמים במשפטים פליליים לפי גיל אחריות פלילית, 2000–2012

בשנת 2011 הוכרע דינם של 45,026 נאשמים, כאשר 37.8 אלף (84%) מהם היו תושבי ישראל ושיעורם באוכלוסייה היה 6.8 ל-1,000 נפש (לוח 7.7). בקרב נאשמים מבוגרים, אחוז תושבי ישראל ושיעורם זהה לסך כל הנאשמים. לעומת זאת, בקרב קטינים אחוז תושבי ישראל נמוך יותר, כ-80%, ושיעורם עומד על 3.7 ל-1,000 נפש.⁵

נשים היוו כ-9.3% מתוך סך כל הנאשמים, כאשר בין הנאשמים המבוגרים, אחוז הנשים היה מעט גבוה יותר, ואילו בין הנאשמים הצעירים – נמוך יותר, 9.6% ו-5.4% בהתאמה. יותר ממחצית מסך הנאשמים הם יהודים (54.2%). בקרב נאשמים מבוגרים וקטינים אחוז היהודים דומה, 54.5% ו-51.7% בהתאמה.

5 הנתונים שונים מפרסום קודם (דוח פני החברה 6) עקב עדכוןם.

יותר ממחצית (54%) מהנאשמים המבוגרים היו "מועדים", כלומר היו להם שתי הרשעות או יותר בשנים שקדמו ל-2011 (כולל). בקרב הקטינים לעומת זאת, רק כרבע מהנאשמים (25.2%) הם "מועדים". פער זה אינם ייחודים לשנת 2011 אלא נצפו לאורך כל העשור האחרון.

85.5% מסך הנאשמים נמצאו חייבים בדיון והורשעו בגין העברות שבהן נאשמו. יש לציין שאחוז זה משקף רק את אותם כתבי אישום שהובאו להכרעת הדיון ולא את כלל התיקים הפליליים הנפתחים בבתי משפט.⁶ פער גדול בין מבוגרים לקטינים מצוי גם באחוז המורשעים בשנת 2011. בשנה זו, מרבית מהנאשמים המבוגרים הורשעו בדיון (89.3%). לעומת זאת, בקרב קטינים, רק פחות ממחצית (45.9%) הורשעו בדיון.

נאשמים לפי גיל אחריות פלילית ותכונות ונחרות, 2011

לוח 7.7

קטינים(3)	מבוגרים(2)	סך הכל(1)	
מספרים מוחלטים			
4,006	41,020	45,026	סך הכל
3,225	34,607	37,832	מזה : תושבי ישראל
3.7	6.8	6.8	שיעורים ל-1,000 תושבי ישראל(1)
אחוז מסך הכל			
			סוג תושבות
80.5	84.4	84.4	תושבי ישראל
19.5	15.6	15.6	תושבי חוץ
			מין
94.6	90.4	90.7	גברים
5.4	9.6	9.3	נשים
			קבוצת אוכלוסייה
51.7	54.5	54.2	יהודים
41.5	39.7	39.8	ערבים
			מועדות
74.8	46.0	48.6	חדשים
25.2	54.0	51.4	מועדים
			פסק דין
45.9	89.3	85.5	הרשעה
54.1	10.7	14.5	אי-הרשעה

(1) השיעור לסך כל האוכלוסייה חושב מתוך תושבי ישראל בני 15 ומעלה.

(2) השיעור בקרב מבוגרים חושב מתוך תושבי ישראל בני 19 ומעלה.

(3) השיעור בקרב קטינים חושב מתוך תושבי ישראל בני 12-18.

6 ההליך הפלילי יכול להסתיים במגוון דרכים מלבד פסיקה של בית המשפט, כגון מחיקת כתב האישום.

הנתונים שיוואו בהמשך יתייחסו לנאשמים שהורשעו בדין בלבד.

מורשעים בדין

נאמור בשנת 2011 הוכרע דינם של 45,026 נאשמים ו-85.5% מהם (38,483) נמצאו חייבים בדין והורשעו בגין העברות שבהן נאשמו. מתוך סך המורשעים בדין, 81% הם תושבי ישראל – 83% מהמורשעים המבוגרים לעומת 59% מהמורשעים הקטינים. בקרב כלל תושבי ישראל, שיעור המורשעים בדין בשנת 2011 היה 5.6 ל-1,000, בקרב מבוגרים וקטינים השיעור הוא 5.9 ו-1.2 ל-1,000 נפש בהתאמה (לוח 7.8). 43% מכלל המורשעים בדין גרים באחת מ-14 הערים הגדולות בישראל.

לוח 7.8 מורשעים בדין, לפי גיל אחריות פלילית ויישוב מגורים, בערים הגדולות בישראל, 2011

סך הכל (1)	מבוגרים (2)	קטינים (3)	
מספרים מוחלטים			
סך הכל	38,483	36,645	1,838
מזה: תושבי ישראל	31,353	30,273	1,080
שיעורים ל-1,000 תושבי ישראל			
באר שבע	7.7	8.0	2.0
בת ים	7.2	7.4	1.8
אשקלון	7.1	7.3	2.3
חולון	6.9	7.1	1.5
אשדוד	6.1	6.5	1.1
תל אביב-יפו	6.0	6.1	2.3
ממוצע ארצי	5.6	5.9	1.2
נתניה	5.2	5.3	2.2
ירושלים	5.0	5.5	0.6
בני ברק	4.8	5.3	0.8
ראשון לציון	4.8	5.0	1.5
רחובות	4.7	5.0	0.9
פתח תקווה	4.3	4.4	0.9
חיפה	3.9	3.8	2.6
רמת גן	2.9	2.9	1.2

(1) השיעור לסך כל האוכלוסייה חושב מתוך תושבי ישראל בני 15 ומעלה.

(2) השיעור בקרב מבוגרים חושב מתוך תושבי ישראל בני 19 ומעלה.

(3) השיעור בקרב קטינים חושב מתוך תושבי ישראל בני 12-18.

השיעור הגבוה ביותר של מורשעים בדין הוא בערים באר שבע, בת ים ואשקלון והשיעור הנמוך ביותר הוא בערים רמת גן, חיפה ופתח תקווה. התפלגות זו זהה בקרב מורשעים מבוגרים ואילו בקרב מורשעים קטינים התמונה שונה. בקרב הקטינים, השיעור הגבוה ביותר של מורשעים בדין נמצא בערים חיפה, תל אביב-יפו ואשקלון והשיעור הנמוך ביותר נמצא בערים ירושלים ובני ברק (לוח 7.8).

תושבי ישראל המורשעים בדין ביצעו בשנת 2011 כ-72 אלף עברות, ממוצע של 6.5 עברות למורשע. אולם, כאשר אנו בוחנים את התפלגות העברות של נאשמים שהורשעו בדין, אנו מתייחסים לעברה החמורה ביותר שנדונה. יש לציין שהתפלגות העברות של תושבי ישראל שונה מההתפלגות של אלה שאינם תושבים. לדוגמה, ידוע כי יש מתאם, במהלך השנים, בין אחוז אלה שאינם תושבי ישראל לבין אחוז העברות כלפי ביטחון המדינה.

בקרב תושבי ישראל המורשעים בדין בשנת 2011, העברות השכיחות ביותר היו עברות כלפי הסדר הציבורי. קבוצת העברות כלפי הסדר הציבורי היא גם הקבוצה השכיחה ביותר בכל 14 הערים הגדולות בישראל, למעט בבני ברק, שבה הקבוצה השכיחה ביותר היא עברות רישוי, בעיקר עברות של בנייה לא חוקית. הקבוצה השנייה בשכיחותה בכלל הערים הגדולות היא עברות רכוש (בערים ירושלים, תל אביב-יפו, חיפה, נתניה ובת ים). לעומת זאת, בערים ראשון לציון, אשדוד, פתח תקווה ורחובות הקבוצה השנייה בשכיחותה היא עברות כלפי גופו של אדם. בבאר שבע ובאשקלון קבוצת העברות השנייה בשכיחותה היא עברות מוסר, ואילו בחולון וברמת גן – עברות רישוי. ברחובות האחוז הגבוה ביותר של מורשעים בעברות מין ואילו בבאר שבע ובאשקלון האחוז הנמוך ביותר של עברות אלו.

תושבי ישראל מורשעים בדין, לפי יישוב מגורים וסוג העברה החמורה ביותר, בערים הגדולות בישראל, 2011

לוח 7.9

אחוזים

סוג עברה								
אחר	עברות רישוי	עברות מרמה ועברות כלכליות	עברות רכוש	עברות מוסר	עברות מין	כלפי גופו של אדם	כלפי הסדר הציבורי	
2.4	1.4	2.8	17.6	18.7	0.9	14.6	41.6	אשקלון
1.7	2.2	4.1	22.6	12.4	1.4	15.6	40.1	בת ים
1.5	9.6	4.1	15.4	13.7	1.5	15.7	38.6	ראשון לציון
3.1	8.8	3.9	17.8	13.1	1.5	13.5	38.3	ירושלים
1.6	6.0	2.3	18.6	13.0	1.6	18.9	38.0	אשדוד
2.2	11.2	3.5	13.1	12.1	1.8	18.5	37.5	פתח תקווה
0.9	22.1	3.4	14.4	9.4	1.1	12.0	36.6	חולון
1.6	8.1	3.3	19.8	12.5	1.1	17.4	36.3	נתניה
1.2	12.7	2.9	14.1	15.8	2.2	16.3	34.8	רחובות
1.4	8.1	4.0	17.7	19.1	0.9	14.8	33.9	באר שבע
2.5	16.1	4.0	15.5	12.5	1.4	14.8	33.2	ממוצע ארצי
1.4	18.8	5.8	13.3	9.5	1.4	16.8	32.9	רמת גן
1.4	14.8	4.5	18.8	15.6	1.4	15.0	28.5	תל אביב-יפו
2.2	14.0	5.3	20.9	10.9	1.9	17.9	26.8	חיפה
0.6	42.9	1.7	11.5	4.9	1.3	10.5	26.5	בני ברק

פשיעה במנט בין-לאומי

7.2 תיבה

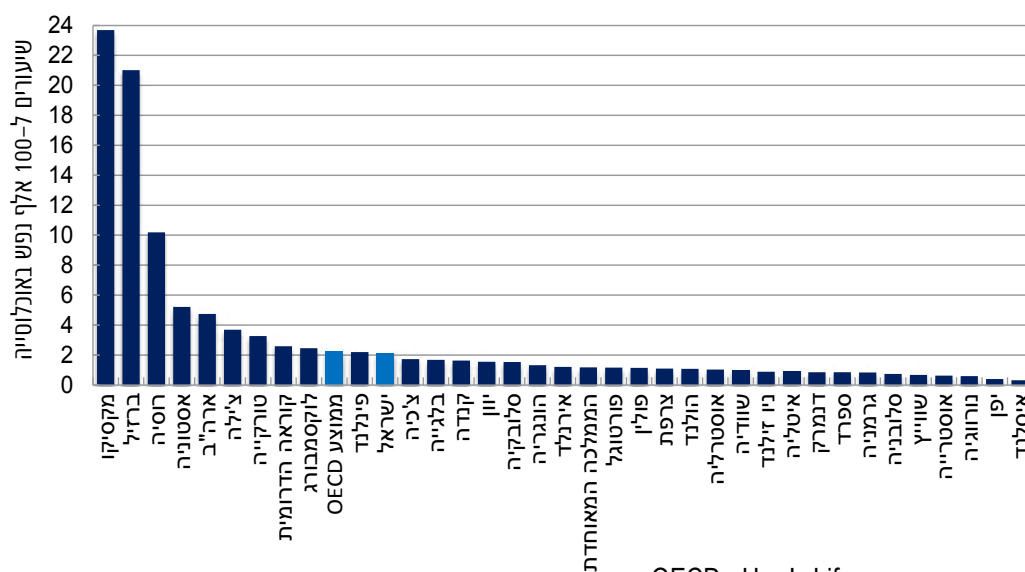
בתיבה זו מוצגת השוואה בין ישראל ליתר מדינות ה-OECD במדדים הקשורים לפשיעה. המדדים המוצגים – שיעור הרציחות באוכלוסייה, אחוז האנשים שדיווחו שהותקפו ותחושת הביטחון ללכת לבד בחשכה – משמשים כיום כמדדים להשוואה בין המדינות לגבי רמת הפשיעה ותחושת הביטחון האישי של האזרח.

א. מקרי רצח

רצח מוגדר כמות של אדם הנגרם במתכוון בידי אדם אחר. ב-50 השנים האחרונות, למרות התפתחות תעשיית הנשק, חלה ירידה בשיעורי הרצח ברוב המדינות וזאת בזכות התפתחות הרפואה המודרנית במדינות המפותחות. הרפואה המודרנית מאפשרת טיפול טוב ויעיל יותר אשר מציל אנשים ממוות יותר מאשר בעבר.

בשנת 2010, שיעור מקרי הרצח בישראל עומד על 2.1 מקרים ל-100 אלף נפש באוכלוסייה, דומה לממוצע במדינות ה-OECD (2.2). באיסלנד, ביפן ובנורווגיה שיעורי מקרי הרצח נמוכים מ-0.6 ל-100 אלף נפש באוכלוסייה. המדינות שבהן שיעור מקרי הרצח הוא הגבוה ביותר הן רוסיה (10.2), ברזיל (21.0) ומקסיקו (23.7).

תרשים א' מקרי רצח בישראל ובמדינות ה-OECD, 2010

מקור הנתונים: OECD - How's Life, 2013

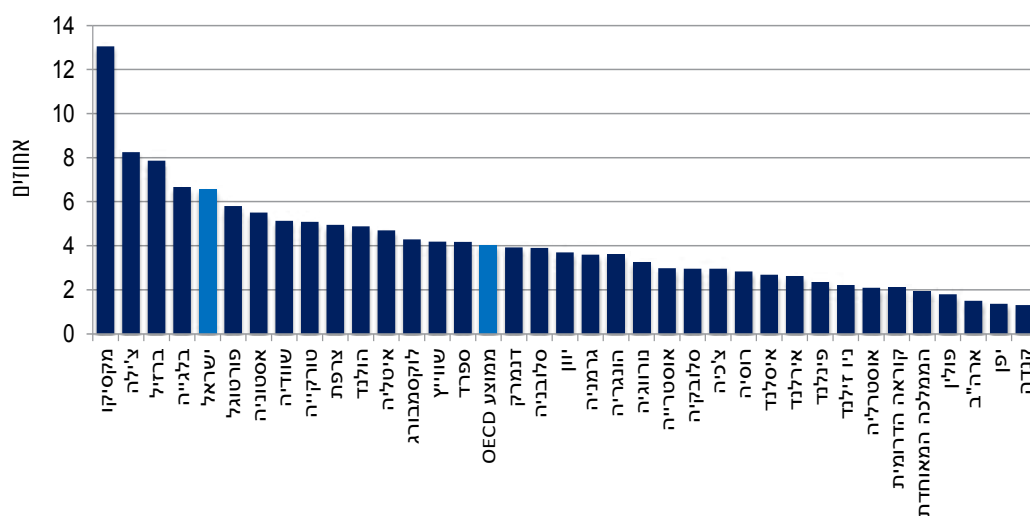

ב. קורבנות תקיפה

קורבנות תקיפה מוגדרים כאנשים אשר דיווחו שהיו קורבן לתקיפה או לשוד במהלך 12 החודשים האחרונים. אחוז האנשים המדווחים על תקיפה נמוך באופן כללי, עם זאת יש שונות גדולה בין המדינות. בישראל אחוז האנשים שדיווחו על תקיפה עומד על 6.5%, גבוה יחסית לממוצע במדינות ה-OECD (4%). בקנדה, בפינ, בארה"ב, ובממלכה המאוחדת, שיעורי התקיפה נמוכים מ-2% לעומת צ'ילה (8.2%) ומקסיקו (13%).

קורבנות תקיפה בישראל ובמדינות ה-OECD, 2010

תרשים 1

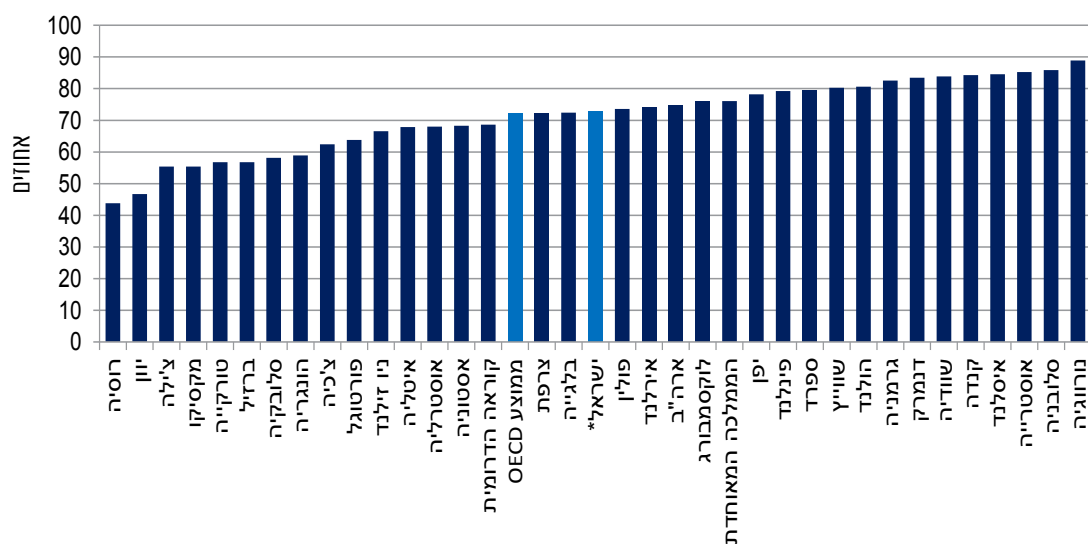
מקור הנתונים: OECD - How's Life, 2013

ג. תחושת ביטחון

בשנת 2012, אחוז האנשים שדיווחו כי הם מרגישים בטוחים ללכת לבדם בשעות החשכה במדינות ה-OECD עומד על 72.7% בממוצע (עלייה של 4% לעומת 2007) בדומה למצב בישראל (73%). בסין וברוסיה פחות מ-50% מהאוכלוסייה מרגישים בטוחים ללכת לבדם בשעות החשכה לעומת זאת באוסטריה, בסלובקיה ובנורווגיה יותר מ-85% מהאוכלוסייה מרגישים בטוחים ללכת לבדם בשעות בחשכה (תרשים ג).

מרגישים בטוחים ללכת לבדם בשעות החשכה בישראל ובמדינות ה-OECD, 2012

תרשים ג

מקור הנתונים: OECD - Society at a Glance, 2014
Gallup World Poll
* מקור: למ"ס, הסקר החברתי 2012

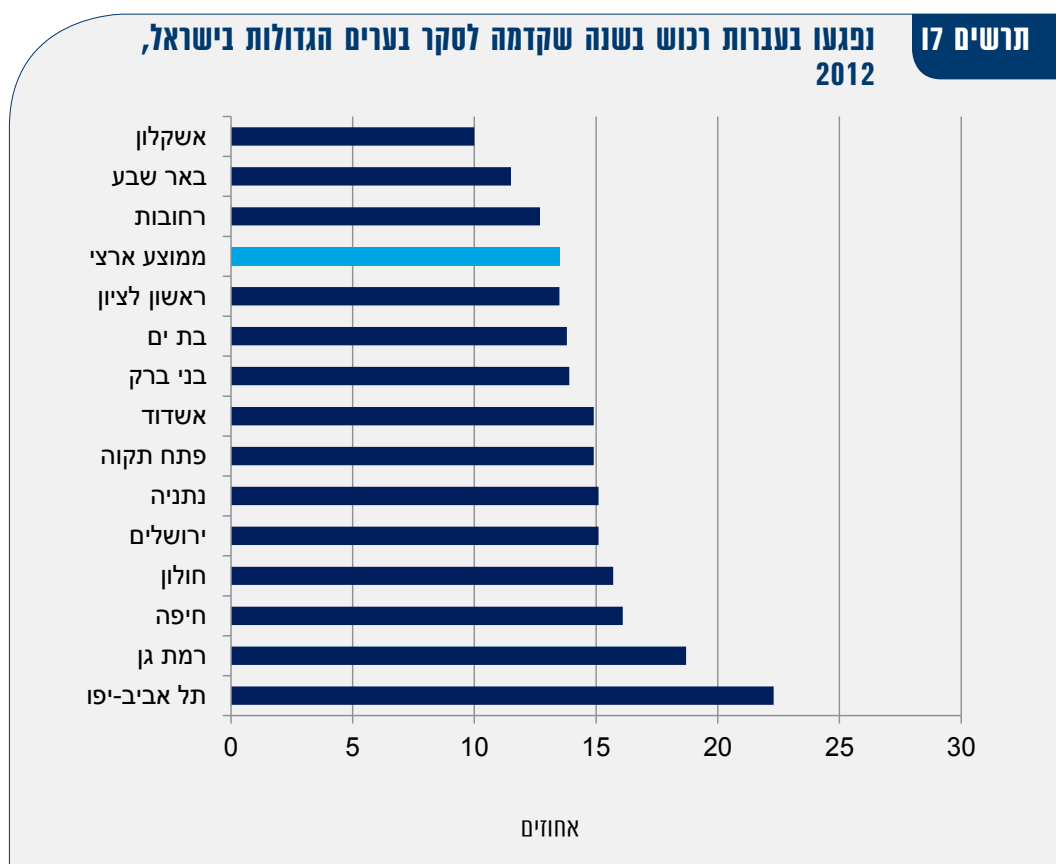

4. נפגעי עבריות

על פי נתוני הסקר החברתי 2012, 13.5% מבני 20 ומעלה נפגעו ברכושם במהלך השנה שקדמה לסקר:

ל-6% נפרצה הדירה, ל-4% נגנב רכוש ללא שימוש בכוח, ל-6% נפרץ הרכב. שיעור בני 20-64 שנפגעו מכל סוגי עבריות הרכוש גבוה יותר מאשר שיעורם של בני 65 ומעלה (14% לעומת 9% בהתאמה); החל משנת 2007 ניכרת מגמת ירידה בשיעור נפגעי עברות רכוש, מ-21.4% ב-2007 ל-13.5% ב-2012.

מבין הערים הגדולות, שיעור גבוה יותר של נפגעים בעברות רכוש נמצא בתל אביב-יפו (22%), בהשוואה לשיעור הנפגעים בשאר הערים הגדולות: כ-16% בחיפה, וכ-15% בירושלים, בנתניה, בפתח תקווה ובאשדוד. בבאר שבע ובאשקלון שיעור הנפגעים בעברות רכוש הוא הנמוך ביותר (12%-10% בהתאמה).

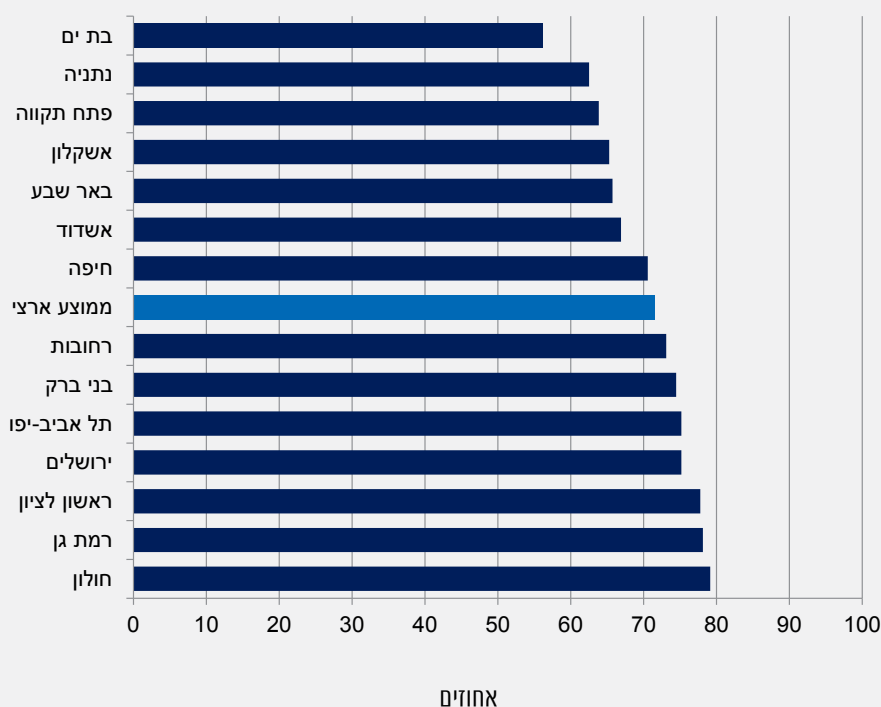
שיעורי נפגעי עברות רכוש שדיווחו על העברות למשטרה בשנת 2012, היו גבוהים יותר בקרב יהודים מאשר בקרב ערבים: על פריצה לדירה דיווחו למשטרה 60% מהיהודים לעומת 45% מהערבים; על פריצה לרכב דיווחו 48% מהיהודים לעומת 42% מהערבים.

מרגישים בטוחים ללכת לבדם באזור המגורים בשעות החשכה: 73% מבני 20 ומעלה מרגישים בטוחים ללכת לבדם באזור מגוריהם בשעות החשכה; 84% מהגברים לעומת 63% מהנשים.

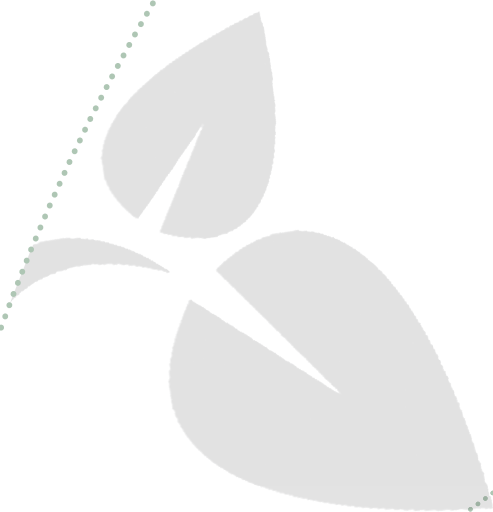
75% מבני 20-64 מרגישים בטוחים ללכת לבדם באזור מגוריהם בשעות החשכה, לעומת 65% מבני 65 ומעלה. בערים הגדולות בישראל, שיעור גבוה יחסית של אנשים המרגישים בטוחים ללכת לבדם באזור המגורים בשעות החשכה נמצא בחולון, ברמת גן ובראשון לציון (79%, 78%, 78% בהתאמה) ואילו שיעור נמוך נמצא בערים נתניה ובת ים (63%-56% בהתאמה).

מרגישים בטוחים ללכת לבדם באזור המגורים בשעות החשכה, בערים הגדולות בישראל, 2012

תרשים 17

סביבה

פרק

עובדי הלמ"ס שהשתתפו בכתיבת פרק זה:

עמית יגור-קרול, ד"ר משה ינאי, שלומית כהן-דרור

א. מבוא

תחום הסביבה עוסק ביחסי הגומלין שבין האדם לבין סביבתו. המשאבים הסביבתיים הכוללים את האוויר, המים, הקרקע ואור השמש הם משאבי טבע חיוניים לקיומם של החי והצומח על כדור הארץ. איכותם של משאבים אלה מושפעת במידה רבה מאופן ניצולם על ידי האדם וממידת הפגיעה בהם. הסוגיות הנידונות בתחום של איכות הסביבה רבות וכוללות את שמירת הטבע, תכנון סביבתי, זיהום סביבתי, אצרות טבע וניצולם, תכנון תחבורתי להפחתת זיהום האוויר, טיפול בפסולת ועוד.

הפעילות המתמשכת של האדם בתחומי התעשייה והחקלאות וההתפתחות הגלובלית הביאו לעלייה ברמת החיים ובאיכות החיים. אלא שתופעות זיהום האוויר, המים והיבשה, שהופיעו בעקבות הפיתוח הכלכלי המואץ, גרמו להפרת האיזון בטבע ולפגיעה בסביבה.

פרק זה מציג נתונים סביבתיים של ישראל ונתוני מדדים סביבתיים נבחרים בערים הגדולות המונות 100 אלף תושבים ויותר.

הנתונים הסביבתיים כוללים: מליחות ומפלס מי תהום בישראל, מחזור פסולת, איכות מי שתייה, איכות מי חופי רחצה וזיהום אוויר.

המדדים הסביבתיים ברשויות המקומיות כוללים מדדים המשקפים את איכות השירותים הסביבתיים ברשות, מצב הסביבה באזור המגורים ומדדים תשתיתיים הקשורים לרמת הפעילות הכלכלית ביישובים. מדדים אלה יכולים ללמד על רמת החיים ביישובים ועל יכולתן של הרשויות לספק מענה לצרכים תשתיתיים בסיסיים.

במסגרת הנתונים הסביבתיים ברשויות המקומיות כלולים המדדים הבאים:

- **פחת מים מסך כל אספקת המים ברשות המקומית:** מדד זה בוחן את רמת תשתיות הולכת המים ברשויות המקומיות. ככל שאובדני המים ביישוב גדולים יותר כך ניתן להסיק שאיכות תשתית הולכת המים ירודה יותר.
- **פסולת עירונית לנפש ליום:** מדד זה קשור לרמת החיים כיוון שהוא משקף במידה מסוימת את דפוסי הייצור והצריכה ביישוב. מבחינה סביבתית, מדד זה יכול לשקף בקירוב את הלחצים המופעלים, ברמה הארצית וברמה המקומית, על משאבי הקרקע, האוויר והמים.
- **צריכת מים עירונית לנפש:** מדד זה מעריך את כמויות המים הנצרכות או את כמויות המים הזמינות לאוכלוסייה. הוא מסייע לזהות קבוצות אוכלוסייה אשר צורכי המים הבסיסיים שלהן אינם מקבלים מענה הולם.
- **בדיקות מיקרוביאליות חריגות במי השתייה ברשות המקומית:** מדד זה בודק את איכות מי השתייה ברשות המקומית ומלמד על הבדלים בין יישובים ביחס לאיכותם התברואתית של מי השתייה. יחד עם זאת, איכות מי השתייה המסופקים לאוכלוסייה בישראל תלויה במידה רבה גם ברשתות הולכה ארציות.

הנתונים הסביבתיים מוצגים בפרק זה עבור הערים הגדולות בישראל וכוללים גם את נתוני מחזור הפסולת בערים אלו. בנוסף, מוצגים נתונים סובייקטיביים על שביעות רצון מתנאי דיור ומאזור המגורים, מתוך הסקר החברתי 2012. הפרק כולל תיבה בנושא מדדי צמיחה ירוקה הבוחנים את מידת הניתוק בין הצמיחה הכלכלית לבין הפגיעה בסביבה והעומס המופעל על משאבי הטבע.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

פסולת מוצקה: שיירי פעילות אדם בעלי תכולת נוזל נמוכה. פסולת מוצקה כוללת פסולת ביתית, פסולת מסחרית וגזם.

פסולת ביתית מוצקה: פסולת הנוצרת משימוש ביתי – שיירי מזון, חומרי אריזה ומוצרים שהתקלקלו או התבלו. פסולת מוצקה כוללת חומרים מוצקים שיצאו מכלל שימוש של האדם. חומרים אלו כוללים בדרך כלל שיירי בנייה ותעשייה, גזם ועצים ושיירי אוכל.

פסולת מסחרית: פסולת מוצקה שמקורה בעסקים כגון חנויות, שווקים, משרדים, מסעדות, מרכזי קניות ובתי קולנוע.

פסולת ממוחזרת: חומרי פסולת המשמשים כחומרי גלם לייצור של מוצרים חדשים או שנעשה בהם שימוש חוזר למטרתם הראשונית.

גזם: חלק מפסולת מוצקה המורכב מענפים, מעלים, מזרדים, מדשא קצוץ ומשאיות גינה אחרות.

הפקת מים: מים שפירים הנלקחים ממי תהום או ממים עיליים, לצמיתות או באופן זמני, ומועברים לצריכה.

צריכת מים: מים מופקים שנצרכו בפועל לאחר הולכה.

צריכת מים עירונית: סך כל כמות המים במ"ק, שסיפקה רשות מקומית לסוגי השימוש השונים, ללא צרכני תעשייה בהקצבה וחקלאות בהקצבה.

צריכת מים למגורים: כמות המים הנצרכת במגורים בלבד, כולל גינון פרטי ליד הבית.

סך כל תקבולי מים: סיכום של תקבולי הפקה ותקבולי קנייה.

סך כל פחת מים: סך כל כמות המים במ"ק, המחושבת כהפרש שבין סך כל תקבולי המים (הפקת מים) וסך כל צריכת המים באותה תקופת זמן.

סך כל פחת מים באחוזים: סך כל פחת המים במ"ק, מחולק בסך כל תקבולי המים.

אחוז בדיקות מיקרוביאליות חריגות של מי שתייה: אחוז הבדיקות החריגות של קוליפורמים צואתיים במערכת השתייה של הרשות המקומית. בדיקה חריגה היא בדיקה של דגימת מים שבה התוצאות חורגות מהערכים המותרים בתקנות בריאות העם (איכותם התברואתית של מי השתייה).

איכות מי חופים: אחוז חריגות בבדיקות מיקרוביאליות של מי חופי רחצה. חריגה בכנרת מתייחסת לבדיקה שבה התגלו מעל 400 חיידקים (קוליפורמים צואתיים) ל-100 מ"ל מים. חריגה בים התיכון ובים סוף מתייחסת לבדיקה שבה התגלו מעל 105 חיידקי אנטרוקוק צואתי ל-100 מ"ל מים.

מליחות מי תהום: ערך המליחות (ריכוז כלורידים במיליגרם לליטר מים) הוא ממוצע המדידות המתבצעות מספר פעמים בשנה בנקודות שונות.

מפלס מי תהום: גובה פני המים במטרים, מעל פני הים, בקידוחים נבחרים.

אקוויפר: שכבה תת-קרקעית נקבובית, מוליכת מים, המאפשרת יצירת מאגר מים תת-קרקעי טבעי (מי תהום). מקור המים של האקוויפר הוא חלחול של מי גשמים ושל עודפי השקיה. בישראל שבעה אקוויפרים: החוף, ההר (ירקון-תנינים), הגליל המערבי, הכרמל, הכנרת, ההר המזרחי והנגב והערבה. שני האקוויפרים העיקריים הם אקוויפר החוף ואקוויפר ההר (ירקון-תנינים).

אקוויפר החוף: האקוויפר משתרע מבנימינה בצפון עד ניר עם בדרום. במזרח גובל האקוויפר במרגלות ההרים והשפלה של שדרת ההר המרכזית ובמערב הוא גובל בים התיכון. אגירת המים בו טובה והוא ניזון מגשם, מהחדרה מלאכותית של מי שיטפונות וממי קולחין באתרים נבחרים.

אקוויפר ההר (אקוויפר ירקון-תנינים): האקוויפר משתרע בין רכסי הרי יהודה והשומרון במזרח לבין חוף הים התיכון במערב. בצפון גובל האקוויפר במורדות הדרומיים של הכרמל ובנחל תנינים ובדרום הוא גובל בבקעת באר שבע. הנביעה העיקרית באקוויפר זה היא ממעיינות ראש העין וממעיינות נחל תנינים.

פליטות מזהמי אוויר: כמות הגזים הנפלטת לאוויר ביחידת זמן קבועה.

ריכוזים של מזהמי אוויר: כמויות הגזים המזהמים באוויר. הכמויות נמדדות ביחידת נפח או משקל קבועה.

תחנת ניטור אוויר: מכשור מדידה (כולל ציוד עזר) המשמש לניטור האוויר וממוקם במבנה נייד או נייד.

תחנת ניטור אוויר גבוהה: מנטרת מזהמים באזור נרחב. התחנה ממוקמת כך שהאוויר שהיא מודדת מייצג, ככל האפשר, את איכותו הכללית באזור.

שרפת דלק: מתרחשת בתעשיות האנרגיה (ייצור חשמל וזיקוק נפט), בתעשיות ייצור ובנייה, בתחבורה ובמגזרים כלכליים שונים.

תחמוצות גפרית (SOx): גזים הנוצרים בעיקר כתוצאה משרפת דלקים פוסיליים, כגון פחם ונפט. רוב תחמוצות הגפרית נפלטות מתחנות כוח, מבתי זיקוק וממפעלי תעשייה. תחמוצות גפרית מהוות חומר מוצא לגזי חממה.

דו-תחמוצת הגפרית (SO2): גז כבד, צורב וחסר צבע, הנוצר בעיקר בשרפה של דלקי מאובנים (דלקים פוסיליים). הגז רעיל לבני אדם, לבעלי חיים ולצמחים, והוא אחד הגורמים לחומציות במשקעים.

חומר חלקיקי מרחף (SPM): אוסף של חומרים אטמוספריים המבוססים על פחמן. החלקיקים המסוכנים ביותר הם אלה הקטנים בקוטרם מ-10 מיקרון (חומר חלקיקי מרחף נשים PM10) והמצליחים לחדור לדרכי הנשימה. מקורם בדרך כלל טבעי. הם כוללים את החלקיקים הקטנים בקוטרם מ-2.5 מיקרון (חומר חלקיקי מרחף עדין PM2.5) הנפלטת בדרך כלל ממפעלי תעשייה, מכלי רכב ומחימום בתים.

פחמן חד-חמצני (CO): גז הנוצר כתוצאה משרפה בלתי שלמה של דלק, ומקורו בעיקר בפליטות מכלי רכב מנועיים. גז זה מהווה חומר מוצא לגזי חממה.

תחמוצות חנקן (NOx): גזים חומציים הנפלטת בעיקר מתחנות כוח, ממפעלי תעשייה ומכלי רכב מנועיים (בעיקר כאלה המונעים בסולר). תחמוצות חנקן מהוות חומר מוצא לגזי חממה.

פחמימנים (HC): תרכובות של מימן ופחמן הנפלטות בעת שרפה והתאיידות של דלק. מקורן בעיקר בפליטות מכלי רכב מנועיים ומבתי זיקוק.

נסועה: מספר הקילומטרים שכלי רכב מנועי נוסע בתקופה נתונה.

שפכים גולמיים: מים שהזדהמו בשל שימוש ביתי, שימוש תעשייתי או שימוש ציבורי ואינם מתאימים לשימוש נוסף ללא טיפול וניקוי.

קולחים: שפכים גולמיים שעברו טיפול להפחתת העומס האורגני. אפשר להסב קולחים לשימוש חוזר בחקלאות ובתעשייה, להחדרה למי תהום ולשיקום נחלים.

אספקת אנרגיה ראשונית: האנרגיה שעמדה לרשות המשק בתקופת הדיווח – מיבוא, מהפקות מקומיות ומשימוש במלאי.

תוצר מקומי גולמי (תמ"ג): סיכום של הערך המוסף הגולמי של כלל היצרנים המקומיים במחירים ליצרן, בתוספת מסים נטו על יבוא (מסים על יבוא פחות תמיכות ליצוא) ומע"מ לא מוחזר, או בתוספת מסים דומים המוטלים על המחיר ליצרן כגון מס קנייה.

ג. חקורות הנתונים

מליחות ומפלס מי תהום: הנתונים מתקבלים מקבצים מינהליים של רשות המים ומבוססים על מדידות השירות ההידרולוגי.

מחזור פסולת: נתונים הנאספים על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מהרשויות המקומיות וממפעלי מחזור. בנוסף מתקבלות השלמות מאגף פסולת מוצקה במשרד להגנת הסביבה.

פליטות מזרחי אוויר: נתוני הפליטות מחושבים על בסיס נתוני נסועה מסקר נסועה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ונתוני מינהל הדלק, חברת החשמל וחברת הפחם.

ריכוזי חלקיקי אבק מרחף בתחנות ניטור גבוהות: הנתונים מתקבלים ממרכז ניטור אוויר ארצי (מנ"א) השייך לאגף איכות אוויר במשרד להגנת הסביבה. הנתונים מבוססים על ניטור רצוף בתחנות המשמש לחישוב ממוצעים עבור פרקי זמן שונים.

איכות מי חופי רחצה: הנתונים מבוססים על מדידות המבוצעות על ידי המחלקה למעבדות במשרד הבריאות בעונת הרחצה בחופי רחצה מוכרזים.

פחת מים: נתונים הנאספים על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מהרשויות המקומיות.

פסולת לנפש: נתונים הנאספים על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מהרשויות המקומיות.

צריכת מים לנפש: נתונים הנאספים על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מהרשויות המקומיות.

חריגות בבדיקות מי השתייה: בדיקות מיקרוביאליות המבוצעות על ידי משרד הבריאות.

צריכת אנרגיה: הנתונים על דלק גולמי ומוצריו מבוססים על דיווחים של מינהל הדלק, של בתי הזיקוק, של צרכנים גדולים של מוצרי נפט ושל חברות הדלק, וכן על נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. הנתונים על חשמל מבוססים על דיווחים של חברות המפיקות חשמל בישראל ושל מפעלי תעשייה שיש להם תחנות כוח בעלות הספק של 300 קוט"ש ויותר.

מאזן יסודות ההזנה: חישובי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה על בסיס נתוני הפעילות החקלאית הנאספים על ידה.

שביעות רצון מתחומי סביבה: הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2012.

נתוני ההשוואות הבין-לאומיות לקוחים מפרסומי ה-OECD.

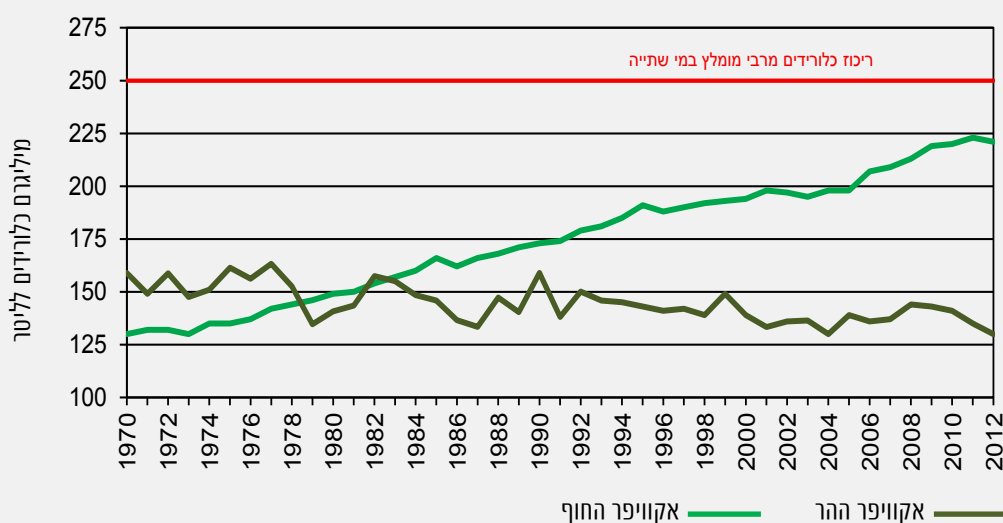
ד. מחצאים עיקריים

1. מליחות ומפלס מי תהום

לעלייה במליחות של מי התהום יכולות להיות השפעות רבות על הסביבה, החברה והכלכלה: פגיעה באיכות מי שתייה ובמים המשמשים להשקיה, המלחת קרקעות הפוגעת בגידולים חקלאיים, צורך בהשקעה עתידית באמצעי טיפול מתקדמים או התפלה, צמצום כושר השאיבה והגבלת יכולת משק המים להתמודד עם משברים עתידיים ועוד. מדדי המליחות ומפלס המים מהווים רכיב מרכזי בקביעת איכות מי השתייה המופקים ממקורות שונים. מי התהום מספקים קרוב ל-50% מצריכת המים השנתית בישראל. **בשנים האחרונות חלקם של מי התהום מסך המים הנצרכים בישראל פוחת בשל השימוש הגובר במי ים מותפלים.** בשנת 2000, 61% מהמים השפירים בישראל סופקו ממי תהום והשאר ממים עיליים. לעומת זאת בשנת 2011 רק 48% מהמים השפירים סופקו ממי תהום, 18% ממי ים מותפלים ו-34% ממים עיליים. עם זאת, מי התהום עדיין מהווים אחד ממקורות המים החשובים והמרכזיים של ישראל וחשובים לשמירת מלאי ומגוון מקורות המים. מרבית מי התהום מופקים משני אקוויפרים עיקריים, אקוויפר החוף ואקוויפר ההר. מעקב שוטף אחר איכות מי התהום וזמינותם הוא הכרחי לצורך המשך קיומם של המאגרים כמקורות מים בני קיימה.

מליחות מי תהום באקוויפר ההר ובאקוויפר החוף, 1970-2012

תרשים 8א

אקוויפר החוף

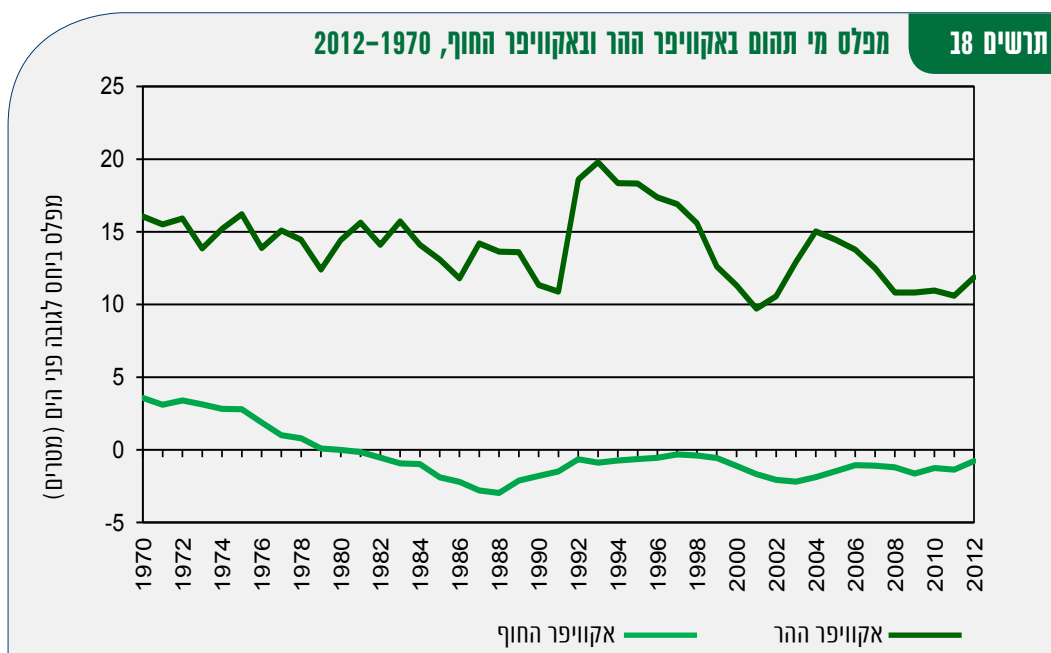
בשנת 2012, לראשונה מאז שנת 2003, נרשמה ירידה במליחות הממוצעת של אקוויפר החוף. הריכוז הממוצע של כלוריד בקידוחי אקוויפר החוף בשנת 2012 היה 221 מג"ל (מיליגרם כלוריד לליטר) לעומת 223 מג"ל בשנת 2011. הקצב הממוצע של עליית ריכוז הכלוריד באקוויפר החוף מאז תחילת שנות השישים הוא כ-2 מג"ל בשנה. עליית המליחות באקוויפר החוף מושפעת משאיבת יתר הגורמת לירידת המפלסים ולחדירת מי ים, מהשקיה ומהחדרת מים ברמת מליחות גבוהה שמקורם מהכנרת, מהחדרת מי קולחין, ומרצף של שנות בצורת שפקדו את הארץ. עקב שנות בצורת, הוחלט באמצע שנות התשעים, על הגברת ההפקה למקסימום האפשרי על מנת לגשר על פערי אספקת מים. כתוצאה מכך החרף מצב האקוויפר מבחינת המפלסים ואיכות המים. בשנים האחרונות צומצמה השאיבה מאקוויפר החוף.

בשנה ההידרולוגית 2010/11 (מאוקטובר 2010 עד ספטמבר 2011), 28% מנפח המים שנשאבו באקוויפר החוף היו באיכות טובה (עד 250 מג"ל וריכוז חנקן נמוך מ-45 מג"ל), 38% היו באיכות מספיקה (עד 400 מג"ל וריכוז חנקן נמוך מ-70 מג"ל) ו-23% באיכות גרועה (מעל 400 מג"ל וריכוז חנקן מעל 70 מג"ל). היתר היו באיכות ללא סיווג. על פי נתוני השירות ההידרולוגי, בשנה זו נוספו לאקוויפר החוף כ-54 אלף טון כלוריד, בעיקר כתוצאה מפעילות אדם (37% מהשקיה ו-28% מפעילות השפד"ן). לעומת שנה קודמת, יש ירידה בכמות המים מאיכות טובה ועלייה בכמות המים מאיכות גרועה.

אקוויפר ההר

בשנת 2012 הגיע הריכוז הממוצע של כלוריד בקידוחי אקוויפר ההר ל-130 מג"ל. על פי נתוני השירות ההידרולוגי, בשנה ההידרולוגית 2010/11, כ-86% מהמים שנשאבו מאקוויפר ההר היו במליחות הנמוכה מ-300 מג"ל. מניתוח רב-שנתי של השירות ההידרולוגי עולה שב-87% מהקידוחים לא ניתן לזהות מגמה של שינוי במליחות, ב-11% מהקידוחים נצפתה עלייה בריכוז הכלורידים וב-2% מהקידוחים נצפתה ירידה. בניגוד לאקוויפר החוף, אקוויפר ההר אינו חשוף לגורמי המלחה כגון חדירת מי ים והחדרת מי מוביל.

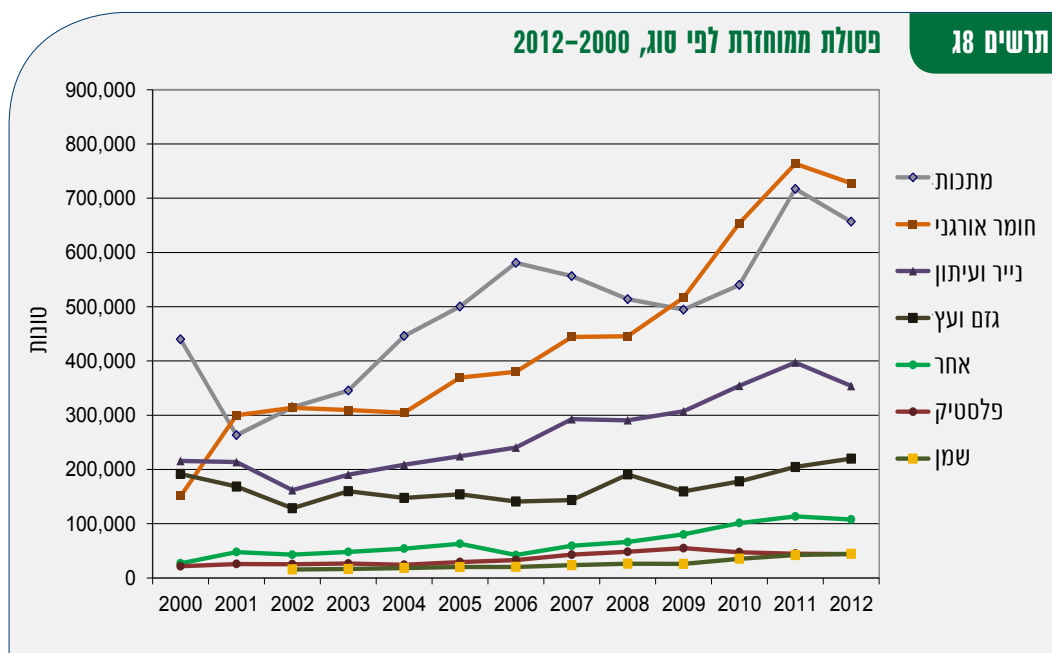
2. מחזור פסולת

מאז שנת 2000, סך כל כמות הפסולת הממוחזרת בישראל (לא כולל פסולת בניין, אפר פחם ובוצה) עלתה ב-91%, מ-1.05 מיליון טון ל-2.2 מיליון טון בשנת 2012. כמות הפסולת האורגנית הממוחזרת (שמקורה בעיקר משימוש חקלאי וביתי) עלתה ב-382%, מ-151 אלף טון בשנת 2000 ל-727 אלף טון בשנת 2012. כמות פסולת הנייר והעיתון הממוחזרת עלתה ב-64%, מ-215 אלף טון בשנת 2000 ל-354 אלף טון בשנת 2012. כמות פסולת הפלסטיק הממוחזרת עלתה ב-104%, מ-21.5 אלף טון בשנת 2000 ל-44 אלף טון בשנת 2012.

בשנת 2011 נחקק החוק להסדרת הטיפול באריזות, שנועד לצמצם את כמות פסולת האריזות הנוצרת, למנוע את הטמנתה ולעודד שימוש חוזר באריזות, לשם הקטנת ההשפעה הסביבתית השלילית של אריזות ושל פסולת אריזות. בשנים הקרובות תיבחן השפעת החוק על היקפי המחזור של חומרים שונים. כמו כן, מתבצעת פעולה נוספת של

הפרדת פסולת במקור (ברשויות מקומיות). במסגרת פעולה ניסיונית זו, פועלים לייצר פתרונות שונים שיאפשרו הפרדה מקסימלית בין סוגי פסולת שונים ובכך ניתן יהיה להגביר במידה רבה את היקפי המחזור. על פי נתוני המשרד להגנת הסביבה, נכון לסוף שנת 2012, כ-120 אלף משקי בית, המהווים כ-5% מכלל משקי הבית בישראל, הצטרפו לתהליך הפרדת פסולת במקור.

בשנת 2006 החלה הסדרת מחזור פסולת בניין. פעילות זו הביאה לעלייה ניכרת במחזור פסולת הבניין בישראל. מחזור פסולת בניין עלה מ-250 אלף טון בשנת 2006, ל-2.35 מיליון טון בשנת 2012.

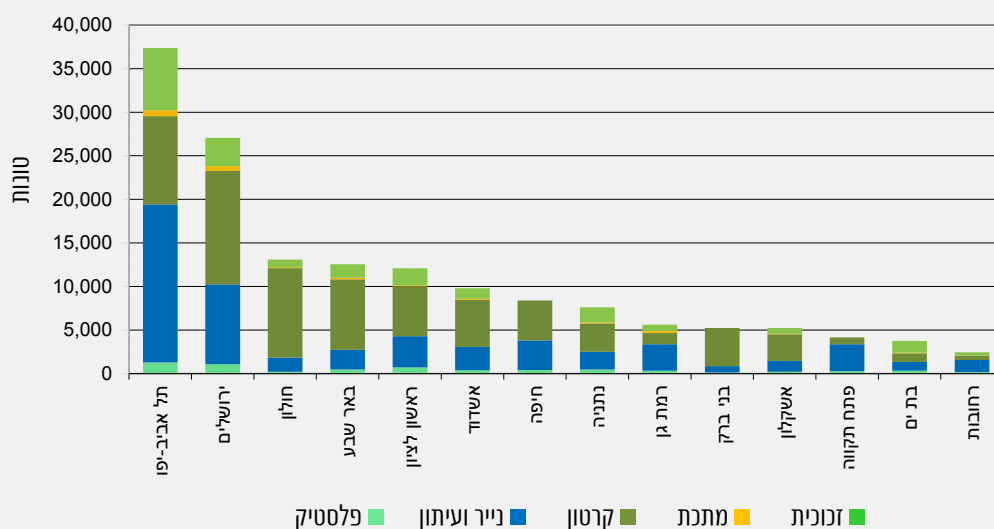

מבין הערים הגדולות בישראל, האחוז הגבוה ביותר של מחזור פסולת על ידי מתקני איסוף ייעודיים הוא בעיר חולון (10.3%) והנמוך ביותר - בפתח תקווה (3.6%). הכמות הגדולה ביותר של פסולת המועברת באופן ישיר למחזור על ידי הרשות המקומית היא בעיר תל אביב-יפו. בשנת 2012, הועברו למחזור בתל אביב-יפו 37,372 טון פסולת, מרביתה פסולת נייר וקרטון. חשוב לציין שנתוני מחזור הפסולת ברשויות המקומיות מתייחסים לחומרים ולפסולת שהרשות אספה בנפרד ופינתה ישירות למחזור באמצעות מתקני איסוף ייעודיים שהוצבו ברשות המקומית. הנתונים אינם כוללים פסולת שמוחזרה בתחנות מעבר וגזם שהועבר למחזור. **אחוז הפסולת הממוחזרת בבאר שבע עלה מ-3.3% ב-2009 ל-9.8% ב-2012. בבת ים אחוז הפסולת הממוחזרת עלה מ-2% בשנת 2009 ל-6.5% בשנת 2012.** כ-45% מסך כל הפסולת הממוחזרת במקור בשנת 2012 מוחזרה בערים הגדולות (164 אלף טון מתוך 366 אלף טון פסולת). בחלוקה לפי סוגי פסולת ניתן לראות ש-43% מהפלסטיק, 59% מהנייר והעיתון, 50% מהקרטון, 70% מהזכוכית ו-19% מהמתכת מוחזרו בערים הגדולות.

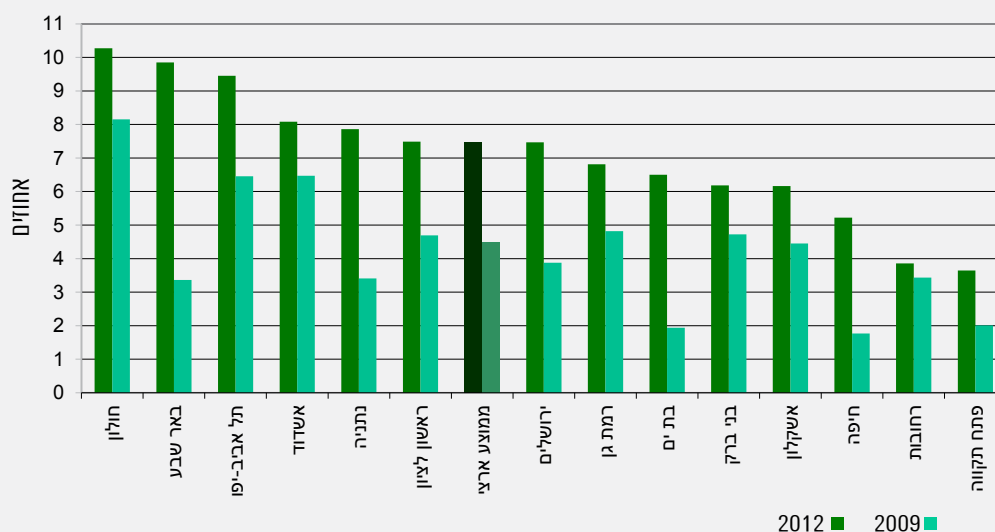
פסולת מוצקה ממחזורת במקור, לפי סוג, בערים הגדולות בישראל, 2012

תרשים 18

מחזור פסולת בערים הגדולות בישראל, 2009, 2012

תרשים 18

3. איכות מי חופי רחצה

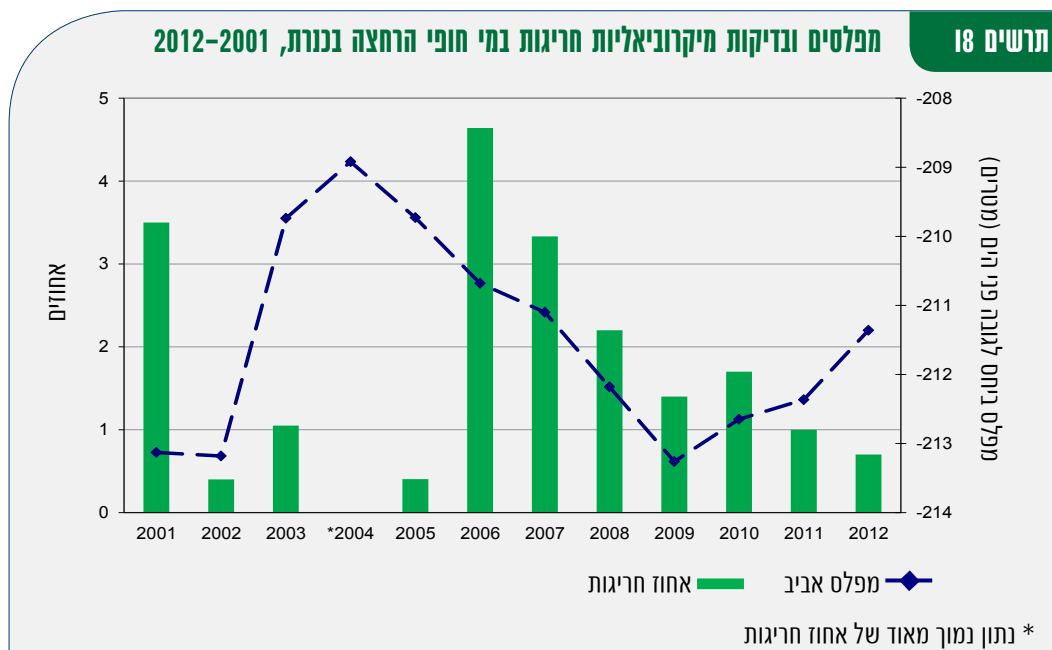
זיהום מיקרוביולוגי של מי החופים עלול לגרום למחלות לבני אדם העושים שימוש בחופים או צורכים מזון מזהם שמקורו במים. מדידת איכות מי החופים מסייעת לפעולות המיועדות לשמור על בריאות האוכלוסייה והסביבה החופית לאורך זמן.

החל משנת 2009 שינה משרד הבריאות את דיגום החיידקים במי ים מחיידקי קוליפורם צואתי לחיידקי אנטרוקוק צואתי. בהתאם להמלצות ארגונים בין-לאומיים הוחלט כי נוכחות חיידקי אנטרוקוק צואתי מהווה מדד מדויק יותר לזיהום במי ים ואילו נוכחות חיידקי קוליפורם צואתי מהווה מדד טוב לזיהום במים מתוקים. במי הכנרת נדגמים רק חיידקי קוליפורם צואתי.

בשנת 2012 נרשמו בים תיכון בדיקות חריגות ב-5.9% מתוך 5,317 בדיקות לגילוי אנטרוקוק צואתי. בים סוף נרשמו 1.6% בדיקות חריגות מתוך 625 בדיקות לגילוי אנטרוקוק צואתי. בכנרת נרשמו 0.7% בדיקות חריגות מתוך 1,165 בדיקות לגילוי קוליפורם צואתי.

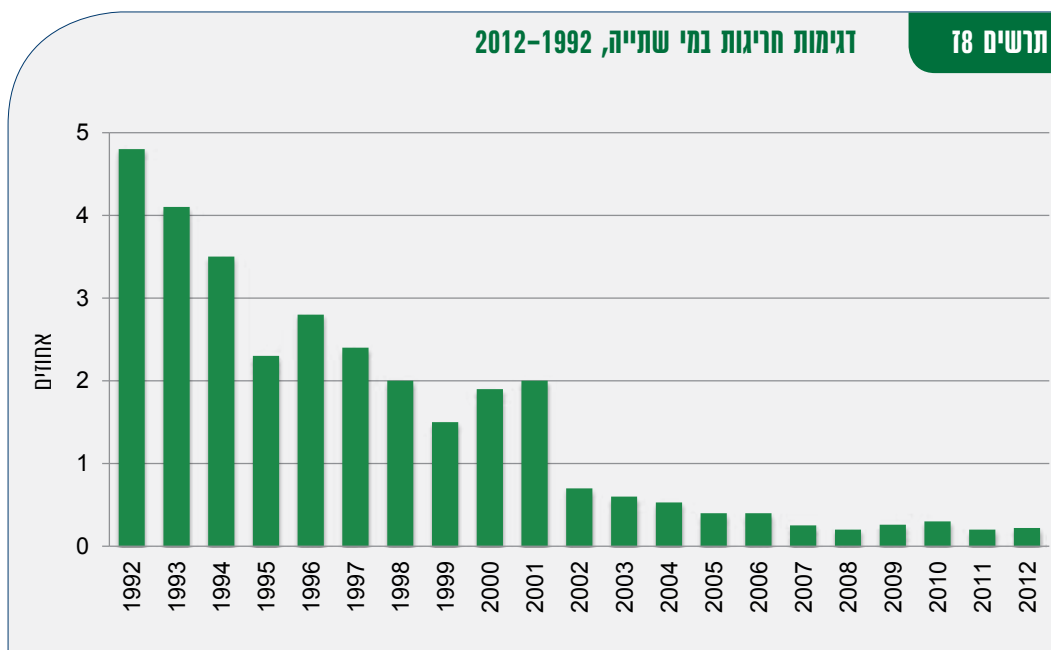
תרשים 18 מציג את מגמת השינוי באיכות מי הכנרת לאורך השנים. מגמה זו מושפעת גם משינויים במפלס הכנרת.

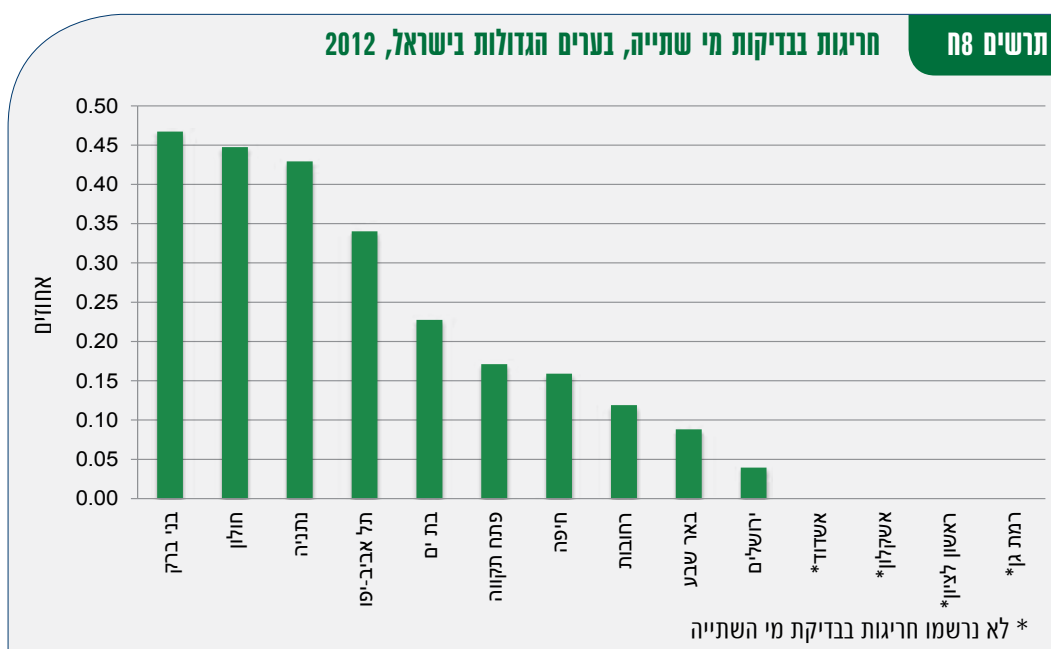
4. איכות מי שתייה

איכות מי השתייה מהווה מרכיב בעל חשיבות גבוהה מאוד לאיכות החיים ולבריאות הציבור. מים המשמשים לשתייה, חייבים להיות נקיים ממיקרואורגניזמים גורמי מחלות ומחומרים כימיים ברמות העלולות להשפיע על בריאות האדם. במשך 20 השנים האחרונות הושקעו מאמצים רבים להביא את איכות מי השתייה בישראל לרמות הגבוהות ביותר. הפעולות כוללות שיפורים באיכות התשתיות, בתקינה ובשיטות הדגימה של המים המאפשרים להבטיח את איכות המים ושיפורם וכן מאפשרים ניטור מתמיד של איכות המים.

מנתוני משרד הבריאות ניתן לראות כי אחוז הדגימות החריגות לגילוי קוליפורמים צואתיים במי שתייה ירד מקרוב ל-5% דגימות חריגות בשנת 1992 ל-0.2% דגימות חריגות בשנת 2012. מאז שנת 2002 אחוז הדגימות החריגות בממוצע הארצי אינו עולה על 1%.

מבין הערים הגדולות, האחוז הגבוה ביותר של חריגות בשנת 2012 נרשם בבני ברק – 0.47%. בערים אשדוד, אשקלון, ראשון לציון ורמת גן לא נרשמו חריגות בבדיקות מי השתייה. ראוי לציין, שגם החריגה הגבוהה ביותר אינה עולה על חצי אחוז. בנוסף, נתוני החריגות מאז 2003 מראים שאחוז חריגות נמוך מאוד, של פחות מ-1%, נשמר בכל הערים לאורך השנים.

לוח 8.1

חריגות בבדיקות מי שתייה בערים הגדולות בישראל, 2003-2012 (1)

2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	
אחוזים										
-	0.10	-	-	-	-	..	0.20	-	-	אשדוד
-	-	-	-	-	-	..	-	-	-	אשקלון
0.09	-	-	-	-	-	..	-	-	-	באר שבע
0.47	0.12	-	0.70	0.12	0.12	..	0.30	-	0.13	בני ברק
0.23	0.23	-	0.11	0.23	0.23	..	0.20	-	0.12	בת ים
0.45	-	0.11	-	0.40	0.40	..	0.10	-	0.32	חולון
0.16	0.05	0.04	0.10	0.12	0.12	..	0.10	-	0.72	חיפה
0.04	-	0.02	0.06	-	-	..	0.02	0.14	-	ירושלים
0.43	0.10	0.09	0.20	-	-	..	0.20	0.15	0.80	נתניה
0.17	0.47	-	-	0.10	0.10	..	0.20	0.10	0.40	פתח תקווה
-	-	-	-	-	-	..	-	0.10	-	ראשון לציון
0.12	-	0.12	0.12	-	-	..	0.10	0.60	0.14	רחובות
-	0.10	0.19	0.10	0.22	0.22	..	0.10	0.20	0.48	רמת גן
0.34	0.29	0.56	-	0.06	0.06	..	0.50	0.20	0.36	תל אביב-יפו
0.22	0.18	0.30	0.26	0.20	0.25		0.40	0.53	0.60	ממוצע ארצי

(1) בשנת 2006 לא התקבלו בלמ"ס נתוני חריגות בבדיקת מי שתייה ממשרד הבריאות.

5. זיהום אוויר

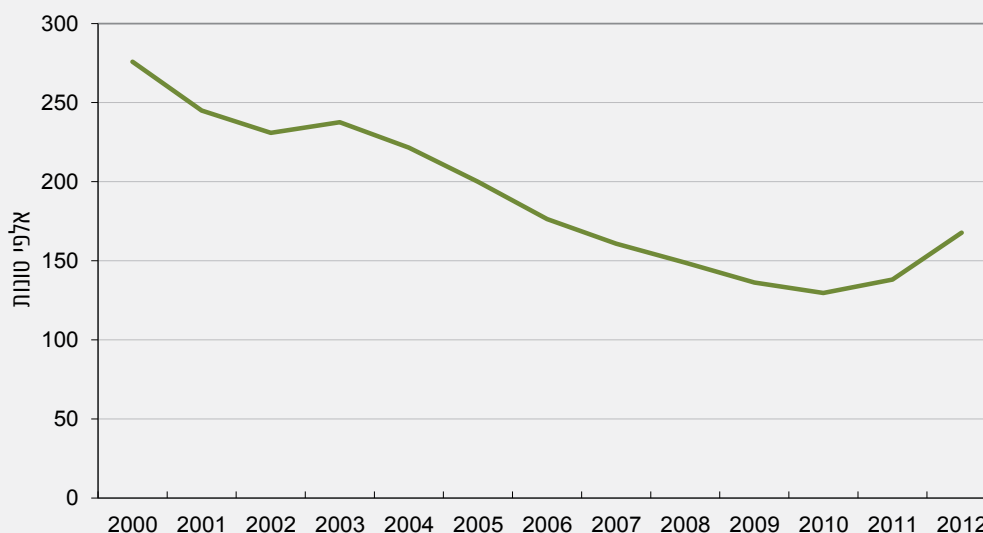
זיהום אוויר הוא אחת מהבעיות הסביבתיות המלוות פיתוח כלכלי. מזהמי אוויר הנפלטות ממקורות נייחים (תעשייה) וממקורות נייחים (תחבורה) גורמים נזקים לבריאות ולסביבה. גזים כגון תחמוצות גפרית (SO_x) הנפלטות ממקורות שונים נישאים באוויר ועלולים לגרום נזק למערכות אקולוגיות (קרקע, יערות, מאגרי מים). תחמוצות גפרית (הכוללות בעיקר דו-תחמוצת הגפרית, SO₂) וחלקיקים מרחפים (SPM) מסוכנים לבריאותם של בני אדם ובעלי חיים בשל פגיעתם במערכת הנשימה. קבוצות סיכון באוכלוסייה כגון חולי קצרת ובעלי בעיות נשימה אחרות חשופים יותר לנזקי מזהמי אוויר אלו.

מאז שנת 2000 ירדו פליטות דו-תחמוצת הגפרית (SO₂) ב-39%, מ-276 אלף טון ל-168 אלף טון. הגורמים להפחתה בפליטות של מזהמי אוויר הם מעבר לדלקים דלי גפרית, שיפורים טכנולוגיים בתחנות כוח והגברת האכיפה בנושא זיהום אוויר. יחד עם זאת, בעקבות המחסור שנוצר בגז טבעי לצריכת חשמל ועליית השימוש בדלקים בעלי תכולת גפרית גבוהה יחסית, עלו פליטות ה-SO₂ מ-130 אלף טון בשנת 2010 ל-168 אלף טון בשנת 2012.

פליטות דו-תחמוצת הגפרית (SO₂) משרפת דלק, 2000-2012

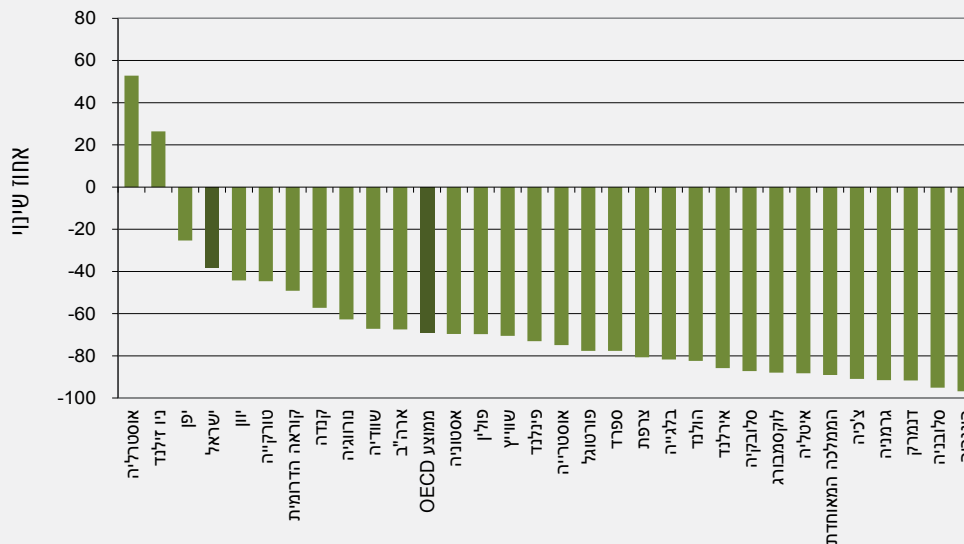
תרשים 8ט

נתוני ההשוואה הבין-לאומית מראים שהירידה בפליטות תחמוצות גפרית בשנים 1990 עד 2010 בישראל (38%) קטנה יחסית מזו שברוב מדינות ה-OECD.

פליטות דו-תחמוצת הגפרית (SO₂) משרפת דלק, אחוז שינוי 1990-2010, ישראל ומדינות ה-OECD

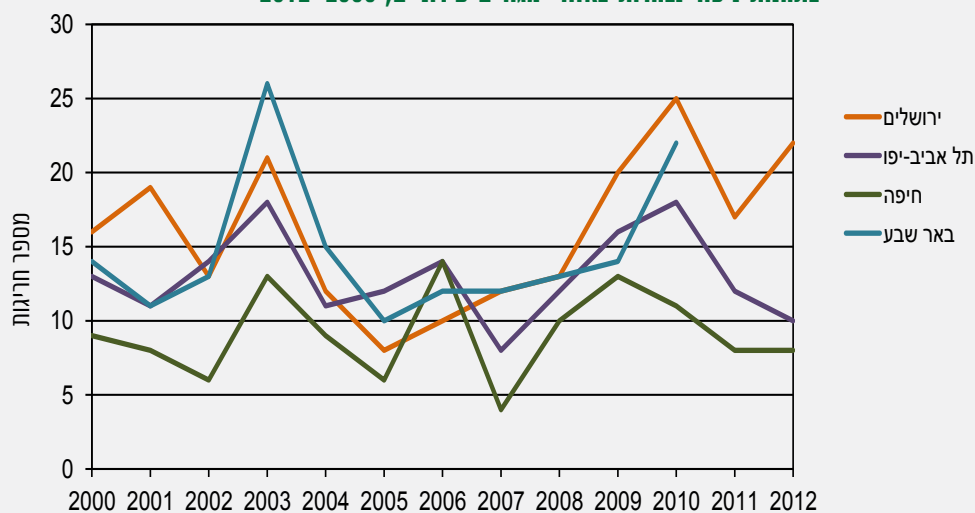
תרשים 8'י

חשיפה לריכוזי חלקיקים מרחפים: נתוני הריכוזים ספציפיים לאזור שבו ממוקמת תחנת הניטור אך משקפים גם את תנאי האקלים (סופות אבק) ששררו באזורי התחבורה העירוניים שנוטרו. משנת 2007 עד שנת 2010 חלה עלייה במספר החריגות מהתקן היממתי לריכוז חלקיקים מרחפים בערים תל אביב-יפו, ירושלים ובאר שבע (התקן היממתי = 150 מיקרוגרם למטר מעוקב של אוויר). בחיפה נרשמו ירידות במספר החריגות מאז 2009 וב-2012 נרשמו 8 חריגות. בתל אביב-יפו נעצרה מגמת העלייה במספר החריגות ובשנת 2012 נרשמו 10 חריגות. בירושלים נרשמו 22 חריגות בשנת 2012.

תרשים 8א

חריגות מהתקן היממתי לריכוז חלקיקים מרחפים (SPM) בתחנות ניטור נבחרות באזורי מגורים עירוניים, 2000-2012

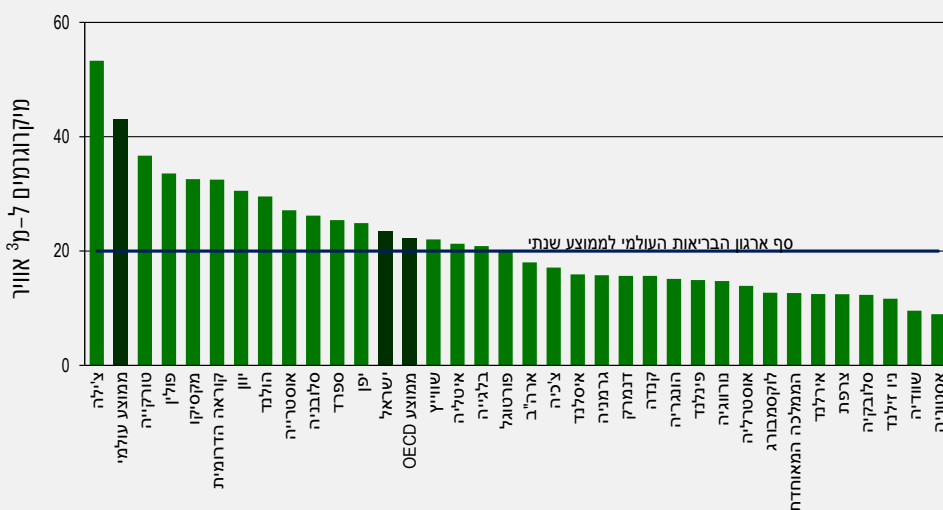

בשנים 2011-2012 לא היו נתונים זמינים עבור באר שבע

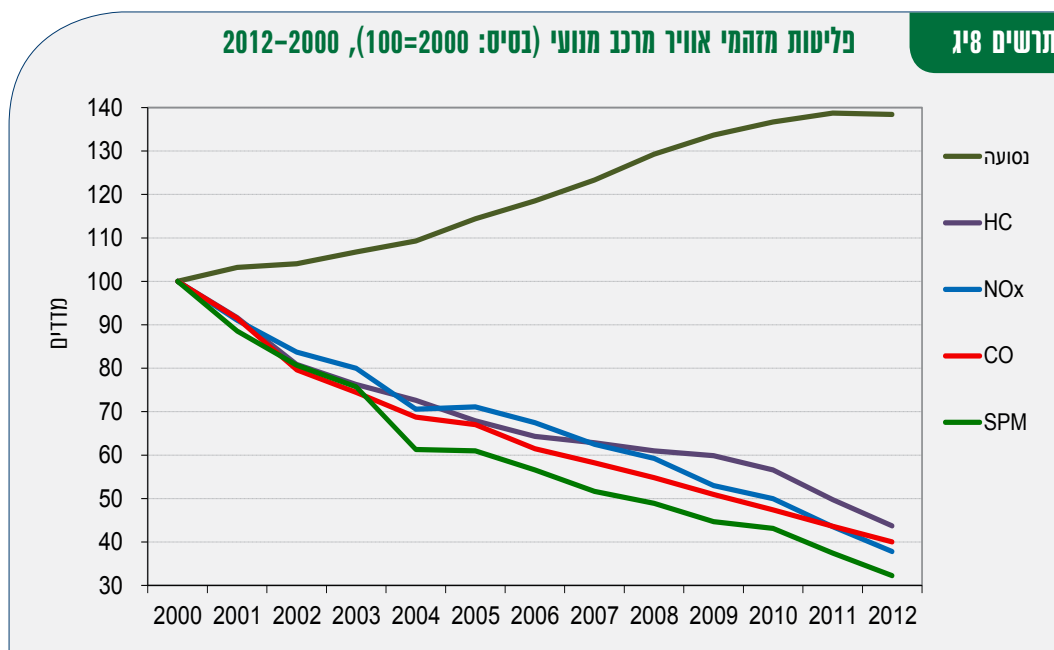
הריכוז השנתי הממוצע שאליו חשופים תושבי הערים הגדולות בישראל (23 מיקרוגרמים ל- m^3 אוויר) גבוה במעט מהממוצע במדינות ה-OECD (22 מיקרוגרמים ל- m^3 אוויר) ומהסף שנקבע על ידי ארגון הבריאות העולמי לריכוז ממוצע שנתי (20 מיקרוגרמים ל- m^3 אוויר).

תרשים 8ב

אנלוגיה החשופה לריכוזי חלקיקים (PM_{10}), ממוצע שנתי, ישראל ומדינות ה-OECD, 2009

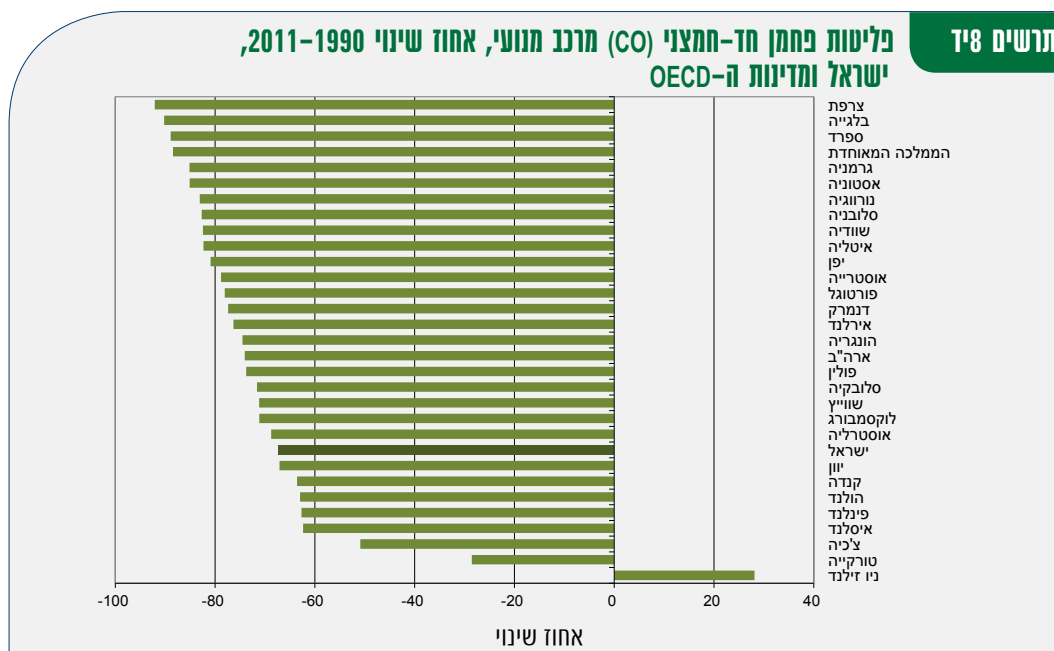

פליטות מזהמי אוויר מתחבורה: תחבורה יבשתית תורמת במידה רבה לפליטות של מגוון מזהמי אוויר בעלי השפעות שליליות על הבריאות והסביבה. מזהמים אלה כוללים: פחמן חד-חמצני, תחמוצות חנקן, פחמימנים וחלקיקים מרחפים. השפעות אלו ניכרות במיוחד באזורים עירוניים צפופים. פחמן חד-חמצני הוא גז רעיל הפוגע במערכת הנשימה. כמו כן, פחמן חד-חמצני ותחמוצות חנקן משתתפים ביצירת גז האוזון בשכבות הנמוכות של האטמוספירה, גז אשר גורם לבעיות נשימה קשות. חשיפה לריכוזים גבוהים של פחמימנים עלולה לגרום לסרטן. גם חלקיקים החודרים למערכת הנשימה גורמים למחלות קשות.

משנת 2000 עד שנת 2012 נרשמו ירידות בפליטות של כל המזהמים מרכז מנועי: פחמן חד-חמצני (CO) – ירידה של 60%, תחמוצות חנקן (NOx) – ירידה של 62%, פחמימנים (HC) – ירידה של 56%, חלקיקים מרחפים (SPM) – ירידה של 68%. ירידות אלו, במקביל לעלייה של 38% בנסועה בתקופה המקבילה, משקפות את השיפורים הטכנולוגיים בכלי רכב חדשים, ששיעורם במצבת כלי הרכב בישראל עלה. פליטות CO ירדו מ-364 אלף טון בשנת 2000 ל-146 אלף טון בשנת 2012.

אחוז השינוי בפליטות CO בישראל בשנים 1990 עד 2011 היה 67% בדומה למדינות כמו יוון ואוסטרליה.

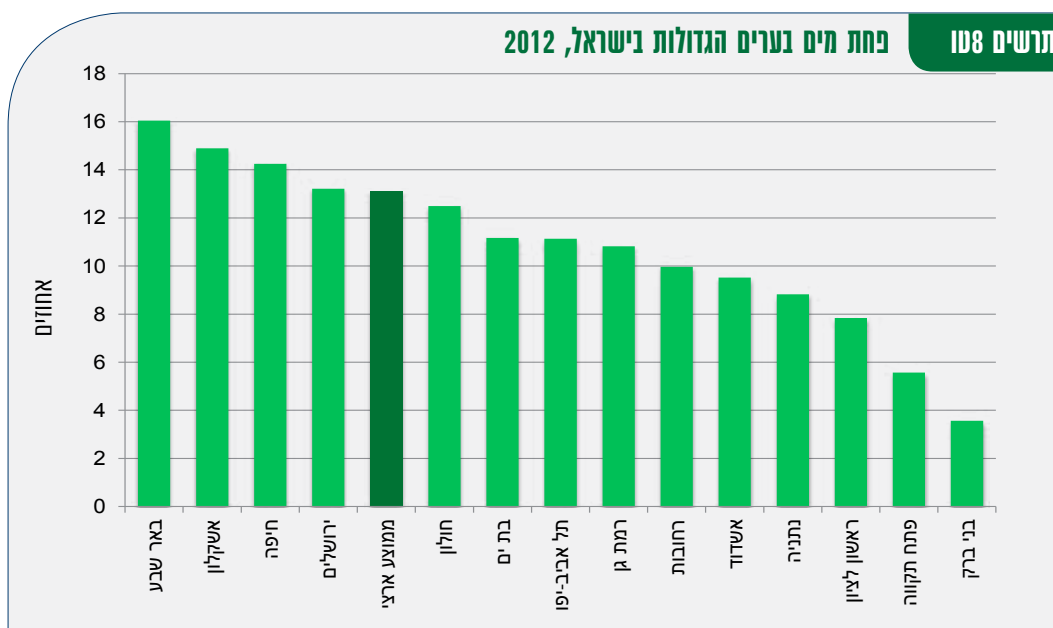
6. מדדים סביבתיים ברשויות המקומיות

פחת מסך אספקת המים בערים הגדולות בישראל, שנים נבחרות

לוח 8.2

2012	2011	2010-2000 ממוצע לעשור	
אחוזים			
16.0	16.9	11.2	באר שבע
14.9	7.2	10.9	אשקלון
14.2	13.0	7.5	חיפה
13.2	13.9	11.7	ירושלים
13.1	13.0	12.9	ממוצע ארצי
12.5	5.5	8.9	חולון
11.2	11.4	9.7	בת ים
11.1	12.3	5.7	תל אביב-יפו
10.8	4.0	4.8	רמת גן
10.0	5.2	7.0	רחובות
9.5	8.1	7.2	אשדוד
8.8	9.5	10.3	נתניה
7.8	8.5	8.7	ראשון לציון
5.6	5.7	7.4	פתח תקווה
3.6	4.6	4.7	בני ברק

אחוז פחת מים מסך אספקת המים: האחוז הנמוך ביותר של פחת מים מסך אספקת המים בשנת 2012 הוא בבני ברק (3.6%). בעיר בני ברק נרשם אחוז פחת נמוך לאורך השנים (לא עולה על 7% מאז שנת 2000). אחוז הפחת הגבוה ביותר בשנת 2012 הוא בערים באר שבע (16%), אשקלון (14.9%) וחיפה (14.2%).

צריכת מים לנפש בערים הגדולות בישראל, שנים נבחרות

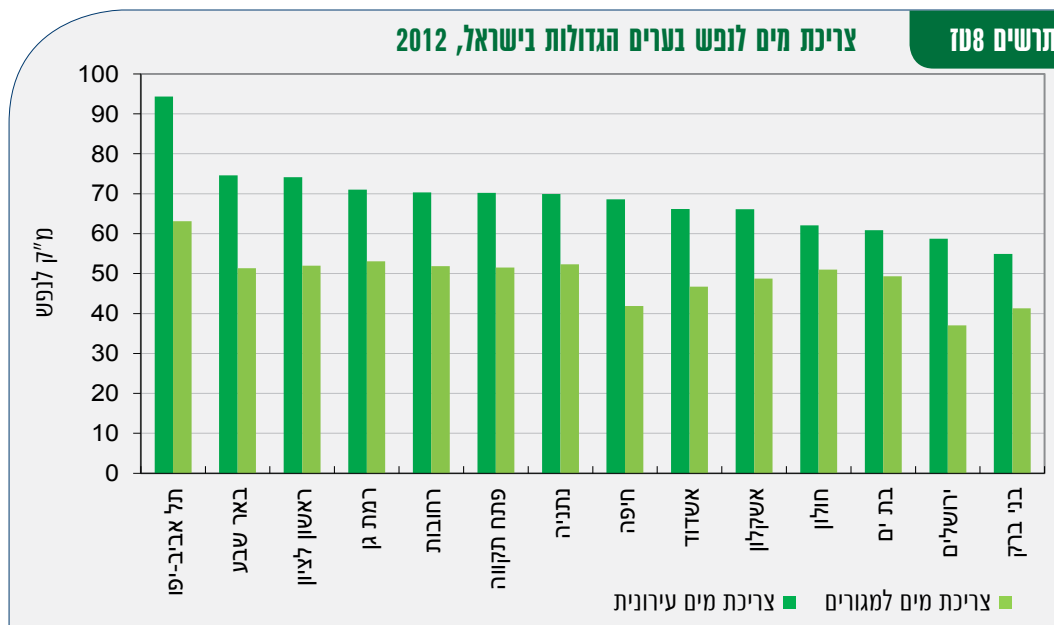
לוח 8.3

2012	2011	2010-2000	
מ"ק לנפש			
94.4	91.9	112.7	תל אביב-יפו
74.6	72.4	92.6	באר שבע
74.1	71.4	84.2	ראשון לציון
71.0	73.6	89.6	רמת גן
70.3	69.3	81.7	רחובות
70.2	70.0	81.8	פתח תקווה
69.9	67.1	80.6	נתניה
68.6	69.6	85.5	חיפה
66.8	66.3	82.6	ממוצע ארצי
66.2	63.2	77.5	אשדוד
66.1	71.0	81.8	אשקלון
62.1	67.2	82.8	חולון
60.9	59.5	72.9	בת ים
58.7	57.7	65.9	ירושלים
54.9	55.0	62.4	בני ברק

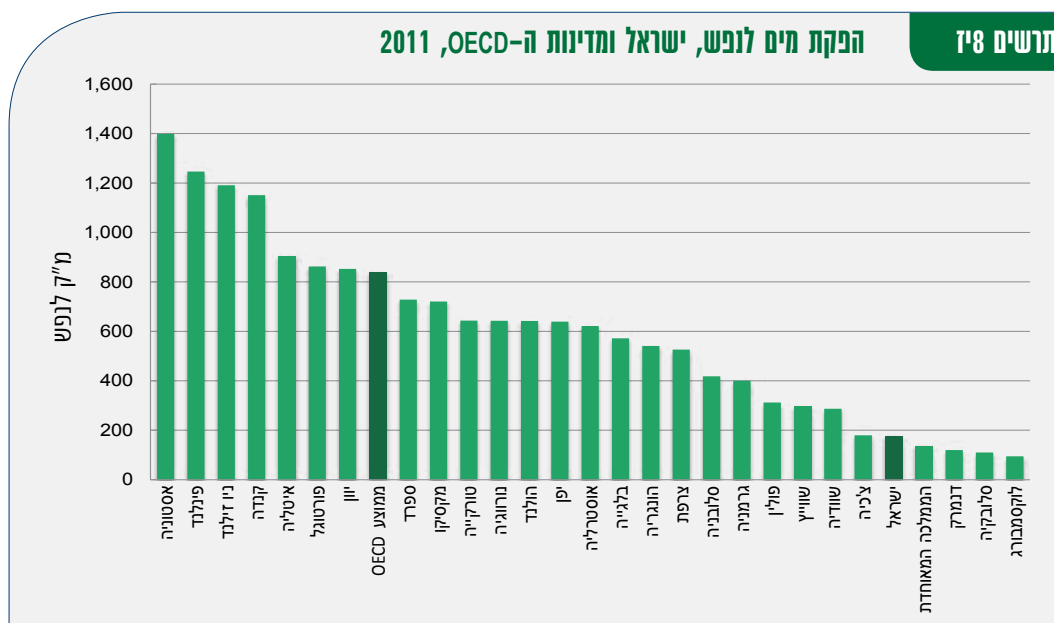
צריכת מים עירונית לנפש: בכל הערים הגדולות נרשמה ירידה בצריכת המים העירונית מאז שנת 2000. אחוז השינוי הגבוה ביותר בצריכת מים עירונית מאז שנת 2000 היה **באשקלון** – ירידה של 27% בצריכת מים עירונית לנפש. צריכת המים העירונית לנפש הגבוהה ביותר בשנת 2012 הייתה **בתל אביב-יפו** (94.4 מ"ק) ואילו הצריכה הנמוכה

ביותר הייתה **בבני בוק** (54.9 מ"ק). גם כאשר בוחנים את צריכת המים למגורים לנפש הצריכה הגבוהה ביותר היא **בתל אביב-יפו** (63.1 מ"ק) ואילו הצריכה הנמוכה ביותר לנפש היא **בירושלים** (37%). **בחיפה** קיים פער משמעותי בין צריכת מים עירונית (הכוללת גם צריכה לגינון, למסחר, למוסדות ועוד) לבין צריכה למגורים (68.6 מ"ק לעומת 41.9 מ"ק בהתאמה).

הפקת מים לנפש בישראל נמוכה ביחס למדינות מערביות מפותחות. ממוצע הפקת מים לנפש במדינות ה-OECD (840 מטרים מעוקבים) גבוה פי 5 מממוצע הפקת מים לנפש בישראל בשנת 2011.

פסולת ביתית לנפש בערים הגדולות בישראל, שנים ונחרות

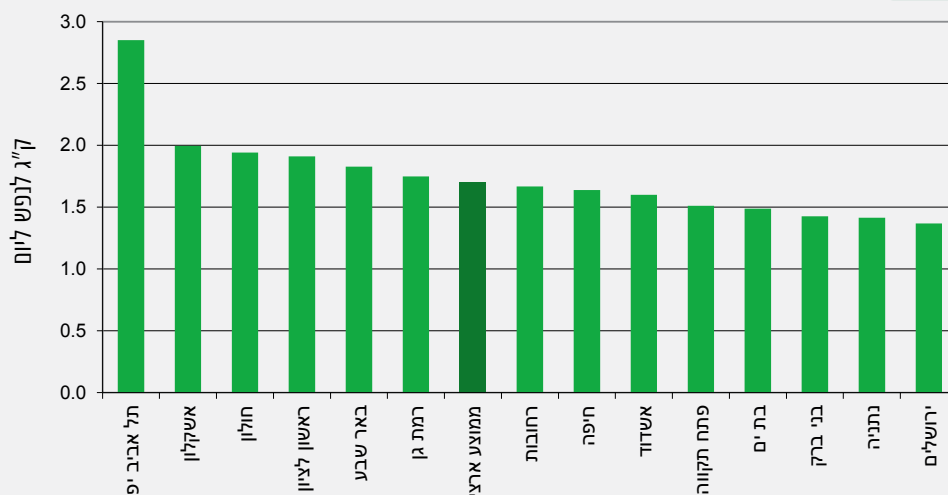
לוח 8.4

2012	2011	2010-2000	
ק"ג לנפש ליום			
2.9	2.7	2.8	תל אביב-יפו
2.0	1.9	1.8	אשקלון
1.9	1.8	1.9	חולון
1.9	1.9	1.8	ראשון לציון
1.8	1.8	1.6	באר שבע
1.7	1.7	1.8	רמת גן
1.7	1.7	1.2	ממוצע ארצי
1.7	1.8	1.7	רחובות
1.6	..	1.5	חיפה
1.6	1.6	1.5	אשדוד
1.5	1.5	1.5	פתח תקווה
1.5	1.5	1.4	בת ים
1.4	1.3	1.3	בני ברק
1.4	1.7	1.6	נתניה
1.4	1.3	1.3	ירושלים

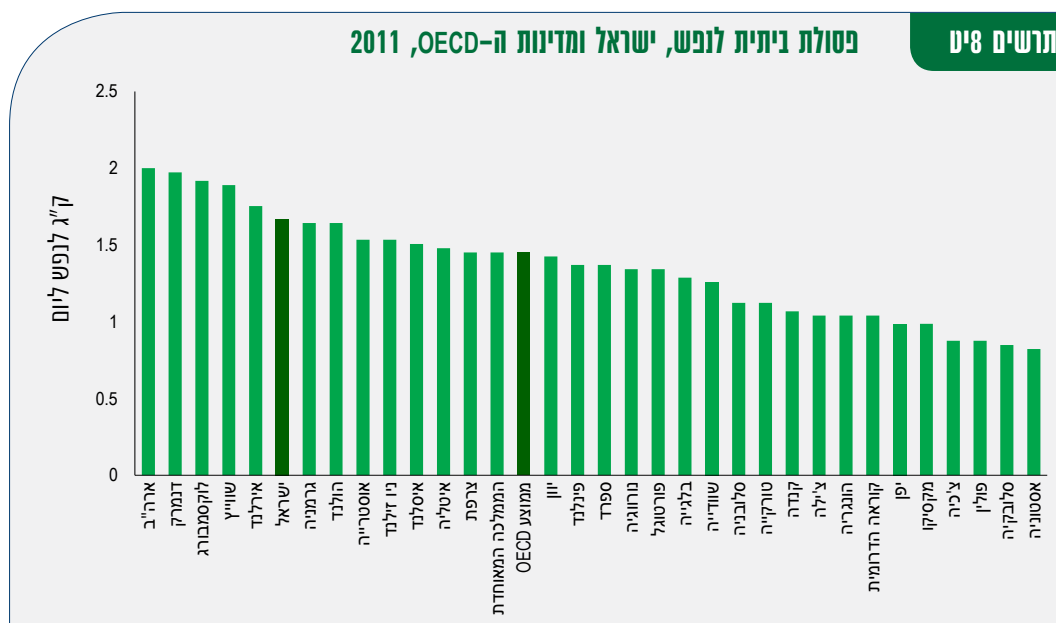
פסולת ביתית לנפש: הכמות הגבוהה ביותר של פסולת לנפש בשנת 2012 הייתה **בתל אביב-יפו** (2.9 ק"ג לנפש ליום) ואילו הכמות הנמוכה ביותר הייתה **בירושלים** (1.4 ק"ג לנפש ליום). **באשקלון** נרשמה עלייה של 32% בכמות הפסולת לנפש בהשוואה לשנת 2000 ואילו **בבני ברק** נרשמה ירידה של 17% בפסולת לנפש בהשוואה לשנת 2000. חשוב לציין שנתוני הפסולת כוללים גם את הפסולת המסחרית, מה שעשוי להסביר את הפער הגדול בין תל אביב-יפו לשאר הערים הגדולות.

פסולת ביתית לנפש בערים הגדולות בישראל, 2012

תרשים 8

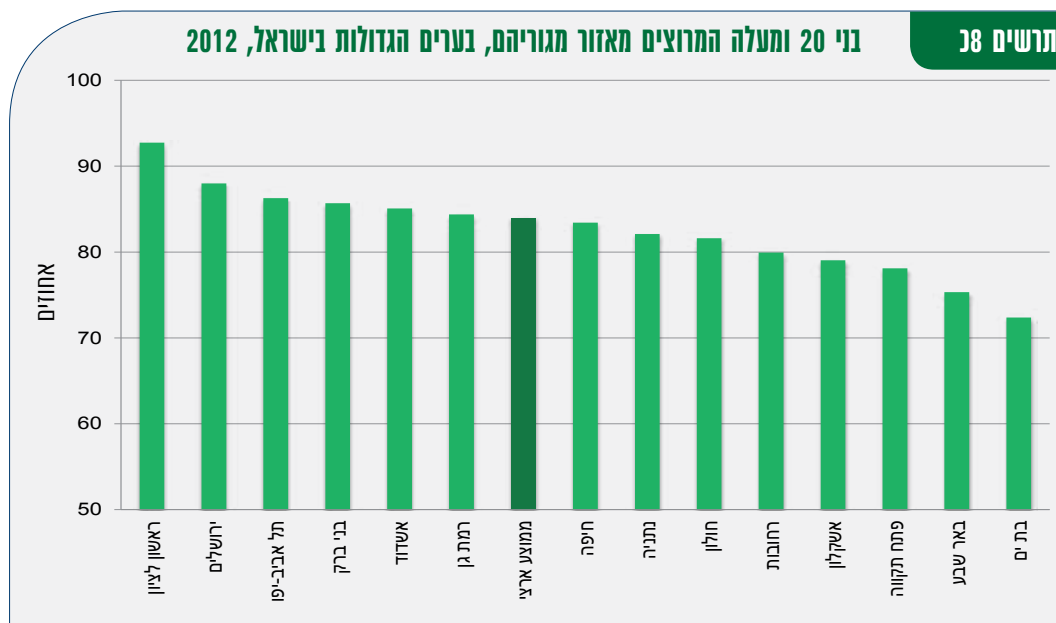

בשנת 2011 כמות הפסולת הביתית הממוצעת לנפש ליום (1.7 ק"ג) בישראל הייתה גבוהה מזו שברוב מדינות ה-OECD (ממוצע OECD – 1.5 ק"ג).

7. שביעות רצון מאזור המגורים (נתוני הסקר החברתי)

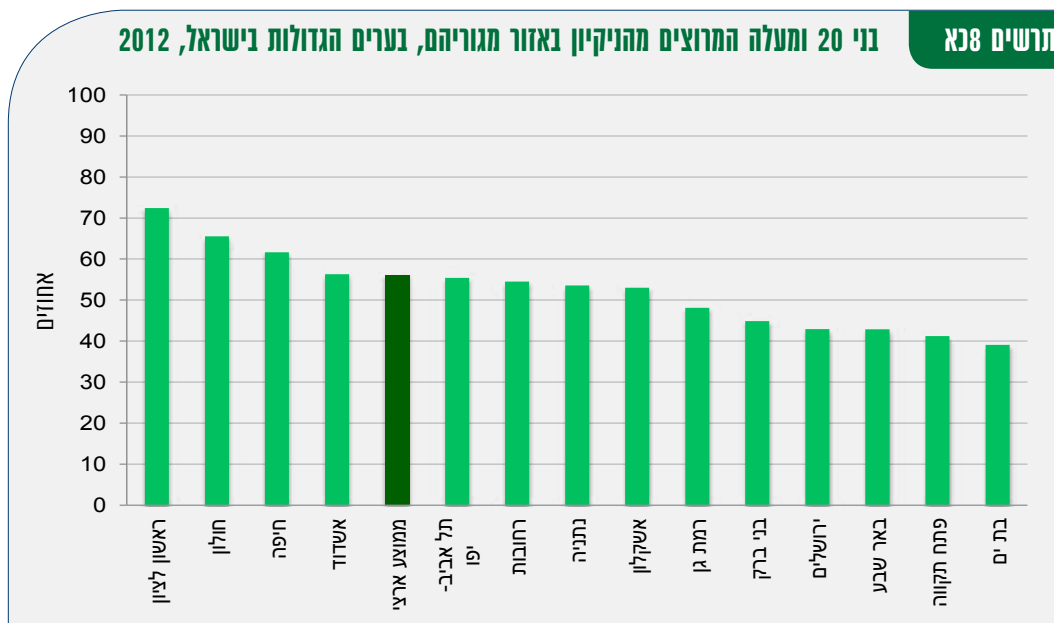
ב-2012, 84% מבני 20 ומעלה היו מרוצים מאזור מגוריהם, לעומת 81% בתחילת העשור (2002). העיר שמובילה בשיעורי שביעות הרצון בחמש השנים האחרונות היא ראשון לציון (93%). בירושלים, 88% מרוצים מאזור מגוריהם (89% מהיהודים ו-85% מהערבים). בבת ים רק 72% הביעו שביעות רצון מאזור המגורים.

שביעות רצון מהניקיון באזור המגורים

56% מבני 20 ומעלה היו מרוצים מהניקיון באזור מגוריהם ב-2012. שיעור דומה (54%) נמדד בתחילת העשור (2002). ב-2012 מובילה ראשון לציון בשיעור המרוצים מהניקיון באזור מגוריהם (72%) ואחריה חולון (66%). בחמש השנים האחרונות שתי ערים אלו מובילות בשיעור המרוצים מהניקיון באזור המגורים, בהשוואה ליתר הערים הגדולות. שיעורים נמוכים יחסית של מרוצים מהניקיון באזור המגורים היו בערים בני ברק (45%), ירושלים ובאר שבע (43%), פתח תקווה (41%) ובת ים (39%). בירושלים, 39% מהעוברים ו-45% מהיהודים מרוצים מהניקיון באזור מגוריהם.

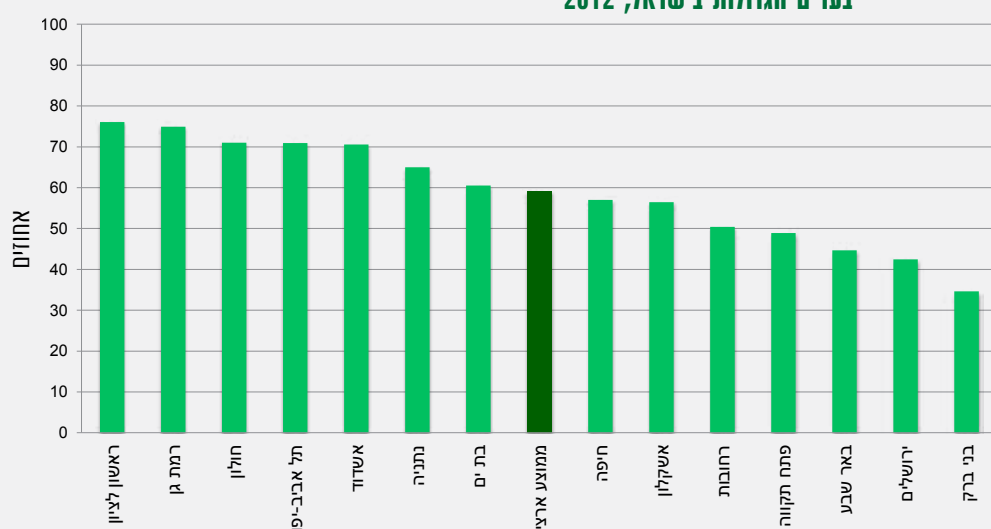
שביעות רצון מכמות השטחים הירוקים ומהפארקים באזור המגורים

59% מבני 20 ומעלה היו מרוצים מכמות השטחים הירוקים ומהפארקים באזור מגוריהם ב-2012, לעומת 51% ב-2002. יש עלייה מתונה לאורך השנים בשיעור המרוצים מכמות השטחים הירוקים ומהפארקים.

מבין הערים הגדולות, ראשון לציון מובילה ב-2012 גם בשיעור המרוצים מכמות השטחים הירוקים באזור מגוריהם (76%). שיעור דומה של מרוצים נמצא גם בקרב תושבי רמת גן (75%). ברוב השנים מאז 2002, הערים חולון ורמת גן הובילו בשיעור המרוצים מכמות השטחים הירוקים ומהפארקים באזור מגוריהם. שיעור נמוך יחסית של מרוצים נמצא בערים באר שבע (45%), ירושלים (42%) ובני ברק (35%). השיעור הנמוך יחסית בערים אלו בהשוואה לערים אחרות, עקבי לאורך השנים האחרונות.

תרשים נכב

בני 20 ומעלה המרוצים מכמות השטחים הירוקים ומהפארקים באזור מגוריהם
בערים הגדולות בישראל, 2012

בירושלים, 31% בלבד מהערבים ו-48% מהיהודים מרוצים מכמות השטחים הירוקים ומהפארקים באזור מגוריהם.

מדדי צמיחה ירוקה

8.1 תיבה

על בסיס העקרונות של פיתוח בר-קיימה צמחו גישות חדשות כגון האסטרטגיה לצמיחה ירוקה שמקדם ארגון ה-OECD¹. המשמעות של צמיחה ירוקה היא להשיג צמיחה כלכלית ופיתוח מרביים, ובתוך כך להימנע מיצירת לחצים על איכותם וכמותם של משאבי הטבע. צמיחה ירוקה שואפת גם להגדיל את התועלות הכלכליות אשר יכולות לנבוע ממעבר לכלכלה ירוקה ולתעשיות ירוקות. על פי עקרונות אלו גובשו בארגון ה-OECD המלצות בנוגע למדדים אשר יכולים ללוות התקדמות לעבר השגת יעדי צמיחה ירוקה. בעקבות כך, בשנת 2011 התקבלה בישראל החלטת ממשלה (מס' 3678) בנושא "תכנית לאומית לצמיחה ירוקה" לקידום עקרונות של צמיחה ירוקה במשק הישראלי, תוך פיתוח מדדים מתאימים למעקב אחר יישום התכנית. מטרת המדדים לצמיחה ירוקה היא לשקף את העומס שהפעילות הכלכלית האנושית יוצרת על הסביבה ולזהות האם מתקיימת מגמה של ניתוק (decoupling) בין הפעילות הכלכלית לבין הזיהום או הפגיעה בסביבה. בהקשר זה ניתן להבחין בין ניתוק מוחלט, שבו הפעילות האנושית אינה מגבירה או מייצרת לחצים על הסביבה, לבין ניתוק יחסי המתאפיין בהפחתת הלחצים באמצעות התייעלות בניצול המשאבים הסביבתיים. מכלול המדדים של צמיחה ירוקה אמור לבחון את היעילות הסביבתית בתהליכי הייצור והצריכה, שימור מלאי משאבי הסביבה, שימור היבטים סביבתיים של איכות חיים, הערכת תגובות מדיניות לקידום צמיחה ירוקה וזאת תוך התחשבות בהקשר החברתי-כלכלי שבו אנו פועלים.

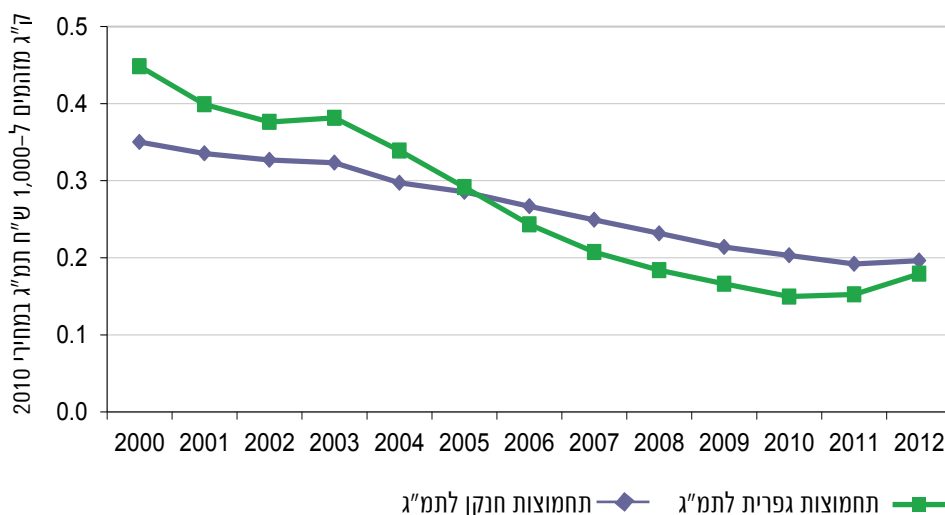
בתיבה זו מוצגים מדדים שמטרתם לייצר תמונה על קיומן של מגמות ניתוק בין הצמיחה הכלכלית לעומס המופעל על הסביבה בישראל ובהשוואה בין-לאומית.

עצימות פליטות מזהמי אוויר

לבעיות זיהום אוויר יש השלכות כלכליות וחברתיות כגון עלויות של שירותי בריאות, צורך בשיקום מבנים, ירידה בתפוקה החקלאית ופגיעה כללית באיכות החיים. ככל שהיחס בין פליטות מזהמים לאוויר לבין התמ"ג (עצימות פליטות) קטן יותר, כך הוא משקף מגמת ניתוק חזקה יותר. היעד המרכזי הוא להשיג ניתוק בין פליטות המזהמים לבין הפיתוח הכלכלי והצמיחה המתבטאת בתוצר המקומי הגולמי. יעד זה מושג באמצעות תקנים של פליטות ובקרה עליהם, שיפורים טכנולוגיים, יעילות אנרגטית ומדיניות תחבורה מקיימת (כגון עידוד השימוש בתחבורה ציבורית).

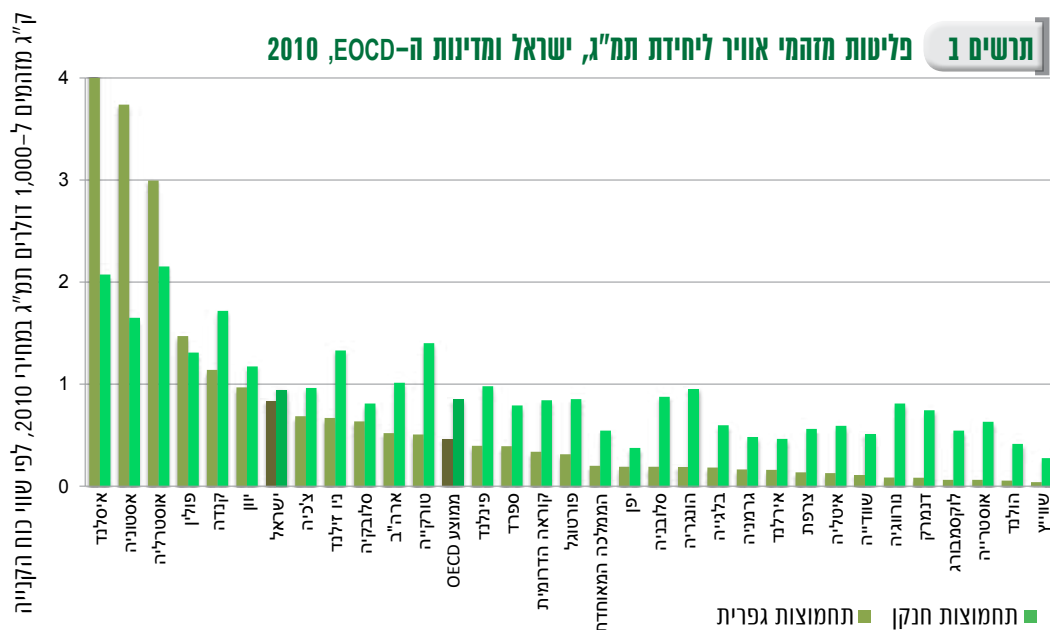
1 Towards Green Growth: Monitoring Progress – OECD Indicators. Retrieved from <http://www.oecd.org/dataoecd/37/33/48224574.pdf>

תרשים א פליטות מזהמי אוויר ליחידת תמ"ג, 2000-2012

היחס שבין פליטות תחמוצות חנקן לתמ"ג עמד בשנת 2012 על 0.20 ק"ג ל-1,000\$ לעומת 0.35 ק"ג ל-1,000\$ בשנת 2000. היחס בין פליטות תחמוצות גפרית לתמ"ג עמד בשנת 2012 על 0.18 ק"ג ל-1,000\$ לעומת 0.45 ק"ג ל-1,000\$ בשנת 2000. הנתונים מראים כי במקביל לירידה האבסולוטית בכמות הפליטות של מזהמי האוויר ניכרת גם מגמה של ניתוק בין העלייה בתוצר (עלייה של 52% מאז שנת 2000) לבין פליטות המזהמים. הירידה בעצימות הפליטות נובעת בין היתר משיפורים טכנולוגיים בכלי רכב, שיפור באיכות הדלקים ושימוש במקורות אנרגיה פחות מזהמים כגון גז טבעי. ניתן לראות שבעקבות המחסור בגז טבעי בשנים 2010 עד 2012 חלה עלייה בעצימות הפליטות של תחמוצות גפרית.

תרשים 1 פליטות מזהמי אוויר ליחידת תמ"ג, ישראל ומדינות ה-OECD, 2010

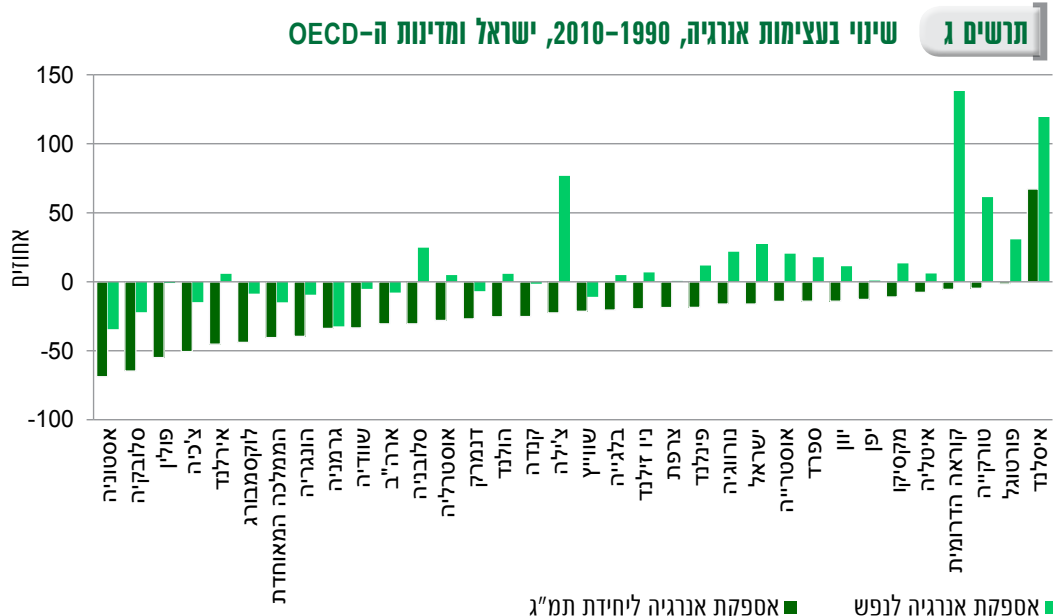

למרות הירידות בפליטות מזהמי אוויר ומגמת הניתוק ביניהן לבין הצמיחה הכלכלית, עצימות פליטות מזהמים בישראל (0.9 ק"ג NO_x ל-1,000 דולר תמ"ג ו-0.8 ק"ג SO_x ל-1,000 דולר תמ"ג) גבוהה יחסית לעצימות זו ברוב מדינות ה-OECD וגבוהה מעצימות הפליטות הממוצעת של מדינות ה-OECD.

עצימות אנרגיה

מאפייני אספקת האנרגיה, עצימות השימוש באנרגיה והאופן שבו הם משתנים על פני זמן במדינה משפיעים רבות על מצב הסביבה ועל היכולת לשמר כלכלה בת-קיימה. ההשפעות הסביבתיות של אספקת אנרגיה וצריכתה נוגעות לתחומים רבים: פליטות גזי חממה, פליטות מזהמי אוויר מקומיים, איכות מים, שימושי קרקע ועוד. מבחינת יעדי פיתוח בר-קיימה וצמיחה ירוקה האתגר המרכזי הוא להביא לניתוק בין צריכת האנרגיה והפליטות הנלוות אליה לבין הצמיחה הכלכלית, וזאת באמצעות התייעלות אנרגטית ופיתוח דלקים נקיים. ירידה ביחס שבין אספקת האנרגיה לבין התמ"ג עשויה לשקף החלפת תעשיות מסורתיות בעלות עצימות אנרגטית גבוהה בתעשיות עתירות הון אנושי.

מאז שנת 2004 חלה ירידה מסוימת בצריכת אנרגיה ליחידת תמ"ג – 0.032 שעט"ן לאלף ש"ח, לעומת 0.025 שעט"ן לאלף ש"ח בשנת 2012. אולם ירידה זו עדיין אינה משקפת תהליכי ניתוק במיוחד לאור העובדה שצריכת אנרגיה לנפש בישראל ממשיכה לעלות. זאת בניגוד למדינות רבות ב-OECD שבהן צריכת האנרגיה ליחידת תמ"ג יורדת במקביל לירידה בצריכת האנרגיה לנפש.

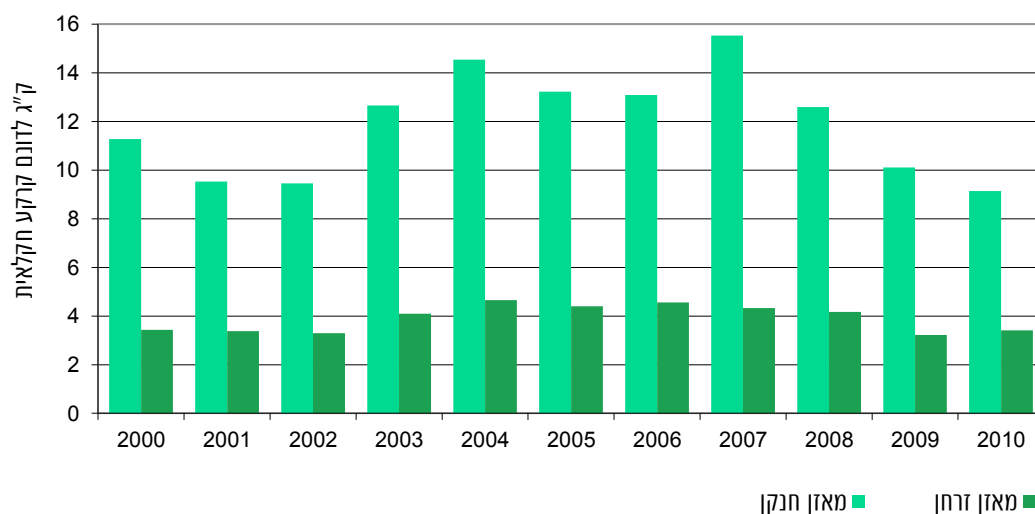
מאזן יסודות הזנה (חנקן וזרחן) לצומח בחקלאות

יסודות ההזנה הם יסודות כימיים המהווים מרכיבים חיוניים להתפתחות הצומח ואספקתם בכמות נדרשת היא תנאי לקבלת גידולים משובחים ועתירי יכול. דישון במינון חסר אינו מאפשר הנבטה וצמיחה מיטביים של הגידולים החקלאיים ואילו דישון עודף יכול לפגוע בצמח כתוצאה מרעילות ומהצטברות היסודות בקרקע ובצמח. לדישון יתר עלולות להיות השפעות שליליות על הסביבה כגון זיהום מקורות מים וזיהום אוויר. הצטברות עודפי חנקן

בקרקע גורמת לפליטת גז אמוניה ולהצטברות חנקות במים המהווים מטרד סביבתי וסכנה בריאותית. הצטברות זרחן בפני הקרקע עלולה לגרום לעלייה בריכוז הזרחן במקורות מים עיליים, (אאוטרפיקציה), תופעה הגורמת לירידת ריכוז החמצן במים ולפגיעה באיכות המים. המטרה בצמיחה ירוקה היא לנהל את השימוש בדשנים בחקלאות באופן היעיל והכלכלי ביותר תוך צמצום ההשלכות הסביבתיות של השימוש בהם. מאזן החנקן והזרחן מודד את ההפרש שבין סך הכניסות של חומרי ההזנה לקרקע לבין סך היציאות ממקורות חקלאיים.

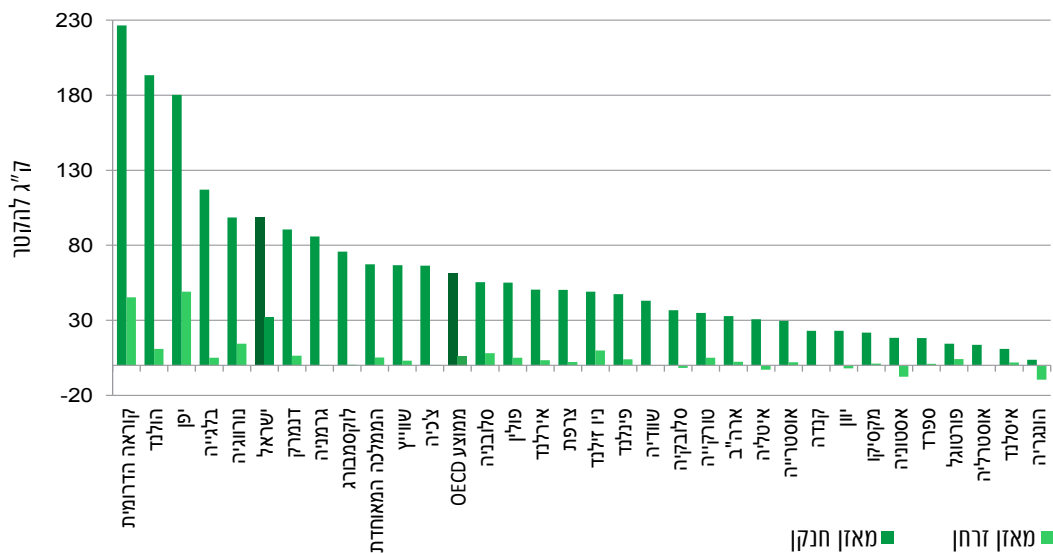
תרשים ד מאזן חנקן וזרחן בקרקע, 2000-2010

כניסת החנקן לקרקע בישראל עלתה וירדה בהתאם לשינויים בכמויות הדשנים הסינטטיים שיובאו. בשנים 2008-2010 חלה ירידה בעקבות הפחתת היבוא והגברת השימוש בדשנים אורגניים. גם במאזן הזרחן חלה ירידה חדה בשנת 2009 בכניסות זרחן כתוצאה מירידה ביבוא ומהגברת השימוש בדשנים אורגניים ידידותיים לסביבה. יחד עם זאת מאזני החנקן והזרחן בישראל גבוהים מהמאזנים ברוב מדינות ה-OECD.

תרשים ה מאזן חנקן וזרחן בקרקע לשנים 2007-2010, ישראל ומדינות ה-OECD

List of selected Publications

Price - NIS
(Excl. V.A.T.) (1) (2) (3)

Research and Development

□ Innovation in the Business Sector 2006-2008 (S.P. 1463) □ @	90.-
□ Business Research and Development 2010 (S.P. 1536) □ @	102.-
□ Survey of Biotechnology Companies in Israel 2010 (S.P. 1537) □ @	78.-
□ National Expenditure on Civilian Research and Development 1989-2012 (S.P. 1550) @	

Social Statistics

□ Society in Israel, Report No. 1, October 2008 (S.P. 1343) (Hebrew only) □ ◎ @	135.-
□ Society in Israel, Report No. 2, October 2009 (Hebrew only) □ ◎ @	150.-
□ Society in Israel, Report No. 3, October 2010 (Hebrew only) □ @	160.-
□ Society in Israel, Report No. 4, October 2011 (Hebrew only) □ @	160.-
□ Society in Israel, Report No. 5, October 2012 (Hebrew only) □ @	180.-
□ Society in Israel, Report No. 6, October 2013 (Hebrew only) □ @	180.-
□ Society in Israel, Report No. 7, October 2014 (Hebrew only) □ @	180.-
□ Social Survey 2002 – Core Questionnaire (Social Indicators No. 8) (Hebrew only) □ ◎ @	60.-
□ Social Survey 2002 – Pensions and Retirement Savings (Social Indicators No. 9) (Hebrew only) □ ◎ @	75.-
□ Social Survey 2003 – Population Welfare (Social Indicators No. 10) (Hebrew only) □ ◎ @	75.-
□ Social Survey 2004 – Arrangements for Children Relating to Parents' Employment (Social Indicators No. 12) (Hebrew only) □ ◎ @	85.-
□ Social Survey 2005 – Labour Force Participation (Social Indicators, No. 14) (Hebrew only) □ ◎ @	
□ Social Survey 2006 (S.P. 1323) (Hebrew only) □ ◎ @	59.-
□ Social Survey 2007 (S.P. 1356) (Hebrew only) □ ◎ @	59.-
□ Social Survey 2008 (S.P. 1402) (Hebrew only) □ @	65.-
□ Social Survey 2009 (S.P. 1433) (Hebrew only) □ @	75.-
□ Social Survey 2010 (S.P. 1477) (Hebrew only) □ @	78.-
□ Social Survey 2011 (S.P. 1518) (Hebrew only) □ @	78.-
□ Social Survey 2012 (S.P. 1555) (Hebrew only) □ @	78.-
□ Israel - a Social Report for the Years 1990-2003 (Social Indicators No. 11) (Hebrew only) □ ◎	100.-
□ Education in Israel 1995-2004 (Social Indicators, No. 13) (Hebrew only) □ ◎ @	59.-
□ Social Survey Table Generator @	

Tourism and Hotel Services

□ Tourism and Hotel Services Statistics Quarterly @	
□ Tourism Satellite Account in Israel (Economic Review according to Supply and Use Table 2004) (S.P. 1393) □ @	54.-
□ Tourism 2012 (S.P. 1546) @	
□ Departures of Israelis Abroad 1999-2002 (C.S. 6/2004) □	60.-
□ Jubilee Publications (No.1) - Tourism □	50.-
□ Tourism and Accommodation Services 1990-2010 (Statisti-lite) @	

Transport and Communications

□ Transport Statistics Quarterly @	
□ Survey of Trucks, 1990 (S.P. 924) □	75.-
□ Travelling Habits Survey 1996/ 97 (S.P. 1141) □	145.-
□ CD ROM (Also includes sampling errors and data for selected localities)	75.-
□ Kilometers Travelled 2012 (S.P. 1533) □ @	55.-
□ Survey of Trade, Services, Transport, Communications and Construction 2010 (S.P. 1544) □ @	67.-
□ Traffic Counting on Non-Urban Roads 2008-2013 (S.P. 1559) (Hebrew only) □ @	128.-
□ Driving Convictions and Convicted Drivers 2010-2012 (S.P. 1569) (Hebrew only) □ @	67.-
□ Motor Vehicles 2013 (S.P. 1570) □ @	67.-
□ Road Accidents with Casualties 2013, Part I: General Summaries (S.P. 1572) □ @	115.-
□ Licenced to Drive, 2013 (previous title: Drivers in Israel) (S.P. 1574) □ @	55.-
□ Road Accidents with Casualties 2013, Part II: Accidents on Non-Urban Roads (S.P. 1575) (Hebrew only) □ @	115.-
□ Transport 2002-2006 (Statisti-lite) @	
□ Road Accidents with Casualties – Table Generator (Hebrew only) @	
□ Maps and Queries in the Transportation System, by Locality (Hebrew only) @	

Vital Statistics

□ Vital Statistics: Mortality 1996 (S.P. 1108) □ □	60.-
□ Vital Statistics: Live Births, 2004 (S.P. 1331) □ @	40.-
□ Infant Mortality 1997-2004, Demographic and Health Characteristics (S.P. 1332) □ ◎ @	53.-
□ Vital Statistics: Marriages and Divorces 2008-2009 (S.P. 1551) @	
□ Complete Life Tables of Israel 2008-2012 (S.P. 1576) @	

List of selected Publications

	Price - NIS
(Excl. V.A.T.) (1) (2) (3)	
Manufacturing and Commerce (Cont.)	
Dealers and Revenue in the Total Economy According to VAT 2011-2012 (S.P. 1567) □ @	55.-
Survey of Structure of Labour Force, Patterns of Work and Innovation in Manufacturing 1997 (C.S. 16/1999) □ □	50.-
Standard Industrial Classification of All Economic Activities, 2011 (Technical Pub. No. 80) □ @	110.-
Jubilee Publications (No.4) - A. Economic Industries; B. Manufacturing, Commerce and Services (Hebrew) □ @	50.-
National Accounts	
The Impact of Social Transfers in Kind of Income Distribution (S.P. 1049) □ □	60.-
Survey of Income and Expenditure of Non-Profit Institutions, 1980-1996 (S.P. 1077) □ □	90.-
Gross Domestic Fixed Capital Formation 1950-1997, (S.P. 1099) □ □	75.-
International Comparison Programme (ICP) - International Comparison of Gross Domestic Product and the Main Expenditure Components in Terms of Purchasing Power Parities (PPP) 1996 (Tables and Diagrams - Hebrew only) (S.P. 1151) □ □	75.-
Input-Output Tables, 1995 (S.P. 1175) □ (Incl. Ⓢ)	140.-
Productivity, Compensation of Employed Persons and Capital Return, 2005-2008 (S.P. 1398) Ⓢ @	40.-
National Balance Sheet Accounts 2009 (S.P. 1453) @	
Supply and Use Table 2006, and Supply Table 2007-2008 (S.P. 1467) @	
Defence Expenditure in Israel 1950-2011 (S.P. 1513) @	
National Expenditure on Education 1962-2011 (S.P. 1526) @	
National Expenditure on Health 1962-2012 (S.P. 1542) @	
National Expenditure on Culture, Recreation and Sports 1984/85-2012 (S.P. 1549) @	
National Expenditure on Civilian Research and Development 1989-2012 (S.P. 1550) @	
National Accounts 2006-2012 (S.P. 1553) □ @	67.-
General Government Sector Accounts 2006-2012 (S.P. 1554) @	
General Government Accounts – GFS Framework 2006-2012 (S.P. 1557) @	
Private Consumption Expenditure by Industry 2006-2012 (S.P. 1568) @	
Jubilee Publications (No.3) - National Accounts (Hebrew only) □ @	50.-
The Israeli Economy 1950-2006 (Statisti-lite) @	
Population	
Demographic Characteristics of the Population in Israel, 1995-1999 (S.P. 1182) □ (Incl. Ⓢ)	75.-
Persons Aged 60 and Over in Israel, Findings from a Survey Conducted in 1997-1998 (S.P. 1223) (Hebrew, with a short English Summary) □ (incl. Ⓢ) @	75.-
Projections of Israel's Population until 2025 (S.P. 1238) @	
Immigrant Population from the Former USSR – Demographic Trends 1990-2001 (S.P. 1271) Ⓢ @	75.-
Socio-Demographic Characteristics of Women Applying for Termination of Pregnancy in Israel, 2003 (S.P. 1324) Ⓢ @	40.-
Kibbutzim and Their Population: Demographic Changes between 1961 and 2005 (Hebrew only) (S.P. 1327) Ⓢ @	40.-
Ethiopian Population in Israel: Demographic Characteristics 2006 (S.P. 1367) □ Ⓢ @	40.-
Households and Families: Demographic Characteristics 2009-2010, Based on Labour Force Surveys (S.P. 1490) @	
Households – Economic Characteristics and Housing Density, Based on Labour Force Surveys, 2011 (S.P. 1505) @	
Demographic Characteristics of Departing and Returning Israelis Who Stayed Abroad Continuously for a Year or More 1996-2009 (S.P. 1558) @	
List of Localities File 2003-2010 (Hebrew only) @	
The Elderly in Israel: Longitudinal Analysis of Demographic, Social, Family, and Economic Characteristics, Based on Data from the Censuses of Population and Housing 1961-1995 (Research Reports No. 4) (Hebrew only) □	53.-
Bet Shemesh – Population, Structures and Apartments 2002 (Hebrew only) □ Ⓢ @	60.-
Giv'atayim 2004 (Findings from the Integrated Census Pretest) (Hebrew only) @	
Tira 2004 (Findings from the Integrated Census Pretest) (Hebrew only) @	
Elishama, Yarhiv and Newe Yamin 2004 (Findings from the Integrated Census Pretest) (Hebrew only) @	
Women in Israel and in the World 2007/2008 (Statisti-lite) @	
Women and Men in Israel 1990-2009 (Statisti-lite) @	
The Arab Population in Israel 2008 (Statisti-lite) @	
The Population in Israel 1990-2009 (Statisti-lite) (Hebrew only) @	
Prices	
Price Statistics Monthly @	
Survey of Residential Building Cost (for Buildings Completed in 1995) (C.S. 39/1998) □	50.-
Input and Output Price Indices in the Agricultural Branch, 1986 (Technical Publ. No. 58) □	50.-
Consumer Price Index, 1992 (Technical Publ. No. 60) □	75.-
Price Indices of Inputs in Residential Building, 1995 (Technical Publ. No. 66) □	75.-

List of selected Publications

	Price - NIS (Excl. V.A.T.) (1) (2)(3)
Immigration	
Immigrant Population from USSR (Former) 1995, Demographic Trends (S.P. 1076) □ □	110.-
Household Expenditure Survey 2000-2002 - Households of Immigrants from the USSR (former) (S.P. 1231) □ ◎ @	90.-
Immigration to Israel, 2007-2010 (S.P. 1483) @	
Immigration Absorption Survey 2010-2011, Selected Findings (S.P. 1520) @	
Employment of Immigrants who Arrived from the former USSR in October-December 1993, a Follow-up Survey Two Years after Immigration (C.S. 27/1997) □	50.-
Mortality Among Immigrants from Former USSR 1990-1994 (C.S. 8/1998) □	50.-
Immigrant Population from USSR (Former), Selected Data, 2000-2001 (C.S. 11/2004) @	
Immigrant Pupils in Educational Institutions, 2003/04 (C.S. 4/2006) □ ◎ @	60.-
Internal Migration	
Internal Migration in Israel of Immigrants of the 1990's, 1997 (S.P. 1109) □ □	75.-
Internal Migration in Israel, 2003-2005 (C.S. 20/2007) @ ◎	40.-
Labour and Wages	
Labour Force among Persons Aged 55 and Over in Israel, 1986-1992 (S.P. 943) □	60.-
Women in the Israeli Labour Force 1987-1997 (S.P. 1146) □ □	90.-
Alternative Definitions of Labour Force (Based on Labour Force Surveys), 2001-2007 ◎ @	40.-
Youth Aged 15-17: Studies and Work, 1980-2007 (S.P. 1380) @	
Development of the High-Tech Sector in Israel in the Years 1995-2007 (S.P. 1389) @	
Productivity, Compensation of Employed Persons and Capital Return, 2005-2008 (S.P. 1398) ◎ @	40.-
Employed Persons Who Work Many Hours 1995-2008 (S.P. 1437) @	
Labour Force Surveys, 2011 (S.P. 1504) @	
Quality of Employment in the Israeli Labour Market 2001-2010 (S.P. 1560) @	
Revision of the Sample of Employment and Wage Indices 2005 (C.S. 15/2006) ◎ @	40.-
The Standard Classification of Occupations, 1994 (Technical Pub. No. 64) □ ◎ @	130.-
Labour Force Survey: Changes in the Methodology, Definitions and Questionnaire 1954-2003 (Technical Pub. 78) ◎ @	75.-
The Conversion Key from the 1994 Standard Classification of Occupations to the ISCO-88 Classification (Technical Pub. No. 79) ◎ @	40.-
Employment and Unemployment in Israel 1990-2002 (Social Indicators No. 7) (Hebrew only) □ ◎	60.-
Jubilee Publications (No. 10) - Labour and Wages (Hebrew only) □ @	50.-
Living Conditions and Welfare	
Household Expenditure Survey 2000-2002 - Households of Immigrants from the USSR (former)(S.P. 1231) □ ◎ @	90.-
Arab Households – Expenditure and Income, 2006 (S.P. 1308) □ ◎ @	53.-
Households – Economic Characteristics and Housing Density, Based on Labour Force Surveys, 2011 (S.P. 1505) @	
Household Expenditure Survey 2011, General Summary (S.P. 1517) □ @	78.-
Income Survey, 2011 (S.P. 1524) □ @	67.-
Characterization & Classification of Geographical Units by the Socio-Economic Level of the Population 2008 (S.P. 1530) @	
Housing and Living Conditions in Israel 1990-1999 (Social Indicators No. 4) (Hebrew only) □ ◎	60.-
Interregional Inequalities in Israel 1948-1995, Population and Housing Census Data (Research Reports No. 2) □	75.-
Multidimensional Approaches to the Measurement of Poverty: Findings Based on the 1995 Israeli Census of Population and Housing (Research Reports No. 3) □	59.-
Household Expenditure Survey and Income Survey 2007 (Statisti-lite) @ (English, Hebrew, Arabic and Russian)	
Manufacturing and Commerce	
Survey of Fixed Gross Capital Stock in Manufacturing 1.1.1992 (S.P. 1098) □ □	75.-
Information and Communications Technologies (ICT) Sector 1995-2006 (S.P. 1306) □ ◎ @	61.-
Survey of Products and Materials in Manufacturing 2006 (S.P. 1425) □ @	53.-
Innovation in the Business Sector 2006-2008 (S.P. 1463) □ @	90.-
Business Research and Development 2010 (S.P. 1536) □ @	102.-
Survey of Biotechnology Companies in Israel 2010 (S.P. 1537) □ @	78.-
Manufacturing Indices 2011 – Annual Summaries (S.P. 1540) □ @	55.-
Business Demography – a Collection of Statistical Data from the Business Register, 2003-2011 (S.P. 1541) @	
Survey of Trade, Services, Transport, Communications and Construction 2010 (S.P. 1544) □ @	67.-
Manufacturing Survey 2010 (S.P. 1547) □ @	128.-

List of selected Publications

	Price - NIS (Excl. V.A.T.) (1) (2) (3)
Education (Cont.)	
Higher Education in Israel, 2008/09 (S.P. 1475) □ @	128.-
Graduates of Vocational Training Courses for Adults 2006 (S.P. 1476) □ @	55.-
Private and Public Expenditure on Education of Upper-Secondary School Students in Israel 2003 (S.P. 1501) (Hebrew only) □ @	55.-
Career of Third Degree (Doctorate) Holders 2009 (S.P. 1512) □ @	78.-
Educational Indicators for Training Professionals in Science and Technology in Israel 1997/98-2009/10 (S.P. 1522) □ @	115.-
National Expenditure on Education 1962-2011 (S.P. 1526) @	
Expenditure for Separately Funded Research at the Universities 2006/07-2008/09 (S.P. 1552) □ @	55.-
Pupils in Grades VII-XII - Staying On Vs. Dropping Out, 2001/02 (C.S. 2/2004) □ ◎	60.-
Boarding Schools in Post-Primary Educational Institutions in the Hebrew Education 2001/02 (C.S. 21/2004) □ ◎ @	50.-
Students and Degree Recipients in Teacher Training Colleges, 2002/03 (C.S. 1/2005) □ ◎ @	60.-
Academic Colleges 2003/2004 (C.S. 1/2006) □ ◎ @	60.-
Matriculation Examinees in the Technological Track 2003 (C.S. 2/2006) □ ◎ @	75.-
Immigrant Pupils in Educational Institutions, 2003/04 (C.S. 4/2006) □ ◎ @	60.-
External Matriculation Certificate Examinees 2003 (C.S. 13/2006) □ ◎ @	60.-
Culture in Primary Schools: Content and Activities 2002/03 (C.S. 1/2007) (Hebrew only) □ ◎ @	40.-
Educational Institutions – Kindergartens, Primary and Secondary Schools 2002/03-2003/04 (C.S. 6/2007) □ ◎ @	53.-
Children in Kindergartens and Day-Care Centres 2004/05 (C.S. 9/2007) □ ◎ @	46.-
Education and Educational Resources in Israel, 1990-1996 (Social Indicators, No. 2) (Hebrew only) □ ◎	75.-
Education in Israel 1995-2004 (Social Indicators, No. 13) (Hebrew only) □ ◎ @	59.-
Jubilee Publications (No. 9) - Education (Hebrew only) □ @	50.-
Changes in Educational Attainments in Israel since the 1950s (Research Reports No. 1) □	75.-
Environment	
Satellite Account of Water in Israel, 2007-2008 (S.P. 1489) @	
Pesticides in Israel 2008-2010 (S.P. 1497) @	
Expenditure on Environmental Protection in the Manufacturing and Electricity Industries 2010 (S.P. 1527) @	
Sustainable Development Indicators in Israel, 2011 (S.P. 1539) @	
Waste and Emission of Pollutants in the Manufacturing and Electricity Industries 2010 (S.P. 1543) @	
Survey of Waste Water, 1994 (C.S. 35/1996) □	50.-
Sustainable Development Indicators (SDI) (Statisti-lite) @	
Finance and Insurance	
Provident Funds in Israel, 1998 (C.S. 17/1999) (Hebrew only) □ □ @	50.-
Government and Local Authorities	
Results of the Elections to the Fourteenth Knesset, 29.5.1996, Vol. A (S.P. 1054) (Hebrew only) □	125.-
Results of the Elections to the Fourteenth Knesset, 29.5.1996, Vol. B, Detailed Data by Polling Stations (S.P. 1055) (Hebrew only) □	125.-
Results of the Elections to the Local Authorities, 10.11.1998 (S.P. 1112) (Hebrew only) □ □	180.-
File of Election Results to the Knesset and the Premiership in 1996 and in 1999, by Localities and Statistical Areas, together with 1995 Census Data (Sas, Ascii, selected data on Excel) - ◎ only	1,200.-
Characterization & Classification of Geographical Units by the Socio-Economic Level of the Population 2008 (S.P. 1530) @	
Index of Compactness of Municipalities and Local Authorities 2006 (S.P. 1563) @	
Local Authorities in Israel 2012 (S.P. 1573) (Hebrew only) @	
Givatayim 2004 (Findings from the Pretest of the Integrated Census) @	
Kibbuzim 2000 (Statisti-lite) @	
Health	
Causes of Death, 1996-1997 (S.P. 1124) □ □	130.-
Diagnostic Statistics of Hospitalizations 1993 (S.P. 1177) □ ◎	110.-
Stillbirths 1997-2002 – Demographic and Health Characteristics (S.P. 1260) □ ◎ @	60.-
Health and Social Profile of the Localities in Israel, 1998-2002 (S.P. 1270) (Hebrew only) □ ◎ @	190.-
Infant Mortality 1997-2004 – Demographic and Health Characteristics (S.P. 1332) □ ◎ @	53.-
Health Survey 2009 - General Findings (S.P. 1500) @	
National Expenditure on Health 1962-2012 (S.P. 1542) @	
Complete Life Tables of Israel, 2008-2012 (S.P. 1576) @	
Health and Health Sources in Israel, 1990-1995 (Social Indicators, No. 1) (Hebrew only) □ ◎	75.-
Jubilee Publications (No. 7) - Health (Hebrew only) □ @	50.-

List of selected Publications

Price - NIS

(Excl. V.A.T.) (1) (2) (3)

Agriculture (Cont.)

- Jubilee Publications (No. 2) - Agriculture (Hebrew only) □ @ 50.-
- Agriculture in Israel 2004 (*Statisti-lite*) @

Balance of Payments, Foreign Trade and Energy

- Energy in Israel @
- Foreign Trade Statistics Monthly @
- Foreign Trade Statistics - Annual: Imports – 2007-2010 – by Commodities and Countries @
  - Imports - Classification of Commodities □ 180.-
  - Exports – 2008-2010 – by Commodities and Countries @
  - Exports - Classification of Commodities □ 180.-
- Import Destination Survey, 1988 (S.P. 952) □ 110.-
- Energy in Israel 2005 (C.S. 16/2006) Ⓢ @ 50.-
- The Current Account Trends of the Balance of Payments Quarterly @
- Jubilee Publications (No.5) - Balance of Payments (Hebrew only) □ @ 50.-
- Israel's Foreign Trade (with selected countries) 2000-2010 (*Statisti-lite*) @

Construction

- Survey of New Dwellings for Sale under Private Construction, April-June 2014 @
- Price Indices of Inputs in Residential Building, 1995 (*Technical Pub. No. 66*) □ 75.-
- Construction in Israel, 2012 (S.P. 1548) (Hebrew only) @
- Survey of Residential Building Technologies in Israel 2008 (S.P. 1556) (Hebrew only) @
- Jubilee Publications (No.6) - Construction (Hebrew only) □ @ 50.-
- Bet Shemesh – Population, Structures and Apartments 2002 (Hebrew only) □ Ⓢ @ 60.-
- Onstruction and Housing Conditions in Israel (*Statisti-lite*) @

Crime and Justice

- Judicial Statistics, 1993 (S.P. 1031) □ 75.-
- Victimization Survev. 2001 (S.P. 1195) @
- Judicial Statistics - The Supreme Court, 1994-1996 (C.S. 43/1997) □ 50.-
- Court Activities, 1997 (C.S. 16/1998) (Hebrew only) □ 50.-
- Criminal Statistics, 1998-1999 (C.S. 5/2001). □ Ⓢ 50.-
- Jubilee Publications (No.8) - Crime and Judgement (Hebrew only) □ @ 50.-
- Crime in Israel 1999-2008 (*Statisti-lite*)
- Reporting of Crime Victimization in Israel: The Effect of Individual Traits and Crime Rates (W.P. 9) @ (Hebrew)

Culture, Recreation and Sports

- Time Use in Israel, Time Budget Survey, 1991/92 (S.P. 996) □ Ⓢ 110.-
- Time Use in Israel, Additional Findings from the Time Budget Survey, 1991/92 (S.P. 1029) □ 75.-
- Public Libraries 1998 (S.P. 1166) □ Ⓢ 60.-
- Reading, Leisure and Sports Activities 1999 (S.P. 1187) □ Ⓢ 90.-
- Libraries – Media Centers in Primary and Post-Primary Schools 2004/05 (S.P. 1297) □ Ⓢ @ 46.-
- National Expenditure on Culture, Recreation and Sports 1984/85-2012 (S.P. 1549) @
- Books Published in Israel 1996 (C.S. 22/2000) □ Ⓢ 60.-

Education

- Twelfth Grade Pupils, Matriculation Examinees and Entitled to a Certificate, by Locality of Residence 2002-2003 (S.P. 1233) □ Ⓢ @ 110.-
- Access to Post-Secondary and Higher Education among Secondary School Graduates in Israel, Cohorts of 1983/84-1993/94, Follow-up until 2001/02 (S.P. 1243) □ Ⓢ @ 75.-
- Libraries – Media Centers in Primary and Post-Primary Schools 2004/05 (S.P. 1297) □ Ⓢ @ 46.-
- Non-Academic Post-Secondary Educational Institutions, 2003/04-2004/05 (S.P. 1301) □ Ⓢ @ 46.-
- Private and Public Expenditure on Education of Primary School Pupils in Israel 2003 (S.P. 1303) (Hebrew only) □ Ⓢ @ 46.-
- Education in Israel - an International Comparison 2004 (S.P. 1325) □ Ⓢ @ 53.-
- Pupils with Special Needs (S.P. 1371) □ Ⓢ @ 56.-
- Results of the Meitzav National Assessments, Grades 5 and 8, 2001/02-2002/2003 (S.P. 1386) (Hebrew only) □ @ 73.-
- Recipients of a First Degree from Institutions of Higher Education: Satisfaction with Studies, Employment and Continuation of Studies, 2005/06 (S.P. 1413) □ @ 61.-
- Recipients of a B.Ed. Degree from Academic Colleges of Education 2002/03 (S.P. 1423) (Hebrew only) □ @ 59.-
- Teaching and Research Activities of Senior Academic Staff in Universities 2008/09 (S.P. 1430) □ @ 46.-
- Characteristics of Studies and Integration into the Labour Market Among First-Degree Recipients from Institutions of Higher Education in Israel 1999-2008 (S.P. 1471) □ @ 85.-

List of selected Publications

(by the Central Bureau of Statistics), 1.10.2014

		Price - NIS
		(Excl. V.A.T.) (1) (2) (3)
(A)	Statistical Abstract of Israel 2014 (No.65) □ @	200.-
	Statistical Abstract of Israel 2014 (No.65) – Diagrams @	
	Statistical Abstract of Israel 2014 (No.65) – Maps @	
	Israel in Figures 2013 (Hebrew , English and Arabic) □ @	
	Education and Culture - Selected Data (Reprint from the Statistical Abstract of Israel 2013) □	78.-
(B)	Periodicals	
	Monthly Bulletin of Statistics @	
	Price Statistics Monthly @	
	Foreign Trade Statistics Monthly @	
	Employment and Wages Statistics Monthly @	
	Labour Force Surveys Monthly @	
(C)	Quarterlies	
	Transport Statistics Quarterly @	
	Tourism and Hotel Services Statistics Quarterly @	
	Agricultural Statistics Quarterly @	
	Labour Force Surveys Quarterly @	
	Macro-Economic Statistics Quarterly @	
	Survey of New Dwellings for Sale in the Private Sector @	
	The Current Account Trends of the Balance of Payments @	
	New Statistical Projects and Publications in Israel @	
(D)	Population Census - 2008 Data @	
(E)	Maps and Geographical Information System Products , ☎ 02-659-2666	
(F)	Technical Publications (Tools for Statistical Work)	
	Conversion Keys to the New Classification of Economic Branches (1993) and Occupation (1994) in Labour Force Surveys in Israel (C.S. 17/1996) □	50.-
	Revision of the Sample of Wages and Employment Indices 1995, and the New Classification of Economic Branches (C.S. 1/1997) □	50.-
	Working Day Variation and Festival Dates in Israel, 1980-2010 (C.S. 4/1999) □ □	50.-
	Seasonal and Prior Adjustment Factors for 2011, Trends for 2007-2011 @	
	Input and Output Price Indices in the Agricultural Branch (Technical Pub. No. 58) □	50.-
	Consumer Price Index, 1992 (Technical Pub. No. 60) □	75.-
	The Standard Classification of Occupations, 1994 (Technical Pub. No. 64) □ ○ @	130.-
	Price Indices of Inputs in Residential Building, 1995 (Technical Pub. No. 66) □	75.-
	Typology of Households and Families in Israel 1999 (Technical Pub. No. 73) (Hebrew only) □ ○	75.-
	Labour Force Survey: Changes in the Methodology, Definitions and Questionnaire 1954-2003 (Technical Pub. No. 78) ○ @	75.-
	The Conversion Key from the 1994 Standard Classification of Occupations to the ISCO-88 Classification (Technical Pub. No. 79) ○ @	40.-
	Standard Industrial Classification of All Economic Activities, 2011 (Technical Pub. No. 80) □ @	110.-
	The Graphic Presentation of Statistical Data (Hebrew only) □	60.-
	Social Survey Table Generator @	
(G)	Working Paper Series (For list see the CBS Website – Research, Working Papers and Technical Papers)	
(H)	Publications by Subject (by alphabetical order) - Special Publications (S.P.), Current Statistics (C.S.), Jubilee Publications, Social Indicators, Research Reports and Statisti-lite Series	

Agriculture

- Agricultural Statistics Quarterly @
- Agricultural Survey, 1995 (S.P. 1081) □ □ .....
- Agriculture in Israel (the Industry Account; Price Index of Output and Input) 2011-2012 (S.P. 1538) □ @ .....
- Food Supply Balance Sheet 2012 (S.P. 1562) @

(1) V.A.T. is not charged on purchases made directly from the Central Bureau of Statistics.

(2) Postage in Israel: NIS 15.-

(3) Whenever a price is listed next to a publication that only appears on the internet and on CD-ROM, the price refers to the CD-ROM.

□ Available as a printed publication. □ or ○ Publications which can be purchased on diskette or CD-ROM.

@ Appears on the Internet - www.cbs.gov.il.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
Central Bureau of Statistics
دائرة الإحصاء المركزية

SOCIETY IN ISRAEL

THE LARGE CITIES AT A GLANCE

Report No. 7

J e r u s a l e m | O c t o b e r 2 0 1 4